ANGELVS DE VBALDIS DE PERVSIO, SVPER AVTENTICIS,

LECTVRA AVTENTICORVM, PRAESTANTISSIMI DOctoris domini Angeli de Vbaldis de Perusio, Additionibus nouis cinсta, cũ Summarijs hactenus non impressis, & numerorum distinctione, ut materiæ singulares in Repertorio facilius inueniãtur: & unà cum noua castigatione omniũ errorum in alijs impressionibus non correctorũ, & oculis Lynceis reuisorum: nec te pigeat omnia æquilibrio animo pendere: & id uerissimũ esse dijudicabis: quia res oĩs clausulatim distinximus, ut amplius lectoribus erroris locus relictus non sit: & si cũ alias impressis comparabis, iudicio exterio haud opus erit.

LVGDVNI.
Apud Hæredes Iacobi Giuntæ.
1549

¶ Opus ac lectura Autenticorum prestantissimi doctoris domini Angeli de vbaldis de perusio, iuris Cesarei, ac romani interpretis optimi. Et primo Collatio prima, Incipit feliciter.

¶ De heredibus ⁊ falcidia. Rubrica.

¶ Super gl. Rubrice prime ⁊ tanq̃ deus. Ex hoc summit q̃ cum Princeps in temporalibus sit vicarius Christi, q̃ quicquid per ipsum factum fuit in temporalibus, plenam habeat roboris firmitatem sicut per ipsum deum. ⁊ hoc facit pro opi. Bal.
a q̃ donatio facta per Constantinum ecclesie[a] 13. Sicut enim Deus potuisset donare ita ⁊ princeps. q̃ tanq̃ deus facit p hoc in consti. ff. ⁊ ibi vide. Item ex hoc sumitur q̃ quicquid fit per vicarium epi vel principis, attribuitur ipsi principi vel epo. pro hoc. C. de ap. l. precipimus. ⁊ l. vicarius. ⁊ est pro hoc extra. de offi vica. c. i. super glo. ibi saluator. ¶ No. ex ista gl. intellectu aliquorum verborum obscurorum preclarorum, per donationem ⁊ subscriptionem denotantur partes principales.

1 ¶ Fiscus quid sit. Et glo. totius imperij, quomodo accipiatur.
2 Dictio parum aliqd importat: dictio vero nihil totum excludit.
3 Dictio vero quandoq̃ aduersatur facto tantum: quandoq̃ aduersatur iuri ⁊ facto.
4 Legata particularia an ita debeantur si aditur hereditas ab intestato sicut ex testamento.
5 Dominium an sicut ex legato transfertur recta via: ita etiam ex donatione causa mortis.
6 Hereditas parentum debetur descendentibus ex matre.
7 Hereditas parentum licet filijs sit debita: non tamen est adeo debita vt minuat vel extenuet aliorum debita.
8 Hereditas parentum non est adeo debita filijs vt pater filio delinquenti cogatur assignare legitimam in casibus in quibus bona veniunt publicanda.
9 Legitima filiorum quanta esse debeat.
10 Legitima filij naturalis oblati curie ⁊ filij arrogati in bonis arrogatoris quanta erit.
11 Legatarius ⁊ fideicommissarius onerati, grauamẽ iniunctũ sicut heres tenentur agnoscere ⁊ adimplere.
12 Grauamen legitimum quod dicatur.
13 Heres monitus decreto iudicis vt impleat votum testatoris: si per annum neglexerit: an perdat totum emolumentum.
14 Heredem nunquid teneatur iudex monere personaliter vt adimpleat testatoris votum. Et an sit necesse quod moneat bis: vel sufficiat vnica monitio. 45.
16 Filius an possit detrahere duas quartas.
17 Institutus qui noluit implere voluntatem testatoris si habet substitutum an vadat potius ad substitutum quam ad coheredem.
18 Partes adiecte in restitutione ille eodem iure videntur reposite in iure accrescendi ⁊ in substitutione.
19 Negationes due vbicunq̃ in aliqua oratione ponuntur: quibus obsistentibus absurdus sit intellectus: semper vna negatio tollitur de medio tanquam abundans.
20 Extranei non venientes ab intestato an excludant fiscum: an vero fiscus excludat eos.
21 Legatarij ⁊ fideicommissarij in testamento nominati quẽ ordinem requirant.
22 Ordo scripture an sit seruandus.
23 Hereditas ad quem peruenire debeat cum institutus votum testatoris non implet.
24 Filius exheredatus iuste non vocatur ad hereditatem qua institutus priuatur quia votum testatoris non impleuit.
25 Filius exheredatus an dicatur ille cui aliquid est relictum. Filius iuste exheredatus habetur pro mortuo.
26 Vocatus ad hereditatem eo quod institutus votum testatoris non impleuit: heres est: ⁊ pro herede omnia gerere potest.
27 Falcidia semper detrahi potest contra voluntatem testatoris.
28 Requisita in inuentario heredis vel tutoris.
29 Iudicis arbitrio relinquitur quem esse diuitem vel pauperem.
30 Instrumẽta omnia tam extra iudicialia quam iudicialia requirunt testium presentiam.
31 Instrumentum publicum quando conficitur: ad minus duo testes sunt necessarij.
32 Acta inchoata per vnum tabellionem debent per eum expediri vsq̃ ad finem.
33 Testis semper debet reddere causam sui dicti per illum sensum corporis per quem cepit illud super quo deponit.
34 Cecus qualiter in testem adhiberi possit.

a ¶ Donatio facta ecclesie per constantinum imperatorem an fuerit valida vel ... vide textum ⁊ ibi doctores in. c. fundamenta. de ele. no. lib. vi. ⁊ Petr. de anchara. in prohemio eiusdem sexti libri, ⁊ Bal in prohemio feudorum. ⁊ Bal. in. c. in generali si de feu. fuer. contro. vbi videtur tenere quod valuerit. ⁊ Bar. in prohemio. ff. ⁊ Abb. consi. lxxxij. col. ij. ⁊ cõs. lxxxv. in. q. colum. Et adde quod donatio facta ecclesie Romane absq̃ insinuatione valet. vt in autenticatem ⁊ a preuatis ⁊ ibi Bal. C. de donationi. Bald. in. l. filio quem pater. ff. de liber. ⁊ posthu. ⁊ ibi Ange. ⁊ bal. in p... he. ff. ⁊ in princi. C. vbi plene ỏ hac questione post Iaco. de but. ⁊ per Imol. in rubri. de verb. obli. ⁊ Ang no. in. l. si certum in princ. ff. de testa. mi. ⁊ ibi Bald. p glo. in cle. i. in ỽ bo constantinus. de iureiuran. ⁊ vide que notat per Specu. in tit. de instrument. edit. §. nunc autem. ỽ si. fina. an si imperator dotet ecclesiam ⁊ priuilegia conferat vtrum successor reuocare possit Bald. in. l. penul. C. de bo. que libe. ⁊ Iaco. de bel. in aut. quomodo opor. episco. §. i. per gl. lviij. distin. c. ego Ludouicus. Hostien. in summa de immu. eccl. §. non autem. vers. non poterit autem cogi per Io an. andr. in addi. Specu. in tit. de instrumen. edi. §. nunc autem. ver. quod si imperator per Bald. ⁊ Salyce. in princ. C. per Bal. ⁊ Ange. in. l. si certum. ff. de testa. mili. Bal. ⁊ Ange. in l. filio quem pater. ff. de liber. ⁊ posthumis. ⁊ baldus in tit. de pa. constan. in vers. successorum. Bal. ⁊ Abb. in. c. intellecto. de iureiurand. P. F.

35 Testimonium credulitatis an sit sufficiens.
36 Oratio vbi est priuatiua alicuius facti siue illa oratio proponatur per verba affirmatiua siue per verba negatiua: an oratio semper intelligatur negatiua.
37 Negatiua qualiter probanda.
38 Falcidia sicut quis priuatur per inuentarium non confectum: an ita etiam priuetur debita iure nature.
39 Testator qualiter falcidiam prohibere possit.
40 Heres soluendo vnum legatum integrum: an in omnibus sibi preiudicat. 44.
41 Testator posito pro constanti quod prohibere possit trebellianicam: an si testator fecit legata particularia ⁊ deinde grauat heredem de restituendo hereditatem: ⁊ subiecit in fine testamenti quod prohibet detrahi falcidiam an per hoc videatur etiam trebellianicam detrahere.
42 Testator sicut põt phibere falcidiã an ita ⁊ trebellianicam.
43 Heres sicut non faciendo inuentarium perdit falcidiam an ita etiam ⁊ trebellianicam.
45 Confessio que emanat absente parte an preiudicet confitenti.
46 Falcidia in quibus casibus cesset.
47 Falcidia ⁊ trebellianica in quibus testamentis cessent.
48 Falcidia per quos detrahi possit. Item ⁊ trebellianica.
49 Fideicommissarius vniuersalis an priuetur fideicommisso.
50 Fideicommissarius de legatis particularibus an detrahat falcidiam.
51 Legatarius particularis an de legatis relictis falcidiã detrahat.
52 Institutus in re certa an quartam detrahat.
53 Institutus in re certa loco legatarij habetur.
54 Questio si pro legato vel fideicommisso ventiletur debet intra annum expediri.
55 Casus in quibus hodie minori currit prescriptio.
56 Preceptum quod fit patri de soluendo vigore instrumenti cõfessionati an sit sententia interlocutoria vel diffinitiua.
57 Legatum vel fideicommissum quando petitur vigore testamẽti an sit necesse q̃ pars petat heredem condemnari per sententiam diffinitiuã: an solum q̃ fiat sibi preceptum de soluendo.
58 Preceptum de soluendo potest fieri non solum per iudicem sed etiam de mandato iudicis.
59 Falcidia quando locum habeat in omnibus testamentis.

OCcupatis. Not. diuiditur istud prohemium in quinq̃. Primo enim ponit princeps occupationes eximias circa curas reipublice. Secundo ponit multiplicem solicitudinem occurrentem circa subiectorum particularem vtilitatem. Tertio ponit subiectorum importunitatem. Quarto concludit de sua intentione circa leges condendas. Quinto ponit a quo debeat incipi pro ll. condendis. secunda ibi incurrunt. tertia ibi semper igitur. quarta ibi sed quoniam. quinta ibi primum. Item prima subdiuiditur. ponit enim princeps occupationes eximias circa republic. curas. Secundo ponit super quo dicte principis curie vexentur. Tertio ponit Vandalos. ⁊ Mauros deuictos retro hostes populi romani imperio obedire. Quarto ponit archidoneos principi esse subditos ⁊ ipsos antequam libertatem habere. secunda ibi ⁊ parum nihil. tertia ibi vandali vero. quarta prime ibi archido-
a nei. ¶ †Super gloss. totius imperij de hoc quomodo accipia-
b tur. R. P.[b] ⁊ quid sit fiscus. dic vt not. gloss. i. ⁊ gloss. in rubrica. C. de iure fis. Super gloss. prima modicum ibi singulorum.
c ista expositio non est bona quia princeps[c] non cogitat modicum de vtilitate priuatorum imo satis vt patet ex text. infra eo-
2 dem versiculo incurrit. ¶ †Super gloss. eadem ibi hec enim
d dictio. nota de significatione dictionis parum[d] quia aliqua

b ¶ Respublica que dicatur. vide Cardi. in clemen. si. de re mili. ⁊ Specu. in tit. de restitu. in integ. §. h. vers. idem quoq̃. Et qualiter accipiatur respublica vide Bart. hic. P. F.

c ¶ Princeps magis cogitare debet vtilitatem reipublice q̃ singulorum: ⁊ vtilitas publica preferri debet priuate. vt. l. fina. C. de princip. lib. xij. ⁊ aliquid in. c. litteras. extra de postu. per glo. ⁊ latius. vij. questio. i. c. scias. ⁊ tangit etiam Cy. C. de cadu. tol. l. i. in fi. per And. de barulo. in lectu. sua. in. l. ex omnibus. C. de decu. lib. x. P. F.

d ¶ Dictionis parum. Adde quod de modico non est curandum not. in. l. scio. ff. de in inte. resti. l. si oleum. ff. de dolo. ⁊ facit tex. in. c. cum te. de re iudic. vbi non curatur de minima iniuria ⁊ ibi colligit Bal. q̃ potestas non sindicatur de minimis. ⁊ idẽ

Balan.l. q. fin. C. de ser. fugi. qd qui parum transgreditur non videtur peracius: allegat ad hoc. l. quã. ff. de condi. et demonst. Joan. cal. in c. cũ ex iniuncto extra. de heret. qd si parũ a modico discedatur non est contra virtutem: secus si multum. et Bald. in l. si proediũ. C. de edi. act. statuto cavet qd faciens vulnus alicui in platea puniat magna pena nõ habebit locũ in faciente vulnusculum facit ad hoc tex. multis singularis in l. senatum. §. marcellus. ff. de leg. j.

importat licet modicum. dictio vero nihil. totum excludit ut loquitur in glo. Et hoc facit ad questionẽ de teste qui dixit Titium parũ in bonis habere. nã per hoc si duo important. scꝫ aliqd habeat et qd modicũ habeat. ¶ Sup glo. eadẽ ibi vel parũ nihil. hec expositio potest esse satis bona cũ omnibus subsequentibus et ibi potest poni. ¶ †Sup glo. vel suppletur. no. hic de 5 intellectu dictionis vero que adversative ponit. ubi vero nõ potest poni adversative. ibi ponit inceptive. advertatis tamẽ qr dictio vero aliquãdo adversat iuri et facto tm. ut. l. si vero. ff. solut. ma. in prin. et hic quãdoqꝫ adversat iuri et facto. ut l. cum vero. in prin. de fideicõ. lib. ¶ Super gl. dic qd prima ista expositio nõ videt vera. nã litera dicit hic qd nũc primũ incipiunt libertatẽ habere no ergo videtur qd ante libertatẽ habuerunt quã imperator suo odio subiugaverit. et ideo bñ illo re glos. transit ad aliud intellectum et dicit qd nunqua fuerunt sub romano imperiore tunc litera que dicit libertatem antiquam refertur ad illam libertatem que de iure naturali innata est de qua loquitur. l. ij. de nata. restitu. et hic intellectus placet. Sed tunc obst. qr si sunt capti per populũ romanum ergo non sunt liberi imo sunt servi sicut dicimus in c. ap. de iure perso. §. penul. propter hoc dicit glo. qd donec fuerunt capti populi romani sunt liberi. sed postqꝫ desierunt esse capti et se subiugaverunt imperio romano qd tunc recipiunt illam libertatem quam habebant ante capturam. et ita intelligunt hic qd no. pro rebellibus civitatis Perusii nam si rebanniuntur per omnia recuperant tractatũ que ipsi perdiderũt ac etiã bona nõ alienata. alienata vero nõ recuperat. C. de heredi. aut. idem de nestorianis. et facit qd no. in. l. gallus. ff. de liber. et posth. per glo. et Cy. in. §. et quid si tantum. Item nec ratione fructuum preteritorũ etiam de bonis non alienatis repetunt. ut in. d. aut. idẽ. et. l. ut cũ de app. cog. §. et generaliter ubi est casus. Qd aũt dixi de recuperatione bonorũ intelligo si rebanniti fuerunt per viam restitutionis: secus si per modũ indulgentie generalis qr tunc in indulgentia solam penam tollit nõ autem honores vel bona restituit nisi de hoc esset facta mẽtio specialis. ut. l. cum pater. et. l. si ademptis. et. l. generalem C. de sen. pas. Super tex. ibi quã nũc. Quero de intellectu huius litere. glo. variavit et hoc propter diversitatẽ. nã quãdã libri habẽt quã nũc et tũc dicit glo. qd intellectus est litere qd debet subaudiri per. q. d. per hãc meam obligationẽ habeant libertatem qd deus hactenus nec ipsi concessit nec etiã nobis qr nũc primũ facti sunt subiecti reipublice. Et hũc intellectus dicit glo. esse necessarium, alias oporteret nos dicere qd semp fuissent servi etiam anteqꝫ capti fuerunt a populo romano qd est falsum. Alio modo intelligitur iste tex. prout in litera quãdã ponitur et tũc dicit glo. qd intellectus huius litere est plane. q. d. ita recuperaverunt libertatẽ archidonei sicut nobis nõ aliter adherentes retinent libertatem quã habẽt et hoc placet. Et hoc nota significatum verbi adherentes. nam dicunt qui sunt sponte eiusdem velle cuius est principalis. de hoc est tex. in. c. ad apostolice de re iudi. lib. vj. et hoc no. pro capitulis pacis q inter cõmunitates cõmuniter fiunt quotidie. nam una alteri et altera alteri promittit nõ offendere civitatẽ nec suos adherẽtes intelligunt enim adherẽtes omnes subditi civitatis et qui sponte sunt eiusdem velle cuius ipsa civitas. Quid autem importetur per hoc verbũ sequaces. vide tex. in. c. ex conquestu. extra. de sen. exco. Itẽ qui dicantur participes et adherentes. vide tex. in. l. j. C. de recto. provin. Corporales aũt dicuntur illi qui caput et principiũ alicuius rei facti fuerũt neque tenent pro hoc videtur tex. in. l. j. §. si quis non honores. ff. vi bo. rap. Tertia lectura huiꝰ tex. est quã nisi nũc et hoc modo erat in libro Accur. quã dicit fuisse bonã, et tũc est sensus. q. d. quã libertatẽ habebãt, subaudi per oĩa nisi quo ad hoc qr subditi sunt romano imperio. et sm istam lecturam iste primam verba sequentia exponuntur qd nondũ. s. concessit deus ut iste gentes subiugarentur romano imperio nisi nunc. Sm vero mediã lecturam exponitur ibi qd nondum. s. concessit nobis deus qd dicte gentes recuperarentur p romanũ imperiũ nam nunc qd eas recuperavimus et de servitute hostium exemimus et utraqꝫ istarũ lectura cum est bona. ¶ Super tex. ibi semper no. qd nos semper dicimus principi solicitudines nunciari. sed hoc intelligo cum naturali interpellatione, nec enim nunciamus p subditos dñi dormiunt, et sic facit ad excusationes testis qui dixit qd vidit titium semper possidere. nam intelligitur cũ interpellatione viri naturalis ad hoc ut non incurrant crimen falsi de 4 hoc in lege pnsa. ff. de iu. actuqꝫ priva. ¶ †Sup glo. ob aliud ibi sed hoc reprobatur. not. ex hac glosa qd legata particularia cum hodie exequata sunt fideicõ. ut. l. j. ff. de lega. j. ita debent si aditur hereditas ab intestato: sicut ex testamento licet non sit facta repetitio ab intestato in testamẽto, et hoc etiã sentit

glo. in. §. de fideicom. heredi. §. preterea. ¶ †Super eadẽ glo. ibi differt a legato licet differret a legato tamen in hoc est conformis qr sicut ex legato transfert dñium recta via. ut. l. a tuo. ff. de furtis etiam et donatione causa mortis. ut. l. vel si mecum. ff. de publi. et hoc intellige in donationibus causa mortis expresse. tacite vero que per mortem inducuntur ut cũ donatio inter virum et uxorem vel per patrẽ filio nõ queritur dominium nisi penes donatarium sit possessio tpe mortis vera vel ficta. ut. l. papinianus. ff. de dona. inter vir. et uxo. et no. gl. in. l. cum de lanio in verso. ff. de usufr. et not. C. si quis alteri vel sibi. l. ij. C. de donat. causa mort. l. ij. in glo. magna. Ultimo not. ex isto versi. reparare in si. argumentum pro instrumentis antiquis et pro privilegiis antiquis atqꝫ neglectis ut eorum refectio peti possit. ata dicit glo. hic quam no. Adverte tamẽ qd semper cum petitur refectio instrumenti sit cautus notarius ut faciat mentionem quomodo illud instrumentum reficit de novo ne alias debitor habens duo instrumenta refectorum possit dicere se bis solvisse. p hoc vide. C. de diuer. l. ne cui.

6 ¶ †Super tex. ibi filios. not. ex isto tex. qd ex matre descendentibus debetur parentum hereditas contra l. si. C. de bo. aut. t. c. si in prin. ff. de cura. fur. l. j. C. de his qui ante aper. tabu. ff. de lib. et posth. l. an. sui. Et ex hoc dicimus quod parentis hereditas non adita transmittitur. ut. C. de suis et legi. l. apud bo. fico. et. C. de cadu. tol. l. j. §. in nouissimo. Adverte tamen quia hereditas materna non est ita debita filio sicut paterna. ut. l.

7 ih. C. de inr. et fat. igno. ¶ †Item not. quod licet parentum hereditas filiis sit debita non tamen est adeo debita ut nunquam vel extenuet ubi cum debita. imo ipsa extenuatur per aliorum debita et quandoqꝫ ad nihilum deducit. ut. l. cum a matre. C.

8 de rei ven. †Item nec est adeo debita ut pater filio delinquẽti cogatur assignare legitimam in casibus in quibus bona veniant publicada. ut. l. ex cornelia. de vul. et pup. ubi nulla bona in civitate reliquit. Item non est adeo debita ut per statuta non possit introduci quod pater in testamento suo nõ teneatur relinquere legitimam. nam per statutum filius privari potest sua legitima in totum et in parte. ut plene nota. per Dy. de reg. iur. an. c. indultum. in. vj. Et ideo statuta que communiter sunt per italiam quod dotata non succedat sed voluntatẽ patris tenetur inviolabiliter observare valẽt per prealegata iura. Sicut autem legitima filiis de bonis parentum per naturam debetur: ita nec ecõtra licet ordine turbato. ut. l. nã

9 et si parentibus. ff. de inoff. testa. †Sed tunc queritur quãta sit filiorum legitima dic quod olim erat quarta eius quod filius habiturus erat ab intestato. ut. l. cum queritur. de inoffi. testa. hodie vero cum sunt quatuor filii vel infra est tertia eius qd filius habiturus fuisset ab intestato: et. §. de trien. et semis. cũ ca. prin. et. C. de inoff. testa. aut. novissima. Sed tunc queritur an sicut filiorum legitima hodie est aucta ita etiam legitima parentum sit aucta gl. hic et bene dicit quod sic. glo. ait. m. d. §. de

10 trien. et semis. ¶ †Ulterius queritur quanta erit legitima filii naturalis oblati curie et filii arrogati in bonis arrogatoris. De prima. q. dic ut in gl. De secunda dic ut no. in. l. si arrogator. ff. de adop. et ibi plene.

11 **His igitur.** Legatarius et fideicõmissari oneran gravamen triennium legitimã sicut heres tenentur agnoscere et adimplere. hoc dicit usqꝫ ad

12 §. quis autem. ¶ †Super tex. ibi si quod percepturi. pone hic casum quod dicitur esse gravamen legitimum. et videtur qd bono percipit esse legitimum aut cum nulla lex resistit quod legitimum non sit aut cum lex gravamen ratum expresse demonstrat presupposito quod heres illud non impleat. Exemplum pone in hereditate per fideicommissarium relicta. nam lex libertatem expresse ratificat presupposito quod heres nõ manumittat. ut. l. cum vero. §. subductum. de fideicõ. mil. lib. Et no. qd dicatur legitime factum de quo in. c. ausa legitimum. de reg. iur. lib. vj. per Dy.

13 **Si quis autem.** Heredes monitus decreto iudicis ut impleat votum testatoris si per annum neglexerit omne emolumentũ perdit excepto eo quod testator habuit necesse relinquere et illud applicatur coheredibus secundum partes institutionis qui si non sint aut non adeant adiciatur legatariis et fideicommissariis: et semo libertate donatur. prestita cautione de voto testatore implendo. Et si nulli in testamento nominati velint adire vocantur venientes ab intestato. hoc dicit usqꝫ ad. §. inordinatum. et ex isto. §. sum sequent. sumpta est autenti. hoc amplius. C. de fideicomis. Super tex. dum exempetat quero de intellectu istius textus gloss. dicit quod est necesse quod legatum seu fideicommissum sit presens ad hoc ut peti potest. nam si legatum est in diem vel conditionale indez non potest

non pot. si heredem monere vt soluat. nam ante diei vel condi tionis [illegible] uen perperam agitur. vt. l. cedere diem. de verbo. significatio. ⁊ l. pecuniam. si cer. pet. C. de plus peti. l. j. institut. de [illegible] tio. §. plus. C. de cadu. tol. §. in nouissimo. hoc tamen fallit in legato annuo alimentorum. nam iudex ex se ante euentum temporis heredi iubere potest vt adueniente die soluat. vt. l. j. C. de fideicom. ¶ Quero quid sit istud decretum glo. dicit q est quedam interlocutoria. vt. l. qualem. in fine. de arbi. per hoc apparet quod iudex qui precipit debitori confitenti quod soluat secundum formam. l. si debitori. ff. de iudi. vel etiam negati vt forte mandando instrumentum confessionatum executioni mandari secundum formam statutorum. Jtalie precipiendo dicitur ferre interlocutoriam non autem diffinitiuam.

14 ¶ †Super tex. ibi admonitus. ⁊ sic videtur quod sit necesse quod iudex primo moneat heredem personaliter vt habeat locum pena huius. l. concordat. d. aut. hoc amplius. ⁊ extra de test. c. tuam. non ergo videtur quod si heres fuerit citatus per baiulum et factum sibi preceptum in absentia q soluat quod habeat locum pena huius legis. quia non fuerit monitus. ⁊ hec inter se diuisa sunt. vt in. c. j. de confes. lib. vi. l. ex rel heteri. C. de episcopis ⁊ clericis. ergo ad hunc casum istam. l. non extendam cum sit penalis ⁊ odia sint restringenda vt in regula iuris odia. lib. vi. ⁊ hoc modo verum. sed fallit in relictis ad pias causas. quia si iussus licet non monitus soluere legata ad pias causas si non soluerit puniatur commodo hereditatis vt est tex. l.

15 de eccle. titu. §. si nautem. ¶ †Pro hoc subsequenter queritur an ad hoc vt pena habeat locum huius. l. sit necesse quod moneatur bis vel sufficit vna monitio. Jn gloss. fuerunt opinio. nam quidam dixerunt quod bina requiritur. vt. j. autenti. licentia. ⁊ nunc. §. si quis sua. ⁊ in. d. §. si nautem. pro hoc ⁊. j. de sanc. episco. §. presbyteri. Contrarium glo. deter. ne iudicis autoritas sit delusoria vt. ff. de iudic. l. si pretor. ¶ Ad contraria responde quod in ll. contrarijs non exigitur bina monitio. quia maior pena imponitur ex eo quod heres incontinenti debet suo iure priuari hic autem ex interuallo scilicet per lapsum anni. ⁊ ideo vna sufficit. Ex hoc infero regulam generalem quod ius mihi quesitum nunquam iudex per suam sententiam interlocutoriam incontinenti potest auferre sub conditione si aliquid non fecero nisi me bis moneat vt illud faciam. Et ex his infero ad q. non est dubium q iudex potest statuere terminum actori intra quem agat. ⁊ si intra terminum non egerit priuare eum effectu actionis. vt. l. si ea. C. qui accusa. non poss. de adulte. l. qui accusatiuus. de accusatio. l. cum titia testamentum. C. de inge. ⁊ manu. l. diffamari. de op. lega. l. mancipiorum. ⁊ similiter statuere terminum ad proponendum exceptiones vltra quem audiri non debebit per Dyn. in. d. c. indultum. dico quod nisi iudex moneat bis actorem vt agat intra dictum terminum et reum quod excipiat intra terminum prelibatum quod non obstante lapsu termini actor agere poterit ⁊ reus post terminum excipere quia ius quesitum actori ad agendum perpetuo ⁊ reo excipiendum iudex non potest eis sua interlocutoria tollere nisi bina monitio interueniat. vt dictum est. pro hoc videtur casus in. d. §. si nautem. ⁊ istam opinionem determinant omnes leges superius allegate. ⁊ est opi. vera tamen cogitabetis. Super tex. auferri. Quero de intellectu huius litere an desinat iste esse heres ipso iure an per sententiam. glo. dicit q ipso iure. Jdem no. j. eo. §. an omnibus. Ego credo contrarium. nam text. hic ⁊ in. d. aut. hoc amplius loquitur per verba futuri indicatiui modi. ⁊ sic importat q per sententiam non autem ipso iure priuetur. vt. l. in criminali. C. de iurisdi. omnium iudicum de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. sane vnde vi. l. si quis in tantam. No. tamen ex ista glo. q ille qui heres est ex dispositione iuris ciuilis potest desinere heres esse. idem no. in. d. §. in omnibus. ⁊ l. ex facto. la grande. ff. de here. institu. nec ob. ff. de minno. l. sed si sine. §. sed q pap. vbi not. q qui est heres non desinit esse heres. quod credo q existens heres de iure ciuili non potest desinere esse heres ex dispositione iuris pretorij sed potest desinere bene esse heres ex dispositione iuris ciuilis per has. ll. per hoc potest dici quod filia dotata non succedat quousque masculus superuixerit quod mortuo masculo filia ad hereditatem vocetur loquitur cum pater abintestato decessit. Quidam tamen dicebant contrarium per preallegatam rationem quia ex quo filius semel fuit heres nunquam potuit desinere esse heres sed ista ratio non obstat. quia imo potest. nam sicut ipse fecit heredem insolidum ita potest ipsum hereditate priuare ⁊ ipsum facere heredem desinere. Cum ergo statutum filias excluserit ad tempus scilicet quousque masculus superueniret et patet q finito illo tempore. ⁊ sic cessante causa exclusionis filia debet admitti vt. ff. de decur. l. ad tempus. ff. de re. mili. l. qui cum vno. §. ad tempus cum simi. ibi allegatis. Et pro hac

parte consuluit collegium florentinum. Barto. ⁊ Ray. de for. consuluerunt contrarium. Jtem que est ratio q legitimam filius non perdat licet non obediat testatori. glo. dicit q legitima de iure naturali debetur quod ius est immutabile. insti. de iure natu. gen. §. penultimo. Jtem quia legitima debetur filio etiam ante mortem patris. ⁊ hoc not. j. q filio debeatur legitima etiam patre viuente. sed intellige q debet quo ad hoc vt pater moriens habeat necesse eam sibi relinquere non

16 autem quo ad alios effectus vt dixi. j. an §. j. ¶ †Subsequenter queritur an filius possit detrahere duas quartas [a] gl. se remittit. veritas est q si non obedit testatori quod non detrahet nisi vnam ⁊ hoc apparet ex illo textu ab initio autem filius de restituendo rogatus bene potest detrahere duas quartas. vt in. c. raynutius. extra. de testam. licet de hoc sint opi. inter nostros glossatores. vt in. l. iubemus. C. ad trebellia. per Cy. et. l.

17 papi. §. quin autem quarta. de inoffic. testamen. ¶ †Quero an si institutus qui noluit implere voluntatem testatoris habet substitutum an vadat potius ad substitutum q ad coheredem. dic q sic. vt infra eo. §. si vero. ⁊ dicta aut. hoc amplius per substitutum autem admittitur coheres communi potius q diuisim. vt. C. de caducis collendis. §. si vero communi. autem non accrescit. vt infra eodem. §. si vero nullus. et de acquir. heredita. l. si minor. ¶ Super tex. ibi accrescere No. hic casum q etiam adita hereditate inter heredes locus est iuri accrescendi ⁊ est speciale. hic regulariter aut contra. vt. l. j. an si.

18 ff. de vsufruc. ¶ †Vltimo no. q partes adiecte in restitutione ille eodem iure videntur repetite in iure accrescendi ⁊ in substitutione. de hoc in. l. j. C. de impu. ⁊ alijs substi. ⁊ de vul. ⁊ pupil. l. si in testamento nisi voluntas testatoris aliud indicat. vt. l. quoties. ⁊ l. nonnunquam. ff. ad treb.

Jnordinatum.

Cum venientes abintestato vocantur ex eo q instituti non implent primo vocantur proximi et subsequenter alij ordine successiuo: vltimo vocantur extranei ⁊ etiam fiscus. hoc

19 dicit vsque ad versicu. etenim inter legatarios. ¶ †Super tex. ibi nihil no. ex isto tex. cum glo. quod vbicunque in aliqua oratione ponuntur due negationes quibus obsistentibus absurdus sit intellectus quod semper vna negatio tollitur de medio tanquam abundans. vt no. de damno infecto. l. fluminum. §.

20 j. Super tex. ibi fiscum. ¶ †Quero an extranei non venientes ab intestato excludant fiscum an vero fiscus excludat eos. gl. hic dicit q fiscus eos excludit. vt. ff. de fideicom. lib. l. iiij. §. eadem substitutio. contrarium not. j. proxi. §. in quadam gloss. parua. ⁊ illa vero ⁊ pro illa gloss. est casus hic non faciendo ei violentiam nec ob. ff. de iure fi. l. j. ⁊ de bo. vac. l. j. ⁊ l. fina. vbi fiscus excludit extraneos exceptis illis qui vocantur in rubrica de bo. vac. quia credo q vbi bona alicuius vacantia sunt ita q hereditas non aditur quod tunc fiscus excludit extraneos vt in contrarijs. Sed hic bona non vacantia erant imo hereditas erat adita. sed heres nolebat votum testatoris adimplere ⁊ sic non ob.

21 ## Etenim in legatarijs.

†Inter legatarios ⁊ fideicommissarios nominatos in testamento cum substitutis non est talis ordo seruatus. quia primo vniuersalis fideicommissarius ⁊ si plures sint maiori parte honorati vocantur ⁊ ipso non existente vel non acceptante legatarius vel fideicommissarius maioris partis admittitur. Postremo seruus libertate donatus prestita cautione de implendo votum defuncti ⁊ si omnes legatarij vel fideicommissarij sint equales tunc vniuersalis fideicommissarius particulari preponitur quo non existente omnes vocantur si voluerint. nullis autem existentibus legatarijs vel fideicommissarijs datur predicta licentia seruis libertate donatis. Super tex. ibi omnes.

¶ Quero de intellectu illius litere dum dicit oes dicit gloss. hoc dicit ad excludendum vt vnus alteri preferri non debeat quando oes adire volunt. sed Azo tenuit contrarium. nec ob. ff. de here. insti. l. q soluendo. vbi dicit q primo nominatus ad libertatem vocatur. illud enim est ratione necessitatis ne creditores fraudentur si omnibus seruis daretur libertas. Super glo. vt primo nominatus ibi nec enim aut est ordo substantialis ⁊ tunc spectatur ita quod primum primo secundum secundo loco ponatur. vt. l. nonnullus. §. penul. de vul. ⁊ pup. C. de senten. ⁊ interlo. om. iudic. l. age prolatam. aut non est ordo substantialis ⁊ tunc aut constat de voluntate tunc ordo non curatur. vt insti. de leg. a. §. ante. ⁊. d. l. nec enim de solu. aut de voluntate est dubium et tunc ordo scripture spectatur in dubio. vt. ff. de vsu

22 fru. l. quoties. ⁊ de pecu. le. l. quidam in testamento. ¶ †Et predicta faciunt ad. q. an si in eodem instrumento reperitur primo quod tu obligasti mihi omnia bona tua ex certa causa et

[a] ¶ Duas quartas. Filius institutus ⁊ de restituendo hereditatem grauatus an possit quartam debitam iure nature ⁊ quartam trebellianicam detrahere. vide ab. Panor. in. c. ray. de test. in gl. hereditatis. in ver. legitima.

¶ Ordo scriptu-re an sit seruādus & an ex eo argu-mentum sit. vide not. in l. quotiens. in prin. ff. de vsu-fru. & in l. genera-liter. §. quid ergo. de fideicommi. li-ber. & per Bar. in l. ij. ff. de vulga. et pu. & in l. gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posthu. & in l. nec ordo. ff. de solu. Domi. de sanc. gemi. in c. ex pontificali in fin. de offi. deleg. lib. vi. glo. in clemen. prima. de baptis. glos. & docto. in c. quorundam. de elec. lib. vi. Abb. in c. sedes aposto-lica. in v. col. de rescrip.

subsequenter eadē die repertur in ordine scripture & coram eisdem testibus omnia bona sua obligasse certo quod ratione ordinis scripture talis in hypothecaria erit posterior. Et hac q. not. per docto. ff. de solu. l. nec enim. facit quod no. ff. de eden. l. si quis ex argentariis. §. si iu. tamen. Super tex. ibi dorū temporis opponitur & videtur q heredi non detur tempus anni ad satisfaciendum voto testatoris sm formam. §. si quis autem. s. eo. cum videtur ob. s. de eccle. titu. §. si nomē. sc. l. aut re-linquitur hoc loco religioso & tunc semestre tempus tantum datur vt in contractū aut aliis & tūc datur annus & illud fuit de mente glo. j. §. prox.

Et hec quidem.

Qd dictum est de legitima etc. intenda & heres votum non impleat testatoris locū hs in his in qbus de necessitate relinquit cui aut ex largitate defuncti succedūt si votū nō im-pleuerint omni relicto puant & vocant alij ordine supradicto cū onere suo unū substitutus si q oēs excludit patre autē in nō existēte vel nolente coheredes vocant postea legatarij, postea serui legatarij donati postmodū venientes ab intestato deinde

23 extranei, deinde fiscus. h. d. vsq ad §. exheredatos. † Et vt ha-beas verū intellectum ad quos debeat hereditas deuenire cū institutus votum testatoris non implet sic dicas. Primo eī vocant substituti si sunt, quibus non existētibus vel nō adeū-tibus vocant coheredes primo coniūcti si sunt scdo disiuncti & pro illis partibus p qbus sunt instituti ipsis nō existētib' vel nolētib' vocant fidei cōmissarij vniuersales oēs si pares sunt & si dispares sunt, vocant fideicōmissarij maioris quantitatis post eos vocant legatarij maioris qtitatis & si sunt pares pa-riter vocant post eos vocant serui libertate donati oēs, si oēs volunt, si nō vocant q volūt post eos vocant venientes ab in-testato seruata gradus prerogatiua, post eos vocentur extra-nei, extraneis vero nolētib' vltimo vocat fiscus & hec oia cō-prehēdunt a. §. si quis aut nō implēs. vsq ad. §. exheredatos. Super tex. in oibus relictis no. hūc tex. per quē apparet q in oī cōmodo a testatore puenitē priuat ille q votum testatoris non implet. sic. s. eo. §. si quis aut. sed tūc querit an priuabitur substitutione pupillaris. puta institutus est aliqs vna cū pupil-lo pupillariter nō implet votū testatoris moritur infra annum an priuabit successione pupilli. videt q sic, qr text. hic dicit oi-bus relictis &c. Ego credo q aut pupillo nō pōt heres existe-re nisi sit heres testatoris. & tūc priuat substitutus pupillaris qr cū desierit esse heres. vt. s. eo. §. si quis aūt. & j. eo. §. oibus pa-tet q nō potest ad substitutione pupillare vocari. & erit exem-plum cū fuerit facta substitutio per hec verba. quisquis mihi heres erit filio meo ipuberi heres esto, si vero poterat ad sub-stitutionē vocari esto q nō esset heres testatoris, puta q dixit testator si filius meus in pupillari etate decesserit titius heres esto. tūc nō priuabit cōmodo substitutionis pupillaris qr ad eā vocari poterat: licet heres patris nō esset pro hac distinctio-ne videt tex. ad treb. l. ita tn. §. qui suspectā. Item no. q hoc verbū relictū adaptat ad institutionē & hoc gl. colligit q tātū est dicere relinquo bona mea tibi quantū facio te heredē. qd not. ad glo. in l. his verbis. in fine. ff. de here. insti. qd intellige quando verbū relinquo iungit cū vniuersitate. secus si rei cer-te q tunc importat speciale legatum. vt. l. cogi. §. & generaliter. ad trebellia. & l. nō autem. §. qui suspectam. eo. ti. & cum primo cōcordat. ff. de testa. mili. l. omnes. super glo. sed nunqd ibi vel dic secundus Jo. hec litera nota pro limitatione. l. post aditas. de impu. & aliis subsli.

24 Exheredatos.

† Exheredat' fili' iuste nō vo-cat ad hereditatem qua insti-tutus priuat qr votū testatoris nō impleuit, sed ad alios supe-rius noiatos. h. d. vsq ad. §. in omnibus. Super text. ibi iuste no. ex glo. hic posita qd dicit fieri iuste. Illud etiam iuste fit qd fit rite sm iuris ordinē. Itē qd fit ex rei veritate consistens ita q iustitia sit respectu ordinis facti. Et facit ad. q. Papa dele-gauit causam alicui & iussit ipsum iustitiam facere, quid dicat sibi mandari per hec verba. patet ex predictis. oportet enim q iuris ordinem seruet & q veritate comperta faciat id quod

25 est iuris. ¶ † Super tex. ibi nihil no. ex isto tex. filium exhere-datū dici etiam illum cui aliquid est relictum. de quo in l. fina. C. de inofficioso testa. super gloss. pro mortuo not. ex ista glos. filium iuste exheredatum haberi pro mortuo. tene menti.

26 In omnibus autem.

† Vocatus ad hereditatem eo q institutus votum testatoris nō impleuit heres est & p herede oia gerere potest. Itē sicut heres nō implēs priuat, ita legata-rius, fideicōmissarius, & donatarius causa mortis, & legatum per ordinem ad personas superius noiatas deuoluitur. h. d. Not. ex princi. huius. §. vocatos ad hereditatē ex hac cōstitu-tione heredes esse & p herede gerere. & sic est casus directo cō qd dixi. s. eo. in. §. si quis aūt nō implēs. Itē no. ex hac termi-nus vite inops est. Super glo. j. vt illic. ibi sed nec ne leges. Nō. hic filiū emancipatū hodie dici heredē qd est verū cū succedit ab intestato ex quo sublata est differentia emancipationis & pa-trie potestatis, p. r tit. de cōsan. cū emas. l. j. Si autē succederet cōtra testamentū in quo preteritus est insertis causis tunc non admittitur ad ius dicendi nullū iure ciuili, sed impetret contra tab. de iure pretor. o nō erit heres qr pretor nō facit heredē sz bonorū possessorē. vt insti. de bo. posses. §. quos aūt. Itē r o. a-lad eū dicit heredē cū esse eui bona addicuntur libertatū con-seruādarū grā, licet glo. dicat cōtra q nō est heres, sed est ano-mal' successor substitutus cui bona aduenit circa princip. Vltimo no. de cognatis qr licet nō agnoscerent de iure ciuili. tā hodie cum succedāt dicunt heredes. ratio est qr sublata est differentia agnationis & cognationis qd intelligit ab intesta-to. vt. l. ex tribus. C. de inofficio. testa. & die vt ibi not.

Hinc nobis.

Heres falsidiā detrahit de lega-tis si nihil malignitatis in here-ditate cōmisit & inuentariū solicite fecerit tpe & modo hic sta-tuto. & si hoc neglexerit creditorib' & legatarijs tenet sic h. d. 27 h. d. vsq ad. §. si vero expressim. ¶ † Sup tex. repugnare qdez no. falsidiā semp detrahi cōtra volūtatē testatoris adē no. ff. ad. l. fal. l. cetera. & hoc facit ad id qd dicit j. e. §. si vero expssim. sup tex. ibi illo adiecto. no quid noui introducit per hanc. l. ad l. si. C. de iure delibe. nā per illā cū inuentariū cōficieba-tur nō erat necesse citare legatariū. hodie autē in modo requirit per hanc. l. no. q hoc requiritur in inuentario heredis & in inuentario tutoris hoc est necesse quod creditores & legatarii ci-28 tent. vt no. in l. tutor. C. de admini. tuto. ¶ † Et quot requi-rant in inuētario heredis vel tutoris vide no. in l. si. §. si autem dubius. de iure deli. super tex. ibi pro eis agentes no. iure cita-ri procuratorē cū dñs in ciuitate non reperitur vel reperit sed ad iudiciū non pōt accedere & sic videtur hic casus qd in litis initio non sufficiat citari procuratorem nisi primo citetur do-minus cōcor. ff. de dā. infec. l. iij. §. j. & hoc credo verū in rebus magni preiudicij. alias aūt puto sufficere citare procuratorem in initio cause. tex. est. C. de procu. l. eum qui. super gl. i. subsā-tiam ibi sed idoneā intellige no. istud ad q. dicit statutum qd nullus possidens hypothecam possit capi tanq suspectus an qui possidet vtilissimā hypothecā capi potest & glo. est hic qd sic concor. ff. qui satisda. cog. l. sciendum vbi dicitur qd pro vi-li cespite terre reus non cautiōt satisdationem licet alius pos-sessor immobiliū satisdare nō cog. super gl. eadē ibi pro mente 29 iudicis. ¶ † No. hic quem esse diuitem & pauperem relinqui-tur arbitrio iudicis hoc etiam ponit gl. in aut. preterea. C. vn-de vir & vxor. vnum tamen scias q iuris presumptione licet quilibet presumatur idoneus tamen si vult aliquis se admit-ti tanq bonus & idoneus oportet quod se probet idoneum. s. facultatibus & ecōtra si aliquis vult se excusare tanq pauper oportet quod probet paupertatem vt ponit gl. ff. qui satisda-cogan. l. si vero. §. qui pro rei. Et sciat etiam q paupertas & di-uitie melius per vicinos q per alios probantur. vt ponit glo. in. l. ij. C. quando fi. vel prima. per quam gl. dicunt decr. q si te-stis interrogatus an Titius sit pauper & respōdit qd sic inter-rogatus quomodo scit. dicit qd est suus vicinus qd ratio sua cōcludat & probat paupertatē vel diuitias & hoc tenet Bart. in l. j. ff. si cer. peta. Super gl. eadem ibi. sed quale erit no. istam gl. que apertius ponit q aliquis alia quando iudex debeat ar-bitrari aliquem esse pauperem vel aliquem esse diuitem. nam hoc arbitrabitur facta consideratione cause de qua agitur. Super gl. ergo a contrario ibi: sed certe non creditur.

30 ¶ † No. ex ista gl. qd omnia instrumenta tam extraiudicialia quam iudicialia requirunt testium presentiam. & hec dicit tex. in l. in donatione. hic in gl. alle. hoc etiam tangit Innocent. in c. quoniam cōtra falsam. extra de proba. istud tamen de cōsue-tudine nō seruatur in instrumentis iudicial. & tō nisi causa de qua agitur esset magni preiudicij. vt est sententie prolatio. decreti interpositio. & ista consuetudo est optima legum inter-pres. vt. d. l. de quibus. ff. de legi. & ita sem. per fieri facias.

31 ¶ † Super gl. a cōtrario ibi duo testes. ex hec qd quando in-strumentum publicum cōficitur tamen duo testes sunt necessa-rij per l. vbi numerus. ff. de testi. & istud est regulare: qnandoq quindecim quandoq septem ad minus. quandoq quinq. quandoq tres quorum exempla vide quod nota. in l. testium. C. de testi. predicta vera in instrumento. Quot autem requiran-tur in priuato cum quis vult cautē deponere dic vt no. in aut. si quis. C. qui potiores & in eor vnde sumitur. ¶ Super gloss. eadem ibi vnde credatur rei. No. cum instrumentum negatur publicū & sic negatur quem esse tabellionem quod probat per

tara nentum ipsius tabellionem se esse tabellionē cū cōparatio-
ne literarum per quam apparet ipsum plura instrumenta pu-
blice confecisse. Et sm hoc no. q̄ in dubio statur instrumento
presupposito q̄ non cōst. etiā q̄ qui scripsit esse tabellio. [illegible]
hoc no negat. q̄ est verū nisi dubio quando testes instrumenti
vel etiā qui in instrumento sont descripti non dicunt contra-
rium eius quod dicit instrumentū. Sed si testes oēs vel vnus
ex eis contrariū diceret an tunc fides instrumenti vacillet vel
qualiter stat vide qđ plene no. Inn. in c. cum Joan. heremita.
32 de fide instru. ¶ †Super glo. i. illa scriptura ibi idē tabellio.
No. acta inchoata per vnum tabellionem debere per eundem
expediri vsq̄ ad finē ad hoc. l. ij. C. de spon. ⁊ hoc est verum nisi
tabellio sit iuste impeditus. iam tunc poterunt per alium no-
tarius expleri. vt no. ff. de offi. consul. l. i. ⁊ per Inno. in d. c. qm̄
33 contra super glo. ¶ †No. glo. ibi item no. teste. Regula est qđ
a semper testis debet reddere causam sui dicti per illum sensus
corporis per quem capit illud super quo deponit. ⁊ si deponit
super re que gustat deponit per gustum ⁊ super re que videtur
deponit per visum si super re que tangitur per tactum si super
re que odoratur per odorem si super re que auditur per audi-
tum ⁊ si alio modo deponeretur dictum testis esset nullum et
hoc videtur sentire tex. in l. testium. C. de testi. Ex hac glo. not.
quod si talis testis interrogatur an talis cōtractus fuerit cele-
bratus inter Titium ⁊ Seium ⁊ responderit qđ sic. interroga-
tus quomodo scit dixit quia vidit testimonium illius probat.
Contra videbatur quia verba non videntur sed auditu perci-
piuntur tamen contrarium est quia actus per quos contrahi
34 tur bene videntur ⁊ ita est sensus hic ¶ †Secundo no. ex hac
b glo. cecum posse in testem adhiberi quod intellige verum quā-
do adhibetur super actu qui nō percipitur viso sed per alium
sensum corporis. Et per hoc apparet an ille qui stat post corti-
nam vel post parietem potest esse testis. ⁊ hoc ponit gl. expres-
se in. l. in summā. §. item labeo. ff. de aqua plu. arcen. hoc autem
fallit in testamento cum testes debeant esse in conspectu. vt in
l. si non speciali. C. de testa. patet quod paries vel cortina im-
pedit ipsum esse testem. Quot autem sint sensus corporis po-
35 nit gl. de acquirenda possessione. ff. l. i. ¶ †Super gloss. eadem
c ibi de credulitate no. testimonium credulitatis non esse suffi-
ciens ⁊ hoc est verum in his que in vera certitudine testis ca-
dere possunt si autem non possunt istud scire nisi per credu-
litatem tunc admittitur testimonium credulitatis. ⁊ ita not.
glossa in dicta l. testium. vnde sufficit dicere medicum ex vulne-
re credere remansuram cicatricem. vt. l. i. §. i. de ventre inspi.
36 ⁊. C. de testi. l. iurisiurandum. ¶ †Super gloss. eadem ibi equi-
pollentiam affirmatiue trussa est licet eadem ponat in. l. codi-
cillos. hic alleg. Ratio est quare vbi oratio est priuatiua alicu-
ius facti siue illa oratio proponatur per verba affirmatiua si-
ue per verba negatiua semper oratio intelligitur negatiua. vt
l. optimam. in fi. de contrahen. ⁊ commit. stipul. ⁊ hec faciunt
contra practicam lombardorum qui credunt negatiuam pos-
se probari ponendo verba affirmatiua pone volunt titioz pro-
bare vxore carere faciunt etiam articulum hoc modo quod ti-
37 tius est nbsq̄ eo quod vxorem habeat. ¶ †Super gloss. eadem
ibi quin ipse viderit ⁊c. no. ex ista gl. modum probandi nega-
tiuam. debet enim dicere testis quod ipse fuit presens actui ⁊
quod talis cessauit ⁊ abstinuit sic facere ⁊ qđ ipse nō potuisset
istud facere quin ipse vidisset. hoc ponit glos. magna. in. l. ij. ff.
de iti. actuq̄ priua. Et ideo sit cautus aduocatus qui vult pro-
bare qđ titius non prestiterit auxilium vel fauorem homici-
dio gaij commisso per seium quod faciat articulum videlicet
quod de tali anno ⁊ tali mense seius gaium percussit ex qua
percussione dictus gaius mortuus est ⁊ hoc fecit presentibus
talibus testibus. Item quod dictus titius cessauit ⁊ abstinuit
prestare auxilium vel fauorem dicto tempore dicto seio. et qđ
dictus titius non potuissent auxilium vel fauorem dicto seio
prestare quin dicti testes hoc vidissent ⁊ super dictis articu-
lis facias testes examinari qui probabunt negatiuam per hāc
glo. Et est alius modus probandi negatiuam de quo in. l. i. C.
de erro. aduo. ¶ Super glo. contra legatarios ibi ⁊ sic conclu-
dit. Not. ex ista gl. quod vbicunq̄ due questiones formantur
et post eas formatas vna conclusio consequatur quod illa cō-
clusio illas decidit vniformiter nisi sit ratio quare decisio de-
beat esse difformis. Et ex hoc infertur illud generale quod vbi-
cunq̄ vnum determinans sequuntur plura determinabilia qđ
ea pariter determinant vbi non sit ratio quare determinatio
non debet esse difformis.

Si vero non. Nota heredem qui secundū hu-
ius. l. tenorē inuentarium nō cō-
fecit priuari falcidia sed de vno dubitatur an si non presu-
mit venerabile signum crucis per hoc priuetur falcidia: dic

quod non: quia non est substantialis solēnitas vnde eius omis-
sio inuentarium non vitiat et hoc ponit gloss. in dicta lege fi-
38 na. §. si autem dolus. ¶ †Subsequenter queritur an sicut
per inuentarium non confectum priuatur falcidia ita etiam
priuetur debita iure nature: dic quod nō ⁊ hec gl. hic determi-
nat. Ratio quia ab hac iure nature debita quis nullo modo
potest priuari. licet tamen priuetur debito bonorum residuo
tamen ex quo inuentarium non conficit creditoribus tenetur
insolidum etiam vltra vires hereditarias. ⁊ et dicta l. fin. §. ⁊ si
prefatam ⁊ et ... §. in quo differat leo addat hic. §. an dic-
ta a. ll. vide hic per glo.

Si vero expressim. Heres nō detrahit
si testator hoc vetue-
rit expresse aut talis heres postq̄ subtiliter patrimonium agno-
uerit aliquod legatū integrum soluerit hoc dicit. Ex hoc. §. cō-
iunctis precedentibus ⁊ sequētibus scripta est auten. sed cū
39 testator. C. ad. l. fal. Et ex hoc. §. no duo. ¶ †Primo qood te-
d stator potest prohibere falcidiā dummodo eā expresse phibeat ⁊
non ignoret quis sit sui patrimonij modus ⁊ hoc colligitur ex
fine precedētis. §. ex d. auten. sed cū testator. In dubio tū non
presumit ignarus esse q̄ in facto pprio nō presumitur error vt
l. si. ff. pro suo ⁊ hoc tenuit glos. in d. autenti. sed cum testator.
40 ¶ †Secūdo no. q̄ heres soluendo vnū legatū integrū in ce-
teris sibi preiudicat. Cōtra primū oppo. q̄ falcidia detrahatur
nō obstāte phibitione testatoris: vt l. ex de bonis. §. fin. ff. ad. l.
fal. Item quod falcidia cōtra voluntatē defuncti detrahit. vt
l. eo. §. hinc nobis. ⁊ l. et ita. ff. ad. l. fal. ergo expressa phibitio
testatoris nihil debet operari. Sol. de iure antiquo non pote-
rat p hiberi in contrarium hodie sic vt patet. hic dū tū expresse
phibeat vt hic. Sz iuxta hoc querit an falcidia dicat expresse
prohibita si testator dicit lego. r. que tota integra prestari volo
per heredem meū videtur quod sic. nā totitas ⁊ integritas re-
pugnant diminutioni. ergo pz q̄ testator voluit nō diminui per
falcidiā pro hoc videtur tex. in. l. ij. §. ad filios si. quando ⁊ qui.
quar. pars debet. ⁊ ita fuit hoc anno cōsultū. Nec ob. si dicatur
quod falcidia dz phiberi expresse q̄ expressa dicunt esse nō so-
lum illa que apparent ex verbis expressis verū etiā ex cōiectu-
ris: vt. l. iz imperator de leg. i. de manu. test. l. si quis locuples.
Contrarium mihi videtur verum ⁊ hoc videtur probari ex l.
si totā. ff. ad treb. vbi rogatus restituere totam detrahit quar-
tam ⁊ tū totitas excludit omnē diminutionem. pro hoc etiam
facit qđ not. C. de fideicom. l. cū virum. vbi rogatum restituere
quicquid ad heredem peruenerit potest detrahere quartam ⁊
tū dictio quicquid totū complectitur pro hoc dico esse casus
in. l. si quis in prin. testamenti. de lega. iij. vbi dicitur q̄ ille cui
bis legatur ratione prime voluntatis repugnantis semel. tū
habere debet si prime voluntatis specialiter penitet ⁊ tunc di-
citur specialiter penitere cum dicit ipsam nolle valere ita esse
in casu proposito cum falcidia detrahatur iuris dispositione
⁊ contra voluntatem tacitam defuncti. ergo ipsam non detra-
here est contra ius commune nisi specialiter testator hoc dicat
patet quod expressio requiritur singulariter. pro hac opinio.
facit. C. q̄ cum eo. l. fin. Nos ob. ll. in contrarium allegate quia
dico vbi aliquid requiritur fieri expresse non ex eo q̄ fiat con-
tra dispositionem iuris communis. Sed quia lex sic mandat
q̄ tunc expresse dicitur fieri etiam si hoc ex coniecturis appa-
ret sed vbi lex requirit aliquid fieri expressim pro eo quia fa-
ctum simpliciter est contra dispositionem iuris communis. si-
cut est in caso proposito. tunc illud videt fieri expressim q̄ fit
41 per verba hoc expresse importātia vt hic. ¶ †Sed circa predi

a ¶ Adde qđ testis [illegible] causam non reddit
etiā non interrogatus a iudice [illegible] facti [illegible] ex quibus [illegible] eius
corporis ⁊ dicit Innoc in [illegible] tractatu de teste q̄ dictum te-
stis nō valet [illegible] intellectus ⁊ non cum modi-
co discursu si non reddit cām dicti [illegible] fuerit interrogatus facit quod no.
Bart. de teste de
ponente super fa
ma in. l. de mi-
nore. §. tormen-
ta. ff. de questio.
Abb. in c. consu-
luit. j. de appel. ⁊
si testis assignat
causam dicti sui
non concluden-
tem non vz eius
dictum vt not.
Paul. de cast. in
l. non omnis. ff.
de leg. i. ⁊ si testis
interrogat quō
scit ⁊ dicit q̄: teti-
git eus manibus
cum non esset
res tāgibilis quō
intelligatur. vide
Bal. C. de pericu
lo nomi. l. si succes
sores l. ij. Henri.
bohic. in c. cum
causam. xix. dist.
ij. extra de testi.

b ¶ Cecus an pos-
sit in testem adhi-
beri. vide Specu.
in tit. de teste. §. i.
ver. sed nunquid
cecus vbi dixit q̄
videret qood nō
q̄ non potest vsu
cognoscere licet
audire sic: credit
tamen quod pōt
cum non sit pro-
hibitus. ff. de te-
sti. l. i. ⁊ ita sequi-
tur ibi Joannes
nn. in addit. alle-
ga. quod notatur
in auten. de here.
⁊ falci. in. §. si ve-
ro absunt. in glo.
in verb. ⁊ vidisse.
⁊ vide Abb. in ca-
pitulo preterea
de testi. in ij. col.
vbi dicit qood ce-
cus siue ille qui
fuit retrocecatus
vel tenues parie-
tem habens vo-
ces contrahen-
tium notas pōt
deponere super
contracto seruire
bis platin a te-
stio vt est glo. no. in q. ix. c. testes. ⁊ in. l. in summa. in. §. idem labeo de aqua plu. arcē.
⁊ idem Bar. ibi ⁊ Cy. in. l. testium. C. de testi. ⁊ per cano. in. c. ij. de testi.

vide [illegible]

c ¶ De credulitate vide Abb. in c. quoties de testi. ⁊ domi. Ant. in. c. ij. de positi. vbi
dicit quod per verbum credo datur certum responsum iuris quod facit pro cōsulē-
te vt si dicat credimus ita esse de iure videatur certitudinaliter respondere ⁊ idē in
scotutiante nam per tale verbum inducitor dispō iuris ⁊ profertur sententia. facit
ad hoc. c. preterea requisiti. de appel. ⁊. c. j. de delic. poe. ⁊ ibi per barba. ⁊ Ang. de pe-
ru. in. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniusto te. vbi dicit quod credulitas iurisconsulti
habeatur pro firma ⁊ indubitata responsione ⁊ an medici teneantur iurare realiter
de veritate dicenda an de credul. vide Bal. in c. super literis de rescr.

d ¶ Falcidia an possit detrahi de testō militis vide Alex. de imo. in. l. in testamento.
C. de test. mil. bar. in. l. i. §. j. in fi. ff. ad tre. ⁊ ibi in additionibus Alex. ⁊ vide Ang. de
peru. in. l. pactum inter heredem. ff. de pac. ⁊ in. l. si certarum. § si miles. de test. milit.

cta quero posito pro constanti quod testator possit prohibere
trebellianicã an si testator fecit legata particularia ꝛ postmo-
dum grauat heredem de restituendo hereditatem ꝛ subiecit
in fine testamenti quod prohibet detrahi falcidias an per hoc
videatur etiam trebellianicam prohibere videtur quod non
valet aliud enim est falcidia aliud trebellianica. Falcidia enim
de legatis trebellianica de vniuersali fideicommisso detrahit
vt ad.l.falcid.ꝛ ad trebel.ff.ꝛ.C.ergo sub nomine falcidie non
comprehenditur trebellianica cum diuersis nominibus nun-
cupeatur.vt.l.si idem.C.de codicil.Cõtrarium credo cum ap-
pellatione falcidie trebel.continetur:vt.l.marcellus.ff.ad tre-
bellia.ꝛ.l.iubemus.C.ad trebel.ꝛ.ff.ad.l.falc.l.ratiat in multis
ll.vt.ff.ad trebellia.ergo patet quod venit sub prohibitiõe qꝛ
in testamentis plenissima interpretatio fit vt in regula iuris
in testamentis de regulis iuris. Iuxta hoc quero quid si testa
tor post legata dixit iubeo heredem meum legata ad plenũ sa
tisfacere an per hoc videtur prohibere falcidiã. breuiter dico
qꝫ sic nã tũc legata dicuntur ad plenum satisfieri cũ satisfit in-
tegre ꝛ ita est casus.§.de verbo non autem licet.tamen falcidia
videtur prohibita. Sed quia non est prohibita expressum di-
co quod non obstante tali prohibitione ꝛ mandato heres falci
diam detrahit per contradictas rationes. Ex predictis etiam
apparet qꝫ cum voluit in legatarium vel fideicommissarium
legatum vel fideicommissum peruenire pleno iure an heres
possit falcidiam detrahere quia potest cũ falcidia non sit pro
42 hibita expresse vt hic ꝛ ex predictis apparet. ¶ † Item quero
an testator sicut potest prohibere falcidiam vt hic ita ꝛ trebel
lianicam gloss.hic dicit qꝫ sic cum sint similes effectus.cum hac
glos.concor.institu.ad legem falcidiam.§.i.ꝛ quod not. Azo
in summa de heredi.ꝛ falcidi.hoc etiam tenet Odofre. Iaco.
ꝛ Cynus.quos refero ad legem falcidiam.autentica similiter.
Sed contrarium determinaui in dicta autenti.sed cum testa-
tor. Et idem disputando tenuit Iaco.de bel.ꝛ hoc per ratio-
nem dicit ipse in falcidia tantum hoc reperitur mutatum qđ
testator prohibet ergo in treb.iura antiqua remanent incorre
cta quia quod non mutatur ꝛc. Nec ob.dicit ipse qꝫ pares sint
effectus ꝛ eadem sit ratio ꝛ sic videtur eadem iuris dispositio
vt.l.i.§ interdictum.ff.de fonte.ꝛ.l.illud.ff.ad.l.aquilia. quia
ex identitate rationis non inducitur legum correctio.l.preci-
pimus.C.de appellationibus.ꝛ autenti.quas actiones. C. de
sacrosanctis eccle.prima opinio placet per preallegata iura.
non ob.quod dicit Iaco.quia credo quod illud non est muta
tum sed istud vt in preallegatis iuribus. Item non obstat qđ
ex identitate rationis non inducitur legum correctio qđ con-
cedo nisi lex corrigens per aliam legem extendatur ex identi-
43 tate rationis.vt.l.si quis seruo.C.de furtis. ¶ † Queritur sub
sequenter an sicut heres non faciendo inuentariũ[a] perdit fal-
cidiam.vt.ã.§.si vero.ita etiam perdat trebellia. Rof. ponit
hanc questionem in libellis suis in titu.ad trebellia. Iaco. de
are.in.l.cum tale.ff.de conditio.ꝛ demon.tenet quod priuetur
trebelli.hoc etiam probat ratione quia appellatione falcidie
trebellia.continetur vt dictum est sed heres non conficiendo
inuẽtariũ priuatur falcidia ergo ꝛ trebel.ꝑ hoc etiã facit ratio
qꝛ inuentarium caput est rationũ.vt.l.tutor qui repertorium.
sed heres tenetur reddere fideicõmissario rõnem vt.d.l.cum tale.
§.i.ergo tenetur inuentarium conficere.alias priuatur.pro hoc
etiam facit.ff.ad trebelli.l.mar.vbi trebel.cessat in omnibus te
stamentis in quibus cessat falci.sed non confecto inuentario
cessat falci.ergo ꝛ trebel.de hoc per Cyn.in.d.aut.sed cum te-
stator. Barto.tenet qꝫ treb.non perdatur quia iura antiqua in
hoc non sunt correcta expresse ergo non mutatur.vt.p.l.sanci-
mus.C.de testa.ꝛ.d.aut.quas actiones.non ob. qꝫ appellatio
ne falcidie continetur trebel.qꝛ istud est in extensione sed per
extensionẽ non inducitur legum correctio. Item non ob.qꝫ in
testamentis in quibus cessat falcidia cessat trebel.quia conce
do vbi cessat falcidia virtute testamenti sed propter delictum
heredis inuentarium non conficit ergo nihil ad propositum.
non ob.qꝫ heres tenetur reddere rationem qꝛ non sequitur tenetur
44 ergo si non reddit priuatur trebelli. ¶ † Venio ad secundam
partẽ dicit hic qꝫ heres soluendo vnũ legatũ integrum preiudi
cat in omnibus. Contra.ff.ad.l.fal.l.quod de bonis.§. non id
circo.C.de test.l.nõ dubiũ timore.ꝛ.d.§.non idcirco.glos.varia-
uit finaliter tenet ꝛ bene qꝫ aut heres soluit legatum integrũ
postꝗ agnouit bona defuncti ꝛ tenetur insolidum vt hic nisi
aliquid inopinatũ emergat aut non agnouit subtiliter.tunc se
cus.vt.l.contraria. Ad.l.errorẽ respondetur qꝫ ibi per errorem
soluit ꝛ sic non obst. Contra istas so.op.qꝫ nullo modo prosit
alijs.nam res inter alios acta ꝛc.vt.l.sepe.ff.de re iudi. So.di-
cit gl.ibi factum non trahebat originem ab eodem fonte nec
erat vnum hic secus. Ex hoc nota limitationem dicte regule

¶ Inuẽtariũ.vi
de abb.i.c. Ray-
naldus extra. de
testa.

b ¶ Falcidia an de-
trahatur de relictis
ad pias cãs.vide
abb.in ti.de testa.
in.c.Ray.i.ĩ.col.
versi.quero qr hec
reseruatur pau. de
ca.aut.sūr.C. ad
legẽ fal.ꝛ Alexã.
de imo.in.l.cohe
rede.§.cũ filie.ff.
de vul.ꝛ pup.ꝛ in
l.i.§.ad munici
piũ.ff.ad leg.fal.
Ang.de peru.ff.
ad sena.co.treb.l.
marcellus. §.qđ
autem.

res inter alios acta ꝛc.quia tunc habet locum cum facta sunt
diuersa vel nõ procedunt ab eodem fonte secus autẽ si ab vno
45 ꝛ eodem fonte descendunt. ¶ † Et hoc patet quod licet con-
fessio que emanat absente parte non preiudicat confitenti.vt
l.certum.§.si qui absente.ff.de confes.de interro.actio.l.si.C.de
confes.l.i.hoc est verũ quando confessio directo tendit ad obli
gandum confitentem et in cuius fauorem emanet confessio.
Sed si non tendit ad hoc principaliter sed ad probandum ali-
quid ex qua probatione absenti queritur obligatio tunc dico
quod illa confessio bene preiudicat ꝛ ita est casus hic. vide si
filius preteritus approbat testamentum absente instituto tu-
lit approbatio prodest instituto vel etiam si aliquis appro-
bat aliquod instrum tanꝗ verũ vigore huius approbatio. cẽs
quorũ interest poterunt agere cõtra approbantẽ lꝫ nõ fuerint
presentes tempore approbationis. Vlterius expono quod he
res soluendo legatum vni non preiudicat sibi quo ad alios.ff.
ad.l.fal.l.si ex pluribus. Solu.ibi non soluit legatum integrũ
sed partem ꝛ ideo non potest ex illa solutione constare quod
voluerit voluntatẽ testatoris adimplere ad plenum. Expedi-
tus de cõtrarijs quero de quatuor. Primo in quibus casibus
cessat falcidia ꝛ trebellianica Secundo in quibus testamẽtis
cessat falcidia ꝛ trebellianica. Tertio per quos potest detrahi
falcidia ꝛ trebellianica. Quarto de modo ꝛ ordine confectio-
46 nis inuentarij. ¶ † Circa primũ in quibus casibus cessat fal-
cidia dico quod cessat si heres inuentarium non conficit sm
hãc.l.ꝛ.l.si.C.de iure deli.hoc tñ casu cessat trebellianica vt di
ctum est ꝛ hoc ꝓbat.§.eo.§.si vero non. Secundo cessat falci-
dia si testator prohibuerit expresse falcidiam vel trebellianicã
vt in.§.si vero expressum. Itẽ cessat falcidia in relictis ad pias
b causas.[b] vt.§.de eccle.ti.§.sin autem heres vnde sumitur aut.si
militer.C.ad.l.fal.ꝛ hoc videtur esse de mente glos.hic posite.
Sed tunc queritur an in relictis ad pias causas cessat trebel.
ꝛ olim non erat dubium quod non cessabat.vt.d.l.i.§. muni-
cipium.ff.ad.l.fal. Hodie vero sunt opi.ꝛ arguitur qđ cesset ꝛ
hoc per rationem.d.l.si marcellus.nam in quibus testamen-
tis cessat falcidia cessat ꝛ trebel.sed in testamẽtis ad pias cau-
sas cessat falcidia ergo ꝛ trebellianica. Item quia trebellia-
nica falcidia appellatur.vt.l.pater filium.ad.l.falci.cum sa-
bus allegatis.§. Item quia tex.in.d.§.si autẽ.dicit qꝫ omnis
falcidia cessat ergo patet qđ ad trebellianicam refertur quia
dictio omnis est vniuersalis collectiua:vt.l.omnes popul.ꝛ.l.
omnibus ciuitatibus.ff.ad trebelli.ergo refertur ad omnes
species que sub vniuerso comprehenduntur alias omnino es-
set falsa nam vnum particularium sub vniuerso comprehen-
sorum existente falso tota ratio redditur falsa.vt.l. is qui du-
centa.§.vtrum.ff.de reb.du. Item quod scriptura dubia decla
ratur ex precedentibus ꝛ sequentibus.vt.l.qui filiabus.ꝛ.l.si li
tus plurium.§.i.de lega.i.de verbo.obliga.l.titia.§. idem re-
spõdit.de here.insti.l.i. Sed in tex.d.§.sin autem fit mentio de
fideicommisso vniuersali.ergo ad treb.debemus referre. Pre-
terea in quibus casibus falcidia resecat legata particularia in
his trebellianica resecat vniuersalia.vt insti.ad trebel.§.re-
stituta.sed legata ad pias causas non resecantur per falcidias
ergo nec vniuersalia per trebel.ꝛ hanc opini. videtur tenere
glos.in dicta.l.marcellus.super verbo olim dum allegat. l.in
testamento.hoc etiam tenuit.Cyn.in.dicta autenti. similiter
hoc etiam tenet Spec.in titu.de instru.edi.§. compendiũ se.
ver.sed cũ deduco.ꝛ hec opi.per totam italiã obseruatur sm
Py.ꝛ Io.an.tenent contrariũ in.c.si pater.de testa.lib.vi.vbi
ipsi dicunt ipsum esse casum a contrario sensu sed non obst.
quia argumentum a contrario sensu non sumitur vbi pronus
intellectus resultat.nec obst.quod ipsi dicunt qđ legum corre-
ctio est euitanda quia concedo vbi euitari potest sed non põt
euitari per predicta iura. Item cessat falcidia si testator rem
legatam alienari prohibuit ꝛ eodem modo credo quod trebel
lianica ꝛ est ratio.vt.§.vt spon.larg.§.pe.col.ix.itẽ cessat falci-
dia cum heres aliquid malignitatis in hereditate commisit
vel detraxit:vt.§.eodem in.§.hinc nobis.sed tunc non cessabit
trebellianica.ea ratione cum non cesset cum inuentarium non
conficiatur. Item cessat falcidia cum heres agnouit aliquod
legatum integrũ soluẽdo idẽ erit in trebellianica quia eadem
est ratio. Item cessat falcidia ꝛ trebellianica vbi quis heredi-
tatem petit sibi esse suspectam ita quod coactus hereditatem
47 adiuit vt.l.quia poterat.ff.ad treb.ꝛ eo.ti.l.ita tñ. ¶ † Circa
secũdũ in quibus testamẽtis cessat falcidia ꝛ trebel.dic vt in
glos.C.ad.l.fal.l.in testamento.istud tamen seruat pro regula
qđ in his casibus in quibus cessat falcidia cessat etiã ꝛ trebel.
48 vt.d.l.marcellus. ¶ † Circa tertium per quos possit detrahi
falcidia ꝛ per quos trebellianica dic quod regula est quod he
res a legatis particularibus detrahit falcidiã ab vniuersalib[9]
trebellianicam

trebellianicã vt in titu. ad treb. ⁊ ad l. fal. nisi heres heredita
tē suspectã dixerit vel ex aliqua causa priuatus sit quas. §. ex a
49 minant. ¶ † Restat videre an fideicommissarios vniuersalis
priuetur fideicommisso. Secundo an trebellianicam detrahit
⁊ an fideicommissarius a legatarijs particularibus ⁊ an heres
institutus ex re certa trebellianicã vel falcidiã possit detrahere.
Secundo casu cum fideicōmissarius a fideicōmissario vult de
trahere dicas q̄ nō pōt nisi heres quartã nō detraxerit volens
fideicōmissario primo gratias facere quod in dubio presumit.
vt. l. cogi. §. si pater. ff. ad treb. ⁊ cum heres adiuit sponte. nā si
adiuisset coactus nullo modo fideicommissarius detrahere
posset. ff. ad treb. l. qui patroni. §. qui fideicommissariã. lz glos.
teneat cōtrariū quod imo locus est detractationi trebellianice.
ff. ad trebel. l. j. §. inde neratius. ⁊ l. marcellus. §. qui suspectã.
⁊ in. l. lex falcidia. §. nunc̄. ff. ad. l. falcidiã. sed nō ob. §. qui su
spectam. quia ibi de legatis particularibus relictis ab herede
ita quod fideicommissarius ex persona heredis conuenitur. ⁊
ideo quartã detrahit cū heres eā non detrahit. ⁊ hanc solutio
nem ponit tex. in. §. si quidē fideicōmissariā fideicommissarius
vero vniuersalis cum restituit hereditatē tunc ex persona sua
non heredis ideo quartam non detrahit. vt. l. j. §. denic̄. ff. ad
trebel. De tertio an fideicōmissarius a fideicommissario quar
tam detrahit non est dubium quod nō detrahit quia non fuit
eidem ⁊ restituendo grauatus. ergo ⁊c. vt. l. ex asse. in fi. ⁊ l. co
50 gi. §. mecianus. ff. ad trebel. in quibus est casus. ¶ † Circa quar
tum an fideicōmissarius de legatis particularibus detrahit
falcidiã. dic quod de legatis relictis ab herede vel simpliciter
fideicommissarius non detrahit si heres non detraxit siue spō
te heres adiuit hereditatem siue coacte casus est in dicto. §. su
spectam. De legatis vero particularibus relictis a se fideicom
missarius bene detrahit quartam ex sua persona quoniam ex
sua persona conuenitur etiam semel per aditionem heredita
tis fuit confirmata testatoris voluntas casus est in dicta. l. si pa
troni. §. si fideicommissariam. ⁊ facit. d. l. ex falcidia. §. nunc̄. ad
51 legem falcidiam. ¶ † De quinto an legatarius particularis
de legatis relictis falcidiã detrahit dic quod non. d. §. nunc̄.
nisi forte heres eius non detraxerit volens legatario gratiam
facere. quia tunc exemplo fideicōmissarij vniuersalis per pre
allegata iura detrahit hec opinio approbari videt̄ in. d. l. pla
cet. §. fina. ff. ad. l. falcidiam. si recte inspiciatur. licet de intelle
ctu illius. §. nunc̄ fuerit contentio inter Bul. Joan. ⁊ Odof.
52 ¶ † Circa sextum an institutus in re certa quartam detrahat
dic quod aut alius est vniuersaliter institutus ⁊ tunc cum lo
co heredis habeatur. vt. l. j. §. fina. ff. de here. insti. quod quar
tam detrahat heredis exemplo. aut est alius vniuersaliter in
stitutus. ⁊ tunc cum loco legatarij habeatur. vt. l. quoties. de
heredi. institu. idem de eo quod de legatario indicamus.
53 ¶ † Dubitatur. quid si vnus in vno testamento est heres scri
ptus ex re certo ⁊ in alio est scriptus alius vniuersaliter insti
tutus an detrahit institutus ex re certa quartam a legatarijs
vel fideicommissarijs. dic quod non nisi exemplo legatarij: q̄
sufficit quod institutus in re certa loco legatarij habeatur q̄
alius in alio testamento primo vel secūdo sit vniuersaliter in
stitutus. tex. est. ff. ad trebellianū. l. si quis priore. Modo circa
vltimum de inuentarij confectione talem ordinem obserua
bis in herede vniuersali literarū perito. In primis quod insti
tutus coram iudice incontinenti compareat talia verba ex
ponat videlicet quod existens domina. A. filia quondam. B.
coram. C. iudice causarum ciuilium ipso iudice pro tribunali
sedente tali loco in presentia mei notarij infrascripti ⁊ infra
scriptorum testium hominum bone conditionis vite ⁊ fame
⁊ substantiam possidentium asserentium se cognouisse. M.
de tali loco iam defuncti ⁊ etiam cognouisse dictam. A. here
dem sciens dictam hereditatem dicti. m. sibi fore ⁊ esse deuo
lutam ⁊ ad se pertinere ex testamento condito per dictum. m.
in quo testamento dictam. a. sibi heredem vniuersalem insti
tuit vt de dicto testamento late constat manu talis notarij vo
lensq̄ dicta. a. būficio iuris vti ne vltra vires hereditarias pos
sit grauari inuentarium de bonis rebus iuribus actionibus
⁊ nominibus debitorum dicti. m. facere secundum formam iu
ris. Item primo ⁊ ante omnia petit per dictum dominum iu
dicem citari ⁊ requiri omnes ⁊ singulos creditores heredita
rios ⁊ legatarios dicti. m. omni modo via iure ⁊ forma ⁊ qui
bus melius fieri potest ⁊ idcirco dicta. a. hereditatem dicti. m.
cum beneficio legis ⁊ inuentarij apprehendit ⁊ adiuit se di
cens velle esse heredem dicti. M. cum beneficio legis ⁊ inuen
tarij rogans me notarium infrascriptum vt de predictis pu
blicum cōficiam instrumentum actum sub anno domini mil
lesimo trecentesimo nonagesimo nono. indictione septima. tē
pore Bonifacij pape. ix. die vltima mensis Julij, presentibus
talibus testibus ⁊ ad hoc vocatis ⁊ rogatis postq̄ incontinē
ti fiat hoc videlicet. Respondēs dicta domina. A. heres in te
stamento. M. predicti cum beneficio legis ⁊ inuentarij coram
me notario infrascripto ⁊ testibus infrascriptis. ⁊ coram do
mino iudice pro tribunali sedente: sciens se teneri de iure ad
confectionem inuentarij bonorum rerum creditorum ⁊ hono
rum hereditariorum dicti. m. vt possit vti beneficio legis ⁊ in
uentarij secundum formam iuris. Idcirco premisso venerabi
li signo sancte crucis manu sua propria facto coram dicto iu
dice ⁊ me notario ⁊ testibus infrascriptis hominibus bone
opi. ⁊ fame diuitibus ⁊ substantiam possidentibus ⁊ asseren
tibus se cognouisse dictum. m. ⁊ recognouisse dictam domi
nam. a. heredem predictam inuentarium de rebus bonis ⁊ de
nominibus creditorum dicti. m. in hunc modum facere procu
rauit. In primis videlicet quod. d. domina. a. credit ⁊ estimat
esse ⁊ fuisse in bonis ⁊ hereditate dicti. m. infrascriptas res ⁊
infrascripta nomina debitorum ⁊ creditorum que ponas per
extensum actum sub dicto millesimo indictione ⁊ pontificatu
⁊ presentibus talibus testibus ad inuentarij cōfectionē adhi
bitis vocatis ⁊ rogatis. ⁊ G. H. ⁊ J. presentibus vocatis ad
hibitis ⁊ rogatis in locum legatariorum ⁊ creditorum nihil
absentium ⁊ etiam ad confectionem inuentarij prelibati ho
minibus bone condictionis ⁊ fame diuitibus ⁊ substantiam
possidentibus ⁊ asserentibus se cognouisse dictum. m. testato
rem ⁊ etiam cognouisse dictā. a. heredem predictam postea q̄
intra spaciū trium mensiū qui dantur ad inuentarij confectio
nem fiant citationes infrascripte. Primo de creditoribus in
uentarijs ⁊ legatarijs in hac forma vz die tali talis mensis. d.
iudex pro tribunali sedens. vt. 3. cōmisit tali baiulo presenti ⁊
intelligenti licentiam citādi ⁊ requirendi oēs ⁊ singulos lega
tarios infrascriptos relictos in testō dicti. m. ⁊ omnes ⁊ singu
los infrascriptos creditores olim dicti. m. personaliter vel ad
domū eorum ⁊ cuiuslibet ipsorū habitationē ⁊ ibidē vel eisdē
precipiendi quatenus tali die talis mensis hora causarum com
pareant coram dicto domino iudice in tali loco ad audiēdum
⁊ videndum inchoationem ⁊ perfectionem inuentarij quod
dicta heres testatoris olim dicti. m. cum beneficio legis ⁊ inuē
tarij facere inchoare ⁊ perficere intendit de bonis ⁊ rebus he
reditarijs ⁊ oneribus. d. m. vel alicui eorum absentia non ob
stante ⁊ cedulam portet ⁊ dimittat vt moris est ⁊ hoc ad peti
tionem. d. domine. a. presentis ⁊ petentis. nomina vero legata
riorum ⁊ creditorum sunt ⁊ hec ponatur omnia nomina. Se
cundo facias citari substitutum si casu per predictis die tali ta
lis mensis talis iudex pro tribunali sedens ad suum solitum
banchum iuris concessit licentiam tali baiulo presenti ⁊ intel
ligenti citandi ⁊ requirendi personaliter vel ad domum sue so
lite habitationis. G. quondam talis substitutum in testamen
to dicti. m. quondam talis quatenus die tali talis mēsis hora
causarum compareat coram domino iudice si sua putauerit in
teresse in tali loco ad audiendum inchoationē confectionē ⁊
perfectionem cuiusdam inuētarij quod dicta heres testamen
taria. d. m. inchoare facere ⁊ perficere intendit de bonis ⁊ re
bus hereditarijs creditis ⁊ singulis omnibus olim dicti. m.
ad inchoationem ⁊ confectionē inuentarij prelibati procede
tur eorum absentia non obstante ⁊ cedulam portet. ⁊ dimittat
vt moris est. ⁊ hoc ad petitionem dicte. a presentis ⁊ petentis.
Tertio facias in scriptis bannimentū fieri videlicet talis iu
dex tali die pro tribunali sedens ad suum solitū banchū iuris,
concessit licentias tali publico preconi cōis talis ciuitatis pre
senti ⁊ intelligenti eundi in oibus locis publicis ⁊ consuetis
dicte ciuitatis fieri talia bānimēta ⁊ ibidē sono tube premisso
alta voce clamandi citandi ⁊ requirēdi omnes ⁊ singulos ho
mines ⁊ personas qui ⁊ que credunt eorū interesse, quatenus
die tali talis mensis hora causarum compareat coraz dicto iu
dice ad audiendum ⁊ videndū inchoationem ⁊ perfectionem
inuentarij. ⁊ quod dicta domina. a. heres testamentaria cum
beneficio legis ⁊ inuentarij dicti. m. facere ⁊ perficere intendit
de bonis ⁊ rebus hereditarijs creditis ⁊ singulis oneribus di
cti. m. ad inchoationem ⁊ perfectionem dicti inuentarij pro
cedetur eorum vel alicuius eorū absentia non obstante. ⁊ hoc
ad instantiam ⁊ petitionem dicte domine. a. presentis ⁊ peten
tis. Quarto fiat citatio de episcopo ad hunc modum die tali
talis mensis, talis iudex sedens pro tribunali ad suum solitum
banchum iuris concessit licētiam tali baiulo presenti ⁊ intel
ligenti notificandi personaliter vel ad domum eius habita
tionis videlicet ad domū infrascripti episcopatus cum omni
debita reuerentia Reuerendo in christo patri ⁊ dño dño. a. dei
gratia episcopo ⁊c. patri pauperū quomodo domina. a. heres
testamentaria olim. m. intendit conficere ⁊ perficere inuenta
riū de bonis rebus creditis ⁊ oneribus hereditarijs dicti. m. ⁊

ideo si sua crediderit interesse cõpareat per procuratorẽ legitimũ die tali talis mensis hora causarũ ad inchoationes factionẽ et perfectionẽ dicti inuẽtarij procedet eius absentia nõ obstante et scedulã portet et dimittat vt minoris et ad petitionẽ dicte dñe. a. presentis et petentis. Jstarũ aũt citationũ et bãnimẽti relationes in actis poni factas p eũdẽ notariũ. postea presentibus dictis testibus fiat actus in scriptis per dictã dominã a. heredẽ pdictã in hac forma videlicet. Eodẽ millesimo indictione pontificatu et testibus die tali talis mensis et in tali loco cum dña. a. fuerit heres instituta. a. m. in testamento condito per dictũ. m. scripto et publicato manu talis notarij hereditatẽ dicti. m. cõsulte adiuit nec apprehẽdit. sed cũ beneficio legis et inuẽtarij et dictũ inuẽtariũ dicta dña. a. incipit sm formã iuris et patet manu mei notarij infrascripti volẽs dicta dña. a. dictum inuentariũ perficere vt iuris beneficio vti possit ne dicta dña. a. grauari valeat vltra vires hereditarias. Jdcirco dicta dña. a. existẽs corã. d. iudice. vt. s. sedente et me notario et testibus infrascriptis personis bone opi. et fame substantias possidẽtibus et asserentibus se cognouisse dictũ. m. iam defunctũ et etiã cognoscere dictã dominã. a. heredẽ predictã. et q fuerunt presentes inceptioni dicti inuentarij et quos testes dictus iudex. vt. s. sedens presentib' tali et tali ad qd sunt duo testes pnũciauit fore idoneos testis ad huius inuentarij inceptionẽ et perfectionẽ et esse prorsus illius conditionis opi. et fame q a iure requirit volens dictũ inuentariũ perficere sm formã iuris premisso venerabilis signo crucis manu sua ante facto citatis creditoribus et legatarijs oĩs dicti. m. ordine supradicto sm formã iuris dictũ inuẽtariũ corã dicto iudice. vt. s. sedente in hunc modũ perficit vez q dicta dña. a. credit et estimat esse in bonis hereditatis olim. d. m. ĩfrascripta bona iura et actiones nõia creditorũ et debitorũ olim dicti. m. que oĩa penes per expressum protestans. d. dña. a. heres predicta cũ dicto beneficio legis et inuentarij ante perfectionez dicti inuentarij. de que si omisit ponere ponenda in dicto inuẽtario vel si qua in eo posuit non ponenda quod eidem non preiudicet et protestatur se ponere ponenda que non posuit et que posuit non ponenda tollere et leuare quamcitius ad eius noticiam peruenerit et de nouo inuentarium facere et de alijs non positis ponendis in dicto inuentario et depositis non ponendis et leuãdis secũdũ formam iuris. Et insuper dicta domina. a. coram iudice et me notario et testibus suprascriptis dixit et asseruit quod in confessione dicti inuentarij nulla machinatione vel fraude malignitate vel malicia vsa est vel vtetur in posterũ. Quib' oĩbus et singulis sic actis dictus dominus iudex. vt. s. sedẽs suã et cõmunis dicte ciuitatis autoritatem et decretum interposuit. Et ego. B. publicus imperiali autoritate notarius et iudex ordinarius predictis omnibus iterfui. et vt. s. legitur rogatus presentibus testibus infrascriptis videlicet tali et tali. et a supradicto iudice vt supra pro legitimis adhibitis et pronunciatis. et a. d. domina. a. herede predicta cum dicto beneficio rogatus scripsi et meo signo. et nomine publicaui. Et qr dicta dña. a. heres predicta est literarũ ignara rogauit me. B. predictum testem et supradictum vt publicã autoritate notarij vt loco eius subscriberẽ sm formã iuris videlicet q ex confectione et perfectione dicti inuẽtarij res inuente. per dictã dominam. a. in hereditate. d. m. sm puram et simplicem veritatẽ sunt designate et expresse et q nullam malignitatem fraudem neq dolũ circa eas adhibuit vel in futurum adhibebit in rebus apud dominam. a. heredem predictam remanentibus sed omnem debitã et puram conscientiam adhibuit et etiam in posterum adhibebit. Et ego. B. publicus imperiali autoritate notarius et iudex ordinarius a dicta domina. a. habitus iussus et specialiter adhibitus eo q dicta domina. a. sit et fuerit literarũ ignara presentibus testibus subscriptis prout in inuentario subscripto latius continebatur atq palam expresse asserentibus se interesse inceptioni et perfectioni dicti inuentarij per dictam dominam. a. confecti et dicto iussu et omnibus suprascriptis et asserentibus se in nullo consocios fore alicui et fraudis seu malignitatis. d. dominam. a. commisisse in inuentario supradicto subscriptionem de mandato, dicte domine. a. rogatus scripsi et in publicã redegi sub dicto millesimo indi. et pontificatu talis oĩs loco et testibus suprascriptis. actũ inceptum mediatum et perfectum fuit inuentarium supradictum anno pontificatu indicti. die loco et mense suprascriptis in tali loco presentibus testibus suprascriptis ad omnia et singula supradicta vocatis adhibitis et rogatis. Et ego, Joan. vnus ex testibus predictis rogatus interfui omnibus et singulis. et ideo me subscripsi. Et ego Jo. vnus ex testibus suprascriptis predictis omnibus et singulis interfui et manu propria me subscripsi. Et sic est inuentarium perfectum et probantur hec omnia ex istis. §.

a ℭ An sicut in dictis casibus non currit pscriptio 3 minorẽ ita currit pscriptio statutaria. Inno. in. c. constitutus extra. de in inte. resti. dicit q minor incidit in penã legalẽ l3 ei sic curratur p quo facit. l. imperatores ff. de publi. ff. de mino. l. si ex cã. §. pe. et hoc verum vbi minor errat ĩ iure ciuili et ius ciuile spernit: secus vbi sperneret ius naturale qr tunc maiori. xvij. an. succurrit vt. l. vt cum de appel. cog. §. si vnus de predictis.

b ℭ Heres nõ faciẽs inuẽtariũ an teneat creditoribus hereditarijs vltra vires hereditatis in foro cõscientie et qd in foro iudiciali. vide Abb. l. c. j. de sol. et in. c. qr plerique. xvij. col. versi. alia qõ qd si heres tc. de imuni. eccle. et l. c. in ẽsio in gl. in vbo iuxta facultatem de rapt. vbi etiam per Joan. de ana nia et p eũdẽ Ab. in. c. si. ver. sed nũ quid heres tc. in fine de sepultu.

t. l. si. C. de iure deli. et hec omnis no.
54 Illud quoq. †Si p legato vel fideicommisso questio ventilatur debet intra annum expediri qr tps ad soluenda legata et fideicõmissa currit
a monitiõe iudiciali et eo elapso per heredẽ vel heredis culpã
priuatur cõmodo hereditario nisi heres sit minor qui põt re-
55 stitui et agere contra curatores. h. d. ℭ †Super gl. puta egit.
No. istam glo. q plures enumerat casus in quibus minori ho-
a die currit prescriptio^a tñ dat sibi beneficiũ restitutionis in integrum. Sup gl. ergo currit. ibi est ratio no. istã glo. singulariter
que tradit pulchram doctrinã ad. l. etiã. C. si tut. vel cura. interue. in qua di q minor lesus facto curatoris hz electionẽ vtrum
velit primo petere restitutionẽ in integrũ et postea agere contra curatorẽ vel econtra qr illud non habet locũ in tẽpore prescripto instantie cũ per lapsum illius tpis minoris sua in agẽdo
vel defendendo consistens non sit sublatũ totaliter et sic videt
determinare ista glo. aperte quod curator si sua culpa omisit
intra terminum statutum a iudice vel a lege obiĩcere exceptionem dilatoriam vel declinatoriã pro cuius omissione ius minoris in agendo vel defendendo consistens nõ absorbetur in
totum quod minor aduersus lapsum illius temporis nullo
modo potest restitui nisi in subsidium cum primo agitur contra curatorem. et curatore existente non soluẽdo quod bene no.
quia per hoc determinatur. l. si minor. xxv. anno. omissam. ff.
56 de mino. ℭ †Super glo. per quandã interlocutoriam no. istã
glo. que tenet q preceptum quod fit parti de soluendo vigore
instrumenti confessionati esse sententiam interlocutoriam nõ
autem diffinitiuam et ideo tenuit glos. s. eod. §. si quis non in
pluren vbi dixi. licet tamen sit interlocutoria quia sapit diffinitiue vim eo quod postea alia nõ speraf non poterit reuocari
sicut nec diffinitiua reuocef sub ea poterit appellari. vt. l. ante
57 sniẽ. C. quorũ ap. non reci. ℭ †Item no. ex isto prin. q qui petit
legatũ vel fideicõmissum vigore testamenti non est necesse q
pars petat heredem cõdẽnari per sniam diffinitiuam sed tantummodo quod fiat sibi preceptum de soluẽdo quod no. et est
speciale in legatis et fideicõmissis que vigore testamenti petũtur. nam in alijs debitis que debentur vigore aliorum instrumentorum q per testamentum necesse est quod fiat conclusio
vt debitor per diffinitiuam sententiam condemnetur. nã non
potest incipi ab hoc pcepto licet instrumentum est confessionatum tex. in. l. minor. xxv. an. cui fideiusso. ff. de mino. licet per
totam italiam sint statuta quod instrumenta confessionata et
58 guarentigiata executioni mandentur sicut sententia. ℭ †Super glo. et ibi vel per nuncium. no. preceptum de soluendo posse fieri non solum per iudicem sed etiam de mandato iudicis et
hoc credo verum in alijs casibus per. ll. quas hic allegat. Sed
in casu. §. nostri cum preceptum peteretur quod post annum
heres suo iure priuatur et tex. loquitur de ammonitione dico
non sufficere per nuncium nisi monitio iudicis interueniat et
ita dixi. s. eo. §. si quis autem non in plures. non ob. l. qualiter
hic allegata quia concedo quod interlocutoria de comparendo potest fieri per nunciũ. Item non obstat in auten. de eccle.
titu. §. si quis autem. quia ibi loquitur in relicto ad pias causas quorum fauore introductum est vt etiam per nunciũ fieri
possit et ita dixi in. d. §. si quis autem non in plures et etiam imperatoribus libertis succedentibus.

Non autem. Que dicta. s. sunt locum habẽt in omnibus testamentis tam in scriptis q nuncupatiuis et etiam in testamentis omnium personarum priuatarum militum et etiam sacerdotum et generaliter in testamentis omnium. hoc dicit vsq ad finem.
59 ℭ †Super glo. vt miles heres ibi primũ verius est. No. quod
in omnibus testamentis habet locum falcidia si inuentarium
confecerit et quod omnis heres priuatur relicto si non obedit
testatori intra annum a die ammonitionis et sic videtur quod
ecclesia aut etiam pauperes instituti si non obediunt priuentur
relicto et hoc verum est quod priuentur: tamen restituunf exẽplo minorum: vt. s. eo. §. illud. ver. pupillus. Quod autez dixi
in omni testamẽto habere locum falcidiam si fuerit confectuz
inuentarium. intellige nisi testamentum fuerit ad pias causas
vt in autenti. similiter. C. ad. l. falci. et. s. eo. §. si vero expressim.
Nota ex ista glos. quod omnis heres non conficiens inuenta-
b rium^b tenetur in solidũ et sic tenebitur in solidũ minor et etiaz
pauperes per hunc tex. a nemens perpetuo.

ℭ De non eligendo secundo nubentes. Rubrica.

1 ℭ Obligatio ad antidora sicut contrahitur inter extraneos
cum vnus alterum premiat: ita etiam contrahitur inter matrem et filium.

Mater

2 Mater ⁊ frater quando pariter vocentur ad successionē filii.
3 Mulier transiens ad secunda vota nullam fiduciam tenere dicitur primo viro.
4 Res tui patrimonii cum mihi applicentur non amplius dicitur esse tuum patrimonium.
5 Casus in quo donans succedit donatario abintestato vel ex testamento.
6 Mulier transiens ad secunda vota lucra nuptialia in vnum filiorum primi matrimonii transferre non potest.
7 Pene que in fauorem filiorum imponuntur mulieribus secundo nubentibus.
8 Mulier secundo nubens de consensu filiorum nullas penas sustinet.
9 Mulier contra sacramentum ad secunda vota transiens non reddita ratione administrationis tutele et non petito tutore filio an penas cuedat.
10 Filii primi matrimonii an ad lucra nuptialia veniant cum filiis secundi matrimonii.
11 Mulier secundo nubens secundo viro nō poterit dare in dotem nec ex alio titulo plusquam vni ex filiis cui minus relinquitur.12.
13 Mulier si secundo viro plus reliquit ꝙ habeat vnus ex filiis primi viri an totum quod mulier reliquit viro erit irritum.
14 Uxor si quedam inter viuos filiis donauit et in testamēto decem sibi reliquit iure institutionis ⁊ in omnibus aliis suis bonis instituit heredem maritumque bona valebant centum an maritus possidebit totam hereditatem si illud quod filius habet ex testamento ⁊ ex donatione primeua valet centum.
15 Mulier si habet filium de ordine minorum cui nihil in testamento reliquit ⁊ si totum reliquerit secundo viro an valeat relictum.
16 Mulier transiens ad secunda vota licet tutela filiorum priuetur pater tamen transiens ad secunda vota non desinit esse legitimus administrator filiorum primi matrimonii.
17 Mulier transiens ad secunda vota dicit caste viuere.
18 Mulier secundo nubens existentibus filiis ex primo toro donationem propter nuptias in immobilibus consistentem retinet penes se.
19 Exceptio non numerate dotis intra quantum tempus obiici possit.
20 Uir licet debeat habere lucrum dotis non tamen debet habere mulier fructum donationis propter nuptias ne sequatur absurditas quod dos non deseruiat oneribus matrimonii.
21 Effectus donationis propter nuptias est duplex.
22 Proclama quid sit.

IMperator. Diuidit istud principiū in duas partes. Primo ponit proemium. Secundo ponit suum statutū. secunda ibi gregoria. Item secunda subdiuiditur. quia primo ponit factum. Secundo ex facto elicit vnam questionē. Tertio ad illam questio. arguit pro ⁊ contra vnam rationem formando pro qualibet partium. Quarto ex themate ⁊ ex facto predictis elicit vnam aliam. q. ⁊ ad ipsam arguit pro ⁊ contra pluribus mediis. Quinto determinat primā questionem assumptam ex themate premittendo quasdam alias questio. decidendo. secunda ibi ⁊ lex. tertia ibi omne vero. quarta ibi ⁊ non solum. quinta ibi hinc nobis. Et breuiter hoc dicit.

¶ Mulier transiens ad secunda vota donationes ante nuptias quas a viro primo consecuta est in vnum ex filiis primi matrimonii transferre non potest sed proprietas omnibus filiorum primi matrimonii est. Ususfructus vero matris dum viuit est: post mortem vero consolidatur in filios. sed si filii omnes deficient ante matrem ipsius donationis plenam proprietatē mater habet pro ea parte pro qua lucrari debebat ex pacto existentium filiorum residuum est filiorum heredum premorientium. Item si lucra nuptialia transiens ad secūda vota extraneo donauerit vel alienauerit manet alienatio in suspenso ⁊ etiam eius effectus quia premoriente matre filiis superstitibus alienatio viribus vacuatur. sed si filii premoriantur aliis heredibus institutis confirmatur alienatio pro illa parte quam lucrari debebat ex pacto non existentium liberorum pro alia infirmatur. ⁊ si mater sola filiis heres extiterit alienatio confirmatur in totum. hoc dicit. vsque ad. §. quia vero effectualiter. ¶ † Super tex. ibi existimauit oportere. No.
1 hic tex. expressum quod sicut ad antidora[a] contrahitur inter
a extraneos cum vnus alterum premiat. vt. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de petitione hereditatis. ⁊ ff. de furtis. l. si pignorum. ita etiam contrahitur inter matrem ⁊ filium. vt si filius premiat matrem mater tenetur filio ad antidora. Sed an talis obligatio ad antidora sit tante virtutis vt possit in compensationem deduci. tex. est singula. ff. de fideicommiss. liber. l. si ex
2 testamento. ¶ † Super text. ibi vocauit ambas partes. no. ad successionem filii vocari matrem ⁊ fratrem defuncti pariter vt hic ad tertul. autenti. post fratres. ⁊ in autenti. defuncto. ⁊ hoc est verum quod frater succedit vna cum matre quando ex vtroque latere coniunctus est aliter mater eum excludit. vt in dicta autentica defuncto. ibi ex vtroque latere. ibi est text. expressus. §. de heredi. abintestato. §. si igitur defunctus. ⁊ hoc est verum hodie. olim vero siue essent ex vno latere coniuncti siue ex duobus succedebāt pariter vna cum ascendētibus. ⁊ ita dicit textus in. l. fina. C. ad tertu. que in hoc corrigitur. Et scias etiam quod de iure antiquo ascendens succedebat cum fratre defuncti in capita, cum sorore vero in stirpem nullo fratre defuncti existente. vt dicta. l. fina. ad tertu. hodie vero per dictam autē. defuncto. ascendens viriliter succedit cum fratribus ⁊ sororibus defuncti vtrinque coniunctis. ¶ Super textū ibi omnem vero proprietatem. No. modum loquendi dum dicit proprietatem. videbatur enim impropria locutio. nam omne signum vniuersale est continens sub se plures species differentes. vt ff. de rebus dub. l. is qui ducenta. §. verum. ⁊ sic videbatur qꝺ plures essent proprietatis species ⁊ tamen est contrarium qꝺ vnica est proprietas licet species possessionis plures. vt. l. iii. §. ex contrario. de acquirenda possessione, ex ponce in go. i. totam.
3 ¶ † Super tex. ibi nullam fiduciam. Nota. hic textum quod mulier transiens ad secunda vota nullam fiduciam tenere dicitur primo viro quod facit ad id quod dicam infra in se. §. cū
4 glo. ¶ † In tex. ibi sed premissa. not. istum text. quod incontinenti cum res tui patrimonii applicantur mihi non dicitur amplius esse tuum patrimonium. sed meum. ⁊ ideo ex hoc patet quod incontinenti cum heres adit hereditatem non debet amplius appellari hereditas defuncti. sꝫ patrimonium ipsius heredis. de hoc est text. in. l. sed si plures. §. filia. ff. de vulga. et papilla. ⁊ facit quod not. C. de inofficioso testamento. l. i. in fi. a
5 ¶ † Super tex. ibi rursus donationem. Not. hic videri casum quod si donans succedit donatario vel abintestato, vel ex testamento quod hereditatem cōsequitꝰ potius per viam cuiusdam
b dam remunerationis[b] quam per viam mere successionis. presumptio enim iuris est quod ei donare voluerit propter donationem in eum iam collatam. vt. l. si vero non remunerandi. §. item papinianus. ff. man. ⁊ etiam presumptio nostra que dicit vt benefacientibus benefaciam[c]. vt dicta. l. sed si lege. §.
6 consuluit. ¶ † Super tex. ibi nullam esse. No. mulierem transeuntem ad secunda vota puniri quoniam lucra nuptialia in vnum filiorum primi matrimonii transferre non potest nec etiam in alios extraneos transferre imo per transitum proprietate priuetur, vt hic. ⁊. l. ii. C. de secun. nup. ¶ Opponi. contra istud quod mulier per secundum matrimonium nullatenus priuetur. vnde videtur obstare dictum apostoli qui dixit mortuo viro nubat in domino. de quo per glos. in. l. i. C. de secun. nup. Solu. quedam sunt pene que dantur secundo nubēti eo quia nubit intra tempus luctus que pene no. in. l. i. C. de secū. nup. ⁊ iste pene hodie sunt sublate per dictum Pauli apostoli quoniam sunt mere pene non reducte in fauorem filiorum. ⁊ ita tenuit Inno. in capitulo primo. de secun. nupt. et Joan. and. ⁊ Inno. in capitulo statutum. de heret. lib. vi. ⁊ ideo mulier nubens intra tempora luctus testari poterit nec erit infamis nec aliquam penam sustinebit per not. in. d. l. i. C. de secū. nup. quedam sunt pene que imponuntur mulieribus eo quod secundo nubunt que sunt introducte mere in fauorem filiorū ⁊ iste nō euitantur per dictum apostoli. nam dictum apostoli
7 voluit tantum festinantiam non puniri. ¶ † Sed videndum est que sunt iste pene que imponuntur mulieribus eo quod secundo nupserint in fauorem filiorum dic quod sunt plures. Primo enim mulier successione filii priuatur si ad secūda vota aspirauerit tutela suscepta anteꝙ filiorum tutorem fecerit ordinari ⁊ reliqua restituerit. vt. C. de secun. nup. auten. si ea. ⁊. l. omnem. C. ad tertu. Secundo punitur circa successionē filiorum ⁊ alio modo etiam vbi tutelam non assumpserat. Et in hoc no. quatuor iura. nā quandoque mater transit ad secunda vota ante mortem filiorum tunc in plena proprietate succedit sed ipsam proprietatem tenetur seruare filiis primi matrimonii fratribus olim iam defunctis et illud ius statuitur per. l. femine. §. penulti. de secun. nupt. Si autem transit ad secunda vota post mortem filiorum tunc non succedit nisi in solum vsumfructum in die vite sue proprietas vero est fratrum defuncti et hoc statutum per. l. matres. C. ad tertul. siue mater ex testamento siue abintestato vocetur. postea vero superuenit. §. igitur. l. eodem. qui statuit quod siue mulier nubat secundo ante mortem filii: siue post mortem, siue vocetur ex testa-

a ¶ Obligatio ad antidora idest mutua dona. vt. ff. de pet. her. l. sꝫ et si lege. §. cōsuluit. gl. in. c. cū in officiis extra. de test. vii. q. i. illud est si. ⁊ gl. in cle. vnica super vbo antidora de iureiur. ⁊ si talis obligatio in pactū deducat iudicitur vsura. gl. est singularis in. c. plerique. xiiii. q. iii. vide Abb. in. c. consuluit in si. in ver. an autem debitum naturale. de vsur.

b ¶ Remuneratio nis. Adde qꝺ donatio ꝙ fit cā remunerationis nō est vera donatio sed potius quedā permutatio siue compensatio seruitii recepti: sed est propria donatio ad quā donator mouet nulla alia perdēte cā nisi vt exerceat liberalitatē ꝙ in donādo cōmēdatur et de ꝙdā beatitudo in donatore iuxta illud, beatiꝰ est dare ꝙ accipere. c. cū marte. de cele. missa. Abb. in. c. i. de donatio ni.

mento siue abintestato nullo modo priuetur successione filij iam defuncti sed in plena proprietate succedit vna cum fratribus. ¶ Ultimo superueniens. §. hinc nobis. J. de nup. et statuit quod ex testamento mater vocetur in plenā ꝓprietatē sicut quilibet extraneus siue nubat ante mortem siue post mortem abintestato vero si secundo nubat siue ante mortem siue post mortem succedit in vsufructu tantūmodo in bonis quesitis a primo marito. in alijs succedit in ꝓprietate plena. Ex illo. §. sumpta fuit aut. ex testamēto. C. de secū. nup. vnde per illum. §. hodie habetis tenere quod mater scdo viro nubens ex testamento filio succedit in plenā ꝓprietatē siue mater sit sola siue plures filij supersint fratres defuncti licet glo. in. d. aut. ex testamento. et male sm oēs doc. dicat etiam ex testamento mater secundo nubēs non succedit filio in plena proprietate nisi cum mater sola est. abintestato vero mater succedit viriliter in plena proprietate respectu bonorū non quesitorum a patre defuncti. in bonis vero quesitis a patre siue nubat secūdo ante siue postea
8 non succedit nisi in solo vsufructu. ¶ †Et predicta vero quādo mater secūdo nubens punitur penis inductis in filiorum fauorē quando nubit filio inuito secus si eo volente quia tunc nullas penas sustinet. et istud videtur sentire glo. super verbo copulantur. que est singularis. Et ideo sit cautus aduocatus cum consulit mulieri secundo nubenti filios habēti quod faciat filios consentire matrimonio quia per talem consensum mulier omnes penas euitabit. euitat etiā mulier illas penas que sibi imponuntur eo quod secūdo nubit tum oēs filij siue progenie moriantur. vt. J. eo. §. hoc autem. et. l. femine. §. fi. C. de secun. nup. et est ratio quia tūc cessat ratio impositionis pene
9 scilicet fauore filiorū. ¶ Restat nunc videre an mulier contra sacramentum ad secunda vota transiens non reddita ratione administrationis tutele et non petito tutore filio euadat penas a. J. i. C. de secun. nup. per dictum apostoli. nostro viro nubat in domino, dicas quod nō quia vitanda est legum correctio. vt. l. precipimus. C. de appel. et aut. quas actiones. de ecclesia. et c. e per dictum apostoli non corriguntur nisi tantum pene inducte ꝓpter festinantiam in nubendo nō autem pene inducte non ꝓpter hoc quod nubit tutorē nō petens et reliquas non restituens ergo remanēt incorrecte quantū ad hunc casum. et iste pene sunt ille eedem que imponuntur mulieri nubenti intra tempora luctus. vt dicta autentica. Jtem ea. C. de secū. nup. et. J. de nuptijs. §. si vero. Punitur etiam mulier secundo nubens quia lucra nuptialia et omnia alia lucra puenientia ex primi viri substantia tenetur filijs primi matrimonij equaliter reseruare. vt. l. femine. in princip. C. de secun. nupt. et ipsorum locrorum proprietate priuatur et vsumfructum tantum vite sue habeat. vt in hoc. §. et etiam lucra in extraneam personam alienare non potest nec etiam titulo pignoris obligare etiam si alienare velit heredem instituendo. vt. l. si quis priori. §. fi. C. de secū. nup. Sed oēs Jctus per mulierem celebrati in predictis lucris pendent ex euentu futuro. quia si mulier omnibus filijs premoritur Jctus pro solido est infirmus. Si oēs filij siue progenie premoriuntur matri talis Jctus insolidum confirmatur. si vero aliquis filiorum premoritur matri tunc contractus confirmatur pro illa parte quam deductis lucris filius premortuus habuisset si decessit post mortem matris. et secundum formam pacti non existentium filiorum. et probatur
10 J. eod. §. hoc autem. et de nup. §. quoniā infirmas. ¶ †Sed tunc restat videre an ad lucra nuptialia filij primi matrimonij vna cum filijs secundi matrimonij veniant. an vero filij primi matrimonij tantum ipsa debeant habere precipua. Circa istud dic quod lucra nuptialia et omnia alia prouenientia ex primo viro filij primi viri debent habere precipua. vt. l. cum alijs. in prin. C. de secun. nup. siue adeant hereditatem paternam siue maternam siue repudient vtrāque hereditatem vel alteram tantum vt in aut. si heres. C. de secū. nupt. nisi ex causa ingratitudinis remouerentur vt ibi no. Lucra vero nuptialia a secundo viro prouenientia filij secūdi viri debent habere precipua si adeant hereditatem secundi viri. sed si repudiant tunc filij primi et secundi matrimonij veniunt ad dicta lucra si oēs adeūt hereditatem matris. vt. l. si quis priori. §. fi. C. de secū. nup. et ibi est verus intellectus. alia vero lucra prouenientia mulieri a secundo marito exceptis lucris nuptialibus predictis pariter diuiduntur abintestato inter filios primi et secundi matrimonij vt
11 in aut. si pater. de secun. nup. ¶ †Jtem presumitur mulier secundo nubens. quia secundo viro non poterit dare in dotem nec ex alio titulo plusquam vni ex filijs cui minus relinquit vt. l. hac edictali. de secū. nup. in princ. et an sit plus vel minus inspicitur illud tempore mortis. vt. d. l. hac edictali. §. hanc obseruationem et ibi glo. ¶ †Sed tunc restat videre ex quo mu-
12 lier non potest secundo viro in dotem dare cum pacto dotis

¶ Mater debet [illegible] tuto. darī [illegible] alias priuari de iure succedendi ipsi pupillo si decessit in pupillari etate. secus si decesserit factus pubes et idem in quolibet alio qui posset succedere impuberi abintestato vt in. l. ij. §. consciūs. ff. ad tertu. et in. l. matres. C. eo. ti. et in. l. sciat. C. de legiti. here. et vide bonū text. insti. ad tertu. in fin. abbatem in c. ex parte. el. ij. circa fi. de app. bar. dicit quod mater non habet annū sed confestim petere dz cum pōt. vt. d. l. ij. §. confestim. ff. ad tertul. et leges que dant annū ad petēdū tutorē non intelligunt in matre, sed in alijs.

lucrande ita quod excedat illud quod habet vnus ex filijs qui minus an erit idē in lucro pueniente ex forma statuti videlicet dicit statutū quod si mulier predecesserit in matrimonio vir debeat lucrari dotē sicut est florentie. Modo contingit quod mulier et se totum suum patrimonium secundo viro dat in dotem, an si postea predecedat in matrimonio vir debeat lucrari totā dotem ex forma dicti statuti. an vero non possit lucrari ex dote plusquam habiturus sit vnus ex filijs primi matrimonij videtur quod non debeat lucrari totam dotem equiparando legem et pactum vt in rubri. de decre. decur. sed per pactum mulieris vir secundus non possit totam lucrari ergo nec etiam per legem. pro hoc etiam facit quod mulier est causa mediata huius lucri ergo patet quod nō potest ita disponere dando bona sua in dotem quod vir lucretur totam dotem. Preterea mulier dotem tacite videtur pacisci quod in casu in quo ipsa predecederet in matrimonio sine liberis quod vir lucretur dotem totam ex quo statutum hoc disponit. Sed nō est dubium quod mulier non potest pacisci quod vir lucretur dotem si aliquis ex filijs primi viri minus habet vt. l. hac edictali. et illud credo verum quod nūc
13 non determino. ¶ †Jtem dubitatur si mulier viro secundo plus relinquit quam habet vnus ex filijs primi viri an totum quod mulier relinquit viro erit irritum. an vero illud solū quod relinquit vltra illud quod habet vnus ex filijs qui minus habet. dic quod illud solum quod est vltra viribus euacuatur. et ita tenet glo. in. l. hac edictali. §. quam obseruationem. ¶ Jn cōtrarium tū facit quedam gl. que est. J. de nup. circa princi. sed prima opi. verior est pro qua multum facit. C. de dona. l. si quis argentum.
14 ¶ †Jtem dubitatur an si vxor quedam inter viuos filijs donauit et in testamento decem sibi reliquit iure institutionis et in oībus alijs suis bonis instituit heredem maritū que bona valebant centum an maritus possidebit totam hereditatem si illud quod filius habet ex testamento et ex donatione prime sua valet centum. dic quod sic. text. est in. d. l. hac edictali. circa
15 prin. si bene inspicietur. ¶ †Ulterius dubitatur an si mulier habet filium de ordine fratrum minorum cui nihil in testamento reliquit si totum reliquerit secundo viro valeat relictū. dic quod sic nam ex quo filius est incapax propter religionē. vt in. c. exiit de paradiso. extra. de ver. sig. habetur pro mortuo. vt. l. si necesse. §. deportatus. ff. de bo. li. l. ij. in fi. ff. de cōtra tab. et non existente aliquo filio nulla est dubitatio quod mulier totum secundo viro relinquere potest vt. J. de nup. §. quoniam infirmas ergo et c. Sinautem mulier ad secunda vota non transiret de iure isto est quod lucra nuptialia pleno iure acquirit nec ea filijs reseruare tenetur. vt. J. eo. §. gregoria. et. J. de nup. §. si vero. et. §. hinc nobis. hodie, vero per. §. i. neque virum. quod ex dote. §. i. correctum est ex quo totam proprietatem cogitur reseruare si postea superuenit ius nouissimum vt fratrum olij. §. si. quod corrigit dictum. §. i. neque virum quod ex dote et statuit vt mulier computetur in numero liberorum et partem sibi contingentē alienare possit reliquum tenetur reseruare filijs et istud ius tāquam nouissimum est obseruandum. et de isto loquitur aut. omnium tū. C. de secū. nup. et hoc multum videtur esse de mente glo. mag. in. §. si bene aduertis. Super glo. expo. ibi, vel cum parentibus hoc intellige quādo ex pacto soli patri dos debebat restitui quod fieri pōt. vt in. §. accedit. C. de rei vxo. actio. vel qn mulier sine filijs predecesserit vel nullum pactum interuenisset de dote tota restituenda patri. tunc nō debet patri restitui quoniā communis est actio patris et filie. ij. ff. solu. mat.

Quia vero.

Pene secundo nubētium cōmunes sunt viro et mulieri ad secunda vota transeuntibus. hoc dicit. vsque ad. §. cum igitur. Jdeo dixi secūdo nubentium quia pene que statuunt mulieri transeunti intra tempus luctus non habent locum in viro quoniam in eo non timetur sanguinis perturbatio cum masculus filios non pariat et hoc tenuit glo. expresse. J. de nup. §. si vero expectant.
16 ¶ †Scias tamen quod licet mulier transiens ad secūda vota tutela filiorum priuetur, tamen pater transiens ad secūda vota nō desinit esse legitimus administrator filiorum primi matrimonij. tex. est singularis in. l. generaliter. circa prin. C. de secun. nup. credo tamen quod si pater filiorum emācipatorum curam assumeret vel etiam tutelam et ad secunda vota conuolaret quod priuaretur tutela sicut et mater et hoc per equiparationem nostri. §. per. d. l. generaliter.

Cum igitur.

Mulier trāsiens ad secunda vota ante mortem filij succedit viriliter cum fratribus defuncti cessantibus omnibus legibus antiquis que in hoc reddūtur correcte. hoc dicit vsque ad. §. aliud vero. Hic ponitur determinatio. ij. questionis resultātis ex the-
17 mate. §. gregoria. que ponitur in verbo non solum. ¶ †Super textum ibi caste viuere. no. mulierem dici caste viuere cum ad secunda

8 ad secunda vota transit & sic videtur quod mulier cui legatum est aliquid si caste vixerit non perdit legatum secundo nubendo. Sed contrarium videtur notari in l. ij. C. de indic. vidui. & in decretis xxxi. dist. c. decerni. Et ideo dic quod aut verbum castitatis profertur a lege & tunc caste vivit etiam que transit ad secunda vota ut hic ratio est quia respectu legis omnes nuptie legitime Bete sunt caste concordatum hoc. C. de adul. l. castitatis. C. de le. in. l. ij. Si vero verbum castitatis profertur ab homine tunc aut profertur a filio vel marito & h. rede nupte ex inducuntur nam licet iste secunde nuptie caste sint ut hic & in d. c. decernis. tamen respectu proferentis sunt contra castitatem cum mulier secundo nubens iniuriam faciat marito & etiam filijs: ut l. & eo. §. gregoria. & §. pluperimus. Et ideo cum mulieri legatum relinquitur dum caste vixerit per maritum vel etiam filios eius ipsa transeundo ad secunda vota perdit legatum sic intelligitur glosa d. l. ij. C. de indic. vidui. Si verbum castitatis profertur per patrem mulieris eius voto congruit filiam liberos procreare vel etiam per contractum eius memoria per secundum maritum non leditur transeundo ad secunda vota dicitur caste vivere. tex. est. ff. ad trebel. l. mulier. §. cum proponeret. & ideo si mulieri legatum relinquatur per patrem vel proximos extraneum eius memoria non leditur per secundum matrimonium dum mulier caste vixerit non perdit mulier legatum per transitum ad secunda vota: per allegata iura hodie tamen ad omnem dubitationem tollendam semper de more apponitur dum caste & honeste vixerit vitamque vidualem observaverit.

18 **Aliud vero.** † Mulier secundo nubens existentibus filijs ex primo thoro donationem propter nuptias in immobilibus consistentem retinet penes se nec a filijs potest usuras eius exigere dicendo se donationem velle filijs tradere & pro ea se velle in dotem vite sue tertiam partem usure centesime. Si vero consistat in mobilibus potest eam filijs tradere & accipere cautionem de recipiendo tertiam usure centesime aut ipsam penes se retinere & idoneam cautionem prebere de restituendo si ante filios moriatur. Sed si consistat partim in rebus mobilibus & immobilibus tunc de unoquoque per se facit quod dictum est. scilicet ut de immobilibus iudicetur ut de immobilib. & de mobilibus ut de mobilib. h. d. usque ad §. illud quoque. Et per hunc §. correcta est. l. hac edictali. §. illud patet & auth. ibi posita que ex hoc corpore colliguntur. Et not. ex isto. §. unum argumentum ad q. de filijs obligatis aliquid dare matri ut si non sunt locupletes ad solvendum debitum maternum quod tunc ipsi dicant coram iudice quod ipsi non possident aurum vel argentum ex quo satisfacere possint matri eorum & tunc petant dilationem offerendo se paratos cavere idonee de solvendo pro dicto debito tertiam partem usure centesime quo facto videtur quod index dilationem eis debeat indulgere argumento istius §.

Illud quoque. Si vir pactum fecerit de dote lucranda et uxor de donatione nec uxor dotem solverit matrimonio constante donationem propter nuptias mulier non lucrabitur licet vir in matrimonio predecedat. Si autem partem solverit partem vero non: tunc secundum partem dotis solute donationem propter nuptias lucrabitur hoc dicit usque ad finem. ¶ Super tex. ibi in pendentibus. No. l. fieri posse ut habeat locum in litibus pendentibus eodem ergo modo ut habeat locum in litibus pendentibus fieri potest per statutum licet alias per pactum nihil posset innovari. ut extra ne lite penden. per totum. ¶ † Super glo. percipiat illa 19 nisi prescriptio temporis. hec vera quo casu distinguitur prout ibi dicitur in auth. quod locum. C. de do. cau. non nu. inde sumpta videlicet quod si matrimonium dissolutum est intra biennium & intra annum post matrimonium dissolutum posset obijci exceptio non numerate dotis. Si vero ultra decennium matrimonium sit dissolutum post biennium tamen intra tres menses a die matrimonij dissoluti. Si vero post decennium tunc exceptio non numerate dotis non poterat opponi & ex temporibus predictis elapsis dos per mulierem peti poterit licet non fuerit per eam data: ut in dicta auth. & in dicto. §. generaliter. hic allegata. ¶ † Super glo. percipiat. Not. ex ista glo. quod licet vir debeat habere lucrum dotis non tamen debet habere mulier fructum donationis propter nuptias ne sequatur absurditas quod dos non deserviat oneribus matrimonij. Item 20 dicit ex fi. de effectu donationis propter nup. nam eius effectus est duplex. † Primus est ut deficientibus bonis mariti obligatis uxori pro dotibus seu restitutione dotis possit res donatas uxor vendicare ut sibi satisfaciat. Secundus effectus est quod licet alias tacita hypothecam introducto per. l. & rem in presentiarum vel etiam per pactum mulier tenuncio possit: ut l. si tam. & l. iubemus. C. ad velleia. tamen hunc iuri quesito in 21

¶ Mulier transiens ad secunda vota dicitur caste vivere & honeste, et no. Bart. in auth. hic locum. si secun. nup. mu. vide tamen Bald. contra & Jano. in. l. cum &c lites. §. qui mutuam. in. d. l. ga. ij. Bal. in l. deo nobis. in iij. colum. de episko. & clericis ibi. an dicatur vidualiter vivere qui ingreditur monasterium & quid habeat facere hec mulier vide Bal. in l. decreto. C. de usu. & adde hic Bal. in l. fin. in col. de sap. vii b. pr

rebus donatis mulier non sic de facili renonciabit. ¶ Super tex. ibi per proclama. nota. l. debere per proclama publicari. Idem forte no. in fine cuiuslibet rubrice autent. col. iiij & facit. 22 C. de leg. l. leges. ut generales. † Et adverte quod gl. ibi dicit nam appellat proclama scripturam factam in publico consilio sapientium & sic per l. quod dico quod si fit aliquod statutum inter priores & camerarios civitatis & sic in publico concilio sapientium & inde scripturam sumunt quod illud statutum incontinenti dicitur publicum adeo quod non sit necesse quod per tubam banniatur quod not. quia sepe de facto contingit. Si tamen esset consuetudo statuta & leges communiter publicari per tubam non sufficeret publicatio per talem scripturam nam in ista publicatione consuetudo servari debet tex. est. ff. de appella. §. fina.

¶ Ut determinatus sit numerus clericorum. Rubrica.

1 ¶ Donatum vel relictum domui alicuius ecclesie: queritur ius de ecclesia.
2 Prodigus quis dicatur.
3 Dotans ecclesiam pacto opposito quod ibi non debeant esse nisi tot clerici non auctis divitijs ecclesie plures clerici tenendi non sunt.

Imperator. Ista lex localis est & extra suum locum non obtinet vires. Et dividitur in tres partes principales. Primo facit mentionem de quadam lege generali antiqua. Secundo ex illa inferendo ponit quoddam prohemium assignando tres rationes per quas vult hanc legem specialem facere. Tertio ponit suum statutum. secunda ibi nominus. tertia ibi sancimus igitur eos. Et hoc dicit in ecclesijs existentibus in civitate. Constantinopolis non debent creari diaconi subdiaconi exorciste vel hostiarij nec ordinari ultra numerum ordinatum ab illis qui ecclesias constituerunt & eas de proprijs dotaverunt. Item in ecclesia sancte Sophie ordinari non debent ultra nongenti: quinquaginta decani propter tres ecclesias sibi noviter copulatas. hoc dicit. Et ne non obstat lege non plures. C. de sacrosanctis ecclesijs. ubi dicitur quod soli nongenti quinquaginta quia illud obtinebat 1 ante copulationem dictarum ecclesiarum. ¶ † Super tex. ibi sanctissimarum ecclesiarum domibus. Nota istud verbum coniunctis sequentibus verbis. ex quibus colligitur manifeste quod donatum vel relictum domui alicuius ecclesie queritur illis de ecclesia. ¶ Et per hoc videtur reprobari opinio Bartoli qui tenuit in suo libello minoricarum quod relictum b ecclesie fratrum minorum valeat & applicatur ecclesie Romane pro eo quia non est relictum ordini nec fratribus sed ecclesie que de iure communi capax est. ut lege. i. C. de sacrosanctis ecclesijs. Istud enim non videtur verum. nam & hic relictum fuit domui ecclesie & tamen patet quod acquiritur ipsi ordini vel ut relictum ordini quod apparet quia ex his donatis illi de ordine alimentari debent & in inicius numerus clericorum erit in ecclesia ne propter immensum numerum deprimatur. Ista questio est modo de facto & ita consului per 2 multas rationes alias quas omitto. ¶ † Super tex. ibi ultra suam substantiam. nota istum textum tradentem doctrinam quisnam dicatur prodigus. ille autem prodigus appellatur qui ultra suam substantiam expendit & expendere ultra suam substantiam dicitur si expendit ultra substantiam quam habet tempore quo expendit quod intellige quando expendit ultra necessitatem in casu ubi non debet expendi. ut l. i. fina. C. de cur. fu. Et per istas leges habes determinatio quis intelliatur b gatur prodigus. b & quid debeat articulari ad hoc ut quis di- 3 catur prodigus. ¶ † Super tex. ibi quoniam vero. No. ex text. c isto primo quod si quis dotat ecclesiam c & eam fundat pacto apposito quod ibi non debeant esse nisi tot clerici quod non auctis divitijs ecclesie plures clerici tenendi non sunt sed auctis in ecclesia numerus augendus est. Item facit ad questionem quod si per formam statutorum communis Perusij capitaneus debeat habere certum salarium & certum salarium debet habere potestas & quilibet ipsorum tenetur secum ducere certos iudices & certam familiam & postea dicta officia uniuntur. unita intelligantur esse salaria. & propter unionem salariorum ille qui tenet illud officium debet ducere tot iudices & talem

pr nit ibi generaliter quomodo accipiatur pudicitia & ad materiam adde dictum Bald. in lege voluntatis. C. de fideicom. adde etiam Alex. in d. imo. digest. ad senatuscon. treb. lege mulier que. §. cum proponeretur. adde etiam quod mulier secundo nubens non amittit legatum: si testator dixerit donec in hospitio meo vixerit si in virum secundum ducat in hospitio primi, ut voluit Oldra. consil. cxiij. aug. tamen in d. lege mulier. §. cum proponeretur. & contrarium nam per secundas matrimonium fit contristari ossa primi mariti defuncti et etiam fit iniuria filijs matrimonij allegat quod habet in lege gregoria. vers. n. pluperimus in aut. de non eli. secun. nub. vide de hoc Bal. in aut. cui relictum. C. de indic. vi. au. tol. Bal. l. lege ambiguitates. C. de indi. vidui.

¶ Adde Jo. de ana. in. c. fi. de ecc. & ibi abb. quod necdum tercium quis de prodigus. sed quandoque etiam fame suc. & de qui prodigus fame sue quando non curat de infamia turpiter vivendo & talis negligens famam crudelis est. xij. q. i. nolo.

¶ Ecclesiam sed quid si ecclesia non fuerit dotata contra quem fit actio diligendar ac obligatio transit in heredem. vide Ab. in c. cum sicut de censi. eccle. vel alia.

familiam quot et quantam debebat ducere potestas et capita-
neus. Item ad questionem facit dicta episcopalis constitu-
tio quod quilibet habens prebendam sine cura debet tenere
unum capellanum in prebenda per quem deseruiatur uni al-
tari postea quam episcopus omnes prebendas sine cura uniuit cu-
rate petit modo a presbytero ecclesie curate cui unita est pre-
benda sine cura quod capellanum unum teneat in prebenda que
ritur ergo quid iuris. Et hic videtur text. quod ipsum tenere
debeat nam ille pres. preter solus non potest deseruire altari ec-
clesie curate et altari non curate per hunc tex. ergo potest quod ca-
pellanum tenere cogitur ex quo sibi unite sunt facultates dicte
prebende per hanc .l. Item facit ad quod. Ratio vendita est pro
tanto pretio gabella totius comitatus ciuitatis contingit quod
propter exercitum factum per commune perusii contra corto-
nensem cortonii comitatus perusii multum augmentatus est pro-
pter unionem alterius comitatus. queritur an sicut augmen-
tatus est dictus comitatus ita augmentari debeat pretium di-
cte gabelle. et iste text. est arg. quod sic ut hoc per Bal. de cen. in .l.
item si fundi. ff. de usu. et ibi per Cy. in addi. suis. ¶ Ultimo
est hic tex. quod due ecclesie curate possunt ad unam uniri.

¶ De fideiussoribus et mandatoribus. Rubrica.

1 ¶ Mandati natura que sit.
2 Promittens de iudicio sisti potest conueniri antequam discutia-
tur principalis.
3 Expromissor quis sit.
4 Creditor an possit agere contra fideiussorem non obstante quod
creditor possideat pignus debitoris.
5 Presens quot modis quis dicatur. 6.
7 Ordo obseruandus cum quis vult agere contra extraneos pi-
gnorum possessores.
8 Debitorem si notorium est non esse soluendo an tunc sit neces-
se quod fiat discussio de eo.
9 Principalis si habet bona in aliquo loco forti an tunc de bo-
nis suis sit fienda discussio.
10 Discussio bonorum existentium extra territorium an debeat
fieri antequam veniatur ad fideiussores vel ad pignorum pos-
sessores.
11 Discussionem legitimam an sit necesse quod iudex pronunciet
esse factam antequam possit venire ad pignorum possessorem.
12 Fideiussor si tenet res debitoris an possit agi contra eum hy-
pothecaria ratione illorum bonorum antequam agatur con-
tra eum personali.
13 Agi nunquid possit contra pignorum possessores prius quam fi-
deiussor conueniatur hypothecaria.
14 Discussio qualiter fienda.
15 Fideiussor dare debet opposita ope exceptionis.
16 Emptor si conuenitur ad pretium non a venditore sed ab a-
lio emptore an possit dicere: nolo pretium soluere nisi mihi de
euictione caueatur.

Legem. Fideiussor mandator aut spon-
sor ante principalem presen-
tem conueniri non potest nisi non soluendo sit vel pro-
pter quod principalis soluere non potest. eo vero ab-
sente datur fideiussori dilatio in qua reum si-
stat et si eum non sistit tunc conueniri et exigi po-
test: hoc dicit usque ad §. sed neque. et ex isto tex. sumpta est auth.
presente. C. de fideiusso. Diuiditur. Primo ponit procmium.
Secundo ponit statutum secunda ibi quis igitur. Item secun-
da ibi subdiuiditur quia primo ponit quid habeat facere credi-
tor debitore existente soluendo. Secundo quid habeat facere non
existente soluendo in totum vel in parte. Tertio declarat primum
dictum. Quarto subiungit unum dubium disponendo quid habeat
facere creditor et etiam iudex secunda secunde ibi si quidem quar-
1 ta ibi. si vero fideiussor. ¶ †Super glos. not. differentiam ibi
tamen ante hoc proprie. nam natura mandati est quod precedat
eum que geritur. improprie tamen et quantum ad actionem p
ducendam dicitur mandatum etiam si postea interueniat vel
ratificando actum gestum. ut in. c. ratihabitio. de reg. iur. li. b.
2 vi. et .l. si. C. ad macedo. ¶ †Super glos. ibi. sed quid in expro-
missore per istam glo. patet an ille qui promittit de iudicio si-
a sti possit conueniri antequam discutiatur principalis et ista glo.
videtur determinare quod sic. ex quo dicit non habere locum in
3 expromissore per hanc constitutionem. † Expromissor enim
est ille qui de iudicio sisti promittit. ut .l. si. in gloss. magna. ff.
qui satisda. cogantur. Recolo me audiuisse dominum Franci-
scum de pisis qui tenebat contrarium per tex. §. sed neque. §. eo-
dem. ubi litera dicit non fieri differentiam contractus vel in-

a ¶ Promittens aliquem representa-
re in iudicio quomodo iure compellitur. vide Bar. in .l. cum
pro quo. ff. de in ius voc. et Alex. in .l. decem stipu-
latus. ff. de verb. ob. Ange. in .l. si ego. ff. de rebus
cred. et ff. ad sil. l. in cognitione. et ff. si quis omis. cau-
sa test. l. l3. et an si deiussor de iudicio sisti teneatur si
perijt instantia, vide Bar. in .l. grece. ff. de fideius. et
si fideiussor promisit soluere si principalis non solue-
ret an illa conditio verificetur si principalis non
interpellatus decedat antequam solueret vide Ale.
in .l. ita stipulatus. ff. de verbo. obli.

b ¶ Soluendo. Qualiter probabitur quid non es-
se soluendo. vide Bar. in .l. tres tu-
tores. ff. de admi. tuto.

tercessionis per tertium dicte autentice presente in fine. unde
cum promittere aliquem sistere in iudicio sit intercessio pari ad
ista constitutio habet locum. Breuiter ego credo cum quis pro-
mittit sistere in iudicio illum qui est obligatus ad se sistendum
et tunc hec constitutio locum habet quia non est expromissor
immo fideiussor ex quo intercedit pro alio obligato. aut promi-
sit sistere illum qui non est obligatus ad sistendum et esse prout
prout iste appellatur expromissor eo quia intercedit pro non ob-
ligato. dico quod ista constitutio non habet locum et hoc per
rationem huius gloss. ¶ Super gloss. eadem ibi etiam non ha-
bet locum quia si olim per hoc inducebatur nouatio ipso iu-
re hodie inducitur ope exceptionis licet hoc non agatur expres-
se. ut not. gloss. ff. de nouatio. l. n. ergo frustra agens contra eum
4 cum agens possit exceptione repelli. ¶ †Super gloss. quid
ibi dico contra. Nota istam glossam quia quilibet ex improui-
so responderet contrarium videlicet quod creditor possit
agere contra fideiussorem non obstante quod creditor possi-
deat pignus debitoris. Et hoc sine dubio puto verum nisi fi-
deiussor excipiat hoc tantum quod creditor pignus vendat et sibi
ex pretio satisfaciat cum venditio pignorum non possit fie-
ri sine magna difficultate. ut .l. continuus. ff. de verbo. obliga-
tione. et per Innocen. in c. filius. extra de testa. et ubi fideiussor
diceret creditori quod illud pignus sibi accipiat insolutum
tunc credo quod fideiussor conueniri non possit si constaret pi-
gnus illud vendi non posse quoniam exceptio insolutum de
facili fieri potest et creditor bona debitorum insolutum accipe-
re cogitur ubi emptorem non reperit et debitor ad soluendum debi-
5 tum aliter non est soluendo ut .§. eo. §. si quis enim. ¶ †Super gl.
presente respectu. nota quot modis quis dicatur presens.
6 ¶ †Super glo. eadem ibi in eodem territorio hec vera. Et ex
hoc apparet stultam esse practicam aduocatorum qui faciunt
rimari palatium pro principali debitore ad hoc ut possint ha-
bere recursum contra fideiussorem. hec enim rimatio non suffi-
cit quia non sufficit principalem abesse a iudicio sed est neces-
se quod absit a territorio vel quod sit in territorio et de facili enari
non possit per hanc gl. quod not.

Sed neque. Ad extraneos pignorum possessores cre-
ditor venire non potest nisi primo con-
tra debitorem et contra fideiussorem experiatur personali et
etiam hypothecaria et hoc locum habet in omnibus cre-
ditoribus non habita differentia contractus vel intercessio-
nis hoc dicit usque ad §. quod autem. Et ex hoc §. sumpta est
7 autentica hoc si debitor. C. de pignoribus ¶ †Et no. ex hoc
§. modum et ordinem obseruandum cum quis vult agere con-
tra extraneos pignorum possessores debet enim primo agere
contra principalem deinde contra fideiussorem et eorum cu-
iuslibet bona tertio loco debet agi contra ipsorum pignorum
extraneos possessores. Sed contra istud opponitur quod agi
posset contra possessores non facta discussione principalis vel
fideiussoris. unde videtur obstare. §. de his qui potio. §. ad hec Du-
rus timore fuerunt opinio. gl. prima ponit opinionem Guar. quod
ibi debitor possidebat. Sed illud est contra mentem. istius. §.
Alij dixerunt quod ubi possessor habebat causam a debitore.
Ista solutio reprobatur quia dolus auctoris emptori non no-
cet. ut ff. de doli exceptione .l. apud celsum. §. sed cum legitima.
Alij dicunt quod ille. §. intelligitur secundum doctrinam istius
§. sed hoc non placet quia nil nouum diceret ille. §. quia est con-
tra mentem istius textus. Alij dicunt quod ille. §. habet lo-
cum in pignore expresse. et ideo contra pignorum possessorem
potest agi etiam non facta excussione principalis. hic autem
loquitur de possessore pignorum tacite et istam solutionem
glossa hic approbat et in contrario contrarium. Contrarium
huius glosse no. gloss. expressum in .l. monachus. ff. de iure fisci.
ubi glossa dicit quod idem est hodie in pignore tacito quod
in expresso. et illa opinio vera est et approbatur in .l. Lucius pos-
sessor. ff. de censibus. Ad contrarium respondeas quod ibi li-
te pendente contra debitorem tertius incipit possidere bona
debitoris. Et idem tunc contra talem pignorum possessorem
potest deueniri non facta discussione. Et ista opinio fuit Io.
que ponitur in autentica. C. de pig.
8 ¶ †Sed nunc quero quid si notorium est debitorem non esse
b soluendo utrum tunc est necesse quod fiat discussio de eo. Dic
quod non. Nam discussio non fit nisi ad finem ut constet an
sit soluendo vel non. et est ratio cum per notorium constet aliam
discussionem non esse necessariam. Et ita nota. in .l. decem. de
verborum obligatione. Et in .l. fina. ff. si certum petatur que
enim notoria sunt probatione non indigent. ut lege prima. ff.
9 qui et aduersus quos. ¶ †Quero quid si principalis habet
bona in aliquo loco forti ut in castello an tunc de bonis suis
sit fienda discussio. Dic quod non. quia paria sunt quem non
esse

esse soluendo vel propter loci fortitudinem ipsius discuti nõ
posse. istud sentit gloss. in. l. ij. ff. qui satisdare cogantur. circa
10 principium. ¶ † Sed an de bonis existentibus extra territo
rium debeat fieri discussio anteq̃ veniatur ad fideiussores vel
ad pignorum possess. dic quod sic vt. l. in presenti. §. cum autem
monitus. C. de his qui ad eccle. confug. quod intellige si sine
difficultate fieri potest. nisi enim de talibus bonis nõ esset fa
cienda discussio quia inciuile est qd creditor extra territorium
11 cogatur ire vt. d. §. proximo. ¶ † Item quero an sit necesse qd
iudex pronunciet esse factam discussionem legitimam anteq̃
possit veniri ad pignorum possessores. Ja. bu. dixit quod non
erat necesse nec fieri potest pro eo quia cum possessoribus pi
gnorum iudicium non est agitatum pro quo facit. C. ad tre
bellianum lege sancimus. Cõtrarium dixit Jaco. de arena q
imo debet fieri arg. inc. l. tutores paterno. ff. de cõstit. tut. pro
quo etiam facit ff. de fideicom. liber. l. non tantum. §. senatus.
et ista est veritas. non obstat si dicis quod iudicium non fuit
agitatum cum possessoribus bonorum quia concedo. et ideo
si possessores volent probare discussionem non fore factam le
gitime bene debent audiri per titulum res inter alios acta.
et ideo semper est de more cum iudex pronunciat discussionem
factam legitime quod semper fiat vnum generale proclama
quod si est aliquis cuius interest talem discussionem non fie
ri quod veniat ad contradicendum cur non debeat pronun
ciare discussionem de bonis talis esse legitime factam et suffi
cit tale proclama pro eo quia iudicium nõ agitur cum certa
persona vt. l. si eo tempore. ff. de remis. pign. ff. ex quibus cau
12 sis in possessionem ea. l. hoc autem. §. non desiderij. ¶ † Item
quero an si fideiussor teneat res debitoris potest agi contra eũ
hypothecaria ratione illorum bonorum anteq̃ agatur cõtra
eum personali. gloss. magna hic videtur dicere quod non per
13 omnes doctores. ¶ † Quero an possit agi contra pignorum
a possessores[a] priusq̃ fideiussor conueniatur hypothecaria: q
forte hypothecaria actio est extincta contra fideiussorem pre
scriptione. gloss. hic determinat quod non et bene. et ideo dicit
gloss. in modo conueniendi talis prelatio est obseruãda. Pri
mo de personalibus ad personales: vt. s. conueniuntur primo
principalis quã fideiussor. Secundo de personalibus ad rea
les vt primo conueniatur quis personali actione quam cõue
niatur extraneus hypothecaria. Tertio de realibus ad rea
les vt primo conueniatur principalis vel fideiussor hypothe
caria quam extraneus possessor. Sed tũc queritur an discus
sio principalis possit fieri pendente iudicio contra fideiussore
res vel pignorum possessores: dic quod sic. et ita not. doctores
in auth. hoc si debitor. C. de pigno. et ibi vide. Sed tunc restat
videre an discussione non facta feratur sententia contra pi
gnorum possessores ita vt sententia valeat. dic quod sic licet
sit. ordo peruersus quia non est peruersus vnum cause a seipsa:
sed vnius cause ad aliam. ergo talis peruersio nõ vitiat. vt lege
prolatam. C. de sen. Sed an cõtra commodatarium vel depo
sitarium rei debitoris possit agi hypothecaria non facta di
scussione contra principalem gloss. hic et bene videtur tenere
quod sic pro eo quia res commodata vel deposita non dicitur
esse penes depositarium vel deponentem vt. l. penes. ff. de ver
14 borum significa. ¶ † Ultimo queritur qualiter fienda sit hec
discussio. tex. in. l. presentes. §. adijcientes. C. de his qui ad ec
cle. confug. dicit quod ipse iudex per executorem debet quere
re diligenter bona ipsius debitoris vbicũq̃ sunt. et hoc facit
isto modo videlicet iudex mandauit talibus executoribus q
vadant ad domum habitationis talis et sic in omnibus aliis
locis publicis et cõsuetis dicte ciuitatis et ibi alta voce endẽt
et proclament et exquirãt si talis est in dicta communia vel in
ciuitate vel in territorio vel si dictus talis habeat aliqua bo
na mobilia vel immobilia que possunt sine aliqua controuer
sia possideri in ciuitate vel communia vel territorio et quecũq̃
hic ipsum debitorem aliqua possidere modo predicto q de
nunciet et referat dictis executoribus. qua commissione facta
executores debent ire et exequi commissionem secundum suã
formam et referre iudici se fecisse omnia que in mandato ha
buerunt et prout in eis continetur et eos non reperisse dictum
debitorem nec aliqua sua bona que possint sine controuersia
p. sideri. hoc facto iudex debet pronunciare discussionem esse
legitime factam citatis tamen omnibus quorum interest et in
teresse potent ad dictam pronunciationem audiẽdam et hoc
videtur probari in. d. §. adijciẽtes. et: in. l. magis puto. §. ne ta
men. ff. de reb. eo. iuncta tamen. d. l. tutores et patruo. et. l. non
tantũ. §. senatus. ideo autem dixi q iudex committit duobus
executoribus quia in ore duorum vel trium tc. vt. j. de testi. §. j.

Quod autem. Si debitor aurum mutuatum creditori soluere nõ potest co
gatur creditor insolutum accipere de bonis melioribus debi
toris vsq̃ ad satisfactionem condignam et hoc habet locum
in omnibus creditoribus. Item argentarij et nummularij si
fideiussores extiterint propter publicam vtilitatem conueni
ri poterunt. hoc dicit vsq̃ ad §. secundum veram lecturam.
15 † Super gloss. scilicet pignori ibi in limine contractus hoc est
verum quod fideiussor debet dare ope exceptionis opposita
puta si emptor conueniatur ad pretium. nam potest excipere
qd ipsum non tenentur soluere nisi sibi caueatur pro eo q cui
ctor imminet in limine contractus nisi consuetudo regionis
aliter se haberet. vt. ff. de euic. l. si fundus. de edil. edic. l. quod
16 si nolit. l. qui assidua. ¶ † Quero an si emptor conueniatur ad
pretium non a venditore sed ab alio emptore possit dicere no
lo pretium soluere nisi mihi de euictione caueatur pro eo quia
euictio imminet in limine contractus. glos. in. d. l. penulti. for
mat hanc questionem et non soluit, docto. tenent quod sic cum
venditor agat.

¶ De monachis. Rubrica.

1 ¶ Monasterium non potest construi sine autoritate dio
cesani.
2 Res experimento perficitur.
3 Mutatio vite non est facilis.
4 Hominis etas.
5 Dominum se dicens: dominium probare debet.
6 Uitium pessimum est adulterare vxorem alterius.
7 Malus qui per triennium destitit a malo et fuit homo mitis
et honeste conuersationis: an per hoc cesset prima presum
ptio.
8 Bonus qualiter quis probetur.
9 Testes ratione amicitie non omnino repelluntur a testimo
nio.
10 Exiens de monasterio res suas non recuperat sed remanet in
monasterio quod intrauit.
11 Ingrediens monasterium an aliquid sibi possit reseruare.
12 Uir pactum faciens de dote lucranda in casu non existentis
liberorum: si intret monasterium et sine liberis moriatur: ex pa
cto vxor donationem lucratur.
13 Monasterio relinquẽs bona: non ea recuperat sed remanẽt
penes episcopum.
14 Monachus vnius monasterij si ad aliud se trãstulerit: sub
stantia monachi debet primo monasterio remanere.
15 Clericus in minoribus constitutus an gaudeant beneficio cle
ricali si vxorem duxerit.

a ¶ Pigr. o: si pos
sessores. vide An
ge. in auth. hodie.
C. de actio. et obli.

Imperator. Volens monasterium construere non prius q̃
ab episcopo loci licentiam, obtineat qua petita
episcopus debet manus ad celum extendere et lo
cum consecrare et fundamentum tunc poni debet. h. d. vsq̃
1 ad. §. hinc autem. † Et nota ex prin. cipio quod monasterium
non potest construi sine autoritate diocesani. et hoc est verum
vt sit locus ecclesiasticus, sed bene põt cõstrui diuino intuitu,
et esse locus priuatus prout videmus in hospitalibus. facit
ad predicta. j. de eccle. titu. §. si quis autem. Item nota de
b verbo licentiam[b]. idem enim importat quod permissio. vt
hic. et codice de episco. et cleri. auten. nisi licentia. Et diuiditur
in tres partes. Primo ponit laudabilem commendationem
vite monastice. Secundo ponit opera que debet monachus
exercere vt dicatur esse perfectus. Tertio quid requiritur vt
monasterium possit construi. secunda ibi si quis igitur. tertia
ibi illud igitur.

b ¶ De verbo li
centia. Uide al
bericu in. c. vt su
per. de rebus eccl.
nõ alie. et in. c. iis
ad monasterium.
circa si. de sta. mo
na. et in. c. licet. de
reg. et Bart. in. l.
alio. ff. de ali. et ci
ba. lega.

Hinc autem nobis. Uolentem facere p
fessionẽ vite mo
nastice ante triẽnium cotũ elapsum nõ admittit si eius cõditio
sit dubia an seruus vel liber sit. eo vero elapso statim monacha
ri potest et in eo habitu perseuerare sine calumnia si est liber. si
vero sit seruus liber efficitur et ab olim dño inquietari non po
test. et si intra terminum facta professione vite monastice ali
quis compareat asserẽs illũ esse seruũ suũ et ipsum fuisse et furtum
rem exportasse. aut etiã occasione vite maligne vel alterius vi
te. vel in seruitutem dñi effugerit et hoc pbauerit dz tunc dño
talis seruus restitui exacto sacramento qd nihil mali seruo
faciet ipso vero non probante remanet in monasterio. Elapso
vero tpe triẽnij nulli datur tunc licẽtia monachum inquietare
sed res per talẽ monachum subtracta priori dño debet restitui
si in ecclesia sunt. Itẽ si elapso triẽnio seruus de monasterio
effugerit ad aliã vitã trãsiens licitum est prelato dño si ipsum in
uenerit de quolibet loco trahere. h. d. vsq̃ ad. § cogitandum.
2 † Super tex. ibi experimẽto. Nota verbũ ex quo infert q per

a ℭ Amicitie. Adde q̄ amicitia que est ordinata et honesta nō repellit testē sed ea in amicitia inordinata et inhonesta vt colligitur per do. c. in. c. ij. notice. de testib. et no. in. l. lane. in §. amicos. de verb. sig. et. iij. q. v. c. ij. vide et p. in. l. roc. C. de testi. et Jo. an. in addi. ad spec. in ti. de teste. in princ. Abb. in d. c. q̄notice.

b ℭ De monasterio vide Petr. de ancha. in reg. accessoriū. in. v. epp̄o. de reg. iur. in vi. Bar. in. l. ij. §. fi. ff. de bo. pos. et Jo. tab. et Sal. in. l. eū q̄ duas. de adult. et Bal. in. l. i. in. i. col. C. de latr. lib. et tolē. et glo. in. c. fi. q̄ rapuerit. xx. vij. q. i. et glo. fi. in c. fi. q̄s incognitus. xvij. q̄. ij. et Jmo. in cle. ne in agro. in. §. v. col. de sta. mo. et Jnnocen. in. c. dilecta. in. ij. col. extra de excessi. plat. et do. Anto. in. c. statuimus. in. i. col. de reg. et Lap. alleg. 6 l. ij. et Aug. in eo. §. cexxiij. et Cal. tōn. exiij. et cōsil. xxvij. et Petr. de ancha. cons. cexxiij. et Car. cōs. xx. ancip. q̄dam frater andreas et Car. cōs. xxij. incip. quidam nomine laurētius.

c ℭ Clericus cōiugatus nō gaudet in persona nec in rebus suis priuilegio aliorū clericorū et tenet ad gabellas alia obst̄ q̄ regalia vi no. Abb. in. c. pe. de cle. cōiug.

d ℭ Doctores iuuenes an sint preferēdi senibus vide vi p Bar. hic.

e ℭ Vide Feli. in c. nouit. in. ij. col. in verb. in glo. ij. circa medium de iud. And. barba. in. c. nouit. d̄ iud. abb. in. c. ecclesia sancte marie. de consti. in. vi. col. Pe. de ancha. in repe. c. canonum statuta. de cōsti. et abb. i. cōs. lxxxi. col. ij. Alog. in. l. bene a zenone. C. de quadrien. prescri. Bar. in. l. iij. in. ff. de reg. re.

experimētū res p̄ficit fit per aliquē sensum corporis. et hoc facit ad questionem de teste qui interrogat⁹ an tantū sit bone conditionis dicit q̄ sic. an interrogat⁹ q̄uo scit. dixit q̄ expertu ē tamē ipsum, q̄ talis testis probet bonū arē quā q̄ō no. p. p̄cedo que esse bone cōditionis et fame. † Sup tex. ibi non est enī

3 facile. Nota vite mutationē nō esse facilē. et sic facit ᷣ illos q̄ semel fuerūt male vite eū hodie nō p̄sumant bone eē. vite mutatio sit difficilis, et facit ad hoc. c. ij. ut semel malus. de reg. in.

4 li. vi. † Sup tex. ibi. xx. et centesimū. Nota hōies posse viuere cētū et viginti annis. et in illo cētesimo et q̄. p. an. n. alle. homo pollens virtutib⁹. s. facit ᷣ vulgares qui dicūt senem reuerti

5 ad sensum puericiem. † Super tex. ibi p̄bare. no. q̄ ille qui dicit se dñm debet p̄bare dñium. et hoc est verum si non est in quasi possessione. si vero est in quasi possessione tūc seruus dz probare se liberū hominē. vel si est etiā in quasi possessione libertatis tū cum vitio. et. l. q̄ō autē. ff. de libe. cau. C. de proba. l. neq̄ natales. Fallit in casibus istius. §. q̄ hic seruus erat in quasi possessione libertatis per fugā suā et sic vitiose. et tū religionis

6 fauore inductū est vt dñs debeat se probare dñum. † Sup text. ibi vitiū. nota pessimū vitiū esse adulterari vxorem alterius. ℭ Super tex. ibi quodāmodo labitur ad delicta. nota q̄ humana natura ad delicta quodāmodo declinat. † Super text.

7 ibi triennalis tēpis testimoniū. nota q̄ licet malus hodie p̄sumatur esse malus. tamen si probatur q̄ō a tribus annis citra ille qui semel malus fuit bonus fuit semper mitis et in cōuersatiōe honestus et honestatis amator et qui disciplinas assumpsit. per hoc cessat prima presumptio.

Cogitandum. Qualiter monachi debeant habitare et quomodo et i quo loco dormire infra describit. h. d. ℭ Sup tex. ibi fiet enī sermonum cōuersatio. Nota ex conuersatione bona semper quis bonus efficit. et in ea sit perfecta educatio virtutis semper erelett

8 in eo zelus amoris erga deū. † Et sic facit iste tex. ad questionem qualiter possit probari quem esse bonum. nam debet dicere testis q̄ fuit habitus et reputatus bonus et hodie habetur reputatur q̄ cōiter ab omnibus cognoscētibus eum et q̄ vidit eum continue conuersari cum hominibus bone conditionis et fame ex hac conuersatione probabitur bonitas et econtra p̄

9 babitur malignitas. † Super glo. nudo verbo ibi aliquantu-

a lum minus fidei. Not. ratione amicitie⁹ testes non repelli omnino a testimonio sed aliquantulum minus fidei debet adhiberi et ita intelligitur. l. neq̄. ff. de testibus. et. l. idoneus. eodem titu. Dicitur autem esse testis amicus eo q̄ō talis amicitia est contracta inter ipsum et partē q̄ō est vnum velle et vnum nolle. Et ita est doctrina Cy. que ponitur in. d. l. idoneus. et probatur in. l. lane. §. amicos. ff. de verbo. signi.

10 b **Si quis autem.** † Exiens de monasterio⁹ res suas nō recuperat sed remanent in monasterio q̄ intrauit. h. d. vsq̄ ad. §. illō quoq̄.

Illud quoq̄. Volens ingredi monasteriū debet ante ingressum sua bona distribuere. postea vero nec dñs rerum potest et si filios habuit quibus ante regressum partem legitimā assignauerat ex causa dantis aut ante nuptias donationis nullum in dictis bonis possunt habere regressum. Si nihil aut minus legitime extiterit assignatum tunc ei debet legitima dari vel suppleri ac etiam vxori talis ingredientis dos seruari rato manente pacto de donatione lucranda in casu non existētium liberorum. ℭ Et dicta u. masculus habēt etiā locū in mulieribus ingre-

11 dientibus monasteriū. h. d. ℭ † Et an ingrediēs monasteriū possit sibi aliquid reseruare. Item an ingrediendo ipsa testamentū. et an ēps possit testari. Et an ea que hic dicunt debeant locū in ingrediente causa orationis vel secularem capellam ita q̄ seculo non renunciauerit gl. hic tangit sub breuitate et q̄ est clara vide per te. et hanc materiam plene vide biutio in. §. si qua mulier. ī. de sanc. epis. vnde suscepta est aut. si q̄ua

12 mulier. C. de epis. et cler. ℭ † Super tex. ibi ex morte pactum. No. q̄ si vir q̄ui fecit pactum de dote lucranda in casu nō existentium liberorum intret monasterium et sine liberis moriatur ex pacto vxor donationem lucratur.

13 **Si vero re.** † Relinquēs monasterio bona nō recuperat sed remanent penes ep̄m.

14 **Si vero re.** † Si monachus vnius⁹ monasteriū ad aliud se trāstulerit substantia monachi dz primo monasterio remanere. et Abbas in odium alteri⁹ monasterij non debet suscipere. h. d. vsq̄ ad. §. si quis autem.

Si quis autem. Constitutus in minoribus ordinib⁹ si vxorē acceperit

15 de clero est expellendus. hoc dicit. ℭ † Et no. ex hoc tex. ar. q̄

c clericus⁹ in minoribus constitutus non gaudet beneficio clericali si vxorē duxerit. et hoc est verum si non incedit in habitu et tonsura. Si autem incedit in habitu et tonsura tunc gaudet priuilegio clericali quo ad hoc vt non possit conueniri sub iudice seculari. quo ad alia vero non gaudet. et hoc ponit in. c. i. de cle. cōiug. in. vi. Item clerici buffones non gaudent priuilegio clericali si moniti per annum remanent in tali exercitio.

Ordinationem. Cū debet abbas creari nō obseruatur in electiōe temporis ordo sed ille eligendus optimus inter monachos constitutus est et dignus tali prelatura. Itē omnia dicta in monachis habent locū in mulieribus. et hec lex est publicanda. h.

d d. ℭ No. istū. §. cōtra doc. senes⁹ vt nō sit eis adhibendus tantus honor quantū iuuenibus cum iuuenes sunt meliores eis. Itē no. formā electiōis abbatis. Itē not. q̄ abbas electus per monachos confirmatur. Item no. abbatem prelatum vocari.

ℭ Quomodo oportet episcopos. Rubrica.

Narima. Diuidit in duas partes principales vsq̄ ad. §. oportet autem. Et primo ponit suum prohemiū. Secū-

1 do suū statutū. scdā ibi sancimus. h. d. in sum. ma. ℭ † Not. primo tex. ex vno codē q̄ principio Ex quo apparet q̄ papatus et imperium ha-

c buerunt principiū et non fuerūt ab eterno et habuerūt a deo⁹ et intellige a deo. i. ex dispositione q̄ sine eo nihil factū est. vt in euangelio, sine ipso factū est nihil. et in aut. de fideiuss. in princ. Potestas enī principis in eū p populū romanum translata

2 est. insti. de iur. natu. gen. §. sed q̄ō principi. † Itē ex hoc appa- ret q̄ ex quo sumpserūt ordinē simul q̄ tantā potestatē dz in terris eius princeps quantā papa habet in suis. hoc etiam probatur q̄ dei dispositione officia sunt distincta. ergo in suo officio quilibet ipsorum est maior altero. hec regula tradit in. l. apud. ff. de manumiss. ideo autē dicit ecclesia mater imperij in §. i. ij. vt determi. sit munc. cleri. propter dignitatē quoniam res diuine digniores sunt humanis. vt. C. de vete. iur. enucle. l. ij. §. sed quia. ℭ Vltimo no. ex principio isto honestatē exornare imperium et quemlibet hominem honestum.

3 **Sancimus.** † Episcopus ordinādus aut ex monachis aut ex clericis eē dz vita sua bonū testimoniū habēs honestus et gloria fruens nullo officio vel cura astrictus non idiota nō laicus nō bigamus non alienę vxori copulatus vel cōcubinā habēs vel filios aut nepotes naturales habens vel incestuosos nec episcopatū dz emere pecunia qui

cunia qui passus fuerit se ordinari vel talem ordinauerit con
tra tenorē huius l. hac. l. punitur. Itē qui ad episcopatum pa
ratur l. gere debet regulas approbatas quas inuiolatas no
stra fides suscipit et catholica dei apostolicaq; ecclesia tradi
dit et disposuit et per ordinatores debet interrogari si sufficiēs
est custodire que sacre regule sanxerunt. et si ordinandus dixe
rit se nō posse non ordinetur si dixerit se obseruaturū qd pos
sit ordinetur cum cōminatione hac lege descripta. Item si ex
traneus ordinando prestiterit patrociniū propter aurum vel
4 alia legē hac. l. punit. h. d. vsq; ad. §. oportet. ¶ †Sup tex. pro
L. valere oēm sancta regulā obseruandas esse pro lege. et ideo si
in regulis tradiris per illos qui ordines inceperunt puta per
Benedictus et Dominicū aliquid appareat istud qd apparet
in his debet pro. l. seruari. Ultimo not. de pena committentis
simoniam. nam punitur dans et accipiens.

5 **Oportet autem.** †Cum episcop⁹ ordinat debz publice corā fideli po
pulo ordinari et eidem publice per ordinatores omnia supra
dicta dici et si apparuerit aliquis contradictor afferens se con
scium alicuius criminis qd dicat per ordinandum esse com
missum supersederi debeat quousq; veritas inquiratur. et si
ordinator non supersederit vel causam criminis examinare
noluerit ordinatio nulla est. et hac. l. punitur ordinator. Fa
cta vero examinatione si nocens erit non ordinabitur si inno
cens erit ordinabit et calūniator punietur. h. d. vsq; ad. §. et il
6 lud etiam. ¶ †Super tex. ibi pro nihilo esse. Nota hic videri
tex. quod iudex qui pronunciat non discussis exceptionibus et
ipsis non receptis cum deberent recipi punitur et sententia lata
per illū est nulla vt hic. ¶ Super tex. ibi probet. Nota non vi
deri calūniari eo ipso qd quis non probat accusatorē. de hoc p
glo. et doc. in. l. i. C. de aduo. diuer. iudi.

7 **Et illud etiam.** †Nullus episcop⁹ vltra an
num audeat absētare se a sua
ecclesia sine iussu principis et patriarcha suos subditos com
pellere debet ne se absentēt qui autem contrafecerit et moni
tus non fuerit reuersus si fuerit episcopus vel metropolita
nus hac lege punitur. nec ob negocia ecclesie episcopus vel
metropolitanus ad imperatorem accedat sed ipsius ecclesie
negocia nota principi faciat vel suis officialibus per econo
mos vel clericos vel thesaurarios suos qui apocrisiarij appel
lantur. hoc dicit vsq; ad. §. non aliter.

Non aliter. Null⁹ episcopus sine literis metro
polite nec metropolita sine literis
patriarche ad ciuitatem Constātinopolim audeat proficisci,
antequā adeant per semetipsos causas eorū agant in eorū dio
cesanis et tunc ad imperiū proficiscant. Possunt enim epi eo
rum petitiones dirigere per economos exorcistas et clericos
8 h. d. vsq; ad. §. hec de deo. ¶ † In tex. ibi literas. Nota per li
teras alicuius pbari suam voluntatem. Idem in lege si quia
per calumniā. C. de epi. et cleri. ff. de pac. lege epistola. et. l. em
ptor. §. lucius. eo. tit. ¶ In tex. ibi diocesanos. Not. de signi
a ficatiōe ist. ius dictiōis diocesis. ᵃIdem enim importat qd ter
ritorium. et hic gl. not. cōe or. 3. §. primo. et. C. de offi. prefec. pre
to. affri. in rubrica. et per hoc patet qd iudices delegati qui non
9 habent territorium nō dicuntur habere diocesim. ¶ †Item
ibi sine cōscientia. nota quid importet quando aliquis pro
hibet aliquid fieri sine conscientia talis importat enim qd il
le cuius conscientia requiritur debet esse sciens et actu cōsen
tiens. hic enim episcopus nō potest se absentare. et ad ciuita
tem Cōstantinopolitanam ire sine conscientia metropolite
quia metropolita potest consentire per literas et manifestare
suum consensum.

Hec autem de deo. Repilogat hic pn
ceps vba dicta a
§. sancim⁹ vsq; ad. §. oportet. Ī eodē. videlicet qualiter debeat
esse episcopus ordinādus et quibus vitijs debeat carere. Itez
si presbyter vel diaconus vel subdiaconus ducat vxorē vl cō
binam teneat palam vel occulte ab ordine sacro cadat. Item
si lector secundam vxorem duxerit necesse coactus altiorē gra
dum sacerdotum non adipiscitur sed primo gradu nō priua
tur nisi ad tertias nuptias migrauerit et si lector secūdas nu
ptias inierit et maiorem gradum fuerit adeptus a sacro mi
10 nisterio cadet et idiota remanet. hoc dicit. ¶ †In tex. ibi igno
rantia omnino. No. ad aliū gradus clericatus ascēdere potest
qui est illiteratus. adeo autē dixi omnino qr si est competentis
literature ordinari potest licet in sciētia summarum gradum
non obtineat et hoc significat dicto omnino hoc tamē fallit in
dignitatibus curatis quoniam ipsa adipisci non pōt existens
competentis literature sed est necesse qd sit in sacris dignita
tibus eruditus vt hic. et. Ī. eo. §. sancimus. verbi gratia etiam

fuit iudicatū de facto in ciuitate Florentie dum erat questio
de plebe sancti Joannis florentini inter dominum Petrum
ex vna parte et dñm Angelū ex alia per dominum Francis
11 dominum Nicolai doctores florentinos. ¶ †Ibi quam concasti
tate not. verbum castitatis etiā dum profertur per legem non
verificari in matrimonio vmente vbi verbū castitatis refertur
ad clericū. nec etiā verbū pudicitie. vt in fine huius. §. vbi au
tem refert ad laicos dixi. Ī. de non eligē. secū. nubē. §. cum igi
tur. ibi cadat ab ordine. Istud est verū de iure canonico. nam
nō cadit ipso iure a sacerdotio sed est suspensus notorius for
nicator de iure canonico vt in. c. a. extra de cohabi. cleri. et mu
12 lie. ¶ †Ibi sed non ad tertias. Not. satis est secūdas nuptias
b contrahere. Et sic est arg. quod licet relictum mulieri ᵇper ex
traneum sub conditione si caste et honeste vixerit debeatur etiā
mulieri transeunti ad secunda vota vt dixi in. §. cum igitur. de
non eligend. secun. nuben. Ī. tamen si transit ad tertia vota vi
detur quod priuetur relicto quoniam tertia vota contrahere
satis contrarium est honestati cum sufficiat secūdas nuptias
inire. quod nota.

Quanta igitur. Dicta circa ordinationē ve
nerabiliū clericorum habent
locum circa ordinationem diaconissarum que ordinari non
possunt in nouella vel etate excrescenti sed dum sunt circa eta
tem mediam constitute sed si in minori etate predictam conti
gerit ordinari debet in monasterio habitare et nullam cum vi
ris admistionem habere nō debet contrahere cum cognatis
vel illis quos aduocati dilectos appellant contrafaciēs hac
l. punitur. Item diaconissa que sacrum monasterium reliquit
et nuptias contraxit decapitari debet et eius substantia eccle
sie applicari et ducens eam in vxorē capite punitur et eius sub
stantia fisco applicatur. Item sicut presbyter vel diaconus nō
potest vxorem ducere et ad aliam vitam migrare ita nec etiam
13 lector qui contrafecerit hac. l. punit. h. d. ¶ †Super tex. ibi ar
bitrio no. ar. si scholari datur domus ad pensionem vt ea pos
14 sit vti arbitrio qd in ea potest mittere ganeam ¶ †In tex. ibi
cognatorum nota qd mulier non caret suspitione que probat
habitasse cum cognatis et hoc not. contra clericos retinentes
suas consanguineas. nam suspitione non carent nisi sit mater
15 vel filia vel soror carnalis. vt infra patet. ¶ †In tex. ibi dile
ctos no. contra mulieres habentes dilectos quos in vulgari
deuotos appellamus que suspitione vite maligne non carēt.
¶ In tex. ibi conueniente multitudine. nota cū lex vel statu
tum requirit hominem esse bone conditionis et fame non req
rit qd omnes gentes indifferenter eum appellent esse bone cō
ditionis et fame. Idem crederem vbi lex vel statutum loquit
de aliquo existente male conditionis et fame. qd non sit neces
se probari malam famam per omnes homines ciuitatis nec
sufficiat probari per duos testes tantum. requiritur conueni
16 ens testimonium, videlicet testium multitudo. ¶ † In tex.
ibi qui vero eas no. de pena ducentis monialē in vxorez. Ista
autez pena publicationis bonorū est hodie correcta per aut.
bona damnatorū. C. de bo. dā. ibi lector. Idē dicit glo. in aliis
ordinibus in minoribus cōstitutis, sed hoc non est verum de
iure canonico, qr quilibet in minori ordine cōstitutus potest
17 vxorem ducere sine pena. vt in. c. i. de cleri. cōiu. in. vi. † Illud
tamen scias qd clericus coniugatus et bigamus omni priuile
gio clericali gaudet, et ipso iure anathema est si deferit habitū
vel tonsuram, vt in. c. i. de biga. in. vi.

Sed neq;. Quamuis debeat esse numerus in eccle
sie Constantinopolitan. vt dictum est
in titu. vt termi. sit nume. cleri. In alijs vero ecclesijs extra ci
uitatem positis ordinari debet prout deponant hi qui ecclesi
am fundant et dotāt, et si certus numerus nullus appareat de
bet ordinari secundum possibilitatem ecclesie ne expensis fa
tigati veniant ad paupertatem, et hoc obseruare debent patri
archa metropolitani, et etiam episcopi, et contra facientes
puniuntur penis hic insertis. Item ista lex publicanda est p
18 ordinem et secundū ordinem hic descriptum. h. d. ¶ †In tex.
ibi non sunt enim. hic no. argumentum qd nō dicitur pater ac
tum pium facere cum aliquid relinquit pauperibus ex quo re
lictis filijs depauperatur. quia vnum altare etc. pro quo etiam
facit dictum beati Augustini. Qui vult filiū exheredare aliū
instituendo querat alium pro consilio quam Augustinum.
19 ¶ †In glo. super verbo vniuersalis. no. qd ille qui denunciat
crimen commissum in diuinā maiestatem nō cogitur se subscri
bere nec solennitates seruare. l. libellorū. ff. de accu. Et sic facit
cōtra perusinos denūciātes blasphemiam: vt denūciās nō ha
beat necesse se subscribere nec dictas solennitates seruare. Itē
no. qd accusans de iniuria illata in diuinā maiestatem ē in iu
riā ppriā psequi, et ideo admittit ad denunciādū vel accusan

a ¶ Diocesis. an
appellatio. e dio
cesis veniat ciui
tas. vide Abbā. in
c. rodulphus. de
rescrip. et in. c. dio
lectus filius. et. c.
significāte. eo. ti.
b ¶ Adde qd lega
tum relictū vxo
ri si pudice vixe
rit a quocunq; re
linquatur nō de
betur si secundo
nubat: vt. l. i. C.
quando mu. tu.
off. fun. potest. ex
on tale legatum
debeatur ei pro
tempore quo ca
ste vixit vide Cy.
in lege. sile. C. de
enp. leg.

dū hic sit infamis siue lenus siue cuiuscunq; cōditionis prohibitus accusare de crimine publico, quod i otatur in.l.hi enim neo.ff.de accusa. Et per hoc dico q̄ de crimine proditionis et rebellionis propter ciuitatem quilibet poterit esse accusator nec remouebitur ex causis propriis. vel personis in.d.l.hi omnes. prosequitur enim in suam iniuriam nisi talis esset consequētiā prosequentem sua iniuriā repelleret, vt q̄ esset infamis vel furiosus qui in iudicio esse non potest.

Collatio secunda.

¶ De non alienandis aut permutandis rebus ecclesiasticis. Rubrica.

1 Verbum emendare, quid significet. Item, verbum corrigere, et supplere.
2 Autores leonis imni ecclesiarum qui maxime fuerint.
3 Res licet de se sit mobilis, tamen si immobilis coheret, de ea tanq̄ de immobili iudicandum est.
4 Actio an computetur inter immobilia.
5 Actio an sortiatur effectum quez mobilia vel immobilia sortiuntur.
6 Alienare qui non potest, an possit vsumfructum rei concedere.
7 Consuetudo introducere potest nouam speciem contractus. Et vt contractus in lege non repertus dicatur nominatus. et numero 8.
9 Emphyteotica res ecclesie concedi potest vsq; ad duas successiones.
10 Casus fortuitus spectat ad emphyteotam.
11 Ecclesia vel monasterium an possit rem immobilem alienare vel specialiter pignori obligare.
12 Alienatio rerum ecclesie prohibita est.
13 Locus pius alienare non potest rem immobilem.
14 Ecclesiastica res quando in emphyteosim dari possit.
15 Emphyteosis licet in re ecclesie sit permissa non tamen sine solemnitate.
16 Emphyteosis cum conceditur vsq; ad tertiam generationez a quo incipienda est generatio. Et si conceditur in perpetuū an teneat saltem vsq; ad tertiam generationem. 17.
18 Emphyteosis an sit contractus nominatus vel innominat⁹.
19 Emphyteosis, concessio si non apparet sed constat quod per 31. annos continuos ecclesie soluit canonez, an presumitur ex hac consuetudine esse concessum.
20 Emphyteosis cum per ecclesiam conceditur. sexte partis tantummodo potest fieri remissio. Et in quibus casibus fieri possit dicte partis remissio. 21.
22 Mercedis remissio non fit emphyteote propter casum fortuitum. Et de intellectu remissionis. 23.
24 Res pretiose et modici fructus non estimantur secundum redditus quantitatem licet res secundum earum redditum estimentur.
25 Emphyteota ecclesie priuatur si canonem nō soluit biennio.
26 Res estimande, debent estimari a peritis in arte. Et debent ipsi estimatores iurare, 27.
28 Tutor vel curator an possit rem immobilem alienare sine decreto, et an locare.
29 Rem ecclesie si ego a te tanq̄ tuam emo, si ecclesia agit cōtra me et probat rem esse suam, teneor ei restituere cum omni incremento medij temporis. Et idem de pupillo.
30 Consanguinei clericorum an pro ipsis teneantur.
31 Tutor curator et administrator rerum ecclesie, potest obligare bona immobilia pro emendis bobus causa laboris.
32 Recipiens rem in emphyteosim ab ecclesia tenetur omni anno soluere censum.
33 Exceptio canonis non soluti a quibus opponi possit.
34 Res ecclesie sunt pauperum.
35 Tabelliones conscribentes illicita instrumenta debent cassari de matricula.
36 Pene statute contra alienantes res ecclesiasticas in quibus habeāt locum.
37 Instrumento illicito scienter vtens, incidit in penam falsi.
38 Monasteria vel loca venerabilia vendi, permutari, donari, vel aliter alienari non possunt.
39 Ecclesia licet sit immunis a publicis functionibus predium tamen obligatum ad publicam functionem transit cum onere suo in ecclesiam.
40 Tempus contractus inspicitur, si venditor fuerit deceptus vel non.

a ¶ Actio an comprehendatur appellatione mobilium, vide Barto. in.l.si conuenerit. in.ij.ff.de pig.act. et in.l.1.C.si aduer. transac. et ibidem per eundē, an appellatione actionis contineantur immobilia et mobilia. et an appellatione immobilium cōtineatur actio, vide Barto.in.l. si ad resoluendū. C.de predijs minorum.

V Num. Diuiditur quia primo ponit principalem intētionē circa legem condendā circa electionē rerū ecclesiasticarum. Secūdo ponit quomodo intendit legem Leonis supplendā cōrrigere. Tertio ponit quomodo intendit legē Anastasij tanq̄ imperfectam corrigere et supplere. Quarto ponit intentionē legis Leonis. Quinto ponit casus inopinatos in lege Leonis non contentos. Sexto recitat legem Anastasij Septimo incipit condere legem istam. Secunda ibi a Leone tertia ibi ab anastasio. quarta ibi hec ergo nos. quinta ibi lex itaq;. sexta
1 ibi anastasius. septima ibi nos igitur. ¶ †In tex. ibi renouet et emendet. not. de significato verbi emendare nam refertur ad correctionem et supplectionem coniuncto verbo. hec igitur. leo. de quo in.l.edita. C.de eden. Quid autez significet verbum corrigere et supplere. j.proxi.§.not. Item quid significet verbum interpretari, not.ff.de orig.iur.l.ij.§.diuinus.de vsu.et habi.l.usus autem. et ibi habes de verbo supplere et corrigere. et hoc not. proverbio que ponunt in fine libellorū. Et an si pars dicat saluo iure addendi minuendi et per hoc videntur sibi attribuisse ptās vt possit post litem contest. emendare corrigere vel mutare dic q̄ non q̄ illa reseruatio nihil operatur nisi vsq; ad illud tempus quo licito est emendatio de iure communi quod est vsq; ad litis conte. et ita est tex.in.c.inter dilectos. extra. de fide instru. et facit ad predicta.ff.ad.l.i.hodiam de iac.l.i.§.1. et §.
2 fi. q̄ intra hec hodie p contrario allegantur. ¶ †In tex. ibi auxit et cōstituit, not. q̄ Leo imperator excepto constantino fuit ille qui auxit et constituit honorem ecclesiarum sanctarum et ipsas disciplinas.

Hec ergo. Recitās.l.leonis dicit imperator ipsum disposuisse epm vel patriarchā maioris ecclesie ciuitatis Constātinopolitane eius economos non posse vēdere donare vel aliter alienare rem immobilē aut colonum ascripticiū aut mācipia rustica vel ciuiles annonas et emptor punitur quia rem restituit cū fructibus et cōmodis medij tēporis et pretium perdit et economus vēdens vel vēditioni consentiens tacite vel expresse economatu priuatur et tam ipse q̄ eius heredes ecclesie restituere coguntur quicquid inde lucrati sunt et etiam omne damnū quod etiam sentit et tabell. o alienationis instrumentum conscribens tradit exilio sine spe reuertendi. Et iudex super his autoritatem interponens cingulo dignitatis exuitur vsumvero vel vsumfructum victorum rerū ad tps vel ad vitā eius cu' conceditur non prohibetur talis ecclesia cōcedere dūm si super proprietate ratione ecclesie concedatur aliqd ex quo possit eundē redditum habere et si con-
3 tra fiat nullius est momenti quod agitur. h.d. ¶ †In tex. ibi ac colonū nota istum tex. iuncta gl. quod licet res de se sit mobilis tñ immobili coheret de ea tanq̄ de immobili iudicādū est, concor. de agri. et cens.l.ij. et.l.quemadmodum.de lega.j. et.l.si
4 quis inquilino.in pn. et.l.iubemus.C.de sac.san.eccle. ¶ †In glo. que incipit licet non sint. Nota ex ista gl. an actio compu-
a tet inter immobilia⁹ et eodē modo gl. distinguit in.l.si.C.in q. con.in integ.resti.non est neces. et.l.i.§.ex actio de rei vxo.acti. Tu dic q̄ aut actio cōpetit ad annuā prestationē ppetuam sicuti cum cōpetit ad annonas ciuiles et q̄ tunc est ppetuū immobile cōputatur actio inter immobilia sine cōpetat p re mobili sine immobili et ita est hic casus vbi dicit de annonis ciuilibus vt.d.l.iubemus. si vo actio nō cōpetit p annua pstatiōe tūc sto cū opi. gl. facit q̄ not.ff.de pec.l.quā tuberonis.§.in peculio. vbi videt dicere q̄ actio nō sit qd imobile vel mobile s; est quedam tertia species et hoc est verū pprie et stricte sumpto vocabulo mobiliū et imobiliū qm̄ actio nō est res mobilis aut immobilis sed est ius psequendi in iudicio q̄ sibi debet vt insti.
5 de acti.in prin. ¶ †Sed si quecunq; an actio sortiatur effectum quem mobilis vel immobilis sortiuntur tunc de ea iudicatur secundum distinctionem huius gl.
6 Hec igitur. †In tex. ibi vsq; ad vitā. Not. ex hac gl. ac. q̄ ille q̄ nō pt alienare pt vsumfructū rei cōcedere vsq; ad vitā eius cui concedit. Sed an possit alienare ad non modicum tps. glo. dicit q̄ sic in.l.codicil. §.instituto.de lega.ij. tamē reprobatur p C y. et ibi per Bart.

Lex itaq;. Ius colonariū in rebus ecclesie Constantinopolitane per.l.leonis non erat prohibitū licet huic maleficie.l.predicta prouiderat. prouidet autē nūc per Iustinianū. Itē res dicte ecclesie in emphyteosim dare nō potest nisi recipiatur in suis duobus successoribus. licet Anastasius statuit q̄ cum scriptura in perpetuū dari poterat: sine scriptura non. h.d. Diuiditur in quatuor partes. Primo ponit suam materiam et vnam speciem contractus excogitatam per homines post latā.l.leonis. Secundo ponit aliā speciem contractus

contractus de qua similiter l. o noa prou[illegible] 4erat. Tertio super
dicta secunda specie post statutum Justi. 7 statutum Anastasij
7 ipsum tanquam inutilem 7 perfectam reprehendit. secundum ibi
7 dudum tertia ibi ideoque nouam quarta ibi Anastasius. ¶ † In
tex. ibi ex colonarius ius nouo q consuetudo introducere potest
nouam speciem contractus in l. non designatam. 7 talis contract⁹
species de nouo per consuetudinem reperta est tante virtutis
quod propter verificationem nominis non comprehenditur
sub contractibus in l. designatis presupposito quod in isto cō
tractu de nouo reperto idem resultat effectus qui resultabat
ex aliquo contractu videlicet in l. designatorum. Et facit ad q.
dictam statuta perusina q in nō subiectum res accatastra alie
nari non possit modo quidam non subiectus rem accatastratam
concessit pro quodam pretio apposito pacto q omni anno nō
subiectus deberet soluere certam annuam pensionem conce
dentiam hec contineatur sub prohibitione statuti 7 iste tex.
facit q non sicut non continebatur sub prohibitione leonis
qui alienationē prohibuerat de rebus ecclesie 7 hoc erat verum
ante statutum Justi. sed post statutum Justi. hic positum talis
8 cōtractus sub prohibitiōe cōtinebat. 7 ita est casus hic. ¶ † Se
cundo no. ex isto tex. in argumentum q per consuetudinem in
troduci pōt vt contractus in lege non repertus dicat nominat⁹.
nam talis contractus de quo hic fit mentio non cōtinebatur
sub lege leonis 7 tū hic litera dicit q appellatur ius colona
rium ergo est contractus nominatus alias enim non appellaretur
si noie careret. Contrarium credo q ille solus dicit Zenus nomina
tus de quo lex expresse disponit vt nominatus sit text. est in aut.
eo decurso. C. de dona. ante nup. vnde si per consuetudinē dis
ponatur q talis contractus innominatus erit non obstante li
tera quia ius istud licet appelletur ius colonarium non sequi
tur ergo talis contractus est nominatus. nam trāsactio 7 per
mutatio vocantur trāsactio 7 permutatio 7 tamē vtraque est cō
9 tractus innominat⁹: vt. C. de re. permu. l. ex placito. ¶ † Ibi
7 duorum successorum. Nota emphyteoticam rem ecclesie cō
cedi vsque ad duas successiones hic 7 in. §. emphyteosim. 7 hoc
est verum de iure isto hodie vero concedi potest in perpetuum
quandiu redditus prestētur: vt. J. de aliena. 7 emphyteo. §. licētiā
10 7 tenet glo. J. eo. §. alienationis autem. ¶ † Ibi casus. No. hic
tex. expressum quod omnis casus fortuit⁹ spectat ad emphy
teotam 7 ideo nunquam debet emphyteote fieri mercedis remis
sio propter sterilitatem 7 hoc est verum nisi tota res pereat q
tunc nō tenetur vt isto. §. adeo de hoc apparet quod si domus
emphyteotica casu fortuito comburitur quod periculum spe
ctat ad emphyteotam 7 tenetur domum reficere 7 pro solo il
lam mercedē prebere quam prestabat pro tota domo. ¶ Ulti
mo no. ex isto tex. q nunquam ecclesia q habet rē aliquam in em
phyteosim cōcedere pōt minus prestare quam solita est prestari
propter rem in emphyteosim concessam.

11 **Nos igitur.** † Nulla ecclesia vbicunque sita vel ali
quod monasterium vel assisterius vel
aliquis p. us locus rē imobilē alienare pōt nec spāliter pigno
ri obligare. h. o. vel al. ter lex leonis p Justi. extendit ad oēs ec
clesias vel monasteria vniuersaliter sita.

12 **Alienationis.** † Alienatio rerū ecclesie prohi
bita est 7 in ppetuum emphy
teosis concessa.

Ut autem. Ecclesia cū principe pmutare pōt dū
seruat illesa 7 publica fit vtilitas 7 fa
ciat pragmatica forma aliā vero semp est prohibita ētē cū prin
cipe. h. o. vsque ad. §. emphyteosim. ¶ In tex. ibi stabile. no. si
gnificatum huius verbi. Illud enim stabile appellat q moueri nō
pōt. Et sic facit ad q. de eo qui relinquit oīa bona stabilia. nam
in legato cedūt solū stabilia cōcor. C. de testa. l. omnium. 7 l. plz
13 ibi stabile snias. ¶ † In tex. ibi actio pia no. q nullus locus
pius alienare pōt rē imobilē. 7 iō locus heremitarum quia est
locus pius gaudet priuilegio huius. l.

14 **Emphyteosim.** † Quero quādo res ecclesia
stica in emphyteosim dari
pōt cū spēs alienationis sit: q apparet q p eā vtile dominium
transfert: vt. ff. si ager vecti. l. ij. 7 alienatio est prohibita: vt. J.
eo. §. alienationis. Rñdeo quod hec litera per eū cedit pmitten
do in emphyteosim concedi: alīs enim prohibita alienatiōe sim
pliciter intelligitur in emphyteoticam datio sicut prohibita
est locatio ad magnum tēpus vt dixi in. l. codicillis. §. institu
15 tus. de legatis. ij. ¶ † Scias autē quod lz emphyteosis i re ec
clesie sit pmissa non tū pōt sine solēnitate de qua in autenti
ca perpetua. de sacrosanctis eccle. 7 in corpo. Item scias quod
lz de iure isto emphyteosis non possit cōcedi nisi vsque ad scōm
heredē tū hodie in perpetuū fieri pōt: vt. J. de alie. 7 emphy. §.
licētiā fallit in reb⁹ ecclesie scte Sophie 7 in reb⁹ ecclesiarū su

bi subdit[illegible] qui[illegible] ibi [illegible]. v[illegible] de alie. 7 emp[illegible]
16 ¶ † Sed tunc [illegible] emphyteosis concedi[illegible] vsque ad [illegible]
neratio[illegible] [illegible]
[illegible] non est de generatione [illegible]
nerāte p hoc videtur casus de heretic. statuta [illegible]
17 de peni. di. i. ¶ † Sed tunc queritur an in consuetudine emphy
teosis non pōt cōcedi nisi in tertiā generationem si concedat in
ppetuū teneat saltem vsque ad tertiā generationem [illegible] hic
18 q in nihilo tenet si bene inspiciat. ¶ † Sed tu quid an in em
phyteosi sit cōtractus nominat⁹ vel innominatus. Di q nomi
natus habet enim ppriā diffinituram: vt. l. i. C. de iure emphy.
sed tunc est videndum ex quo est cōtractus nominatus q actio
oritur ex eo cōtractu quoniam nō reperitur in aliquo actio nō.
dicas q oritur cōdictio ex. l. per regulā l. vnice ff. de cōdic. ex l. ge.
vel q oritur actio in factum succedēs in locū actionis deficien
tis: vt. l. quotiens. ff. de prescrip. ver. Et ex hoc infertur nihil a
liud est dare cōtractum nominatū sine condictione [illegible]
minata. 7 hoc videt ibi sentire glo. in d. l. i. C. de iure emphy.
Sz tūc quo apparet q titulo res in emphyteosim cōcessa est nō
apparet an in ppetuū an in tertiā generationem vel in eadem
quid presumendū est in dubio di hec non habet legem sed ego
dicerem sic quod in ciuitate vel loco in quo in emphyteosim
concessa est apparet q de consuetudine si dantur emphyteo
sim vsque ad tertiā generationem illud presumetur et si alias in du
bio illud presumitur actū q est de cōsuetudine: vt. ff. de regu.
iur. l. semper in stipulationib⁹. Si vero cōsuetudines sint dif
formes vel nulla sit consuetudo tūc cum natura translationis
dominij sit vt duret perpetuo: vt. l. fi. C. de lega. 7 nō potest referri
ad vnum tempus concessio magis q ad aliud presumamus
cōcessionē esse factā in perpetuū: arg. l. obligationum fere. §. pla
19 cet de act. 7 obli. ¶ † Sed tunc quero quid si de cōcessione em
phy nihil apparet sed cōstat q per. xl. annos continuos eccle
sie soluit canonē an presumetur ex hac cōsuetudine esse con
cessum dic q sic: vt no. in l. fi. C. de iure emphy. Sed quero quī
dam habēs quoddam suum podere ipsum tanquam emphyteo
ticū ab ecclesia recognouit per hec verba talis ecclesia tale po
dere in emphyteosim concessit an dicta concessio teneat necne
breuiter ista questio fuit de facto 7 fuit consultum quod talis
cōcessio nil operatur quia circa idem nō possunt due fictiones
cōcurrere: vt. l. i. C. de do. premis. sed hic essent due fictiōes vna
circa trāslationem possessionis in ecclesiam. alia circa translā
tionem possessionis 7 dominij in emphyteotam 7 hec est verum
quando iste accepit rem in emphyteosim tanquam ecclesie secus si
accepisset rē in emphyteosim tanquam propriā 7 sciēs esse ppriā
tūc enim iudicat donatio ex donatione trāsfert dominium sine tradi
tione: vt. l. fi. C. de sacrosan. eccle. vnde teneret tūc emphyteo
sis quia non est dare nisi vnā fictionem 7 hoc tenuit Bar. in. l.
si rem aliquam. de acqui. pos.

Quia vero. Cum res ecclesie in emphyteosim cō
ceditur sexta pēsionis portio pōt re
mitti si pēsio diminuta nō est a die quo ad ecclesiam peruenit
vsque ad tempus cōcessionis. Si vero diminuta esset potest cō
cedi pro ea pensione que tempore cōcessionis inuenitur. Et si
res que in emphyteosim cōceditur sit pretiosa redditus vero
paruus eius pretium non debet statui secundum redditum qua
litatem vel quātitatem sed ita quod in annis. xx. pensio equi
20 valeat rei pretio. hoc dicit vsque ad. §. scire autem. ¶ † In text.
ibi sextam excipi. Nota cum emphyteosis per ecclesiam conceditur
sexte partis tantummodo potest fieri remissio. Ideo autem
dixit ecclesie quia si priuatus rem in emphyteosim concederet
remissionem facit secundum cōditionem omnia predicta rata
esse debēt in tali cōtractu: vt. l. i. C. de iure emphy. nisi res esset
mobilis de sui natura nisi vero dispositione immobilia dice
rentur: vt. J. prox. §. ¶ Sed tūc quero quomodo procedit id
quod quotidie obseruatur. Nā videmus q emphyteosis con
ceditur pro minus nummi pēsione. ¶ Breuiter dic q prima cō
cessio que fit per ecclesiam hoc modo nullius est momenti quia
cōtra formam huius. §. cum vltra sextā partē fit remissio. Sed
postquam ecclesia habet de consuetudine cōcedere annuo tūc mo
ratione cōsuetudinis tz cōtractus q ecclesia ledi nō d. c. l. Et
sic non obstat cōtrarium. Uel aliter q aut emphyteota a princi
pio nil soluit pro pretio quo sibi conceditur in emphyteosim
tunc procedit iste. §. quia nō tenet cōcessio si fiat remissio vltra
sextam partem vt hic. Quando emphyteota soluit pro pretio
rei aliquid. puta partē decimā ex cōsuetudine procedit 7 valet
emphyteosis cōcessio pro annuo nummo pro hoc facit. J. eo.
§. lex itaque. 7 ita de consuetudine obseruatur quia semper eccle
sia cum rem in emphyteosim concedit ab emphyteota recipit
decimā partē pretij 7 stipulatur ab eo annuam pēsionē vnius
21 nummi. ¶ † In quibus autem casibus fieri potest de sexte partis

remissio v. l non distingue vt in glo. que incipit vel sine in §. quandoque hoc est vbi predicta sunt extra maniscientium ipsius et ab ecclesia distantia sed si sunt ecclesie multum propinqua et ex eis redditus magnos habentur tunc non sic secte pariis remissio. vt in. §. i de ali. et emphy.

22 ¶ † In tex. ibi eo optinandum. No. non fieri mercedis remissionem emphyteote propter casum fortuitum a vt hic. et C. de iure emphy. l. i. dixi. et co §. dudum ante. sed Jac. de are. in. l. i. C. de iure emphy. dixit Jnno. Et ideo dixit quod si propter guerram emphyteota fructus non potuit recolligere quod nō tenetur ad solutionem pensionē Sed contrarium est verū vt patet in. d. ll. l. et contrarium in colono simplici: vt l. si mercedes. §. vis maior. ff. loca. ratio est quia emphyteota prestat pensionē in recognitionē dominij et ideo cum dominium durat vel ipsius rei substantia duret durat causa prestationis pensionis sed colonus prestat pensionem pro viu re: vt. l. in lege. §. colonus. ff. locati. cū igitur vti non possit incontinenti relevatur a prestatione mercedis per hoc dico quod colonus ad magnū tēpus qui ius acquirit in re si propter guerram vel aliunt casum fortuitū re vti non possit fit ei remissio mercedis quia cū prestat pro viu re: ergo cessante vsu cessabit et pensio.

23 ¶ † Quero an si non fiat pretiū remissio tātum sed vltra vt quod de vno nummo emphyteosis concedebatur teneat cōcessio ab initio tanquam emphyteosis. et si non tenet an teneat vt donatio. Dicunter in ecclesia nō est dubium quod talis cōcessio non tenet quia contra formā huius. §. nisi fuerit in eo modo quo. §. dixi prout hodie de consuetudine obseruatur. Si vero sit a priuato: tunc si res nō est digna maiori mercede tenet emphyteosis vt no. gl. in. l. quod meo. in. §. ff. de acquiren. posses. Si vero est digna maiori mercede: tunc cum ille non sit cōtractus emphyteoticus: vt. d. l. quod meo. an tunc nisi ex causa necessitatis fieret talis concessio. vt in exemplo. l. si vsufru. ff. de iure doti. vt donatio autem non tenebit si partes contractum emphyteoticum gerere voluerint. vt. l. si quis conduxerit. ff. loca.

¶ Si dubitatur quem cōtractū velint inire puta quia dixi cōcedo tibi talem rem vt pro ea omni anno des mihi pensionem vnius nummi: tunc possunt cadere in speciem donationis et tenebit donatio. l. i. §. ex. ff. de constitu. pecu. l. i. §. i. ff. de verbo. oblig. Est enim regula quod vbicunque contractus celebratur et nō apparet quem contractum partes voluerint inire ex sui forma incidit in speciē cōtractus in quē cadere potest: vt. l. i. et

24 l. natu. alm. de p. et scrip. verb. ¶ † In tex. ibi non ex redditibus. Nota res pretiosas et modici redditus vt sunt turres nō estimari secundum redditum quantitatem licet res secundum earum redditum estimetur: vt no. in. l. ii. C. de rescin. vendi. C. de sacrosan. eccle. aut. si quas ruinas. ff. ad. l. fal. l. pretia rerum.

¶ Ultimo nota arg. imo casum quod si tibi concessi ad pensionē vnam terram vel vnum palatium in ciuitate modici fructus vel nullius pro ea pensione que iusta erat et conueniens pro ut quotidie fit quod pensio debet dari ad hanc rationē quod in. xx. annis pensio equiualeat rei pretio.

Scire autem.

Si emphyteota ecclesie per biennium b canonem non soluit vel priuati per triennium iure cōsi priuatur. Et si deterius predium factum sit in statu pristino restituere tenetur nulla meliorationis habita ratione. hoc dicit concor. l. i. C. de iure em-

25 phyteo. ¶ † Nota emphyteotam ecclesie priuari si canonem non soluit biennio sed emphyteota priuati triennio simplex vero colonus indubitate expelli poterit elapso triēnio: vt. l. cū dña horreorum. et. l. quero. §. inter locatorem. ff. loca. et ita sentit glo. hic quod intellige verū nisi sit colonus ad magnū tēpus qui tunc acquirit ius in re. Idem est in eo quod in emphyteota quia eadē est ratio. et sic expectabit per triennium. de hoc tamen nescio. l. Item hoc est verū quod colonus debeat per biennium expectare quando vltra triennium duratura est cōductio sed si non esset duratura biennio nō expectaret biennium alias sequeretur quod vltra tēpus conuentum inuito dño cōductor posset in domo habitare cōtra. l. nec cuiere. C. de iure del. be. vbi autem est duratura conductio vltra biennium vt hic si nihil est actum tunc incontinenti potest expelli nisi totius anni pensio soluatur incontinenti quia ad totum incontinenti cōtracta est obligatio et sic in anni principio est soluēda: vt not. glo. in. l. eādem. C. loca. et. l. veni inter §. i. ff. eo. Preterea licet gl. ordi. dicat cōtrarium l. l. defuncto. in princi. ff. de vsufru. Emphyteota vero canonē suum potest soluere in eis vis temporibus anni dum tamen Calendas Janua. non excedat: vt. l. placet. C. de col. suo pa. et ibi. lib. xi. Nota glo. in. l. si. C. de iure emphyteoti. et sic reperitur facta solutio. vt. l. si. C. de apo. pu. lib. x. et ibi dicit et not. glo. in l. si. C. de iure emphyteo. Sed an sit hoc verum in colono dic quod sic quia est eadem ratio tamen nescio. l.

a ¶ Casum fortuitum contrarium in questione facti consuluit Cardinalis zabarella et collegium paduanus principaliter motum per l. i. ff. C. de iure emphy. requiritur enim vt substātia ipsius rei penitus ledatur quod nō contingit quādo non potest coli propter timorem hostium nam eotempore reperiret emptorem et sic in recognitionem dominij debet soluere canonem maxime cum guerra sit temporalis et hanc opi. putat abb. veriorē in. c. potuit. de loca. et conduc.

b ¶ Per biennium. Emphyteota nō soluens canonem singulis annis nō potest expelli nisi lapso biēnio vt in c. potuit. de loc. si tamen iuraret soluere singulis annis et non solueret posset expelli: ita dicit Bal. in. c. quærelam. de iureiu. et ipsum sequitur and. barb. l. d. c. potuit. et Alex. de imo. cō si. lxxvi. in. el. ad de quo querit. et. vo. i. et vide Henricū boic i. d. c. potuit. et quanto tempore non soluendo canonē cadat emphyteota a iure suo vide Bart. in l. si. C. de iure emphy. alex. de imo. in. l. non exigimus. ff. si quis cau. et in l. diuortio. §. ob donationes. ff. so. ma. ang. de peru. in. l. in emphyteoticariis. C. de iure emphyte. et Henri. boic in. c. constitutus. dist. iiij. de reli. domi.

Quod autem.

Familiares principis nō possunt res ecclesie alienatas omni

26 titulo percipere. licet imperator. h. d. vsque ad. §. illud ¶ † In tex. ibi architectis nota quod res estimande semper debēt estimari ab his qui sunt in arte periti. et ideo sapiēs iudex eius videt partem eligere architectum et agrimensorē potest dicere volo ipsum eligere sufficientem. Item no. ex isto tex. quod estimatores debent esse duo. et hoc est verum cū duo reperiuntur et si vno non sunt partes concordes. vt hic. et. l. hac edictali. §. i. C. de secun. nup. de ven. inspicien. l. i. §. vbi vero partes de vno essent concordes: tunc vnus sufficeret: vt. l. ab arbitro. ff. qui satisda. cogan. et. l. i. ff. si mensor fal. mo. dix. preterquam in casu huius. §. quia quod duo interesse inductum est in fauorem ecclesie

27 cui fauori renūciari non potest ¶ † In tex. ibi euangeliis. No. estimatores debere iurare de quo dic vt. l. fin. C. de bonis vac. lib. x. et. l. i. §. i. ff. de ven. insp. et. d. l. hac edictali. § i. et. l. iurisiurandum. C. de testibus. Sed quero an si promitto stare sub ple et verbo vno requiratur quod iuretur ad hoc vt teneatur stare dic quod sic. tex. est in. l. theopōpus. de dote prelega.

¶ In tex. ibi etiam si vnus. Nota argumentum ad questionem consuetam quod nullus contractus factus per nuncium valeat nisi duo notarii rogentur. Contingit quod tempore mortalitatis non reperiebatur nisi vnus notarius et manu illius notarii contractus est scriptus an valeat dico quod sic per hanc l. pro quo facit. C. de testamen. l. fina. §. fin. Item facit ad questionem. l. cauetur quod testamentum debet fieri coram septem testibus. modo quidam cum ad indulgentiam romanam iret infirmatus est in quodam castro et ibi fecit testamentum coram duobus testibus quia plures non erant an valeat testamentum. Iste. §. facit quod sic. pro hoc etiam facit quia milites in expeditione degentes possunt facere testamentum coram duobus testibus: vt. l. milites. C. de testamen. mili. et ideo magis debemus dicere quod iste in peregrinatione degens salutis anime causa in seruitute dei possit testari coram duobus testibus certe multomagis cum deus superior sit princeps reipu. vt. §. quomodo oper. episco. in princ. et hi tractant de salute anime dum ad indulgentiam vadunt: quia anima omnibus preponenda est tanquam melior vt lege placet. de sacrosanctis ecclesiis.

Nec illud.

Sicut emphyteosis nō potest in perpetuum concedi. ita nec in secundem generationē apposito pacto vt secūda generatione finita posse-

28 ssoribus teneatur etiam reseruare. h. d. ¶ † Not. hic casum expressum quod sicut tutor vel curator rem immobilem pupilli alienare non potest sine decreto. ita nec locare aliena pro vno vel duobus annis vt teneatur eidem vel successoribus pro eadem pensione locare. hec enim est species alienationis. et ideo istud pactum reiicitur sed quis potest alienare et locare cum pacto predicto pactum tunc tenet. et istud est de mēte glose.

Si quis autem.

Volēs ab ecclesia vsum vel vsumfructū rei immobilis accipere ipsum accipiat secundum formam hic traditam.

Quia vero.

Pene leonis imposite economis et aliis administrantibus rem ecclesie vēdentibus immobilem cōfirmantur ac etiam trahuntur ad donationes et permutationes et in emphyteosim cōcessiones. h. d. vsque ad. §. si enim omnino. ¶ In text. ibi si quis igitur. Hic imponit penam emētis contra formam constitu. et etiam ipsi

29 economo. ¶ † In glo. que incipit: sed qualiter ibi tanquam suam. No. ex ista glo. iuncto tex. quod si ego rem ecclesie a te tanquam tuam vel rem pupilli emo tanquam tuam si ecclesia vel pupillus agit contra me et probat rem esse suam. teneor et restituere eā cum incremento medii temporis. videbatur enim contrarium cum enim bone fidei possessor iam fructus consumptos facit

30 suos iura sunt vulgaria. ff. de rei ven. l. si fundum ¶ In gl. que incipit. sed quomodo ibi consanguinei. No. cōtra mediū quem practicamus et statuimus quod consanguinei clericorum pro ipsis clericis teneantur et exigantur quod est nullum et est contra iuris dispositionem vt hic. hic enim pro alio conueniri non potest: vt. C. ne filius pro pat. per totum. et in. ll. hic allegatis in glo. et dico quod illud statutum est contra libertatē ecclesie quoniam ecclesiastice persone per hoc efficiuntur timidiores, vt. l. i. §. que bonorum de quarum rerum actio non datur.

Si enim.

Contentus debet esse creditor generali hypotheca in re ecclesiast. ca et nullum speciale pignus accipere. iste ver continuatur cum precedenti. et

31 est ratio precedentis. §. ¶ † In glo. que incipit. vt quod in remedio bobus. No. istam glo. quod tutor curator et administrator rerum ecclesie possunt obligare bona immobilia pro emēdis bobus causa laboris.

Si vero.

Si vero. Suscipiens ab ecclesia emphyteosim ppetuam vel temporalem contra huius .l. dispositionem cadit ab emphyteosi et datum per pcium remanet ecclesie et semper manet astrictus ad canonem soluendum ac si emphyteosim teneret. Item tabellio conscribens instrumenta contra huius .l. tenorem vel iudex talia instrumenta tractans aut facta recipiens aut ea confirmans penis hic insertis pu-
32 nitur. h.d. vsq; ad .§. hisdem penis. ¶ † In tex. ibi quantum futurus erat. Not. hic tex. q illę qui recipit rē in emphyteosim ab ecclesia contra .l. tenorē c̄i anno tenet soluere cēsum ac si verus emphytheoticus tenuisset. ¶ Sz q̄ro tūc an si ēphytheota q e emphyteosis scd̄m legē accepit nō soluit canonē et si priuatus
a est emphyteosi faciat fructus suos a et eos nō teneat restituere. Quidam dicūt q sic q2 emphyteota nō soluit canonē sz pro recognitione dn̄ij. ¶ Contrariū credo q imo ocs reddit9 restituere teneat a die qua recedit ab emphyteosi. qz male fidei possessor est ergo ec. vt. C. de cer ven. l. fundū. p hoc etiā tex. ī. co. §. sunt autez. et ibi oēs redditus ec. facit. l. de alie. et emphy.
33 §. si vero aliqo. ¶ † Sz tūc q̄ro an exceptio canonis nō soluti possit opponi nō solū p ecclesiā: sz et per oēm extraneū dico q nō: q2 emphyteota nō priuat emphyteosi. nisi tunc ecclesia dicat se velle ergo si nunq̄ ecclesia hoc dicat exceptio nō est orta casus vt in .d. §. sin autē. ibi et volētibus ppositis ec. facit. C. de iu. emphy. l. ij. sz postq̄ ecclesia declarat se velle et sic ab emphyteota incōtinēti priuat dico q etiā extrane9 pōt obijcere exceptionē canonis nō soluti quātūcūq; sit exceptio de iure tertij tn̄ pōt opponi q2 est iuris exclusiua alterius: vt. l. an debiti
34 de cōdic. inde. ¶ † Nota ceos ecclesie dici pauperū: et iō relictū factū pauperib9 simplr vz vt. l. id qō pauperib9. C. de epi. et cleri. Ita cū relīquit ecclesie simplr vz relictū. et intelligit et factum pauperib9. et sic videt q qū relīquit eccle. sine demōstra. q tale relictum debeatur pauperibus. Sed contrariū tenēt canon. q dz
35 eē parochialis ecclesie: vt. l. que cōditio. de cōdi. et dem. ¶ † In tex. ibi vt nunq̄. No. istū tex. cōtra tabelliones cōmittentes illicita instrumenta q2 debēt cassari de matricula et eis officium interdici sine spe restitu. de hoc. ī. §. ad hoc. et. l. iubemus. §. tabellionibus C. de sac. san. ecc. ¶ In tex. ibi dictore. No. dictāté illicitū istrumentum vel interponētem autoritatē illicito istro puniri.
36 **Iisdez penis.** † Pene superius statute cōtra alienātes res ecclesiasticas imobiles habēt locū et in alienātibus vasa sacra et res deo dedicatas: aut et pena ciuilis nisi alienatio fiat in redēptionē captiuorum.

Quia vero. Alienatio vel emphyteosis cōcessio cōtra huius cōstitutiōis tenorē fieri nō pōt et pragmatica forma interueniēte quā formā nullus dz accipe nec in iudicio pferre. Et si qstor dictā formā dictauerit vel ali9 iudex insinuationē accepit vel tabellio dictā formā scripserit penis hic insertis punit. h.d. ¶ In glo. q incipit. s. o qstore. not. ex ista gl. ar. ad qōnē. dicit statutū q null9 iudex difficeat facere causam cōpromitti et si p consiliū ciuitatis mādaret sibi qō non faceret cām cōpromitti. Modo cōsiliū mādat iudici q faciat cām cōpromitti et ipse nō obedit et facit qcqd pōt q cā cōpromittatur postea consiliū iterato mādat q non faciat qui iudex viso mādato secundo pronunciat causam nō compromitti an puniatur pena statuti et hic est gloss. q non quia secundo man-
37 dato debuit obedire. ¶ † In glo. sed nunqd teneatur. No. ex
b ista glo. q qui vtitur instrumēto illicito b sciēter incidit in penam falsi. ¶ In tex. ibi cōmunē vtilitatem. Not. illud vulgare prouerbium communem vtilitatem esse preferendam.

His solis. Null9 in potētatu posit9 dz cogere ecclesiā sibi rez vēdere vel in emphyteosim cōcedere vel aliter alienare et si cōtrafecerit punit tāq̄ sacrilegus et penis hui9. l. h.d. ¶ No. istū. §. cōtra nobiles et potētes qui pdia ecclesiarū sibi adherētia p violētiā faciūt eis in emphyteosim concedi. nam tanq̄ sacrilegi puniuntur et penis hic insertis.
38 **Quia vero.** ¶ † Ipsa monasteria et loca venerabilia in qbus sacra ministeria solitum est adhiberi vendi permutari donari vel aliter alienari non possunt qō si contra factum fuerit pro infecto haberi debet. hoc dicit notabiliter.

Sicut autem dānosas. ¶ Sicut damnosa rei eccle. imobilis alienatio phibet ita et possessiōis inutilis et dānose eccle. inhibita est cōcessio et punit cōtrafaciēs et econom9 pe-
39 nis hic insertis. h.d. ¶ † In glo. nocuerit. no. ex ista glo. q lz ecclesia sit immunis a publicis functionibus: vt. l. p lz. et. l. priuilegia. C. de sac. san. eccle. tn̄ prediū obligatū ad publicā functio-
40 nem tāsit cū onere suo in ecclesiam vt hic in glos. ¶ † In gl. que incipit. Quid. no. istam glos. in argumentū q si venditor tempore vēditionis non fuerit deceptus vltra dimidiū iusti

a ¶ Fructus suos. et an emphyteota q nō soluit canonez teneat ad restitutionem fructuum quos medio tempore percepit. Vide Specu. in titu. de lo. co. §. nunc aliq. ue. ver. et Fely. Sand. in c. de quarta. versi secundo postremo. de prescrip.
b ¶ Instrumento illicito. Si instrumentum in iudicio a parte productū redarguit de falsitate si pars pducēs se nolle eo vti nisi inquātū est verū vtrū cū nobis penam do. Abb. in. c. presentium. de testi. in. ij. col. versicu. quarto et vlti. dicit q si pducens falsum istrum nō sufficit desistere ab vsu sed si non falsum, sufficit eo non vti. Ade de Fely. in. d. c. presentium. in versi. certa conclusio. vbi dicit quod pars potest dicere in iudicio volo considerare an debeam eo vti vel non, de quo vide per Bar. in. l. pe. ff. de fal. et vsque ad quantum tempus potest penitere vide Bar. in. l. dign9. ff. de.

pretiū modo autem res valet vltra qō non propter hoc poterit agere condi. ex. l. ij. C. de rescin. vē. q2 nō fuerit deceptus vel non inspicitur tempus contractus.

Hec nobis. Lex leonis ad omnes ecclesias extēdit et debet ab omnibus iudicib9 custodiri et quilibet beneficiare potest hac mente calumnie contrahentem contra huius. l. tenorem. Item in conditionibus et alijs contractibus rerum ecclesiasticarum de quibus in hac. l. non fit mentio in suo robore manent et debēt hc. ll per omnes iudices demandari executioni. h.d.

¶ Ut iudices sine quoquo suffragio. Rubrica.

1 ¶ Tabellio scribens chartam alicuius priuilegij vel rescripti papalis vel imperialis licite petit sibi solui salarium.
2 Iudex male iudicando facit litem suam.
3 Dicta an possint probari per testes.
4 Officialis inquietari non pōt officio durante.
5 Furtum et barataria quomodo pbari possit contra officiales.
6 Princeps vestigia mala predecessorum sequi non debet.
7 Potestates terrarū an possint mittere p castra vel villas subditas ciuitati aliquos officiales ad inquirēdū malefactores.
8 Potestas an possit iubere familiaribus suis vt capiant certū malefactorem antequam constet sibi plene de crimine.
9 Iurisdictio an dicatur peruēta per capturā sicut p processum. c
10 Officialis quanto tempore stabit ad syndicatum.

Omnes, Diuidit in tres partes vsq; ad. §. illud. ¶ Primo ponit suum proemiū. ¶ Scdō suas ratiōes quib9 imperator mot9 est ad hoc faciēdū. ¶ Tertio ponit qualiter habuit cōsiliū cum vxore sua. Scdā ibi cognatio. Tertia ibi: hec autē oia. Ibi locupletibus nota interest reipu. subiectos esse locupletes. Not. istū tex. contra illas potestarias mediante simonia. ¶ Ibi de anima no. q in causis criminalibus periculū anime vertit. ¶ Itē no. iudices baratarios qui iustitiā auro vēdunt qui innocētē auro puniūt et nocētē absoluūt. ¶ Itē not. auaricia
e ciā esse matrē omniū malorū. c ¶ † Ibi et chartis not. q ta-
1 bellio scribens chartā alicuius priuilegij vel rescripti papalis vel imperialis licite petit salariū sibi solui. Idem est de alijs scriptoribus vt possit cōpetēter sibi facere soluere imo p eorū salario possunt retinere quinternos: vt. l. si non sortem. §. si centum. de condi. inde. et ibi glo. nota.

Illud. Factus iudex pacatianus frigie nominari dz comes frigie pacatiane et a fisco percipere omnia q ex ambob9 officijs percipiebant q2 vtriusq; administrationez et periculū sustinet. h.d. ¶ Et not. q in. ista erat vnus vicarius et in pacatia alius: modo imperator ista duo officia vniuit et de duobus fecit vnū et mutauit nomen officialis et voluit qō vocaretur comes frigie pacatiane. Et hoc fecit pro eo qō cōueniū est q2 cū duo officia vniunt solita regi per officiales diuersos et diuersis nominib9 nūcupata semp nomē mutat et aliud officiū appellatur. ¶ Ex hoc tex. no. q vbicunq; duo officia vniunt oēs redditus in dubio intelligunt vniti et oia salaria et oēs iurisdictiōes. Unū si officiū capitanei perusij vnit cū officio guerre intelligit esse vnita iurisdictio quā habebat vtriq; et piculū administratiōis vtriusq;: vn̄ si capitaneus populi dz stare ad syndicatū p octo dies et capitane9 guerre p. xv. nūqd officialis q gerit officiū vtriusq; dz stare. xxij. dieb9. ¶ † Itē tenebit secū habere oēs iudices officiales domicellos quos q libet ipsorū tenebat ante vnionē officij nisi aliud appareat. ad hoc facit lex binos. C. de adno. diuer. iudi.

Hoc autē. Galatie ac diocesis pōtifex vn9 comes assumit sup milites ptātē habēs et annonas vtriusq; cinguli. Sup alio vero in prouincia iurisdictionē non hz sola galatia vnū officiū sub pconsule viuo officij cōstituente et sustinente periculum fiscalium functionum.

c ¶ Omnium malorum auaritia, ipsa est que fecit de meo tuū contra ius naturale quo omnia erāt cōia v. ij. dist. §. differt. xlvij. dist. sicut. xiiij. q. iij. plerumq; leccissimus. et c. duo item ipsa in terrenis, facit fortes in celestibus dibiles. xlvij. di. omnes hunis seculi. item ipsa excecat rationem, et gratius facit videre aurum q̄ solez. d. c. sicut. xxxvij. distin. nonne. item facit idolatrare et fornicari. xxvij. q. o. l. ideo latriā. item facit adulari regibus, vt capiant alienas hereditates item facit furtum capitanum: vsurā fraudem falsitatē iniustitiam: simoniam, acceptionem psonarum: proditionem, turpe lucrum, misericordiā et inquietudinem. Et qō sit radix omniū malorum. adde xlvij. distin. bonorū clericorum. et xxiij. dist. his ergo. et est idolorum seruit9. c. auaritie. de preben. itē excecat mentē de elec. c. quorūdā. lib. vi. et maiorē reuerētiam exhibet auro q̄ deo. xlvij. di. sicut. Io. and. in. c. auaritie. de prebē. et ibi Abb. Panor. Angel. in. l. nolum9. C. quēad. test. ordi. Vale. lib. ix. c. iiij. in fi. de auaritia senū quid absurdi9 quam quo minus restat vie eo plus viatici q̄rere. Seneca de moribus. Monstro simile est auaritia senilis. quid homini stultius quam via deficiēte viaticū q̄rere: et in pe. gregorius ver. cupiditas

Nulli quoque. Nullus iudex cuiuscumque administrationis existat p ciuitate cui psi det seruatoré loci mittere. vs. 3facieus pena hic inserta punit. ¶ al. ex. isto. §. 3 rectores ciuitatum q p castra et villas mittūt eorū nūtios ad locorū conseruationē sumptib⁹ rusticorū qz pe na hic inserta puniunt. ¶ In tex. ibi p̄lumētes. Nostrū. §. cō tractus petrūnos c. tractos de sacculo pro rectoribus ciuita tum subditarum communis perusii quia si in eorū locū alios mittunt ad ciuitatem regendam ad eius regimen ipsi depu tati erant tunc puniuntur pena huius. §.

Hoc autem. Dictum est. s. an. §. illud videom⁹ de duab⁹ prouinciis vnicēdis. Itē hic statuitur de duabus aliis olectis scilicet syria et sytrcuenti.

Volumus. Presidi prouincie puati bolco subdi ti sunt in pecuniariis et criminalibus causis et milites in criminalibus causis et fiscalib⁹ et omnes de legati occasione sportularum quas vltra modum acceperant et si fuerint negligentes persoluent omne damnum collatori ex hoc illatum et vtrique collatori datur licentia referendi iu dici sportulas indebitas recipientes ei qui ipsum destinauit vel principi. Item si quis in dignitate positus violentiam colla toribus irrogabit licētia datur prendi ipsum ciuitate pemore.
2 h. d. ¶ † In tex. ibi omne damnum. Nota quod sicut iudex ma
a le iudicando facit litem [a] suam et omne damnum parti restitue re tenetur cum ipse ledit indebite: vt. l. si. ff. de var. et extraord. cogni. et l. si filius. ff. de iudi. et l. properandum. §. placet. C. de iudi. de ser. fugi. l. mancipia.

a ¶ Litem suam. vi de Alex. de imo. in. l. si quis. C. de pac. et in. l. j. §. hec autem verba. ff. q quisque iur. et in. l. edi. §. j. ff. de eden. et. l. debitorib⁹. ff. de re iud. Ang. in l. hoc edicto. ff. qd quisque iur. et. ff. de insti. et iur. l. iustitia. §. iuris precepta. et c. si vntia. ff. de iud. et. ff. de pugno. l. si fundus. §. in vēditione. et. ff. de condi. furt. l. si seruus. et. ff. de dā. infec. l. dies cautio ni. §. hoc autem. et l. si quis. C. de sep. vio. et. C. de pactis l. si quis in conscribendo. et no. q iudex faciens litē suam non potest habere recursum cōtra illū in cui⁹ fauorem tulit sen tentiam iniquam vt no. ipse Ang. in. l. mancipia. C. de ser. fug. et si iudex male iudicauit adquid teneatur parti vide bar tol. in. l. iiij. §. meū. ff. de dam. infec.

Si igitur. Administrationē suscipiens iurare de bet modo et ordine et coram psonis hic descriptis. hoc dicit. ¶ In tex. ibi si non vacat. Nota argumē tum quod si ex forma statuti communis perusii quilibet vo lens insinuare testamentum porte sancti Petri debet ille coram tali officiali et tempore quo velit producere tale instrumentum pro insinuando nō vacat officium predictum aut iudex super esse non potest q coram alio iudice insinuando peti poterit et hoc est verum sine dubio si illa lex vltra nō procedit sed vbi lex vltra procederet dicendo quod nullo modo corā alio pos sit peti insinuatio tunc secus esset: vt. C. de testa. l. consulta di ualia. et. l. repetita. C. de episco. et cleric. ¶ In text. ibi prebere. No. ex isto tex. cum glo. qd verbum infinitiui modi omne tem pus comprehendit vt hic. et. l. v. §. satis acceptio. de verbo. obli ga. et ratio est q: ex quo verbum est infinitum patet quod non est determinatio certi temporis. Sed ergo nō determinatur cer tum tempus ergo omne tempus cōplectitur habet enim cau sam permanentem et sic verificatur in presenti et in preterito. de ver. sig. l. verbum erit.

Eos autem. Administratores vigilātes debēt esse pro tributis fiscalib⁹ exigēdis contra indebitos deuotos autem benigne tractare ab ipsis nihil accipere nec tenere vt eis violentias inferat et esse equos in iudiciis exequendo delicta secundum leges Innocentes ab soluere etiam in causis priuatis et hoc obseruare per se et cons consiliarios. h. d. ¶ Nota quod magis est delictum peccando in mandato quam qui peccat per semetipsum. Ratio est quia mandando peccat et facit peccare alium sed qui peccat per se so lum committit malum vnum ideo non peccat tantum et ideo equaliter statuta italie punientia peccatores mandātes plusquā eum qui peccat per semetipsum.

Si quis autem. Iudex administrādo fure repertus aut auri p ad ministratione dans tributis penis hic insertis punitur licentia collatoribus etiam durante eorum officio ipsos episcopis nū ciare vel prouincie primatibus qui postea debent ad imperiū referre et repertus culpabilis in pena subiaceat vbi delinquit. h. d. ¶ Nota ex isto. §. penas officialium committentium bara tarias. et penas corrumpentium ipso. ¶ Secundo no. quod li cet alias officialis durante officio conueniri possit: vt l. par ol li terarum. ff. de iudi. et. l. ij. ff. de in ius voc. tamen si officialis re peritur in furto et barataria conueniri potest etiam durante officio quod no.

Necessitatem. Postquā in prouincia officialis officium deposuit p quinqua ginta dies moram trahere debet publice se monstrans et om nibus responsurus. et si ante lapsum dicti temporis aufugerit ipsum possunt collatores legitimare detinere et exigere quod debuerunt presente episcopo et ipsis ostendentibus quod offi cialis furatus fuerit possunt etiam principi hoc denunciare et poterit fugiens reuocari ad prouinciam de qua aufugit vbi cunque fuerit inuentus. h. d. ¶ In glo. que incipit. id est sine li bello ibi et sine actis. no. ex ista glo. quod vbi per legem sine sta tutū causa agi potest ex deo scripto q non est necesse quod of feratur libellum. nec quod acta sint in scriptis nec sententia fe ratur in scriptis ¶ Item no. hic omnis causas in quibus po test procedi sine scriptura in iudicio de quo per docto. in aut.
3 nisi breuiter. C. de senten. ex pericu. reci. † Et non possint acta probari per testes. dic vt in c. quoniam cōtra falsam. de proba. et. ff. de iudi. l. pretor. §. marcellus.

4 **Illud.** Excepto furto de duobus casibus no. s. eo. §. si quis autem. † durāte officio officialis inquietari non potest. et maxima pena punitur qui officiali iniuriatur officio deposito. si habuit manus puras. h. d. quod no.

Oportet. Iudices si puras manus habuerint ma gna fulgent gloria. et econtra si furta cō
5 miserint puniuntur. hoc dicit. ¶ † In gloss. que incipit vel per testes nota gloss. quomodo probari potest furtum et barataria contra officiales. nam potest probari per solum sacramentū. vt hic. Item si officialis aufugerit: vt. j. de colla. §. super hoc. Sed si officialis non aufugerit: tunc est necesse quod probe tur per testes. ita intelligitur opinio. Quis autem potest pro bare per sacramentum barataria officialis qui aufugit: quia per fugam redditus est suspectus: vt notat gloss. in lege bone fidei. C. de iureiurand. adeo quod potest ad torturam perue niri. et ita sufficit sacramentum. facit. l. admonendi. de iureiu rando.

Sciat. Ista lex facta est ad vtilitatem priuatorum sub iectorum et applaudit hic imperator subiectis. Angelus.

Oportet. Debent subiecti obedientes esse iudici bus in solutione tributorum fiscalium ad hoc vt iudices habeant materiam ipsos suauiter tractandi. h. d. notabiliter.

Itaque deo. Omnes imperio subditi deo gratias agere debent pro lege que hic imperata est quia per eam patriam secure habitant proprias faculta tes firmas habent et iudices vtuntur iustitia. oppressiones despiciunt et fisco solum tributa reddere deo.
6 ¶ † In tex. ibi de dignitate nota quod princeps non debet se qui vestigia predecessorū cum sint mala: sed ab eis abstinere de bet. Item nota ex isto textu quod non potest quis iuste incre pare alium de delicto quod ipse committit. Et sic est argumen tum ad questionem dicit statutum quod si gabella non fuerit soluta de contractu quod non possit peti executio contractus. modo ille contra quem petitur contractus executio obiicit agenti de gabella non soluta agens replicat excipienti quod nec ipse soluit gabellam de ipso contractu. sic nec sua exceptio debet admitti. quoniam non potest ipsum increpare de eo qd incidit. vt hic cum legibus supra allegatis. Et quia non de bet vti beneficio legis qui in legem committit. vt in regula iu ris et hoc credo verum si statutum propter gabellam non solu tam vult tantum agentem repelli secus si statutum annullet contractum: quia tunc exceptio nullitatis non opponitur con tra personam agentis sed contra ipsum contractum merito deberet tunc excipiens audiri. pro quo facit optime. l. si nō fue rit. ff. de iureiuran.

Quod autem. Preses prouincie punire debet omnes in prouincia delinquē tes et nulli fori prescriptionem admittere. nisi ei cui competeret ex priuilegio in iuris corpore non incluso. h. d. Ideo autem dixit in corpore: quia si esset inclusum in corpore vt est pri uilegium clerici et magistri militum et similium personarum: tunc ipsi puniri non debent: sed ille cuius est iurisdictio secun dum Azo. sed Bul. fuit in contraria opi. vt hic in gl. sed opi. Azo. est vera. et approbatur. j. vt omnes obed. iudi. §. si quis. et C. vbi de crimi. agi opor. auth. qua in prouincia. ¶ In tex. ibi sed omnes similiter. not. argu. quod si papa concedit priuilegiū episcopo perusino cognoscendi de criminibus maleficiis com missis in sua diocesi per quosdam clericos non obstante pre scriptione fori quod per hanc concessionem omnis potestas in episcopum dicitur esse translata super cognoscendo de malefi ciis predictis adeo quod episcopus cognoscere poterit con tra clericos delinquentes per priuilegium exemptos a iurisdi ctione episcopi perusini. an si priuilegium sit inclusum in cor pore iuris. vt in iuribus. s. allegatis.

Scientes. Si preses neglexerit facere que dicta sunt supra de penis hic insertis puni
7 tur. hoc dicit. ¶ † In textu ibi aut latrones not. contra pote states terrarum vt non possit mittere per castra vel villas subditas cum notis, aliquos officiales ad inlectandum ma
8 lefactores ne per istos executores maleficia committantur et commissa occultentur. ¶ † Sed an potestas ipse pos sit iubere

sit iubere familiaribus suis vt capiant certum malefactorem antequam constet sibi plene de crimine. videtur quod non. Unde non est incipiendum a captura cum hic executio personalis et ab executione non possit incipi vt. l. nimis propere. C. de exe. cu. rei iudi. ¶ In contrarium dicit tex. in c. si clericus. de sen. ten. exco. lib. v. Dic breuiter aut potestas vult facere capere malefactores ne fugiant eo quod suspecti sunt propter fugam vel criminis enormitatem vel propter conditionem persone vel propter pene grauitatem et sic potest incipi a captura: vt dicto c. si clericus. Si autem in causa ciuili potest quis debitorem suspectum vel fugitiuum autoritate propria capere vt in §. necessitatem. l. eo. et in iuribus que ibi allegantur quanto magis in criminibus debet propter timorem fuge licita esse captura certe multo magis pro hoc optime facit. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confugi. Si vero vult etiam facere capi, non ob. ne fugiat sed vt exequi possit suam sententiam tunc cum captura sit preparatorium ipsius iurisdictionis imo sit executio personalis non poterit incipi a captura: vt dicta lege nimis propere. ¶ Fallit vbi malefactor reperiretur in crimine quia tunc ratione criminis flagrantis licitum est capere: vt. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. et l. §. prox. eo. titu. lege
9 qui in seruitute. §. vna cum. l. sequenti. ¶ †An autem per capturam dicatur preuenta iurisdictio sicut per processum dico quod sic cum captura est licita et hoc tenet Joan. an. in c. j. de obl. ad ratio. in nouella pro hoc facit. l. naturaliter. ff. de acquiren. re. do. que omnia bene no. quia sepe de facto possunt euenire.

Interdicimus. Nullus iudex potest in prouincia destinare latrones raptores violentiarum inhibitores nec alios armatos. Iudex contra faciens inobediens penis insertis hic punitur.

Oportet. Iudices non debent administrationem eis concessam abuti contrafacientes penis hic insertis puniuntur. hoc dicit. Et non debent recedere de patria post finitum officium ante lapsum quinquaginta dierum quod si fecerint et si fugerint possunt reuocari vbicunque
10 sint. ¶ †Nota ex isto tex. cum vicio. §. necessitatem. l. eo. quod semper officialis debet stare quinquaginta diebus ad syndicatum quod intellige nisi aliud in literis electionis contineatur: quia tunc pactum seruandum est. et ita de consuetudine seruatur.

Iusiurandum. Iudices debent in prouinciis iurare coram episcopis. si non sint persone nominate. l. eo. §. igitur. et in omnibus primatibus qui ibi sunt debent etiam cauere de tributorum inculpabili exactione. hoc dicit. ¶ Nota ex ista glos. hic posita in quibus manibus iurant officiales et potestates terrarum sibi ac-
11 tio. aes idem actus et potestates administrandi vt hic. Et †nota quod potestas non habet iurisdictionem incontinenti cum ingreditur ciuitatem sed postquam iurat et administratio sibi decernitur vt hic.

Posita. Lex ista habet locum in futuris administrationibus preteritis vero non. et hec lex debet apud omnes solenniter publicari. hoc dicit.

Exemplar. No. hunc tex. pro testibus quorum testimonium reperitur scriptum in hac forma vel talis dixit. et. l. nam per omnia identitatem important.

¶ Iusiurandum quod prestatur ab his qui administrationes accipiunt. Rubrica.

1 ☞ Iudei non possunt per deum iurare: nec iudices vel tabelliones esse.
2 Uerbum visum: ad quid referendum.
3 Iurans vel promittens iudicare prout sibi videbitur et partes sibi concedant: non tamen per hoc iudicare poterit contra debitum iuris.
4 Esculenta et poculenta an iudex possit recipere.

Iuro ego per deum. Tria facit hec constitutio. Primo ponit substantiam iuramenti. Secundo ponit capitula que sacramentum continere debet in se. Tertio ponit penam iudicum hoc non obseruantium. secunda ibi iuram. tertia ibi si quis autem. Et istud
1 cedat loco summarij. ¶ †In glo. que incipit per hoc verbum
a no. quod iudei non possunt per deum iurare nec et iudices esse nec tabelliones. nam etiam in instrumento debent poni anni domini vt. l. vt prepo. nomen impera. in princi. et. l. generali. C. de tabu. li. x. nec etiam exercere aliquod officium in cuius inceptione dei nominis inuocatio sit necessaria. ¶ Et no. de isto
2 nomine germanus quia ex eodem germine. ¶ †Et no. hoc verbum visum quod debet referri ad visum intellectus non corporis cum referri non possit. vt. l. non distinguemus. §. si arbiter. ff.

3 de arbitris. ¶ †No. ex isto tex. quod licet quis iuret vel promittat iudicare prout sibi videbitur et partes sibi concedant non a tamen per hoc iudicare poterit contra debitum iuris iuncta glo. ad istam literam pro qua facit. l. ij. et. l. fide. commissaria. §.
4 quiquam. et. l. thaia. §. sororem. de fidei com. lib. ¶ In glo. que incipit. vt tamen. No. ex hac glo. an iudex possit recipere esculenta et poculenta nam non potest ex quo salarium est tantum quod sufficere potest.

¶ Ut ecclesia romana centum annorum habeat prescriptionem. Rubrica.

1 ☞ Extraneus possidens bona fide cum titulo prescribit spatio. x. annorum.
2 Prescriptio non currit contra romanam ecclesiam nisi centum annorum.
3 Ecclesia romana prescribit etiam contra priuatum cum minori spatio quam. xl. annorum.
4 Priuilegium nunquid concedi possit quod contra ecclesiam romanam non currat prescriptio nisi centum annorum.
5 Possessor malefidei nullo tempore prescribit.
6 Dominium directum non queritur per prescriptionem vtile vero sic.

Ut legum. Contra ecclesiam romanam et ei subditas ecclesias non prescribitur nunquam spatio centum annorum et contrafacientes hac. l. puniuntur. h. d. totus titulus. Primo ponit prohemium vsque ibi cum enim. Ibi ponit statutum vsque ibi omnibus. Ibi ponit penam iudicum contrafacientium vsque ibi hanc. l. inter sacratissima vasa reponi vsque ad finem ¶ In glos. que incipit romana in fi. No. omnes differentias inter romam antiquam et ciuitatem constantinopolitanam et an ciuitas constan. gaudeat priuilegiis quibus gaudet ciuitas romana.
¶ In glo. que incipit. xl. annis in fi. Idem no. in d. l. cum no-
1 tissimi. et. C. si aduer. cre. l. ij. ¶ †Et hic dicitur quod extraneus possidens bona fide cum ti. prescribit spatio. x. annorum. et. xx. inter absentes locum habet mortuo debitore. secus si debitor viuat. vt. d. l. cum notissimi. §. illud. de prescrip. xl. anno. Ibi que sententia nobis placet. hec vera scilicet quod contra ecclesiam romanam non currit nisi prescriptio centum annorum. vt in. §. per temporalem. C. de sacrosan. eccle. l. vt inter. et auf. quas actiones. et extra. de prescrip. c. de quarta. et c. auditis. nisi ecclesia contra quam prescribitur esset proprium matrimonium ecclesie romane. et de horto dicte ecclesie vt sunt omnes ecclesie marchie et ferrarie. et hoc modo sentit glos. l. eo. super verbo petri
2 quod diligenter not. ¶ †Item dixit contra romanam ecclesiam non currere prescriptionem nisi centum annorum intellige vbi de antiquo currebat prescriptio. xxx. vel. xl. annorum. nam in prescriptione triennij vel quadriennij iura antiqua remanent incorrecta alias esset dicere quod nulla res mob. huius ecclesie romane possit vsucapi minori spatio annorum centum quod est falsum et contra tex. auf. quas actiones. Item hoc est verum quando contra ecclesiam romanam non prescribitur minori spatio centum annorum preterquam in duobus casibus in quibus annalis prescriptio sufficit. vt no. gl. in d. auf. quas actiones. et istud est verum de iure ciuili: sed de iure canonico adhi-
3 betur distinctio. vt in c. ij. de prescrip. lib. vi. ¶ †Scias tamen etiam quod per ecclesiam romanam prescribitur etiam contra priuatum cum minori spatio quam. xl. anno. Item etiam per ecclesiam romanam non prescribitur minori spatio. xl. an. contra aliam. vt d. c. de quarta. et d. c. ij. de prescrip. lib. vi. Si tamen contra ecclesiam romanam per aliam ecclesiam sunt prescriptum potest ecclesia intra quadriennium petere se restitui vt not. glos. in d. auf.
4 quas actiones. vt per Jo. an. in d. c. auditis. ¶ †Sed tunc videndum est an possit concedi priuilegium quod non currat ei prescriptio nisi centum annorum ita determinat glo. in d. auf. per quod dico quod etiam per pactum non potest fieri id quod non potest fieri per legem. vt in Rubrica de decre. decur. quod partes non poterunt per pactum pacisci vt nulla eis obsit vel currat prescriptio sed bene possunt pacisci vt eis non currat prescriptio nisi centum an-
5 norum. ¶ †In tex. ibi omnis prescriptio tollitur. intellige quando possessor est male fidei. quod tunc nullo tempore prescribit vt in c. possessor. de reg. iur. in. vi. Sed quando est bone fidei: tunc etiam de iure canoni. currit prescriptio. vt. d. c. auditis. et dicto
6 c. de quarta. ¶ †In gloss. que incipit per hoc. Not. ex ista glo. dominium directum non queri per prescriptionem:[b] sed vtile sic de quo per glo. in d. l. si quis emptionis. et est tex. in. l. si. ff. de aqua plu. arcen.

a ¶ No. ex hac glo. quod Bart. in rubr. ff. de iurisiur. quod iudex non potest eligere tutor. prout quia tenetur iurare. l. fi. C. de admi. tu. facit quod voluit Bal. in c. j. §. nec sacramenta. de pace iura. fir. in vsi. feu. quod iudex non gaudet beneficio c. quamuis. de pac. lib. vi. quia iuramentum non cadit in iudicem.

b ¶ Uide quod no. in c. cum contingat. de deci. et facit quod legitur et no. in c. cum ec. de ec. pos. et proprieta. et quod no. Bal. in. l. locationes. C. loc. Bar. in. l. ij. ff. de vsuca. et in. l. tra. C. de pac. et in auf. nisi. C. de bo. mat. Abb. in rub. de prescrip. in. ij. co. inuec. aduerte tamen tenet quod dominium directum non acquiratur per prescriptionem. et istud tenet Bar. in auf. nisi tricennales. C. de bo. mater. glo. in verbo dominium. insti. de vsuca. glo. ij. in. l. traditionibus. C. de pac. et ibi Bar. circa prin. et ibi etiam Bal. et Salyce. in tit. et v. col. glo. in l. si quis. ff. si seruit. vendi. Spec. in ti. de prescrip. in prin. Bart. in. l. i. ff. de vsucapi. Jo. and. in regu. possessor. de regu. iur. li. vi. Jo. de imo. in c. si. de prescrip. in ver. an autem. per prescriptionem archi. in c. seruitia. xviij. q. ij. Felx. in. d. rub. de prescrip. versi. directum dominium.

¶ De referendarijs sacri palatij. Rubri.

Cum alijs. Referendarij nõ debēt esse nisi octo ꝛ null⁹ debet supplicare principi vt numerus augeatur ꝛ contrafaciens pena hic inserta punit. Qui autem sunt in numero vltra octo priuari non debent. h.d. totus titulus.

¶ De incestis ꝛ nephariis nuptijs. Rub.

1 ¶ Filij debent alere parentes.
2 Nuptie quot modis dicantur illicite.
3 Maleficium heresis est grauissimum crimen.
4 Constare prius debet de delicto quam bona auferantur.
5 Fructus officij tabellionatus consistit in instrumentorum confectione.
6 Bona damnatorum ad mortem non debent publicari excepto crimine lese maiestatis.
7 Errans non excusatur in iuregentium.
8 Mulier excusatur propter ignorantiam iuris ciuilis vel iurisgentium.
9 Consanguinei dicuntur de genere.
10 Mulier semper presumitur ius ignorare.
11 Pater dicitur filijs incestuosis facere iniuriam.
12 Filij incestuosi quod succedant cum legitime procreatis qualiter intelligatur.13.
14 Filij ad hoc vt legitimentur per sequens matrimonium necesse est quod interueniant instrumenta dotalia.

Pro incestis. Primo corrigit legē antiquā.l. scilicet.l.incestus.C. de incest. nup. Secundo nouam.l. statuit puniendo incestas nuptias ꝛ nepharias contrahentes certa scīētia siue sit masculus siue femina. Secūda ibi sancimus igitur. ¶ In tex. ibi confundat. Not. patrem incestas vel nepharias nuptias contrahentem confundere suam sobolem.
¶ In tex. ibi caste viuere. Not. quod licet nuptie doceant hominem caste viuere tamen nuptie nepharie sunt contra casti-
1 tatem. ¶ † In tex. ibi pascentes. Nota filios debere alere parē-
tes. Sed posset queri vtrum filius possit patrem bannitum occidere ꝛ hic est textus qꝺ non. nam licet bannitus sit pater. tamen remanent sui filij qui debent alimenta prestare vt hic. pro hoc facit.l.1.C. de recep. quod intellige nisi pater sit damnatus de crimine perduellionis.ff. de relig.l. minime. q2 tunc occiditur. ¶ In glo. que incipit illicitas ibi nec obstat. Not. ex ista gl. ꝙ non est bonum argu. Rubrica nihil dicit de hoc ergo nec lex sub rubrica situata debet de hoc dicere. Nō. quandoq3 generalior est tex. ꝙ rubrica. In dubio tamē lex semper debet intelligi vt loquatur secundum materiam in qua situata est: vt.l. imperatores.ff. de in diem addic. No. ex ista glos. qꝺ quando rubrica sit generalior quam sit tex. quod arguere possumus rubricam: vt.C. de relig. in rubrica ꝛ in proemio lib. vj. de regu. iur. dicit rubricas esse de text. adeo quod scriptor qui pro-
2 misit scribere text. tenetur scribere rubricas. ¶ † In ea. gloss. in fin. Nota quot modis dicantur nuptie illicite ꝛ hec opi. vera est scilicet quod hic titulus locum habet in nuptijs generaliter illicitis. ¶ In gloss. que incipit. Sed nunquid ibi mox. Nota doctrinam quod vbi lex dicit aliquem priuari iure suo quod intelligitur ipso iure absq3 sententia. Et per hoc dico qꝺ licet verbum futuri temporis priuationem inducens intelligatur vt inducat priuationem demum lata sententia: vt.l. in criminali.C. de iuris. om. iudic. ꝛ.l. iubemus.§. sane. de sac. sanctis eccle. hoc est verum nisi ibi sit dictio mox vel statim vel in continenti quia tunc intelligitur ipso iure non autem per sententiam enim sententia non possit dari mox statim vel incon-
3 tinenti: vt.l. ij.C. de iuris. om. iudi. ¶ † In ea. glo. ibi sed respōderi. hec responsio non est bona ꝛ maleficium heresis grauissimum crimen est sicut qui committit crimen illicitarum nuptiarum vt.l. quicunq3. hic allegata. ꝛ tamen dico quod sententia est necessaria. Unde dicas quod in.ll. contrarijs non est necessaria sententia quod agēs efficiatur dominus: quia dominus est sed est necessaria sententia ad hoc vt declaretur dominus ad hec vt executio possit fieri: vt.l. ex diuerso.§.1. de rei vendi. ꝛ
4 l. loci corpus.§. si queratur.ff. si ser. ven. ¶ † Ex predictis dico quod si statutum dicat qꝺ quicunq3 commiserit homicidium sit suis bonis ipso iure priuatus vel quod notarius sit ipso iure priuatus notaria pro commisso homicidio licet homicida priuatus sit ipso facto. tamen bona non possunt auferri sibi nisi primo condemnetur de homicidio quia oportet prius constare per sententiam quam bona auferāntur ꝛ. vt.d.l. eius q
5 delatorem. de iure fi. hic in glo. alleg. ¶ † In ea. glo. ibi quo ad fructus per istam glo. iuncta.l. etiam hic alleg. in glos. dic quod si statutum dicit quod tabellio falsum committens sit priuatus ipso tabellionatus officio quod etiam ante latā sententiam contra eum non poterit instrumenta conficere: quia conficere instrumenta est fructus tabellionatus officij: sed ex quo statutum ipsum priuauit officio iure priuauit eum fructu ipsius officij qui consistit in instrumentorum confectione. Et idō instrumenta per eum facta post eius falsitatem commissam non valent nisi forte tenerent propter publicam vtilitatem ꝛ communem errorem vt fuit in barbario: vt.l. barbarius. de of-
6 fic. preto. ¶ † In glos. que incipit camere. in fi. hec vera. scilicet per dictum.§. vt nulli iudicum. vnde sumitur autent. bona damnatorum. ad mortem hodie statuitur quod bona damnatorum ad mortem vel qui perdunt libertatem non debent publicari excepto crimine lese maiestatis: sed ascendentibus descendentibus ꝛ consanguineis traduntur sed quando quis non damnatur ad mortem ꝛ bona sua propter delicta veniūt publicanda omnia iura ꝛ leges remanent incorrupte nec corriguntur per dictum.§. fina. i. vt nulli iudi. ꝛ.d. aut. bona. ꝛ ita etiam in casu proposito quod cōtrahens nuptias incestas nō damnatur ad mortem nec perdit libertatem: licet exulet ꝛ bona sua omnia publicantur. Et not. istam limitationem que est bona. ¶ In glo. que incipit ex hoc verbo collige. ¶ Not. qꝺ vbi lex requirit scientiam in maleficijs committendis ad hoc vt puniantur ꝙ error in iure ciuili mero excusat a pena illius legis, vt hic. pro hoc.ff. de iurisdictione omnium iudi.l. si quis
7 id quod.§. doli mali. ¶ † In ea. gl. ibi iure gentium. no. nullū excusari errantem in iure gentium, nisi excusetur ratione etatis vel sexus, vt.j. patet. in iure vero ciuili ignorantia non ad-
8 mittitur, vt.l. ij.ff. de in ius vocan. ¶ † In ea. glo. ibi sed femine. nota, mulierem excusari propter ignorantiam iuris ciuilis vel iurisgentium a pena que scientibus tantum debet infligi.
9 ¶ † In glos. que incipit consanguineis. no. istam gl. illos esse de genere qui sunt consanguinei. Et per hoc patet ꝙ si filio meo substitui omnes de genere meo si decesserint sine filijs quod virtute huius institutionis vocantur omnes mei consanguinei. nam de genere sunt omnes qui consanguinei sunt.
10 ¶ † In glo. que incipit semper nota ex ista glo. mulierem semper presumi ius ignorare virum semper presumi ius scire nisi sit minor. xxv. anno. vel sit rusticus quia tunc ratione minoris etatis vel rusticitatis presumitur ius ignorantie.

Quod vero. Hec lex ꝛ eius pena locū habet in futurum nuptie vero incestevel nepharie vel illicite ante.l. hanc contracte ꝛ dissolute nullam penam merentur. Sed si post hanc.l. durauerint. ꝛ intra biēnium reuera dissolute fuerint ꝛ soli liberi ex dictis nuptijs supersint tres partes bonorum filij predicti percipiant quartam vero fisco applicēt sed si supersint filij ex matrimonio legitimo tūc tres partes substantie habent filij legitimi quartam partem incestuosi quod locum habet in successione ꝛ testamento ꝛ ab intestato. hoc dicit. secundum veram lecturam: Sed secundū aliam non debet poni casus in isto.§. quod filij incestuosi siue soli sint siue sint cum legitimis tres partes debent habbere inter omnes quarta vero pars semper fisco debet applicari. Sz istud videtur contra mentem litere si bene inspiciatur. ¶ In text. ibi singulariter nota, illud dicitur fieri singulariter quod sit ficte ꝛ non secundum veritatē facit.C. plus vale. quod agi. per totū. ¶ Item no. hic casuz in quo filij incestuosi succedūt patri ex testamento ꝛ ab intestato siue sint soli incestuosi siue le-
11 gitimi. ¶ † In tex. ibi iniuriam. no. patrez dici filijs incestuosis facere iniuriam ꝛ merito ꝛ. h.d. quia alendi non sunt, vt in aut. licet.C. de natu. libe. ꝛ hic in glo. no.

12 **Hoc eodem.** ¶ † Quod dictum est in precedenti.§. de filijs incestuosis succedentibus vna cuz legitimis procreatis ante incestuosos habet locum etiaz cum post incestuosos legitimi procreantur ꝛ dos debet restitui vxori: ꝛ si. intra biennium supra statutum nuptie incestuose nō dissoluantur, ꝛ vir propria substātia ꝛ filij ex eisdē nati nihil ex eorū substātia cōsequunt. Sed si supersint legitimi ex alio matrimonio, eis tres partes conceduntur, et quarta fisco, sed si filij legitimi nulli supersint tota substantia fisco applicatur. h.d. cum.§. seq. ¶ In tex. ibi per omnia not. quod dicit per omnia parificari ꝛ tamē differunt in eo in quo glo. hic dicit similiter dicit.ff. de lega.1.l.j. quod not. quia facit ad multa.

13 **Dubitatum.** ¶ † Si libertis legitime procreatis pater concubinam habuerit cū qua matrimoniū cotraheret ꝛ eam acceperit postea in vxorem confectis

uem confectis dotalibus instrumentis liberi inde procreati an te instrumentorum confectionem dotalium vel postea sunt le gitimi. et vna cum legitimis ad hereditatem vocentur quod locu habet etiam si post eos patre vxorem assumpserit et ex ea fi
14 lios legitimos procreauit. h.d. ¶ †No. ex tex. iuncta gl. q quo ad hoc vt filii legitimentur per sequens matrimonium necesse est q interueniant instrumenta dotalia. Item q ille potuerit eam legitime in vxorem accipere. et hoc quantum ad illos vt effi ciantur legitimi. Sed ad matrimonium perficiendum instrumen ta non requirunt quia nuptias non concubitus nec instrumen ta. sed consensus facit. l. nuptias. ff. de re. iur. et hoc sentit gloss. ¶ In tex. ibi moritur. no. de hoc verbo. nam videtur q sit di rectum. nam directe moritur filio pater non per obliquum.

Collatio tertia.

¶ De lenonibus. Rubrica.

1 ¶ Ciuitas licet per priuilegium speciale habeat potestatem imponendi vectigalia et gabellam: tamen non potest impone re gabellam mulieribus in lupanari existentibus.

Vt antiquis. Primo ponit suum proemium. Secun do quosdam actus illicitos quos agebant le nones. Tertio ponit suum statutum in quo vult mulieres caste viuere et per quod punit tales lenones. Quarto punit prebentes do mos lenonibus. Quinto annihilat omnem cautionem expositam per iuuenculas lenonibus. Sexto infert ex predictis velle mu lieres caste viuere. Septimo ponit rationem quia vult mulie res caste viuere. Octauo ponit cui vult vt scribatur hec. l. ii. ibi agnouimus. tertia ibi sancimus. quarta ibi si quis autem. quinta ibi si quis autem conscriptionem. sexta ibi mulieres itaque. septima
1 ibi credimus. octaua ibi scriptum exemplar. ¶ †In tex. ibi oc casionem est in ac. iste tex. quod licet ciuitas per priuilegium spe ciale habeat potestatem imponendi vectigalia et gabellam ta men non potest imponere gabellam mulieribus in lupanari exi stentibus quoniam illud lucrum nephandissimum est.

Sancimus. Nulli licitum est inducere sub fidu cia causa pascendi mulierem ad lu panam. vt ipsam constituere publice possit et fideiussionum da tio que a tali muliere emanauerit nullius est momenti nec de bent mulieres decipi ornamentorum vel vestium datione vt ad luxuriam deducantur. et si quid eis datum sit recipienti po terit contrafaciens capitis pena puniri. Et qui lenoni domum prebuerit penam quinquaginta librarum auri sustinet. Et de cet mulieres in castitate viuere quoniam per ea fit reipub. ma ximum incrementum et omnia imperio prospera conferuntur h.d. vsque ad fi. ¶ In tex. ibi animas presentare. no. istum text. quod sola castitas est illa que facit animam coram deo presen
2 tari.ª ¶ In tex. ibi pascere. no. contra publice pascentes mu lieres meretrices in domo et publice prostituentes. ¶ †In tex. ibi inuitas. no. quod obligatus ad aliquid faciendum honestum vel inhonestum si illud sic intelligitur inuitus facere timore obligationis. ¶ In tex. ibi confundere. no. mulierem que pu blice prostituitur castitatem suam confundit. ¶ In tex. ibi et inuite sustineant. no. hic arg. ad questionem. dicit statutum q quicunque mulierem adulterauerit vel prostituit inuitam pena capitis puniatur. si autem volentem pena centum librarum. Modo accusatur titius quod adulterauit seiam ipsam deci piendo cum auri datione. an puniatur tanquam inuitam adul terans an tanquam volentem. Et hic videtur casus quod tan quam inuitam. nam propter deceptionem dicitur adulterium committere. ¶ In tex. ibi extra hanc. no. homines pestiferos et castigatis guastatores debere expelli de ciuitate. No. in si. con tra locantes domos meretricibus et lenonibus. Et no. in hoc titulo de verbo castitatis.

¶ De defensoribus ciuitatum. Rubrica.

1 ¶ Ciues habitantes rure et rustici non debent assumi ad ea que intra ciuitatem explicantur.
2 Confirmans dicitur dare.
3 Acta officialis posita in archiuo publico debent exhiberi vni cuique petenti.
4 Malefactor an possit capi antequam constet de crimine.

Nisi. Ponit quomodo nomen defensoris et ipsorum officialium conculcatum est et quomodo homines viles ad tale officium deputan tur et inhonesti quorum officia elusoria videban tur. Secundo ponit quedam gesta per pristinos de fensores antequam istud. l. cederet quamque prohibet ex ceptio quamque nulla fides ei adhibet. Tertio ponit quomodo impera tor vult q hodie defensores ciuitatum habeant illam potestatem quam habebant antiquitus et potestatem iudicum honestorum et maxime preside a prouincia absente. Quarto ponit q nulli licitum est defensorum officium recusare. Quinto de modo eligendi de fensorem. secunda ibi que vero. tertia ibi nos igitur. quarta ibi interim illud. quinta ibi secundum articulum. In tex. ibi no mine significatiuo no. quod in dubio nomen est significatiuum rei. Et ideo in vulgari dicimus nomen est consequens rei. ¶ In gloss. que incipit per vilissimum. not. istam gloss. contra potestates et contra officiales qui captant causam contra viles. prout facit lupus agno in turbatione aque. ¶ In tex. ibi ar chiuum. no. ex isto tex. quod si statuta dicant quod omnia acta potestatis et capitanei debeant reponi in archiuo publico et re periantur acta potestatis siue capitanei apud aliquam perso nam que non fuerit in archiuo posita quod ista nullam faciant fidem. ¶ In glo. finiant. no. quod officium defensorum est fer re sententiam inuitis partibus. ¶ In text. ibi nobilibus. not. de isto nomine nobiles. de quo per Bar. in tracta. de nobilita te quem ponit in. l. i. C. de digni. li. xii. et vide quod no. in. l. muneris in prin. ff. de mu. et hono. ¶ Item no. istum tex. q statuta ciui tatis dicentia q nullus nobilis possit esse decurio. sunt omnino contra dispositionem iuris communis. q magis est dandum istis nobi
1 libus istud officium quam popularibus. ¶ †In tex. ibi habitato ribus. no. istum tex. contra ciues habitantes in rure. et contra rusti cos qui non debent assumi ad ea que intra ciuitatem explican tur. et ideo non debent in decuriones assumi. ¶ Item no. istum text. quod si aliquis creatur decurio. qui se non potest excusare pretextu militie. nam decurio hodie ciuitatem defendit. sicut de fensor hodie excusare se non posset.

¶ Nota modum eligendi defensorem

Decetero. Eligentes defensorem iurant omnia secundum le gem et ius agere. confirmatur vero defen sor a prefecto et eius administratio durat solo biennio nec po
2 test a preside remoueri. h.d. ¶ †In tex. ibi datur. no. q ille qui confirmat dicitur dare. Vnde episcopus qui eligitur per canonicos et confirmatur per papam non dicitur creatus a canonicis. sed a papa. et pro hoc facit. l. legem. de verbo. signif. et. §. qui. mo. natu. effi. leg. §. licet. ¶ Item no. ex isto tex. quod si officialis per vnum eligatur per alium confirmatur. et talis officialis committit crimen propter quod debeat remoueri non per eum qui eligit. sed per eum qui confirmauit. per hoc no. quod officialis castrorum communis perusii quos potestas et capitaneus eligit et priores confirmant. non non poterit potestas et capitaneus remouere sed priores vt dixi in gl. que incipit omnes enim. ¶ In text. ibi minorem litem. not. hic expressum q si statutum dicit q de litera decem libris supra fiat compromissum. quod lis dicitur a decem libris supra habito respe ctu ad quantitatem que petitur. vt sic causa veniat ad compromissum sed si postea reperitur actorem vltra decem libras petiisse ad hoc vt compromitteretur punitur in hoc. q condemnabitur in sumpti bus licet in principali causa obtineat de certa parte litis. non tamen per dit ex hoc quod plus petierit pro eo cautionem de pluri non exigat ª quod est necessarium ad hoc vt actor damno litis afficiatur. vt. l. vnica. C. de plus peti. ¶ In tex. ibi studio. no. verbum ad statuta di centia si quis studiose edificauerit in muro communis importat hoc fraudem et maliciam per hunc tex. ¶ Et no. hic casum in quo victor condemnatur in expensis victo. Idem no. in. l. properandum. §. i. C. de iud.

¶ Presentari. fa cit ad hoc. §. cum igitur. B. de non alie. vel. optimus. et. §. quantum. j. quomodo opor tet epi. et extra. de vo. rede. c. i. et. xxx. dis. c. hoc autem. et c. hospitiorum. et c. seq. cum si. et de probat. c. causam. ad fi.

Si vero egerit. Si qua iniuria fuerit defen sori commissa per eos debet eam vlcis ci et si fuerit negligens ex ea quatur eam prefectus. Et si defen sor decesserit alius in loco eius surrogabitur prestito iuramen to secundum modum scriptum et confirmabitur a prefecto. h.d. ¶ In tex. ibi licentiam. no. ex isto verbo q si attributa est specia lis potestas capitaneo vlciscendi iniurias illatas inferioribus officia libus q si in vlciscendo negligens est q eas poterit vlcisci potestas.

Precepta. Deputari debet vna habitatio de publi co in qua acta publica defensoris de ponantur et deputari vnus custos ad hoc. vt acta non corrumpan tur et velociter inueniantur a querentibus ea. Item defensor nihil pro administratione dabit. Sed ciuitates maiores presidi pro defensoris administratione dabit aureos quatuor minores aureos tres salaria vero sua de publico consuetudinem percipiet. h.d. ¶ In tex. ibi recondere. no. hic tex. q officialem communis debet assignari in communi acta et libros recondere ipsos in archiuo pu

blico.vt.§.e.§.1.ꝛ hic. ¶ Itē no.hic ꝙ de iure cōi ille qui sup-est archiuo publico hꝫ hanc potestatē ꝙ dꝫ facere ꝙ acta non corrūpantur ꝛ ꝙ inueniri ea a querentibus possint. Item no. ꝙ ille qui supest archiuo publico apparet massarius siue camerarius seu seruus… [text partly unclear] ¶ † In tex.ibi requirentibus no.ꝙ omnia acta officialis posita in archiuo publico debent exhiberi vnicuiqꝫ petenti lꝫ alias antequā reponantur in archiuo nō possint petere copiam nisi tantū ab illo cuius interest.de hoc est tex.ius cū glo.in.l.i.§.1.ff.de iure fisci.

5

Audient. Defensores cognoscunt d criminibus leuioribus ꝛ castigant committentes vero crimina maiora possunt capere ꝛ in carceribus detrudere et ad prouincie presidem destinare solicitudo presidis multum leuiatur.hoc dicit. ¶ In tex. ibi leuiora que dicātur crimina leuiora.dic vt no.ff.de accusa.l.leuia.ꝛ ibi per docto. In text. ibi detrudent ex hoc patet missionem in carcerē non esse nec meri nec mixti imperij nec etiam capturam vt hic patet. Nam defensor non habet nec merum nec mixtum imperium.vt.§. eodem.§.non valente.ꝛ tamen malefactores capit ꝛ eos detrudit in carcerē pena vero carceris potius est mixti imperij ꝙ iurisdictionis.vt.C.de penis.l.incredibile facit.ff.ꝙ metus causa.l.qui carcerem. ¶ † Item dico per istum tex.ꝙ antequā constet de crimine malefactor potest capi ꝛ in carcerē detrudi ne fugiat ꝙ appareat ꝙ hic malefacior: fuit captus per defensorem qui non habebat potestatē cognoscendi de crimine pro hoc facit.l.fi.C.vbi de cri.agi opor. Itē per hunc textū potest dici ꝙ si alicui delegatur audientia cause ꝛ eius executio ꝙ p illud verbū audientia intelligatur delegata cognitio hic autem imperator dat potestatē audiendi crimina leuiora ꝛ etiā castigandi per hoc intelligitur dare cognitionem.

4

Si vero. Preses potest imperare defensori vt publicas exigat functiones. Item null⁹ defensor potest ordinari cōtra modum supra ordinatū ꝛ officiū defensoris aliquis recusare non potest ꝛ qui contrafecerit pena hic īserta punitur ꝛ nihilominus cogetur officiū acceptare.hoc dicit.

Que igitur. Hac.l.dꝫ preses p programata publicare ꝛ facere obseruare ꝛ curare vt defensores in circulo eligantur ꝛ cū sacramento ꝛ per biennium ꝛ si defensor decesserit alius loco eius surrogatur.ꝛ si bonus fuit compleat officium per biennium.eo lapso remoueatur.nisi fuerit confirmatus ꝛ nole ciuitatis electus.alias secūdo modo confirmari non potest.ꝛ ista.l.non obtinet locum in omne tempus.h.d. ¶ In tex.ibi reluctante nullo.no. modū eligendi.est enim hic casus quod si pluribus est cōmissa potestas eligendi epm vel abbatē hoc adiecto quod non valet electio eorum nisi facta fuerit nemine reluctante.an possint eligere vnum ex seipsis. Nā videtur hic ꝙ defensor non potest confirmari per biēnium nisi fiat vnus ex ciuitate ꝛ vnus ex seipsis.nam ciues ciuitatis eligebant in defensorem.vt.§.proxi.

¶ De mandatis principum. Rubrica.

1 Iudex loci in quo malefactores reperiuntur debet ad iudicem qui de maleficijs habet cognitionem malefactorem remittere cum cognouerit de delicto.

Ex libris. Suscipientem alienū agricolam preses compellit vt cito reddat si in sua prouincia est.ꝛ si inobediens fuerit suscipiens fisco omne dannum resarcire ꝯpellitur.si in alia prouincia aufugerit preses ipsum confixū vel ꝯuictū possessoribus tradere debet ꝙ locū hꝫ siue quis fuerit agricola predij ꝙ hꝫ dn̄ium siue p̄dij ꝯducti.h.d. Ex hoc.§.ptꝫ coniuncta gl. qd̄ iniustū est statutū perusij qd̄ nullus agricultor potest agricul-

1 turam dimittere inuito dn̄o. ¶ † In tex.ibi confitentes. Not. hic tex.expressum qd̄ iudex loci in quo malefactores reperiuntur tunc demū debet ad iudicē qui de maleficio hꝫ cognitionem malefactorē remittere cum cognouerit de delicto. Et si cō-

• stiterit maleficium esse cōmissum per confessionem malefactoris vel per alias probationes legitimas.licet de hoc sit opi.C. vbi de cri.agi opor.l.i.ꝛ.fa.fi.in glo.que incipit infra.xxx.no.ad questionem de statuto dicente ꝙ capitaneus debeat sub pena mille bannitum qui venerit in fortiā suā facere decapitari cito vt possit differre.xxx.diebus ꝛ in penam non incidit.vt hac gl. iuncto tex.in glos.que incipit loquitur hec vera.in ea.glos.ibi ꝛ sic nota istā particulam ꝙ bona.

Titulos. Imponēs titulos predijs exemplo aliorum punitur quia sua bona fisco applicā-tur.h.d.in glo.que incipit scriptura ibi. Si vero alij hoc verum qn̄ nomen potentiorū punitur in suo.vt.ll.hic alle.in ea glos. ibi sum hoc non hꝫ locū in titulis qui nō monumentis ponuntur.vt.l.monumentorum.C.de relig.ꝛ sump.fu.

Hec igitur. Preses mādata huius.l.seruare debet ꝛ in ciuitate ꝛ in prouincia ꝛ alijs etiam prouincijs constitutus publice ponere huius.l.exēplar in loco publico cōuocando tēpore publicationis epm vel clerum ꝛ omnes homines ciuitatis de consuetudine vero seruatur quia lex publicatur per tubam faciendo generale proclama dicte.l.in omnibus locis publicis dicte ciuitatis ꝛ ponendo exēplar ipsius in loco publico in archiuo. Quidam tamen hoc anno dicebant in questione de facto ꝙ lex dicitur publicata incōtinēti qd̄ est in loco publico ciuitatis posita licet preconizata non sit.pro hoc alle.glo.que est in data.vi.lib.sed hoc non dicit si bene inspiciatur.

Si quidem non. Miles militare nō debet ꝛ si seditionē cōcitās contra ciuitatem fugerit in prouincia preses contra eū debet inquirere si inquisitione opus est ꝛ repertum culpabilē transmittere ad ciuitatem cōstantinopolitanam vt pena legitima puniatur.h.d. ¶ In tex.ibi tentant.no.contra tentantes pacificum statum ciuitatis perusij vt puniantur ꝛ cōtra eos possit per viam inquisitionis procedi.facit.C.de aboli.l.j.in fi.itē no.ex isto tex.quod de crimine seditionis vnius ciuitatis puta perusij non possit cognoscere iudex Florentinus quod apparet atqꝫ quia de crimine isto cōmisso in ciuitate cōstātinopoli. non potest preses prouincie cognoscere sed dꝫ inquirere ꝛ inuestigare diligenter contrafacientes seditionē ꝛ ipsos ad ciuitatem remittere per hunc in glos.que incipit no.adhuc.not. solenniter que requiruntur cum quis militat Et no.quod solum militibus scriptis in matricula militari debent dari priuilegia.vt.l.pe.C.de re mili.

¶ De triente ꝛ semisse. Rubrica.

1 Legitima fratris qualiter augeatur.
2 Ius agēdi ad querelā sicut finitur quinquēnio an ita etiā ius petendi legitimā vel supplemētū legitime finiat quinquēnio.
3 Patri non licet proprietatem sue legitime nudam relinquere ꝛ vsumfructum bonorum vxori vel extraneis.
4 Quartam omnem quis debet habere pleno iure ꝛ quo ad proprietatem ꝛ quo ad vsumfructum.
5 Pater priuare volens filium vsufructu omnium suorum bonorum quid habeat facere.
6 Nepos est de generatione aui per medium.
7 Nepos vbi ex persona patris vocatur: in ea portione debet vocari in qua vocaretur pater si viueret.
8 Filius naturalis licet non succedat patri naturali ab intestato (sobole legitima existente) tamen ali debet de bonis patris arbitrio boni viri.
9 Concubina non succedit amasio in subsidium.
10 Concubinatus qualiter probari debeat.
11 Viuens in actu concubinatus an dicatur caste viuere.
12 Ignorantia non toleratur in facto proprio.
13 Dictio plurimis in quibus verificetur.
14 Tabellio qui datur a iudice ad testium examinationē debet dari de partium voluntate.
15 Condemnatus ex propria confessione an debeat condemnari in omnibus expensis litis.16.
17 Petēs debitū solutū presumit petere ignorāter ꝛ bona fide.
18 Negans intulisse vulnus ꝛ postea conuictus dicit se fecisse ad suam defensionem an admittatur.
19 Actor scripturam propriam si negauerit conuictus condemnatur reo in tantum quantum ab eo petebat: nisi causa sit actoris sacramento decisa.
20 Dominus non dꝫ puniri ex delicto tutoris vel procuratoris.
21 Scriptura quod sit sua qualiter quis conuincatur.
22 Allegans contraria an audiatur.
23 Translatio possessionis quando fit in aduersarium propter mendacium partis: fit officio iudicis.25.
24 Possessio transfertur in aduersarium propter mendacium.
26 Contestatio cum procedit ex animo nunquam responsio partis inducit contestationem.
27 Responsio omnis interrogationi contraria in dubio inducit contestationem.

Iam quidem. In quinque partes diuiditur. Primo ponit proemium dicens multe.ll.per nos cōstitutos de testamentorum materia loquuntur Secūdo ponit quandam

quandam administrationes dicens ꝙ miratur multum quod
per leges antiquas patres non cogitabant relinquere filijs nisi
si quartam eorum substantie. Tertio corrigit. l. antiquas in hoc
statuendo ꝙ filij quatuor vel infra debent habere trientem. si
quatuor. s. debent habere semissem. Quarto auget secundum
modum predictum quartam omnium personarum quibus de iure an-
tiquo competebat inofficiosi querela. Quinto excipit de filio ⁊
filia curiali vt debeant habere octauam partem ius quod habi-
turus esset abintestato. secunda ibi, frequenter igitur tertium, ibi,
hec nos. quarta ibi hoc obseruando. quinta ibi excipiuntur.
Filij quatuor vel infra debent habere trientem ⁊ non vltra pa-
tre inuito si plures sunt semissem. Et quicunque per iura anti-
qua ad inofficiosi querelam vocabantur hodie tertiam bonorum
debent habere vbi tunc quartam habebant. Filio vero curiali
vel filie curiali nupte octaua pars conseruatur antiquis legi-
bus ⁊ filijs ingratis vel naturalibus loquentibus in suo sta-
tu remanentibus. h. d. Et hic sumpta est autem. nouissima. C. de
inoffi. testa. ¶ In glo. que incipit. s. filijs ibi. se contra esse pri-
mo hec vera. idem no. Cy. in. d. autem. nouissima. ¶ In ea. glo. in fi.
hec vera. vt no. Cy. in. d. autem. nouissima. ⁊ per Guil. de cu. in. l. si
1 arrogator. de adop. ¶ † Sed quero cum per hanc. l. legitima fra-
tris sit aucta. reperio enim fratrem in bonis fratris habere legi-
timam. vt no. glo. s. de here. ⁊ fal. §. hec quidem instituta. s. turpi
persona credo ꝙ sic propter generalitatem huius litere. nam
frat[r]i competit querela instituta persona turpi. vt. l. fratris. C.
de in inoffi. testa. quam legitimam filij debent habere hodie iure
insti. vt in autem. vt cum de appel. cog. §. aliud quoque capi. ⁊ sic in
2 hoc corrigitur iste. §. ¶ † Sed quero an sicut hoc ius agendi ad
querelam finitur quinquennio. vt. l. si quis filium. C. de ino. fac.
testa. ita etiam ius petendi legitimam vel supplementum le-
gitime finiatur quinquennio. Dic ꝙ ius petendi legitimam si
nitur quinquennio cum debeat peti primo intentata querela.
⁊ querela non est proposita. Nam cum prescriptum est quere-
le prescriptum est querendi legitimam que non potest peti ni
si primo intentata querela. vt. l. quemadmodum. de inoffi. testa.
Ius vero agendi ad supplementum legitime. quia stat per se hec
est necessaria querela non prescribatur quinquennio. est enim
ius personale quod apparet. quia supplementum legitime pe
tit condictione ex. l. omnimodo. C. de inoffi. test. ⁊ ibi no. ergo
durauit. xxx. annis. vt. l. ij. C. de const. pecu. ⁊. l. sicut. C. de pre-
scri. xxx. annorum.

3 **Prohibemus.** ¶ † Non licet patri proprieta-
tem sue legitime nuda relin-
quere ⁊ vsumfructum bonorum vxori vel extraneis. sed debet
legitimam pleno iure relinquere quod locum habet in ceteris
ascendentibus. hoc est in auo ⁊ proauo. h. d.
4 ¶ † In glo. que incipit hoc est commune no. illud quod omnem
quartam quis debet habere pleno iure ⁊ quo ad proprietatem
⁊ quo ad vsumfructum. nam fructus in trebellianica compu-
tantur exceptis filijs primi gradus. vt. C. ad trebel. l. iubemus.
⁊. l. an fideicommissaria. ff. ad trebel. ⁊ sic potest quarta trebel-
lianica assignari per imputationem pro redditibus per. d. ll. sed
non potest consignari in proprietate nuda ita ꝙ heres non ha-
5 beat vsumfructum vt hic. quod no. ¶ † In ea. gl. ibi enim no.
singulariter istam glo. quod cum pater vult priuare filium vsu
fructu omnium suorum bonorum non habet aliud facere nisi
instituere ipsum heredem vulgariter in omnibus suis bonis ⁊
alteri relinquere vsumfructum omnium suorum bonorum. nam
valebit relictum vsusfructus ⁊ filius non potest dicere se grana-
tum in legitima quod est verum quando nuda proprietas a le
gitima filij. s. vz tantum quantum vz vsusfructus sue legitime.
Sed si valeret minus tunc filius potest impugnare tale lega-
tum. quia non potest in sua legitima grauari. vt. l. quoniam in
prioribus. C. de inoffi. testa. Et ad. l. vxori. respondetur quod
ibi pater filios non habebat vel si habebat valet tantum quan-
tum vsusfructus legitime.

Nec illo. Nepos ex filio vel filia auo vel auia ita
succedit in ea parte qua mater vel pater
succederent ⁊ hoc locum habet in nepotibus filiorum legiti-
matorum siue interuenerint instrumenta dotalia siue non. h. d.
¶ Premittas ad euidentiam pro intellectu gloss. ij. quod de
iure antiquo si pater decedebat relictis filijs ex filio vel filia
nepotibus quod isti nepotes succedebant vna cum patruis auū
culis vel materteris aue, ipsorum vel auo cum diminutione
tertie partis idem quia de parte quam consecutus fuisset vel isto
rum nepotum patrui auunculi vel matertere habent tertiam
portionem: reliquum vero peruenit ad istos nepotes vt. l. illud.
C. de colla. ⁊. l. si defunctus. C. de leg. here. Et istarum. ll. impe
rator hic facit mentionem quas corrigit disponendo quod nepo
tes ex filio vel filia succedunt in illa portione in qua succede-
ret pater vel mater si viueret. Et ex hoc sumpta est autem. que
6 portionis. C. de colla. ¶ † In tex. ibi per medium. no. ꝙ nepos
est de generatione aui per medium. Et sic facit ad questionem
de eo qui substituitur heredi suo si decesserit sine progenie ex suo
corpore descendente vel dicatur decessisse sine progenie si deces
serit cum nepote. quoniam nepos non est ex suo corpore. sed ex
filij corpore mediante persona aui. ergo habet substitutio lo-
cum per hunc text. quia dictio ex denotat causam proximam
non remotam vbi proximam denotare potest. vt. l. i. §. i. de incen.
7 rui. nau. ¶ † In tex. ibi quartam con. no. ꝙ vbi nepos ex perso-
na patris vocatur in ea portione debet vocari in qua vocaret
pater si viueret. ⁊ sic facit ad questionem si statutum dicit ꝙ filia
dotata non succedat. mortua filia dotata nepos vult succede-
re an admittatur. ⁊ iste tex. facit ꝙ non. Aut enim vult admit-
ti ex persona sua ⁊ non potest quia reperitur filius qui est in
primo gradu. ergo ipse repellitur qui est in secundo. nam in suc
cessione gradus prerogatiua seruatur vt. s. de here. que ab inte
sta. §. si. aut vult venire ex persona matris ⁊ non potest quia nec
mater viuens admitteretur. ergo eodem iure debet excludi quo
de matre vt hic. Et ita sepe ego consului.

Consideremus. Filius naturalis masculus
vel femina natus vel nata ex
concubina vnica in domo retenta in habitu concubine non ex
istente prole vel vxore legitima patri naturali abintestato suc-
cedit in duabus vncijs vna cum matre percipiendis licet olim
in vna vncia abintestato succederet. hoc dicit. Et hic impera
tor incipit tractare de secunda parte Rubrice de successione fi-
8 liorum naturalium. ¶ † In glo. que incipit quia no. ex hac glo. a ¶ Filius natura lis. Adde Bart. hic.
a ꝙ filius naturalis [a] licet non succedat patri naturali abinte-
stato sobole legitima existente tamen ali debet de bonis pa-
9 tris arbitrio boni viri. ¶ † In glo. que incipit. nam pro ⁊ no-
ta ex ista glo. quod concubina non succedit amasio etiam in
subsidium licet viro vxor succedat per titulum vnde vir ⁊ vxor.
10 ¶ † In tex. ibi habitu no. ad probandum concubinatum dz
articulare ꝙ talis talem teneat mulierem libere conditionis in
domo sua in suam concubinam ⁊ habitu concubinali ⁊ ea vte-
batur ⁊ eam tractabat vt suam concubinam vicinis scienti-
bus videntibus ⁊ audientibus. eo modo facias articulos ad p
bandum filiationem fraternitatem vel vxoratum. vt. l. si vicinis. C. de
nup. ⁊. l. i. C. quorum bo. ⁊ extra. de filijs presby. c. michael.
11 ¶ † In tex. ibi caste no. ibi videri tex. quod caste quis viuere vi-
detur cum viuit in actu concubinatus ⁊ hoc verum quantum ad
istum tractatum vt filij ex eo nati tanquam naturales ad successio
nem vocentur. quo ad alia vero non dicitur caste viuere. nam omnis
fornicatio est peccatum mortale. ergo est contrarium castitati. nam b ¶ Item castitas. vide que dixi. s. de lenonibus in §. sanximus.
b castitas [b] amica deo est. ⁊ propter ipsam homines anima deo presentatur.
vt. C. de incest. nup. l. i. facit. §. i. C. de adul. l. constitutus.

Illud quoque. Hic tractat de tertia parte Ru-
brice. s. de colla. ⁊. h. d. Filius ex te-
stamento succedens vna cum alijs ita demum sibi a patre datum
non confertur si testator expresse significauerit collationem fieri
non velle. h. d. per hunc. §. corriguntur iura antiqua que dispone-
bant ꝙ filius ex testamento succedens non tenebatur conferre
vt hic dicitur. Et ex hoc sumpta est aut. ex testamento. C. de col.
12 ¶ † In tex. ibi oblitus. no. lz in facto proprio ignorantia non
toleret. vt. l. si. ff. pro suo. tamen quando factum est de longinquo aut
quis est mortis angustia perturbatus ⁊ toleratur talis ignoran
tia vt hic facit. l. hac consultissima. §. sed tum humana C. qui
testa. ¶ In tex. ibi expressim. no. vbi lex requirit aliquid fieri
expressim si illa lex punit ad corruptionem alterius. l. quod tunc
dicitur fieri expressim quando illa fit simpliciter vt hic ⁊. s. de
here. ⁊ fal. §. si vero expressim. ⁊ hoc facit quando falcidia dici-
tur expresse prohibita. vt dixi ibi. ⁊. l. ij. §. ad filiorum. C. quando
⁊ qui. quarta pars de. ¶ In gloss. que incipit sed cum ibi item
cum dos no. dos respectu mulieris dicitur donatio ob causam
respectu autem viri dicitur titulus onerosus. vt. l. fin. ff. que in
frau. credi. ¶ In ea. glo. ibi sed materia. hec glo. est vera ⁊ ap-
probatur in. c. illud. C. de col. s. bo. in aut. ex testamento. cod. ti.
¶ In ea. glo. ibi. l. pe. Est ⁊ tertius modus. s. cum pater donat
filio vt habeat in peculio. nam illa donatio quantumcunque sim-
pliciter confertur: vt no. in. d. aut. ex testamento.

Et sepe. Pater dz inter filios bona diuidere altero
de tribus modis vel in testamento vel inter
viuos. subscribendo manu propria diuisionem. vel faciendo quod
filij met ipsam diuisionem scribant. ⁊. h. vsque ad. §. studium. Et
intellige hunc tex. sm meram opi. quando pater vult facere
diuisionem in scriptis. Et hoc casu habet locum aut. quod si. C.
de test. sed vbi sine scriptis. tunc non est necessaria subscriptio
patris nec filiorum. sed sufficit quibuscunque verbis aut indi-
cijs voluntatem patris probari. dum tamen duo testes adsint.

vt.l.§.fam.ercis.c ita limitatur aut.ibi posita.c hic tractatur
13 in quarta parte Rubrice.l.de distributione. ¶ † In glo.que
incipit etiam duorum.no.de hac dictione plurium. ne verifi
catur in duobus.sed de sui natura ita requirit per hoc d.co
q̃ cum d. creditori scilicet debeam. sic intelligere proprie.quod si re
q̃ contra illi ... q̃ vidit petentem titium. generaliter pluribus victis
ex quibus dz fieri condemnatio de tribus personis. Similiter
a iure ... q̃ ... de pluribus.tunc dz fieri condemnatio de dua
bus.quia dictio plures verificatur in duobus.vt.l.vbi nume
14 rus.ff.de test. ¶ † In gl.que incipit.l.prehendis.not.istam
glo.q̃ tabellio qui datur a iudice ad testium examinationem
dz dari de partium voluntate ad hoc vt non detur suspectus
alicui partium.c idem in consultatione.

Studium.

Lex aquiliae cuius dispositio qua con
tum est vt negãs damnetur in duplũ
confirmatur.c ad eundem ordinem plures sunt actiones late
etc. hoc dicit. ¶ In gl.que incipit id est vt crescat no.hic actio
nes que crescunt per inficiationẽ in duplum.scz actio.l.aqui
lie vtilis c directa in factum subsidiaria competens ratione
damni dati. Item actio ex testamento competens loco reli
gioso pro legato.

Si enim.

Ex isto.§.est sequenti sumpta est aut.qui
contra propriam.hoc dicit. Confitens p
priam scripturam negans tñ numerationẽ sibi a creditore fa
ctã conuictus condẽnatur in duplũ nisi iuramento sibi dela
to confessus fuerit quod negauerat quia tunc dupli penam
euitat c condemnatur in solo simplo c in expensis factis post
negationem.h.d.vsq3 ad.§.si quis autẽ sm intellectum c sic est
alius casus in quo actio per inficiationẽ crescit in duplum de
15 quo non fit mentio in pre.glos. ¶ † In tex.ibi omnes vero ex
pensas not.q̃ ille qui condemnatur ex propria confessione dz
condemnari in omnibus expensis litis sicut condemnatur ille
qui conuincitur per aliquas probationes c hoc est verum q̃ si
confitetur post negationẽ c post factas expensas per actorem
16 ob negationẽ predictã. ¶ † Si vero a principio cõfitetur tũc
in expensis litis non condẽnatur nec litem cogitur contestari.
vt.l.si reus paratus.ff.de pen. ¶ Ex dõ not.ex isto tex.q̃ si ac
a cusatus vel inquisitus[a] respondendo accusationi vel inquisi
tioni negat c tñ si postea confitetur debet ex confessione dem
nari per hunc tex. Vidi autẽ quosdam aduocatos tenere con
trariũ dicentes q̃ secunde confessioni tanq̃ false non dz stari
pro eo quia primo precessit negatio sed male dicunt c contra
hanc literam. Et iste tex.facit ad questionem. Statutum di
cit q̃ accusatus negans condẽnetur in quarto pluri.c accusa
tus primo negauit c postea maleficium confitetur.an remitta
tur sibi quarta pars que minuebatur ratione confessionis.
Et ex isto tex.potest colligi distinctio q̃ si quidam incontinẽ
ti post negationem confessus est anteq̃ accusator vel curia fa
tigetur in probationibus q̃ non debet condẽnari in quarto
pluri.quia idem resultat effectus propter istam confessionem
sicut si a principio confessus fuisset at c confitetur ex interual
lo c tunc si de voluntate accusatoris c tunc similiter releuetur
a pena quarti.sed si confitetur non de voluntate accusatoris
vel curie sed sua spontanea voluntate tunc ex quo est quesitũ
ius accusatori non releuatur vt hic c expressius in.d.autẽ.qui
contra propriam c in.§.propo. Et predicta credo vera quando
pena venit applicanda fisco.licet ex interuallo accusatus con
fiteretur consentiẽte accusatore c iudice non crederẽ ipsum re
leuari a quarta quia ius quesitum fisco accusator vel iudex nõ
tollit.vt.l.ius publicum.ff.de pac.cum si. ¶ Sed an priuetur
premio cõfitentis ille qui primo negauit postea cõfitetur cre
do q̃ non per hanc literam quod apparet quia qui confitetur
non releuatur nisi solum in hoc quod non condẽnatur in du
plum non autẽ q̃ non condẽnetur in expensis in quibus non
deberet condẽnari si haberetur pro confesso ac si a principio
fuisset confessus.vt no.in.d.l.si reus paratus c hoc intelligen
do sm distinctionem huius.§.q̃ non habet priuilegium con
fitentis quando confitetur ex interuallo post negationẽ c post
expensas factas per accusatorem. ¶ Vltimo no.ex isto.§.q̃ in
accusationibus que inficiando crescũt licet quis ex inficiatio
ne condemnetur in duplum intantum condemnatur etiam in
expensis videbatur enim contrarium quasi punitus esset sa
tis ex condẽnatione dupli.sed hic istud remouetur.quia con
dẽnatio dupli fit ex inficiatione condẽnatio expensarũ fit ra
tione victorie.qui in isto duplo continetur simplum.vt.i.eo.
§.si autẽ c hoc no.in glo.que incipit si actor ibi.l.qui ea mẽ
te ibi delictum erat consummatum,ideo penitentia non ad
mittitur.h.c secus.

Si quis autem.

Qui negauerit numeratio
nem non potest postea con
uictus numerationem factã c solutionem opponere.h.d.
17 ¶ † In gl.ibi post q̃ primus in perscriptione ius.Ex hoc not.
q̃ ille qui petit debitũ solutũ presumitur petere ipsum igno
ranter c bona fide. Et hoc est verũ modicum debitoris qui ne
gauit numerationem que postea probata est per actorẽ. Et si
reus hoc negasset presumit contrariũ.l.q̃ dolo petijsset quan
do debitum apparet sibi solutum esse.quia in facto suo nõ est
tolerabilis ignorantia seu error.c quia actus est illicitus.c sic
presumitur dolus nisi probetur contrarium.vt.l.j.C.de sicca.
18 ¶ † Et no.ex.tex.huius.§.de questione de eo qui negauit vulnus
postea conuictus vult dicere se fecisse ad suam defensionem q̃
non admittatur per hanc.l.c pro hoc.l.quoties.ff.de noxa.c
in.c.nullus pluribus.de reau.in.vi.c dicas.j.eo.§.illud quoq3.
c no.in.l.ex his.de re iudi.

19 # Si autem.

¶ † Si actor scripturam propriã ne
gauerit cõuictus cõdemnatur reo in
tantum quantum ab eo petebatur nisi causa sit actoris sacramẽ
to decisa quia tunc idem in eo quod in reo statuitur.c si procu
rator vel curator literas proprias negauerit ipsi puniuntur c
non dñi omnibus legibus augentibus condẽnationem in du
plum vel quadruplum in suo statu manentibus.h.d.
20 ¶ † In gl.si tutores.no.ex delicto tutoris vel procuratoris nõ
dz dominus puniri.sed ij. semet procurator qd qualiter intelli
gatur dic per gl.c Guil.in.l.j.§.i.si procurator.si quis ius dicen.
¶ In ea. Joan.si.no.aliter scribere in iuuentute existentem c
aliter postq̃ ad senectutẽ deuenerit.pro hoc de condi.inde.l.si
nõ sortem.§.libertus.c C.de testa.l.hac consultissima.§.sz cũ
humana. Et illud facit ad excusationẽ notarij senis interro
gati in senectute de quodam instrumento qd in iuuentute con
fecerat qd erat sua manu scriptum qui suo iuramento dixit qd
non vt non possit de falso redargui si aliter scribebat in iuuen
tute aliter nõ.q2 iusta habuit ignorãtie causam per hunc tex.
21 ¶ † Sed quero quomodo conuincatur quis q̃ scriptura sit
sua manu dic q̃ vel per testes qui viderunt illum scribere illã
scripturã.vel p cõparationẽ literarũ ad quã deueniretur cõmo nisi
cum scriptura est solẽnizata testibus.vt.l.cõparationes.C.de
fide instru. ¶ Vltimo no.istum tex.ad questionem de statuto
qd accusatus negans condẽnatur in quarto pluri quod intel
lige nisi dominus negociationem ratam habuit quia tunc ei[9]
negatio propter dominii ratihabitionẽ que mandato compa
ratur.vt.l.si.C.ad macedo.secus esset.

Illud quoq3.

Si agens reali vel hypothecaria
neget dominus vel creditor. Post
ea vero cõuictus cõuictione alia exceptione velit se tueri non
audit sed possessio ad actorem transfertur reseruato iure reo
proponendi vel deducẽdi suum in alio iudicio.h.d. ¶ In gl.
que incipit rei vẽ.ibi de proba.l.aute.dic q̃ etiam fallit in fi
sco qui agit contra donatarium debitoris q̃ si probatur rem
fuisse aliquando in bonis debitoris fiscus obtinet nisi dona
tarius pbet tunc in bonis non fuisse.vt.l.j.C.de iure fis.lib.x.
vbi est casus singu. ¶ In ea.glos.ibi sed vtraq3 hec est vera c
sm hanc posui casum summarium. ¶ In ea.ibi absoluerio.
no.istam gl.q̃ ille qui agit publiciana c probat de directo do
minio succumbit. Idem no.glo.iu.in.l.sed c he.ff.de publi.
22 ¶ † In glo.ibi legalẽ institutam ibi sed dic cum satis punitur
b no.glo.que innuit q̃ allegans contraria [b] auditur vbicunq3
allegans ex primo allegatione sui punitus quod not.pro li
mitatione.l.j.C.de fur. ¶ In ea.glo.ibi in aliquo iudicio hoc
nõ est vsq3quaq3 verũ.vt.l.j.C.de codicil.vbi ẽt in diuersis iu
dicijs non audit allegans contraria non ob.§.nec impuberes
q2 ibi vnũ factũ tenebat vel duorũ cõtrariorum.c ideo ratione
virtutis facti auditur allegans contraria. Respondeo igitur
ad contraria in origine c in effectu c tunc electione tolluntur
vt in cõtrarijs c sic nõ audit allegãs cõtraria in eodẽ iudicio
vel in diuersis.vt.d.l.si.C.de codicil.c.C.si seruus ex.l.j.quedã
sunt cõtraria nõ effectu vno potius tẽdunt ad eundẽ effectum
vt est in casu nostro.§.c.l.cũ qui.C.de inoffi.test.c tunc nõ tol
litur electione c audit allegãs cõtraria lz in ipsis nõ admittit
cumulatio.vt no.Dy.in regula nullus pluribus.vel dic q̃ q̃ si
sunt due actiões cõtrarie effectu c origine q̃ electione tollunt
nec tunc audit allegans cõtraria vt in cõtrarijs sed qñ vnũ m
mis deducit in iudicio per modum exceptionis cõtrariũ eius
est qd in exceptione deductio hñ põt quis deducere in iudicio
per modum actionis. Ita est casus singularis in nostro.§.c
ibi potest per vias restitutionis in integrũ.vt no.per doctores
in.l.minor.xxv.annis omissam.de mino. ¶ In gloss.ea.ibi.l.
per hanc.hoc est verum qñ in causa appellationis pars vult
testes pducere super nouis articulis causam contingẽtibus.
Si autẽ vellet pducere super veteribus articulis vel super no
uis qui sub veteribus continentur tunc non audietur vt not.

Inn.in

---

a ¶ Inquisitus. Si accusatus de homicidio negauit in principio c post ea conuictus allegat quod ad sui defensionem fecit debet admitti ad probandum etiam si sit conuictus de mendacio facit in §.c.si.de sol.c qd no. Jo.an.in.c.nullus pluribus.de re.iur.li.vi.in mer cu. Abb.in.d.c.si. de sol.col.ij.in ver si. Et ex hoc c ex tex.ad quod vide quod no.d.Abb. in.c.bone.el.ij.in si.de postu.prela. referens Bart.in l.marcellus.§.idem quesiti.ff.de libe. lega.quod si quis confitetur se inter fecisse hominem ad sui defensionẽ potest condemnari d homicidio nisi probet q̃ ad sui defensionem fecerit.vide alex.de imo.in.l.non solum.§.sciendum.ff.d oper.no.nũ.

b ¶ Vide bar.in.l.j.C.de fur. Henri.bohic extra.de op.c.solicitudinem ang.in.l.papinianus.ff.de inoffi.testa.c.ff.de excu.l.minor.xxv.an.§.si seru[9]. q̃ an.de ca.in.l.tinc.ff.de condi.c demon.c.C.si ser.ex.se enu mã.l.j.c.C.de fur.l.j.c ang.in.l.si pro curatore.ff.quãdo ap.sit c intra que tempo.cal.du.in.c.vt nostrũ in.§.omnit us in §.not.vt ecclesie benefi.c ang.C.de fur.lege si ex pecunia.

Inno. in c. fraternitatis. de testibus pone exemplum si in cau
sa principali feci articulum q possederam spacio. x. annorum
z deduxi titulū si postea in causa appellationis facio eundem
articulum z addo titulum nō debent super articulo examina
ri testes qr non est omnino nouus sed cōtinetur sub veteri z
hoc exemplum ponit Inno. quod dixi super veteribus nō de
bere testes examinari in cā appellationis intellige si sup eis
dez fuerint examinati in cā principali alioquin secus. quia tūc time
23 ri nō potest de subornatione testium. ¶ † In ea. glo. ibi p offi
cium. No. singulariter istam glo. q qn translatio possessionis
fit in aduersarium ppter mendacium partis fit officio iudi
cis z eodem modo transfertur possessio per officium iudicis
in parte ex sentētia lata super reali. vt. l. restituere. de rei vēdi.
24 ¶ In ea. glo. ibi. ne absorbeatur. No. istam glo. que limitat. l.
fi. ff. de rei vendi. dicentem q propter mendacium in aduersa
rium transfertur possessio. lz enim transferat possessio tū per
illā translationē ius qd hz in re non absorbet nec super suo iu
re ratione mendacij dz ferri snia. ¶ In eadem glo. ibi nūquid
lis cōtestabitur. s. super eo qd peto in me possessionem trans
ferri rōne mēdacij. ¶ In ea. glo. ibi. vt dictū est. Ex hac gloss.
no. q qn aliquid emergit in iudicio post litē contestatam qd
debet iudicis officio explicari super hoc emergenti nō cōteste
tur lis. sed sufficit cōtestatio in cā principali. Si vero ante lit.
cōte. emergit super illo emergenti fieri dz spālis contestatio.
25 ¶ Itē ex hoc not. q translatio possessionis que fit in partem
ratione mendacij non fit officio iudicis qn ante lit. contesta.
super reali quis petit in possessionē trāsferri sed agitur condi
ctione ex. l. fi. C. de rei ven. z debet sup illa condictione lis con
26 testari. vt pz ex glo. ¶ † In ea. glo. ibi ille animus. no. qd cuz
contestatio pcedit ex aio nunq responsio partis inducit con
testationem nisi super eo super quo quis habuerit animum cō
testandi. pro hoc. l. de exhib. reis. §. aspecto. Et ideo assumpta
est hodie practica q cum excipiens non vult litem contestari
dicat ita excipit talis. non tamen animo litis contestande.
27 ¶ † Item ex hac glo. no. q ois rūsio interrogationi contraria
in dubio inducit contestationem presupposito q in rūsio
ne non sit dict. s. q respondeat aio litis contestande. ¶ In ea.
glo. ibi petitus. no. libellum tacite omitti posse licet nō remit
ti z etiam no. glo. in aut. offeratur. de lit. contesta. ¶ Ibi vel
speciale ex hoc insurgit regula q in omnibus que post litem
contest. emergunt z explicari debent officio iudicis non requi
ritur quod libellus offeratur &c.

Hec a nobis. Que statuta sunt hucusq introducta sunt ad litis diminutionē z vt obuietur malignari volentibus. h. d. notabiliter.

Quod autem. Qui ex concubina filios suscepit z eis susceptis eam in vxorē suscepit z confecerit dotalia instrumenta tam primi ante dotalia instrumenta nati q qui postea legitimi sunt. z hoc etiam locum habet in eo qui suam libertam quam in concubinam tenuerat in vxorē duxerit. vel etiam ancillam propriam si cum ea non erat prohibitum matrimonium. h. d.

¶ De filijs ante dotalia instrumenta natis. Rubrica.

Peruenit. Imperator fecit quādam constitutionem. C. de na. li. l. cū quis in qua statuit qd faciens alicui instrumēta dotalia ex quo habuerit filios et postea procreat alios omnes sunt legitimi. Et eandē. l. posuit. s. ti. proxi. §. quod autem. quā. l. dicit habere locum in omnibus filijs siue habuerint patres viuentes siue nō nisi interuenisset sentētia vel transactio. Postea fecit aliam cōstitutionem. s. de incest. nup. §. fi. in qua statuit idē quod in alijs dictum erat. Sed qr ibi non dixit siue supersint patri siue nō crediderūt aliqui q illi filij qui nati erāt post dotalia instrumenta ex quo habebant legitimos natos ante nō forēt legitimi quasi cōstitutio illos nō includeret cuz nō essent ibi noiati. z. h. d. totus ti. ¶ Ibi interpretari no. q. l. interpretans habet locum in his casibus in quibus. l. interpretatur. ¶ Ultimo no. q cum est questio de legitimatione filiorū pōt compromitti seu per transactionem decidi.

¶ De ministrātib9 officia in sacris appellationib9. Rub.

Iam quidem. Post leges latas sup appellationum materia imperator statuit hic de quibusdam officialibus ministrātibus iudicibus appellationum in dictis eorum officijs. hoc dicit. ¶ In text. ibi fm naturam not. vbi imperator vult aliquam consuetudinez obseruari in tali lite quod tunc illa lis debet agitari altero de duobus modis. vel secundum naturam. vel secundum mandatum principis.

Collatio quarta.

¶ De nuptijs. Rubrica.

1 ☞ Uoluntas testatoris legi non repugnans pro lege est seruanda.
2 Matrimonia contracta publice qualiter distrahentur.
3 Matrimonij solutio appellatur castitas cum mulier vel vir religionem intrat.
4 Religiosus habetur pro mortuo quo ad matrimonium.
5 Pactum factum de aliquo in casu mortis an habeat locum interueniente morte ciuili.
6 Matrimonium an dissoluatur per captiuitatem.
7 Libertus sicut propter ingratitudinem potest in seruitutem reduci: ita etiam filius liberti.
8 Matrimonium an contrahatur cum seruo quem quis liberū esse putauit.
9 Pater dicitur filium contemnere si de eo curam non habet.
10 Uir si in militia degit per decennium non respondens importunitati vxoris potest vxor misso libello repudij ad secūdas nuptias conuolare.
11 Lucrum dotis an veniat a diuortio.
12 Machinationem facientes cōtra imperium vel falsitatem cōmittentes detestabilius peccant quā homicide venefici z adulteri.
13 Uxor si sine causa libellum repudij miserit z solutum sit matrimonium: dotem perdit.
14 Omnis volens an admittatur ad accusandum.
15 Uir quibus ex causis mittere possit vxori libellum repudij.
16 Ascriptitius etiam de possessoris voluntate non potest liberari a gleba.
17 Matrimonium vbi de facto contrahitur an vir lucretur tertiam partem dotis premoriente vxore.
18 Pater vel mater sobolem primam dicitur contristare per secūdum matrimonium.
19 Filius licet succedat in feudū etiam si patri heres non existat ratione tamen ingratitudinis repellitur a feudo.
20 Feudum licet transmittatur ad filium primi feudatarij etiam si non sit patris heres: tamen filius alij feudatarij non succedit in feudum nisi sui patris sit heres.
21 Infamia tollitur per literas principis.
22 Mulier si intra tempora luctus transit ad secunda vota non existentibus filijs primi matrimonij an infametur.
23 Mulier super infamie relaxatiōe qualiter literas impetrabit.
24 Usurarius si fecit testamentum: z post testamentum faciat cautionem: an ita valeat testamentum sicut si cautionem fecisset ante testamentum.
25 Frater mortui quando vocetur ad successionem.
26 Transiens ad secunda vota post tempus luctus nullas patitur penas si ex primo matrimonio soboles nulla superest.
27 Captum iure institutionis dicitur captum ex causa lucratiua.
28 Pena secundo nubentium est communis viro z vxori.
29 Obligatio inter patrem z filium an consistat.
30 Filius patrem z matrem non castigat.
31 Uerba decretalis habeatur pro non scripto z pro non facto: quid importent.
32 Prescriptio nulla currit contra pupillum.
33 Filius in potestate positus an in vltima voluntate possit disponere de lucris dotis que pater lucratus fuerit z eorum proprietatem perdiderit per transitum ad secunda vota.
34 Filius in potestate an possit testari de castrensi vel quasi peculio.
35 Filij in potestate an habeant ius eligendi de lucris ad eos prouenientibus.
36 Promissio aliqua vbicunq fit in duob9 casibus diuersis: vno existente in continenti remouetur alius.
37 Transiens ad secunda vota non potest relinquere cōiugi plus quam relinquat vni filiorum primi matrimonij cui minus relinquat.
38 Statutum quod filia dotata patri non succedat an valeat.
39 Filius quicquid lucratur propter transitum parentis ad secūda vota: an ei imputetur in legitima.
40 Uxor an possit dare secundo viro in dotem plus quā habeat vnus filiorum primi matrimonij.
41 Uxor si dat secundo viro in dotem omnia sua bona superstite

nis sanguinis hac seminis. ¶ Secundo not. quod vbicunque sunt rationes quarum quelibet sufficeret per se ad actum impediendum licet vna tollatur suffic. alteram remanere ad impedimentum subsequendum. quod no.

Sed et rursus. Ex causis hic insertis vir vxori mittit libellum repudij et donationem recuperat et dotem lucratur. h.d.

13 **Si vero alteram.** †Si vxor sine causa libellum repudij miserit et solutum sit matrimonium dotem perdit et quinquennio a secundis nuptijs abstinere debet. Sed si cum causa iusta miserit repudium tunc lucratur donationem. sed per annum a nuptijs debet esse honesta. vir vero incontinenti nuptias contrahere potest quia in eo sobolis confusio non timetur. h.d. ¶ Et hic ponit vnam ex quattuor causis positis. s. eo. §. distrahuntur scilicet cum matrimonium sine causa distrahitur. ¶ Et quod hic dicitur de quinquennio hodie correctum est per. §. causas. s. vt lic. matri
14 et aui. ¶ †In tex. ibi si omnis volens. Not. pro statutis dicentibus quod omnis volens admittatur ad accusandum. quia ista verba indicunt quod accusator sit popularis. et ideo qui non est de populo. quia sit forte forensis non potest accusare coniuncta hac glo.

15 **Mas itaque.** †Vir vxori mittere potest repudium si studiose fecit abortum vel si vadit ad commune lauacrum cum viris vel si malitiose vmeret vel loquatur cum alijs se velle nuptias contrahere. et tres cause per Iustinianum interdicuntur. et etiam vir dotem lucratur et mulier sustinet penas theodosij. h.d.

Ascriptitio. Mulier libero ascriptitio alieno non nubit etiam possessore consentiente. Sed si consentiente facit castigari potest per possessorem et iudicem loci. nec matrimonium tenet nec dotis vel donationis
16 datio. hoc dicit. ¶ †No. ex isto. §. quod ascriptitius etiam de possessoris voluntate non potest liberari a gleba ad est agrorum cultura. Et per hoc patet quod ascriptitius non est seruus licet sit ascriptus alieni seruicio. Nam seruus liberari pot. volente domino ascriptitij non etiam volente possessore. vt hic. et insti. de iur. perso. in princip. ¶ Vltimo not. quod vbi matrimonium est facti similiter dos et donatio sunt facti nec merentur nomen dotis vel donationis. sed potius merebitur no
17 men facti. †Et per hoc apparet quod vbi matrimonium de facto contrahatur quod vir debet lucrari tertiam partem dotis premoriente muliere in matrimonio ex forma statuti disponentis quod mortua muliere vir lucratur tertiam partem dotis enim non sit vir nec matrimonium sed est factum nec est dos nec meretur nomen dotis. et sic cessant verba statuti. et per consequens cessat eius dispositio. et maxime quia istud statutum est contra ius commune cum mortua muliere dos restituitur eius heredi nisi pactum lucrande dotis intercesserit et iura sunt vulgaria. ergo statutum illud stricte interpretamur. vt. l. quod vero. ff. de legi. Nec obstat. ff. quod falso tu. aut. l. pe. in si. quia concedo quod vir retinet fructus dotis in recompensationem muneris sed non quod lucretur tertiam partem dotis quia istud est lucrum non recompensatio onerum ergo et non debitum cum non sit vir nec matrimonium.

Sic itaque. Ex causis supradictis matrimonium soluitur etiam viro et vxore viuentibus et si culpa viri matrimonium dissoluatur cum vxor indotata est quartam partem vxor lucratur dummodo centum libras portio non excedat. Hodie vero in ista quarta parte iste. §. immutatur. s. vt liceat matri et auie. §. quia vero. ¶ Ibi maximam no. maximam dotem dici centum librarum auri.

Et si mulier. Si vxoris indotate culpa matrimonium dissoluitur priuatur quarta parte sue substantie exemplo viri et per quinquennium a nuptijs abstinet. sed si ex causa iusta tunc abstinebit per annum et non punitur. h.d. iste. §. corrigitur per. d. §. qui vero.

Est quoque. Filius vel filia ad parentum preiudicium non mittit repudium ipsorum. h.d.

Deinceps. Vxore in matrimonio mortua vir dotem lucratur secundum pactum factum de dote et donatione lucrandis. et econtra vxor donationem lucratur premoriente viro et licet obligationes sint dispares. si tamen pacta sunt communia sunt valida seruantur. si tamen pacta sint disparia maius ad minus reducitur. hoc dicit. ¶ Iste. §. hodie corrigitur per tit. s. de equa. do. videlicet quod equalis debet esse obligatio dotis et donationis sicut equalia debent esse pacta. ¶ In text. ibi mors. not. quod mors ciuilis solut. de quo tn. l. eius qui in prouinciam. si certum peta. et l. apud Iulianum. §. anastasi. ff. ad trebellia. et de iure dot. l. si reo. §. si reo. ¶ In glos. sicut. ibi nam et mandatum scilicet re integra alias non. vt. l. mandatum. C. manda.

Soluto igitur. Vir mortua vxore si a secundis nuptijs abstinet lucratur dotem. et econtra vxor viro mortuo donationem quam alienare et legare pro suo arbitrio potest. et si is qui lucratus est dotem vel donationem instituerit filios extraneos filij soli talia lucra percipient, et si soli filij fuerint instituti ex disparibus artibus vel partibus quilibet in lucris predictis parem portionem habebit nec possunt filij dictis lucris priuari nisi ex causa ingratitudinis etiam si non sunt heredes patris vel matris vel alicuius
18 quius eorum sit heres aliter non. hoc dicit. ¶ †Ibi contristare. nota quod per secundum matrimonium pater vel mater sobolem primam dicitur contristare. et per hoc patet illud quod vobis dixi alias quod quando filius matri reliquerit si caste vixerit quod intelligitur etiam si nuptias contraheret quoniam e. ius memoria contristatur vt hic et dixi. s. de non eli. secun. nuben. circa principium. Ibi licentiam habebat. Nota quod vir dum dotem lucratur potest ipse alienare inter viuos pro suo arbitrio voluntatis si ad secunda vota non transeat. vbi autem ad secunda vota transit filijs primis reseruare tenetur licet glo. magna hic in iure aliud innuere videatur, de quo plene videbimus. j. eod. §. neque illud. ibi glo. hoc examinat. ¶ Ibi expressum no. quod illud dicitur expressum quod specialiter exprimitur. vt hic de quo. s. de here. et falci. §. si vero expressim. Item nota ex isto tex. quod vbicunque aliquid debemus filijs vel filiabus reseruare quod ad aliud etiam filij admittuntur si non sunt heredes parentum vel alicuius ipsorum dummodo non sint ingrati. vt in fin. §.
19 ¶ †Et per hunc textum dico et per. l. hereditatis. §. i. quod si filius succedat in feudum etiam si patri heres non existat ratione ingratitudinis repellitur a feudo. ¶ In glos. que incipit. alias sine non ibi hic non erat datum. nota ex ista glos. iuncto tex. et coniuncto. §. ide responderunt. insti. de legi. quod ille qui admittitur ad aliquam prouisionem ex tacita voluntate defuncti facilius repellitur quam qui expressa.

Si vero filiorum. Portio filiorum mortuorum ad quos deuenerunt lucra nuptialia vel dotes patris vel matris transmittit ad eorum filios heredes alias accrescit fratribus eorum. hoc dicit.
20 ¶ †Ibi si heres sint no. bene istum tex. quod licet feudum transmittatur ad filium primum feudatarij etiam si non sit patris heres tamen filius filij feudatarij non succedit in feudum nisi sit heres sui patris.

Prime si quidem. Si vir infra annum ad secunda vota transierit non procreatis filijs ex primo matrimonio ab omni pena liber est mulier autem si infra annum ad secunda vota transierit penis insertis punietur si ex primo matrimonio filios non habuerit. hoc dicit vsque ad. §. si vero expectet. Et de pena secun
21 do nubentium infra tempora luctus dicitur vt. s. de non eli. ¶ †In textu imperatoris literis. Nota infamiam per literas principis
a pis tolli nec alius dispensabit super infamia[a] nisi ipse vt. l. j.
22 §. de qua. ff. de postu. ¶ †Item not. quod quando mulier infra tempora luctus transit ad secunda vota non existentibus filijs primi matrimonij quod in tantum infamatur quod nullo potest sibi infamia remitti nisi cum modis hic insertis.
23 ¶ †Sed tunc quero an si mulier super infamie relaxatione literas impetrauerit et post literas sibi concessas vult filijs suis tertiam partem cedere secundum formam huius. §. an sufficiat an vero est necesse quod antequam litere sibi concedantur ipsum cedat dic quod sufficit si postea quia ista solennitas non requiritur vno contextu ergo tc. vt. l. vniuersa. C. de pred. impe. offerri. et. l. qui soluendo. C. de heredi. instit. per quas disputauit
24 Nico. de mat. †quod si vsurarius fecit testamentum: post testamentum faciat cautionem quod ita valet testamentum sicut si cautionem fe
25 cisset ante testamentum. ¶ †In gl. que incipit. s. hoc totum ibi sed hodie mater. nota quod frater mortui tunc vocatur ad eius successionem vna cum ascendentibus quando est coniunctus ex vtroque parente alias autem solus vocatur ascendens vt hic. s. de here. ab intesta. veni. §. si igitur. et not. hic quod habet locum etiam si transeat ad secunda vota.

26 **Si vero expectet.** ¶ †Transiens ad secunda vota post tempus luctus nullas penas patitur si ex primo matrimonio soboles nulla superest ea vero existente priuatur dominio omnis largitionis quam consecuta fuerit a coniuge et ipsam tenetur filijs primi matrimonij reseruare solo vsufructu penes nubentem remanente in diem sue vite duratur. hoc dicit. ¶ † In text.
27 ibi sine institutionis not. hic esse casum quod illud quod capitur iure institutionis capi dicitur ex causa lucratiua simile tn. l. j. de impo. lucra. descrip. et hoc est verum quando heredi

a ¶ Dispensabit super infamia. infamia iuris non potest tolli nisi per principem vt no. c. cum tc. de re iu dic. et ibi Abb. et in. c. quia diligentia. de elec. Henricus bohic. titu. de sen. et re iudic. c. cum tc. distin. et si. Ang. in. l. imperialis. C. de nup.

tas nõ esset solvendo ꝛ multa essent debita tunc dicitur ex cã
onerosa.vt.l.hereditaté.ff.manda.Et per hoc apparet respõ
sio an si per statutum dicitur quod de qualibet donatione de-
beat solui gabella ad de hereditate relicta heres debeat solue
re gabellã quia soluit si hereditas est soluendo alias non. Ibi
in ꝛ.not.quod licet verbum futuri temporis prelationem in
ducens inducat eam p sententiam.vt.l.iubemus.§. sane de sa
crosan.eccle.ꝛ.l.in criminali. de iurisdi.om.iudi. ꝛ.l.si quis in
fanta.C.vn de vi.ni si dicto verbo iungatur dictio mox. vel
incontinenti vel statim vel illico quod tunc intelligitur ipso
28 iure vt h.c.ꝛ.ȝ.ozzi.de inec.nup.§.i. ¶ † Ibi ꝛ hec cõe.Not.
p.nd secũdo nubentium esse communem viro ꝛ vxori. vt hic pa
ter eam que datur vxori nubenti infra tẽpora luctus quia hoc
in viro locum non habet sed in vxore sic.ȝ.c.§.si vero aliqua.
¶ In glo.que incip.ꝛ.s.secundo viro.ibi concebit mater. Idez
no.C.de secun.nup.l.hac edictali.§.his illud.ꝛ in.l.fin.§. pro
euldubio.de bo.que liber.per hoc patet quod licet non cadat
obligatio inter patrẽ ꝛ filiũ tamen cadit inter matrẽ ꝛ filium.
¶ In ea.glo.ibi testari potest.dic quod secundũ illam legem
testamẽto.eligendo tamen nõ aliter disponẽdo hodie autem
nõ eligit nec testatur.vt.j.proxi.§.

Sed quod sancitum est.

Lucra ex coniuge pre
mortua mulier vel vir ad secunda vota transiens nõ alienat
nec obligat.ꝛ si contraxerit eius substantia tacite obligatur
filijs ꝛ qđ factum est pro infecto habetur omnino ꝛ filijs da
tur vendẽdi potestas ꝛ eorum successori nisi exclusi sint prescri
ptione.xxx.ann.que eis non currit nisi cum sint sue potestatis
29 ꝛ maiores etate pupillari.h.d.¶ † Ibi obligãt eis.not.quod
a licet obligatio inter patrem[a] ꝛ filium non consistat.vt not.ȝ.
§.proximo hoc est verum in obligatione conuentionali sed le
galis obligatio bene consistit inter patrem ꝛ filium.vt not.ȝ.
§.proxi.ꝛ dic quod apparet quia tacite obligatur ex bonis.l.
30 dispositione paterna substãtia filio in casu huius.§. ¶ † Ibi
erubescit. not. filium patrem ꝛ matrem non castigare. Et ex
hoc sumitur quod filius non potest a patre vel matre ratio-
nem administrationis petere ipsis viuentibus quod intelli-
ge vt no.in.l.cum oportet.§.ratiocinia.C. de bo.que libe.ꝛ.l.
31 quod superstite.C.de dolo.¶ † Ibi neque scriptum. not.q und
importent hec verba quod talis habeatur pro non scripto et
pro non facto.nam impor ant quod actus nullus sit etiã quo
ad prescriptionem inducẽdam quod apparet quia possidens
ex tali titulo qui habeatur pro nõ titulo ꝛ pro nõ scripto non
prescribit nisi spatio.xxx.annorum quod non esset si esset suffi-
ciens titulus ad prescriptionem quia tunc compleretur spa-
tio.x.annorum inter presentes.ꝛ.xx.inter absentes. vt.l.ij. ꝛ.l.
omnes.C.de prescrip.long.tempo.¶ In glo.que incipit nisi
filius consenserit in fi.no.ex ista glo.quod aut.sacramento ha-
bet locum non solum vbi minor contrahit verum etiam vbi
consensit contrahenti.¶ Item no.ꝙ aut.illa habet locum cũ
minor contrahit in potestate constitutus cum patre ꝛ iurat
vel patri consentit ꝛ iurat videbatur contrarium, quia auté.
illa dicit super contractu sed consentire nõ est contrahere sed
contrahenti consentire. Item videbatur cõtrarium cum con-
sentiebat patri ꝛ erat in potestate positus quasi ob timorem
paterne reuerentie fuisset inductus argu.l.j.§.que onerande
ff.quarum rerum acti.non datur. Item ex hac glos.no.ꝛ sume
quod bona aduentitia pater alienare potest de consensu filij
licet alienare non possit filius.vt.l.fina.§.liberos.C.de bonis
32 que libe.¶ † In glossa que incipit. sed nunquid sunt ibi.et si
contra predecessores.no.istam glo.declarantem.l.si.C.in qui.
cau.in integ.restit.non est neces. nam contra pupillum nulla
currit prescriptio etiam si a predecessore fuit inchoata sed in-
terim donec pupillus est silere debet nisi sit prescriptio iudi-
cialis.vt in.§.pupillum.ȝ.de here.ꝛ fal.contra adultum non
omnis prescriptio iudicialis currit. Item extraiudicialis spa-
tio.l.xxx.annorum vel minori sed restituitur secundum glos-
sam. Sed non video quomodo possit restitui ex quo currit.
nam vsque ad.xxv.annos tantum minor petit restitutionem in
integ.alie vero prescriptiones contra minores nõ currunt. vt
d.l.que nota.

> ¶ Obligatio inter patrem. Nota ꝙ ex canda e(?) contia ꝑt inter patrẽ ꝛ filium esse obligatio vt not. in aut.vñ si.C. de inoffi.test.ꝛ ĩ pact. dotal.ij.ff.de fideius.l. si quis p eo.ꝛ de ꝑdi.inde. l.frater a fratre.l j.glos. magna vs tex.in.l.iubemus in.§.in supradictis.C.ad trebel. Adde Soci.ꝯsi. clxij.inci.cõside rata cõtingentia casus ver.confirmantur premissa ex eo.in fin. in.ij. parte vbi refert barto.in.d.l.frater a fratre nlle. in tex.tenere contrarium ꝛ ꝙ cõẽ omnes ibi tenẽt contra eum.

Venient autem.

Lucra p̃dicta inter filios
primi matrimonij equali-
ter diuiduntur ꝛ inter filios filiorum pro hereditarijs portio-
nibus ita tamen vt non plus capiat ꝙ caperet pater eorum si
viueret.hoc dicit.Et per hunc.§.corrigitur.l.femine.§.finali.
C.de secundis nup.ꝛ hinc sumpta est auten. lucrum ibi posi-
ta.¶ In tex.ibi exoneratã.not.cum pater vel mater ad secun-
33 da vota transeunt filijs adimunt honorem. ¶ † Jo textu.ibi
partiantur.Ex hoc tex.apparet quod filius in potestate posi-
tus in vltima voluntate potest disponere de lucris dotis que
pater lucratus fuerit ꝛ eorum proprietatem perdiderit p trã-
situm ad secunda vota ꝛ hic est casus specialis vt hic.l. in qui-
bus.C.de secundis nuptijs probatur in.§.proximo.versiculo
34 disponat. ¶ † Item testari potest filius de castrensi peculio
vel quasi.vt.l.finali.C.de inoffi.testamen. Item potest sibi eli-
gere sepulturam an vero possit pro anima relinquere in vlti-
ma voluntate.dic vt in ca.finali.de sepul.libr. sexto. regulari-
ter autem filius vltimam voluntatem non facit vt preallega.
capitulo.ꝛ.l.seruum.C.qui testamenta facere possunt. ꝛ.l.pe-
nultima eodem titulo excepta donatione causa mortis quam
facit de voluntate patris.vt.l.tam is.§.fina.ff.de donatio.cau
sa mortis.ꝛ.l.filiusfami.§.pari ratione.ff.de donatio. Absente
statu vero filius habet hodie heredem.vt hic notat glos.ꝛ est
tex.j.de heredi.ab intesta.venientibus.§.j.licet olim non habe
ret sed pater occuparet iure peculij.vt.l.ij.C.de castrensi pecu
35 lio.¶ † In glos.que incipit inter filios suos ibi certe possunt
contrarium not.gloss.ꝛ male in dicta.l.in quibus hic alleg.s.
quod nec filij habent ius eligendi de dictis lucris ad eos pro
uenientibus.

Quoniam.

Si filij primi matrimonij patri super-
uixerint omnis alienatio facta de lu-
36 cris per patrem ex toto infirmatur.hoc dicit.¶ † In glo.que
incipit hic incipit nonus ibi ergo vno habente not.quod vbi-
cumque sit aliqua promissio in duobus casibus diuersis vel con-
trarijs vno existente meõtinẽti reuocatur alium casus vt eius
euentu nõ possit stipulatio iterato cõmitti.vt patet in iuribus
hic allegatis in glo.¶ Jo eadem glo.ibi eis existãt no.quod
ille qui paciscitur in casu nõ existẽtium liberorum seu quãdo
aliquid fiẽdũ est in casu nõ existentium liberorum si tempore
mortis liberi existant licet postea moriãtur conditio deficit ꝙ
sufficit filios semel extitisse licet defuncti sint in casu nostri.§.
ꝛ istud est de iure positiuo.

Et super his.

Lucra que ad filios primi matri
monij deuoluuntur propter trã-
situm parentum ad secunda vota lucrantur filij siue parenti-
bus heredes existant siue alteri siue neutri nisi filij sint ingra-
ti erga vltimo morientes ꝛ ingratitudo aperte probetur. hoc
dicit.¶ In tex.ibi contra ingratos.no.istum textum ad que-
stionem de feudo.de quo dixi.ȝ.eod.§.pe.si feudum non tran-
sit ad filium ingratum licet debeatur filio tanquam filio.

37 **Optime vero.** ¶ † Transiens ad secũda vo-
ta non potest relinquere coniu-
gi plusquam relinquat vni filiorum primi matrimonij cui minus
relinquat siue sint positi in potestate siue emãcipati dũtamen
filio relinquatur legitima que hodie est tertia ꝛ si vltra parẽs
reliquerit quod est vltra diuiditur inter filios primi matri-
monij.hoc dicit. ¶ In text.ibi ex quo not. istum text. iuncta
gloss.vbi dicitur plusquam id est quando parens reliquerit con-
iugi plusquam reliquerit vni filiorum quod illud plus solummo-
do reuocatur ꝛ non aliud,ꝛ illud debet diuidi inter filios pri-
mi matrimonij equaliter non pro hereditarijs portionibus.
¶ Ibi nscriptum not.ad id quod dixi.ȝ.eod.§.sed quod san-
citum est concor.de his que pro non scriptis haben.in rubro ꝛ
38 nigro. ¶ † Ibi ingratitudine.not.singulariter istum tex. iun
cta gloss.dicit statutum quod filia dotata patri non succedat.
Modo pater vxori secunde reliquit plusquam reliquerit filie do-
tate.nunquid illud plus irritetur.hic videtur casus quod non
quia non poterat ista filia dotata patri succedere eo inuito.si
cut nec filius ingratus potest succedere patri patre inuito.et
ideo sicut filius ingratus nõ irritat tale relictum ita nec etiam
39 filia dotata tale relictum irritat. ¶ † In gloss.que incipit hic
manifeste ibi nec vnum perdit.no.tamẽ istam gloss.que illud
quod filius lucratur propter trãsitum parentis ad secũda vo-
ta nõ imputatur in legitima filij imo debet habere legitimam
ꝛ illud vltra per hoc dico quod vbicunque debet remanere pe-
nes filium aliquid tanquam filium quod illud nunquam computatur
in sua legitima quoniam tale feudum trãsire debet ad filium vt
ad filium. Vltimo no.quod pena huius.§.habet locum nõ so-
lum in patre sed etiam in auo quod intellige vt hic no.in glo.
fe quando filius est in medio.

Quia vero.

¶ An vitricus vel nouerca habeat
plusquam vnus ex filijs primi matrimo-
nij inspicitur tempus mortis vt ibi. hoc dicit.¶ Ibi autem
scriptura. no.istum textum ad questionem dicit statutum quod
quicunque cum aliquo contraxerit ex quo contractu consecu-
turus fuerit vltra summam centum librarum soluat nomi-
ne gabelle centum libras quod quantum ad solutionem ga-
belle non inspicimus quantitatem in scripturam deductam,sed
illud quod percipit ex contractu quoniam statutum non scri-
pturam

peratam Sed euentum considerat. Si autem statutum diceret
de quolibet contractu vel donatione causa mortis vel legato
soluatur sex denarij pro libra tunc statutum se refert ad con-
tractum vel donationem vel legatum inspicimus quo ad solu
tionē gabelle non quod percipitur ex donatione contractu vel
legato ex forma scripture quando statutum ad illud se retu-
lit ergo etc. vt. l. sed an vltro. de nego. gest. C. de condi. l. j. et de
infa. l. liberorum et totum illud generale iuxtum spectatur.
40 ¶ † In gl. s. secundo nubentes. ibi et si autem per hanc gloss.
patet quod vxor non potest dare secundo viro in dotē plusquam
habeat vnus filiorum primi matrimonij cō etiam marito mor-
tuo ei dos debet restitui et mortua muliere dos restitui filijs primi
matrimonij et econtra. et vir propter nuptias donare potest se-
cunde vxori vltra quam habeat vnus ex filijs primi matrimonij
quoniam id recuperabit vxore premortua et filijs primi matri
monij restituetur ipso premortuo. pro hoc facit optime l. si cō-
stante. in fin. C. de dona. ante nup. j. eod. §. de augmentis. licet
tamen possit dari in dotem vel donari propter nuptias plus-
quam habeat vnus ex filijs primi matrimonij tamen non potest
fieri pactum de dote vel donatione lucranda si ex ipso lucro
plus habeat maritus vel vxor quam vnus filiorum primi matri-
monij. vt. j. proximo. §. dicas tamen quod quando maritus lu
cratur dotem ex pacto quod non dicitur habere ex causa lucra
tiua quoniam precessit causa onerosa. s. matrimonij. vt not. gl.
ff. de dona. ob causam. l. si donatarius. Et per hoc videbatur
quod sicut vxor potest dare secundo viro in dotem plusquam
habeat vnus filiorum primi matrimonij ita possit cum ea pa-
cisci de dote lucranda quoniam illud non est propter lucrum
et sola largitas impeditur de vxore in virum que excedebat il-
lud quod habet vnus filiorum primi matrimonij. Contrarium
41 est veritas vt supra dixi. ¶ † Sed tunc potest dubitari an si
vxor dat secundo viro in dotem omnia sua bona superstitibus
filijs primi matrimonij an si postea in matrimonio predece-
dat vir debeat lucrari dotem ex forma statuti disponentis quod
vir lucretur totam dotem vxore in matrimonio predecedente
sicut est Florentie. videtur quod sic quia lucrum istud non ab vxo
re sed a lege venit. et quia per §. optime. j. eod. sola largitas est p
hibita. sed ista non est largitas quia istud lucrum maritus ha-
bet inuita vxore. ergo etc. vt. ff. de dona. l. j. Et in hac opinione
sunt quidam. Sed cōtra hoc facit. j. e. §. pri. vbi nec per suppo
sitam personas nec per machinationem licitū est dare viro secūdo
plusquam habeat vnus filiorum primi matrimonij. sed secundum
hoc de facili posset fieri machinatio. s. quod vxor omnia bona
sua primo viro daret in dotem. ergo in hoc casu prohibitio lo
cum habebit. vt. l. j. §. j. ff. ad macedo. Item vxor nullum modus ex
cogitare potest per quem vir secundus habeat plusquam vnus fi-
liorū primi matrimonij. vt. j. eo. §. sed hic quid de his. Et si di-
cimus maritum dotem lucrari ex forma statuti de facili est in
uenire modum quod est contra dictum. §. et hoc est verum non
obstante quod talia lucra nō veniunt ab vxore sed a legis dis-
positione. quia concedo quod non veniunt ab vxore immediate sed
mediate sic. Sed ego video quod nec mediate nec immediate
vxor viro potest plus dare. j. eodem §. proximo. ibi per inter
positam personam ergo etc. Nec obst. quod sola largitas im-
peditur et ista non est largitas quia vir consequitur vxore in-
uita. quia concedo quod post dotem datam non est largitas
cum vir eam lucratur vxore inuita. sed cum dotem dat vxor lar
gitur. quia consentire videtur vt vir dotem lucretur secundum
formam statutorum. ergo habeo propositum quod vir non de
beat lucrari per. d. §. optime. ¶ In gloss. que incipit sed certe
42 ibi in preiudicium filiorum. ¶ † No. ex hoc. §. iuncta. d. l. si con
stante in fi. s. solum. a quod si de quolibet contractu dz solui ga-
bella ad certam rationē et cōtractu perfecto partes velint a cō
tractu recedere in totum vel in partē minuere ad hoc vt non
soluant quod non possunt. quia cum sit quesitum ius communi
ad gabellā nō potest recedi a contractu in preiudicium commu-
nis iuxta tunc per regulam. quia factum nostrum nō tollitur vt in
regula iuris nostrum.

43 **Nec illud.** † Si vxor superstitibus filijs primi ma-
trimonij ad secunda vota conuolauerit
et ex secundo liberos suscepit pereat in secūdo matrimonio mo-
riente filij primi ad lucra primo viro puenientia vocantur se-
cundi ad secunda lucra in alijs suis bonis succedunt equali-
ter et idem si vir ad secunda vota conuolauerit. h. d. ¶ In glo.
que incipit a filijs ibi dic ergo. Tu dic aut maritus lucratur
dotem superexistētia liberorum per consuetudinem a iure ap-
probatam prout dicit glo. in. l. dos a patre. C. so. ma. et tunc co-
gitur illam dotem semper filijs reseruare quia lucratus est eam
propter filios ergo filijs dz reseruare non habita distinctione
vtrum transeat ad secunda vota vel non et ita disputādo tenuit

Iaco. de bel. cuius opi. recitatur in. l. inter socerum. §. inter. ff.
de pac. do. quandoque vir lucratur nō propter existentiam libe-
rorum sed ex speciali pacto quod interposuit vt dotem debe-
ret lucrari muliere in matrimonio decedēte et tunc seruatur di
stinctio huius. l. quia aut maritus ad nullum aliud matrimo-
nium conuolauit sed stetit cōtētus vxore vnica et tūc non cogit
filijs dotem reseruare immo de ea inter viuos et in vltima volun
tate potest disponere pro suo arbitrio. vt. j. e. §. soluto. aut cō-
uolat ad secundum matrimonium et tunc dotem quam lucra-
tur a prima vxore cogitur reseruare filijs secundum ex etiam
si nō conuolauerit ad tertium matrimonium et hoc ratione eque-
litatis obseruande vt nō crescat inuidia inter fratres que mul
tum cresceret. vt. l. cum pater. §. cunctis. ff. de leg. ij. et hec introdu
cūtur per finem huius. §. alia vero lucra que maritus ab vxo-
re lucratur ex donatione causa mortis vel ex legato si quidem
maritus transit ad alia vota tenetur filijs illius matrimonij re
seruare ex quo lucra percipit. si vero non transit ad alia vota
potest de eis disponere pro suo arbitrio presupposito quod non
fuerat vna vxore contentus sed plures habuit vt h. c.

Quia vero. Qualitercumque matrimonium sit disso
lutum ad secūda vota trāsiens omnia
lucra que a prima cōiuge cōsecutus est dz filijs primi matrimo
nij reseruare. h. d.

De augmentis. Dos et donatio propter nu-
ptias etiā constante matri-
monio potest augeri et minui de partium voluntate nisi dimi-
nuere volens filios habeat ex primo matrimonio. hec dicit.
44 ¶ † In tex. ibi minui. no. dotem posse minui cōstante matri-
monio ex partium voluntate nisi fiat in fraudem filiorum pri
mi matrimonij. Quod intellige verum in casibus in quibus
dos potest restitui cōstāte matrimonio. et hoc expresse tenuit
gloss. ff. de dona. ante nup. l. si constante. §. fina. ¶ In quibus
autem casibus dos potest restitui constante matrimonio not.
infra eodem. §. dotes. et. ff. soluto matrimonio. l. si cum dotem.
§. j. et de iure do. l. mutius. §. manente. ¶ Secundo not. etiam
argu. dotis et donationis propter nupt. posse fieri etiam stan-
45 te matrimonio. ¶ † Ibi vniuersum not. quod mulier transiens
ad secunda vota omnia bona sua potest dare in dotem quod
dixi. j. eo. §. quia.

Si vero solum. Si vero vsusfructus hodie
viro per vxorē vel econtra
vxori per virū relinquitur aut causa mortis donat. nō recōso-
lidatur cū proprietate licet donatarius ad secūda vota transeat
nisi donās vel relinquens hoc expresserit. hoc dicit. Et ex hoc
46 §. sumpta est autem que posita est in. l. ij. C. de nup. ¶ † In glo.
que incipit sed quare. in fi. per hoc apparet quod mulier tran-
siens ad secūda vota quod licet soboles sit ex primo matrimo
nio tamen non perdit vsumfructum sibi donatū a primo viro
licet perdidisset proprietatem si proprietas fuisset sibi donata.
vt. j. §. quoniam omnino. et. j. eo. §. si soboles. Et ex ista gloss.
no. quod nunquam vsusfructus tanta estimatio quāta est proprietas.
quod apparet. quia de vsufructu. l. modicum curat. nec tantum
quantum de proprietate.

Sed hic quidem. Quod lucratur vsumfructum
ex dote ipse nō perdit li
cet transeat ad secunda vota etiam si dans in vltima volunta-
te disposuerit quod eum perdere debeat trāseundo hoc dicit
secundum primam lecturam. sed secundum secūdā hoc dicit. si plena
proprietas data fuerit in dotē vel in donationem propter nu-
ptias et qui recipit ea lucratus fuerit ex pacto si trāsit ad secū-
da vota retinet vsumfructū quo priuari non potest per illum
qui dedit in vltima volūtate. h. d. ¶ Ibi modis omnibus no.
quod lucrum proueniēs mihi ex dispositione. l. priuatus nul-
lo modo potest auferre. no. istum text. ad id quod dixi. j. eo. §.
quia vero. ¶ † In glo. que incipit a dona. propter nup. ibi ergo
puto not. ex hac dispositione quod post ius mihi quesitum ex
cōtractu inito inter me et te nihil disponere potest quod sit in
preiudicium iuris mihi quesiti.

Quoniam. Pater non priuatur per transitum
ad secundas nuptias vsufructu quē
iure patrio acquisiuit in rebus peculij aduenticij si ab eorum
matre castrensia et quasi castrensia precesserint pleno iure sunt
47 filiorum. h. d. ¶ † Ibi fine materia no. istum tex. que dicuntur
bona castrensia. quia illa dicuntur que filio obueniunt ab alio
quam a patre et aliter non sunt castrēsia vel quasi.

Mater. Trāsiens ad secundas nuptias donationem
ante collatam in filium ex causa ingratitudi-
nis non reuocat nisi ex tribus casibus pro omnibus liquida-
48 tis in propatu existentibus. h. d. ¶ † Nota istum casum quod
licet plures sint ingratitudinis cause ex quibus reuocat dona-

tio. vt. C. de reuo. do. l. si. tñ in casu huius. §. ex solis causis hic
insertis reuocatio donationis permittitur: et est ratio quia con-
tra matrẽ iuris presumptio est vt potius per matrimonium
quã ingratitudinem reuocare videatur. hec autem ratio non
est in patre donante filio. quia si transeat ad secundũ matri-
monium non propterea aliqua presumptio contra eum est. adeo
stauius iuri cõi vt reuocare possit ex oĩbus causis positis l. d.
l. si. et hoc est hic de mente glo. ¶ Ultimo no. quod tres cause
ingratitudinis hic inserte fortiores sunt aliis causis que ex se
cundi viri persona procedunt.

Non tamen.

Mulier secundo nubens dignita-
tes et priuilegia que acquisiuerat
perdit. Secus si non secundo nupsisset, quia tunc omnes reti-
net et etiã domicilium viri. et vt. l. si. C. de inco. et in. l. filii liber-
torum. §. vidua. ff. ad munici. Per hoc dixi quod mortuo viro quod
tunc mulier donec vidua est petere potest vt sibi exemptio vel
executiuum fiat sicut vir habebat et petere poterat.

¶ Mulier nobilitatur per virum suum quãuis ipsa sit plebeia si ipse vir est nobilis. vt no. in. l. si. C. de inco. li. x. vide Ab. in. c. ij. de fo. cõpe. Bart. in. l. si. C. de ver. sig. Ab. in. c. si. de foro cõpe. et notatur in. l. si. C. de inco. li. x. et an mulier retineat dignitates mariti vide Bar. hic.

Jocundum.

Si quis cum: hoc ancillam quã ma-
numiserat ducat in vxorẽ et postea
diuertat non poterit illa nubere alii inuito primo marito et si
contra fecerit non erit matrimonium sed fornicatio. hoc dicit.
49 ¶ † No. ex isto tex. quod vbi matrimonium non est omnis co
pula carnalis est fornicatio illicita.

Eiusdem.

50 † Filius debet educari apud matrem. ni
si ad secundas nuptias conuolauerit.
51 h. d. ¶ † In glo. que incipit nõ solũ ibi a testatore. no. vitricus
posse esse tutorẽ testamẽtariũ sed non datiuus. quod intellige
vt non possit dari postquã vitricus est propter suspitionẽ immi-
nentem vt hic: sed si dat antequã sit vitricus nõ remouet si effi-
ciat vitricus. Ita intelligit. l. si. C. de cõtrario iu. tu. l. nonnun
quã. ff. de adopt. quod no. quia quidam doctores tenebant cõtrarium.

Dotes autem.

Dos cõstãte matrimonio nõ
põt restitui nisi in casib' hac
l. expressis et si restituta fuerit cũ dicit matrimonio soluto etiã
morte vxoris si pactũ intercessit lucrãde dotis et dz filiis reser
uari si pater ad scõa vota migrauerit. et quod dictum est in do-
te restituta idem est in dote promissa nondum viro soluta. h. d.
52 ¶ † Ibi et si monstatur. no. istũ tex. quod si mulieri dos restituitur
cõstãte matrimonio p maritũ nõ intelligit propter hoc renun-
ciasse pacto quod fecit de dote lucrãda muliere in mrimonio de-
53 cedẽte. ¶ † Scdõ no. quod pactũ de dote lucrãda vẽdicat sibi lo-
cũ etiã si dos cõstante mrimonio nunquã fuerit soluta sed tñ p
missa. ¶ In gl. que incipit sed nõne. ibi alias locũ non haberet
no. ex hoc quod si maritus sit dotẽ restiturus post annum. vt. l.
j. §. exactio. C. de rei vxo. actio. tñ solu. ma. morte mulieris non
põt dotẽ sibi p̃missam petere et hoc ideo quia dies statuit mari-
to miserationis cã. a. l. et ideo non dz audiri vt hic. et. l. si dona-
tarius. de cõdi. ob cãz. secus est si aliquis deberet restituere ad
certũ diẽ cõuentionalẽ ita quod dies nõ esset appositus misera-
tionis cã sed differende obligationis quia tunc tali agenti non
obstaret exceptio dolo facta cũ illud debitũ sit in diem restitu
tio ad diem dz fieri ante diei euentum non est nota actio cum
effectu. l. pecunie. ff. heer. pet. ita nec etiam exceptio. Pro hoc
facit. ff. ad. l. falci. l. si ubi a me. et. l. quod si in diẽ. ff. de compen.
ff. de pac. do. l. inter socerũ. §. si.

Si autem tutelam.

¶ Mater deserta
filiorũ legitimorum
vel naturalium tutela contra sacramentũ si ante rationes red
ditas ad secun. nuptias cõuolauerit easdẽ penas patitur quas
mulier infra tempus luctus nubens et dissolutionem penarum
eisdẽ modis sequitur. hoc dicit. Et scias quod pene mulieris nu-
bentis infra tempus luctus sunt sublate per dictum apostoli
mortuo viro et c. iã ille pene nõ sunt sublate in matre transeun
te ad secũda vota non petito tutore nec redditis ratio nib' quia
in hoc nõ inuenit iste. §. correctus et ita tz Hosti. in summa ex
tra. de secun. nupt. c. fina. et ex isto. §. sumpta est autent. eisdem
54 penis, C. de secundis nuptiis, post princip. ¶ † Ibi ideo. no.
quod mulier nubens contra proprium sacramentum negligit de
functi castitatem et ideo debet puniri penis amaris. Sed tunc
queritur si mater transit ad secunda vota petito tutore quis ve-
niet an legitimus vel datiuus, dic vt no. glos. ff. de test. tute. l. si
quis sub conditione.

Placet.

¶ Pater iussus dare filio legatum in diem
vel in conditionis euentum non cauet ei de
legato soluendo nisi ad secunda vota transeat. hoc dicit.
¶ Nota quod hoc casu inter patrem et filium cadit cautio. et
ita not. limitationem l. imperator. ff. ad trebel. ¶ Nota istud
ad idquod gl. determinat. Ã. eo. §. si vero expectet sed quomo-
do potest relinqui filio a patre, videtur enim non valere; vt. l.
cum filie. de legatis primo,

Sed et si quis.

Clerici nisi cantores vel lecto-
res sint: nuptias non põt cõtra
here si cantor vel lector ad scõa vota migrauerit ad culmẽ sa-
55 cerdotii nõ ascẽdit. ¶ † Itẽ laicus vxore dimissa põt promo-
ueri ad sacerdotiũ si vnica fuerit cũ virginitate sibi copulata quod
si binas habuerit vxores vel contraxerit matrimoniũ cum nõ
virgine promoueri non dz et si secus fiat promotio nulla est.

Que vero.

¶ Legato sub conditione prohiben-
darum relicto a viro vel vxore vel extra
neo valet et conditio seruari dz alias legatum perditur et restitui
tur solutum cũ fructibus et accessionibus mediis cum iuratoria
cautione vel fideiussoria prestita secũdũ qualitatẽ personarum
eterum. hoc dicit. Et ex isto tex. sumpta est aut. cui relictum. C.
de indi. vidu. ¶ Premitte ad euidentiam huius materie il-
lud quod glo. premittit scz quatuor iura reperiunt conditiones
nuptiarũ phibẽtia. Primo ius antiquissimum et illud statue
bat quod cõditio per quas nuptie phibebant subducebatur de
medio tanquã cõtra publicã vtilitatem et disp. sitio remanebat
pura. vt. l. cũ ita legatũ. et. l. se. ff. de cõdi. et demõ. Postea super
uenit. l. miscella de qua fit mentio in. l. fina. C. de indi. vidui. et
illud erat ius vetus statuens quod cum mulieri aliqd relinquebat
sub conditione ne nuberet siquidẽ ipsa petet legatum ante an
num deberet iurare quod nõ nuberet libidinis gratia sed suscipien
dorũ liberorũ post annũ non poterat legatum petere absque iu
ratoria cautiõe quod caueret simpliciter de nõ nubẽdo vel si nu-
beret quod nubet p filiis procreandis. Et hanc legẽ miscellã impe
rator recitat. tertio superuenit ius nouũ de quo mentio fit hic
in versi. nos. et remittit illã ad iuratoriã cautionẽ ne lex aperi-
ret viã periuriis. Quarto superuenit ius nouissimus statuens
quod si mulieri vel viro relinquat sub cõditione ne nubat quod ta-
lis cõditio dz seruari et quod ille cui est relictũ nõ põt legatũ pe-
tere infra annũ a die mortis relinquentis nisi spes nuptiarum
deficiat vel quia effectus sit clericus post annũ vero admittitur
ad petendũ legatũ si prestitit cautionẽ de reddẽdo quod accepe-
rit cum fructibus mediis tpis si ad scõa vota cõuolauerit et hoc
cũ legatũ consistit in rebus stabilibus. sz si in re mobili. tunc si
legatarius idoneam substantiam possidebat tunc petit legata
rius sub cõditione p̃dicta et hypothecã omniũ suorũ bonorũ et
quod ipsam rẽ legatã nõ diminuet. et si diminuat resarciet dimi-
nutã. Et si esset pecunia in legato quod restituet totã pecuniam
cum oĩbus vsuris quas legatarius ipse potuit percipere de qua
potentia suo statur sacramento vel cum tertia parte vsure cẽte
sime si pecuniam legatarius non numerauerit. vbi vero lega-
tarius non esset locuples tunc cogitur dare fideiussores de re-
stituendo legatum modo p̃dicto. et si fideiussorẽ dare non po-
test sue iuratorie cautioni permittitur cum hypotheca suorum
bonorum. sed si vsusfructus fuerit legatus et legatarius nõ pos
sit dare fideiussorẽ nec sit persona cui credi debeat tunc heres
tertiam partẽ vsure centesime dz dare huic legatario quousque
ad secunda vota non transeat. Et hoc introducitur per istum
tex. in ver. sancimus. vsque ad si. predicta tamẽ locum habent cũ
relinquitur vidue quod ista conditio obseruatur. si autem sub
iungitur virgini tunc ista conditio subduceret de medio et le-
tum remanet purum. et sic remanet ius antiquissimus. et ita no.
glo. in. d. l. ij. et in. d. aut. cui relictum.

Si vero vsusfructus.

Not. pulchram
cautelam quam
habere põt vsufructuari' vt ipse dicat fideiussorẽ dare posse quod
p eo p̃mittat de vtẽdo et fruẽdo arbitrio boni viri et debeat
vsusfruct' apud heredẽ remanere et heres dz vsufructuario p̃-
56 stare partẽ vsure cẽtesime. ¶ † Ultimo no. ex isto. §. quod vbicũ-
que aliqd legatur sub certa cõditione cõsistẽte in nõ faciẽdo quod
legatarius cautione prestita mutiana legatum consequitur si
postea venit cõtra cautionẽ faciẽdo quod promisit nõ facere lecõ
tinẽti ipso iure priuatur rei legate dñio et fructus mediis tẽpo-
57 ris quos ex legato percepit restituet. l. quod no. ¶ † In gl. que in
cipit hic potest referri. no. pulchrã doctrinaz an iudex debeat
deferre sacramentum reo potius quã actori. Nam si id super quo
iuratur melius nouit reus reo deferetur. si actor actori. C. de iu
di. l. properan. §. ij. et. l. sancimus. si vero pariter vterque vtrius que
rei est conditio. tũc reo defert quia fauorabiliores sumus reis
vt in regula iuris fauorabiliores. si vero conditio vnius alte-
ri p̃ponderat tunc in hoc iudicis consistit cognitio vt attenta
psone conditione facti qualitate et causarum modo vni modo
alteri deferat sacramẽtum de legitimis tutoribus. l. tam legi-
timos. de testa. mili. l. nõ oĩs. §. a barbaris. not. doct. C. de reb.
58 cre. l. actor. ¶ † Unum tamen scias quod nec actori nec reo dz
sacramentum ex indiciis deferri: sed ex semiplenis probationi-
bus. vt no. glos. in. l. iij. §. j. ff. de iu. sunt autem semiplene pro-
bationes plusquã indicia. vt. ff. de proba. l. cum proba.

Prefate

Prefate. Si alicui relictũ sit sub conditione nõ nu
bendi siquidẽ hereditatio portio p here
ditaria portione cohaeredi cauebit sin autem legatus vel fideico
commissum cauebit grauato: si donatio causa mortis cauebit
heredi: sin autẽ ex asse sub dicta conditione facta si dicta substi
tutio cauebit substituto si habet. sed si non habet cauebit ve
nientibus ab intestato: nisi testator cautionem remiserit. h.d.
59 ꝛ est notabilis. §. ¶ † Iste tex. facit in ar. ad questionem. Te
stator reliquit vxori vsumfructum ab herede ꝛ prohibuit he
redi molestare eam ad quem hereditas peruenire deberet. et
hereditate eũ priuauit nolẽ pene si eam molestaret nec adiecit
ad quem hereditas applicetur, ꝛ videtur quod vxori. nã eius
fauore est apposita pena. ergo illa pena debet sibi applicari.
contrarium determinat Ja. de bel. per hunc. §. ꝛ allegat. l. vxo
rem. §. heres. de lega. iij. Et dicit quod illa hereditas hic ap
plicatur substituto si habet substitutum. si autẽ substitutũ non
habet applicabitur venientibus ab intestato. secundum for
mam istius §. sed istud videtur impossibile. nam si testator he
redem priuauit post hereditatis aditionẽ impossibilis est pri
uatio quia qui semel est heres ꝛc. vt. ff. de mino. l. quod si fine.
§. quod apparet. quia exheredatio non potest fieri post aditas
hereditatem. vt. l. iij. §. i. de libe. ꝛ posthu. ergo eodem modo
iste poterat priuari post aditam hereditatem. Sed dic quod
nõ obstat quia quis non potest directe priuari hereditate adita
postea edita. vt in contrarijs. Sed illa priuatio inducit fidei
commissum. quia priuatus rogatus videtur de restituendo he
60 reditatẽ nomine pene in euentum cõditionis illius. ¶ † Et
hoc probatur per istum. §. per hoc dicit Bar. ꝙ exheredatio
facta post hereditatẽ aditã non tenet, quia nõ potest quis ex
heredari hereditate adita. tamen illa exheredatio inducit fi
deicõmissum. Pro hoc allegat ipse. d. l. vxorẽ. §. his. qd credo
verum per istum. §. nos per illus ꝙ potius videtur in nume
16 ro contrariorum cũ dicit fideicõmissum nõ valere. ¶ † Alti
a mo no. hanc cautionem mutianam posse p testatorem remit
ti ꝛ idẽ est de cautione ꝙ prestaf legatorum vel fideicõmissorum
b seruãdorũ cã, vt. l. i. C. vt in pos. leg. Cautio aũt fructuarij de
vtendo ꝛ fruendo arbitrio boni viri per testatorẽ non remit
titur. vt. l. scire. C. vt in pos. leg. Rõ est ꝙ in fauorẽ reipublice
introducta est cui testator renũciare nõ põt. vt. l. nec ꝙ pigmẽ.
§. venatorũ. ꝛ l. nec ex pretorio. de re. iu. ꝛ de pa. l. ius publicũ.

Et qr parũ. Mulier trãsiens ad scḋa vota dona
tionẽ pp̃ter nup. in rebus imobilib
consistentẽ retinet quo ad vsumfructum ꝛ eam cogit filijs pri
mi matrimonij reseruare, nec põt eã inuitis filijs in eos trãs
ferre vt ab eis consequat tertiã partẽ vsure cẽtesime. Pro do
nationibus vero in immobilibus cõsistentibus recipit a filijs
tertiã partẽ vsure centesime si filij dictam donationẽ restitue
re nõ põt h3 in illius ptãtẽ an velit tertiã partẽ vsure cẽtesime
an velit donationem restituere ꝛ filijs de ea conseruanda post
mortẽ cautionẽ prestare. Sed si donatio permixta existit vt ꝙ
existit in bonis mobilibus ꝛ immobilibus. De mobilibus iu
dicet vt de mobilibus ꝛ de immobilibus vt iurare mater ne
dictã donationẽ diminuat. h. d. vsq3 ad. §. hunc nobis. ¶ No.
qd vbi qs teneret ex iuris dispositione ad solutionẽ vsurarũ
nõ tenet vltra partẽ centesime nisi aliter in iure repetiat expres
sum prout est in. l. fi. C. de vsur. rei iudi. per hoc dico ꝙ mulier
que operata est in domo heredum ꝛ viri sol. ma. põt petere vsu
ras sue dotis vsq3 ad tertiam partem centesime ꝛ non vltra.
62 ¶ † Ideo aũt dixi operata in domo heredũ viri ꝙ aliter non
posset vsuras petere. vt no. glo in. l. sicut. de oper. libert. ꝛ sa. l.
qd vero. ff. so. ma. ꝛ l. diuortio. in. fi. gl. Et qd dixi in vxore idem
est in oibus qui põt petere vsuras ex iuris dispositione vt nisi
ꝙ petet tertiã partem cẽtesime. Casus aũt in qbus vsure sunt
licite. no. in. c. salubriter. extra. de vsur. Vltimo no. ex isto. §. qd
qñ fit cõpositũ de duobus mixtis mere diuisibilibus ꝛ sic effi
cit vnũ mixtũ qd de quolibet iudicaf sicut erat quodlibet sue
rũ p se. qd apparet ꝙ qñ donatio pp̃ter nupt. fit ex bonis mo
bilibus ꝛ imobilib ꝛ sic efficif vnũ mixtũ ꝙ vnũ est diuisum
ab alio de quolibet iudicaf tanꝙ de mero per se. Sed vbi fit
cõpositio ex indiuiduis tũc iudicatur scḋm qd cõpositum est.
63 Ita est lex in hermofroditũ. ff. de sta. ho. ¶ † In cert. abi alijs
immobilibus. no. istũ tex. pecuniã appellari rẽ mobilem ꝛ per
hoc patet qd tutor trãsferre põt sine solẽnitate que requiritur
in alienatione rerũ mobiliũ de qua loquitur. l. que tutores. C.
de admi. tuto. de qua glo. loquitur in. l. i. §. fuit quesitum. ff. ad
treb. sed an dicaf res que seruando seruari nõ potest. Forte ꝙ
illa res dicif que seruando seruaf qñ de se fructũ pducit ꝛ ni
hilominus seruatur. ar. eius quod no. in. d. §. fuit quesitum. sed
illud nõ est hmõi ergo ꝛc. pro hoc. l. que tutores dum facit mẽ
tionẽ de lapidibus preciosis ꝙ lapides alienantur absq3 alia
solẽnitate. Et hoc est ꝙ de se nullum fructum producunt ali
bi dicit glos. quod illa res dicitur que seruando seruatur que
nõ consumitur vtendo. vt. l. i. C. si aduersus vendi. ꝛ sm hoc nõ
esset pecunia de rebus que seruando seruari possunt.

Hinc nos. Filio moriente mater vna cũ defuncti
fratribus abintestato ad eius successio
nẽ vocabatur in omnibus eius bonis tã respectu vsusfructus
ꝙ proprietatis sine transiuerit ad secunda vota ante mortem
filij siue post mortem ex testamento non vocabantur scḋm
dispositionem filij hodie vero ex testamento idem ius serua
tur abintestato autem mater succedit in solo vsufructu respe
ctu bonorum que filius a patre quesiuit. In alijs vero bonis
aliunde quesitis succedit ad plenam proprietatem saluis legi
bus de lucris nuptialibus loquentibus ꝛ saluis legibus de
ingratis matribus erga filios loquentibus. h. d. cum. Et sic per
hunc tex. corrigitur. l. de non eligendo secundo nubẽ in ea ꝙ
dicebatur quod mater vocabatur abintestato ad filij successio a
nem quo ad plenam proprietatem si ad secunda vota non trã
sens. sic intelligitur. l. de hered. que abintestato. §. secundo vt de
suinthe autentica defuncto. si vero transit ad secunda vota in
bonis defuncto a patre quesitis succedit in vsufructu tantum
proprietas vero fratribus defuncti reseruatur nisi fratres de
functi erga defunctum fuissent ingrati quia tunc vocarentur
in proprietate vt. l. eodem. §. ingratitudinem secundum secun
dam lecturam. Item hoc non habet locum in lucris que ma
ter quesiuit a marito quorũ proprietatem filijs reseruaret cuia
si vnus filiorum decedit ad illa lucra non vocatur nisi mater
nus lucratiua fuisset ex pacto existentie liberorum. vt. l. eo.
§. quoniam. ꝛ hic per istum. §. in bonis aliunde quesitis succe
dit in plenam proprietatem. vt in. §. cum igitur. ꝛ. l. de non eli b
gen. secũdo nuben. ꝛ hoc locum habet in successione abintesta
to. Ex testamento vero succedit olim ꝛ hodie in plenam pro
prietatem. vt dicit glo. hic.

Ingratitudinem. Si frater erga fratrem
fuerit ingratus vno ex
tribus h. c. descriptis modis a fratris successiõe repellitur. h. d.
64 scḋm primã lecturam. ¶ † Ex hac lectura no. qd l3 exhereda
tio fieri debeat cũ cã vt teneat verũ est quantũ ad hoc vt testa
mentum teneat. Sed presupposito qd testamẽtum irritetur tã
ꝙ exheredatio nõ sit legitime facta ꝛ si res redeatur ad cau
sam intestati propterea non poterit exheredatus venire ad suc
cessionẽ abintestato si ingratitudo probatur. Sicut ingratus
rõne ingratitudinis exheredari potestate se repelli si probaf
ingratus per hanc literã. Et ideo sit cautus aduocatus vt sem
per contra filium exheredatum faciat causam ingratitudinis
pbare. nam probando causam ingratitudinis filium excludit
oino. Nam ante exheredatus volet venire ex testamento ꝛ non
poterit ꝙ exheredat vt in. §. exheredat. l. de here. ꝛ fal. Aut
volet venire abintestato ꝛ non poterit p hunc. §. facit. l. vt eius
de appel. cogno. §. ꝛ quidẽ. ꝛ cons. causas. ꝛ hec prima lectura est
satis bona. sꝫ secundũ secũdã lec. h. d. Mater transiẽs ad scḋa
vota que lucraf in bonis paternis quo ad vsumfructum virilẽ
portionẽ ex persona filij defuncti non ipsius proprietatẽ reser
uat fratri superstiti qui erga fratrem defuncti fuit ingratus.
Et hec constitutio p quã mater transiẽs ad scḋa vota phibef
filio in bonis paternis succedere quo ad proprietatem nõ ha
bet locum nisi in futuris successionibus nõ aũt in pteritis. h. d.
ꝛ ista lex est satis bona. Et ex hac determinatur. §. sin autem ab
intestato. l. eo. qui dicit qd mater vocatur vna cum fratribus
defuncti in bonis autem a patre quesitis quo ad vsumfructum
tantum proprietatẽ vero tñ fratri defuncti reseruare, tenetur
ꝙ istud est verum qñ frater defuncti non fuit ingratus erga
mortuum: sꝫ si fuisset ingratus mater succederet in totũ etiam
quo ad proprietatẽ. ꝛ hoc modo supplet glo. magna. l. §. pri.
65 ¶ † Itẽ secũdũ tertiã lec. hoc dicit frater potest exheredare fra
trẽ ingratum et instituendo turpẽ psonam. h. d. hec lec. vera est
in se sꝫ litere non applaudit. ¶ Ex hac lec. not. limitationẽ. l.
fratris. C. de inoffi. test. vbi dicitur qd frater non potest fratrẽ
exhẽdare instituẽdo turpẽ psonam. ꝛ hoc est verum nisi frater
sit ingratus per hunc. §. ꝛ iste tres lect. ponuntur in glos. mag.
¶ Quarto tu potes dicere si mater que lucrum fecerit trãsire
rit ad scḋa vota ꝛ vnus filiorũ decedit qui fuit ingratus erga
fratrẽ portio decedẽtis non trãsmittitur ad filios eius sꝫ va
dit ad matrẽ ꝛ ad fratrẽ superstitẽ. h. d. ¶ Ex hac caius posi
tione inducit limitatio. §. dicẽtis qd quãdo mater transit ad
secũda vota qd ppᷣietas lucrorum nuptialiũ est filiorũ ꝛ proprie
tatem filius decedẽs ad suos filios transmittit. ꝙ istud est ve
rum nisi filius qui decedit fuerit ingratus erga fratrem super
stitẽ. ꝙ tunc tale lucrum nõ trãsmittit ad filios decedẽtis sed
46 ad matrem ꝛ fratres superstites transit per hunc. §. ¶ † Et

a ¶ Cautio muti
ana qualiter pre
stãda sit cũ fideic
missor h vel sine.
vide Pan. de ca.
C. de iudic. vid.
aut cui relictum.
ꝛ quid sit cautio
mutiana Pan.
de cast. in l. cum
sub hac. ff. de con
di. ꝛ demon.

b ¶ Cautio fru
ctuarij. Adde ꝙ
cautio que est in
troducta in fauo
rem testatoris re
mitti põt per eũ,
secus in cautione
introducta in fa
uorẽ heredis. Cy.
in. l. si vsufruct.
C. de vsuf. ꝛ Bal.
quod cautio pro
alijs rebus que
vsu consumũtur
põt remitti p pro
opi. ipsius tenet
Pe. de anc. in c.
si de pig. sꝫ in vol.
ibi cõtra. ꝛ Salv.
hoc etiam tenet
cum opi. Bar. vi
de Bal. in aut.
an relictum. in vl
ti. col. versi. ergo.
C. de iudic. viduitate
tollen.

no. quod tres cause ingratitudinis sunt in fratre propter quas a successione repellitur.

Et illud. Si mater vni filiorum donationem propter nup. fecerit et postea ad secunda vota transierit, deinum filius donatarius decesserit ad eius successionem vna cum fratribus mater vocabitur. portionem autem dicte donationis mulier solum vsumfructum habebit.

Et quoniam. Hodie mater ad successionem filij sui mortui vocatur vna cum fratribus et sororibus defuncti licet olim mater excludebatur a fratribus defuncti. et etiam vocabatur cum sororibus defuncti ipsa sola dimidiam consequitur et alie sorores aliam dimidiam. hoc dicit. ¶ In glo. ibi. §. igitur defuncti. Illud non est verum hodie. quia corrigitur per dictum apostoli. vt in c. §. extra. de secun. nup.

Illud quoque. Donatur patrem et matrem habentes filios ex primo et secundo matrimonio vt nō solum legitimam primi matrimonij filiis relinquant et filijs secundi matrimonij residuum sed pares in successione faciant. vel magis dilectum aliquantum plus honorent non autem augeant immensum. Ab intestato vero pariter filij primi et secundi matrimonij vocantur preterquam in locis in quibus iura statuta seruantur. et hec. l. habet locum in futuris non autem in preteritis et per totam prouinciam debet diuulgari. h. d. ¶ Ex isto. §. no. aliud vulgare. pater nō debet facere vnum filium alium pauperem. ¶ Ibi gratiarum actiones no. aliud est esse ingratum. aliud est esse non gratum malum. et facit ad questionem de teste. quia aliud est esse maliuolum siue inimicum et aliud est esse minus beniuolum vel amicum. nam inimicus et maliuolus repellitur modice autem beniuolus per hunc. §.

¶ De appellationibus et intra que tempora debeat appellari. Rubrica.

1 ¶ Annus datur ad prosequendum appellationem: et ex causa biennium.
2 Appellationis tempus currit a die sententie.
3 Sententia si lata est contra procuratorem verum contumacem: an dominus poterit appellare.
4 Appellari licet non possit a sententia alicuius: tamen si male iudicat facit litem suam.
5 Appellandum non est ad patrem: sed ad maiorem.

Alteriorum. Infra. x. dies a recitatione sententie
computandos potest hodie appellari et a cuiuscunque sententia appellatur. hoc dicit. Et hinc
1 sumpta est aut. hodie. C. de ap. ¶ † In gl. que
incipit sed quandoque ibi vel dic ista est vera. et
ex hoc no. quod ad prosequendum appellationem datur ann[us],
et ex causa biennium vt. j. de his qui ingre. ad ap. §. interponende.
¶ In glo. que incipit facit. ff. not. que tempora sint continua
2 que vtilia et partim que continua et partim non. ¶ † Ite[m] no.
tempus appellationis currere a die sententie credo computandum de momento ad momentum. secus autem in quadriennio quod datur ad petendum resti. in integ. quia illud incipit
currere a die lesionis complete. vt. l. j. C. de tempo. in integ. resti. Tempus autem appellationis incipit currere ab ipsa recitatione et sic connumeratur tempus de momento ad momen
3 tum. ¶ † Sed quero an si sententia[a] est lata contra procura
torem verum contumacem dominus poterit appellare videtur quod non. quia verus contumax non appellat. Tu dic quod
no. Jac. de are. in. l. qui absentem. ff. de procura.

¶ Sententia. No
ta quod domin[us] po
terit appellare et
si procurator fuerit
vere contumax quia
constat ab initio
contumaciam esse de
lictum: et est res
magni preiudicij
nisi dominus fue
rit sciens et negli
gens. C. de fal. mo.
l. j. et. l. non solum
in princ. ff. de procur. et. c. j. vt lit. nō
conte. et ibi Ab. in
iiij. co. iura enim
excludentia facul
tate appellandi lo
quuntur in contuma
ce studiose vt satis
colligit. ff. de aq.
l. consensu. §. fin. et in
l. i. qui pro. nō est
necess. ij. q. vi. sunt
quorum. no. bar.
l. i. nec infantes.
ff. de fideicō. lib.
et in. l. fi. ff. de in i
teg. resti.

Ad hec. Causa debet in principio consistorio agitari et ob principis impedimentum procuratores causam audire non poterunt. tamen intacta seruatur.

Illud etiam. Hodie in causis. x. librarum infra in egypto et in alia augustalem prefectum appellat a cuius prefecti augustalis sententia non appellatur in asia vero et pontica diocesi in causis predictis ad spectabiles appellatur. Idem ad consules comites et pretores a quorum sententia non appellatur. et faciunt litem suam. In
oriente vero sic appellatur ad comitem orientis in predictis cau
4 sis hoc dicit. † ¶ Ibi legum timore. no. quod licet a sententia
alicuius nō possit appellari tamen si male iudicat facit litem
suam. ¶ Ite[m] no. ex fine quod minima causa est. x. librarum.

Illo videlicet. A sententia spectabilis non ad spectabilem sed ad illustrem ap
pellatur. s. ad perfectum et ad questorem etiam si dictis spectabilibus causa fuerit ex principis delegatione commissa. A sen
tentia vero clarissimi ad spectabilem appellatur. Et a senten
tia illustris ad superillustrem appellatur saluis remanentibus
5 iuribus et appellationibus. hoc dicit. ¶ † Not. ex isto. §. quod
nunquam ad parem appellatur. sed ad maiorem. Et facit quod a
sententia rectoris qui est clericus et habet iurisdictionem ordinariam a statutis non possit ad episcopum appellari quoniam
episcopus sibi par est. non autem maior quod apparet quia
quilibet ipsorum parem in scholarem iurisdictionem habet.
¶ Item quod spectabilis est super clarissimum. Illustris super spectabilem. Superillustris super illustrem. et hoc apparet ex isto. §. Nam a sententia clarissimi ad spectabilem appellatur et a sententia spectabilis ad illustrem. et a sententia illustris ad superillustrem. h. d.

¶ De consulibus. Rubrica.

Consulatus. Primo ponit quomodo nomen et census consulatus adinuenta est vsque ad versi. sequens vero tempus ibi vero ponitur quomodo postea census consulatus per imperatorem mutata est et ad solam largitatem muneris vsque ibi. quia igitur ibi ponit intentionem suam quam habet statuendo expensas consulares et eas ad mensuram ordinatam reducendo. vsque ibi a Marciano per quam erat consulibus prohibitum aliquam expensam facere in consulem ipsius occasione vsque ad. §. ibi non. Ibi corrigitur constitutio marciana et ius nouum statuit. s. consules occasione consulatus possint largiri nomine sportularum illud quod in hac constitutione disponitur et non vltra vsque ibi erit quidem. Ibi ponit quod qui consul eligitur septem diebus potest facere septem largitas pro causis que hic describuntur vsque ibi si autem etiam vxorem ibi ponit quas expensas possit facere circa vxorem cum vxorem habet vbi eam non haberet quam expensam possit facere circa matrem suam si eam habet vsque ibi spargere autem. Ibi ponit quomodo in predictis septem processibus licitum est consulibus in publicum spargere monetam non autem auream licet nullus spargere cogatur etiam argenteam et punit contrafacientem. Et huius constitutionis rationes plures assignat quatenus huiusmodi expense sunt ad mediocritatem reducte et quod istius constitutionis exemplar consulibus dandum est et quomodo ista constitutio debet per omnes prouincias publicari. hoc dicit.

¶ Ut nullus mutuans agricole teneat eius terram. Rub.

1 ¶ Mutuans agricole an pro eius debito, terram retinere possit.

Propter. Ista lex est localis et h. d.
in thracia et tota ei[us] prouin
cia et in illiriciana patria nullus mutuans
1 agricole † pro eius debito terram retinere potest et contrafaciens hac. l. punitur. ¶ Ibi alteriori. not. istum tex. quod eo ipso quod sit alienatio militi dicitur quia esse milesque dicitur altior et potentior sic alienatio sibi facta dicitur facta potentiori quod not. pro intellectu tituli ne liceat po. h. d.

¶ Nullum credentem agricole tenere illius terram et quantam debet vsuram dare. Rubrica.

Rem duram. Ista rubrica est generalis quamuis precedens sit localis. h. d. Nullus credens agricole pro debito teneat terram eius et si crediderit aliquos fructus aridos pro quolibet modio nomine vsurarum et annone percipiet secundam partem modij si pecuniam mutuauerit pro quolibet solido accipiet vnam siliquam. h. d. Si autem fructus liquidi fuerint mutuati tunc vsura potest transcendere istum modum quia remanemus in dispositione iuris antiqui quod modum vsurarum statuit de quo habemus in. l. eos. C. de vsu. in glos. que incipit ergo ibi. Item et ipsa rubrica. nota ex ista glo. licitum arguere ad ea que omnes leges posite sub rubrica determinant secundum verba dicte rubrice non obstante quod verba ipsius l. sint generalia quod not.

¶ De restitutionibus

¶ De restitutionibus et ea que parit in .xj. mense post mor tem viri. Rubrica.

1 Verbum revertitur quid significet.
2 Res que subiacent restitutioni in constitutionis eventum nõ veniunt in generali obligatione.
3 Servum heredis restitutioni subiacentem heres an manumittere possit.
4 Res subiacentes restitutioni an possint alienari.
5 Gener institutus heres et gravatus de restituendo an possit dotis causa et donationis facere alienationem rerum restitutioni subiacentium.
6 Dos debet restitui pro modo facultatum.
7 Mulier quanto tempore potest infantem portare.
8 Mulier transiens ad secunda vota dicitur castitatem servare.
9 Mulier contra quam adulterium semel est probatum de facili presumitur adulterium cõmittere. 10.
11 Nuptie sunt legitime infra tempora luctus celebrate.

Decursio. Res que subiacẽt restitutioni in conditionis eventũ alienari vel obligari non possunt irrevocabiliter sed conditione existente habetur alienatio et obligatio p nõ facta nisi ex causa dotis vel propter nup. do. ante pmissarum
1 pro mõ facultatum et honestate personarũ. hoc dicit. ¶ †Ibi reverti. no. hic de verbo revertatur: qz significat translationẽ dñij ipso iure quod apparet qz ille in quem revertitur debet vẽdicare si sic nõ est in eũ translata possessio qz sicut tũc non posset vendicare cum possessio sit unum extremorum. vt. l. j. C. de aliena. iudi. ¶ Ibi ea enim. no. illud vulgare que communia sunt oĩbus preponẽda sunt his que singularibus sunt utilia.
2 ¶ †In glo. que incipit hanc primam dubitationem no. ex gl. quod in generali obligatione non veniunt res que subiacent restitutioni in conditionis eventum. et per hoc dico quod ille qui habet bona livellaria sibi concessa usqz in tertiam generationem finitam si omnia bona sua obligat non intelligemus
a obligata ista que subiacent restitutioni[a] in conditionis eventum. et ideo creditor non poterit se mittere in possessionẽ ipsorum virtute generalis hypothece. quod no. ¶ In glo. que incipit quod verbum. ibi sed dicas quod ista est vera sol. et confirmatur. ff. de lega. ij. l. cum pater libertus. in prin. Sed cõtrarium huius no. glo. et male. scilicet quod alienatio sit ipso iure nulla in. l. marcellus. §. res que. et ibi per Dy. ¶ In ea. gl. ibi. §. si quis filium. Vel dic ubi servus subiacebat restitutioni cum universitate ideo manumittitur ibi autem specialiter tunc secus. vt. d. l. generaliter. §. j. et l. servum de manumis. ubi glo. po
3 nit. Et predicta verba in servo testatoris. ¶ †Sed servũ heredis restitutioni subiacentem heres manumittere potest lz ad estimationẽ legatario teneat. vt. l. si quis inquilinos. §. j. de lega. j. et l. heres servus. ff. qui et a qui. hodie vero manumitti nõ põt servus testatoris subiacens restitutioni aliquo casu, per. d. § sed qz. C. cõia de le. et ita tenet glo. in. d. l. servũ filij. Tu dic qz si subiacet restitutioni pure manumitti non potest. vt. d. §. sed qz. Sed si sub conditione tũc aut solus aut cũ universitate. Si solus non potest manumitti. vt. d. l. servum filij ad trebel. Et predicta vera cũ res subiacet restitutioni ex ultima volũtate. Si autẽ subiacet restitutioni ex contractu tunc an et qñ possit alienari ꝯ̃e: vt. l. ea. C. de cõdi. ob. cãm. et de ver. sig. l. si ita qs. §. ea lege. Itẽ pdicta vera qñ res subiacet restitutioni sub cõditione si autem pure tunc semper alienatio nulla est. vt. d. §. sz qz. j. rñso. item predicta vera nisi ex causa dotis vel dona. pp ter nup. fiat alienatio per nostrũ. §. ¶ In ea. gl. ibi si ultra quartam qd intellige volente fideicõmissario vt tunc quatenus capit quartã valeat alienatio vt not. gl. in. d. §. res que hic alleg. Vel dic et melius qd ad quartã valet alienatio etiã eo invito. vt no. per gl. in. d. §. sed qz. C. cõmunia de le. alias si exigeremus voluntatẽ fideicõmissarij ille. §. serviret nobis de veto. ¶ In gl. que incipit. i. inveterata. No. hic de significato verbi longeva et inveterata et quanto tẽpore regnavit Iustinianus. ¶ In gl. que incipit: sed nõne. ibi si dotem iam accepit no. qz dicit iã accepit et sic patet qz non habebit locum in dote confessata nõ data unde si maritus fuisset cõfessus dotem habuisse pro ipsa dote cõfessata res que subiacent restitutioni non possent alienari et econtra si mulier fuisset confessa se habuisse do. propter nup. et veniat casus restituende donationis pp ter nuptias nõ poterũt alienari res mulieris subiacentes restitutioni pro illa donatione confessata restituenda qz est necesse quod ipsa mulier donationẽ recipiat. Per hãc gl. facit in. l. si. ff. qui po. in pig.
4 ha. l. assiduis. ¶ †Itẽ no. qz dicit iam. et sic patet qz adhuc pro dote danda vel donatione restituẽda vt res subiacentes restitutioni alienari possint est necesse qz obligatio dotis vel donationis dande precesserit gravamen. Nam si postqz filia que est de restituendo gravata vellet de bonis que subiacẽt restitutioni restituere per se non posset. sed si eam promisisset dare marito anteqz esset gravata et postmodum dum heres instituitur et gravatur bene potest dotem per se marito pmissam solvere de istis bonis. et idem in filio. qz si postqz promisit uxori sue don. ppter nup. fuerit institutus et de restituendo gravatus põt de bonis subiacentibus restitutioni donationẽ solvere, et si vellet postqz est institutus et de restituẽdo gravatus facere uxori donationẽ pp ter nup. tunc non posset apertius. s. eo. §. hoc igit.
5 et ita intelligitur iste. §. et aut. res que. cõia de lega. ¶ †In ea. glo. in si. no. bene illũ nãqz an genero instituto herede et gravato de restituendo possit dotis causa et donationis facere alie
6 nationem rerum que subiacent restitutioni. ¶ †In gloss. ibi que incipit super verbo maritata subaudi. no. ex ista gl. et text. dotem debere restitui pro modo facultatũ et honestatis personarũ vt hic et. l. sive gñalis. C. de iure dot. et. l. si liberte. et de leg. §. et per hoc patet responsio statuti dicentis qz femina masculis existentibus non succedat licet debeat dotari qualiter dos debeat cõstitui reliqua super isto. §. vide per Cy. in. d. aut. res que. sed glo. ponit ibi aliud qd etiam in dote cõstituenda possint res que subiacerent restitutioni alienari si cõstituerit pro modo facultatum et honestatis personarũ et non in fraudem illorum quibus restitutio debet fieri. Et iste intellectus potest pbari hic dũ dicit text. pro modo facultatũ redderet qz si esset primo dos constituta in restitutione non est necesse qz pro mõ facultatum redderet. sed quantũ accepit debet restituere nisi pactũ fuisset et ideo de necessitate debet intelligi in constituendo dotem que debet constitui pro modo facultatum.

Hec igitur. Ista habẽt locũ in futuris nõ in preteritis. Itẽ mulier de restituẽdo gravata non constituat de novo ex rebus subiacentibus restitutioni dotem vel vir donationem propter nuptias. hoc dicit.

Unum. Mulier infra tpa luctus nubẽs ita qz sit certum ex primo matrimonio sobolẽ non existere illis penis punitur quas patit' nondo nubens infra tempora luctus et etiã distinctio. h. d. Et iste pene etiã locũ habent qñ non corrigitur per dictum apostoli de nuptijs mẽtionem
a fecit. Ista aũt steterit in fornicatiõe ergo remanent incorrecte. vt. l. precipimus. de ap. et de testi. l. sancimus. et. s. de admini. tu sa. pa. §. si. Idẽ in muliere transeunte ad secunda vota non petito tutore. nã similiter in ea hoc non cessat per dictũ aposto
7 li vt no. Hosti. in. c. si. de secun. nup. ¶ †Itẽ quãto tpe mulier portare possit not. hic et per Cy. in. l. septimo mense de sta. ho. ubi ipse recitat quãdã exemplar sive epistolarem paginam a magistro gentile de fulginio sibi transmissam dũ ipse haberet consulere. ¶ Itẽ ẽ pene huius. §. non habent locũ nisi muliere fornicante infra tẽpora luctus si aũt fornicaret postea iste cessant. vt no. hic glo. super verb. maligne etiã si mulier fornicata fuisset assumpta tutela filiorũ et non petito tutore illas penas sustinet quas sustinet mulier trãsiens infra tempora luctus. vt. s. de nup. §. si aũt tutelam. et in aut. eisdem penis. C. de secũ. nup. et si mulier fornicãs non petito tutore istas penas nõ patitur et hoc videtur esse de mente gl. super verbo legitima. qd singulariter no. in tex. ibi suspitionẽ. not. penam statuti ratiõe suspitionis. et sic facit contra consiliatores vt legitime cõsinctur ratione suspetionis quia ratiõe suspitionis dari potest vt hic. ¶ Item no. quod ubi pena imponit' ratione suspitionis criminis multo fortius venit imponenda pena ubi crimẽ est cer- b
8 tum cõmissum esse. ¶ †Ibi castitate no. mulierem castitatem observare etiam si transit ad secunda vota etiam infra tempora luctus quod intellige nisi iurasset matrimonium non contrahere quia tunc ratione periurij castitatem dehonestat atqz
9 corrumpit. vt. s. de nup. §. si autem tutelam. ¶ †In gl. s. tunc
b ibi presumitur no. contra mulierẽ[b] contra quã semel adulterium est probatum vt presumatur ipsam de facili adulterium committere. ¶ In glo. que incipit idem dico. no. ex ista glo. quãto
c tempore mulier potest portare filios[c]. ¶ †In glo. que incipit
10 hic collige hoc est verum quando est manifestum quod nullo modo celari potest de quo plene in. c. manifestum. et in. c. de manifesto. ij. q. viij. de quo per docto. in. l. j. C. qui et adver. quos.
11 ¶ †In glo. que incipit. primas. i. legitimas nota legitimas c esse nuptias que infra tempora luctus contrahunt et hoc verũ in se. Sed ex quo mulier nubit festinanter tũc illegitime. ideo mulier punitur. ¶ Per hoc patet. quod si aliquid agitur uno modo legitime et alio modo illegitime qd eo modo quo agitur illegitime punitur secus agitur omni respectu legitimeqz tunc puniri non potest. vt. l. gracchus. C. de adulter. ¶ In eadem glo. in fin. subaudi quod fornicatur post tempora luctus

a ¶ Obligatio nõ contrahit' super rebus exẽptis a nr̃o commercio. vt no. Alex. in. d. l. inter stipulãtẽ. §. sacrã. ff. de ver. ob. et si res q̃ subiacet restitutioni alienet' an teneb it alienatio. vid̃ socī. in consil. cc. xxvij. incip. pñs consultatio pulchra ver. nu. cõsirmatur cũ le. in. ij. parte char. cj. et Fel. in. c. venerabili. de offi. dele. in fi. j. col.

b ¶ Cõtra mulierẽ. Adde qz presumptio de preterito fuerit in futurũ vt no. in. l. si quis. ver. mulier enĩ. C. de adul. vide Fely. in. c. mandata. in princ. extra. de psumptio. et in. c. scribebam. eo. ti.

c ¶ Portare filios. Vide ð hoc per Alex. de tuto. l. cũ quidam. §. suus. ff. de acqui. here. et Bar. in. l. gallus. ff. de libe. et posthu.

vt dixi.§.proxi.§.

¶ De tabellionibus. Rubrica.

1 Tabellio qualiter instrumentum conficere debeat.
2 Instrumentum mentionem faciens de numero testium probat testium presentiam.
3 Iudex potest examinare testes in cā criminali ex suo officio.
4 Testes reddendo causam sui dicti dicentes quod presentes fuerunt: dicuntur sufficienter causam reddidisse.
5 Tabellio vt possit instrumenta conficere debet rogari.
6 Tabellio non potest alteri cōmittere completionem suarum rogationum etiam ex causa infirmitatis vel aliquo iusto impedimento.7.
8 Tabellionem creandi quis habeat autoritatem.
9 Signum tabellionis debet apponi in fine instrumenti.
10 Tabellio an rogari debeat ab vtraque parte.
11 Tabellio presumitur esse rogatus licet in instrumento non appareat.
12 Testis an presumatur rogatus si de hoc in instrumento non apparet.
13 Instrumentum est cautius si in eo sint signa diuersorum tabellionum.
14 Illiterato impossibile est cognoscere instrumenta.
15 Fides instrumenti vbicunque vacillat semper recurrendum est ad protocollum.

1 Item paulo ante.† Tabellio non debet instrumentū conficere nisi sibi de eis conficiendis per partes mandetur et p ipsum scribatur et audiat omnia verba contrahentium. Et qui alteri instrumentum conficiendam scribendumque mandauerit de quo ipse fuerit rogatus si fuit stationis magister cadit a statione. et discipulus cui hoc scribendum iniunxerit locum et autoritatem eius tenebit si idoneus fuerit. alias loco dicti magistri alius discipulus sufficiens subrogatur. redditum vero stationis magister perdet. Item in ciuitate Constantino. nullus magister stationē tenere potest nisi vnum discipulum contra faciens punitur. nec debet dictus magister instrumenta scribenda sibi iniuncta ipsi discipulo mandare sed ipse scribere debet. et si contrafecerit punitur. et instrumentum publicum a discipulo scriptum ob vtilitatem publi vitiari non debet. hoc dicit. ¶ Ad euidentiam scias qd illa. l. est generalis omnibus terris et omnibus hominibus preterqꝫ in duobus casibus qui dicuntur. §. e. versi. vt in quibus. l. ista est localis in ciuitate Constantino. et hoc sentit glo. hic su-
2 per ver. in omnibus. ¶ † In tex. ibi ostendens presentiā no. si instrumentum facit mentionem de numero testiū quod per illud instrumētum probatur et ostenditur testium presentia et hoc est ideo, quia numerus testium de solennitate instrumenti est. sinautem instrumentum faceret mentionem de eo quod nō est de solennitate instrumenti tunc per hoc instrumētum non probat istud vt patet in finibus prebendarum nisi forte inter ipsos cōtrahentes. vt. l. optimam de contrahen. et commit. stipu. et. l. cum aliquis. de mce de lib. ¶ Ibi loquebatur not. scripturam loqui illud quod apparet in ea scriptū. et idem est in legibus. vt patet in omnibus aut. que incipiūt hodie. ¶ Ibi veritatē no. etiā in causa ciuili qñ dr instrm non esse verum iudex aditur et ex officio suo veritatē potest inuestigare. vide qd not. glo. in. l. as apud quē. C. de eden. et hoc no. C. de sal. l. vbi hic di-
3 cit Bar. † qꝫ iudex potest examinare testes in causa criminali
4 ex suo officio de quo p eū in. l. si nō defendat. ff. de pe. ¶ † Ibi pñte no. istū tex. pro testibus qui reddendo causam sui dicti dixerunt qꝫ presentes fuerunt et sufficienter dicunt causam reddidisse: lꝫ non dixerint et viderint quod audiuerit [a] vel intellexerint. p quo facit. j. de fide instru. §. oportet. ar. sed si est contra. ff. de ar. l. item pferre. §. coram et de hoc vide no. Bar. in ti. ff.
5 de aut. tu. ¶ † Ibi adiungat. no. tabellionē semper debere esse rogatū vt possit instrumēta cōficere. quod qualiter intelligat
6 dic vt hic in glo. notabili. ¶ † Ibi per egritudinē. Ex hoc patet qꝫ etiam ex causa infirmitatis et aliquo iusto impedimento nō potest tabellio alteri cōmittere cōpletionē suarū rogationū. [b] et hoc est verum dū viuit: sed in testamēto hoc facere pōt.
7 vt in. c. cū. p. tabellio. de fi. instru. † Et no. qd dico qd nō potest cōmittere cōpletionē rogationū suarum: sed si rogationes sue complete essent in suo protocollo et tabellio esset impeditus restituere in publicam formam instrumentum partibus manu sua scriptum fm formā protocolli. tunc bene potest alteri cōmittere et mandare vt instrumētū ex protocollo sumat et ipsis partibus restituat in publicam formā et postea mandans ipsum subscribat et ita perusiū de consuetudine seruatur. pro hoc qd
8 no. dr. C. de offi. consu. ¶ † Ibi magistrum census no. magistrum census habere autoritatem creandi tabellionē. Qui autem hanc autoritatē habent. no. Spe. titu. de instru. edi. §. nūc videndum est. versi. quis potest sed tabellio creatus a papa an in terris imperij et econtra pōt conficere instrm̄ta. dic vt. d. §. ver.
9 quid de his que fiunt ab epo ibi oino vide. ¶ † Itē an instrumentū debet habere in fi. signum tabellionis dic qꝫ sic nisi cōsuetudo aliter se habeat vt. l. nemo. de offi. asses. no. Spec. in. d. ti. §. i. ver. an si. autem instrumēti. Item an sufficiat qꝫ tabellio sit in quasi possessiōe officij tabellionatus presupposito quod nō ostendit instrumētum tabellionatus dic qꝫ sic. vt not. Inno. in. c. dilectus. de fi. instru. et Spec. in preallega. ti. §. postremo ver. quid ergo si tabellio in glos. que incipit: id est ipsis. not. in casibus quatuor et generaliter vbicunque per dispositionem requiritur in celebratione actus determinatus numerus testiū ibi requiruntur testes rogati. vt no. gl. in. l. si. ff. de repud. quod non verū videtur. nam in codicillis et in donatione causa mortis requiruntur quinque testes et sic numerus determinatus requirit et tamen sufficit si non cogentur. vt. l. si. C. de codicillis.
10 ¶ † In eadem glo. sed nunquid est necesse. an hic sit necesse tabellionem rogatum fuisse ab vtraque parte an ab vna sufficiat an vero tabellio de mandato vnius possit scribere iniuriam mandati illatā ita qꝫ talis iniuria per tale instrumentū pbet-
11 dicam. j. de fide instru. ¶ † In ea. gl. ibi postremo. no. tabellionem presumi esse rogatum licet hoc in instrumēto non appareret sed quomodo hoc cum hec sit solēnitas extrinseca que nō presumitur vt. l. quodcunque. de publi. et. l. sciendum de verbo. oblig. dic qꝫ est solēnitas formalis que semper presumitur. vt
12 initi. de ꝯtrahen. emp. §. pretiū. ¶ † Quid aūt si in teste vtrū presumatur rogatus si instrumentum hoc non dicit. dic qꝫ non qꝛ est solēnitas extrinseca materialis et ideo non presumitur de quo no. in. l. heredes pala. ff. de testi. Quid aūt si instrm̄ dicit testibus vocatis et nō dicit ad hoc vtrum presumant ad hoc vo-
13 cati. dic qꝫ sic. vt. l. pretor. §. i. ff vi. bo. rap. ¶ † In gl. que incipit caue tibi. no. instrumentū est cautius cū multa signa in eo sunt et diuersarū tabellionū et sis semper cautus cū facis contractum cum aliquo forensi et instrumētum habes mittere in partes extraneas vt semper facias dictum instrumētū scribi per publicum tabellionem et subscribi per tres tabelliones honestos et singulari eorum signis ad hoc vt non possit negari in-
14 strumentum esse scriptum manu tabellionis. ¶ † In glo. que incipit ad facile ibi quia inconuincibilis. no. ex illa glo. qꝫ illiterato impossibile est cognoscere instrumētum an sit illud de quo queritur. Et hic no. ad testē illiteratum qui dicit qꝫ vidit instrumentum publicum in quo continebatur refutatio iurꝫ. nam cum sit illiteratus ex suo testimonio falsitas redarguitur seu conuincitur. qꝛ impossibile est sibi vidisse quod cōtinet in instrumēto ex quo illiteratus est. item no. ex illa gl. a quibus compellitur illiteratus. sed an repellat a clericatu. dixi in. §. idiota hic alle. in gl. que incipit hoc argumentū. ibi vel dicas. hec vera et approbata per gl. in. c. cū. p. tabellio. de fi. instru. in glo. in fi. dic aut causa pp̄ter quā tabellio priuat ab officio reddidit tabellionem inhabilem et incapacem officij. vt est cū dānatur de falso. et sic infamis efficitur vel deportat. et sic efficit seruus pene et tunc instrumenta per eum confecta nō valent. nisi cōmuniter reputaretur capax vt quia sua condēnatio vel deportatio ignoratur. nam tunc cōne cōis erroris et publice vtilitatis valebunt instrumenta si ea cōficiebat in loco in quo sibi poterat concedi tabellionatus officium et ita intelligo. l. barbarius. ff. de offi. pretō. Si vero priuat officio pp̄ter cām que ipsum non reddit incapacē officij: vt in exēplo hic in glo. tūc priuatus officio instrumēta postea confecta teneant. et ita procedit hec glos.

Illud quoqꝫ. Tabellio debet primo instrumentum in protocollo redigere ponēdo diem instrumenti celebrati et omnia oportuna et ex charta contractum scribere per extensum. et aliter non tenet instrumentum confectum quod habet locum in ciuitate constantino. et sic iste. §. est localis nec hodie habetur in vsu sed tabelliones faciunt librum eorum in quo registrant omnia instrumenta deinum in alia charta scribunt contractus et ipsos partibus restituunt que consuetudo seruanda est cum sit optima
15 legum interpres. vt. l. de quibus. ff. de legi. ¶ † Et no. ex isto. §. quod vbicunque fides instrumenti vacillat semper recurri debet ad protocollum vltimo no. de significatione huius nominis protocollum ꝛc.

[a] ¶ Quod audiuerit an testi in reddendo cām dicti sui sufficiat dicere se fuisse pñtem nisi dicat etiam se vidisse. vide Alb. in. c. peruenit. ij. de testibus cogē.

[b] ¶ Rogationū. Tabellio nō pōt delegare instrumenti confectionē. vt no. in. l. gñaliter. C. de tab. li. xi. et extra. de fide instru. c. pe. vide Bal. in. c. cū. p. tabellio de fide instru.

Collatio quinta.

De ecclesiasticarū

¶ De ecclesiasticarum immobilium rerum alienatione. Rubrica.

Et circa. Rei immobilis alienatio t infeudatio prohibita fic cū cōsensu permittatur de rebus ecclesie si ex mobilibus satisfieri non possit ipsi epi t clerici cōsensus accedat pro dicto vero priuari solū insolutū datio conceditur exceptis rebus immobilibus ecclesie constantino. t altarū sibi subditarum vel recōmēdatorum que nullatenus alienantur. h.d. totus iste titu. hodie vero indifferenter si bona mobilia nō sunt possunt alienari immobilia ecclesie. vt. j. de alie. t emphy. §. etiā vnde similiter autē. hoc sin potestatē. C. de sacrosan. eccle. t de iure canonico seruatur q2 aut. illa canonizata. an sic ipse epus possit alienare ex quo eius consensus requiritur vt sibimet sic consentire possit. dic q non. q2 eius cōsensus per modū auctoritatis requiritur. et ideo sibimet cōsentire nō pōt. de hoc est tex. in c. 1. §. j. de reb. eccl. non alie. facit. l. j. de auto. tut. ¶ Ibi curā no. curā. t sic ecclesie erant sibi recōmendate non aūt subdite vt apparet ex cōsequenti ver. dum de subditis facit mentionē. t sic apparet q ciuitas castelli recōmendata ciuitati perusij non tū de subdita ciuitas perusij facit iste tex. q priuilegia concessa ciuitatibus subditis t recōmendatis per hunc tex. nā videmus q priuilegia cōcessa ecclesie constantinopo. vt res eius immobiles nō possint alienari extenduntur ad ecclesias sibi subditas t recōmendatas. An autem maleficium commissum in vna ciuitate confederata. dic vt per Jac. de bel. in. l. non dubito. ff. de cap. Et ibi est tex. in. l. si.

¶ De iureiurando a moriente prestito. Rubrica.

1 ¶ Heredis t defuncti censetur vna persona iuris fictione.
2 Iuramentum sicut prodest iuranti ita prodest omnibus heredibus t successoribus iurantis.
3 Testator si vni heredum multū prelegauit t dixit se nihil in bonis habere nisi. x. cum iuramento: heres non potest dicere quod plus habet in bonis.
4 Assertioni heredis inuentorium conficientis an standum.
5 Scripturam totam debet quis approbare vel totam improbare.
6 Iuramentum presente parte est prestandum.
7 Testator si dicit Titium non esse suum debitorem cum reuera sit: per hoc videtur fecisse pactum de non petendo.

Semper hanc. Si testator iuramento prestito sue substantie declarauit mensurā tali declarationi acquiescere debēt heredes nec quasi plus sit in patrimonio vnus contra aliū reluctatur sed talis declaratio non nocet creditorib9 quin possint q̄o velint perquirere facere omnia que testator sm rei veritatem in bonis habebat. Et hec. l. labeo locum in futurum non in aliquo modo decurso. h.d. iste tex. Et
1 hinc sumpta est aut. quod obtinet. C. de pba. ¶ † Ibi quodā modo vnam personā no. quod hic vna censetur iuris fictione
a persona heredis t defuncti. [a] Sed an si cum defunctus rē quā acceperat ad liuellum vel emphyteosim a priuato cecidisset a iure suo non soluendo canonem per biennium vel triennium. Item an heres etiam cadat dic quod sic sed ratiōe ignorantie si probabilis sit restitui poterit. vt not. per Dy. in. c. cum quis de regu. iuris lib. vi. ¶ Ibi contra proprios not. quod sermo testatoris proprius sermo heredis dicitur: non tamē proprie t sic est differentia inter nomen t aduerbium. ¶ Ex hoc etiam tex. no. quod iuramentum ex parte iurantis est in rem quo ad effectum. quia sicuti iurans non potest venire contra proprium
2 iuramentum. ita etiam heres iurantis vt hic. ¶ † Et sicut iuramentum prodest iuranti ita prodest omnibus heredibus successoribus iurantis. vt. l. aut pretor de iureiuran. Quantum vero ad inducendum penam periurij sacramentum ex parte iurantis est in personam vnde licet heres veniat contra sacramentum defuncti non propterea erit periurus: vt no. Jo. an. de dolo t cōtuma. in nouella. per hoc patet quod si defunctus iurauit non venire contra contractum vsurarium t sic fuisset sibi necessaria relaxatio iuramenti vt possit venire contra dictū contractum: tamen hec relaxatio non est necessaria in herede quia heres non incurrit periurium sed defunctus si venisset contra incurrisset periurium. ex parte aūt eius cui iuratur semper est
3 in rem vt dicto. c. veritatis. ¶ † Ibi non licere heredibus no. ex hoc quod si testator vni heredum multum prelegasset t dixisset se nihil in bonis habere nisi. x. cum iuramento quod heres non potest dicere quod plus habet in bonis t istud probatur per preallega. iura. sibi quecunq. no. istam regulam generalem quod nunq valet scriptum per aliquem per leniet de
4 quo in. l. rationes t in aut. ibi posita. C. de proba. ¶ † Ibi quo voluerit modo ex isto tex. patet quod si heres dum conficit inuentarium dicit nil amplius esse in bonis defuncti nisi quod in inuentario cōscripsit quod statur assertioni sue nisi per aliū probetur contrarium. concor. ff. de probationi. l. cum de lege
5 fal. t. C. de iure delib. l. fi. §. licentia. ¶ † Ibi omnibus obedire no. quod aut quis debet totam scripturam approbare vel totam improbare. concor. l. publica in fine. ff. depo. t. l. cum quid de administra. tuto. C. de omni agro deser. qui vtilia. Et hoc credo verum in extraiudicialibus. Ratio est. quia nō possunt me inuito geri. ideo aut totam improbare vel totam approbare debeo in iudicialibus vero potest fieri approbatio partis t improbatio reliqui. Et est ratio quia iudex tenetur facere iustitiam vt patet in illo dicto. iuste iudicate filij hominum. t q2 iudicia redduntur in inuitum. vt. l. inter stipulantem. §. 1. de verbo. ob. t ideo ab vno capite sñie possum appellare et aliud
6 approbare. vt. l. etiam. §. i. de minoribus. ¶ † In glo. que incipit. vt. ff. de leg. i. ibi tantum se debere. quod intelligo si iurauit presente parte alias ista confessio cum cineat ad obligandū non tenet. vt. l. certum. §. fed an io. ff. de confes. t. ff. de inter. ac. l. si non interrogatus nec ob. iuramentum quia iuramentum non est modus inducende obligationis preterq̄ in operis. vt l. iusiuran. ff. de oper. liberto. t. l. si quis pro eo. ff. de fideiusso.
7 ¶ † In ea. glo. ibi per pactum no. ex ista gl. q si testator dicit Titium nō esse suum debitorem cum reuera sit q per hoc videatur fecisse pactum de non petendo. t hoc est verum si testator sciebat illum esse suum debitorem. si autē ignorabat tunc secus. vt. l. titia. §. gaius. de lega. ij. t. l. cum quis decedēs. §. nuptura. de legatis. iij. l. cum pater. §. cum pater filio. de leg. ij. in dubio autem presumitur ignorare. vt. l. rationes. C. de pbatio.

¶ Ut preponatur nomen imperatoris. Rubrica.

1 ¶ Obseruanda in instrumentis iudicialibus.
2 Dicto vnius.

1 **Illud omnium.** ¶ † In oībus instrumētis iudicialibus qui ad temporis memoriam conseruandā aguntur vel etiam in extraiudicialibus nomen principis t consulis indictio mensis t dies sunt apponenda: t etiā apponi debet aliud si est de cōsuetudine. t hoc dicit totus iste titu. apponitur aūt nomē domini anni incarnationis ipsius licet hoc hic lex non dicat. t hoc etiam est de mente glo. super verbo autor. Item opponitur locus vbi cōtractus est celebra
b tus t debet apponi [b] spālis non aūt generalis sufficit vt actus in tali loco ciuitatis. de quo in spec. de instr. edi. §. 1. Pro hoc etiam facit ratio quia talis circunstantia ponitur ad falsitates reprimendas. vt hic in tex. no. vnde debent exprimi circunstantie specialiter non autem generaliter vt. ff. de accu. l. libellorum. ff. de iureiurā. l. pretor edixit. in prin. extra. de testi. c. presentium pro hoc optime. C. de contrahen. t cōmit. stipu. l. optimam rum. l. aliquis. C. de iure deli. Itē debet apponi in instrumento series negocij quod agitur t etiam nomina testium vt not. C. de pac. l. iurisgen. §. quod fere. de hoc in. l. generali. C. de tab. lib. x. Si autem indictio discordat ab annis domini an instrumentum valeat an vero reddatur suspectū: an vero sit nullum cum euidenter apparet indictionem ex discordantia esse falsam vel annos esse falsos. Dic vt not. per Jac. bu. in quodā suo cōsilio. t videtur mihi q dominus Bar. ipsum referat in l. falsa demonstratio. ff. de condi. t demon. ¶ † In tex. ibi veritate lecturum no. q licet dicto vnius non sit standum: vt in. l. iurisiurādi. C. de testi. tamen quando dubitatur de significato literarū. vt quia sunt litere grece existentes apud latinos. t sic incognite de eis stabitur dicto vnius qui eas sciat pro veritate legere. pro hoc facit. ff. de verb. obli. l. j. §. si. ibi dum sit mētio de interprete. t hoc no. cōtra hebreos. vt si producatur scriptura manu eorum scripta corā iudice christiano ipsarum literarum ignaro quod de illarum intellectu stabitur dicto vnius hebrei qui sciat illas literas legere. ¶ Ultimo not. ex hac. l. qd tempore quo Justinianus hunc librum composuit. xi. annis regnauerat t quod imperium assumpsit in Calen. Aprilis. t quod Eneas fuit primus imperator t quod ciuitati Romane Romulus dedit secundum principium leges ordinando. Tertium vero principium dedit Cesar Augustus.

a ¶ Defuncti psona heredis t psona testatoris censentur vna t eadē psona facit qd no. extra. de iura. cal. c. ij. in gl. si. lib. vi. Adde. do. Soci. cōsi. ij. incipit. in prīci cōsultatione ver. sed hec obiectio circa medium in prima parte t Fel. in. c. de quarta de rescri. co. vj.

b ¶ Apponi. an locus debeat apponi in instrumētis gl. i. l. optimā. C. de cōtrahen. t cōmit. stip. vī dicere q sic t in. l. gnali. C. de tab. li. x. no. extra. de re milit. c. Abbate in glo. si donatio li. vi. t etiā in si. sup verbo data. vide do. Abb. in. c. ij. de fide instr. co. ij. ver. v. dz. Adde Fel. ibi late in ver. itē regrit descriptio: sed an locus loci sit apponēdus in instrumēto. vi de Alex. de imo. in. l. nolaiij. ff. de li. t posth. t in. l. de pupillo. §. qui nūciat. ff. de ope. no. nun.

¶ Senicas non solū si fideiussores prestent sed etiā si iusiurandum dent. Rubrica.

1 Sacramentum est turpe et illicitum ex sui inspectione et autoritate propria.
2 Judex male iudicando sicut facit litem suam ita in negligendo dare parti litiganti penam que ei debet dare pars ipsa.
3 Periurans quos habeat vltores.
4 Periurus an sit infamis.
5 Pena ex delicto descendens sicut non transit contra heredes nisi lite contestata contra defunctum. ita pena ex quasi delicto descendens.
6 Judex negligendo sicut facit litem suam ita obligatur ex quasi maleficio.
7 Pena iudicis facientis litem suam an transeat contra suum heredem.

Nouimus. Si mulier seniles fideiussores dederit de stando semper in scena fideiussionis dato nulla est et qui fideiussorem recipit capite punitur. Qui autem ab ea standi in scena sacramentum recipit in .x. libris auri punitur et sacramentum est nullum et pena mulieris seruite ad quam iudex tenetur si in ea exigenda negligens fuerit et eadem pena imponitur presidi et alii iudici sacramentum exigenti. hoc dicit vsque in fine.

1 ¶ † In tex. turpi. No. vbi sacramentum est turpe et illicitum ex sui inspectione autoritate propria licitum est iuranti contemnere sacramentum nec enim obligatorium est contra bonos mores prestitum iuramentum. vt in c. nō est obligatorium. de re. iu. lib. vi. vbi autem sacramentum ex sui inspectione non est turpe tunc non est licitum contemnere ipsum autoritate propria et ideo tunc petitur relaxatio prout videmus fieri quotidie in illis qui accipiunt pecunias sub vsuris et faciunt instrumentum de duplo et iurant non venire contra. nam illud iuramentum non tendit ad illicitum sed in effectum sic quia tendit in periculum salutis eterne vsurarii. et ideo tunc iurans petit rela-
2 xationem a iuramento. ¶ † In tex. ibi ad eam no. istum text. quod sicut iudex male iudicando facit litem suam. vt. l. fi. C. de var. et extraor. cog. et l. si filius. ff. de iudi. ita in faciendo negligendo dari parti litiganti pecuniam vel penam que ei debet dari per partem aliam ex dispositione iuris cōis vt hic. ¶ In glos. que
3 incipit certe ibi extra ordinem. ¶ † No. istam regulam quod vbicunque sacramentum est licitum vt est cum quis iurat ire Romam ad indulgētiā vel iurat non comedere carnes quod iurans non solum deum habet vltorem si periurat verum etiā iudicem vt possit puniri extra ordinē sic intelligitur. ff. de cri. stel. l. de iure. Nec ob. gl. in l. ij. C. de reb. cre. vbi dicit solum deum habet vltorem et non iudicē quod verum est quantum ad hoc vt nō possit puniri pena ordinaria extraordinaria sic vt hic quod bene
4 no. ¶ † In glos. que incipit sed quare ibi alia non est infamis no. dispositionē huius glo. quod nunquam periurus est infamis nisi cum quis venit contra factum proprium vel transactionem pprio iuramēto firmatā. ad istam distinctionem debet reduci quod no. canonistę in c. testimonium extra. de testi. vbi dicit periurū non esse infamem. quia verū est nisi sit periurus ex eo quod ve-
5 nit contra pactū vel transactionem pprio sacramento firmatam. ¶ † In gl. que incipit. s. si. conte. no. ex ista gl. quod sicut pena ex delicto descendens non transit cōtra heredes nisi lit. cōte. contra defunctum. vt. l. vnica. C. ne ex deli. defun. ita pena ex
6 quasi delicto descendens. ¶ † Item no. ex ista gl. qđ si iudex negligendo facit litē suā ita obligatur ex quasi maleficio. sicut qui facit litem suā male iudicādo. et hoc apparet ex tex. quia pena cōtra iudicem cōmissa erat ex negligentia et tū heredes non tenētur nisi cōtestatione contra iudicē facta et sic patet quod fuit qua-
7 si ex maleficio obligatus. ¶ † Ultimo no. ex ista glo. quod pena iudicis facientis litem suam non transit contra suum heredem nisi primo contra iudicem fuerit lis contestata.

a ¶ Infamis. An periurus sit infamis vide. vj. q. j. c. infamis. et. xxij. q. v. c. si quis conuictus de iureiur. c. querelā. et. vj. q. j. c. quicunque. Fel. in c. testimoniū. col. ij. ver. sed est difficultas. de testi.

¶ Ut nō fiant pignorationes proximo pro aliis. Rubrica.

1 Uasalli non possunt pignorari nec grauari per creditores dominorum.
2 Pacisci nunquid possum tecum vt autoritate propria possis me pignorare et predare si pecuniā tibi debitam nō soluerim.

Inhonestas. Nō valet pactū vt cōpacīscentes autoritate propria pignorent vel grauent per creditorē si paciscens nō obseruauerit que in pacto deduxit contra faciens hac. l. punitur. Item donatio principis vel priua-
1 ti facta gestis monumentis non eget. h. d. ¶ † No. istam. l. singulariter pro vasallis vt non possint pignorari nec grauari p creditores dominorum quoquo modo sed grauantes et pignorantes puniri pena hic inserta. ¶ Ultimo no. ex ista litera de verbo mercatum quid importet et est vtile pro statutis dicentibus quod quicunque vendiderit rem in mercato soluat tantum nomine gabelle ve scias cognoscere quando dicitur venditum
2 in mercato. ¶ † Ulterius no. an ego possum tecum paccisci vt autoritate ppria possis me pignorare et predari si pecuniam tibi debitam non soluerim. et dic quod sic. vt. l. aij. C. de pig. apud tū potero paccisci tibi licere me in carcerem includere. vt. l. ob es. C. de act. et obli. quod bene nota.

¶ De exhi. et introducendis reis. Rubrica.

1 Reus per sacrum oraculum et etiam per iudiciale decretū potest trahi ad forum actoris.
2 Reus qualiter vocandus ad examen vetitum.
3 Sacramento alterius quomodo standum.
4 Limitatio. l. properandum. dicentis. instantiam iudicum durare triennio.
5 Interruptio prescriptionis an fiat per impetrationem iudicis delegati.
6 Dispositio statuti quod victus victori condemnatur in expēsis quid operetur.
7 Citatio ad accipiendum libelli copiam quando fieri debeat. Et an sufficiat procuratorem citare. 8.
9 Reo que dilatio dari debeat ad deliberandum an velit cedere vel contendere.
10 Debitum confitens an cogatur litem contestari vel subire iudicium.
11 Reus fideiubere debet de iudicio sisti. Et an possit dare pro fideiussore pignus: vel si ab initio dedit pignus an postea fideiussorem possit dare. 12.
13 Contestatione an iudicatur prescriptionis interruptio.
14 Res singularis an debeat demonstrari cū res petitur in libello.
15 Causa in actione personali est inserenda.
16 Libellus remitti potest de partium voluntate.
17 Dictio quemadmodum: est expressiua veritatis.
18 Dictio omnino: quid in se cōprehendat.
19 Fugiendo quis accusat seipsum.
20 Missio in diffinitiua an fieri possit pro mensura debiti declarati. Et quid quando sit venditio in bonis debitoris. 21. 22.
23 Missus in possessionem ex primo decreto nunquid lucretur fructus.
24 Debitor vsque ad quod tempus audietur volens recuperare possessionem.
25 Debitori venienti ad iudicium nunquid restitui debeat possessio antequam satisdet.
26 Debitor an sit necesse quod satisdet si possidet immobilia.
27 Missionem in possessionem an possit facere iudex delegatus quemadmodum ordinarius.
28 Judex delegatus an exequatur suā sententiam interlocutoriam.
29 Judex delegatus licet non possit suam exequi sententiam tū potest pronunciare ipsam exequendam.

Plurimi. Si ex sacro rescripto vel iudicio decreto reus de prouincia in ciuitate Constantinopo. vel de vna prouincia in aliam fuerit protractus et cautionē prestiterit de sistendo in iudicio certa die et venerit. Actor vero contumax fuerit elapsis .x. diebus absoluetur reus ab obseruatione iudicij et actor condemnabitur in expensis quas reus sacramēto proprio manifestauerit facta per iudicē taxatione. nec audiē volens trahere de vna prouincia in aliam. vel de prouincia in dictam ciuitatem nisi satisdet idonee de lite prosequenda et de obtinendo in causa certam quantitatem promittēdo arbitrio iu. hoc dicit.
1 ¶ † No. ex isto prin. quod reus per sacrum oraculum et etiam per iudiciale decretum potest trahi ad forum actoris. sed illud facit. j. vt oēs obe. iudi. pro. §. si igit. vnde sumpta est auf. cum
2 in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. et dic vt ibi dicet. ¶ † Ibi intra decem dies not. quod vbi reus vocatur ad examen vetitum ex sacro oraculo. si actor contumax fuerit in comparendo coram iudice statuto et reus cōuenit in iudicio quod elapsis .x. diebus cōnumerandis ex die quo actor in iudicio stare debuerat reus absoluendus est ab obseruatione iudicij, si actor infra .x. dies nō cōparuerit et sic nō ob. l. pperandū. C. de iudi. vbi dē quod actore fugiente reus condēnatur si iudex videt eū malam cām fouere. quia illud est intelligendū vel cū actor absfuit lit. contest. vel cū actor cāmi cogitabat in foro rei. sed qū actor trahit reum ad forū suū et sic ad vetitū examen tunc in odiū actoris fugientis est hoc vt reus absoluatur ab obseruatiōe iudicij. si actor non cōparuerit infra diem statutam nec inter dies postea. et ita est

casus

3 casus singularis in nostro.§. ¶ †Ite taxationē no. ex isto tex.
q iā lex vel statutū dicat stari debere sacramento alterius . tñ
hoc recipit limitationē prout qd videbitur iudici qd apparet q
declarato expensarū fieri debet sacramēto rei.et tñ iudex illam
declarationē taxat ante declarationē.et hoc facit ad questio
nē de statuto.dicit statutū et de dāno dato stetur sacramento
accusatoris vsq ad quātitatē.x.librarū certe licet accusator iu
ret tñ poterit iudex illud sacramētum taxare.vtputa si viderit
factum falsitatem vel calūniam continere hoc phat per hunc
§.et videtur casus in.l.g bona.§.i.et vide que ibi dixi.ff.de dam.
infec.vbi iurāns nō calūnie causa se postulare cautionem dam.
infecti.ita tñ si iudex fuerit arbitratus et sic illud factum regulat
4 fm iudicantis arbitriū. ¶ †In gl.que incipit.l.elapso.ibi q
hoc iudiciū.no.pulchrā limitationem.l.pperandū.que dicit
instantiam iudicii durare triēnio qz illud est verū vbi lis conte.
est vt ibi.aut vbi lis non est contestata nec actor cōparet infra
diem statutam nec infra.x.dies postea tunc incontinenti reus
debet absolui ab obseruatione iudicii et vlterius causa nō pro
trahit.sed.d.dixi q ista.l.non habet locū nisi sic demū cum ex
sacro oraculo vel ex iudiciali decreto actor trahit reum ad exa
5 mē vetitum et illud credo verū. ¶ †In ea glo.ibi nec eīn not.
istam gl.per quā dici pōt q per impetrationē iudicis delega
ti non fiat interruptio prescriptio.vnde si impetro.ō te iudicē
delegatū super.x.que mihi debes talis rescripti impetratio p
scriptionem nō interrūpit.qz nō dicor iudiciū inchoare vbi ex
6 rescripto impetro vt ista glo.quā no. ¶ †In gl.que incipit si
eīn vicit.ibi vnde semper debet cōdēnari.no.singulariter istā
glo.ad statutū disponēs q victus victori condēnat in expēsis.
nā dispositio istius statuti operat q victus debeat condēnari
etiā si victus iustā causam habuisset litigandi.vt.l.si quis inse
ctatus.ff.depo.et spec.in ti.de expē.C.de iudi.l.pperandum.§.
et si quidē Et per hoc dico q statutū dicit q volens accusare
de falso non audiat nisi primo satisdet de refectione olim expē
sarū si succubuerit in cā qd vigore istius satisdationis est qd de
beat condēnari in sumptibus etiā si habuerit iustam cām liti
gandi et hoc pbatur per istam gl.habet eīn talem efficaciam ta
le statutum et talis satisdatio q licet alias de expensis iudica
re non possit nisi eadem die.vt lege paulus.de re iudicata ta
men vigore statuti vel satisdationis alia die iudicabit . Item
cum finita causa de expensis nihil sit agitandum.vt.l.terminan
do.C.de fruct.et lit.expen.eo qz veniūt iudicis officio et officiū
finitur finita causa.vt ibi no.tñ peti poterūt finita causa cōdi
tione ex lege municipali vel actiōe ex stipulatu qñ intercessit
stipulatio et hoc videtur de mente glo.in.l.si mulier.§.si rem.ff.
de leg.iii.et hāc opi.fuit secutus Old.in Sum.de sūa.tenuerit
cōtrariū et male.Sed nūc quero an iudex poterit victū cōdēna
re in expensis parte non petente.dic q sic qñ veniunt iudicis
officio:vt.l.ediles.§.item sciēdū.de edil.edic.ergo illud potest
explicare parte non petēte tamē si illud nō facit nō ppterea fa
cit litem suam quia illud officiū habet tacitā conditionem si
petitur.et ita no.Dy.in.l.iii.§.hoc autem iudicium.ff.de dam.
infec.et ibi de hoc per Bar.facit.ff.de magi.conue.l.i.§.pen.

Illud quoque. Offerri debet libellus ei qui ad iu
dicium vocatur et deinde prebitis
sportulis et data fideiussione de iudicio sisti.xx.dierū reus gau
deat dilatione in qua deliberet cedat vel cōtendat an iudicem
aliū associare petat aut recuset nisi sit ille qui loco recusari da
tus fuerit reus paratus deinde primo interroget an hoc litis
tempus transierit quod non modo ex ipsius responsione sed
etiam ex libelli subscriptione manifestauerit quādo reus initio
facere debeat lit.contest.per hoc iudicata pro nihilo est hoc di
cit vsq ad.§.si vero.et hinc sumptus est autem .offeratur. C . de
7 lit.contest. ¶ †Ibi offerri libellum no.q primo debet quis ci
tari vt vadat ad accipiendū libelli copiam.quod apparet quia
ad accipiēdū copiam debet procedere monitio et illud sine du
bio est verum de iure tamen in quibusdam locis de consuetu
8 dine non seruatur. ¶ †Sed quero nunquid sufficit citari in
ipso litis primordio procuratorem vt veniat ad accipiendū co
piam libelli an vero dominus est citandus . necessario videtur
q dñs sit citandus qñ libelli oblatio debet fieri ei qui ad iu
diciū vocatur vt hic.et in dicta aut.offeratur ergo patet q do
minus est citandus ipse eīn vocatur in iudicio non autē procu
rator hanc opinionem tenet Pe.et Cy.C.de procu.l.cum qui.
sed nihil allegat contrarium est veritas q etiā procurator ci
tari potest:vt.d.l.cum qui.et hoc tenet Bar in.l.si finita in ex
aminatione primi decreti et secundi non ob.l.iii.§.i.de dam.in
fecto.vbi subsidiū itur ad procuratorem:qz illud est in fauo
rem actoris introductum ergo non cedit in eius lesionem.vt.l.
quod fauore.de lega.nec obst.text.quod libellus debet offer
ri illi qui vocatur ad iudicium quia non sequitur ergo solus

9 dominus debet vocari non procurator. ¶ †In tex.ibi hoc est
no.reo debet dari dilatio.xx.dierum ad deliberandum an ve
lit cedere vel contendere infra quam dilationem iudicem po
terit recusare quod no per hoc patet q consentius coram non
suo iudice si receperit lit e'li copiam sibi datam ac etiam rece
perit terminum ad opponendum contra libellum et ad deli
berandū an velit cedere vel contendere non propterea vide
tur in iudicem consentire vnde obiicere poterit exceptionem
declinatoriam non sui iudicis:vt.ff.de iudi.l.sed et si susceperit
non autem per susceptionem dilationis vt hic p receptionem
copie libelli:vt.l.non videtur.ff.de iudi.per hoc dicebam hodie
nuno in qōne de facto q reus qui exceptionē proponit ante li
tem conte.et vno contextu pponit in ea exceptionē non sui iu
dicis quod non videtur per propositionem primarū exceptio
num in iudicem consensisse quoniam proponendo tunc exce
ptionem non sui iudicis licet preposuerat alias vno contextu
patet quod voluit actiones suscipere.ergo non videtur in iudi
cem consensisse.et ita fuit de facto hic obseruatum . Ut tamen
iste dubitationes tollantur sic cautus vt prime exceptio in or
dine sit exceptio non sui iudicis.nonō dicas absolute q non
intendis in eum per aliquem actum cōsentire tanō in suum
iudicem quia absolute dicendo reputaberis cōtumax et tanō
contumacem te iudex condemnare posset . Sed dicas q tu nō
intendas per aliquem actum quem facis vel facies in futurū cō
sentire in eum tanō in iudicē competentem nisi quatenus de
iure teneatis.Et hec doctrina traditur per Inno.in.c.eā cu
mana de ele.allegat pro casu de ver.sig.c.ex parte ad intelligē
tiam.lib.vi. Hanc autem dilationem.xx.dierum iudex abbre
uiare poterit ex causa et ita intelligitur qd hic no.in glo.super
ver.xx.sine causa autem abbreuiatio fieri non potest : vt.l.ii . ff.
de iu.Ja.de bel.Nec ob.q dilatio legalis abbreuiare non pōt
qz hoc est verū in dilatione legali absq aliquo ministerio iu
dicantis.vt est in tpe.x.dierū ad appellendū.et in anno et bien
nio ex causa qui dant ad psequēdū appellationē et in quadrie
nio quod datur ad petendam restitutionē.sed qñ ipsa conce
ditur cum ministerio iudicantis semper ex causa abbreuiari
pōt.vt hic in glo.et ita no.in aut.offerat.et.ff.de iud.l.nōnō.et
d.l.ii.de re iu.et hanc doc.ponit Cyn.in.c.adultum.de reg.iur.
10 ¶ †Ibi liberare se.no.tex.per hoc patet q confitens debitum
non cogitur litem contestari nec subire iudiciū.facit.ff . de no
xa.l.toties.et ideo confitenti semper sit preceptū de soluēdo.vt
.l.ii debetori.ff.de iudi.Ubi eīn partes non sunt iudicis in co
fessum in ciuili lz secus in criminali.vt.l.prota de.ff.ad.l.egl.et
eodem modo euitat contestationem qui dicit se paratum solo
uere offerēdo.vt.C.de procura . l.si reus paratus sunt enim ola
iudicia absolutoria de perpe.et tempo.actio.§.si.Et hec no.p
ptāeibus peritissime vt qñ videtur sibi libellus offerri de quo
debent iuridice cōdēnari q soluant vt absoluantur nec expe
11 ctent q condemnent. ¶ †In tex.ibi personali fideiussione vel.
q reus debet fideiubere de iudicio sisti et hoc est verum hodie
vt instit.de satisda.§.hodie.nisi possideat immobilia sufficien
tia vt.l.sciendum.ff.qui satisda cog.vel nisi iuret se satisda.non
posse quo casu iuratorie cautioni cōmitti. Item hoc fallit in
quibusdam casibus in quibus quis non tenetur satisdare . qui
no.in.l.i.ff.qui satisda cog.quinque eīn nō iuratorie sed nudo ver
bo statur.vt est in clericis.vt.C.de epis.et clericis.l.i.Cum autē
satisdant dare debent fideiussores idoneos omni exceptione
maiores.alis satisfecisse non dicuntur.nisi qui sciens acceperit
vt.l.de die.§.qui moliterem.ff.qui satisda.cog.l.i.si quis in ius
voca.non ierit.que fideiuss.remitti potest parte volente.
12 ¶ †Sed an possit dare pro fideiussione pignus vel ab initio
dedit pignus postea possit dare fideiussorem.dic vt hic no.in
glo.super ver.fideiussorem. Item vsq ad quantum tēpus ille
qui promisit aliū sistere in iudicio teneat et infra quātum tpe.
dic vt in si.ex.glo. Item predicta vera q hodie suo nomine cō
uentus satisdat de iudicio sisti et iudicato soluendo . nec realē
nec personalē suo nomine satisdabit.vt.d.§.sed hodie.insti . de
satisda.licet in hoc sine varie opinio.vt not.glo.in.l.fin.ff qui
satisdare cogan. ¶ In tex.ibi et declarare no.ad inspiciendum
vtrum prescriptio sit decursa non expedit aliud videri nisi tem
pus confectionis instrumenti per quod apparet temporis de
cursus. ¶ Ibi pro nihilo esse no.hunc text.q contestatio fa
13 cta contra formam huius.l.pro nihilo est. ¶ †Per hoc patet
quod per talem contestationē non inducit prescriptionis in
terruptio quia nullius momēti est ergo etc.vt.l.si pater . C . de
de sa.defunc.et hoc tenuit glo.in.d.aut.offeratur.Sed tu dicas
quod imo sit interruptio prescriptionis . et illud quod dicitur
quod contestatio pro nihilo est:est verum quantum ad illum
effectum vt iudex ita possit recusari sicuti facta non esset con
testatio sed quo ad alios effectus vt quo ad interruptionem

prescriptionis et quo ad hoc vt non sit necessaria alia litis con
testa. sed possit veniri ad diffinitiuam absque alia contestatione.
Illa contestatio facta contra formam huius. l. bene habebit
suum effectum. et ita intelligitur hec litera per glo. notabilem
in c. quoniam. c. offeratur vbi est canonizata hec aut. ¶ In glo. que in
a capi. i. scripta petitione ibi et nomen actoris et nomen rei *con
tra quem agitur quando libellus dirigitur cōtra certā personam
14 et ita servat consuetudo. ¶ † In ea glo. ibi puta. sed an proce
dat illa petitio peto tale predium cum pertinētiis. vel tale epi
scopatū cum sua diocesi. dic quod sic vt in capi. cum ad sedē. extra
de resti. spo. facit. l. vxori. §. legauerat de leg. iii. et per Dyn. in. l.
de pupillo. §. qui nunciat. de no. ope. nū. Qualiter autem res
singularis debeat demonstrari cum res petitur in libello dic
quod per scripturas demonstrando confinia. vt. l. forma. ff. de censi.
ff. de rei vendi. l. si in rem. ff. depo. l. i. §. circa et per relationem ad
illud certū. vt. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. i. et ff. de cōn
di. et demon. l. nominatim. ¶ In ea glos. ibi si est vniuersitas.
per hoc patet quod sufficit dicere peto a te hereditatem sempro
nii quā tu possides quia sum heres et non facta specificatione
rerum quas possides petere etiam explicare in executione sen
15 tentie. vt. ff. pro. so. l. arbiter. gl. in. l. i. §. i. de eden. ¶ † In ea. gl.
ibi causa autem scz remota et contractus proxima. dāt vt obli
gationē quis nō debet exprimere in libello quia inserta causa
scz remota de necessitate inseritur proxima. l. licet. §. ea obliga
tio de procu. Item hoc verū in personali quod causa est inserēda
ratio est quia singule obligationes singulas causas sequuntur et
sic cum obligatio possit esse ex pluribus causis merito causa
est inserenda. vt. l. in eadem. §. actiones. ff. de exceptio. rei iudi.
sed in reali non est causa inserenda cum causa non potest esse
nisi vna vt. d. §. actiōes. Fallit in hypothecaria quia licet sit in
rem. tamē aliquid personalitatis habet vt. l. si tibi. §. de pigno
re. ff. de pac. Et ideo in hypothecaria est causa inserenda sicut
in personali. et ita tenet Cy. et bene in. l. edita. C. de edē. ¶ Quod
autem dixi in personali causam debere exprimi intellige si pe
teretur a reo alias libellus bene procedit tanquam generalis si non
apponat. vt no. in. d. l. edita. ¶ Ibi remittunt. no. libellū pos
16 se remitti de partium volūtate. ¶ † In ea. gl. in fi. et hec vera. et
no. quod vbicunque quis vult accusare siue sit crimē de quo possit
inquiri siue non semper debet libellus offerri secundum solē
nitatē. l. libellorum. ff. de accus. ¶ In glo. i. cautione speciale in
legatis et aliis casibus qui notan. in. l. i. ff. qui satisdare cogan.
17 ¶ † In glo. que incipit ex presumptione. no. quod dictio quēad
modum est expensiua veritatis vbi de hoc pōt referri. alias aut
impropietatem significat. vt. ff. de acqui. pos. l. si me in vacuā.

Si vero. Ex isto. §. sumitur auten. ei qui iurat. C. de bo. autor. iud. pos. iurans sistere se iudicio
si postea a ciuitate abfuerit per iudicem ordinariū causa sum
matim agetur et etiam per legatum qui examinabit in. quan
tam iurans aufugerit et si datis indiciis aufugerit et non cō
paruit mittetur actor in possessionem pro mensura debiti de
clarati quam non recuperabit nisi omnia damna resarciat et si
de iussorem prestet de sistendo in iudicio hoc dicit. Uel summa
hanc tex. secundum textum auten. ei qui iurat. que hic est sum
18 pta. ¶ † Ibi omnino exhiberi reo not. hunc tex. quod si quis
iurauit se sistere in iudicio coram iudice ordinario quod ratio
ne talis promissionis iudex ordinarius potest ipsum facere
capi in persona vt sistat etiam in causa ciuili. nec potest dicere
iuraui solo sistere sed condemnes me ad interesse et hoc patet
ex dictione omnino. Iudex vero delegatus non potest ip
sum facere capi. in persona sed denunciare deleganti vt hoc fa
ciat. et no. hoc contra iudices pedaneos qui sunt iudices dele
gati ab episcopo et domino legato vt nō possint facere capi de
19 bitores per hanc literā sed debēt denunciare deleganti. ¶ † Ibi
per fugam no. quod fugiēdo quis accusat seipsum tñ per hoc non
est plena probatio contra eum vt est tex. hic nam si esset plena p
batio non requireretur negocium aliter examinari et tñ hec li
tera hoc requirit et hoc idem no. gloss. C. de reb. cre. l. in bone si
dei. quod est verum nisi cōmitteretur maleficium per fugā. Et sit
exemplum in statuto disponēte quod qui fugerit ante familiam
presumatur bannitus vel habere arma eo ipso quod fugit con
traci est plena probatio quia per fugam videtur maleficium
cōmissum. facit ad hoc. ff. de re mili. l. desertorem. facit quod no.
in. §. transfuga. ff. de penis. et C. de seruis fugiti. l. si seruus. et. l.
pe. iudi. facit quoque sus. a. §. necessitatem. et hoc no. contra seu
atores qui fugiunt vt presumantur subtraxisse res que domi
nis eorum subtracte sunt vt in glo. hic no. et signa. ¶ Ibi de
biti declarati not. quod hodie cum mittitur in possessionem
bonorum debitoris debet fieri missio rei seruande causa pro
mensura debiti declarati et hoc locum habet nisi missio fiat
ex diffinitiua. vt. l. a diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudica.

> a ¶ Nomē actoris et nomen rei. sed verū libellus debeat actionē cōti
> nere? gl. tāgit hic tam. l. i. ff. de edē. et spe. in ti. de acti. et
> pet. §. sequitur pn. de li. cōc. §. qd aūt libellus. et vide quod
> no. in. c. examina ta. de iudi. et in. c. dilec. eo. ti. et vide
> ibi Fel. in pn. tertia fi. in ver. nomē actiōis. et Jas. de
> mer. in. §. olim in ver. nomē autem actionis. et in. §. sz
> iste. col. xiii. eo. ti.

siue fiat ex interlocutoria prout factum fuit hic et ita tenet gl.
in dicta auten. ei qui iurat et in. l. preseti. §. primo de his qui
ad eccle. confu. Olim vero siue fieret ex diffinitiua siue interlo
cutoria fiebat in omnibus bonis preterquam in causa domini
infecti et legatorum. vt. l. prima. et. l. fulcinius. §. primo quib. ex
cau. in possessionem eatur. Uenditio autem olim et hodie nō
fiebat de bonis omnibus sed pro mensura debiti declarati si
ue fieret venditio ex sententia interlocutoria. vt notat gloss. in
dicta autentica ei qui iurat et licet quidam aliter notent. d. l.
presenti. Item cum fit missio ex diffinitiua. primo capiuntur
mobilia secundo immobilia. tertio nomina debitorum. vt. d. §.
in venditione. sed quando fit missio ex interlocutoria potest
fieri hoc ordine non seruato et primo capi poterunt immobilia
20 hoc tenet glossa quod not. singulariter. ¶ † Sed quero an
hoc sit verum in diffinitiua vt nunquam possit fieri missio nisi
pro mensura debiti declarati dic quod indistincte verum est nisi
si bona debitorum sint omnia hypotecata creditori quia tunc
in omnibus bonis poterit fieri missio vt hic nota. glossa nam
per hoc patet quod cum hodie quilibet debitor obliget om
nia sua bona presentia et futura quod quando creditor petit se
mitti in possessionem rei seruande causa potest petere vt mit
tatur in possessionem omnium bonorum nec obiici sibi pote
rit quod debet mitti in possessionem pro mensura debiti de
clarati. Item si creditor dicit sibi deberi omnia bona debito
ris in omnibus fit missio. vt hic in glossa nota. et sic in duobus
casibus fallit quod dicitur quod debet fieri missio pro mensu
ra debiti declarati. Et etiam tertium casum in quo potest fie
ri missio in omnibus bonis videlicet si creditor fuerit pactus
cum debitore quod possit sua autoritate intrare in omnibus
bonis. vt. l. tertia. C. de pigno. nec etiam est dare causam quia
dictum pactum non valeat. ergo seruandum. vt lege prima. ff.
21 de pactis. ¶ † Sed quero quando fit venditio in bonis debi
toris et debet fieri pro mensura debiti declarati an possit ven
di vna possessio debitoris que valeret vltra debitum et illud
quod est vltra restituatur ipsi creditori glossa hic dicit ita de
consuetudine obseruari ita tamen quod res in cuius posses
sionem creditor missus est non transcendat duplum eius quod
creditori debet quod intellige nisi creditori aliter satisfieri nō
posset quia tunc etiam pro paruo debito potest poni manus
ad magnam possessionem vt. l. prima quando decreto opus
non est et hoc no. pro his que fieri videmus quotidie. nam cre
ditor pro debito. x. mittit se in possessionem bonorum valen
tium. xx. tamen ei non satisfit nisi pro mensura debiti declara
ti quia residuum debet restitui ipsi debitori vt glossa dicit.
22 ¶ † Sed quero an debeat fieri missio secundum mensuram
debiti declarati. l. peti et declarari et probari saltem semiplene
vt. l. cum proponas. C. de bonis autoritate iudicis possiden
dis. et hic ista autenti. semiplena probatio forte non pote
rit fieri per solum iuramentum actoris quando apparet quia
necesse est quod iudex examinet causam que examinatio non
esset necessaria si solum iuramentum sufficeret glossa tamen
videtur tenere contrarium in. l. si is a quo. ff. vt in possessionem
lega. Erit enim necesse de debito constare antequam fiat mis
sio per testes vel per instrumenta ideo dicitur tunc constare
summatiue non plene quia examinata est causa parte absente
et hoc tenet glo hic et in autentica ei qui iurat. quod bene no
23 ta. ¶ † Ulterius queritur an missus in possessionem ex primo
decreto lucretur fructus. Glo. dicit quod non nisi in casu. l. ful
cinius quibus ex causis in possessionem eatur. et hoc est verum
de iure sed de cōsuetudine terrarum aliter obseruatur vt glos
sa dicit quod nota quia non est alibi.
24 ¶ † Quero vsque ad quod tempus debitor auditur volens re
cuperare possessionem. dic vsque ad triginta annos. vt hic glos
sa nota. in dicta autentic. ei qui. Et ex hoc nota quod licet te
nens pro alio nunquam prescribat etiam si per mille annos te
neret vt videmus in colono et possidente pro alio vt. l. male agi
tur de prescriptione. xxx. annorum tamen ille qui est missus in
possessionem ex primo decreto qui non possidet sibi sed alteri
prescribit spatio. xxx. annorum. Et per hoc resultat mirabile
quod sine possessione procedit prescriptio contra regulam. c.
sine possessione. de re iudicata in. vi. missus enim in possessionē
non possidet. ff. de acquirenda possessio. l. iii. in fin. et. l. cum ex
causa. eodem titulo. et tamen videmus quod hic prescribit. sed
istud est speciale in odium debitoris fugientis quia iurauit
25 sistere in iudicio ¶ † Queritur vlterius verum isti debitori ve
nienti ad iudicium debeat restitui possessio antequam satisdet.
dic quod non nam vt sibi restituatur possessio satisdare de
bet. ergo debet primo hoc implere quam sibi relaxetur. vt lege
iulianus. §. offerri. et lege qui pendentem vindemiam. ff. de
actionibus empti. Et nota hic quod eo satisdante illis actor
de possessione

de possessione recedit. Et est ratio quia actor fuit missus eo quod non satisdabat merito eius satisdatione restituitur possessio. Si autem actor mitteretur in possessionem quia debitor non soluit. tunc licet satisdaret debitor non propterea de possessione receditur. ut l. si pecunie. in fi. ut in possessio. lega. Est enim regula quod ubicunque res satisdat et pro quo creditor est in possessione debet creditor de
26 possessione recedere et non aliter ut ibi probatur. ¶ †Quero an sit necesse ut debitor satisdet de iudicio sisti si possidebat immobilia. glos. hic dicit quod sic. quod no. quia ex his habes determinatione l. sciendum. ff. qui satis. cogan. que dicit quod possidens immobilia non cogitur satisdare de iudicio sisti. nam istud est verum a princi. sed si reus promisit a princi. de iudicio sisti et postea aufugit et creditor missus est in possessionem nisi satisdet de iudicio sisti. tunc debitor non potest recuperare possessionem nisi satisdet de
27 iudicio sisti. et hoc tenet hic gl. sup verbo fideius. ¶ †Ulterius quero an istam missionem potest facere iudex delegatus quemadmodum ordinarius glo. dicit quod non. quia mittere in possessionem est mixti imperii. ut l. iubere caueri. de iurisdi. omni. iudi. ergo delegatus hoc non potest. quia non habet mixtum imperium. ut in c. primo. de offi. iudi. dele. preterquam in causa damni infecti. et hoc propter naturam negocii quod desiderat celeritatem. ut l. iii. §. duas. ff. de dam. infec. licet ast non possit mittere potest tamen pronunciare de mittendo. et ita tenet hic glo. super ver. iudex. Ex quo
28 duo no. †Primo quod iudex delegatus non exequitur sententiam suam interlocutoriam. de interlocutoria loquitur iste. §. et tamen non exequitur iudex delegatus. quod est verum quando vult exequi mittendo in possessionem ut hic. sed si velit exequi denegando parti iurisdictionem vel iudicium vel multando vel bannienIdo et potest. ut l. i. ff. si quis ius dicen. non obte. et l. cui iurisdictio. de iurisdictione om. iudi. facit. l. sed si per pretorem. §. sed si cum decreto. ff. ex quibus cau. in possessio. ea. et hoc no. Bar. in lect. in
29 d. §. in venditione. ¶ Secundo no. ex ista glo. quod licet delegatus non possit suam exequi sententiam. tamen potest pronunciare ipsam exequendam. et sic facit quod licet conservatores monete non possint absolvere debitores communis tamen possunt pronunciare ipsos esse absolvendos. et idem dicas de officialibus bonorum rebellium qui non possunt absolvere et dare rebellibus. sed bene possunt pronunciare ipsos absolvendos ad hoc facit l. fi. C. si aduer. lib. et C. ubi et apud quem. l. fi. et l. fundus. C. de rescinden. vendi.

¶ Constitutio que ex ascriptitio. Rubrica.

1 Ecclesia una potest cum alia permutare immobilia metropolitani decreto et iureiurando prestito.

In quadam. ¶ Natus ex ascriptitio et libera post hanc leges
1 liber est. ¶ †Item una ecclesia potest cum alia permutare immobilia metropolitani decreto et iureiurando prestito quia talis permutatio utilis est excepta constantinopolita. hoc dicit totus titulus.

¶ Ut de cetero commutationes rerum eccle. Rubrica.

1 Rerum ecclesie commutatio an fortuito fieri possit cum principe.

Legem. Commutatio rerum ecclesie non potest fieri fortuito cum principe sed hoc acto ut res que transferuntur in principem in privatorum personam transferri non possint, si secus actum fuerit non valet commutatio et economus rem illam in privatum translatam auctoritate propria accipere potest et hoc locum habet in alienationibus futuris non autem in preteritis. Item statuta in contractibus emphyteosim perpetuam concedere potest preter ecclesias constantinopo. hoc dicit. Hodie vero res que transferuntur ab ecclesia in principem possunt a quocunque transferri et sic in hoc tunc titu. corrigitur per. §. fi. I. de spo. lar. et hoc tenet hic glo. super
1 ver. damnus. ¶ †In glo. que incipit sed. I. ut spo. largi. not. istam glo. et intellige eam quando ille qui venditionibus manus iniectionem reservauit: alias translate non possent in alium me propria autoritate manum iniicere. ut l. i. C. de condi. ob tur. causam. et l. fi. §. et quia. C. communia de le. de ver. ob. l. si ita. §. ea l. Item intellige eas sint pactus ut alienes: si autem reservasset in mihi manus iniectionem si alienasses tunc quia manus iniectio est collata in tempus quo desinit esse mea: nihil operatur tale pactum vel talis reservatio. ut ff. de manu. testa. l. stichus. ¶ †In nullo tempore. no. tex. istum iuncta glo. hic posita ad statutum disponens quod instrumentis dotalibus nulla currat prescriptio. nam non ob. his verbis currit prescriptio centum annorum. et no. etiam hic casus quod per statutum potest disponi ut nulla prescriptio currat prout hic fuit statutum per pactum verum non possit fieri quod non currat prescri-
1 ptio nisi. xl. annorum ut hic tenet gl. in. d. aut. quas actiones. C. de sac. san. ec. quod no. ad statutum civitatis perusii disponens quod si debitum steterit p. x. an. quod non fuerit petitum a tempore quo peti potuit quod de cetero peti non possit ut si vis quod dicta prescriptio tibi non currat pacificaris tempore contractus quod tibi non currat prescriptio x. annorum inducta a statuto sed solum. xl. annorum.

¶ Ut ea que vocantur. Rubrica.

1 Clericum qui in maiori ecclesia ordinatur potest prebere ecclesie pro introitu quod de consuetudine dari solet.

1 Plurimas. †Clericus qui in maiori ecclesia constantinopolitana ordinatur potest prebere ecclesie pro introitu quod de consuetudine dari solet. Aliis vero ecclesiis nil dari debet contra faciens sacerdotio spoliari debet et iudex qui in his observandis negligens fuerit decem librarum auri pena punitur. h. d. totus titulus. et facit extra de simonia. capitulo de regularibus. quod no. ad legata que quotidie fiunt sub conditione si talem in monachum receperint. est enim turpis conditio ut dixerunt monasterium ad simoniam invitatur. ut dicto capitulo regularibus. ergo reiicienda tanquam turpis legato manente puro. Sed nonne hodie videmus fieri contrarium quia quelibet monialis intrans monasterium dat dotem die quod non quia talis dotis datio est pura non ad hoc ut recipiatur in monialem. et quia istud est de consuetudine que hoc licitum facit. ut. i. de san. epis. §. pro consulibus. ut hic videtur sentire gl. super ver. monasteria.

¶ Prescriptio. Statutum an possit tollere prescriptionem, vide Bar. to. de his. et Imo. in c. cum nobis. de prescrip. et Fe lynus in rubrica de prescrip. ver. ib. fallit. vii. et versi. considera secundo. et nota col. penultima.

¶ Ut clerici qui recedunt aliis pro eis surrogatis prebeant emolumenta. Rubrica.

1 Patronus ecclesie clericos non constituit sed eos presentat episcopo.
2 Clericus iniuste se absentans ab ecclesia, an puniatur.
3 Surrogatus loco potestatis, an illud salarium et emolumentum consequatur quod habet potestas.
4 Patronorum ius et potestas.

Plurimi. Si clericus iniuste se ab ecclesia absentat destituitur ob hoc divinum officium sed in eius locum alii surrogantur et surrogatis eius emolumenta prestantur nec se absentans volens postea in ecclesia remanere debet admitti, et administrans prebendas de suo tale emolumentum solvet:
1 si surrogato illo non fecerit exhiberi. ¶ †Item patronus ecclesie in ecclesia clericos non constituit sed eos presentat episcopo et episcopus approbat idoneos et improbat reproban-
2 dos hoc dicit totus titulus. ¶ †Ideo an iis dixi iniuste quia si iuste clericus ab ecclesia se absentat non punitur ut hic innuitur in gl. et supra quomodo opor. episco. §. fine. et erit iusta
3 causa si abest causa studiorum. ¶ †Ibi surrogatos nota. hic textum ad questionem de illo qui tempore mortalitatis surrogatur in locum potestatis Perusii ut debeat habere illud salarium et illud emolumentum quod habebat potestas. Item no. contra clericos de ecclesia fugientes ut in locum ipsorum debeant alii surrogari nec postea volentes ad ecclesiam redire
4 debeant admitti. ¶ †Ibi ministerio no. text. contra patronos ecclesiarum qui habent ius presentandi ut episcopus non debeat confirmare omnem presentatum per patronum sed illum tantum quem cognoverit idoneum. ¶ Ultimo not. glos. que dicunt istam. l. in argumentum contra ecclesias Italie, que semper habent canonicos pauciores quam sit numerus statutus. nam cogi debent numerum adimplere ut divinus cultus adimpleatur.

¶ Ut in privatis domibus sacra ministeria non fiant. Rubrica.

1 Dictio tanquam, denotat impropietatem.

Et priscis. Prohibet hec constitutio sacramentalia in privatis domibus celebrari. puta cantari missam et similia que honeste nisi in ecclesia fieri non possunt. Oratorium autem quis habere potest contrafaciens punitur. nam domus publicatur

et habet locum in futuris et preteritis si intra tres menses a tem-
pore publicationis dicte constitutionis hoc non correxerit et
presides prouinciarum et alij si eis fuerit pronunciatum et nõ pro-
hibuerint in.l.libras auri puniunt et cingulo spoliant.h.d.to-
1 tus titu. ¶ †Ibi tanq̃ in sacris.not.dictionem tanq̃.nã hec
dictio proprietatẽ denotat.vt.l.si me in vacuã.ff.de acqui.pos.
patet hoc loc⁹ in quo erat nõ dr̃ esse sacer.et hoc est verũ quan-
do vnus solus priuatus aderat.sin autem esset locus publicus
oratorium bene esset locus sacer.ar.ff.de in ius voc.l.ij. Quan-
doq̃ dictio tanquã est expressiua veritatis.vt.s.de exhiben.
reis.in princ. ¶ In tex.ibi pro motu.no.istum text.coniuncta
gl.q̃ res committitur alicui ſm motum suum vt intelligatur
intellectum eius arbitriũ ita vt ipse debeat causam expedire.

¶ Ut defuncti seu funera eorum non iniu-
riantur a creditoribus. Rubrica.

1 Episcopi sequestrari possunt facere corpora vsurariorum
quousq̃ heredes vsurariorũ caueant de vsuris soluendis.

Qui varietatem. Legislatori extremo
nec etiam funeri debitoris defuncti creditor
pro suo debito consequendo aliquã iniuriã
debet inferre cõtrafaciẽs debito priuatur.et
tertia pars bonorũ ipsi⁹ fisco applicatur cũ
infamia et tantũ heredibus defuncti restituit et iudex negligẽs
in imponẽdo penã hic insertã pena punitur hoc dicit. ¶ No.
istud principium contra illos qui autoritate propria corpus
alicuius vsurarij detinent ne sepeliatur.nam priuantur debi-
to eorum.et tertia pars bonorum fisco applicatur. ¶ In text.
ibi modis.not.vbi lex dicit aliquem suo iure modis omnibus
intelligitur ipso iure.licet vtatur verbo futuri temporis.vt
hic coniuncta glo.secus autem si istud nõ esset appositum.q̃
tunc intelligitur per sententiã.vt.l.criminali.C.de iurisdictio
ne omni.iudi.et.l.iubemus.§.sane.de sacrosan.eccle.cum si.
1 ¶ †No.hic casum pro episcopis vt possint facere sequestrari
corpora vsurariorum quousq̃ heredes vsurariũ caueant de
vsuris soluẽdis.Item per hãc.l.potest dici q̃ cum per formã
statuti communis perusij instrumenta confessionata debeant
mandari executioni ad voluntatem creditoris presentis instru
mentum confessionatum mortuo debitore poterit facere deti-
nere eius autoritate iudicis corpus eius ne sepeliatur quousq̃
de debito satisfiat. Ibi nihilominus antea not.hunc casum
q̃ licet executio et punitio huius criminis specialiter per.l.vni
demandetur non propterea alteri iudici de illo crimine alias
iurisdictionẽ habenti iurisdictio denegetur.quod patet quia
punitio huius maleficij specialiter cõmittitur huic prefecto ci
uitatis constantinopolis.et tamen postea dicit q̃ maleficium
punire poterit magister officiorum de hac.q.dixi in.l.si.C.de
vocan.libro.x.

Illud. Refert legem canonis qua cauetur q̃ si aliquis
sit administrator idemq̃ iudex ordinarius q̃
causas per se debet audire non autem cõmittere.q̃ melius te-
stes terrere potest q̃ iudices pedanei quibus causa commit-
teretur et si talis administrator fuerit occupatus aliqua neces-
sitate vel iussu principis potest causam delegare seruando sibi
sententiam et tunc debet apud se item facere cõtestari et rursus
causam audire in medio et fine q̃ acta sunt et sic ferre sententiã.
Item debent iudices appellationẽ suscipere vbi suscipiende
sunt et per se causam audire vbi sententiam sibi reseruant con-
tra facientes puniuntur. Item omnes alij iudices preter ordi-
narios debent per seipsos totam causam audire.contrafaciẽ-
tes puniuntur hoc dicit.vide quod not.C.de iudi.aut.ad hec.

¶ Ut immobilia ante nup.donat. Rubrica.

1 Res immobilis in dotẽ data estimata an alienari possit.
2 Uir sicut est dñs rei dotalis cõstante matrimonio ita et mu-
lier cõstãte matrimonio est dña rei sibi dõate ꝓpter nuptias.

Causam. Donatio ꝓpter nuptias in im-
mobilibus consistens etiã mulie
re consentiente nõ alienatur nec obligatur nisi elas-
pso biennio mulier suum consensum confirmet.nec
tũc ibi nocet si vir aliud in bonis non habet ex quo mulieri sa
tisfieri possit cõtrahenti tñ cum viro ius saluũ est contra eum
ad reliqua sua bona. Itẽ dos alienari non possit et oĩa priui-
legia doti data sunt firma.h.d.totus iste tit. Uel summa totus
istum titulus de verbo ad verbum ſm aut.sine a me.§.ad velle.

1 que hinc sumit. ¶ †In gl.q̃ incipit.l.q̃ in si.dicit q̃ res immo-
bilis data in dotẽ estimata nullatenus alienat etiã interueniẽ
te sacramẽto de iure ciuili.vt in.§.et cũ lex.C.de rei vx.ac.et hoc
est propter ꝓhibitionẽ.l.iulie.vt in tit.de fun.do. Si vero fuit
data tali estimatione q̃ facit emptionẽ.tũc vir eã alienabit q̃
hoc casu nõ habet locũ.l.iulia.sed remanebũt obligata vxori
ꝓ dotis estimatiõe.vt no.gl.i.l.i.sine a me.C.ad vell.sinaũt fuit
data in dotẽ res mobilis et inestimata.tũc si constat in põdere
numero vel mẽsura alienari poterit ad viri arbitriũ.tex.est no.
in.l.res in dotẽ.ff.de iur.do. Si vero in neutro ipsorũ consiste
bat tunc alienari nõ põt nisi eo casu quo vir soluẽdo est et satis
fieri põt in hoc in alijs bonis viri.et ita debet intelligi ista gl.
Pro hoc est casus in.l.dotale.ff.so.m.et.et.l.seruũ dotalẽ.ff.de
manumi. Et ad hãc distinctionẽ dz reduci institu.q.alie.lj.in
2 prin. ¶ †Sciasit tñ q̃ sicut vir est dñs rei dotalis cõstãte matri
monio.vt.l.vbi adhuc.cũ si.ita et mulier cõstãte matrimonio est
dña rei sibi donate ꝓpter nuptias.quã donationẽ ꝑ nuptias
debet lucrari solu.ma.et ita no.in aut.sine a me.C.ad velle.

¶ Ut facte noue constitutiones. Rubrica.

1 Constitutio diocesana post quod tempus liget.
2 Mulier testari non potest sine consensu duorum proximorũ
consanguineorum.

Semper. Lex post insinuationẽ ligat in ci-
uitate Cõstantinopo.in prouin
tijs post duos mẽses a die publicationis.h.d. Qua-
liter aũt cõstitutio debeat publicari.dictũ est.s.C.
1 de mã.prin.§.si.no.in data.vj.li.p Jo.an. †Itẽ post duos mẽ-
ses nõ ligat cõstitutio illũ qui extra diocesim erat tpe publica-
tiõis vl alia infirmitate grauat⁹ ita q̃ publicatio veniã ad suã
notitiã nõ potuerit peruenire.vt no. Jo.an.i.c.ij.extra de testi.
alle.cũ in tua.q.ma.accu.pos. Inn.vt tenere cõtrariũ in.d.c.ij.

Prouinciarũ. In tex.ibi superuenientibus.
No.hic est casus cõiuncto ver
2 bo repente qđ est infra ad questionem. †Factum est nuper qđ
nulla mulier possit testari sine cõsensu duorũ proximorũ cõsan
guineorum. Quedã mulier añ hoc statutũ testamentum cõdi-
derat sine solennitate predicta et post statutum superuixit et
testamentum non mutauit an erit aliqđ,an nullum.q̃ solenni-
tas est seruata. Et hic est casus q̃ si mulier que superuixit post
statutũ tpe sue egritudinis nõ habuit potestatẽ mutãdi testa-
mentum vt q̃ mors sibi repẽtina venit q̃ illud testamentum
vz nec irritat per statutũ.secus si mors non fuit repentina,sed
habuit potestatẽ mutãdi testamentũ tẽpore sue egritudinis et
nõ mutauit.arg.huius litere a cõtrario sensu.et q̃ voluntas est
ambulatoria vsq̃ ad mortẽ.vt.l.qđ per manus.de iur.codi.sed
inspiciendo tempus mortis illud testamentum dicitur factũ
post statutum ergo etc. An aũt valeat statutũ predictũ videt
q̃ nõ.q̃ erit voluntas captatoria ex quo confertur in alterius
arbitriũ.vt.l.captatorie.et.l.captatorias. Cõtrariũ est verũ.nã
potestas testãdi introducta est a iure ciuili.vt no. Dy.in regu
la indultũ.de reg.iur.lib.vi. Qđ ius ciuile per leges et consue-
tudinẽ tolli potest et mutari.ff.de legi.l.de quibus et q̃ in testa
mẽtis possit dari noua et certa forma per dispositionem iuris
patet q̃ hic imperator dat nouã formã testãdi. Uult enĩ q̃ in
testamento in scriptis testator nomen heredis propria manu
scribat et ipsum testibus exprimat in forma que non erat de
iure antiquo.ergo patet qđ per ius ciuile potest dari noua for
ma testandi.ergo eo modo per statutum.q̃ ius ciuile proprie
ciuitatis est,vt.l.omnes populi.de iusti.et iur.nec obst.qđ vlti
ma voluntas non potest conferri in voluntatem alterius per
testatorem.sed per legem bene potest conferri et hoc apparet
in donatione causa mortis que vltima voluntas est.vt.l.si.C.
de dona.causa mort.et tñ ex alieno arbitrio pendere potest.vt
videmus in filio qui potest donare causa mortis sine patris cõ
sensu et cum eius consensu potest.vt.l.tam filius.ff.de dona.causa
mor.et.l.tam is.eo.tit.et ita consului.

¶ Ut ab illustribus et qui super eam dignitatem sunt. Rub.

1 Dictio vsq̃ inclusiue ponitur.

Quecunq̃. Illustres et supillustres cau-
sas pecuniarias criminales
vel ciuiles per procuratorem tantummodo agita
re possunt:clarissimi etiã per procuratorẽ.hoc di-
cit vsq̃ ad finem.et limitat.C.de procurato.l.i.et antea.ibi po-
1 sita sumitur ex hoc corpore. ¶ †In glossa que incipit in-
clusiue nota hic dictionem vsq̃ poni inclusiue.sic.ff.de do-
lo.l.

in l. non vsq. Et est ratio q2 alias resultaret absurditas & sic
contra vbicunq3 resultaret absurditas ponatur exclusiue. vt. l.
nemini licet. ff. de offi. proconsul. & lega. quod no.

Ut ordinarie prefecture. Rubrica.

PLurima. Hic reuocat īperator quosdā
leges antiquas q̄ disponebāt
q̄ dignitas curiali concessa per principem absq3
administratione non liberabat eum a curia, secus si
dignitatem cum administratione habebat. h. d. totus titu.

Ut oēs obediant iudicibus prouinciarum. Rubrica.

1 Reus an conueniri debeat in prouincia in qua deliquit.
Et an inuitus ad tribunal duci possit. nu. 2.
3 Hermodicium qualiter contrahatur. 4.
5 Absens per contumaciam quando censeatur presens.
6 Uerba hec de terra: & terminis qualiter intelligantur.
7 Promittens de iudicio sisti si non sistit: tenetur ad interesse.
8 Sententia eadem datur contra procuratorem & contra defensorem simplicem.
9 Sententia lata contra illum qui liti se obtulit mandatur executioni contra dn̄m qn̄ se offerens non est soluendo.
10 Liti se offerens nec comparens nec principalis ipse: contra vtrunq3 fertur sententia.
11 Fideiussor de iudicato soluendo an dilationem petere possit a iudice vt causam nunciet domino.
12 Sententia lata contra fideiussorem de iudicato soluendo potest executioni mandari contra dominum.
13 Mandatarius si conuenitur etiam pro delicto quod ipse cōmisit de alterius mandato: an possit dilationes impetrare vt hoc nunciet mandatori.
14 Sententia lata contra mādatarium potest executioni mandari contra mandatorem cum mādatarius soluendo non est.
15 Processus si inchoetur contra mandatarium, & in illo processu apparet mandatorem obnoxium. an sententia ferri possit contra mandatorem: & contra mandatarium simul.
16 Fideiussor alicuius cum conuenitur: quid agere debeat.
17 Sententia lata contra fideiussorem contractus potest mandari executioni contra principalē si fideiussor soluendo nō est.
18 Iuri illi subijcitur quis vnde oriundus est.
19 Prouincie que dicantur.

VNam. Qua in prouincia quis deliquit
pecuniarū aut criminalis reus
sit siue de terra & terminis: siue de pprietate
siue de possessione aut hypotheca aut re qua
libet reus. Ibi vero subiacet quod ius perpe
tuum est. h. d. vsq3 ad. §. si igitur. Si ergo am
bo sunt in prouincia: ille omni priuilegio cessante causa expe
diatur. eo autē absente a domo in qua quid patitur ipsum qui
illum amisit velut procuratorē conueniā cui datis inducijs li
cet nūciare dn̄o cause quis si neq3 veniat neq3 teneat is q cōuen
tus est p̄sentatus condemnatur quo sit obnoxius: insup is qui
mittere voluit. Si obnoxius omnino appareat condemnatur
nō de rebus satisfiet si is qui p̄sens est soluendo nō sit nec ipse
qui presentare dominuz debuit cōpareat preconia voce voca
tus condēnetur: q2 cōtumacia pro p̄sentia est q̄ si desit accusa
tor cū reus venerit siue miserit absoluēdus est. & vt dāna resar
ciantur excipit hoc si pragmatica forma publice cause appel
latōe pcedat excipiat q̄q̄ principali comitatui exhiberi vel
appellatio legitime interposita induciarū vero tp̄s prefinitū
est quatuor mensiū aut sex aut nouē s̄m locorū distantiaz. h. d.
vsq3 ad. §. cause decētes. & hinc sumpta est aut. qua in prouin
1 cia. C. vbi de cri. agi opor. ¶ † Ibi neq3 ex priuilegio not. q̄ nō
ab aliquo priuilegio reus debet cōueniri in prouincia in qua
2 deliquit vel in qua reus quoquomodo effectus est. ¶ † Nota
singulariter istum tex. q̄ quando reus qui conuenitur in ciui
tate p̄sens est & ad iudiciuz venire detractat q̄ inuitus ad tri
bunal duci potest ad hoc vt eo p̄sente causa agitetur & hoc fiat
multando eum & requirendo & aduocando bona. vt. l. ij. de re
3 qui. reis. & etiā banniendo ipsum. vt ibi not. glo. ¶ † Ibi her
modiciū no. contrahit hermodiciū reo absente ante litez con
testa. non solū in causa ciuili verūetiam in criminali et absens
dānari potest propter eius hermodiciū q̄d contrahitur quod
intellige in causis que sunt a relegatione infra, nam in causis
que sunt supra relegationē ante litem contesta. non contrahit
hermodiciū nec absens potest condēnari. vt. l. absentem. ff. de
4 penis. † Ex hoc infertur q̄ etiā lite non contes. in causis ciui
libus vel criminalibus a relegatione infra potest ferri sen
tētia contra reum absentē propter hermodiciū quod cōtrahi
5 tur. ¶ † Ibi in nullo omnino. no. q̄ q̄tum ad possibilitatem fe
rendi sententiā vel expediēdi alios actus iudiciales quecunq3
absens est p contumaciā pro presente reputat. et sic oēs actus
qui possent expediri parte presente in iudicio illi idē possunt
6 expediri parte cōtumace. qui bene no. ¶ † Quero pro euidētia
huius constitutionis de intellectu illorū verborū siue de terra
& terminis & de hoc dic vt not. in glos. sup verbo de terra. cum
duabus glos. ¶ Sed q̄ro de intellectu huius constitutionis an
hec cōstitutio sit generalis vt habeat locū non solum in ciuili
bus causis verumetiam in criminalibus. Mar. dicit q̄ non: q2
illud erat de iure antiquo. Sed glo. hic super verbo demū. de
terminat contrariū & bene nam imperator hic ius antiquū re
citat vt ipse declaret & addat. ¶ Oppo. ad istud princ. q̄ ista
cōstitutio sit superflua. nā de iure antiquo hoc erat q̄ in loco
cōtractus & quasi cōtractus delicti & quasi delicti reus cōueni
ri debebat. C. vbi de cri. agi opor. per totum & vbi de pos. l. i. &
vbi de fideicōmis. agi opor. l. i. & ff. de iudi. l. heres absens. & sic
est cōtra primā constitutionē. C. in. §. quibus. Sol. non est su
perflua hec cōstitutio. nā clarius hic ponit quam poneret ius
antiquum. Item q2 ponit vt aliquid addat vt apparet hic in
tex. & sic nō est supflua hec cōstitutio. nam hic decidit q̄ omni
priuilegio cessante sit conuentio q̄d de iure antiquo nō erat &
sic nō ob. ¶ Uenio ad. §. si vero aliter. Quero de intellectu hu
ius. §. de hoc fuerunt. v. opinio. gloss. hic posita. Prima lectu.
fuit q̄ iste ver. loquatur in inquilino domus alicuius qui ali
quid deiecit vel effudit ita q̄ non obligatur ex titulo de his q
deie. vel effu. & etiā obligatur dn̄o quia vsus est operibus male
bolis. vt insti. de obli. q̄ ex quasi delic. §. executor. tunc conuenit
inquilinus ex eo q̄d effudit vel deiecit. Hec lec. non est bona &
reprobat hic per glo. & merito ex quo enim certum est inquili
num deiec: sic dn̄s nullo modo tenetur vr de frustra fiet ei nun
ciatio. vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. i. cum duobus. §. simili
bus. Ideo aliq̄ legūt istū ver. secūdo modo q̄d loquatur in eo
qui se obtulit pro alio & p̄misit reū sistere in iudicio sub pena.
nā impetrare potest dilationē vt hoc nūciet dn̄o & si quidem
dn̄s non venerit cōdemnatur iste se offerens ad interesse & q̄
interesse erit rei precij & dn̄s absens condēnabitur in quo erit
obnoxius & fiet executio istius sententie cōtra talē offerentē se
liti si soluēdo est & si soluēdo nō est fit contra dn̄m. finaliter nul
los cōparuit tūc ambo cōdemnabūtur in eo in quo ambo ap
paruerint obnoxij hec lectura vera est in se & naturalis licet li
7 tere non multū applaudat & ex ea quatuor no. ¶ † Primo q̄d
ille qui p̄mittit in iudicio sisti si non sistit tenetur ad interesse
& in eo cōdemnatur in quo interesse venit ipsum verum pre
8 tium rei petite qui no. ¶ † Secūdo no. q̄ sicut cōtra procurato
rē debet dari sententia. vt. l. i. C. de sen. & l. nihil arbitramur. C.
de pen. & etiam contra defensorem simplicem. vt. l. libero. §. li
bero. ff. de nego. gest. ita debet ferri contra eum qui liti se ob
9 tulit. pro hoc facit. l. q obtulit. ff. de rei vē. ¶ † Tertio infero
singulariter ex ista lec. q̄ sententia lata cōtra illum qui se liti ob
tulit mandatur executioni contra dn̄m qn̄ is qui se obtulit nō
est soluendo videbat enim contrariū: nam per obligationem
reus liberatus est. vt. l. solutionē. ff. de sol. ergo contra eum nō
potest fieri executio & hoc est verū offerente existente soluēdo
10 non aliter vt hic est casus. ¶ † Quarto infert q̄ quando ali
quis liti se obtulit pro alio & non cōparet is nec apparet prin
cipalis q̄ contra vtrūq3 debet ferri sententia in eo in quo q3
apparet obnoxius. vt. s. eo. §. si vero is. ¶ Tertio modo legit
iste. §. q̄ loquatur in fideiussore de iudicato soluendo nec cu
rat an satisdederit de iudicio sisti vel non. & hanc lectu. appro
11 bat. Ex quo tria not. ¶ † Primo q̄ fideiussor de iudicato sol
uēdo petere potest dilationem a iudice vt nūciare possit dn̄o
causam ad hoc vt instrui defensionibus possit. ¶ Scd̄o q̄ in
fideiussore de iudicato soluendo possint concipi verba cū ipse
12 liti interfuit. ¶ † Tertio q̄ sententia lata contra fideiussores
de iudicato soluendo potest executioni mandari contra dn̄m.
Ita demum si fideiussor soluendo non est qui datus est. & econ
tra sententia lata contra principalem potest executioni man
dari cōtra fideiussorum. & vide q̄d no. Cy. & Odofre. C. de vsur.
rei iudi. l. 2. ¶ Quarto modo legitur iste. §. quod loquatur in
reo mandāte vel ratum habente Titium de possessione amo
ueri. nam si conuenitur interdicto a titio debet sibi dari dila
tio vt mihi denunciare possit. & hec fuit lec. Azo. Ex qua colli
13 ge tria notabilia. ¶ † No. primo q̄ si mandatarius conueni
tur etiam pro delicto quod ipse commisit de alterius man
dato potest impetrare vt sibi detur dilatio vt hoc nunciet
mandatori ad hoc vt instrui possit defensionibus.
14 ¶ † No. secundo q̄ sententia lata cōtra mandatarium potest

executioni mandari contra mandatorem cum mandatarius sol
uendo non est. Ex hoc infert notabiliter limitatio ad. l. si procu
ratorem. §. si ignorãtes. ff. manda. ubi dicitur q mandatarius
cõdemnatus potest de bonis mandãtis satisfacere q illud ve
15 rum est qñ soluendo nõ est secundum hãc lec. ¶ † Tertio no. q si p
cessus inchoatur contra mãdatariũ et in illo processu apparet
mãdatorem obnoxium q potest ferri sententia cõtra mandato
rem et cõtra mãdatariũ simul. ¶ Quinto legitur ut loquatur in
defensione contractus qui cõuenitur. nã ei datur dilatio ut nũ
16 ciet. ¶ † Ex hac lectu. infero duo q fideiussor alicuius cũ cõ
uenitur potest dicere dñe iudex ego sum fideiussor et reus prin
cipalis est absens et ideo peto dilationẽ ut instruam me meis
17 defensionibus. ¶ † Scdõ no. q sententia lata contra fideiuss
sorem cõtractus potest mandari executioni contra principalẽ
si fideiussor soluendo non est. qd singulariter no. Quid autẽ si
ecõtra videlicet an sententia lata cõtra principalem reũ possit
executioni mandari contra fideiussorẽ contractus dic ut not.
Odof. in. d. l. ij. de usu. rei iudi. ¶ Sexto modo legitur secundum ul
tramontanos ut poni possit casus. ¶ Quidã dimisit in quo
dã suo podere vel fundo factorẽ sive castaldum et ei designa
uit fines poderis vel fundi maiores q essent in rei veritate q
factor seu castaldus credẽs illud podere totum dñi sui incidit
quasdã arbores in dicto cõfinio de qua arborum incisione dic
tus factor accusatur p verum dñm arborũ certe iste factor vl
castaldus potest impetrare dilationẽ ut possit nũciare ut pro
cedatur super causa secundum formã huius. §. et si talis castaldus re
periatur in aliqua culpa cõdẽnabitur ut hic litera dicit et ista
lec. est vera et notabilis et maxime pro laboratoribus nostris q
succidũt arbores aliarũ possessionũ credẽdo eas esse nostras.
Nã si accusantur de arborũ succisione possunt impetrare a iu
dice ut eis dilatio det ad hoc ut denunciare possint dño pode
ris et eos instruat defensionibus necessariis. Itẽ ex hac lectu
ra patet q si laborator meus succidit arbores in tuo credẽs eẽ
de podere meo q forte sibi dixerã q erãt de podere meo q p
pter hoc non excusatur quin debeat condemnari de arborum
succisione ut hic est casus secundum hanc lectu. Sed contra hoc facit
multum quod not. glo. in. l. si in rem. §. tignum. ff. de reivendi.
ubi dicitur q faber edificans in domo titij de meo mandato
non punitur si credebat meã esse sed respõderi potest q ante fa
ber edificat altero prohibente et tunc cum facit opus licitum
et exercet artẽ suam nullo modo punitur. Habuit enim iustam
causam ignorantie que eum excusat a pena. ut. l. si plagij. C. ad
l. in l. de pla. ¶ Oppo. dicitur hic q nullo privilegio cessante
in loco contractus et delicti illic subiacere debet contra quod
imo privilegium excusatur. ut. l. ij. §. legati. ff. de iud. et de arbi.
l. non distinguemus. §. si quis. ¶ Solutio dicit quidam q ille
leges corriguntur per. §. istum. Ista solutio nõ est bona. quia
euitanda est legũ correctio. ut in auth. quas actiones. de sacro
san. eccle. Ideo alij dicunt q hoc debet intelligi de privilegio
in corpore iuris non incluso vel redacto. et hec est vera solutio
per. §. si vero episcopi. in corpore de sanctis. epi. ubi apparet q
post. l. omnia privilegia data legati o firma manent. Et no. p
statutis dicentibus q nulla exceptione obstante instrumentũ
confessionatum executioni mandetur nam nõ erit reiecta nisi
solum exceptio que est extra corpus statuti. Exceptio vero in
clusa in corpore statuti bene poterit opponi p hunc. §. facit qd
vi aut clam. l. i. et plene not. per Cy. in. l. ita nobis pudor. C. de
adulte. ¶ Ulterius oppo. q extra locum delicti vel contra
ctus conueniri debeat ex privilegio non inserto in corpore iu
ris. et sic male dicit hec litera nullo privilegio etc. unde videt
obstare. §. de except. rei iudic. et. l. i. §. in criminali. C. de iurisdi.
omnium iudi. ¶ Solutio dicit glo. q illic leges loquuntur in
actore cui licitum est reum trahere ad examen veteris ex sacro
oraculo. hic. §. loquitur econtra. quia loquitur in reo ut nõ pos
sit per suũ privilegiũ q non conueniatur in loco contractus
vel delicti. et hec est vera in se. ¶ Sed ad hoc respondetur qd
illa regula fallit in casu pposito sicut videmus q fallit in alio.
nam actor habet in potestate quando agat reus non. et sic lici
tũ est actori qd nõ reo. ut. C. ut nemo inuitus per totũ. Hodie
tamen de iure canonico est expeditũ q actor non potest reum
extra ciuitatem vel provinciã rei trahere nisi cum per potẽtiã
obrepserit vel nisi episcopus impetret hoc privilegium con
tra subditum vel subditus contra episcopum vel capitulum:
ut in capitulo statutum. de rescrip. libro. vi. et tunc non potest
trahi reus ultra unam dietam de finibus sue terre vel provin
cie. Et predicta habent locum cum actor et reus sunt eiusdem
provincie et in eadem provincia. si autem sunt diversarũ ter
rarum vel provinciarum tunc actor non potest trahere reum
ad suam ciuitatem. sed debet eum trahere ad aliam ciuitatem
que non sit actoris vel rei non distantem tamen per unam di
etam. ¶ In oppo. ad idẽ q nullo privilegio etc. nã ex hoc cle
ricus conuenitur coram iudice non suo et sic est contra. C. de
epis. et cle. auten. statuimus. et de foro compe. c. si diligenti.
¶ Solutio. nego hoc. q ois privilegium clericorum insertum
est in corpore iuris. ergo hoc privilegium non reiicitur ut di
ctum est. et hoc sentit hic glo. Uel dic q non est verum q eo q
conueniatur coram iudice non suo. sed conuenitur bene in eadem
provincia coram iudice tamen suo ut episcopo et sic nõ obstat.
¶ Ulterius oppo. dicitur hic q huic conuento detur dilatio
quandoq quatuor mensium quandoq quinq etc. contra q
alias sine dilationes concedende. unde videtur obstare. C. de
dila. l. i. ¶ Solutio ille casus diversus est. scilicet cum pars impe
tret dilationẽ propter deductionem testium vel instrumento
rum et sic non obstat contrarium. ¶ Item oppono dicitur
hic q dominus cui nunciatur si conadic de procuratore de
bet ei mandare litem per agendam alias debet alium procurato
rem constituere. Et sic innuit q iste conuentus non possit li
tem peragere inuito domino. unde videtur obstare. ff. de solu
tio. l. solutionem. ubi dicitur q solutionem et iudicium pro no
bis inuitis alij facere et subire possunt. ¶ Solutio dixerunt
quidam q illa lex est correcta per hunc. §. ista solutio non est
bona quia est euitanda legum correctio. Ideo alij melius di
cunt q aliquis vult subire iudicium pro me inuito tanq pro
curator meus et hoc non potest et ita loquitur. Aut vult subi
re iudicium tanq defensor animo nouandi et istud potest. ut
l. contra. ¶ Item oppono dicitur hic quod iudex illum con
uentum ad suum tribunal trahere potest contra. §. de exhibẽ.
reis. §. si vero quidã. ubi dicit q iudex pedaneus non potest ci
tare re vel verbo cautum adeo qd iurisdictionem suam defen
dere non potest penali iudicio. ut. l. i. ff. si quis ius dicẽ. nõ ob.
Solutio hic erat ordinarius. ¶ Ulterius oppo. dicit hic qd
contra reum absentem fertur sententia. Contra hic non erat
lis contestata. ergo non potuit ferri diffinitiva. Speciale est
enim in causa appellationis posse dari diffinitiuam lite non
contesta. ut. l. si. §. illud. de tempo. appel. ergo in contra. est ius
commune. Dumus i[illegible] dicunt quidam quod hic non fertur
sententia diffinitiva contra reum. Sed tantũmodo interlocu
toria de mittendo pro mẽsura debiti declarati prout dicit. §. si
vero quidam. §. de exhiben. reis. Ista opinio non videtur bo
na quia secundum hoc non apparet hermodicium de quo in text. fit
mentio. Ideo alij dixerunt quod olim non ferebatur diffini
tiua lite non conte. hodie sic per hunc. §. quia contrahitur her
modicium contra reum ut hic. et. C. de iudi. l. properandum. §.
et si quidẽ. quod nota. quia secundum hoc patet quod hodie per istum
§. contrahitur hermodicium contra reum non solum in ciui
li. sed etiam in criminali. ut contra reum possit ferri diffiniti
ua sententia. ¶ Item oppo. dicitur hic quod si actor non com
paret reus absoluatur sed tantũmodo circunducitur edictum.
ut. l. et post edictũ in si. ff. de iudi. ¶ Solutio contra actorẽ con
trahit hermodiciũ. ut. §. de litigi. §. oẽm. et ideo si plene in cau
sa liqueat reus absoluitur diffinitiue. ut hic. sed tunc absolui
tur ab observatione iudicij et circunducit edicto. l. contraria.
18 ¶ † Quero dicitur hic illi iuri subiaceat unde oriundus est
Sed pone quidam est de una ciuitate et deliquit in alia ex quo
illi subijci debet ubi deliquit an secundum statutum ciuitatis unde
oriũdus est. Dic secundum statutum ciuitatis delicti quia ad illa sta
tuta obligatus est. ex. ij. in. illud ubi est glos. ordinaria. Pau. de
liaza. in cle. pastoralis de re iudi. et Barto. in. l. omnes populi
de iusti. et iur. Non enim potest condẽnari secundum statuta sue ciui
tatis q ad ea nõ est obligatus cum extra territorium deliquit.
ut in. c. ut animarum. §. statuto de cõst. lib. vi. Nec ob. l. fi. de decre.
ab ordi. faci. ubi delinquentes extra territorium ligantur lege
ciuitatis sue. q lex sue ciuitatis specialiter disponebat qd de
linquens extra territorium sic puniatur et ideo eum ligat. Sed
qñ statutũ punit specialiter delictũ commissum per suum ci
uem. Et ideo delinquẽtes extra territoriũ nunq ligant statu
to ciuitatis sue. q non intelligit de eo disponere et ita loquit
19 dictus. §. statuto. Cy. tñ hoc disputauit. ¶ † Ulterius not. hic
q provincie dicuntur esse vicine etiam si in medio ipsarũ sint
due regiones. i. due ciuitates que asit dicantur predia esse vi
cina. dic ut. l. iiij. §. vicinum. ff. de dam. infec. Item qui homi
nes dicuntur esse vicini. dic ut no. in. l. fi. C. ad sil.

Hanc. Repilogat omnia pdicta et annullat omne pri
uilegium in contractu emanans assignãdo ca
tionem quia hanc legem compilauit et mandat hanc legem pu
blicari et puniri iudices privilegium admittentes.

Collatio sexta.

Quibus

¶ Quibus modis naturales efficiuntur legitimi. Rubrica.

1 Uxorem concubinam licet quis ducat: filii tamē ante nati non legitimantur si talis mulier matrimonio nō erat digna.
2 Desponsans concubinā in mortis articulo ex qua habet plures filios an legitimentur.
3 Filium habens ex quadam famula secum non habitans an legitimetur per consequens matrimonium.
4 Concubinam habens: licet ipsam ducat in uxorem: et postea conficiat dotalia instrumenta an filii ante nati legitimentur si talis mulier non erat digna matrimonio.
5 Coniunctus potest relinquere meretrici: sibi cōiuncte omnia sua bona.
6 Meretrix que est in gradu proximiori defuncto ei succedit: et omnes ulteriores in gradu excludit.
7 Filius illegitimus non legitimatur invitus.
8 Filius legitimatus per preces principi oblatas an dicatur vere legitimus.
9 Filii naturales non possunt legitimari: existentibus filiis legitimis.
10 Filius naturalis qualiter per patrem legitimari possit.
11 Scriptura ut dicatur privata quid requirat.
12 Iurans aliquam ducere in uxorem: si postea ducit eam in domo incontinenti: videtur eam in uxorem recipere.

Recte. Premitte ad evidētiam q̄ certi modi erāt introducti p quos legitimatio filiorum fieri poterat. quos modos recitat tex. in l. fi. quis. et i duobus sequētibus. C. de natu. libe. Per hāc vero legē introducti sunt tres modi ultra illas leges per quos fiat legitimatio filiorum. Primo per confectionem instrumentorum dotalium. Secundo per preces principi oblatas ut legitimentur. Tertio per voluntatem patris naturalis volentis illos filios legitimos effici sibi successores et primus modus tradit hic in principio. secundus infra eo. §. si igit. tertius infra eodem. §. si vero solum. Et hoc dicit usque ad §. sed aliud. Confectis dotalibus instrumentis filii naturales ex muliere libera nati efficiuntur legitimi. et sui etiā si post confectionem nulli legitimi patri nascantur vel nascan-
1 tur sed moriantur. hoc dicit. ¶ † Not. bene licet quis ducat uxorem concubinam tamen filii ante nati non legitimantur si talis mulier matrimonio non erat digna ut quia meretrix. Et idem si pater vocaverit in testamento filios etiam legitimos successores ut vide. tex. infra eo. §. si vero semel. qui videtur velle contrarium si recte inspiciatur. Item hoc limita si vocans filios in testamento et mater ipsorum sic rebus se habentibus poterat simul contrahere. alias secus. ita tenet Ioā.
2 an. in c. per tuas, extra. qui fil. sint legi. ¶ † Quero aliquis in mortis articulo desponsat concubinam ex qua habet plures filios an legitimentur. Cy. q̄ sic in. l. nuper. C. de natur. liber. et
3 Io. and. in c. tanta. extra. qui fil. sint legi. ¶ † Quero aliquis habet filium ex quadam famula que non habitat secum an legitimetur per sequens matrimonium Barto. q̄ non per glo. penul. ff. de concu. quod not.

Sed et aliud. Si mater filiorum moritur antequā matrimonium contrahatur et cōficiuntur dotalia instrumenta licet hoc pater facere disposuerit non sunt legitimi. Item si mulier non fuit matrimonio digna ut q̄ luxuriose cum alio vivebat vel idem si mulier se occul-
4 taverit vel se in uxorem duci non posset. ¶ † In tex. ibi neque dignam. no. singulariter hunc tex. q̄ licet habens concubinam ipsam ducat in uxorem et conficiat postea dotalia instrumenta tamen filii ante nati non legitimantur si talis mulier non erat matrimonio digna q̄ forte meretrix erat vel mulier vilis sive conditionis et pater erat homo nobilis et divus quo cum illud matrimonium non potuerit honestate cōtrahi nō legitimat filios ante matrimonium natos et conceptos quoniam tale matrimonium in omnibus reprobatum est. et ideo non sortitur effectū legitimationis legitimorum filiorum. et ita vidi de facto servari. Et idē est si pater voluerit fillos natos ex tali concubina effici legitimos successores. Aut etiam vocavit eos filios. nam si per verum matrimonium tales filii non legitimantur ut dictum est multominus legitimabuntur per voluntatem patris asserentis velle esse legitimos successores vel asserentis esse filios. Et ita consuluit Barto. et Franci. de pisis. et dñs Angel. de amelia. et Hug. pelloli. Et ideo sit semper cautus advocatus contra filios naturales qui dicunt se legitimos per consequens matrimonium vel per voluntatem patris qui suos asseruit filios vel etiam voluit sibi esse legitimos successores vocando eos naturales ut videat et inspiciat an mater filiorum fuerit matrimonio digna habito respectu ad conditionem sue persone et ad conditionem sui masc.
5 ¶ † In text. ibi a quodam cognato not. hic casum expressum coniuncto textu. §. proximo. dum loquitur q̄ hec mulier meretrix est. quod coniunctus potest relinquere meretrici sibi coniuncte omnia sua bona. Potest etiam intelligi hec text. q̄
6 si ab intestato successerit. † Et secundum hoc not. q̄ meretrix que est in gradu proximiori defuncto ei succedit: et omnes ulteriores in gradu excludit. ¶ Ibi occultaverunt not. q̄ filius potest ita facere ut non legitimetur licet pater eum legitimare velit et hoc est expeditum. i. quib. mo. natu. effi. sui. §. et ge-
7 neraliter. ¶ † Ilo. q̄ nullo modo filius illegitimus legitimetur invitus etiam per sequens matrimonium et ideo est dare casum in quo sequens matrimonium legitimat et quosdam non. nam legitimat filios qui legitimari voluerunt et non contradixerunt et non legitimat illos qui legitimari noluerunt. ut dicto. §. generaliter.

Si quis vero. Ubi matrimonium nō potest cum muliere cōtrahi aliqua ex causis supradictis et filii legitimi et naturales nulli super sunt. Naturales legitimari possunt per rescriptum principis et patrem qui eos in testamento appellando naturales voluerit sibi effici suos legitimos successores. h. d. ¶ Ibi nō discernit no. q̄ ius naturale non discernit servum a libero quoniā de iure
8 naturali omnes liberi nascebantur. ¶ Ibi de cetero. no. q̄ † filius legitimatus per preces principi oblatas nō dicitur esse legitimus nisi quo ad effectus futuros licet intelligatur restitutus esse natalibus. Et est ratio quia restitutio non trahit ad effectus iam perfectos et cōsummatos in preiudiciū alterius. ut no. gl. in. l. gallus. §. et quid si tantum de libe. et posthu. licet contra videatur notare glo. §. de here. et sal. §. exheredatos. ¶ Ibi hinc natura. no. hūc tex. q̄ sicut de iure naturali primevo omnes homines liberi nascebantur ita omnes homines nascebant legitimi. ¶ Ibi primitus natis. Hic est casus apertus q̄ō mediū matrimoniū nō impedit legitimationē naturalis p subsequēs matrimoniū q̄ō cōtrahit inter amasiū et ama-
9 siā. ¶ † Ibi nisi forsan nota istū tex. q̄ filii naturales nō possunt legitimari existētibus filiis legitimis nisi tantū modo p confectionē dotaliū instrumentorū unde licet pr̄ suus velit filios naturales sibi effici legitimos successores vel in testamēto appellaret eos filios p q̄ō videt induci legitimatio. ut no. gl. i. qui. mo. na. effi. sui. §. si egit si sunt filii legitimi p hec verba nullo modo iducit legitimatio ut est hic casus. nec etiā possunt legitimari existētibus legitimis p p̄ces oblatas principi casus hic. ¶ Ibi deliberante no. ex isto tex. q̄ licet pater dicat volo filios meos legitimari. nō tñ efficiunt legitimi. Et idē si dicat
10 intētionis mee est filios legitimare. ¶ † In gl. q̄ incipit. i. nō permittimus. ibi matrimoniū tñ no. singulariter hāc glo. coniuncto tex. sup quo posita est q̄ filius naturalis nullo modo potest legitimari p patrem nisi p sequens matrimoniū confectis instrumētis dotalibus q̄n matrimoniū potest contrahi. Et ideo sit cautus advocatus ut videat pr̄ tpe quo fecit testamētū i quo voluit filios sibi effici legitimos successores vel eius testō vel alia dispositiōe solēni filios simpliciter appellavit si vivebat mater filiorū naturaliū. Nā et si vivebat et pater dicto tpe poterat cū ea matrimoniū cōtrahere p illa verba. nō videt legitimatio filiorū. q̄ cum muliere predicta poterat matrimonium contrahi non poterunt nisi per matrimonium legitimari. Pro ista opi. est casus. i. eo. §. si vero.

Et nos. Filius naturalis non legitimat p adoptionem. hoc dicit.

Illud quoque. Illustres et alii superiores matrimoniū nō possunt cōtrahere nisi interveniant dotalia instrumenta et solemnitates que solēt in nuptiis celebrari: ut probetur matrimonium tu eis. licet ipsi mulierem dominam appellaverint. Et econtra nobiles non minoris gradus debent ad aliquam ecclesiam accedere et defensorem domus testari quod invicem contrahunt matrimonium. et de hoc debet defensor publicum instrumentum conficere in presentia trium vel quatuor testium personarum. et tale instrumentum debet in eadem sacram deponere si ipsum partibus nō tradiderit. Abiecte vero persone ut sunt agricole et milites caligati absque his solemnitatibus matrimonium contrahere possunt. hoc dicit. ¶ Nota ex isto textu limitationem legis nuptias. ff. de regu. iur. ubi dicit q̄ effectus facit nuptias nō instrumentum concubinatus. q̄ hoc est verum in personis abiectioribus vilibus: ut hic. In illustribus vero et superillustribus dotalia instrumenta nuptias faciunt. In aliis vero positis in dignitate inferiori nuptias faciunt consensus et attestatio tu

scriptis redacte per defensorem facere domum. in quo attesta-
tio emanauit per hunc. §. Hodie vero omnes positi in digni-
tate vt sunt illustres et superiores debent matrimonia contra-
here conficiendo instrumenta dotalia. Omnes autem qui nō
sunt in maxima dignitate ex solo consensu possunt nuptias
contrahere. vt. j. ve. lice. matri z aue. §. qz vero lex. que in hoc
corrigit hunc. §. ¶ Ex hoc habetis doctrinam si vnus tracta
bat et habebat Bertam in vxorem. e contra berta tractabat
eum et tenebat z nominabat in virum probatur per hoc ma-
trimonium. Haec si titius erat in maxima dignitate positus
tempore quo sic eam tenebat. z sic non probabitur matrimo-
nium quia non potuit contrahi matrimonium sine instru-
mentis dotalibus. Si vero non erat positus in maxima di-
gnitate tunc bene probetur matrimonium per probationem
illius quasi possessionis per. d. §. quia vero. et per hunc. §.
¶ Ibi dominam. not. virum appellare vxorem dominam. et
sic facit ad questionem de viro qui reliquit vxorem dominam
et massariam de quo in. l. i. C. si secun. nup. mulier. z per Jaco.
de are. in. l. si cum exhibuisset. ff. de publi. z. l. nela testamento.
§. i. de lega. i. per Bar. ¶ Ibi furore. no. amorem esse furentem
z ipsum celari non posse. i. si per actum fictum. ¶ Ibi illo mē
11 se. † Nota hic casum quod scriptura priuata requirit diē men
sem indictionem nomen principis et locum. et est verū in hac
scriptura de qua loquitur iste text. An sit verum in omni alia
priuata scriptura de qua loquitur iste text. in omni alia. dic
per Jaco. de are. in. l. qui tabernā. §. idem querit. ff. de pigno.
¶ Ibi dominum. no. singulariter istum text. per quem patet q
in instrumento non sufficit dicere actum in tali ciuitate nisi
designetur specialis locus vt in tali loco. et hoc de consuetudi
ne approbatur. Et si hoc requiritur in priuata multo magis
in publica in qua maior solennitas requiritur. vt. l. optimam.
C. de contrahen. z commit. stipu.

Quoniam. Si quis in ecclesia aut in aliquo loco
sacra tangens eloquia iurauerit se in
vxorem aliquam habiturum et eam in domo transduxerit
vxor legitima efficitur quam de domo sibi repellere non licet
sine iusta causa. Et si secus fecerit quartam partem bonorum
talis mulier lucratur quam meretur omnis mulier inops que
dotem non habuit z vir predecesserit locuples. Item filij ex
tali muliere nati sunt legitimi. quod locū habet in natis ante
hanc legem. Nati vero post hanc legem non sunt legitimi nisi
dotalia instrumenta interuenerint. vt dictum est in proximo
§. supra. sed z naturales appellantur. Item nati ex odibili-
bus et prohibitis nuptiis non vocantur ad successionē patris
nec debent naturales filij appellari. hoc dicit. ¶ Oppono. in-
fra ve liceat matri et aue. §. quia vero lex. vbi dicitur quod
licet mulier superuiuat viro locupleti nō semper habet quar-
tam etiam si sit inops et indotata. ¶ Solutio concedo q iste
§. corrigitur per illum. quia non debet mulier inops indistin-
cte habere quartam mariti locupletis predecedentis sed secun-
dum numerum filiorum. vt ibi not. z in auten. preterea. C. vn-
de vir z vxor. ¶ Ultimo not. q filius spurius patri naturali
12 nullo modo succedit. ¶ † Ibi habituros. Not. iurans aliquā
ducere in vxorem si postea duxit eam in domo incontinenti
videtur in vxorem recipere. ¶ Ibi expellere. Not. virum non
posse sine causa mulierem de domo expellere. ¶ Ultimo no.
deum esse testem sacramenti.

¶ Ut hi qui obligatas se perhibent habere res minorum
aut obligati sint eis zc. Rubrica.

1 ¶ Juramentum patris quod in locum probationis succe-
dit est de credulitate.
2 Curator si pendente curatione recipit cessionem iuris contra
minorem non potest vti iure cesso etiam cura finita.
3 Casus in quo debitor soluens non liberatur.
4 Curator si cura pendente efficitur debitor vel creditor mino-
ris non debet solus administrare sine socio.
5 Cura furiosum z mentecaptorum est legitima.
6 Possidens rem minoris vel potens vendicare a minore rem
suam an possit esse curator eius. 7. 8.
9 Prohibitio legis an habeat locum non solum in curatore sed
etiam in tutore. Et an in tutore testamentario. 10.
11 Creditor vocatus ad tutelam si dicit velo pupillum liberare:
an admittatur.
12 Creditor quando priuetur cum tutelam vel curam assumpsit.
Et quo debito priuabitur. 13. 14. 15.
16 Communes res habens cum pupillo, an possit esse eius tu-
tor.
17 Tutor vel curator tempore quo quis decernitur iurare debet
vtilia facere et inutilia pretermittere. Et tangant scriptu-
ram. 18
19 Tutor vel curator de cuius mandato dubitatur ita admit-
titur cum cautione de rato sicut procurator de cuius mādato
dubitatur.

OMnia. Ex isto principio vsq ad. §.
quoniam vero sumpta est auf.
minoris debitor. C. qui dari tu. possunt. Et
ideo verba illius autentice pro summario re
cita. z hoc dicit. Minoris debitor. vel creditor
minor tenetur. aut. res minoris prohibetur a
curatione, nam z ante tenetur si minoris creditor efficiebatur
non sine adiuncto curatore administrabat. hic autem ab ini-
tio. vel iuret se credere minorē obligatū, vel res eius habere,
nam si taceat actionis sustinebit iacturam. Item si debitor ta
ceat de redhibitione nec alias procuratoris iniuantis solutiōes
si cessionem aduersus minorem susceperit nec post curam quo-
dam depositas et permittitur vti nec is q cessit agere debet cū
in legem commisit, que locum habent in maiorum curatori-
bus z furiosorum z prodigorum. hoc dicit. ¶ Nota primo q
1 minoris debitor vel creditor non pōt esse pubertis. ¶ † No-
ta secundo q vocatus ad tutelam vel curam si iurat se crede-
re minorem obligatum sibi vel eius res q sine alia probati-
one ab eius cura repellitur et secundum hoc habes iuramen-
tum patris quod in locum probationis succedit est de creduli
2 tate quod not. ¶ † Tertio no. q si curator pendente curatio-
ne recipit cessionem iuris contra minorē q nō potest vti iure
3 cesso etiam cura finita. ¶ † Quarto no. q curam suscipiens et
soluens ei cura pendente nullatenus liberatur z sic est hic
4 casus in quo debitor soluens nullatenus liberatur. ¶ † Quin
to no. quod si curator cura pendente efficitur debitor vel cre-
ditor minoris quod non debet solus administrare sine socio.
Et secundum hoc est hic casus in quo habenti tutorem datur
5 tutor z est speciale. ¶ † Ultimo no. qō cura furiosorum z mē
tecaptorum est legitima quod apparet quia lex duodecim ta-
bularum eam defert. Et idem not. in furioso z prodigo. vt. l.
generaliter. de episcopis z clericis. z institu. de cura. §. furiosi.
no. gl. in. l. si. C. de legi. tut. z. C. de nouis. l. i.
¶ Oppo. q tam debitor quam creditor adolescentis penam ali-
quam nō patiatur vnde videtur obstare. C. qui dari tut. pos. l. cu
rato. ¶ Solutio. illa loquitur de iure antiquo quod ius corri
gitur per hunc. §. z hanc solutionem tenet glos. in. l. ma. z hic.
Sed contra eam oppo. q etiam hodie debitor z creditor pos
sunt esse curatores vt in auf. vt ma. debi. z credi. circa princip.
¶ Solutio fallit in matre z auia z sic non obstat contrarium.
Ratio fallentie est maximus amor qui amor facit cessare cēm
suspitionem malignitatis. ¶ Item opp. q debitor vel credi
tor possunt esse curatores. vt. l. legitimos. in prin. ff. de legi. tu.
ibi si modica. z. ff. de transac. l. cum hi. §. modus. ¶ Solutio cō
cedo q etiam olim z hodie si est debitor vel creditor modice
quantitatis potest esse. secus si magne vt hic. Et an quantitas sit
magna vel parua hoc relinquitur arbitrio iudicantis. qō not.
z facit. C. vnde vir z vxor. auten. preterea. ¶ Item opp. q ob
hoc non repellatur a cura. vt. ff. de his qui. vt indi. l. post lega-
tū. §. admittere. cū simi. ibi allegatis vbi pater relinqt legatū
sub conditione si tutelam filij acceptauerit z sic apparet quod
creditor est ibi tutor. ¶ Solutio ille cui debetur pupillo sub
conditione si erat tutor bene potest esse tutor. z hoc introdu-
ctum est in fauorem eius ne credito suo priuatur ob hoc vt
in hac. l. Ecce ex predictis potes distinguere ex te an debitor
possit esse tutor vel curator. vt in. d. §. admittere. nō autem de-
betur sibi pure vel sub alia conditione tunc aut quantitas est ma
gna aut parua: si est parua pōt esse vt. d. l. legitimos. si est ma-
gna tunc nō vt hic fallit in matre z auia. vt dicta rubrica. vt
mat. debi. z credi. ¶ Ulterius opp. qō etiam de iure veteri de
bitor repellebatur vel creditor. z sic mala hec lectura que dicit
q lex antiqua lege corrigitur vnde videtur obstare. ff. de excu.
tuto. l. propter litem z insti. de excu. tut. §. item propter. ¶ So
lutio nego qō repellatur sed bene concedo q ratione litis ma-
ioris partis bonorum habeat excusationem vt in contrario z
sic non obstat. ¶ Item oppo. dixi qō vocatus ad curam iuret
se credere minorem esse suum debitorem z per hoc sacramen-
tum repellitur a cura. contra istud iuramentum loco proba-
tionis succedit. ergo debet esse de veritate non de credulitate.
vt. l. in actione. §. de veste. ff. de fur. z. ff. rerum amota. l. marcel-
lus. Simile videmus in iuramento decisorio. nam debet esse
de veritate. vt. l. si duo patroni. §. item si quis. ff. de iureiurā. z
l. nam z postea. §. fina. eod. titu. ¶ Solutio speciale est in isto
casu. nam obtinet vim sacramenti calumnie. ergo de creduli-
tate.

tate.vt.l.si.in prin.de iura.cal.secus est in sacramento testiu q
iurant de veritate non de credulitate.vt.l.fin.§.si vero.de reb.
cred.et.l.testiu.C.de testibus. Et hoc dicit hic glo.in verbo cre
dens.qd intellige verum quando testis deponit super eo de quo
non potest per veritatem habere notitia nisi p credulitate: vt
si deponat an mulier pregnans sit, tunc iurat de credulitate nec
cogit aliter iurando anceps subire periurium.vt.l.i.§.i.de ven.
inspi.¶ Itē oppo.dicitur hic q cessio facta tutori vel curato
ri nulla est contra.ff.de rebus cor.l.non sicut.vbi tenet cessio
facta creditori cōtra minorē.¶ Solutio illud est de iure anti
quo qd corrigitur p hanc cōstitutionē.¶ Itē oppo.dixi q cu
rator solvens minori liberat. nā quilibet solvens minori libe
ratur saltē lem plene.vt.l.ait pretor.§.pmittitur.ff.de mino.l.
i.C.si adver.solu.¶ Sol.speciale est in curatore qui existēs de
bitor minoris eius curā assumpsit vt solvēdo nullatenus libe
6 retur.¶ †Quero an possidens rem minoris vel potens vendi
care a minore rem suā possit esse curator eius.videt q sic.nam
ista lex loquitur de obligato minori vel habente obligatū mi
norem sed actio in rē non presupponit obligationē.vt insti.de
actio.in prin.ergo hec constitutio nō trahitur ad realem obli
gationē.nam cum ista lex corrigat leges antiquas apparet ex
versic hec oia stricte debemus eā interpretari.vt.l.precipimus.
in si.de appel.¶ Contrariū determinat glos.et bene in auten.
minoris debitor.C.qui da.tuto.pos. Eadē enim est ratio i vno
qd in alio.s.timor occultationis et subiectiōis instrumentorū.
ergo eadem est iuris dispositio.vt.l.illud.in si.ad.l.aquil.et.l.la
titio.de ver.ob.et q etiā grosso modo loquendo realē etiā obli
7 gationē presupponit.vt no.gl.in.d.§.i.insti.de actio.¶ †Itē
quero an prohibitio huius.§.habeat locum in curatore non
administrāte.videtur q non:quia tam in rubro q in nigro fit
mentio in curatore gubernāte.ergo non excedam prohibitio
nem vbi non gubernat.¶ In contrariū est veritas. nam licet
nō gubernat obligat pupillo ad redditionē iuris tutele.vt.l.
qd si forte.§.i.et.ff.de solutio.et ita determinat glo.in.d.aut.mi
8 noris.¶ †Itē quero an prohibitio huius.§.habeat locum in
creditore conditionali.dic q sic.nā ille cui sub conditione de
betur creditor est.vt.l.creditorū.ff.de verb.signi.ergo in eo ha
bet locum prohibitio. Intelligas tn q si debitor ei debeatur
civiliter et naturaliter. Nam si naturale debitum tm esset non
appellat creditor.vt.l.creditor.de verbo.sig.et sic non habet lo
cum hec constitutio.vt no.glo.in aut.minoris.et idē dico in eo
qui aliquid potest petere iudicis officio eo casu quo iudicis
officium non psupponat obligationē quod est in illis casib9
vbi misericorditer imploraf.ff.de interrog.action.sup rubri.
9 ¶ †Quero an prohibitio legis habeat locū non solū in cura
tore sed etiā tutore videt q non q rubrica per nigrum amplia
tur.vt.j.eo.ver.vt autē.hoc etiā probatur in novella.co.titu.et
10 ita glo.et in.d.aut.minoris.determinat.¶ †Sed tunc quero
an habeat locum in tutore testamentario.videtur quod non.
quia eius fides per testatorem est approbata ergo non prohi
betur a tutela insti.de satisda.tuto.§.i.C.de episcop.audien.l.
decreationibus.Et in hac opinione fuit Azo prout refert in
d.auten.minoris.et in.l.pater filio ff.de procu.sed gl.hic deter
minat contrariū.et in.d.l.pater.nam hec lex generaliter loqui
tur.ergo generaliter est intelligēda.vt.l.i.§.generaliter.de le.
j.Et si voluisset iperator exceptuare testamentariū potuisset.
ergo cum non voluit habet pro omisso.vt.l.cōmodissime.ff.de
libe.et posthu.Nec ob.q fides eius est approbata. q concedo
11 quo ad hoc vt non teneaf satisdare nō quo ad aliud.¶ †Sed
que creditor vocatus ad tutelam dicit volo pupillum libe
rare vel si est debitor dicit volo ei solvere.verum tunc admitta
tur:breviter aut se ingerit et est suspectus.vt.l.§.oia.ff.de pro
cu.C.de epis.et cle.l.presbyteri.et ideo tanq suspectus repellit.
aut se nō ingerit et est alias idoneus et tūc admittitur q cessat
causa prohibitionis huius legis.et hoc denotat glo.in auten.
12 minoris.¶ †Sed quero quando creditor privatur cum tute
lam vel curam assumpsit.dic q privatur quando scivit se cre
ditorem.secus si ignorasset.vt.l.generali.C.de tabu.et hoc ne
ignorantia puniatur.vt lege genero.ff.de infa.cum supervé
nit scientia debiti incontinenti teneт notificare.alias tenetur
pena huius legis.et hoc fuit de mente gl.in.d.auten.minoris.
13 ¶ †Sed quero ex quo debito privabit an privatur ipso iure
an per sententiam q loquitur hic per verba futuri temporis.
et sic denotat sententiam.vt.l.si quis in tantam.C.vnde vi.et.l.
14 iubemus cum si.¶ †Sed quero ex quo debito privaf et rema
nebit curator.De hoc fuit opiniones,veritas est q nō rema
net curator quia verba huius legis sunt prohibitoria et ita te
nuit glos.in.d.autē.minoris.et hoc probatur ex litera dum di
15 cit ad civitatez eius accedat.¶ †Sed quero si deiussi pro titio
tutore qui tutelam certo tempore ministravit et sic obligatus
erat pupillo ad reddendum rationem tutele: decessit Titius
vel alter a tutela revocat an ego fideiussor potero esse tutor
pupilli videtur q sic.vt.l.ratione de tutoribus et cura.da.ab
his.¶ In contrarium est veritas nam ex quo sum fideiussor
sum debitor.vt.l.blāditus.C.de fideiusso.et.l.magis.ff.de sol.
et lex loquitur in quolibet debitore et ita fuit hic iudicatum de
16 facto.¶ †Ultimo queritur an habens res communes cū pu
pillo possit esse tutor.dic vt no.gl.in.d.auten.minoris.

Quoniam autem. Curator pupilli pecu
niam mutuare nō co
gitur et si eam mutuaverit infra duos menses post annum fe
nerari cogitur et periculum pertinebit ad cum.hoc.d.¶ In
glo.que incipit quid ergo Ibi arguitur q non est verum ho
die cum vsure sint illicite.sed olim quia vsure erant licite per
tinebat lucrum ad ipsum pupillum.vt.l.actus legi.de te.tu.
Nec ob.vbi est damnum ibi debet esse commodum. sed tutor
patitur damnum si debitor efficitur nō solvendo q nunq pa
titur damnum nisi culpa precedat.vt.l.debitoribus.C.de ad
mi.tu.et sic non obst.contrarium.

Si vero habet. Si minor habet sufficiētes
reddit9 eos tutor et curator
expēdit.Sed si superabundat residuum debet tutor vel cura
tor reponere.Sed si solum pecunias minor habet in bonis de
bet curator tantū fenerari q sufficiat ad victū et reliquū pre
diorum comparatione expendere que habeat redditus opu
lentos et venditorem idoneum alias esset periculum eorum.

Si vero tantum. ¶ Si pupilli quantitas
sit modica adeo q ex red
ditibus pecunie ipsius pupilli pasci non possit debet tutor et
curator illud facere quod in suis faceret. Nam hoc faciendo
17 prestat iuramentum hoc dicit. ¶ †No.q tempore quo quis
tutor vel curator decernitur debet iurare ad sancta dei evan
gelia corporaliter tactis scripturis vtilia facere et inutilia pre
18 termittere dumtamen sit licitum vti veritate. ¶ †Et no.hoc
et semper sis cautus q tutor vel curator tangant scripturam
alias decretum esset nullum.Et idez esset in omni curatore vt
hic singulariter gl.dicit quod nota.Debet etiam promittere
rem pupilli salvam fore etiam si sit curator ad litem vel sit ali
ter curator specialis.vt.l.si ad specιem.ff.rem pupilli sal.fo.et
ibi no.glos.excepto tutore testamentario et dato ex inquisitio
ne qui non satisdat.vt insti.de satisda.tu.in prin. Item debet
promittere pupillum sine vlla cunctatione defendere.vt.l.si.§.
defensionem.C.de admi.tu.et ideo sis cautus qd hoc ponatur
19 in instrumento tutele vel cure.¶ †Ultimo no.quando de tu
toris vel curatoris mandato dubitatur ita admittitur cū cau
tione de rato sicut procurator de cuius mādato dubitatur.tex.
est in.l.vulgo.ff.de admi.tu.ibi autem certum est de tutela vel
cura.non satisdat de rato nec de iudi.sol.vt.l.si.§.defensionez.
de admi.tuto.

¶ De instrumentorum cautela et fide et c. Rubrica.

1 Tabellio dissimilibus signis vtens an convincatur de
falso.
2 Scripturam negans esse suam cogitur aliam scribere an sit
sua vel ne.
3 Iudex qualiter iudicabit de cōparatione literarum 13.14.
4 Dies et locus an sit de substantia cōtractus pvati instrumēti.
5 Genus instrumentorum est duplex.6.
7 Testibus an instrumento cui plus credatur.
8 Instrumentis ita potest fides imponi per testes non descri
ptos in instrumento sicut per descriptos.
9 Coniectura omnis dicitur semiplena probatio.
10 Notarius in instrumento suum signum apponere debet.
11 Instrumentum vt sit publicum que requirat.
12 Numerus testium vbicunq requiritur: semper testes debent
rogari.
15 Instrumentum vbi est insinuatum de partium voluntate: ha
bet eternam rei memoriam.
16 Differentia que sit inter paucas literas scientes et illiteratos.

¶ Ista rubrica dividitur.quia primo ponit de cautela exigē
da in instrumentis conficiendis,et de fide instrumētorum pri
vatorum confectorū tam in contractu depositi q in aliis.Se
cundo ponit de instrumentis publicis confectis.Tertio qua
liter ponatur fides privatis documentis per comparationez.
Quarto ponit de instrumentis confectis ab illiteratis vel a
scientibus paucas literas.Quinto ponit de contractibus nō
redactis in scriptura.Sexto ponit de cōtractibus vsq ad vnā
libram auri.Septimo d contractib9 qui fiunt in agris.Octa

no quot comparationes locum habeant in contractibus ⁊ in-
strumentis post hanc legem conditis ⁊ condendis. secunda
ibi ⁊ de instru. tertia ibi collationibus. quarta ibi de exposi.
quint. ibi de non scriptis. sexta ibi de contractibus. septima
ibi. de contractibus. octaua ibi ⁊ vt in documentis. Et quali-
bet pars rubrice habet partes suas in titulo vt infra patet de-
scendendo ad nigrum.

Nouimus. Iustinianus primo recitat quasdam suas leges que li-
terarum comparationem permittunt. Secundo recitat le-
ges illius imperatoris qui fuit ante eum que compa-
rationes literarum fieri prohibeant. Tertio inferendo ponit
exemplum cuiusdam questionis que de facto in armenia occurrit. Quar-
to immiscet vnum dubium. Quinto consulit qualiter instrumentum
priuatum depositi vel alterius contractus fiat. secunda ibi qua
quidam. tertia ibi quoniam igitur. quarta ibi. quia igitur. quin-
ta ibi si quis igitur. ¶ In tex. ibi literarum dissimilitudinem.
Quandoque inducit temporis mutatio. Quandoque calami attramen-
1 ti aut charte mutatio ⁊ hoc nota. ¶ †No. pro tabellione qui re-
peritur scripsisse multa instrumenta cum signis dissimilibus vt non
propter hoc condemnetur de falso. Nam hec dissimilitudo pote-
rit generari temporis calami atramenti ⁊ charte mutatione.

Si quis igitur. Volens caute deponere aut cuiuslibet alterius generis
instrumentum conficere tres idoneos adhibere debet cogno-
scentes contrahentes ⁊ se subscribentes ita quod literarum compa-
ratione ⁊ testium depositione fides instrumento imponatur. Et
si testes a comparatione discordant in pectore iudicis est an testi-
bus an comparationi velit potius fidem adhibere. Per hoc intel
ligitur quod quis committere se fidei sui amici contrahentis secum. h. d.
⁊ hinc est sumpta autentica si quis vult caute. C. qui potio. in
2 pigno. habe. ¶ †Ibi coactus est. Nota singulariter hunc tex.
quod negans scripturam esse scriptam manu sua propria potest cogi
precise ad scribendum aliam vt appareat an illa scriptura sit ma-
3 nu propria an non. ¶ †Ibi per omnia similia no. bene illum tex. qui dat
doctrinam quod iudex debet iudicare ex comparatione literarum scri-
pturam manu eiusdem hominis scriptam esse. Nam tunc iudicare
debet: cum scripture per omnia apparent similes. Si autem in aliquo
apparent dissimiles licet in multis appareant similes. ¶ Ibi
presentibus no. istum tex. quod testi qui dixit vera esse interroga-
tus de causa scientie dixit quia presens fuit vt probet licet non di-
xerit se vidisse. Concordat. j. proximo. §. ⁊. j. eod. §. oportet. de
quo per Bar. in. l. j. de aut. tuto. in fi. ¶ Ibi sed solis non facien-
te not. quod quis non debet stare soli comparationi literarum nisi
5 habeat confirmationem testium quod intellige cum contractus ex-
cedit libram auri. vt in aut. si contractus. C. eo. ¶ Ibi iudicantis
prudentie. no. committi iudicantis prudentie vtrum voci viue an
mortue stari debeat. ¶ In glo. que incipit improprie. not. de
significatione verbi dare. nam proprie significat translationem
dominii vbi autem apponitur in contractu de cuius natura non venit
translatio domini vel possessionis vt in contractu depositi dicendo
quod dedit in depositum. tunc intelligitur dedit improprie per hunc
§. Dicitur hic quod tres testes requiruntur fide digni qui cognoue-
runt contrahentes. Contra videtur quod duo sufficiunt ⁊ per duos pos-
sit contractus probari. vt. l. vbi numerus. ff. de testi. ¶ Sol. ad
substantiam contractus in priuato instrumento nulli testes requi-
runtur vt. l. cum tabernam. §. itaque. de pigno. ¶ Item ad pro-
bandum contractum duo testes sufficiunt: sed quo ad hoc vt
ex instrumento possit veniri ad comparationem literarum re-
quiruntur tres testes secundum mentem istius. §. ⁊ hoc fuit de
mente gl. Ex quo no. quod de substantia instrumenti non est te-
stium appositio. Et ex hoc dicit glo. quia si sunt mortui testes
instrumenti priuati nunquam deuenitur ad comparationem lite-
rarum vt in hoc. §. In instrumento autem publico testes bene
sunt de substantia. vt. j. eo. ver. sed ⁊ si instrumenta. C. de tabul.
l. generali. ⁊ de tabel. circa princi. ⁊. l. insigentium. §. quod fere. ff. de
4 pac. ¶ †Sed tunc quero an de substantia contractus priuati in-
strumenti sit dies ⁊ locus. Dic quod sic in legitimatione filiorum na
turalium est de substantia vt. j. q. mo. natu. effi. legi. §. Grtum vero.
In aliis vero casibus si queramus an sit de substantia quoad
obligationis substantiam dico quod non nam sine die ⁊ certo
loco contrahi obligatio potest. Neutrum enim de substantia
quo ad obligationem. vt. l. obligationum fere. §. penultimo. ff.
de actionibus ⁊ obligationibus ⁊ de pignoribus. l. cum tabe
nam. §. i. Aut querimus an sit de substantia quo ad probatio-
nem prioritatis temporis ⁊ tunc dies est. nam cum prioritas
consistat in tempore non potest probari si tempus non adest.
vt. l. creditor. C. qui potiores in pignoribus habeantur. Aut que-
rimus an sit de substantia quo ad probationem debiti. ⁊ tunc
sufficit sine die. vt. l. publi. ff. depositi. ¶ Vlterius opponitur
quod duo testes sufficiant ad probationem priuate scripture cum
agitur personali vbi autem agitur hypothecaria tunc requiruntur
tres. vt. l. fi. C. qui potiores in pign. habe. ¶ Quinto tunc dicunt
quidam quod illa lex per hunc. §. corrigitur: sed hec repro-
batur per literam hic que dicit quod per hunc. §. probationes non
abbreuiantur. ideo dic quod in isto. §. dicitur quod ad comparationes
literarum peruenitur ad quam non potest perueniri subsistentibus
aliis probationibus. ⁊ ideo requiruntur tres testes. Vbi autem alie
probationes subsunt sufficiunt duo qui probent instrumentum
esse verum ⁊ tres cum agitur hypothecaria. vt. l. contra tria. ⁊
hoc sentit glos. super verbo enim. Ex quo no. quod comparatio lite-
rarum nunquam potest fieri cum sunt testes per quos potest proba-
ri instrumentum. Sed contra istud multum facit infra proxi-
mo. §. in versi. sed solis vbi dicitur quod soli comparationi literarum
non creditur. licet augmento testium confirmetur. Si enim
testes superfunt necessarie non est comparatio. quia fides in-
strumento non potest imponi per ipsos testes. Aut testes non
supersunt. ⁊ non potest augmentari comparatio testibus. Sed
dic quod non obstat concedo enim quod vbi omnes testes supersunt
per quos potest instrumentis plena fides imponi quod ad
comparationem non deuenitur. nam comparatio est remedium
subsidiarium ad quod non deuenitur nisi in subsidium aliarum
probationum. Vbi vero testes haberi non possunt per quos
potest instrumento plena fides imponi tunc deuenitur ad com-
parationem literarum ⁊ statur comparationi. ⁊ soli compara-
tioni statur si contractus est infra vnam liberam auri. Si vero
est. j. vnam libram auri tunc non statur soli comparationi nisi fir-
metur saltem augmento vnius testis. vt. j. §. i. ⁊ sic intelligitur aut.
si contractus. C. eo. tit. ¶ Et not. plene quando deuenitur ad
comparationem literarum ⁊ ex quibus instrumentis vt scias.
5 ¶ †Premitto quod duplex est genus instrumentorum vnum pri
uatum aliud publicum. Publicum autem dicitur quatuor mo
dis. vel ratione forme ⁊ manus. vt quia scriptum est a tabellio
ne publico. ⁊ publicam formam habet. Et de hoc loquitur ti-
tulus supra vt prepo. nomen imper. ⁊ de tabellio. vel quia in iu
dicio publicatur. ⁊ de hoc in. l. publicati. C. de testa. vel quia ex
archiuo publico sumptum est tunc dicitur publicum ratione
loci de quo loquitur aut. ad hec. C. eod. Vel quia scriptum sit
manu priuati de autoritate iudicis ⁊ istud appellatur foren-
se instrumentum de quo loquitur. c. quum contra. extra de proba.
restat pro instrumento priuati. ⁊ de hoc instrumento loquitur iste. §.
Hoc premisso scias quod si ille contra quem producitur scriptura
confitetur debitum ⁊ scripturam. ⁊ tunc ad comparationem non de-
uenitur. quia frustra actio esset. sed confitenti fit preceptum de soluen-
do. vt. l. debitori. ff. de iudi. Quandoque confitetur debitum sed scriptu
ram negat. ⁊ tunc similiter non fit comparatio cum esset frustrato-
ria. sed fit simpliciter preceptum de soluendo cum scriptura non
est de contractus substantia: vt. l. satis. C. eo. l. non tecum. C. de con
trahen. empt. Quandoque confitetur scripturam, debitum ta-
men negat. ⁊ tunc similiter non deuenitur ad comparationem
quia frustra fit comparatio ex quo scriptura confessatur. Sed quali-
ter debeat tunc procedi ex quo debitum negatur debet distin-
gui an scriptura emanat super causa de preterito. an super cau-
sa de futuro. De prima loquitur. l. generaliter. C. de non nume-
rata pecu. De secunda. l. in contractibus. C. eo. titu. Quandoque
negatur scriptura ⁊ debitum. ⁊ hoc casu loquitur. §. noster: ⁊
tunc deuenitur ad comparationem aliquid. ⁊ vt deueniri pos-
6 sit sunt tria necessaria. ¶ †Primo quod instrumentum priuatum
ex quo vel ad quod fit comparatio sit solemnizatum subscri-
ptione trium testium. vt hic. ⁊. C. eodem. l. comparationes: li-
cet quidam dixerint quod scriptura ex qua fit comparatio non ha-
beat necesse habere dictam subscriptionem trium testium: vt
no. glo. in d. l. comparationes. ⁊ hec est vera. ¶ Secundo requi-
ritur quod non supersint alie probationes per quas plena fides in-
strumento priuato possit imponi. vt. j. eod. §. si vero nullus. ⁊
hoc tenet glos. super verbo termino. ¶ Tertio requiritur quod
testes instrumenti supersint ⁊ quod non sint mortui. vt. j. eo. §. si ve-
ro moriantur. ⁊ hoc tenet gl. hic super verbo causa. Compara-
tioni autem soli creditur si contractus est infra libram auri si su-
pra nullo modo creditur nisi talis comparatio vno teste firme
tur: vt. j. eodem. §. sed ⁊ si quis. Ibi augmento testium confir-
manda. ⁊ hec vera in instrumentis priuatis non insinuatis.
si autem insinuata essent de partium voluntate nunquam neces-
saria esset comparatio sed ris debet fieri de necessitate: vt. j.
eo. §. de quibus. Item predicta non vendicant sibi locum in
instrumentis publicis in quibus ad comparationem veniri
debet si testes instrumenti publici sint mortui vel absentes
vel aliter de facili haberi non possunt nec etiam tabellio ⁊ de-
bet sacramentum prestari per petentem quod non malignantis
causa

causa ductus comparationem petit: vt. l. s. eo. §. si vero. Nec est
necesse q tale p[illegible] instr[illegible] habeat trium testium
subscriptionem. vt. l. eod. §. sed et si instrumenta. et hoc si instru-
mentum est scriptum manu ipsius tabellionis. Si vero tabel-
lio scripserit ipsius per suum discipulum debet deueniri ad
comparationem ita demum si non superest discipulus vel ha-
beri nõ potest vel proferet a instrumẽti q appellat numerari
prestito semp sacramento q nõ calũnie causa petitur: s. eo.
§. in his. In his vero est necesse q illud instrumẽtũ sit solẽne.
alias nõ possit quo ad id fieri cõparatio vt no. Ex. C. eo. l. cõpa
ratiões. facit. s. eo. §. sed si instrumẽta. ¶ Modo habet: i. q si po
test vel debet ad cõparationẽ deueniri et q si solo comparationi
debet stari. Est videndũ ex quibus instrumẽtis possit fieri cõpa
ratio. dic q priuato solẽnizato ad priuatũ et de priuato ad pu
7 blicũ, vt plene no. p gl. in. d. aut. ad hec. C. eo. ¶ † Ultimo an
8 magis testibus an instrumento[a] credatur. glo. hic super verbo
iniurandũ aliquid dicit non tñ perfecte. Ideo tu plene dicas
videlicet q in his que non possunt probari nisi per instrumen
ta. vt in casu. l. 4. C. de iure emphy. et C. de sussrra. lib. x. et in om-
nibus no. per glo. C. de pactis. l. pactum quod bona fide plus
creditur instrumento q̃ testibus vt ibidẽ no. In his que non
possunt probari nisi per testes vt regulariter in delictis tunc
creditur potius testibus q̃ instrumentis: vt. l. iij. §. idem diuus.
ff. de testi. Ibi testibus et non testimoniis. in his vero que pro-
bari possunt per instrumẽta et testes nõ aduersant instrumen-
tis et econtra parem fidez esse instrumentorũ et testium vt. l. in
exercendis. C. de fide instru. et q quicqd poterat probari p in-
strumẽta et idem p testes vt ibi probatur. si vero adinuicem ad
uersant tunc est tale quid q̃ non potest faciliter commendo-
ri vt est numerus annorum tunc credit magis testamẽto q̃ te
stibus: vt. l. ij. C. de his qui veni. eta. impe. Aut potest faciliter
cõmendari memorie: et tunc aut est factum de proximo aut de
longinquo. Si de longinquo tunc magis creditur instrumen-
to: q cum memoria hõis fragilis sit. pp̃ter tpis longitudines
presumitur oblinio: vt. l. quicũq. C. de seruis fugi. et ideo tunc
magis creditur instrumento q̃ testibus ar. C. de vete. iu. enuc.
circa prin. Aut factũ est de proximo. et tunc si duo testes in-
strumẽti deponunt contra instrumentũ credit testibus nõ in-
strumẽto. l. cũ precibus. C. de proba. et C. plus valere q̃ agit. l.
fi. ¶ Itẽ credit duobus potius q̃ instrumento si p obliquum
dicunt cõtrarium instrumẽto. l. optimã. C. de contrahẽ. et com-
mit. stipu. ¶ Pauciores vero fidẽ instrumẽti faciunt vacilla-
re non aũt ipsum impugnãt. vt no. per Inno. extra. de fide in-
stru. c. cũ p. tabellio. et hoc cũ testes instrumenti deponũt con-
trariũ instrumẽto. si autẽ alij testes dicerent contrariũ tunc
in arbitriũ iudicantis est cui potius velit fidẽ imponere atten
dendo q sit verisimilius negocio. ar. l. iij. §. idem diuus. ff. de
8 testi. ibi quanta fides et c. ar. huius. §. ¶ † Ultimo ex isto. §. sed
et si quia in versi. siue alij. Not. q instrumentis potest ita fides
imponi per testes non descriptos in instrumento sicut per de
scriptos. q̃ no. in glo. q̃ incipit alis interuenit. sed illud est ve
rum de iure antiquo. sed illa lex corrigitur per. l. generaliter.
C. de iureiuran. per gloss. Et ideo quia nemo cogitur iurare
9 vel referre. ¶ In eadem glo. ibi semiplena probatio. ¶ † No.
q omnis conicctura dicitur semiplena probatio. Et ex hoc
no. q producens pro se instrumentum priuatum dicitur semi-
plene probare adeo q in defectum probationis potest petere
iuramentum sibi deferri.

Sed si instrumento.

Notarius anteq̃ in fine instrumenti sui nominis faciat mentionem sine subscriptione scribat
nomina testiũ et iudex aduertere debet similitudinem et dissi-
militudinẽ literarum et etiã signum tabellionis hoc. d. ¶ Ibi
signa nota singulariter hunc text. tradentem doctrinam ad
quid debet aduertere iudex cum facit cõparationem literarum
10 nam debet videre literas et signa oĩa si similia sunt. ¶ † Item
ex hoc text. patet q notarius debet in instrumento ponere si-
gnũ suũ. de quo dixi supra de tabellione. circa prin. in gloss. su-
per verbo adijciatur nisi contractus excedat quinquaginta li-
bras auri. quia tunc requiruntur tres. vt. d. l. si cert. pet. ¶ In
11 glosa que incipit idest tabellionis. ¶ † No. istam particulam
que videtur innuere q licet instrumentum sit publicum et sub-
scriptionem trium testium habens et alias solẽnitates instru-
menti tamen ad eum vel ad ipsum non debet fieri compara-
tio si forma illius instrumenti diuisa est a forma qua solet vti
ille notarius. Item notarius qui incipit facere instrumentum
in vna forma alia omnia instrumenta eiusdem materie debet
in eadem forma conficere. alias illi instrumento fides adhibe
ri non debet. ¶ In ea. glo. ibi. l. Domitius. illa loquitur quan
do tabellio adhibet vt tabellio et etiam vt sit testis. secus vbi
requiritur vt tabellio. vt in casu vbi requiritur testis etiã ro-
gatus ipse nõ numeratur in numero testium qui non rogatur vt
12 sit testis sed vt tabellio. ¶ † In ea. glo. in fi. prima vera est vĩs
q vbicũq numerus testium determinatus requiritur semper
testes requiruntur rogati. vt. l. fi. ff. de test. Sed hoc non cre-
do verum. nam in codicillis et omni vltima voluntate excepto
testamento requiruntur quinq testes. vt. l. fi. C. de codicillis. et
tamen rogati non requiruntur.

Si vero.

Si testes publici instrumẽti sunt mortui vel absentes vel alias de facto haberi non
possunt nec etiam tabellio tunc ad comparationem ipsius ve
nitur prestito primo sacramento per petentem comparationẽ
fieri q̃ non malignitatis causa nec aliqua arte ductus com-
parationem petit. h. d. Et vides q hic ponitur quando veni-
ri debet ad comparationem publici instrumenti.

¶ An instrumẽto. Vide do. abbatem in. c. i. infra. de testi. versi. ve-
nio nunc ad secũdam partem spe-
cu. in titu. de te-
stam. §. i. versi. sꝫ
pone. Ab. l. c. cũ
causam in fin. de
test. et in. c. ad au-
dientiam de pre
scrip.

In his vero.

Si instrumentum publicum ne-
getur q tabellio per suuz discipu
lum describi fecerit et adnumerator interuenerit et viuat disci-
pulus et adnumerator: tam per tabellionẽ q̃ per discipulum et
adnumeratorẽ instrumento fides debet imponi. Et si tabel-
lio decesserit vel alia de causa fidem instrumento non potest
imponere tũc per adnumerationem saltem fidem imponit. Si
vero per seipsum instrumentũ scripserit et adnumerator non
interuenerit et instrumento fides aliter non possit imponi tũc
ad cõparationẽ deuenitur hoc modo videlicet q si in tali pu-
blico instrumento testium contrahentium subscriptio esset sa-
cramento prestito q calumnie causa non petitur comparatio,
et q eam petens alias probationes nõ habet per quas instru-
mento potest fidem imponere a qua comparatione partes
se liberare poterunt si consenserint in instrumentum. nam
per hoc fides instrumenti semper erit indubitata. hoc dicit.
13 ¶ † Ex hoc. §. habes quando et qualiter et quo ordine proce-
datur ad comparationem instrumenti publici scripti p disci-
pulum tabellionis vel ipsum tabellionem. ¶ Sed aduerte
vnum. quia hodie vt instrumentum sit publicum non potest
scribi per tabellionis discipulum vt vidistis. s. de tabellio. in
14 prin. ¶ In glo. que incipit sed qualiter. ibi sed in dic. ¶ † Ex
hoc no. q comparatio literarum non potest delegari scripto
ri immo ipse iudex per se facere debet. Et hoc facit contra iu-
dices perusinos qui sunt iudices comparationum literarum
15 quod non debet eis committi cũ non sint iudices. ¶ † In gl.
que incipit quasi dicat. ibi indubitata. not. q vbi instrumen-
tum est insinuatum de partium voluntate habet eternam rei
memoriam et eius fides indubitata est. Et ideo sit cautus ad-
uocatus cum consulit clientulo suo contrahenti cum aliquo
forensi. ita q forte esset necesse in casu probare illud instrumẽ-
tum a partibus longinquis. et sic esset quasi impossibilis com-
paratio propter loci distantiam instrumentum negaretur, fa-
ciant q illud instrumentum insinuetur de partium volunta-
te quo facto fides illius instrumenti non poterit in dubium
reuocari. ¶ In ead. glo. ibi in futuris. not. singulariter ex hoc
fine q si tu produxisti contra me instrumentum in quo conti-
nebatur aliquid annuum me tibi debere dare q licet vigore
istius instrumenti fuerim tibi condemnatus ad primam vel
secundam annuam prestationem ex eo q non opposui aliud
contra instrumentum q si vigore istius instrumenti tu agis
contra me ad alias annuas pensiones que in dicto instrumen
to continerentur q ego possum opponere contra instrumen-
tum et ipsum negare publicum et publica manu scriptum.

Oportet.

¶ Ex isto. §. sumpta est aut. sed nouo iure posita super. l. fin. C. si certum petatur
et hoc dicit. ¶ Si contractus fiat in scriptis per comparatiõ-
nem vel per modicas literas scientes in ciuitate et libram au-
ri excedat quinq testes requiruntur quorum quatuor scribe-
re se debent q eis presentibus negocium scriptum est. Quin-
tus vero qui etiam tabellio instrumentum scribens hoc simi-
liter attestabitur et pro etiam imperito literarum subscri-
ptionem faciens. Si vero contractus sit infra vnam libram
auri aut etiam fiat in rure iura vetera seruabuntur. hec dicit
vsq ad finem. vetera autem iura sunt q supra libras auri
quinquaginta requiruntur tres secundum formam. d. l. fi. C.
si certum peta. In imperito autem literarum non requiritur
tanta solennitas. Sed si instrumentum esset priuatum tres
testes requiruntur. vt. s. eo. §. quis igit. Si vero instrumentum
est publicum tũc sufficiũt duo et tabellio qui instrumentũ scri-
16 bit. vt. s. eo. §. sed et si instrumenta. ¶ † Ibi paucas no. differẽ
tiam esse inter scientes paucas literas et illiteratos. q̃ no. pro
promouentibus ad ordinem in hoc tamen nulla est differen-
tia et adhibendum numerum testium contra instrumentum
quod conficitur de eorum voluntate vt hic no. in glo.

¶ Hec constitutio interpretatur priorem constitutionem de his qui ingrediuntur in monasterium. Rubrica.

1 Constitutio impetrans locum habet in casu in quo habet locum impetrata.

Causa. Breuiter hoc dicit. §. illud. s. de monachis. disponẽdo q si quis monasterium intrare voluerit post ingressum de suis bonis nullo modo disponere possit habet locũ in illis q post illã legẽ in monasterium ingrediunt, non in illis q añ igressi fuerint qui bene possunt de suis bonis disponere etiam post illũ. §. hoc dicit totus iste tit. Hodie vero est immutatũ q etiã post ingressum possit disponere. vt. s. de sanctis episco. §. si qua mulier. vnde sumitur aut. si qua mulier. C. de sacrosan. eccles.

1 ¶ † Et no. ex isto principio q cõstitutio impetrans habet locũ in casu in quo habet locũ impetrata, vt in isto tex. iuncto. §. & h.c videtur casus talis questionis. Dicit statutum q si qua mulier fuerit dotata a patre non succedat superuiuente masculo. Modo quedã filia fuit dotata a patre ante statutũ conditũ, post statutum vero pater decedit superuiuente filio masculo: & dicta filia dotata. modo queritur an ista filia excludatur a successione, videtur q sic, qr statutum dicit fuerit, nam est verbũ preteriti plusq perfecti tpis: secũdum grãmaticos. ergo cũ statutũ se refert ad casum preteritũ, patet q debet excludi. Item qr tempore quo tractatur de successione reperitur filia dotata, ergo &c. Et quia istud verbũ dotata: habet causaz permanentẽ, vt. l. pe. de iure codicil. & l. verbũ erit. de verbo. signi. ergo omne tẽpus significat, vt ibi not. ergo per cõsequens dictum statutum trahitur ad filias ante dotatas. & ita vidi dñz Bar. cõsulentem in questione de facto. Sed iste tex. cõiuncto §. illud. destruere videtur istã opini. nã in. §. illud. dicitur de eo qui in monasteriũ intrare voluit, & sic loquitur p verba preteriti perfecti tẽporis, & tamen videas q non trahitur ad illos q in monasterium ingressi fuerint ante illũ. §. imo possunt disponere de bonis post ingressum, & post illũ. §. vt est casus hic. Nec ob. q verbũ fuerint reperiã in preterito plusq perfecto, reperitur etiã in futuro, ideo debemus referre ad futurũ, non aũt ad pteritum, qr in lege. hoc est q nunquã trahatur ad pterita. nisi ad hoc fiat mẽtio specialis, vt hic, & s. vt fac. no. cõ. & §. vt li. decetero. §. i. in fin. Nec obst. q verbũ dotata: habeat causam pmanentẽ, & sic omne tps significare debeat, qr cõcedo q verbũ habẽs cãm permanentẽ omne tẽpus significat. pterq vel quãtum ad istum effectũ: vt trahatur ad preterita, qm ad ipsa trahi nõ potest nisi specialis mẽtio fiat, vt. l. leges. s. de legi. & in supra allegatis iuribus. ¶ Item nõ obstat q ista filia reperit dotata tpe mortis patris: & sic tpe successionis, vt post legẽ conditam, nam licet dotata reperiatur: dotata non fuit tẽc. s ante statutum, & sic non obstat contrarium per hanc literam. nas hic videmus q ille qui fuerat ingressus monasteriũ ante §. illus reperitur in monasterio, & tamen de suis bonis potest disponere per illum. §. ac si ille. §. non emanasset, & illud credo verum pro nunc sed non firmo,

1 ¶ Citationis ad dic q citatio facta die feriata obtinentiam vel ad diẽ non feriatam non valet sine quoad preceptum de citãdo sine quoad executionem ipsius precepti siue quo ad processum per Dorn. festos. C. de fer. vbi etiam silere debet horrẽda vox preconis & omnia pressus urbitatus vt in. c. fi. de fer. vbi concludit sm Ab. cõtra Jo. an. idẽ dicit in se rẽa repetitus qd in solennibus quã debent eadẽ venerantiõe celebrari & cũ letitia seruari vt. l. oẽs dies de fer. in diebus tñ se natis ob reuerẽtiã hominũ valet citatio Ab. in. d. c. fi. de fer. & l. vi. col.

¶ Ut non luxuriẽtur contra naturam. Rubrica.

Omnibus. Luxurians contra naturam iurans per aliquod membrũ dei aut per capillos aut blasphemans deum vltimo damnatus supplicio. h. d.

¶ Ut liberti decetero aureo non egeant anulo. Rubrica.

Perfectis. Recitat imperator quasdam leges antiquas dicentes q li berti quidam vocabantur deditij & quidã latini q etiam nomina imperator substulit & correxit vt patet in recitatione senatuscõ. Rubiani & Bitriani & disponit q vna sit libertas scilicet ciuium Romanorum volens q qui continenti seruus manumittitur per hec verba, esto liber & ciuis romanus sit liber et non egeat vt impetret a principe ius aureorum anulorum quia incontinenti per manumissionem est restitutus natalibus. hoc dicit.

1 Libertus ex ingratitudine reuocatur in seruitutem.
2 Positus in dignitate non contrahit cum sua liberta sine dotalibus instrumentis.
3 Contrahens matrimonium cum ancilla sua liberam eam facit.
4 Iuspatronatus an in liberto manumissori seruetur.

1 Illud. † Libertus licet liber efficiatur ex manumissione ciuis romanus tamẽ in manumittẽtes iuspatronatus habet nisi ei remiserit & debet libertus patrono reuerentiam exhibere & iniuriam non inferre ne possit in seruitutem reuocari: nam ex ingratitudine reuocatur sicut donatio. hoc dicit

2 Si quis. † In dignitate positus cum sua liberta nõ cõtrahit matrimoniũ sine dotalibus instrumentis. Ipsis vero contrahentibus filij nati ante vel post liberi erunt & sui nec eis expedit impetrare ius anulorum.

3 ¶ † Item contrahens matrimonium cum ancilla sua liberam eam facit & liberos ex ea progenitos: si est ancilla libera efficitur si miles dominus eius ei legatum reliquerit. hoc dicit.

4 Hoc similiter. † Assignat rationẽ quare ius patronatus in liberto manumissori seruatur. s. vt homines sint prompti ad libertates donandas quibus imperator multũ fauet & intantũ q pro libertate seruis donandis multa fecit in libro & in experia dicens q illud quod ipse statuit vt libertus non deberet necesse impetrare ius anulorum fuit cõstitutum ab Antonio & Theodosio imperatoribus & iubet hanc legem per prouinciam publicari. hoc dicit.

¶ Apud quos oportet causas dicere monachos. Rubrica.

1 Commissio citationis est sententia interlocutoria.
2 Pena iudicis secularis facientis citari clericum.
3 Pena laici citantis clericum ad petitionem iudicis laici.
4 Reclusi in loco ad ieiunandum qualiter vocentur.
5 Sententia lata per iudicem ecclesiasticum mandari debet executioni per iudicem secularem.

Rem. Volens litigare cum monacho vel asisterio vel inquietare monachum vel religiosum in asisterio vel monasterio assistentem adire debet eius loci episcopum & tunc monachus vel religiosus causam per abbatem suum vel per responsales agitabit. Episcopus vero sm legem iudicare festinet. & hoc custodiant omnes iudices alias ab administratione repelluntur & x. libris auri pena multantur. executor vero in carcerem detrudetur & executionis effectum exercere non potest hoc dicit totus iste titulus, vel summa hunc titulus secundum tex. autentice causa que fit cũ monacho. C. de episc. & cleri. que hic sumitur.

1 ¶ † Ibi sententiam. no. q commissio citationis est sententia interlocutoria. de quo in. l. sede si interpellatus. §. i. ff. de arbi. Ex hoc patet q sicut sententia die feriata ferri non potest. vt in. c. conquestus. de ferijs. xv. q. placita seculari. ita nec commissio citationis quã ipsa commissio sententia est de hoc plene p doc. in. l. ex quacunq. ff. si quis in ius vocatus non ierit.

2 ¶ † Ibi pena decem librarum. no. penam iudicis secularis facientis citari clericum de iure canonico alia pena imponit. vt no. de senten. excom. c. i. in. vi.

3 ¶ † Ibi executores. not. de pena laici citantis clericum ad petitionẽ iudicis laici. nam in carcerem detrudendus est per ipsum & etiam priuatur officio.

4 ¶ † In gl. parua que incipit que ideo no. ex ista glo. q reclusi in loco ad ieiunandum non sunt heremite. & isti fraticelli q vt plurimum stant ad orandum in locis sylustribus. & etiam mulieres que vt deo seruiant se recludunt in vna domo ad ieiunandum & orandum licet non sint ecclesiastice persone. sed ipsas reclusas vulgariter appellamus tamen habent priuilegium monachorum & conuersorum & sub iudice seculari conueniri non possunt. ¶ In gloss. que incipit no. ibi prouidere. de sanctis. episco. hoc verum in personalibus actionibus. in rem vero contra monasterium intentant. nam cum monachus nõ possideat sed possideatur deficit extremum ex parte conuenti & rei ven. vel pos. vt. C. de alie. iud. mutã causa facta. l. i. pro quo

5 s. de mona. §. si quis. secundum Jac. de bel. ¶ † In gl. que incipit sed executioni. no. q sententia lata per iudicem ecclesiasticum mandari debet executioni per iudicem secularem.

¶ De questore. Rubrica.

Semper. Duo dicta ponit iste tit. vsq ad fin. Primo quoddam exordium imperatoris dicentis quod ipse semper prouidet humano generi cum auxilio dei vt populi sibi subditi seruentur illesi. Et ideo leges statuit cum magna iustitia repa-

reparando neglecta. Secũdo facit officiales p quos puniunt delicta. Tertio facit quosdã pretores i ciuitate Cõstantinopolitana pro suis causis. vnde ipse costituit quendam officialem. s. questorem cuius officium est inquirere quem inuenit ⁊ si habet causam cito faciet eam expedire per magnam hominum multitudinem aliquos expediet aliquos remittet ⁊ aliquos ipse questor expediet. Quinto q questor debet inquirere statũ venientium ad ciuitatem Constantinopolita. vt si sunt serui remittat eos ad dominos. ⁊ si sunt liberi remittat ad eorũ prouincias. ⁊ si sunt illius ciuitatis coget eos laborare, si laborare possunt si non possint ⁊ essent pauperes a iudicibus aluntur. Sexto q officialis si in officio deliquit questor eũ puniet vel puniendum relinquet ⁊ remittet ad principem. Septimo q si ipse non puniet eos punietur a principe. Octauo q sic questor debet solicitare iudices vt questiones expediant ⁊ scribere presidibus prouinciarum q faciant homines eorum prouincie inherere eorum prouincie. Nono q si aliquis fuerit remissus ad propriam prouincias ⁊ redierit ad ciuitatem Constantinopo. q castigentur venientes. Decimo q questor debet mittere hospitem vt venientes ad ciuitatem requirat ⁊ eos recipiat. Undecimo q olim erat ita ⁊ postea fuit neglectũ. Duodecimo q si questor nihil debet a subiectis recipere ita nihil dare principi pro hac dignitate querenda. secunda ibi insup. tertia ibi quale. quarta ibi ex hoc. quinta ibi si vero aliqui. sexta ibi si vero aliqui. septima ibi si vero aliquis. octaua ibi damus autem nona ibi illud maxime. decima ibi hec omnia. vndecima ibi sicut enim. duodecima ibi ⁊ neq occasiõe. ¶ Nota tex. pro consuetudine dñorum Lombardie qui habent in eorũ ciuitatibus exploratores quotidie explorantes forẽses qui veniunt ad eorum ciuitates ⁊ causam ob quam veniunt. Ibi lessos autem. nota hunc tex. coniuncta glo. hic q ad probandum senectutem vel canum grauem sufficit probare caniciẽ vel forte quisquis sit canus capillis ⁊ barba ⁊ hoc est vtile propter excusationem tutele ⁊ cure ⁊ aliorum munerum personalium. nam cum per etatem quis excusetur. vt. l. semper. ff. de mune. ⁊ hono. l. v. C. qui etate. lib. x. Tu qui vis excusari a munere habes dicere q es senex ⁊ grauis ⁊ canus ⁊ hec grauitas per senium probatur quod no.

¶ Constitutio que de dignitatibus ⁊ episcopatu filium liberat a patria potestate. Rubrica.

1 Filius liberatus a patria potestate per dignitatem an possit dicere testamentum patris nullum ipso iure si preteritus fuerit.
2 Ordo sacerdotalis non liberat quem a patria potestate.

Quicquid. Patricii consules ⁊ prefecti ⁊ prefectus vtriusq rome ipse electione liberãtur a patria potestate. Et generaliter quecunq dignitas liberat a patria potestate. Item seruus qui militiam aut aliam dignitatem a principe cõsequitur liberatur a seruili conditione. Item filius qui ratione dignitatis liberatur a patria potestate totum peculium quod habebat suum facit. hoc dicit. Ibi ⁊ alapis nota de alapa et nota hunc modum emancipationis.

Illud. Qui liberatur a patria potestate p dignitatem non perdit iura filiorum ⁊ filii recidunt in potestatem suam mortuo eius patre. Item episcopus liberatur a patria potestate. h. o. Et hinc sumpta est aut. episcopalis dignitas. C. de epis. ⁊ cle. ¶ † Ex hoc. §. patet q filius liberatus
1 a patria potestate per dignitatem possit dicere testamentum patris nullum ipso iure si preteritus fuerit ex quo retinet iura suorum. secus in emancipato qui necesse habet petere contra
2 trata. ¶ † Item ex hoc text. patet q ordo sacerdotalis non li
a berat quem a patria potestate[a] quod patet quia per dignitatem episcopalem liberatur ergo non fuit liberatus per sacerdotium cum nullus possit esse episcopus nisi sit primo sacerdos. secus est de iure canonico. nam quicunq ordo sacer liberat a patria potestate ⁊ gloss. est. in. c. decorum extra. de eta. ⁊ qualita. ⁊ tenet Bart. in. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

¶ De iudicibus ⁊ vt nullatenus cum iureiurando eligantur aliqui iudices. Rubrica.

1 Potestates nostri temporis possunt esse illiterati.
2 Mane vsq ad vesperas iudex sedere debet.
3 Iudices pedanei debent per se causas audire: ad hoc vt litigantes a circuitu liberentur.
4 Appellatio cui prohibetur.
5 Tempus appellationis interponende quod sit.
6 Nuncius si alicui damnum dederit: pro eo tenetur qui eum elegit.
7 Sacramentum vbicunq prestatur ratione incertitudinis nisi q potest taxari.
8 Iuramento iurantis simpliciter quando standum.
9 Iuramentum calumnie an excuset a refectione expensarum.
10 Refectio expensarum quando venit ratione promissionis qualiter refici debeant.
11 Expense licet sint promisse: tñ non debent refici nisi legitime.
12 Minor victus an debeat cõdemnari in expensis cum litigat per tutorem vel curatorem.
13 Expense facte per victorem a neq constet verum personas habeat legitimam standi in iudicio an veniant reficiende.
14 Pena vbi prestatur ratione contemptus: potest peti pena ⁊ etiam res.
15 Pars que compromisit si facto compromisso adit iudicem: incontinenti incidit in penam.
16 Potestas capitaneus si condemnantur per syndicos: non possunt appellare.

A Zenone. Recitat primo leges leonis quas dicit multas innouationes recepisse ⁊ eas paulatim per desuetudinẽ abolitas. Secundo dat ordinem iudicibus disponendo vt iudices eligantur omnes periti legibus ⁊ experientiã ⁊ cito possint causas iudicare. Tertio respondet cuidam tacite obiectioni que fieri posset: secundo respõ. scilicet q eligantur imperiti literarum in presides prouincie. Quarto dicit quomodo elegit duodecim iudices ⁊ cuilibet suam sedem ocputauit. Octo videlicet de numero minorum iudicum ⁊ quatuor de numero maiorum. secunda ibi nos igitur videntes. tertia ibi nostris enim. quarta ibi vetus igitur schema ⁊ istud cedit loco
1 summarii. † Ibi nostris enim nota pro potestatibus nostri
b temporis qui possunt esse illiterati[b] pro eo quia secum ducunt accessores. vt. l. ii. C. de senten. ex peri. reci.

Iudices. Iudicibus preteritis princeps causas delegat. ⁊ si iudices superius nominati volunt causas delegare possunt eorum consiliariis rei examinationẽ cõmittere. Ipsi vero debent ferre sententiam hoc dicit. Et intellige quod possunt in medio sicut in fin. prout habetur s. vt defun. seu fune. §. illud. C. de iudiciis. auten. ad hec.

2 Sedebunt. † Mane vsq ad vesperas iudex sedere debet. hoc dicit ⁊ intellige de necessitate. nam etiam post vesperas sedere poterit. vt. l. ii. §. i. ff. de orig. iur. ⁊ sic non obstat hec glo.

3 Audient. † Iudices pedanei debent p se causas audire ad hoc vt litigantes a circuitu liberentur. ⁊ debent terminum prefigere partibus in quo velint ferre sententiam. hoc dicit notabiliter.

4 Appellatio. † Nulli prohibet appellare nisi bis appellauerit ⁊ succubuerit aut cõtumax fuerit. Itẽ cursus fataliũ qui dat ad appellationẽ exercẽdam incipit post duos mẽses computandos a die interposite
5 appellationis. hoc dicit vsq ad. §. nullo. ¶ † Et leges q vnum est tps appellationis interponende ⁊ istud est tps. x. dierum qui incipit currere a tpe sententie ⁊ sciẽtie in aut. hodie. C. de app. ⁊ in. l. i. §. biduum qñ appellandũ sit. Et est scdm tps q datur ad inchoandũ causam appellationis. Et illud est duorum mensiũ qui currit a recitatiõe sentẽtie. ⁊ de his duobus mẽsibus loquit iste. §. Est ⁊ tertiũ tps. s. ãni vel biennii qd incipit currere post tps dictorũ duorum mensiũ, ⁊ ita est casus singularis hic. De his fatalibus loquit. l. ii. de tẽpo. ap. glo. tñ in. l. si. §. illud. co. titu. ¶ Ponit tres opiniões qñ incipit currere annus vel bienniũ qd dat ad exercendũ causam appellationis ⁊ finaliter videt determinare qd incipiat currere a die interpositionis appellationis. Et ista opinio est hodie canonizata in c. le. sicut de ap. Et sic in hoc ius ciuile derogat iuri canonico. Nã de iure ciuili videt qd ille annus incipiat currere vbi biennium post duos mẽses qui dant ad inchoandũ causam appellationis vt hic. De iure aũt canonico incontinẽti a die interposite appellationis. ⁊ istud de cõsuetudine seruat. Scias aũt qd prosequi appellationẽ qa nõ potest p solũ libelli appellatorii productionẽ nisi pars citet ⁊ ita dicit glos. in. d. §. illud. ⁊ hoc facit ad questionẽ statuti qd quicũq ab aliqua sententia duxerit appellandum infra. x. dies appellare ⁊ infra. xx. subsequẽtes nuntiũ mittere teneat ⁊ proseq in eadẽ. Alioquin vero in antea nullatenus audiat. Modo quidam appellauit infra x. dies ⁊ infra. xx. subsequẽtes misit nunciũ ⁊ produxit libellũ

a ¶ Patria potestate. vid gl. ⁊ do. in. c. indecorũ de eta. et qualita. gl. ⁊ Ab. i. c. cũ voluntate de sen. excõ.

b ¶ Esse illiterati. vtrum imperiti literarum possint eẽ iudices, vide bar. hic ⁊ fely. in c. suscitatus col. v. vers. illiterat⁹.

appellatorū corā iudice nō tñ fecit partē citari nec petijt par tem citari an dicat̄ psecutus causam app. ꝛ sic debet audiri et determinari p illā glo. ꝛ ista est questio de facto. Pro hoc fa cit qd̄ sola libelli oblatio interrūpit pscriptionē nisi executor mittat̄. l. sicut de pscriptio. triginta ãno. ꝛ extra. de pscri. c. illud. Nec obstat qd̄ libellus est de actis. vt in. c. qm̄. extra. de proba. q2 licet sit de actis tñ non est de processu antequā pareciet qd̄ appareat q2 processus no potest fieri dic fecrata. vt. in. c. conque stus. de fergo ꝛ notat. fr. q. v. c. placita secularia de adulterio, l. miles. §. sexaginta. ¶ Ultimo nota hic de vero cōtumace q nō appellat. de quo in. l. ꝛ post edictū. ff. de iudi. ꝛ hic in glos. nisi veniat iudice sedente pro tribunali. vt. l. diuus. ff. de in in

5 tegrū restitutio. Quis aūt sit verus cōtumax * sunt opiniones ꝛ recitantur in. l. ex consensu. ff. de appellatio.

Nullo. Sportulas determinatas nullus debet trans cendere. hoc dicit.

His qui. Iudex dʒ habere duos executores locu pletes ꝛ idoneos p quos suo officio diligē ter seruat̄. licet eīn sufficeret vnus. ꝛ si talis executor dānū aliis qd̄ intulerit ad officiū eius qui eū ad tale officiū deputauit p tinet ad qd̄ dāmnū resarciendū iudex debet talem executorem cōpellere. Itē si iudex viderit talem executorē in aliquo mali gnari debet ab officio remouere ꝛ alius in eius locū surroge tur. h. d. ¶ An aūt talis nūcius ꝛ executor debeat esse iuratus ꝛ publicus vt relationi sue credat̄. no. extra. de appellationib⁹. c. cū parati. ꝛ de reb. cord. l. magis puto. §. ne passim de custo. reorū. l. diuus. dixi in. l. fi. C. de bo. auto. iud. possi. in repetitio.

6 Et no. quot modis fungat̄ executor vel nūcius. ¶ † Ultimo no. q si nūcius dat dānū alicui p eo tenet̄ qui eū elegit qm̄ ma le eligēdo fuit in culpa. Et iste tex. probat qd̄ de omni delicto cōmisso p suos officiales potestas tenet̄ qm̄ debuit eligere no uos ꝛ sufficientes. Pro quo facit. s. de coll. §. i. ꝛ. ff. fur. aduer. nau. l. i. insti. de act. §. ex quo. de nau. §. fi. ꝛ ita de consuetudi ne seruatur.

Si quis autē. Si iudex fuerit a iudicando re motus surrogat̄ per principem nō per aliū. Itē si causa est a centū aureis supra quelibet pars soluit iudici quatuor aureos ratione sportularū. Sed si est in fra nil soluit ꝛ prefectus pretorio debet duas libras auri habe re in anno priuilegijs clericorum saluis manentibus.

Oportet. Ex isto. §. sumpta est aut. hodie posita su per. l. sancimus. C. de iudi. Iudex debet ra tionē expensarū examinare ꝛ post prestitū iuramentū p partē expēsarū sup factis expēsis nō potest iudex i maiori quātitate cōdemnare. Itē ista loquentia super executoribus ꝛ appella tionibus in suo loco pdurant. h. d. ꝛ sic patet quod per. §. hūc correcta est. l. sancimus. C. de iudi. q dicebat qd̄ iudex expēsas per sacramentū declaratas taxare poterit qd̄ hodie nō potest. vt hic. qd̄ intellige verū nisi iuramentum appareat factū. nam licet lex dicat stari iuramento iurātis. tñ debet intelligi si iuste iurauit. ita qd̄ sacramentū falsum nō appareat. vt. l. qui bona. §. i. ff. de dā. infec. ꝛ per Iac. de are. ¶ † In glos. que incip. imo dno noua ibi. C. vnde vi. l. si qñ. nota ex ista glo. generalem do ctrinā quod sacramentū vbicunq prestat̄ ratione incertitudi nis nunq tale sacramentū potest taxari. secus si ratione affectio

a ¶ Contumax. vi de Bar. in. l. diu⁹ ff. de in integ. re sti. ꝛ in. l. pperan dū. §. finaliter reus. C. de iudic. ꝛ in. l. inter minores. ff. De in integ. rest. Alex. de imo. in 7 l. pperandum. §. finaliter. C. de iud.

8 nis. ¶ † Itē ex hac glo. no. q iuramentū de quo loquitur. l. si quando. C. vnde vi. nullo modo potest taxari vel refrenari sed standū est iuramento iurātis simpliciter ita no. gl. in aut. hodie. C. de iudi. sed vbi lex iubet stari simplici verbo alicuius super expēsis vel sup alio debet tñ iurare tex. est in. l. theopom pus de dote prele. ꝛ ibi per Bar. in ea. glo. ai dicta regula hec

9 vera. ¶ † In eadem glo. ibi qñ de calūnia iu. ant. no. ex hoc qd̄ iuramentū calūnie semper excusat a refectione expēsarum qd̄ intellige quantū ad expensas que veniunt reficiende ratione presumpte calumnie ꝛ ita intelligit hec glo. vt. l. qui crimē. C. qui accusa. non poss. Sed ab expēsis ratione temeritatis. vt. l. eum quem temere. ff. de iudi. vel ab expēsis que reficiunt̄ ratio ne contumacie. vt. l. sancimus. C. de iudi. sacramentum calūnie nō excusat. q2 nihil habet commune cū eis iuramentū calūnie. ꝛ q2 si diceremus sacramentū calūnie ab istis expensis excusa re nunq expēse deberēt refici. nā cum in omni causa iuret̄ regu lariter de calūnia vt in aut. principales. C. de iura. calum. tale sacramentum semp faceret euitare refectionē expēsarum quod esset absurdū ꝛ ita tenent doctores in. l. non ignorat. C. de fru cti. ꝛ lit. expen. ꝛ ibi per Cy. ꝛ Iaco. butr. in. l. aut pretor. ff. de

10 iudi. ¶ † In ea. glo. ibi ex promissione no. istā glo. q vbicunq refectio expēsarum venit rati. ne promissionis vt q2 forte par tes inuicē se obligauerūt de expēsis reficiēdis in causa victo re quia tūc expēse debent refici nō solū si victus non habuit iustam causam litigādi. sed etiā si iustam ꝛ sacramentum ca

lumnie tunc non excusat a refectione expensarum q2 veniunt ratione presumpte calumnie qd̄ not. Uidetis enim quotidie quod venditor si obligat emptori ad reficiendum oēs sumptus

11 ꝛ expensas quas emptor sustinuerit in iudicio vel extra. † Ex hoc enim patet quod si venditor victus est postea per emptorē in causa euictio. qd̄ venditor debeat cōdemnari in expēsis etiam si habuerit iustam causam litigandi vel iurauerit de calūnia per hanc gl. Illud tamen nota quod licet expense sint pmisse non tamē debent refici nisi legitime non aūt iniuste expense ꝛ immoderate hoc tenet gl. per. l. quidā hybernas. ff. de seru. vrb. predi. ꝛ p. l. ex damni. ff. de dam. infec. qd̄ singulariter no. ad q̄ stionem. Dicit statutū Perusij quod quicunq se pro aliquo obligauerit possit acquirere pecuniā sub vsuris ꝛ soluere cre ditori ꝛ omnes vsuras quas pro alio obligatus promiserit de bitor principalis eidē restituere teneatur modo cōtingit quod

11 cūtinus esset pro scio obligatus pro centum acquisiuit ille cē tum ab vsuris immoderatis ꝛ eas soluit creditori. Nunc queri tur an scius debitor principalis teneatur tantū relarcire i las vsuras videtur quod sic ex forma statuti. ¶ In contrariū est veritas per hanc gl. licet enim statutum disponat qd̄ tenentur restituere oēs vsuras. tñ debet intelligi de moderatis. non aūt immoderatis. sicut dicitur in promissione expensarum. nam in telligitur de moderatis quod no. facit quod no. C. de alie. iud. mu. cau. l. vnica. ¶ Ultimo nota ex hac glo. dum allegat. l. qui

12 solidum. §. etiam de lega. ij. ¶ † An minor victus debeat con dēnari in expēsis cum litigat per tutorē vel curatorem. Est et alius casus in quo quis cōdemnabit̄ in expensis: licet iustā cau sam habuerit victus: vt no. gl. supra de exhibē. reis. §. a. in glo.

13 super verbo causam. ꝛ. ff. de leg. iij. l. si mulier. §. fin. ¶ † Illud tamen no. q expense facte per victorem anteq constet verum personam habeat legitimam standi in iudicio vt forte q2 egis set vt procurator ꝛ non constet de suo mandato non veniūt reficiende. nam victus habet iustam causam litigandi. tex. est in. l. si quis inficiatus. ff. depos.

Quia vero. Ex isto. §. sumpta ē aut. decernim⁹. C. de arb. h. d. Nō debet eligi arbiter cum sacramenti religione ne anceps periurium incurrat. sed pe na debet promitti si secus factum fuerit iudex iudicans a deo penam patietur si per ignorantiā esset periurus. h. d. ¶ In gl. q incipit quidam distinguunt in fine. not. istā doctrinam glos. qd̄ hic pars nō pareat arbitrio in principio siue in medio: siue

14 in fine pena cōmittitur. ¶ † In glo. q incipit id est penam. ibi sed loco inobedientie. no. glo. q tenet quod vbi pena prestatur ratione contēptus potest peti pena ꝛ etiam ea. secus si prestat̄ ratione rei ita quod succedat pena loco rei q2 tūc non petit̄ vtrūq nisi sit dictum rato manēte pacto. quod an sit verū dic vt. l. qui fidē. ff. de transac. ꝛ not. in. l. rescripto. §. si pacto. ff. de pac. ¶ In ea. glo. ibi sed quid si ea pēdente. no. limitationem pulchrā ad illud quod dicit̄ qd̄ exceptio litis pendentie impe dit litis cōtestationē in omni casu in quo impediret exceptio rei iudi. vt. l. fundi. ꝛ. l. fundū. ff. de excep. rei iudi. nā illud pro cedit cum opponit̄ exceptio litis pendētie corā iudice. sed vbi opponit̄ exceptio litis pēdentie coram arbitro. talis exceptio nō impedit litis conte. Sed si esset lata sententia ꝛ emologata obstaret exceptio rei iudi. Pro hoc facit. j. de appel. §. i. Et est ratio q2 in potestate partis agētis corā iudice est posse soluere cōpromissum iudicem adeundo. vt. l. si quis rē. ff. de arbi. in'erl to ergo agēti obstat exceptio litis pendētie. coram arbitro q2 incontinēti cum agit compromissum soluit̄. ꝛ sic non pendet.

15 ¶ † Ultimo no. ex ista gl. q si pars q compromisit facto co m promisso adit iudicē incontinenti incidit in penam. quod no. quia plures de facto vidi.

Nostros. Nullus debet appellationē coram se in teriectā reiecere nisi solus prefectus. h. d. Not. hic glo. q enumerat omnes casus in quibus non est lici

16 tū appellare. ¶ † In glos. q incipit no. quod tenetur ibi abstinendum. p quam legē probatur expresse qd̄ potestas ꝛ capita neus si condēnantur p syndicos non possunt appellare. Offi cialis condēnatus in syndicatu non appellat nihil videt̄ tñ i in. d. l. abstinēdum. sed vide Barto. in. l. nulli. que est lex prece dens eo. titu. videlicet. C. quorum appel.

Omnis. Iuste iudicare debēt iudices non obstāte aliqua pragmatica sanctione ꝛ appellatio nes interiectas recipere ꝛ si de iure dubitant principē consule re debēt. h. d. ꝛ sumptus est. §. ex dicto spaltuste dicentis. Iu ste iudicate filij hominum. facit. C. de iudi. l. rē non nouam. Et ista verba ponuntur in sigillo imperatoris.

¶ Ut clerici apud proprios episcopos primo conueniantur. ꝛ post hoc apud ciuiles iudices. Rubrica.

Iudicem

1 Judicem competentem vbi difficile est adire: licitum est alium adiri.
2 Leges non dedignantur sacros canones imitari.
3 Punitio seu cognitio iudicis ecclesiastici nullatenus pertinet ad iudicem secularem.

Plurimas. Clerici debent ab epo sub quo subsunt conueniri et ex nō scripto et celeriter debet epus ferre sententiam. Sed si cause natura sit talis ppter quam epus decidere nō possit aut etiā nō valeat propter infirmitatem grauatus tunc iudices secularis possunt et hoc in causis mere ciuilibus. In criminalibus autē iudex ciuilis cognoscet et in prouincia preses et causam infra duos menses terminabit. et si clericus pena sit dignus per epm sacerdotali dignitate spoliabit. de ecclesiasticis vero criminibus solus epus debet cognoscere. h. d. ¶ Ibi ex nō scripto. Ex isto verbo sumpta est aut. posita. l. fi. C. de sen. ex peri. reci. vbi dr qd epus agitat causam ex non scripto. et hoc procedat fm ista iura. Sed de iure cano. aliud est. vt in. c. qm. extra. de proba. hic allega. in gl. ¶ † In tex. ibi ppter difficultatem. not. qd
1 vbi difficile est iudicē cōpetentem adiri. vsqz infirmus vel egrotus superesse non pōt qd licitū est adiri alium iudicem. de quo no. in. l. fi. C. de bo. vac. et. l. gnali. de tabula. li. x. Et no. ibi p statutis disponentib' in ciuitate Perusij q̄ insinuatio debet fieri corā iudice sancti Petri nā si tpe opportuno insinuationi vacabat illud officiū vel iudex cause erat infirmus qd alius iudex poterit adiri per hunc tex. Itē consulit hic difficultas vbi epus non facit plenā iustitiā. vt. j. de sanct. epi. §. si quis autem. hic in glo. no. qr per hoc patet qd si iudex deputatus ad vnum officiū nō faciat mihi plenā iustitiā qd ppter hoc possum aliū adire qui est alias incompetēs in cognoscēdo de tali negotio qd no. ad materiā represaliarū nā si debēti recipere per iudicem rei iustitia fuerit denegata poterit creditor adire iudicē suum et impetrare represaliam contra ciuitatē rei et etiā contra ipsum reū lz alias actor semp debeat sequi forum rei. l. fi. C. vbi in rem actio et hoc de cōsuetudine obseruat. Itē ex hoc patet qd lz cū litigātes sunt laici et questio sit pphana iudex laicus sit. ā. nc. j. p totū tn̄ si per iudicem laicum mihi laico iustitia denegetur possum in subsidium adire iudicē clericum. vt. j. de sanc. epis. §.
2 si quis aūt. ¶ † Ibi sequi no. q̄ leges non dedignant sacros canones imitari. vt. ā. de mona. §. fi. et. ā. vt deter. sit nume. cle. §. fina. Et per hoc dicimus quod qn̄ lex est contraria canoni lex subiacet canoni quod est verum vbi papa habet temporalem iurisdictionem alias seruatur ius ciuile non canon. vt not.
3 Jo. an. in. c. possessor male fidei. de reg. iur. ¶ † Ultimo no. q̄ punitio seu cognitio iudicis ecclesiastici nullatenus pertinet ad iudicem secularem. Item no. quod licet instantia cause criminalis duret biennio. vt. l. properandum in prin. C. de iudi. tamen quando causa est clerico est, nō durat nisi duobus mensibus. et sic in hoc lex illa corrigitur.

¶ De consanguineis et vterinis fratribus. Rubrica.

Multis. Si fratre premortuo supersunt fratres. et ex vtroqz latere cōiuncti tūc cum consanguineis tantum vterinis tantum preferuntur hi qui ex vtroqz sunt coniuncti parente. hoc dicit totus iste titulus.

¶ De armis. Rubrica.

Magnum. In nulla ciuitate aut prouincia aliqui priuatus ferre pōt arma aut vendere aut aliquo modo mercari nisi tantūmodo fabricēses de publico deputati et si qs didicerit arma facere ei' nomē principi dz describi et postea statim i numero fabricensium cū salario de publico percipiendo p fabrica armorū facienda et hoc dnt iudices facere custodiri: alr penis hic insertis puniunt. Que aūt arma phibeant hec. l. describit vbi videas.

¶ De deposito et denuncia. inquilinorum Rubrica.

Item. Non valet denūciatio ne redda tur depositum vel ne alimenta de publica annona erogāda prestentur vel ne soluatur pensio domus locate qui talem denūciationem fecerit punitur ad interesse creditoris in quo quandoqz venire poterit etiam totum depositum. hoc dicit vsqz ad fin. et no. istos tres casus.

Collatio septima.

¶ Quibus modis naturales efficiuntur sui. Rubrica.

1 Tendi ad vltionem vel ad vindictam nunquam debet: sed ad bonum semper tendendum est.
2 Jure naturali primeuo ante leges scriptas omnes liberi et legitimi nascebantur.
3 Modus nouus legitimandi filium naturalem.
4 Pater an possit legitimare filium in preiudic. fi legitimator.
5 Uilla vel castrum subditum ciuitati an dicatur pars ciuitatis.
6 Uilla et castrum possunt imponere collectam.
7 Filius qui passus est se legitimari per oblationem curie non potest postea patris hereditatem repudiare.
8 Filius licet sit legitimatus: non dicitur legitimatus nisi quo ad patrem tantum.
9 Nepos naturalis an succedat auo.
10 Auus et ceteri ascendentes non succedunt nepoti naturali ab intestato quantumcunqz sit legitimatus.
11 Pater licet substitutis filijs legitimis filio naturali nō possit relinquere vltra duas vncias tamen secus videtur in auo et alijs de cognatione paterna.
12 Ciuis qualiter quis efficiatur.
13 Pater naturalium cum naturalem vocat filium an intelligatur cum legitimate.
14 Filius an possit legitimari inuitus.
15 Filij adoptiui in successione equiparantur legitimis et naturalibus.
16 Nepotes naturales nati ex filijs naturalibus vel ex filijs legitimis an succedant auo vel proauo.
17 Filij spurij non succedunt patri nec alicui de genere paterno.
18 Filij spurij qualiter succedant matri.
19 Filij naturales vel spurij qualiter inter se succedant.
20 Filij spurij et naturales qualiter legitimentur. Et quando. 21.

Naturalium. Primo ponit quo modo ante tēpus constantini nomen filiorum naturalium erat incognitum vsqz ibi a cōstantini vero. Ibi ponitur quomodo nomē naturaliū positū fuit in. l. scripta vsqz ibi. Deinde ibi ponit qualiter imperatores aliud de filijs naturalibus disposuerunt paulatim l. permittēdo eis relinqui per patrem inueniendo modum per quē possint legitimari et ad nepotes etiā extendendo erga legibus vsqz ad tpa Justiniani magna varietas fuit vsqz ibi. nos enim ibi ponit de duplici studio. Justiniani vnum vz circa eligendum seruum in libertate, aliud circa legitimandos naturales vsqz ibi quia igitur. Ibi recitat quasdā suas questiones vsqz ad ver. palam namqz est. Ibi ponit quatuor genera filiorum. s. liberorum. s. naturalium et legitimorum et naturaliū tantum et spuriorum seruorum naturalium vsqz ibi oportet igitur. Ibi ponit intentionem quā habet in. l. condenda vsqz ibi natura. Ibi ponit quomodo nondum scriptis legib' oēs liberi et legitimi nascebantur vsqz ibi. Bella vero. Ponitur ibi qualiter introducta est seruitus et qualiter adinuentū est nomen naturalium vsqz ibi imperator vero. Ibi recitat quas-
1 dam constitutiones imperatoris. vsqz ibi legitimi. ¶ † Ultimo no. nunqz tendi ad vltionem neqz ad vindictam sed semp ad bonū attendendum est. et malū fugiendū. et ita hic facit imperator. et in hoc ostenditur sua benignitas. Angelus.
2 Natura. † Ibi legitimi a creatura. ¶ Not. de iure naturali primeuo ante leges scriptas oēs liberi legitimi nascebantur. et sic. ā. quib. mo. na. effi. legi. §. liceat. ¶ Ultimo no. ex isto tex. qualiter adinuenta est seruitus et qualiter adinuentum est nomen naturalium.

Legitimi quidem. Dicuntur legitimi q sunt ex legitimo matrimonio nati interuenientibus dotalibus instrumentis vel non et qualiter sit matrimonium contrahendum et ad euitandum omnes calumnias tam inter positos in dignitate quam inter alios mediocres et plebeios alios legibus est sanctitum. hoc facit vsqz ad. §. quod vero et iste. §. facit mentionem de. §. hoc ergo. et. §. quantum vero. et. §. quisquis. ā. qui mo. na. effi. le. nam ibi ponitur modus qualiter inter istos matrimonium sit contrahendum.

Quod vero. Si quis nat' sit liber nō tn̄ legitimus aut etiam nat' sit seruus sed libertatē postea meruit si sit masculus legitimari pōt p oblationem curie. si est femina legitimatur nubendo curiali legitimo. Et quot modis fit talis oblatio infra describitur vsqz ad.

3 §.si qs igit. ¶ †Ibi curialibus ex pulare. Nota nouū modum
legitimādi filiū naturalē.s.qd copulet in m̄rimonio curiali le-
gitimo.idē no.in.§.si qs igitur. Et ex hoc nota q sicut mulier
sortit forum viri.vt.l.si.C.de incolis.lib.x.z.l.de iure.§.si.ff.ad
municipa etiā conditionē eius vt si vir est plebei⁹ z mulier est
plebeia. Si vir illustris z mulier erit illustris.vt.d.§.si.ita etiā
mulier adipiscit iura his.q si vir ei⁹ legitim⁹ z naturalis mu-
lier naturalis per matrimoniū efficit naturalis z legitima.

Si quis igitur. Pater filiū naturalem curie offerēdo legitimū facit siue
habeat legitimo siue nō z siue faciat in vltima voluntate siue
inter viuos sub gestis monumentorū.etiā si naturalis sit posi-
tus in dignitate illustri non tū in tali q liberat eū a curia. Fi-
lius vero semetipsum curie offerendo legitimū se nō facit nisi
eū nulli⁹ legitim⁹ z naturalis supest.h.d.vsq ad.§.si qs igitur.
Sed hodie ista legitimatio p oblationē curie nō est in vsu.z in
tellige hūc.§.q possit legitimare filios existentib⁹ aliis legiti
mis p oblationē curie. Nā si aliter puta eū filiū noiando legi-
timare filiū nō pōt.vt.s.qui.mo.na.effi.legi.§.q vero nō solū
que videbatur contra. ¶ Et no.ex isto.§.q dignitas illustris
quā qs hz sine administratione honoris eā vt ordo prefecture
non liberat a curia:vt.C.de decur.l.si.lib.x.z.s.cōstitutio que
de dignita.per totū.z.i.de sanctis.epis.§.hoc qdē.qui videban
4 tur.s:d. ¶ †Vltimo habetis hic casum q lz pater possit legi-
timare filium in preiudiciū legitimatorū tū filius naturalis se
mel legitimare non pōt in preiudiciū filiorū legitimorū.z sic est
hic optimū arg.q comes sacri palatij:q hz ptātē legitimandi
filios naturales ex priuilegio imperiali non possit legitimare
naturales ad petitionē ipsorū naturaliū existētibus legitimis
sed bene potest legitimare ad petitionem patris.

Si quis igitur. Volens suā sobolē naturalē legitimare dz filiū offerre cu
rie ciuitatis illius ex qua oriūdus est vel ex qua vicus vel vil
la vñ oriūdus est tributa soluit. Sinaūt qs sit nat⁹ in cōstanti
nopoli.pōt se offerre curie ciuitatis illi⁹ z curie ciuitatis Ro
mane z efficit legitimus. Mulier aūt naturalis legitimat nu
bēdo curiali cōstantinopolis. Itē naturalis nō facit se legiti-
mū curie offerendo nisi cum filij legitimi curie nō supsunt.h.d.
5 vsq ad.§.z qm. Ibi si vero nō ciuis. ¶ †No.singulariter istus
tex.q lz villa vel castrū subditū ciuitati dicat pars ciuitatis.
vt.l.insule italie.ff.de iudiciis.tū natus ex villa vel castro nō
dr ciuis illius ciuitatis z ideo si qd priuilegiū dat ciuibus per
formā legis vel statuti non porrigitur ad comitatinos qui co
mitatini nō sunt ciues per hanc literam z est verū qd nō sunt
ciues ciuitatis sed sunt ciues comitatini z hoc videt voluisse
6 glo.in.l.pronunciatio.ff.de verbo.sig. ¶ †Vltimo no.ex glo.qd
villa z castrum possunt imponere collectam de quo vide.ff.q
cuiusq vniuersi.no.l.i.z quod ibi not.

Et quoniam. Legitimatus per curie oblationem patri legitimus successor
efficitur z repudiare poterit hereditatē patris z se a curia li-
berare pater tū non pōt eum testō relinquere plusq relinquat
vni ex filiis cui minima relinqt.h.d.vsq ad.§.si vero. ¶ Ibi vt
nō amplius no.singulariter istū text.q filio legitimato pater
nō pōt relinquere vel donare plusq habeat vnus filiorū q mi
nus habeat z credo hoc verū siue fili⁹ sit legitimus p oblatio.
curie siue aliis modis excepto q p sequēs m̄rimoniū q: ibi p
m̄rimonium sit legitimatio vere restituitur et ius legitimorū
z ab initio censet fuisse legitimū.vt.s.q.mo.na.effi.legi.§.si ve
7 ro solum. ¶ †Ibi cū semel.no.singulariter tex.q filius q pas
sus est se legitimari p oblationē curie nō pōt postea pterita he-
reditatē repudiare. Semel enī cōsentiēdo se abstrinxit z hoc
credo verū qualitercunq filius legitimet.nā legitimari nō pt
inuitus expresse cōtradicēs.vt.i.eo.§.generaliter.z no.gl.s.q.
mo.na.effi.legi.§.si igitur.z scdm hoc hic erit dare casum sin-
gularē in quo filius per beneficiū pretoris non habebit bñfi-
ciū abstinendi ab hereditate paterna qd no.q singulariter cō
trarium est.C.de repu.hered.per totum maxime in.l.si.qd no.

Si vero ab initio. Si fili⁹ ab initio oblationē curie recusauit
bona tū paterna possidere reperit curie est astrict⁹ q locū hz
etiā in filiabus.h.d.z ex hoc sumit q vbi est lucrū ibi est danū
de quo.C.de furtis.l.si.cum si. ¶ Et nota q ista litera nō ape
rit an ex quo filius recusauit dicat esse legitimus.sed si bñ ad-
uertatur videtur innuere q sic.z fm hoc patet q filius legiti-
matur inuitus. Quod intelligendū tamen nisi contradicat ex
presse.q inuite legitimari non potest.vt dixi.s.proxime.

Filium vero. Filius legitimatus soli patri ab intestato succedit nō auo vel ascē
dētib⁹ nec etiā cognatis patris nec et agnoscit lz sit legitimus
eis nisi p quādā machinationē.nec ipsi eidē succedit ab intes-
8 stato.sed ex testō vtrus alteri succedere pōt.h.d. ¶ †No.ex isto
§.q lz filius sit legitimatus nō dr legitimatus nisi quoad pa-
9 trem tm.non quoad auū z alios ascendētes. ¶ †Scdo no.hic
esse casum q corpus naturalis nō succedit auo si sit legitima-
tus per patrē solū nec etiā alicui de cognatione paterna qui in
10 eis nō agnoscit nisi per quandā machinationē. ¶ †Item no.
ex hoc q auus z ceteri ascendētes nō succedūt nepoti natura-
li ab intestato quātūcūq sit legitimat⁹ nec aliq de cognatiōe
paterna.quoniā eidē naturales non sunt cognati vel agnati.
11 ¶ †Vltimo ex isto tex.videt innui qd lz pater substituendo fi
lijs legitimis filio naturali nō possit relinquere vltra duas vn
cias tū secus videt in auo z aliis de cognatione paterna. Nam
hic vides expresse q iste nepos legitimatus pōt auo succedere
ex testō z aliis de successione paterna.z etiā respectu ipsorum
nō dr legitimat⁹. Ex hoc infert q ipsum extantē nō legitimū
pōt instituere.qd an sit verū dicet.i.§.pe.z no.C.de natu.libe.
l.si.z predicta hēt locū in legitimato per oblationē curie.

Ergo sciendum. Si legitimat⁹ cū filijs vel nepotib⁹ curialib⁹ decesserit ad ei⁹ successionē ipsi vocant sed si ipsi curiales non sunt
quartā fiscus habebit reliquā ipsi filij Sz si nulla ples supsit
z ipse abintestato decesserit curia ad nouē vncias vocat ad re
liquas tres illi q ex lege vocant. Itē semel curialis effectus co
dunat⁹ iura sua querit z dāñum. Itē scripti⁹ hēs si curialis non
est potest curie se offerre z partes hereditatis sibi describere z
fortune.z fortunarum esse successorū hoc princeps acceptare
rit.h.d. ¶ Ibi semel aūt. ¶ Nota nō sufficit dicere offero me
12 curie nisi curia oblationē accipiat qd no.† Nam per hoc patet
quod si volo me facere ciuē perusij nō sufficit si vado corā ad-
ministratoribus ciuitatis z dicam offero me z mea curie ciui-
tatis Perusij nisi sim acceptat⁹ in ciuem per administratores
ciuitatis.

Si quis. Filijs naturalibus nō existe ple legitima pater relinquere pōt nouē vncias z curie
tres.nec alia oblatione opus est.z si totū relīqrit curia supple
mentū sue legitime dz hēre.z si aliqs ipsorū se esse curialē refu-
tauerit pars recusantis accrescit contratri curiali.z si oēs re-
cusauerit nouē vncias curia consequetur ac si filij nulli super
essent.sed si pater nullū fecerit testū veniētes abintestato ha-
bebūt eorū legitimā portionē z curia residuū nisi filij predicti
curie se obtulerint quo caso nouē vncias recipiāt z curia resi-
duū z locū hēt pdicta etiā si naturales nati fuerint nō solū ex
libera sed etiā ex ancilla si pater curie obtulit aut etiā manu-
miserit eos.z qualiter sunt curie offerendi supradictum est.

Tribus. Approbat cōstitutionē zenonis in.l.diui.C.de na.lib.z cōstitutionē anastasij q cōcessit naturaliū adoptionē quo ad causas pteritas tū. In futurū
vero eos denegat adoptare sed aliis modis legitimari pōt z
talis legitimatus in successione illud ius habet quod fili⁹ na-
tus legitime.h.d. ¶ Ibi ab initio. No.quem quātum ad succes
siones filij legitimati illud ius habere quod legitimi ab initio
quod intellige vt dixi.s.§.quoniam.

Si quis. Confectus dotalib⁹ in instrumētis cū mu-liere libera vel liberta cum qua matrimo-
nium esse potest filij primo nati legitimantur siue postea filij
nulli sunt siue sint z viuant siue postea decesserint. Item vbi
vtile partus tempus inspiciatur conceptionis illud inspicia-
tur alias tempus natiuitatis.h.d.z nota casum.

Illud tamen. Habens filios si cū eorū matre nō pōt cōtrahere matrimonium
z eos legitimat posita vult per rescriptum principis sicut per
rescriptū seruus restitui pōt natalib⁹ z si ipsum rescriptū pa-
ter impetrare nō volens morte preuentus eos sibi effici legiti-
mos successores precib⁹ principi oblatis z testō patris osten-
so efficiantur legitimi.h.d.in glo.que incipit hoc accipere.
13 ¶ †No.gl.istā singulariter cū pater naturaliū naturalem
vocat filiū intelligat eum legitimare. Nā si cū vocat filiū natu-
ralem lz adijciat eum velle sibi effici legitimū successorem non
intelligitur legitimare sed est necesse quod princeps eum legi
timet aut non adiecit hoc nomen naturalem z tunc si in testa-
mento seu solenni scriptura eum appellauit filium intelligi-
tur legitimare.vt in auē.vt li.ma.z auie.§.ad hoc.sed si verbo
tenus simpliciter eum appellet filiū prout quotidie facimus
non propterea intelligitur legitimare.z ita sentit glo.ista no-
tabiliter.

Generaliter. Filius nullo modo legitimat inuitus sed siquidē voluerit legitima
ri quidē nō.volens legitimari illegitimabit alius non. Item
modi per oblationē curie z sequēs m̄rimoniū nō tollunt per-
legitimationē

legitimationē q̄ fieri pōt p rescriptū principis sed salui rema-
14 nent. Itē per adoptionē filiꝰ legitimari non pōt. ℭ †No. an
a filius possit legitimari inuitus· de quo dixi. ī. eod. §. si quis ex
qualibet. ⁊ ī. q. uno. na. effi. legi. §. 13. ℭ In gl. q̄ incipit vt hic
ibi respondeo no. istis casibus filius cogit emācipari. de qui-
bus in. l. quidam cum filium. de verbo. obli.

Discretis. Ante Iustinianum tpe valentiniani ⁊ Graciani imperatorū pater filiis natu-
ralibꝰ sobole legitima existente vnā vnciā cū matre ipsorū par
tienda donare vel relinquere poterat ⁊ nō vltra. Cōcubine ve
ro seminuncia nō extātibꝰ naturalibus vel legitimis nō exten-
te vero ple legitima neq̧ parente patris naturalis tantū tres
vncias eidē dare poterat vel relinq̄re ⁊ q̄ plus erat veniebat
ad eos qui ex. l. vocant a iustiniano vero postea fuit statutum
qđ nō existēte ple legitima neq̧ parente patris naturalis sex
vncie relinqui pñt filiis naturalibus. Hodie vero talis ordo
seruari debet. q̄ licitū est patri sine prole legitima decedenti ⁊
sine parente cui sit necesse relinqui filiis naturalibus inter vi-
uos totā suā substantiā largiri aut testō relinquere. sed si pa-
rētes ei obstăt superfunt legitima parte eis relicta residuum
poterit inter filios distribui. Abintestato vero cū deesset esse so
boles ciuilis nec superfit cōiux legitima. sed si naturales extent
ex concubina que sola fuit ⁊ indubitato affectu coniuncta in
duas vncias paterne substătie vel matri si superest virilis por-
tio debetur. Homines enim naturales pasci ex bonis viri ar-
bitrio necesse est siue legitimi extent ⁊ succedant siue coniuge
viua aliī sint heredes. hi ergo parentibus partem prestant si
opus est pietatis ⁊ statuta in nepotibus naturalibus mutan-
tur, nati vero ex dānato coitu huius legis beneficio excludun
tur. hoc dicit. ⁊ hinc sumpta est aut. licet. C. de natu. libe.

Quoniam vero. Not. q̄ sicut tutela matri legitime ⁊ naturali defer
tur. v. l. ī. vt liceat matri ⁊ auie, ita ⁊ naturali tantū p hunc. §.

Ultima. Nota ex isto. §. q̄ filiī spuriī nati ex dānato coitu nō succedunt matri vel patri abintes-
tato. Et hoc modo limitat. l. si suspectū. ff. de inoffi. testa. vbi
dī q̄ spurius venit cōtra testm̄ matris q̄ est verum vbi sit spu-
rius ex eo q̄ est vulgo conceptus. Sed si est spurius ex eo quia
natus ex dānato coitu tunc nullo mō ad successionē vocatur
per hunc. §. ⁊ ita sentit gloss. ibi. ⁊ insti. ad ter. §. nouissime. Et
vt habeas plene noticiā de successione filiorū naturaliū sic, di-
cas. Cum enim querit qualiter filiī naturales succedant patri
distinguit q̄ pater habebat filios legitimos ⁊ abintestato de
cessit superstite cōiuge legitima nō extātibus aliquibus legiti
mis ⁊ tūc naturales patri in nullo succedūt sed pasci debent
a legitimis vel a venientibus abintestato arbitrio boni viri. vt
ī. eo. §. si quis igit hñs filios. Et qđ dixi naturales nō succedere
abintestato existētibꝫ filiis legitimis intelligit etiam si sint
legitimi tm̄ puta sunt adoptiui. Ratio est q̄ littera istius. §. lo-
quit generalr̄ q̄ legitimi excludunt naturales ergo gñaliter
eā intelligā. vt. l. i. §. generalr̄. ff. de leg. prestan. Sed cōstat filiū
adoptiuum esse legitimū. vt. l. si arrogator. ff. de adop. in prin.
15 ℭ No. glos. super eodē nos igit ergo ⁊c. ⁊ q̄ filiī adoptiui in
successione equparant legitimis ⁊ naturalibꝰ ⁊ vocant abinte-
stato vna cū legitimis ⁊ naturalibus qui sunt in ptāte tempore
mortis pris lꝫ quidā dixerit ℥ ⁊ male. vt. l. si te. ⁊. l. si. ff. de suis
⁊ legi. ergo idē seruandum est in eis qđ in filiis legitimis ⁊ na-
turalibus. vt. l. aliud ad. l. aquil. Filiis vero legitimis ⁊ natu-
ralibꝰ nō existentibꝰ neq̧ existēte parēte pris naturalis neq̧
b cōiuge ipsiꝰ filiī naturales tunc vocant ad duas vnciasᵇ tm̄ et
etiā dñe a venietibꝰ abintestato arbitrio boni viri, in residuo
vero vocant venienten abintestato vt. ī. e. §. si quis defunctꝰ ⁊ per
hoc pꝫ q̄ correctus est. §. sciēdū. ⁊. §. si quis ñit legitimos. ī. e. in
quibꝰ dī q̄ filiī naturales nō existente ple legitima offerendo
se curie nouē vncias cōsequunt ⁊ tres vncias cōsequit curia ⁊
venietes abintestato repellunt. nā hodie venietes abintestato
si sunt curiales excludunt ipsos naturales adeo q̄ naturales
nō acquirant duas vncias ⁊ venientes abintestato residuum.
vt. d. c. ⁊ si quis ñit ōsun. ⁊ hoc cū pater abintestato decedit. Si
vero decedit testatꝰ existēte ple legitima vnā vnciā tm̄ naturali
bus relinquere pōt cū ipsorū matre partiēda. vt in. §. ne igitur
talis ⁊ si plus relinq̄t tm̄ applicat legitimis. vt ibi no. nō exi-
stēte vero ple legitima si quidē nō existāt parētes pris natu-
ralis quibꝰ ipse necesse habeat relinq̄re totam substantiā filiis
naturalibus relinquere pōt aut inter viuos donare ipsis vero
parētibꝰ existibꝰ dꝫ parentibus relinquere legitimam portio-
nem ⁊ residuum totum potest relinquere filiis naturalibus vt
ī. e. si vero habuerit. qđ aūt dixi q̄ pater naturalis pōt relin-
quere filio naturali vsq̧ in vnā vnciā existentibus legitimis
intellige nisi pater alicui legitimorū relinqueret minus vncia

q̄ tunc non pōt naturali relinquere vnā vnciā pro eo q̄ pater
naturalis filio naturali etiā legitimato nō pōt relinquere plus
q̄ relinquet vni filiorum. vt. ī. eo. §. qm̄ vo multominꝰ pōt relin
q̄re q̄si naturalis nō est legitimatus. Predicta locū hñt ī filiis
naturalibus qui volunt patri succedere in quibus obseruatur
16 distinctio supradicta. ℭ Sed est videre quid de nepotibus na
turalibus natis ex filiis naturalibus vel ex filiis legitimis et
sic deinceps an succedant auo vel proauo dic qđ hodie nulla
est dubitatio. nā cū tales naturales non faciāt aliquam legiti-
mā cōñam. illud ius qđ statuit in successione naturaliū facien
da pri ex testō illud idē ius extendit ad nepotes ⁊ pnepotes
naturales vt habeat distinctio an auus vel proauus decedat
a cū ple legitima vel cū cōiuge legitima sm̄ distinctionē huius
§. ⁊ hoc pbat aperte. C. de na. liber. l. si. In successione vero ab
intestato aliud ius statuitur. Nā lꝫ filius naturalis patri abin-
testato q̄nq̧ succedat. vt ī hoc. §. tñ nepos vel pnepos natura
lis auo aut pauo nullo mō succedit abintestato q̄ non agnoscit
nec eis succedit per eos. vt. ī. eo. §. filiū vero. de hoc no. in spec.
de suc. abintestato. §. i. Et pdicta locū hñt in successionibus ex
testō vel abintestato. Contra testm̄ vero patris filius natura-
lis nunq̄ venire pōt. q̄ pater ei nihil relinquere cogit vt dicit
17 tex. in. d. l. si. C. de natu. lib ℭ †Restat nūc videre de successio
c ne filiorum spuriorūᶜ circa qđ dic q̄ filiī spuriī nō succedūt patri
nec alicui de paterno genere. vt. ī. e. §. vl. ff. vñ cogna. l. spuriꝰ. ⁊
hoc abintestato vel contra testm̄. Ex testō vero patri vel auo,
vel ceteris descendentibus similiter nō succedunt vt. d. §. vlt. ⁊
C. eo. §. i. lꝫ gl. in. l. fi. C. de natu. libe. dicit q̄ nepos spurius na-
tus ex filio legitimo vel naturali succedit ex testō auo quēad- b
modū succederet filius naturalis. Sed illa glos. reprobat per
Odof. aliis vero cognatis patris ex testō spurius bene potest
succedere q̄ quo ad eos nō est spurius nec hoc reperit lege p-
18 hibitū. ⁊ hoc sentit glo. in. d. §. vl. in glo. magna. †Si vero que
d ramus qualr̄ filiī spuriī succedāt matriᵈ dic q̄ aut sunt spuriī
quia vulgo quesiti ⁊ indistincte matri succedunt abintestato
⁊ etiā cōtra testm̄ si mater nō est illustris. vt. l. i. §. sed si vulgo.
ff. ad tertul. ⁊ insti. ad tertul. §. nouissime. ⁊ est tex. in. l. suspecte.
ff. de inoffi. testa. multo magis succedunt matri ex testō ex quo
vocant abintestato ⁊ etiam contra testm̄. Et intelligo habere
locum q̄ filiī spuriī vulgo quesiti matri succedant etiam si ex-
tarent legitimi q̄ nō inuenio hoc phibitum. Si aūt filius sit
spuriꝰ ex eo q̄ sit natus ex dānato coitu. tunc etiā matri nō suc
cedūt nec ex testō nec abintestato. vt. d. §. vlti. ⁊. ī. ⁊. d. aut. lꝫ. Si
vero mater sit illustris tūc adhibet distinctio an superfint isti
filiī an nō. vt. l. si qua illustris. C. ad orfi. Coniuncti vero per
lineā maternam filiī spuriī succedūt ⁊ eis succedit abintestato
vt. l. si spurius. ⁊. l. hac parte. ff. vñ cognati. lꝫ secus sit cōiūctus
19 per lineam paternam vt. ī. dictum est. ℭ †Sed restat videre
qualiter filiī naturales vel spuriī succedunt inter se. Circa qđ
dic q̄ aut sunt naturales filiī vel spuriī ex eodē patre nō ex eo
dē mr̄e ⁊ tunc vnus alteri non succedit: q̄ nō agnoscit. vt. ī. e.
§. filiū vero. per Cy. in. l. fi. C. de suis ⁊ legi. si aūt sunt ex eadē
matre tunc vnus alteri abintestato succedit: q̄ agnoscunt ad c
inuicē. vt. l. ii. ff. vnde cogna. si tm̄ spurius vel naturalis qui de-
cessit reliquisset vnū fratrē carnalē cōiunctū sibi ex latere ma-
tris spuriū ⁊ aliū filiū legitimū ⁊ naturalē coniunctū sibi ex ea
dem matre tunc ad successionē fratris mortui vocabit frater
legitimus ⁊ naturalis non aūt alius frater naturalis vel spu-
rius tm̄. Nā vbicunq̧ de successione fraterna tractat ille fra-
ter prefert qui pluribꝰ nexibus erit coniunctus. l. nexu nature
20 ⁊ nexu iuris ergo ipse pfert. ℭ †Restat mō videre qualiter fi-
liī spuriī ⁊ naturales legitiment. Circa qđ dic qđ spuriī vnico
modo legitimari pñt scꝫ per rescriptū principis dicētis qđ eū
legitimatū facit non obstāte hac. l. aliter eū legitimare nō pōt
q̄ ex quo spurius est caret omni cōmodo huius cōstitutionis.
pꝫ in. §. vl. ī. eo. ergo non poterit legitimari per sequēs matri
moniū. qđ intellige verū qđ spurius natꝰ est ex dānato coitu. b
Istis enim denegatur beneficiū huius. l. sed aliis spuriis qui
sunt spuriī eo q̄ vulgo quesiti non reperio beneficium legis
denegatum imo concessum qđ apparet quia succedūt. vt in. d.
§. nouissime. ⁊. d. l. si suspecta ergo ⁊c. Ego dico q̄ legitimari
pōt per sequēs matrimoniū vt cōcedit hec cōstitutio. ⁊ p hec
patet q̄ si aliquis habet suā amasiā non ob. q̄ eā non retinuit
in domo. si tñ duxit postea eā in vxorē per istud matrimoniū
legitimantur filiī. sed non legitimantur si illo tempore amasia
fuisset vxor alterius. Idē etiam si amasius fuisset vir alterius
q̄ tunc essent nati de dānato coitu. ⁊ sic est necessarium rescri-
ptum principis vt eos legitimet non obstat hic. l. fina. hi autē
naturales legitimant altero de quinq̧ modis vel per sequens
matrimoniū. ⁊ de hoc nulla est dubitatio filiis tm̄ volentibus
vt. ī. eod. §. generaliter. ⁊ institutа de nuptiis. §. i. ī. eodem. §.

a ℭ Legitimari inuitus. vide Bar. in. l. inuiti. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

b ℭ Uncias. Filiū naturales an succedant patri abintestato in duabus vnciis nō extantibus filiis legitimis nec coniuge. vide Ab. in c. innotuit in. v. co. post pnci. de ele. ⁊ glo. in. c. nisi cū pridem. de renū. ī verbo manserer. ab. in. c. tanta qui fil. sint legi. ⁊ doc. in aut. lꝫ. C. de natu. libe. ⁊ inquantū succedat filius naturalis patri. vide bar. in. l. si is qui. ff. de vulga. ⁊ pup. substi. ⁊ in. l. lucius. §. i. l prim. ff. eo. ti.

c ℭ Filiorum spuriorum. vide abbatē in. c. tanto. qui fil. sint legi. ⁊ Bar. in. l. si gener. ff. de his qui bus vt indig. ⁊ q̄ non succedāt no. xxxii. q. iiii. c. dicat. gl. fi. ⁊ Ab. ī c. cum haberet. de eo q duxit in mat. quam pol. per adulte.

d ℭ Succedāt matri. Uide Pau. de ca. in. l. si qua illustris. C. ad tertul. et Bart. in l. si gener. ff. de his qui. vt indig.

legitimi. Alio modo per oblationē curie. vt. s. eo. §. si qua igi. f. que oblatio curie fit, hoc modo: quia ciuitas cū habet necessitatē de officialibus si aliquis filius naturalis veniat ad regimē ciuitatis et dicit vos egetis tali officiali ego offero me curie et offero me paratum tali officio deseruire. hoc facto si curia recipit eum incontinenti talis oblatus efficitur legitimus et huic modo oblationis ponit glo. ins. fi. de here. que ab intestato post principium. que gl. incipit. et ai enim ideo autem dixit receperit: quia nisi curia ipsum recipiat talis oblatio nil operatur. vt. s. eo. §. igitur sciendum. in fine ibi, imperiū annuerit. ¶ Tertio modo possunt legitimari in testamēto per rescriptum principis. vt. s. eo. §. illud extra. qui filii sint legi. c. per venerabi. li. ¶ Quarto modo possunt legitimari si pater eos in testamento solum filios appellauit in aut. vt liceat ma. et aue. §. ad hec. no. s. eo. §. in qui. fo. ¶ Quinto modo legitimant prout no. in. d. §. ad hec. Mādato vni ex filiis naturalibus testimonio aliis prodest et sic est quintus modus. vt no. in. d. §. si vero. et in. d. §. ad hoc. ¶ Vidistis modos
21 quibus filii spurii et naturales legitimantur. ¶ † Restat videre qui possunt tales naturales legitimari. Circa quod dic quod si legitimandi sunt per matrimoniū sequens semper legitimari possunt siue extent legitimi et naturales siue nō. vt in aut. de incestis nuptiis. §. dubitatū. si aūt extantibus legitimis possunt legitimari per oblationē curie. dic quod pater pōt etiā inuitis filiis legitimis: sed si filius naturalis semet curie offerret legitimū se non facit inuito filio legitimo. vt. s. eo. §. si quis igitur fuerit. et §. seq. Per rescriptū vero legitimari nō possunt nisi possunt legitimari per matrimoniū. vt. s. eo. §. illud nec etiā inuitis filiis legitimis. vt. s. eo. §. et generaliter. ¶ Item nec quarto nec quinto modo legitimantur filii naturales extantibus filiis legitimis. vt. s. eo. §. in qui solū. de quo dixi. s. qui. mod. na. effi. legi. §. illud.

¶ De testibus. Rubrica.

1 ¶ Falsitas non solum cōmittitur cū quis dicit aliud quā sit veritas: sed etiā cū dicit se ignorare illud quod reuera est veritas.
2 Iudex non debet iudicare secundum conscientiam.
3 Testimonium impuberis et serui ex quo ipso iure repellantur: est nullum.
4 Testificando nullus repellitur ipso iure excepto seruo et impubere.
5 Persona testis inhabilis ad testimonium non potest habilitari ad testificandum etiam de partium voluntate.
6 Tabellioni testi plus creditur quam testi non tabellioni.
7 Ignobilis quis dicatur.
8 In ciuilibus causis deuenitur ad testium torturam.
9 Testis referens testimonium debet ipsum referre per vnum ex quinque sensibus corporis.
10 Testis causam sui dicti debet facere manifestam.
11 Testis interrogatus an Titius sit dives qualiter rńdere debeat.
12 Confessioni facte in iudicio an fides adhibeatur.
13 Testis aperte rogari debet.
14 Testes aduicē contrariis quibus debeat potius fides adhiberi.
15 Testis quando falsum dicit ex malignitate puniri debet.
16 Confessio facta coram vicinis valet etiam ad obligandum.
17 Testium productio non admittitur iterato post dudicta testificata.
18 Secunda et tertia productio admittitur post vnicam productionem absque aliqua solennitate.
19 Testium productio an possit fieri post cōclusionem in causa.
20 Testis qui deponit post dudicita testificata an debeat iterato iurare: an vero sufficiat primum iuramentum.
21 Testis deponens omnino extra articulum: iterum super hoc poterit iterato examinari post dudicita testificata.
22 Testis an possit repeti post dudicita testificata.
23 Testis nunquid propria voluntate possit ire iterato ad testificandum.
24 Conclusio vel renunciatio facta in causa an impediat testium productionem.
25 Pars vna renuncians an alteri obsit.
26 Scientia testium an noceat aduerse parti volenti producere super sua intentione probanda si nesciat dicta testium suorum.
27 Testium quarta productio quando concedi debeat. Et infra quam dilationem detur huiusmodi productio. 28.
29 Iudex committens examinationem in alio loco: quid super hoc mandare iudici alterius loci habeat.
30 Cōmissio examinationis testiū nō habet locū in criminalib⁹.
31 Protestatio de opponēdo contra testium personas quali fienda.
33 Libertum se dicens fatetur se fuisse seruum.
34 Seruus vi deponens coram iudice laico etiam de mandato suo persona an probet.
35 Inimicitia capitalis que dicatur.

a ¶ Conscientias. Adde quod si iudex habet conscientiam per argumenta talia debet illā deponere et iudicare secundum allegata et probata. vt in. c. sanguinis in. de sent. excom. sed si non potest illam deponere, nullo modo iudicare debet contra conscientiam: vt in. c. i. de re iudi. li. vi. et in cle. i. §. verum debere. et in actu iudicandi tex. pōderat priuatam cōscientiam iudicis et de hoc vide bar. in. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. pre si. et Henri. hoc in c. i. extra. de cōsti. di. si. et de offi. iud. or. l. c. si sacerdos. di. ii. adde glosam verb. tenetur in. c. pastoralis. de of. dele ga. et glo. si. in c. iudicet. xi. q. vi. hoc in. c. cum ceterum. de offi. iu. li. vi. Speculū T. ho. secunda secunde. q. lxvij.

36 ... catio in personam est fienda.
37 Testis cum examinatur pars debet esse presens.
38 Mortuis testibus an ab ipsis acta fidem faciant. Et quanta debeat esse virtus ipsorum. 39.
40 Attestationes testium an valeant contra alium sicut valent contra illum contra quem sunt examinati.
41 Actor an eo casu quo potest petere examinari testes lite nō cōtesta. possit petere publicationem ipsorum.
42 Reus an poterit petere testes publicari ante litem contestā.
43 Testibus mortuis an possim opponere contra personas et dicta sicut poteram ipsis viuentibus.

Testium. Primo ponit exordium suū ostendēs vtilitatē que resultat ex probatione testiū. Secūdo refrenat possibilitatē inducēdi oēs testes. Tertio ponit quādā falsitatē que semel occurrit in hethmius que falsitas fuit cā refrenādi producēdi oēs in testes. Quarto cōfirmat oēs leges prohibētes aliquos deduci. Quinto statuit qui possūt in testes induci quib⁹ testibus sit credendū secūda ibi licere aūt. tertia ibi tale em. quarta ibi que itaque. quinta ibi sancimus. vsque ad. §. si vero ignoti. et breuiter dicit hic. Facultas probandi per testes adinuenta est ne veritas lateat et negata pereant. nō tamen ob hoc possunt omnes in testes induci. Sed qui sunt bone opinionis et sane omni suspitione carētes h. d. vsque ad §. si vero ignoti. Ibi alis quidem scientes.
1 ¶ † Nota falsitatem committi non solum cū quis dicit aliud quā sit veritas et cōtrarium veritati. sed etiam cū dicit se ignorare illud quod reuera sit veritas. Et ideo si testis dicit nihil scire de cōtētis in articulo quod reuera sciret vt quia fuit presens actui ita committit falsum ac si dixisset contrarium veritati. quod nota multum.

Sancimus. Ibi derogatione no. ibi cōfessionē et alios modos. l. per iuramentū. vt l. in contractibus. §. illo. C. de non nu. pecu. et quod vi aut clam. l. non erit. et alius. l. per presumptionē iuris sed hic medius non inducit plenam probationē. sed transfert onus probandi in aduersarium. vt. l. si in ciuis. C. de proba. et. l. non est verisimile. ff. quod met. causa. et. l. ab ea parte. ff. de proba. In glo. ibi. sed
2 in contrarium. ¶ † Ex hoc no. quod iudex nō debet iudicare sm
a conscientiam [a]. vt in. §. veritas. nisi habeat cōscientiā informatā per notoriū et notoriū sit etiā iudici quia tunc pōt vt hic. pro quo vide quod not. Innoc. in. c. ad nostram. extra de re iudi. et est gloss. in. l. i. C. qui et apud quos. ¶ In glo. que incipit duo. ibi impuberes. Not. hic dici impuberes et seruos ipso iure testifi-
3 cari non posse. ¶ † Per hoc patet quod licet contra personā impuberis vel serui nō opponatur: tamen testimoniū eorum est nullum ex quo ipso iure repellantur. Ex quo patet quod licet ego non fuerim protestatus ante aperturam testium contra personas et eorum dicta vt est de more tamen contra personam impuberis et personam serui et eorum dicta potero opponere attestationibus publicatis. nō est eū ipsorum testimoniū sit ipso iure nullum.
4 ¶ In ea. glo. ibi iudicis officio. ¶ † No. singulariter illā glo. quod nullus testificando repellitur ipso iure excepto seruo et impubere. sed tamen iudicis officium implorat deseruiens exceptioni proposite contra personam testium. nā si non opponatur exceptio cōtra testes presupposito quod sit infamis et criminosus eius dicto standum est. et hoc sentit glo. expresse. l. eo. §. sane inter in per ver. ciuitatis. et in. §. si vero ignoti super verbo agani. ¶ Quod ergo dixi exceptionem debere opponi contra personam testis vt a testimonio repellatur. Intellige nisi appareat aliquid euidenter ex actis propter quod eius dicto non sit standū vt quia testium testimonium tulit quod semetipsum dicit infamem vel criminosum. Nam tunc cum iudici sit notorium eum posse repelli et absque exceptionis obiectio ipsum repellere poterit. vt. l. iii. §. idem diuus. ff. eo. ibi quāta sit fides et c. ff. de infa. l. furtis. argu. eius quod not. s. in precedenti glo. sunt et alii multi modi qui a testimonio repellunt quos glo. hic non ponit quos enumerant in spe. in ti. de teste. §. i. et ibi vide etiā quod no. in. l. iii. §. i. l. in. ff. eod. in glo. que incipit. l. constantinopol. Ibi etiam si partes con-
5 sentiant. ¶ † No. istam glo. que aperte tenet quod persona testis inhabilis ad testimoniū nō pōt habilitari de partiū voluntate ad testificandū. et hoc est verū quando prohibetur testificari ob fauorē publicū cui renunciari nō pōt. vt. l. quos prohibet. ff. de postu. sed tacite bene pōt habilitari persona testis inhabilis non opponēdo ei exceptionē. ar. l. filius. §. veteranus. ff. de pe... et ita
6 dixi in precedenti apostilla. ¶ † In gl. que incipit tertio. no. ex isto principio quod plus creditur tabellioni testi quam testi qui non sit tabellio et hoc est ratione officii quod gerit. et idē dicere possim in presbytero teste. ¶ Ex his ergo no. quod honestatē et legalitatē holo potius presumitur scire vicinus quam alius pro quo facit §. alinam.

asinam. hic in glo. allega. ⁊ in. l. si. C. quando fiscus vel priua.
Per hoc forte posset dici ꝙ si testis interrogatus an titius sit
bonus ⁊ legalis homo ⁊ dicit ꝙ sic reddendo rationē sui dicti
q2 sunt vicinus qd valet. hoc tamen non firmo. ¶ In glo. que
7 incipit nota ignobiles. ¶ † No. artifex sed ille non dr ignobi
lis qui non est in omnino constitutus aut in aliqua dignitate
vel officio ⁊ artem vilē exercet vt artem carpentarie. ¶ Ultī
mo no. hic qui dicantur vilissimi ⁊ qui obscuri.

Si vero ignoti. Testibus ignotis veritatē corrūpere festinantib⁹ non
est sine tortura credendū ⁊ eos debent torquere iudices in ad
ministratione positi alio per apparitorem pretoris sit tortura
sed in prouinciam per defensorem locorum. h. d. vsq3 ad. §. ⁊ l3.
8 ¶ † Ex ex hoc. §. no. ꝙ in causis ciuilibus deuenitur ad testiū
torturam. s. quod testes sunt ignoti ⁊ presumuntur veritatem
corrumpere. ¶ Secundo no. qd vbi iudex testes examinat et
non potest testes torquere potest ꝯmittere torquendos aliis.
Et facit pro arbitris qui eliguntur in ciuitate Perusij per for
mā statuti vt faciāt testes ignotos torqueri per iudices cū vi
derint eos in veritate vacillare. ¶ Ultimo no. ꝙ testib⁹ igno
tis fides adhibetur si non opponatur.

Et licet. Si cōtractus fuerit celebratus in scripturis per solam scripturā dissolutio obligationis
probari poterit vel per quinq3 testes idoneos bone opinionis
⁊ fame a contrahentibus rogatos ne aliqua falsitas excogita
ri valeat ⁊ si testis deposuerit contrarium sibimet iudex illud
aduertere d3 ⁊ inspicere cui sit fides adhibēda. h. d. vsq3 ad. §.
q2 vero multi hic. §. sumptus est ex. l. testium. C. de testi. ¶ Ibi
ad hoc ipsum assumantur no. ex isto tex. casum in quo in 3cin
requirunt testes rogati. s. ad illud qd cōtrahit vel distrahit ⁊
requirunt quinq3 ſm formā. l. testiū. C. e. l3 enī hec lex de nume
ro testiū non facit mentionē ꝓpter qd videbantur duo testes
sufficere. vt. l. vbi numerus. ff. eo. tñ q2 iste. §. tendit ad reuoca
tionē illius. l. Intelligere debem⁹ qd quinq3 sunt necessarii ⁊ ita
9 hic gl. intelligit. ¶ † Ibi aut memoria. No. ꝙ qñ testis refert
testimoniū ipse debet ferre per vnū ex quinq3 sensibus sui cor
poris vt hic. ⁊ in. d. l. testimoniū. nam si deposuit super re que
per visum percipit per visum d3 deponere si per auditū de au
ditu ⁊c. ⁊ hoc verum sine dubio vbi testis interrogatur de cā
scientie. sed si testis deponit simplr. puta interrogatur testis si
palatium potestatis est in platea vel si titius viuit ⁊ ipse de
ponit simplr super facto qd palatium est in platea ⁊ quod ti
tius viuit bene probat vt no. Inn. in. c. cum causam. extra. eo.
tñ iudex cautus debet ipsum interrogare de causa scientie. et
tūc debet dicere causam per sensum corporis vt ibi no. alio sum
dictum nihil releuat. Quod aut dixi qd debet per sensum cor
poris reddere cām sui dicti. Fallit in aqua plu. arc. ⁊ qñ testis
ꝓbat super eo cuius 3rī memoria non existat. vt no. in. l. si ar
10 biter. ff. de ꝓba. ⁊ dic. l. testium. ¶ † Ibi cām testimoniū no. qd
testis causam sui dicti debet facere manifestam qd itellige qñ
interrogat de causa scientie. alr hoc nō est necesse. q2 testis nō
debet esse verbosus. vt no. l. solam. C. eo. per Inno. extra. eo. c.
11 cū causam. ¶ † Aust tñ scias qd si testis intertogat an titius
sit dñs dixit qd vidit eū esse dñm qd dictū non ꝓbat esse dñm.
ratio est q2 dñium videre non pōt d3 ergo deponere super fa
cto qd h3 inducere dominiū. puta q2 vidit eū pro dño posside
re spatio. x. xx. ⁊. xxx. anno. vt. l. xitia. de sol. ¶ Ibi ꝓ dño pos
12 sedit. ⁊ per Inno. in. d. c. cū causam. vbi illā. l. allegat. ¶ † Ibi
aut in iudicio cōferri no. ꝙ cōfessioni facte in iudicio fides ad
hibetur in dubio presupposito ꝙ testes fuerīt rogati qd not.
l3 enim extra iudiciū requirūtur quinq3 testes rogati ad ꝓban
dum dissolutionē obligationis contracte per prescriptionē tñ
13 in iudicio hec solēnitas non est necessaria. ¶ † Ibi ab eo qui
deduxit no. non sufficere testem rogari nisi rogetur a parte et
hoc sentit gl. hic et vbicunq3 ergo testis debet esse necesse est ꝙ
rogetur per illū qui actū fecit. ⁊ ideo non sufficit si tabellio te
stes rogaret. si tamen instrumentum dicit testibus vocatis et
rogatis nec dicit a quo nec dicit ad hoc. An sufficiat not. ꝗ. de
tabelli. §. i. in glo. super ver. iniungantur. per Innoc. de fide in
stru. c. ij. no. in spec. de instru. edit. §. i. ⁊ no. per Bart. in. l. scien
14 dū. ff. de ver. obli. ⁊ vi bo. rap. l. pretor. §. i. ¶ † Ibi dsa dignio
ribus no. ꝙ testes quando sunt adinuicem contrarij quibus
debet fides potius adhiberi semper considerandum est ꝗ sint
meliora negocia si autem depositio vnius nō esset aptior ne
gocio ꝗ alterius tunc neutri fides dabitur sicut de instrumē
tis dicitur. l. scripture. C. de fide instru. ff. de testi. l. qui falsa vel
varia. ¶ Ibi astu. no. de isto ver. astu. importat enim dolū. vt
hic. ⁊. s. prox. ⁊ facit ad qōnem. Dicit statutū quod quicunq3
emerit domum positam inter domos consortium astu. pena
quinquaginta librarum puniatur. si hoc fecit inuitis consor
tibus. Modo queritur quando dicatur astu. domum emere. ⁊
sic incidisse in penam statuti. ⁊ ex hoc tex. patet responsio.
15 ¶ † Ibi eos delinqui no. quod quando testis dicit falsum ex
malignitate debet puniri. sed qñ errore fortuito deponēdo cō
trarium sibimet vt si forte est quidam rusticus nullatenus in
telligens nullatenus debet puniri. ⁊ ad hoc debet iudex mul
tum aduertere nec debet eum punire de falso cum sibimet est
contrarius. sed quando videt eum deponere contrarium testi
monium per astutiam ⁊ maliciam non casu fortuito. tunc de
bet eum punire de falso scias tamen quod si testis interroga
tus super articulo de veritate: puta cōtinet articulus quod ti
tius percussit seium ⁊ testis dicit se nihil scire interrogat⁹ post
ea super articulo de fama dicit vera esse quod nos ꝓpter hoc
dicitur contrarius sibimet. nam possibile est ꝙ sciu famam ⁊
tñ factum ignorat. ⁊ hoc ponit spec. aperte in titu. de no. cri. §.
j. ver. si. Sed est videre qñ testis dicit falsum qua pena puniet
gl. dicit ꝙ punietur. l. cor. allegat. ff. de fal. l. cor. ff. eo. l. qui fal
sa. ⁊ hoc est verum quando accusatur. sed si contra eum proce
deretur per modum inquisitionis extra ordinem secundū for
mam. l. nullam. C. eo. tunc pena extraordinaria puniendus est
vt ibi per gloss. ⁊ est ratio q2 sicut modus procedendi est extra
ordinē ita postea debet imponi pena extraordinaria. ¶ Op.
dicitur hic quod testes debent esse rogati contra. ff. de testi. l. si
de. n. quidam dicunt quod illa lex corrigitur sed istud est fal
sum. nam vitanda est legum correctio. vt. l. precipimus. in fi. C.
de appel. ideo alij distinxerunt quod ibi intelligatur regulari
ter sed fallit vbi agitur de dissoluenda obligatione in scriptis
contracta. tunc autem dicit obligatio contrahi in scriptis qñ
actum est vt inde scriptura fiat sine agat vt aliter non valeat
siue nihil agatur dum tñ hoc agat vt fiat in scriptis ⁊ hoc te
net gl. in. l. testium. C. de testib. ⁊. C. de fide instru. l. 3ctus. ꝗ. de
instru. cau. ⁊ fide. §. i. ¶ Sed tunc quero ex quo requiruntur
testes rogati vtrum hoc sit verum qñ de dissolutione obliga
tionis scriptura conficit tabellio rogat. gl. hic tenet qd sic su
per verbo remoueamus. ¶ Ultimo op. ad aliud qd testis de
bet reddere cām sui dicti per sensum corporis interrogat⁹ sem
per debet dicere. Sed cām per alia adminicula non debet dice
re nec d3 interrogari nisi testis fuerit suspectus. verbigratia
an tempus fuerit serenosum ⁊ que vestimenta portabat ⁊ con
trahens tempore contractus. de quo per Inno. in. d. c. cū cau
16 sam. ⁊ ibi per Jo. an. ¶ † Ultimo Ja. hic sumpsit arg. qd con
fessio facta coram vicinis v3 etiam ad obligādum. ex hoc arg.
sumpsit quādā autenticā que incipit si confessus quam posuit
C. de cōfes. l. vnica. sed certe tale argumentū non subsistit. ⁊ gl.
ibi reprobat. nā hic tex. loquit in cōfessione emanāte ad liberā
dum eū qñ cōfessio emanat ad obligādū an habeat obligare
distingue vt no. in. d. l. vnica. de confes. ⁊ de interrog. actio. l. i.

Quia vero. Ex isto. §. sumpta est aut. q semel. po sita sup. l. exceptionē. C. de pro. l3 qui
dam habeant super. l. si. C. e. breuiter. h. d. Post dīdicita testifi
cata impedit noua testiū ꝓductio. s3 anteꝗ sint testificata di
dicita prima scda ⁊ tertia productio fieri pōt sine sit incertum
quod quia testificata nō didicit sine dubiū. Quarta vero pro
ductio non admittitur sine solēnitate huius. §. hoc dicit vsq3
17 ad. §. ad hec oia. ¶ † Nota duo ex isto. §. Primo ꝙ post didi
cita testificata nō admittitur iterato testium productio etiā si
a tñ vnica productio [a] facta fuisset. ¶ † Scdo no. ꝙ post vnicā
18 ꝓductionē admittit secunda ⁊ tertia productio absq3 aliqua
solennitate siue sit certū quod non didicisset testificata sine sit
dubiū. Quarta vero productio nō admittitur indistincte quia a
timor subornationis est. ⁊ ideo solēnitas huius. §. debet adhi
19 beri. ¶ † Tertio ⁊ vltimo habes notare qd post cōclusionē in
b causa [b] dū tñ non sint didicita testificata pōt fieri testiū ꝓdu
ctio. ⁊ etiam post renunciationem factam testium productio
ni quod an sit verū infra patebit. ¶ Opp. ⁊ videtur ꝙ etiam
post didicita testificata admittatur iterato testium ꝓductio.
vnde videtur obstare. C. de proba. l. exceptionem. vbi tex. dicit
quod reus probat intentionē suam postꝗ actor suam monstra
bat. ⁊ sic patet quod ibi erant didicita. ⁊ eodē modo ob. l. offi
cium. de re iudi. ¶ Huius timore fuerunt quatuor opi. in glo
Prima opiñ. fuit quod ibi reus non admittitur ad proban
dum nisi per instrumenta ⁊ sic non obst. ⁊ illa solu. vera est in
se. ex qua habes notare quod licet post testificata didicita non
possint testes produci possunt tamen instrumenta produci ⁊
hoc no. in. d. l. cōtrariū. Ista solutio est vera in se tamen diuina
tionē continet. quia in. d. l. contrariū non fit mentio nec de te- b
stibus nec de instrumentis. Alij dixeruot quod ibi didicerunt
testificata sed ea nesciebant. Hec solutio non est vera nullos
enim didicit quod nescit nisi dicamus ipsum obliuioni tradi
disse. Ex hac tñ solutione habes notare qd l3 aliquis testifi

a ¶ Unica productio. Adde quod no. extra de testi. c. cōstitutus el. ij. ⁊ c. cum in tua in fi. eo. ti. Alexā. de imo. in consi. lviij. parte secūda. ⁊ cō si. cexij. eadē par te ⁊ in consil. xv. volu. ij. ⁊ in pra ctica papi. tit. de exce. 3 testes ver si. sunt quoq3 pu blica. Ab. in. c. vl tra tertiā de testi.

b ¶ Conclusiones in causa vide An ge. in aut. at qui semel. C. de pro batio.

cata didicerit et ea perscrutatus fuerit si tñ oblitus fuerit põt testes producere post testificata didicita. Alii dixerunt q̃ ista l. est correcta, sed certe cũ tanda est legũ correctio. Alii dicunt q̃ ibi sciebantur testificata a iudice non a parte. Ista solutio non est bona quis enim dubitat qđ iudici attestationes semper sunt aperte. et qđ testes semp possunt pduci. lz sciat iudex attestationes. certe nullus. adeo glo. se firmat in prima opi. s. q̃ ibi loquatur ex probatione que fit per instrumẽta. Jo. and. extra eo. c. de testi. dat veram doctrinam dicens quod post didicita testificata super intentione actoris reus reprobare potest intentionem suam. quia super exceptionibus testes non sunt producti nec possunt dici testificata didicita et mo dicit esse fatuum reum qui se in probando fatigat anteq̃ videat virum actor probauerit an ne, sed semper debet expectare probationes testium actoris. et hoc credo verum vbicunq̃ exceptio rei non est contraria directo intentioni. Exemplum si actor petit decem et reus obijcit de pacto de non petendo ad dictam ista loquitur. l. exceptionem. et. l. officium. Nam possibile est intentionem actoris esse veram et rei similiter esse veram et super exceptionibus testes non sunt examinati. ergo examinari possunt sed quando exceptio rei esset directo cõtraria intentioni actoris. Exemplum si actor petit decem que mutuauit reus excipit quod nunq̃ accepit mutuo tunc publicatis attestationibus actoris non possunt testes sup exceptione pduci q̃ testes examinati super intẽtione actoris intelligunt examinati sup exceptione ex quo est directo cõtraria. et q̃ regula est qđ super eisdẽ capitulis et super directo cõtrarijs publicatis attestationibus non põt testes examinari. vt in. c. fraternitatis. ad fi. extra eo. ¶ Ulterius opp. ad idẽ de. l. si qs de testibus. C. eo. et. s. eo. §. si vero dicat. vbi admittit probatio per testes attestationibus publicatis. Et eodẽ modo ob. C. eo. aut. si testes. Solutio dicit glo. ad reprobandũ testes etiã attestationibus publicatis põt testes produci non in alio modo. sed hoc nõ est verũ simpliciter ideo super hoc distingue. Cũ queritur an attestationibus publicatis possunt pduci testes ad reprobandũ testes productos. nam aut volo reprobare testes directo siue per indirectũ. Si directo aut volo testes redarguere falsos ex corruptione et possum. vt. l. diuus. de re iudi. Inn. de proba. c. in presentia. et per Jo. an. in cle. testibus. de testibus et de probationibus lz. Et hoc tenet etiã Nico. de ma. assignat rõnem q̃ sicut sententia vt nulla est ipso iure nulla. vt. l. venales. C. qñ prouo. ita et dictum testis veri l. Sed est dubium quod quando dictum testis non valet quod etiam publicatione facta admittitur iterato testiũ pductio. vt in. d. cle. testib⁹. vt. l. si. C. eo. ergo in hoc casu testis vz admitti si volo redarguere testes non esse corruptos tũc non possum. vt in. d. c. fraternitatis. et. d. clemen. testibus si vero volo redarguere per indirectũ tũc possum etiã attestationib⁹ publicatis q̃ super illis capitulis testes nunq̃ fuerunt examinati. vt no. in. d. cle. et in. d. c. fraternitatis. exemplum cum directo volo reprobare vt si pars articulauerit de presentia alicuius et testis hoc deposuit. tunc volo probare de absentia vel primo fuit probatum et articulatum de actu spontaneo tunc volo probare de actu coacto vel primo fuit articulatum et probatum de virginitate tunc volo probare de corruptione per indirectum. Pone exemplum cum pars articulauit factum simpliciter non designando suas circunstantias testis deposuit super facto et circũstantias designauit et ego volo probare nunc falsitatem testis per falsitatem circunstantialem. nam hoc possum etiã attestationibus publicatis quoniã de illis circunstantijs per partem aduersam non fuit facta positio. et sic per consequens illi articuli dicuntur noui non contrarij primis ergo fieri poterit examinatio vt dicta cle. testib⁹. et in. c. series. et in. c. tenore extra eodem. et hec exempla ponuntur per Jo. an. in. d. cle. testibus et predicta locum habent cum quis vult reprobare testes circa dicta. Si autem circa personas quis vellet reprobare bene posset etiam attestationibus publicatis sm distinctionem que no. C. eod. autent. si testis. et. s. eo. §. si vero dicatur. ¶ Ulterius opp. ad idem quod attestationibus publicatis possint testes produci de eo quod no. per Jo. an. in. c. series extra. eodem in glo. fi. Breuiter illa regula fallit in causa matrimonij. nam si testes deposuerint cõtra matrimonium ad eius separationem fauore matrimonij ne separetur inductum est vt attestationibus publicatis possunt testes produci sicut et snia lata super separationem matrimonij nunq̃ transit in rem iudicatam. vt in. c. sicut. de despon. impube. et in. c. ex literis. de consangui. et affi. ita nec clauditur via examinandi testes super matrimonio etiam post didicita testificata. ¶ Item opp. ad idem de eo quod habetur in. c. per tuas extra. eo. Solutio si iudex super articulis pductis ex dolo vel negligentia non examinauit testes vel nõ sm interrogatoria competentia sibi data etiam apertis attestationibus possunt testes de nono produci et ita intelligitur quod ibi no. Quando testes fuerunt examinati prout debuerunt. tunc regula est qđ publicatis attestationibus produci non possunt pter timorem subornationis. Fallit qñ iudex ex suo officio vult testes reprobare aut etiam alium testes inducere in veritate inuestiganda. nam potest. vt no. in. c. per tuas. ¶ Ultimo oppo. ad idem de. l. eos. §. si quis autẽ. C. de appel. et. C. de tem. app. l. per hanc. Duo tamen fuerunt opi. in glo. nam quidam dixerunt qđ ibi in causa appellatiõis loquitur. Nam in causa possunt fieri noue in probationes per instrumẽta non per testes. Ista sol. non est vera. nam est contra mentem et tex. legũ contrar. s. ideo gl. tenuit q̃ si cã appellationis sit illud per ea q̃ alia confa est a causa principali. vnde in cã appellationis tã per testes q̃ instrumenta fieri possunt probationes et super eisdem capitulis et super nouis dependentibus a primis non autem super prorsus extrancis causam nullatenus tangentibus verbi gratia. si primo petebat bos nunc fiat articulus super equo vel si agebat vna actione nunc fiat positio super alia. et ita in curia seculari de cõsuetudine obseruat. vt no. Jo. an. in. d. c. fraternitatis sed de iure canonico bene adhibet distinctio. nam super eisdem capitulis vel directo cõtrarijs vel prorsus extrancis nõ possunt testes examinari in causa appellationis. In primis duobus est ratio pter timore subornatiõis in tertio casu est ratio q̃ capitulũ extraneũ ad cãm non cõtingit. et sic impertinens et admitti non debet. vt. l. ad pbationẽ. C. de proba. et ita no. primo. d. c. fraternitatis. super capitulis vero nouis dependentibus a primis bene possunt examinari. et ita obseruat in foro ecclesiastico. quod intellige cũ appellat a diffinitiua nam vbi ab interlocutoria nulli testes possunt pduci nec sup eisdẽ nec super alijs qm̃ ex nouis agitãda interlocutoria impugnari vel cõfirmari non põt. vt in cle. appellanti. de app. ¶ Item oppo. ad idẽ de. l. si. C. e. vbi attestationib⁹ publicatis possunt testes ijdem et alij de nono pduci. Sol. ibi loquitur in diuersis instantijs. sed q̃ hoc non est verum simpliciter ideo distingue an in diuersis instantijs possunt testes pduci de nono attestationibus publicatis. Nam in causa appellationis serua quod dictum est in alia vero instantia hoc tene p regula qđ volente parte aut utris pre iudictum testes deposuit semper admittuntur testes vt no. Jo. an. in. d. cle. testibus parte vero inuita distingue nam aut in scđa instantia eedem sunt persone eadem agendi cã et idẽ petit. aut sunt psone diuerse vl cã diuersa vel aliud petit. ¶ Primo casu aut testes fuerũt examinati coram iudice et nõ põt testes de nono produci. nã creditur actis primis vt. l. pperandũ. §. j. de iud. C. de re iudi. l. gesta. vel tñ testes fuerint nec examinati. alias tñ possunt pduci de nono non obst. dicta publicatione in. d. cle. testibus. aut fuerunt producti coram arbitro compromissario et tũc si aliquid fuit actũ per partes de stando vel non stando attestationibus stamus conuentioni si nihil actum fuit et testes sunt mortui creditur eorum attestationibus. Si autem viuant tũc iterato examinari possunt nisi pars cõtra quam fuerunt examinati velit stare primis dictis. et hec distinctio probatur ad plenum in. l. si. C. eo. ¶ Secũdo casu principali cum diuerse sunt persone vel diuerse cause agendi vel diuersum id quod petitur possunt testes examinari non obstante publicatione. nam sicut rei iudicate nõ obstat exceptio per has diuersitates. vt. l. cũ queritur. de excep. rei iudi. ita nec publicatio testium obstat examinationi. Pro quo facit gl. magistralis si. an. l. as apud quem. C. de edẽ. et de cri. expi. here. l. pe. Uisũ an possint testes pduci post didicita testificata super nouis capitulis prorsus extrancis vel dependẽtibus a primis et etiã directo contrarijs. Est videre an post didicita testificata possint pduci testes super capitulis nouis que sub primis includuntur. ista enim capitula non dependent a primis nec sunt prima nec sunt contraria videt qđ sic. nam super eis nõ est facta examinatio. ergo super eis non possunt dici testificata didicita. Qua ergo ratione super nouis capitulis dependẽtibus a primis põt testes examinari de nono. vt in. c. fraternitatis. et. c. ex tenore. s. allegatis eadem ratione et super eisdem poterunt examinari. Breuiter veritas est ista aut noua capitula includuntur sub primis de necessitate facti tantũ aut non includunt de necessitate. sed possunt includi et nõ includi. ¶ Primo casu cum includuntur de necessitate facti et probationis. Exemplum actor articulauit quomodo rem quam petit ipse prescripsit spatio decem annorum. Certe de necessitate facti et etiam probationis titulus includitur sub isto articulo nam sine titulo decennalis prescriptio non potuisset fieri. vt in. l. nullo. C. de rei ven. de vsuca. l. sine possessione. Modo testis in primo articulo nõ deposuit de titulo. modo actor vult articulare secundo et opponere de titulo et probare. certe

hoc

hoc non potest per hunc.§. ¶ Secundo casu quando nouum
capitulum includitur sub primo de necessitate facti non pro-
bationis. Exemplum actor posuit qd mutuauit titio decem
sub isto articulo de necessitate facti comprehenditur locus et
tempus: quia nil agitari potest nisi in tempore et loco: sed non
comprehenditur de necessitate probationis. nam testis potest
probare mutuum. licet non pbet tempus et locum: vt. §. pxi-
me. et. l. testium. C. eo. et tunc si actor vult articulare et probare
secundo locum et tempus. vel etiam reus vult reprobare testes
ratione loci et tempus non includitur sub primis de necessita-
te probationis. et ita intelligitur qd no. in. c. fraternitatis. et in
c. series. et in. c. ex tenore. ¶ Tertio casu qn scdm capitulu non
includit sub primo de necessitate facti nec et pbationis exem-
plu actor deducit q pscripsit re spatio. xl. an. certe nec de ne-
cessitate facti nec de necessitate pbationis includit tit. sub ta-
li arti. quonia sine ti. pcedit pscriptio. xl. annoru. vt. l. sicut. et. l.
oes. de pscrip. xxx. anno. tunc actor ad pbationem tituli pro-
bati per testes actoris poterit inducere testes non obstante q
didicerint testificata. quonia nouu capitulu non est inclusum
sub veteri de necessitate subtiliter intuendo: vt. d. c. fraterni-
tatis. Predicta oia in qbus dixi testes non posse pduci post
testificata didicita locum habet de iure coi sed de iure speciali
per via restitutionis in integru possunt testes iterato produci
ta sup nouis inclusis sub primis q etiam super veteribus: vt. l.
minor. xxv. annis. et ibi per doct. ff. de minoribus. quod intellige ve-
rum si minor probat se tunc testes no habuisse per quos pote-
rat euidenter pbare. oportet enim primo q de lesione constet
anteq restituatur. nam si minor diceret dn̄e iudex ego volo p
via restitutionis plures testes pducere. non ob. q didicerim
testificata non debet audiri nisi pbet de lesione eo qd non de-
duxit et poterat eos pducere et intentione suam pbare et hoc
tenet Jaco. but. per. l. iii. §. si minor. ff. de iniuri. ¶ Nuc restat
videre qualiter quis dicat didicisse testificata. et breuiter circa
hoc traditur doctrina per hunc tex. nec tn̄ quis dr didicisse
quando librum attestationum penes se habet. et hoc patet ex
verbo subtraxerit vel etiam eas non habet apud se: sed eas le-
git et perscrutatus est vel legi fecit et perscrutari p suos procura-
tores et aduocatos: aut etiam aduersa pars eu de attestationi-
bus informauit. et hec pbantur hic ad litera si diligenter inspi-
ciatur per hoc patet q no sufficit vidisse scripturas nisi qs le-
gitime perscrutatus fuerit vt dicantur didicita testificata.
20 ¶ †Sed quero nunc an testis qui post didicita testificata de-
ponit debeat iterato iurare an vero sufficiat iuramentum pri-
mum. dic qd debet iterato iurare. nam quoties testis deponit
21 iurare debet vt ponit Inno. in. d. c. frater. ¶ †Sed quero te-
stis deposuit omnino extra articulum vtrum super hoc pote-
rit iterato examinari post didicita testificata videt qd no pro-
pter timore subornationis. In contrariu est veritas. nam suffi-
cit testem deposuisse ad impediendam iteratam productione
nisi illud fuerit per partem didicitum super quo deposuit hoc
tetigi vobis heri. et ponit Inno. pro doctrina in. d. c. fraterni-
22 tatis. ¶ †Sed quero an testis possit repeti post didicita testi-
ficata. Glo. hic arguit pro et contra finaliter determinat quod
ad postulationem partis non potest repeti vt denuo dicat: sz
vt addat causam sui dicti. et istud videtur esse de consuetudine:
sed non reperitur iure cautum quod no. quia non est alibi vt
testis addat ad postulationem iudicis bene potest repeti: qz
non timetur tunc aliqua subornatio. et ita intelligitur. l. repeti.
ff. de questionibus. et. l. produci. ff. eo.
23 ¶ †Sed quero an testis ex semel possit ire iterato ad testifica-
dum glo. dicit hic veritas est qd potest anteq loquat cum par-
te: ar. l. si ita scriptu. in princi. de here. insti. sed postq locut⁹ est
cu parte non. et ita videtur sentire glo. Summus expedit de pri-
ma particula vez enim quis vult impedire testium productio-
nem post didicita testificata. ¶ Nunc venio ad secundam parte
huius. §. lz prima sit in ordine lre dicit hic et scdo et tertio pot
fieri testiu pductio. Contra. na in causis ciuilibus vnica tn dila-
tio danda est: vt. l. oratione. et. l. fi. de feriis male ergo hic dicit
qd tres productiones sine ca fieri pnt. Huius timore dixerit
quida qd ista productio scda et tertia non pot fieri nisi per in-
strumenta ista non est bona quia contra tex. huius. §. ideo alii
dicunt q ille. ll. hodie sunt correcte per hunc. §. sed certe euis-
tanda est legum correctio vt in aut. quas act. de sac. sanct. eccle.
ideo dixit Azo q ille non corriguntur sed adhuc hodie vna
tn dilatio danda est et legem que hic permittit trina produ-
ctionem posse fieri intelligit ipse dumtn fiat intra eandem di-
latione. verbi gratia. actor hz. x. dies ad probandu intra illam
dilationem potest producere testes prima die et facere exami-
nare et erit vna ista productio alia die poterit facere examina-
re alios et erit scda et alia die alios et ista est tertia productio.

Quarta vero productio sine cause cognitione fieri non pote-
rit licet intra eandem dilationem sine solennitate huius. §. qz
quarta productio no admittitur sine cause cognitione et non
propter numeru dilationu sed est propter timore subornationis
vn lz date essent tres dilatioes cu causa nulli testes deposuis-
sent et daret postea quarta dilatio ex causa et possent testes si-
ne dubio produci quia numerus talium dilationum non in-
ducit timorem subornationis testium. examinatio vero testiu
sic. et ideo si actor fecisset iurare vna die testes tantum alia die
alios et alia alios intra illam dilationem quarto quinto et se-
xto sine aliqua cause cognitione potest facere testes depone-
re. nec ob. iste. §. quia non potest esse timor subornationis cum
testes examinati non sunt. vnde cessante causa huius. l. cessat
ipsa. l. tunc ergo intelligitur etiam productio cum examina-
tio est facta de consuetudine tamen vnicam productione ap-
pellamus cum fit examinatio extra vnam dilationem datam
ad probandum et sic de singulis vsq ad quartam. Quarta ve-
ro non datur sine cause cognitione vt hic habetur. et hoc po-
nit Jo. an. in. c. fraternitatis. et ibi Inno. Hoc etiam ponit ex-
tra. eo. c. vltra tertiam. et. c. cum in tua. Sed pone q quarta p-
ductio est admissa sine cause cognitione an valebit iste tex. vi-
detur dicere quod non quia prohibet omnino dari: ergo an-
nullat prohibendo: vt. l. i. de his q pro non scrip. habentur. et. l.
nemo martyres. de sac. sanc. eccle. et hoc est verum quando in-
teruenit pluralitas productionum conclusio seu renunciatio
in ca vel testium apertura: sed si sola pluralitas haberet obst.
istud no reperitur iure prohibitu. ergo remanet concessum et
sic tenebit quarta pductio no obstante q non interuenit cause
cognitio. et hoc tenet Inno. expresse in. c. i. causis. vt in. c. vltra
24 tertia extra. eo. ¶ †Nuc est videndu an p conclusione vel p renu-
ciatione facta in ca impediat testium productio pro cuius eui-
dentia scias qd concludere in causa et renunciare sunt paris. et
hoc tenere videt glo. sup ver. conclusent. et in ver. concluderet. et
hoc etia ponit Inno. in. c. pasto. extra. de ca posses. et ppriета.
vbi ipse dicit q tunc dr conclusum in ca qn partes renunciaue-
runt allegationib⁹ iuris et facti. et sup hac opinione sunt varia-
tum. na glos. hic videt tenere q renunciatio no obstat hic quin
testes possint pduci et hoc etia tenet glo. in aut. iubem⁹. C. de
iudi. Canoniste tenent contrariu in. c. constitutus. et in. c. de testi.
extra. eo. Inno. in. c. cum venissent. dicit qd aut renunciatio fit
generaliter: et tunc non obstante renunciatione testes possunt
pduci sup nouis capitulis et exceptione pbada. et hoc modo
posset intelligi. l. exceptione. C. de proba. et. l. officium. ff. de rei
vē. Sed si renunciatio sint facta specialiter super vno articulo
tunc sup eode non possunt testes pduci sine cause cognitione
et ita intelligat iste. §. In cause aute cognitione vertit illud q
hic no. et in. d. c. vlti. Sed tunc quero an si renunciatu sit in cau-
sa principali et conclusum intelligat esse renunciatu in ca appel-
lationis. Inno. in. d. c. cu venissent. dicit qd aut renunciatio fit
singulariter et ad cam appellationis no porrigit nisi hoc ex-
pressum fuerit q porrigat: aut fuit facta renunciatio spaliter
et tunc porrigitur qd singulariter no Nam per hoc ptz qd in ca
principali pot concludi etia in ca appellationis. et qd conclusio
facta in vno articulo cause principalis spaliter intelligit fa-
cta super eode in ca appellationis. et hanc opin. credo vera in
causis ciuilibus: sed in criminalibus talis renunciatio non ob.
qd apparet: q inuit⁹. pot defendi: vt. l. addictos. C. de epi. au-
di. Nunc videamus an publicatio sola pcessus impediat te-
stium examinatione. cois opinio est q sic: vt no. p Spec. in ti.
de teste. §. satis vtiliter. versi. et quid si post publicationem hoc
etia no. in. d. c. consti. et in. c. de testibus. sed in contrariu facit hec
litera. na hec litera dicit qd quarta pductio admittit prestito
sacramento prout hoc ponit Bart. in aut. at q semel et nititur
hoc reducere ad concordiam. Et dicit qd aut publicatio fit ad
hunc finem vt scripture fides perpetuo habeat prout dicit. l.
publica. l. C. de test. et. C. de re iudi. l. gesta. et ista publicatio non
ob. quin possit fieri pductio ca cognita: vt in hoc. §. ¶ Que-
dam est publicatio continens in se aperturam scripture que fit
ad finem vt scripture fides adhibeatur perpetuo et illud quod
continetur oibus pateat et tunc no possunt testes produci pro-
pter timorem subornationis. vt in dictis capitulis et in dicto
spec. et ideo dixit ipse qd cu hodie publicatio et apertura fiant
simul et semel facta publicatione non possunt testes produci p
iura allegata quod sine dubio credo veru qn publicatio tenuit
eo quia facta fuit presente parte et etiam ad sui notitiam p at-
testationes deuenerunt et ita videtur sentire litera huius. §. de
quo per Joan. in. d. c. constitutus. et facit qd not. de contrahe-
bul. l. non putauit. §. non queuis. sed si talis publicatio non
teneret bene possent testes produci. vt in. d. §. non queuis. vel
si attestationes non venissent in notitiam partis. et hoc videt

25 esse de mente huius.§.ꝫ.dixi.¶†Sed quero an si vniuerso re
nūciauit obsit alteri.gl.tenet ꝙ nō in aut.iubemus.C. de iud.
Nō vidiſti an post dicta testificata priꝰ testes produci an
post publicationem processus an post conclusionē in cā. ꝛ an
post pluralitatē dilationū ꝛ productionū.ꝛ sic habes expedi-
26 tam materiā huius.§.¶†Ultimo glo.q̄rit an scia dictorū te
stiū aduerse parti noceat volēti pducere sup sua intētione p-
banda si nesciat dicta testiū suoꝝ de quo dic vt in gl.ꝛ an testes
quos pducit para possint postea per eum reprobari dic vt in
gloſſ.ꝛ plenius.ꝫ.in.§.si vero di. Breuiter dic qꝺ iste punctus
non bene traditur per dn̄m meum de quarta productione cir-
27 ca quā duo sunt querenda.¶†Primo qn̄ dari vel concedi de
28 beat ista quarta productio ꝛ qn̄ non. ¶†Scd̄o infra quas di-
lationē vel dilatiōes dantur huiōi productiones.¶Ad pri-
mū dico ꝙ si facta est publicatio testiū ꝛ editio parti qꝺ tunc
dari nō dꝫ quarta pductio etiam cū solēnitate de qua dr̄ hic.
ꝛ.§.qꝛ vero.lꝫ Inn.voluerit cōtrariū ꝛ male.Itē non dat post
ꝙ est renunciatum vel conclusum in causa qꝛ post publicatio-
nē ꝛ dilationē renunciationē vel conclusionē nō dat quantū-
cunqꝫ sit paratus iurare quia eodem modo est timor subornati-
onis que presumptio nullo modo excluditur per iuramen-
tum.Sinautē non est facta publicatio ꝛ editio. tunc cū legali
solēnitate de qua dicitur in.d.§. quia vero admittit ad quar-
tam productionem quia.l.adeo vult dari quartam solenniter
quasi presumptio sit qꝺ maliciose ꝛ frustratorie petat sed iura
mentum non excludit talem presumptionem quod non presu
matur cautiose petere hoc verum nisi euidenter iudex perpē-
deret de calumnia.qꝛ nedū quartā. sed nec secundum nec ter-
tiā dare debet ꝛ inefrenatā multitudinē testiū compescat. vt
not.Cy.in.l.i.C.de dila.ꝛ no.extra.de testi.in.c. in causis.ꝛ ita
tenet ſiue seruat de facto.¶Circa scm̄.l.q̄ dilationes dant ad
pductionem testiū. Host. dicebat qꝺ dabitur tm̄ vna dilatio
pro tribꝰ primis pductionibꝰ.ꝛ p eo.ff.de feri.l.fi. ꝛ dictū.c.
in causis.verbigratia dat iudex dilationē.xv.dierū fient tres
diuerse pductiones forte infra primos qnqꝫ dies vnam et sic
de singulis in qualibet productione intra terminū dꝫ protesta
ri hec prima hec scd̄a ꝛc.ꝛ sic exponit ppter tex.in dicta decre.
in causis.vt litera sonat.ad quartam productionē dicunt dari
nouā dilationē scm̄ solēnitatem. Alij dicūt qꝺ ad tres primas
dabunt tres dilationes ꝛ exponūt pductionem.i.dilationem
in.d.c.l causis.ꝛ sic dabunt tres dilationes sine magna cause
cognitione ꝛ post quartā si iudici videbit cū solennitate q̄ est
in.d.§.qꝛ vero.ꝛ vide ad.l.pe.vt ibi not. ꝛ ita no.in.d.c.l causis.
ꝛ hoc approbat gn̄alis ꝯsuetudo.ꝛ ita dicit gloſſ.ꝛ hoc etiā tꝫ
Spe.in ti.de teste.§.qualiter.ver.volens ergo.scm̄ Jo.an.

Et quoniam. Si testes absunt a loco i quo iu-
dicium agitat pōt cōmitti exa-
minatio iudici loci in quo testes degunt siue cōmitatur de v-
be in ciuitate cōstantino.siue de vrbe in prouincia vel ecōtra ꝛ
hoc locū hꝫ in ciuilibꝰ in criminalibus vero per semet iudex
examinare dꝫ.h.d.vsqꝫ ad.§.si vero dicatur. ꝛ hinc sumpta est
29 aut.apud eloquētissimū.C.de fide instr.¶†Ja tex.ibi interlo-
cutorie.no. ꝙ qn̄ iudex cōmittit examinationem testiū in alio
loco dꝫ super hoc interloqui ꝛ mandare iudici alterius loci vt
testes examinet ꝛ sibi sub sigillo attestationes trāsmittat.Ex
hoc.§.pꝫ ꝙ nō hꝫ locū in arbitro cōpromissario qꝛ cum iuris-
dictiōe careat:vt.l.priuatoꝝ.C.de iur.om.iudi.nō pōt manda
re iudici loci vt testes examinet ꝛ sibi sub sigillo transmittat.
secus forte etiā in arbitro iuris q eligitur in ciuitate Perusij
p formā statuti.nā cū habeāt iurisdictionē ordinariā ꝛ muni-
cipalem:vt.l.i.C.de emā.lib.iudex est.ꝛ.l.fi.C.de iudi.ergo per
ꝯñs cōmittere pōt testiū examinationē per hunc.§. qꝺ no.Et
si dicas ꝙ nō pōt mandare iudici loci dictus arbiter vel etiam
iudex cū par in parē non habeat imperiū. ꝛ etiam impune nō
paretur extra territorium:vt.l.fi.ff.de iurisdi. om.iud.dic ꝙ in
hoc maior est iurisdictionē suā extendere pōt vt no.per Cy.in
l.pperandum.§.ꝛ si quidem.C.de iudi.vbi ipse tenet qꝺ iudex
vnius loci pōt nō solū rogare sed etiā mādare iudici alterius
loco vt solam p se latā exequatur. alle.de iudi.l.a diuo pio.§.
solam dicimus in.l.cum vnus .de bo. auto.iudi. pos.§.penul.
30 ¶†Ultimo no.ꝙ in criminalibus non hꝫ locū testiū exami-
a nationis commissioᵃ.Et ppter hoc vidi condēnari in ciuita-
te Perusij quendā rectorē qui in criminalibus commisit exa-
minationem testium ꝛ ex eo iulit sententiam.

Si vero dicatur. Si testi obijciat seruitꝰ ꝛ
ipse ex natiuitate se libe-
rū esse dicat examinat exceptione salua contra suā personā: ſꝫ
si dicat se liberū debet primo iustā manumissionis ostendere
anteqꝫ examinetur nisi iuret se habere in alia prouincia quo
casu examinat:sed eius dictū pēdet ex iustā ostēsione. si vero

a ¶Commisso.vt hic.ꝛ C. de.fi.in-
stru.aut. apud e-
loquentissimum
hic sumpta.ꝛ no.
in.§.aliud. ꝫ.de ō
fen.c.in.l.ꝛ in.l.iā.
§.idem diuus.ff.
eo.ꝛ extra. de te-
sti.cogen.c.i.ꝺ fi.
instru.c.constitu.
de iudi.c.at si cle-
rici.in.iā.glos.ꝛ
iij.q.ij.c. testes. ꝛ
est rō quare in cri
minali cā nō pōt
fieri cōmissiones
testium.vt colli-
gitur in ver.in cri
minalibus ꝛc.qꝛ
vbi maius peri-
culum ibi cautiꝰ
agendum vt. l. i.
§.sed et si quis.ff.
de carbo.edic.

b ¶Capitales ini
mici. Que inimi
citie repellant te
stem a testifican-
do.vide ꝙ plene
nota.extra. de si-
mo.c.per tuas.vt
lit.non conte.c.
accedens.el.ij.in
gl.sed nonne ꝛ vi
de qꝺ tangit gl.
in.l.iij. in prin.su
per verbo inimi-
citia.ff.c.et ꝙ no.
extra. de accu.c.
cum oporteat . ꝛ
ibidem vide Fe-
ly.plene ꝛ no. in
iiij.co.vers.ꝛ circa
istud.cum pluri-
bus se.ꝛ in.c.quo
ties.in.i.col.ver.
no.quarto.de te-
sti.ꝛ ꝙ per cum
hꝫ etiam in.i.col.
de offi . dele . ꝛ si
post dictum testi
monium facta sit
postea reconcilia
tio an valeat te-
stimonium dicit
gl.in fi.ꝛ no.eam
ꝛ de inimicitiis
preteritis secuta
recōciliatione.vi
de qꝺ not. extra.
de simo.c.p tuas.

inimicitia testi obijciat ratione pēdētis cause criminalis non
examinat si obijciēs inimicitiam incōtinēti pbet sed si ratione
cause pecuniarie examinatur excep.vero salua.h.d.vsqꝫ ad.§.
qn̄ vo.ꝛ ex isto.§.sumpta est aut.si vo dicat.C.eo.Not.ex isto
principio posse obijci exceptionem testium ad eius repulsam.
ꝛ hoc est verū p illū cōtra quē pducunt indistincte attestatio-
nes publicate.Publicatis autē attestationibus in tribꝰ casi-
bus tm̄ licitum est obijcere in psonā testis.Primo qn̄ ille con
tra quē testis pducit fuit pcestatꝰ sibi exceptiōes fore saluas
contra personas.¶ Secundo qn̄ nō fuit pcestatus iurat qꝺ
nō maliciose obijcit exceptionē cōtra personā.¶Tertio qn̄
iurat ꝙ exceptio cōtra personā de nouo peruenit ad sui noti-
tiā vel ad sui personā.Exceptio autē cōtra personas publica-
tis attestationibus in oībus alijs causis nō permittit obijci
exceptio cōtra psonā testis.tex.est in.c.presentiū.extra eo.Et
ideo sit cautus aduocatus vt ante aperturam processus faciat
partē suā pcestari exceptiones sibi saluas fore cōtra personas
nā effectus pcestationis est vt absqꝫ aliquo iuramento pcesta-
to qꝺ nō malicie cā excipiat post publicationē poterit excipe-
re ꝯtra psonā testis publicato pcessu.vt no.in.d.c.psentiū.per
Jo.an.ꝛ Jano.Ille vero qui pducit testē eius personā incō-
tinēti approbauit ꝛ ideo cōtra psonā eius nō poterit obijce-
re nisi exceptio de nouo superueneritꝫsed cōtra dictū suū bene
31 poterit opponere:vt.l.si quis testibꝰ.C.eo.†Scd̄ tunc quero
an si pcestor ꝙ volo opponere cōtra testiū personas ꝛ dicta ꝛ
testes cōtra quos pcestor aliqd deposuerint p me dꝫ eis cre-
di in eo qꝺ p me deposuerint. Breuiter de hoc fuerūt opi.in-
ter glo.iuris canonici.Ueritas est vt puto qꝛ aut ego pcestor
velle opponere cōtra eos ꝛ eoꝝ dicta aperto pcessu ꝛ tūc qꝛ vi
deor eos ꝛ eoꝝ dicta improbare nō est eis credēdū de facili sup
eo in quo deponunt p me sed ita demū si sint alia adminicula
ꝛ indicia per q̄ appareat in hoc ipsos veritatē dixisse.ꝛ ita in-
telligo.d.c.psentiū.ꝛ glos.Jo.an.ibi positā.si vero fui pcesta-
tus ante testiū aperturā:tūc si pcedo ad aliquē actū reproba-
tionis nō dꝫ stari eoꝝ dictis pro me.alr̄ si in pcestatione nō in
sisto:sed pcedo pcestationis tūc in eo qꝺ dixerūt stādum est,
32 ꝛ sic intelligo quod no.per Inn.in.c.presentium.¶†Unū tn̄
scias ꝙ sicut vltra quartā pductionē testes nullo modo admit-
tunt ita nec vltra quartā speciem probationis nec etiā vltra
tertiā sine cause cognitione.vt verbi gratia pduxi testes cōtra
te:certe vna pductio est:deinde producis testes ad reprobatio
nē ecce vnam reprobationem ego pduco alios ad reproban-
dum reprobationes ecce secundam reprobationem.Tu pro-
ducis alios ad reprobādū meos reprobantes ecce tertiā.Ego
produco alios ad reprobandū reprobantes meos.ecce quartā
vltra quas nō admittit reprobatio nec ex parte tua nec ex par
te mea alias iretur in infinitū.vt plene p Jo.and.extra eod.c.
presentiū. ¶ Scd̄o no.ex isto principio pulchrā distinctionē
qn̄ testi obijcitur aliquid ppter qꝺ a testimonio dꝫ repelli an
repellatur ita ꝙ nō admittatur ad testimonium an vero ad-
mittatur salua exceptione contra eum.

Si vero libertum. No.ex hoc.§.ꝙ licet a
natura quis liber na-
scatur ꝛ seruitus sit contra inducta tn̄ qui olim fuit seruus ad-
huc hodie presumitur seruus. Idē not.C.de proba.l.si possi-
33 detis.ꝛ.ff.de proba.circa eū. ¶†Scd̄o no.ex hoc.§.qꝺ ille qui
dicit se libertū videt fateri se fuisse seruum ꝛ hoc facit ad que-
stionē de eo qui se petit absolui a snia excōicationis.Nam per
hoc videt se fateri fuisse excōicatū de quo per doc.in.l.decem.
de verbo.obli.in.l.si.ff.si cer.pe.¶ Ultimo not.ex isto.§.ꝙ ser-
34 uus nō pōt esse testis in iudicio:vt.l.qn̄ liberi.C.eod.¶†In
glo.que incipit no.ergo seruum ibi.§.cogitandū sit tn̄ ꝛ cautus
ꝙ semper facius eū deponere ꝛ iurare de mādato superioris
coram iudice laico alr̄ eius testimonium esset nullū si vi depo-
neret.secus si volens.xv.q.ij.testimonium.ꝛ per Innoc.de iu-
ra.calum.c.i.¶ In eadem glo.ibi nō admittuntur.hoc est ve-
rum ad plenā probationem sed ad indicium bene admittun-
tur si precedant alia indicia vt posset poni ad torturam.vt.l.
qui vltimo de penis.ꝛ facit quod nota.in.d.l.j.§.idem diuus.
35 ff.de testibus.¶†Ultimo no.glo.qualiter dicatur inimicitia
b capitalis ꝛ qui dicantur capitales inimiciᵇ.No.hic glo.super
verb.absit an testimonium eius qui tempore depositionis erat
inimicus reconualescat si post testimonium recōciliatur me-
cum quod bene nota.

Quoniam vero. Mediator de partiū vo-
lūtate testificari cogit in
causa.hoc dicit.Et nota tres casus quia aut vtraqꝫ pars vult.
ꝙ mediator testificetur ꝛ compellitur testificari aut vna pars
vult ꝛ altera recusat tunc testificari potest:sed non compellitur
ratio quia non compellitur.No.hic in glos.magna aut neu-
tra vult

tra vult & non potest testificari.
Et hoc vero. Ex isto.§.sumpta est auth.si quis
ab aliquo.C.eo.& breuiter.h.d.
Subsistes ab aliquo aliqd cōtra.l.petere poterit.vt testes exa-
minentur & publicentur nec ipsorum dicta poterunt impu-
gnari ab illa parte per quā producti fuerint alio tamen exce-
ptiones contra personas & dicta eorum salue remanēt. Item
oīa alia statuta per leges antiquas in testibus per hanc.l.con
36 firmant.h.d.vsqꝫ ad finē. ¶ †In tex.ibi admonitum.not.qđ
qñ petit testiū examinatio ante litē cōtestatam qđ pars quam
tāgit illud negociū debet admoneri p iudicē vt veniat ad vi-
dendū attestationes.& sic videt innuere ista litera qđ citatio
in personā fienda sit.& qđ nō sufficeret citari ad domū qđ an sit
37 verū.§.videbit. ¶ †Scđo no.tex.dū dicit audire attestatiōes.
& sic vr̄ q cū testis examinat pars debeat esse presens. Tertio
no.ex isto.§.examinationē testium posse fieri lite nō contesta-
ta. Quarto & vltimo not.ex isto tex.q facta examinatione te-
stium ante litem cōtesta.salue remanent oēs exceptiones et ꝫ
quē producte sunt tā cōtra personā q̄ etiam cōtra dicta. Op-
po.cōtra scđm qđ pars attestationes audire non debeat.nam
si audiret incōtinēti timeret de testiū subornatione.& sic impe-
diret testiū pductio.vt.i.eod.§.qr vero multi. Itē qr.l.cauet
qđ cū testis examinat dꝫ intrare secretum iudicis.vt.C.eod.l.
nulli.huius timore facte fuerūt opi.in glo.quidam enī dixe-
rūt qđ cū fit examinatio testiū an litē cōtesta.pcedit iste.§.sed
post litē contesta.procedit.l.cōtraria. Ista solu.nō placet glo.
ppter rōnē.§.qr vero.adeo glo.dicit qđ testes debeāt exami-
nari in secreto sꝫ pars debet audire iuramentum vt hic.& ideo
q litera dicit attestationes exponit.i.facta. ¶ Scđo oppo.ad
scđm vel tertiū notabile q testes non pnt examinari ante litē
cōtesta.vnde videt obstare extra.vt lite nō cōte.in rubro & ni-
gro & maxime in.c.qm̄ frequēter.in prin. Sol. Iura loquuntur
cū examinatio petit ante litem cōte.ex parte actoris hec cum
petit ex parte rei.& sic nō ob.iura. Pro cui⁹ intellectu scias qđ
qñqꝫ testiū examinatio petit ex parte actoris ante litē cōtesta.
qñqꝫ ex parte rei.vbi petitur ex parte actoris in cā ciuili regu-
la est q testes examinādi nō sunt nisi vbi timet de testiū mor-
te vel absentia diuturna.aut etiā ex aliis ꝓbabilib⁹ causis rō-
nabiliter timet ne probationis copia subtrahatur siue reus sit
contumax siue non dūtñ absens sit ita q conueniri non pos-
sit illud limita scđm qđ.i.dicit.vt in.d.c.quoniā in princip.per
hoc ergo pꝫ q lꝫ timeat de morte testiū vel absentia diutur-
na tñ si reus non abest lite non cōtesta.non poterit procedi ad
testiū examinationē.vt in.d.c.quoniam.& ideo sit cautus ad-
uocatus rei cū actor petit examinari testes lite non contesta-
ta ex eo quia dicat se timere absentia diuturna vel morte te-
stium vt si vult impedire examinationem q reus offerat se pa-
ratum suscipere iudicium & velle litigare. Sed tunc quero si
non timetur de morte vel absentia an actor possit petere vt te-
stes examinentur si sibi non est agendi potestas vt quia debi-
tum est conditionale vel in diē.dic qđ sic.tex.est cū glo.in.l.le-
ge aquil.ff.ad.l.aquil. Ibi enim erat debitum cōditionale vel
in diem si de hoc non timetur vt ibi patet. Hec ergo est re-
gula ex parte actoris affirmatiua.quia vbi timetur de morte
vel absentia & agendi potestas non adest actori vt quia forte
reus abest et contumacia vel ex causa iusta examinari testes
possunt.secus vbi adest agendi potestas vt dixi. Item est alia
regula ex parte actoris negatiua scilicet vbi lite non contest.
non timetur probabiliter ne probationis copia subtrahatur
per mortem vel absentiam vel aliam iustam causam & testium
examinatio non admittitur.vt in.c.quoniam.in princip. Fal-
lit in omnibus causis spiritualibus & matrimonialibus ratio
est quia in eis proceditur summarie & de plano.vt in.c.dispen
diosam.de iudi.in clemen.& ideo cum in eis proceditur absqꝫ
contestatione litis merito ante litem contestatam testes exa-
minari possunt vt ibi not.per Ioan.andr. Et generaliter fal-
lit in omnibus causis in quibus procedi potest lite non con-
testa.vt patet in causa appellationis.C.de tempo.appellatio.
l.fina.§.illud.& in officio iudicis deseruiente actioni proposite
verbi gratia in officio iudicis deseruienti actioni proposite
super expensis.nam cum super eis non fiat contestatio patet
quod testes pduci poterūt lite nō cōtesta.vt.l.sancimus.C.de
iudi.hoc pꝫ etiā in restitutione in integrū qñ petit incidenter
qr in ea nō fit cōtesta.vt in.c.ij.de offi.indi.& in restōne in inte-
grū q̄ petitur per minorē principaliter aduersus hereditatem
aditam.nam cum in ea possit procedi lite nō cōtest.examinari
poterūt testes similiter lite nō cōtesta.vt.i.eo.vt spon.largi.§.
ad hec.coll'.ix.& C.si vt se ad here.absti.auth.si omnes. Itē hoc
patet in omnibus emergentibus.nā cum in eis nō fiat cōtesta
tio poterunt testes examinari lite non conte.vt no. Innoc.in
d.c.qm̄.in glo.super ver.dicunt quidam. Itē hoc pꝫ in eo qui
iurauit non petere vsuras vel aliquid extortum a se illicite.de
iureiur.c.ad nostram.el.ij. Nam super relaxatione sacramenti
lite non contesta.poterunt testes examinari.vt ibi no. Et ra-
tio est quia talis cā est spiritualis.vnde potest pcedi in ea li-
te nō contest.vt in.d.c.dispendiosa. Itē hoc patet vbicūqꝫ vti-
litas publica offendit.vt.l.ne diu.C.de pen.in.q.ij. Et rō est
qr in eis pcedit lite non cōte.p hoc pꝫ vobis ratio qr Io.an.
& Inn.in.d.c.qm̄.dixerūt qđ regula ista negatiua ex pte acto-
ris testes nō possunt examinari lite non cōte.qñ non timet de
morte vel absentia. Fallit in causis electionis in cā matrimo-
nij.in cā relaxatiōis a sacramēto prestito sup illicito in cā in
qua officiū iudicis incidenter imploratur deseruiēs actioni pro-
posite.in cā vbi offendit publica vtilitas.& in cā vbi petitur in
integrū restitutio aduersus aditionē hereditatis.& in omnib⁹
emergentibus. Rā ratio est vt dixi.qr in omnibus istis pcedit
absqꝫ litis cōtesta. Fallit etiam hec regula vbi iudex per inqui
sitionem pcedit.vt ibi no.per Inno.& Io.an.& est tex.in.d.c.
qm̄.in.§.sunt alij casus.qđ intellige verum qñ inquisitus est
absens per contumaciā & non aliter.& ita tenet glo.in.d.c.qm̄
extra de accu.c.qualiter & qñ.§.debent.extra de simo.licet he-
li.& in istis duobus casibus tantum reperio fallere istam regu
lam negatiuam. Sed posses tu dicere quomodo succurretur
actori qñ reus cōtumaciter se absentat ita qđ cōueniri nō po-
test.videt q sit dare remediū vbi debet fieri litis contestatio.
scđm hoc ergo actor defraudabitur qđ videtur inconueniens
sed responde quod non defraudetur.nam si agitur reali mit-
titur in possessionem rei petite vt tedio affectus veniat respon
surus.sed personali mittitur in possessionem pro mensura de-
biti declarati.vt dicit tex.in.d.c.qm̄.& si debitor nihil in bonis
haberet & ageretur personali succurretur tunc actori qr reus
ponetur in banno vt tedio affectus veniat responsurus.vt.l.i.
ff.si quis in ius vo.non ob. Et predicta habent locū in causis ci-
uilibus scꝫ qñ lite non cōtestata possunt testes examinari. In
criminali vero nunqꝫ scđm cano.ij.q.viij.c.ij.& c.per scripta.v.
q.vi.c.epiphanium.per Inno.& do.Io.and.in.d.c.qm̄. Sed tu
dic qđ imo qñqꝫ admittitur.s.in casu in quo potest fieri fila in
criminali lite non contestata quod est in casu dicte.l.ne diu.C.
de pe.sed quero an eo casu quo testes examinari possunt li-
te non cōtestata sit necesse citari partem personaliter in cuius
preiudicium examinatio tendit an vero sufficit citari ad do-
mum videtur q sufficit ad domū.vt.l.vt perfectius.de nume.
excep.& l.si legibus.de epis.audi. In contrarium.s.quod per-
sonaliter debeat citari facit iste tex.dum dicit admonitum.&
idem videtur tenere Dy.in.l.ui.§.si quis absens.& ibi Bart.
de dam.infec.Cy.in.d.auth.si quis ab aliquo. Innoc.in.d.c.si-
gnificauit.de testi.dicit qđ citatio debet esse personalis nisi si
expectaret q fieret in personam per hoc incurrit magnum pe
riculum & preiudicium.& ista opi.videtur satis equa. Nec obst.
§.si quis abesset.& l.vt perfectius.vbi sufficit ad domum de ex
cusa.tu.l.scire oportet.ibi in faciem vel ad domum qr fallit hec
ratio est:quia contra regularē dispositionē iuris communis
ad talem estimationem procedetur & ideo solēnior exigitur de
hac questione no.p Ioan.an.in suis mercurial.hun. ¶ Vlte-
rius quero dicit qđ vbicunqꝫ reus vult subire iudicium lꝫ ti-
meatur de morte testiū vel de eorū absentia quod nō possunt
testes examinari pone reus subit iudicium sꝫ opponit tales
exceptiones que impediunt litis cōtestationē an tūc per talem
timorem examinētur testes:an vero expectabuntur donec pro
cedetur ad contestationē.dic quod examinabuntur quoniam
paria sunt nolle subire iudicium vel subire & opponere exce-
ptiones impedientes cōtestationē.& hoc not.singulariter In-
no.in.d.c.significauit.in glo.sup ver.absens. Itē pone q reus
est paratus subire iudicium sed intētio actoris pendet ex arbi
trio alieno nunquid tunc poterunt testes examinari si time-
tur de morte vel absentia.dic quod sic:vt no.per Inno.in.d.c.
significauit.& super dicta gl. Et per hoc patet quod ista regula
nisi reus vult subire iudiciū qđ impeditur testium examina-
tio etiā si timeatur de morte vel absentia diuturna fallit in di
ctis duobus casibus vꝫ vbi reus obijcit exceptiōes impedien
tes contestationē vel vbi actoris intentio ex alieno pēdet arbi
trio. Nunc vidēdum est de effectu examinationis q̄ fit ex par-
38 te actoris ante litē contesta. ¶ †Circa quod quero an mortuis
testib⁹ talia acta fidē faciant.dic qđ sic dūtñ testium receptio
valuerit vel si non tenuit qr nō potuerūt recipi talis receptio
nihil operat vt no. Inno.in.d.c.significauit.qđ an sit verū qñ
partes consentiunt cogitabis q vr̄ esse contra ea q̄ no.i.eo.§.
39 si vero dicatur. ¶ †Itē q̄ro an virtute istorū testiū receptor sit
tanta qđ adueniēte tpe quo actor ius suū pōt consequi ex istis
attestationibus possit petere executionē eorū q̄ in attestatio-

nibus cõtinent. de hoc tex. in. d. l. in lege aquil. in vltimo uiso
qd̃ sic debebit tñ primo q̃ peratur talis c. econtra peti q̃ illi te
stes publicent ad eternã rei memoriam qd̃ facere debebit iu
dex p suã interlocutoriã declarãdo siue perpetuã testib⁹ pre
dictis adhiberi debere. vt no. gloss. magna ad fi. in. d. l. in lege
40 aquil. p Inno. in. d. c. quia in glo. publicatis. ¶ †Sed q̃ro an
tales attestatiões valebũt ꝯ aliũ sicut valẽt ꝯ illũ ꝯ quẽ fuit
examinati. Inno. tz q̃ nõ in. d. c. significauit. sed ꝯ producentẽ
secus valẽt nec est mirũ q̃ non p̃sit pducẽti ꝯ aliũ qr nec pro
desse: receptio facta post litẽ cõte. cũ facta esset pte non citata:
vt no. gloss in. l. is apud quẽ. C. de edẽ. t in. l. fi. C. de crĩ. expilla
41 tere. ¶ †Ultimo q̃ro an eo casu quo actor põt petere exami
nari testes lite nõ ꝯte. possit petere publicationẽ ipsoꝝ. dic q̃
nõ imo si fit publicatio nullius est momenti nisi fiat publica
tio de partiũ voluntate vt dicit Inno. in. d. c. significauit. Ex
parte autẽ rei tradit regula affirmatiua vez q̃ peti nõn posset
testiũ examinatio sed lite nõ ꝯte. etiã si nõ timet de morte vel
absentia vt hic. t in. c. significauit. t in. c. alberic⁹. de testi. Sol
l. q̃ est in potestate rei exceptionẽ suã pponere per modum
agẽdi. Exẽplũ in exceptione cõpensationis. Exẽplũ in egato
ria in testi. in inte. in excep. nõ nu. pe. t non nume. dotis. t hoc
42 ponit Ian. in. d. c. significauit. ¶ †Iz tñc q̃ro an reus po
terit petere testes publicari ante litẽ ꝯte. glos. hic dicit qd̃ põt
peti publicatio. i. q̃ reducat in publicã scripturã sz q̃ debeant
dicta operiri ex quo lis nõ est cõtestata doctores cõiter tenent
contrariũ in. d. c. albericus. Io. an. in. c. quoniã istud obseruat.
Sed q̃ro an tpe publicationis citabit pars t quomodo fiet
ista publicatio de hoc dic vt no. Innocen. in. d. c. albericus.
43 ¶ †Ultimo q̃ro an mortuis testib⁹ possim opponere con
tra personas t dicta sicut poterã ipsis viuentibus. Innocen.
determinat quod sic in. d. c. significauit.

¶ De immensis donationibus in filios. Rubrica.

1 ¶ Donatari⁹ an cogatur acceptare hereditatẽ donatoris.
2 Donatio facta inter virum t vxorem sicut morte confirmat: i
ita donatio facta filio in potestate morte cõfirmat. 3. Et an re
uocabitur in totum, an vsq ad legitimam. 4.
5 Donatio prima immensa qualiter reuocanda.
6 Legata in testamento relicta omnia debentur: t legitima filij
suppletur ex donatione.
7 Pater si donat totum patrimoniũ: t donatione facta nascit
tur filius: vtrum reuocabitur donatio tota: an debitũ subsidiũ.
8 Filius sicut agere põt querela inofficiose donationis: an ita
possit agere frater donatoris.
9 Donatio vt immensa quo iure reuocetur.
10 Querela inofficiose donationis an in aliquo differat a que
rela inofficiosi testamenti.
11 Querela inofficiose donationis in quibus casibus cesset.
12 Pater quando possit priuare filium sua legitima.

Uidum. Ex isto titulo sumpta est aut. vñ
si parens. C. de inoffi. testa. t breui
ter. h. d. Si parens vni filiorum donationem fecit
immensam vnusquisq aliorum ex hereditate fert
quantum fuisset lucratus ante donationem si pater decessisset
t ille in quem est collata donatio hereditatẽ paternam adire
non cogitur dum tñ ceteroꝝ ex donatione impleat portiones
1 h. d. vsq ad finem. ¶ †Ibi sed nec cogendũ no. singulariter
istũ tex. q̃ donatarius nõ cogit acceptare hereditatẽ donato
ris t lz nõ acceptet nõ pptere a reuocat donatio ex cã ingrati
tudinis qd̃ apparet qr non reuocat hic nisi quatenus est im
mẽsa videbat enim ꝯtrariũ qr nõ acceptando hereditatẽ iniu
riã videt facere testatori. sed constat ioñe iniurie reuocare do
nationẽ: vt. l. fi. C. de reuo. do. ergo tc. Sed dic qd̃ iniuria nõ est
atrox ergo tc. vt ibi patet in lra. Dicit hic q̃ donatio facta p
patrẽ filio reuocat tanq̃ immensa. cõtra nõ põt reuocari q̃ est
nullã: sed nullũ pnunciari: vt. l. si sub ꝯditione. §. si ꝯ filio. de
iniusto testã. sed donatio facta filio fuit nulla. huius tñ ꝯtrarie
fuerũt opi. in glo. Quidã enĩ cõcedũt cõtrariũ t dicũt qd̃ do
natio fuit morte confirmata t istã solutionẽ in glos. approbat.
Alij dicũt qd̃ illud erat de iure antiquo qr pater non poterat
donare filio in ptãte constituto qr sibimet donare videbatur
hodie tñ nisi quantũ ad vsũfructũ adiectũ a lege in filio. t
sic filius possit habere pprietatẽ. vñ põt fieri donatio filio. t sm
hoc pz q̃ ptitã. l. cũ iuris enĩ ꝯtra dicẽtia qd̃ pater non pote
rat donare filio sunt correcta. Aliã ponit glo. in. l. fi. C. eo. dicẽ
do qd̃ hic loquit in donatiõe facta emãcipato: t tũc qd̃ nullũ
hz dubiũ. Ultimo ꝯsoluit glo. in aut. vñ si parens. C. de inoffi.
testa. dicẽs qd̃ verũ est qd̃ donatio facta filio in ptãte non tz si
donat vt filio. secus si donat vt extraneo p istũ tex. t etiã eam

donat filio vt filio tenet ibi glo. q̃ nõ valet donatio in aduen
titijs qd̃ apparet qr pprietatẽ aduẽtitior pt repudiare pr. test.
vt. l. fi. C. de bo. q lib. Quid dicem⁹ ego sto cũ opi. glo. in ꝯ
qd̃ etiã hodie de pfectis donatio facta filio in ptãte sit nul
la siue donet vt filio siue vt extraneo. t hoc per. d. §. item inutile
lis. insti. de inuti. stip. q. §. est iustinianu. t sic videt qd̃ nec etiam
quo ad pprietatem. nec quo ad vsumfructum illa donatio te
neat. nã tex. ibi dicit q̃ illa stipulatio est inutilis intelligo er
go q̃ sit inutilis ex toto nã quo ad pprietatẽ inualidat t quo
ad vsumfructũ validat. Fallit si donet filio etiã in castra ali
quid mobile aut etiã ex cã dotis vel donationis propter nup.
vt. l. si fili⁹. C. fami. ercis. t. l. fi. C. eo. t ibi per glo. in aduẽtitijs in
dñ valet donatio facta filio in ptãte qñ vsusfruct⁹ est filio pri
mo t post accrescit ei pprietas per repudiationẽ patris: vt. d. l.
fi. C. de bo. que lib. Sed tu dices ex quo hodie est inutilis quo
2 reuocat. dic qd̃ fuit morte confirmata. vt glo. dicit. †Ex hoc er
go no. qd̃ sicut donatio facta inter vi. t vxo. morte confirmat:
vt. l. donationes. C. de dona. inter vi. t vxo. ita ergo donatio fa
cta filio in ptãte morte cõfirmat. t hoc etiã tenet gl. hic t in. d.
l. fi. t in. d. aut. vnde si parẽs. ¶ Sed tunc quero p declaratio
ne huius an sit necesse quod inceperit a traditione sicut dixi
mus in donatione facta inter vi. t vxo. vt. l. papi. ff. de do. inter
vi. t vxo. dic quod sic tex. est in. l. multum. C. si quis alteri vel
3 sibi. no. glo. ff. de vsu. l. cum de in rem verso. ¶ †Sed tunc que
ro an confirmetur morte vbi non interuenit vera traditio sed
ficta vt qr pater constituit se noie filij precario possidere de
qd̃ singulariter not. glos. in. l. fi. C. de reuo. do. Dicitur hic qd̃ do
4 natio tanq̃ immensa reuocatur. ¶ †Quero an reuocabitur
in totũ an vsq ad legitimã. breuiter dic quod in totum: vt. l.
titio sestiũ. §. imperator. de leg. ij. t qr res nõ põt pro parte vale
re t pro parte non: t hoc tenuerunt quidam in. l. j. C. eod. Alij
distinguũt aut donatio facta filio in potestate est inofficiosa
re t consilio: t tunc reuocatur toto. t ita intelligatur. §. impera
tor. de lega. ij. aut re tantũ t tunc vsq ad legitimã. vt hic ista
opi. videt contra casum in. l. si liquerit. C. eo. vbi donatio fuit
immẽsa re t cõsilio t tñ nõ reuocat nisi vsq ad legitimã. Sed
p hac opi. facit qr querela inofficiose donationis redacta est
ad formã querele inoffi. testa. vt. l. j. t fi. C. eo. sed testamẽtũ re
scinditur per querelam in totum ergo eodem modo donatio
dicit Azo in. d. l. quod semp reuocatur legitima portio t non
vltra. t hoc per tex. in. d. l. si liquerit. v. l. si mater. t. l. si tota.
eod. titul. Et hanc opi. ibi approbat gloss. t ista opi. est vera.
Non ob. §. imperator. vbi dic quod filius reuocat dimidium
quia intelligitur dimidiam eius quod habiturus esset abin
testato quando erat dimidiam habiturus. t hoc tenet glo. hic
t ibi. Non ob. quod per querelam inoffi. testa. testamentum re
scindatur in totum: qr licet querela inoffic. testa. t inofficio
se donationis sunt similes. tñ non per oĩa. vt not. in. d. l. fina. C.
eo. t sic non obstat. Et ideo sis cautus cum petis donationem
reuocari tanq̃ inofficiosam vt petas eam reuocari vsq ad de
bitum bonoꝝ subsidiũ omnium eorum que habebat donator
tempore donationis. Sed quero an si filius habet aliquid de
bonis patris possit intẽtare q̃relã inoffi. do. an debeat agere
ad supplementũ legitime vr̃ qd̃ ad supplementũ debeat agere
sicut enim fili⁹ excludit a q̃rela inofficiosi testamẽti qñ habet
aliquid a patre t agit ad supplementum legitime: vt. l. sancimus. t. l. omnino. C. de inoffic. testa. ita dz esse in casu ppo
sito. t hoc tenet glo. in. d. l. i. ¶ Sed huius contrarium no. in. d.
l. fi. C. eo. vbi dz qd̃ in hoc differt q̃rela inofficiose donationis
a querela inofficiosi testamenti. s. qr filius eam intentat. lz ali
quid habeat de bonis patris. secus in q̃rela inofficiosi testamẽ
ti. t istam opinionem puto veram. nam si aliquid diceremus
introducta esset legũ correctio dicentium quod si filius habet
aliquid de bonis patris agitur querela inofficiose donatio
nis vt hic pz. t in. d. l. si tota. t in. l. si mater. sed constat quod
legũ correctio nõ introducit nisi nominatim caueatur: vt. l. preci
pimus. in fi. t in aut. quas actiones. t istud non reperitur noia
5 tim expressum ergo tc. ¶ †Ulterius quero pater donauit t
retinuit filio legitimam. postea pater fecit testñ in illa legiti
ma filium heredem instituit: sed eũ grauat legatis. vel pone q̃
pater postea residuum donat alijs. Nũquid pxima donatio re
uocabitur vsq ad debitum bonorum subsidium videtur quod
non qr ab initio non fuit immensa. In contrariũ videt quod
possit reuocari: alr̃ de facili fraus posset cõmitti contra filium
t defraudari filius toto patrimonio paterno, quod est contra
mentem huius tituli: t istud est verũ. t hoc tenet hic gl. t in. d.
6 l. i. †Et ex hoc insurgit notabile vez q̃ legata in testamẽto re
licta debeantur oia t legitima filij suppletur ex donatione qd̃
no. Et hec opi. videtur pbari per tex. in. d. l. i. t per hoc etiã ap
paret filio ad q̃stionẽ de illo qui donauit quasi patrimonium
totum t

totum.ꝛ dicit quod volebat tot esse donationes ita qd nulla
dicatur immensa prout quotidie fieri videmus ꝛ nihilominus
competat querela vsq ad debitũ subsidium. Sꝫ quero si pater
donauit suũ patrimonium ꝛ filio legitimam retinuit casu for
tuito legitima postea perdita est vtrum donatio reuocabitur
postea vt immensa. certe non. qꝛ ab initio nõ fuit immẽsa nec
postea filius est fraudatus cũ non interuenit consilium frau
7 dandi. ꝛ hoc tenet glo.in.d.l.j. ¶ †Subsequẽter quero pater
donat totũ patrimoniũ donatione facta nascuntur filij vtrũ
reuocatur tota donatio an debitũ subsidiũ videtur quod de
bitum subsidiũ per hãc.l.ꝛ est casus in.d.l.si totas. veritas est
qd aut pater donauit suis descendentibus ꝛ tunc reuocatur
legitima tñ.vt.d.l.si totas aut donauit extraneis. ꝛ tũc reuo
catur insolidũ tex.est in.l.si nunq̃.C.de reuo.do. Item quero
an ista donatio reuocari põt vt immensa viuẽte donatore an
post mortẽ eius. glo.in.l.si totas. dicit qd post mortẽ donato
ris qd est verũ qꝛ filius donatoris vult reuocare ante mortem
patris non potest qꝛ a õ est fraudatus ante sed in morte dicit
fraudari. nam viuente patre filius nihil debet habere de bo
nis paternis.vt.l.lex cor.de vulg.ꝛ pup. ibi nulla bona in ciui
tate reliquit. sed si donator vult eam reuocare qd potest in ca
su.l.si nunq̃ tunc etiam inuita permittitur reuocatio.vt.d.l.si
nunq̃. Item quero pater donat totũ patrimoniũ postea acq
rit tantũ qd sufficit ad legitimã vtrũ reuocat tanq̃ immensa
qꝛ ab initio fuit immensa ergo ꝛc. p hoc facit iste tex.dum di
cit qd reuocat vt filius habeat eã partẽ quam habiturus ꝛc.
In cõtrariũ facit qꝛ cessat cã ppter quam donatio poterat re
uocari.s.qd filius priuabitur legitima ergo cessat effectus. ista
opi.est vera ꝛ approbata per glo.in.d.l.j. Et nõ obstat ista lr̃a qꝛ
intelligo in acquisitis postea bonis ex quibus filius possit ha
8 bere legitimam. ¶ †Alterius quero an sicut filius agit quere
la inofficio.dona. ita possit agere frater donatoris gloss. tenet
hic qd sic p.l.fratres.C.de inoffi.test. Tu dic qd cum querela
inoffi.donationis sit redacta ad formam inoffi.testamenti.vt
dictum est.s.qd frater tunc possit agere querela inoffic.testa
menti si instituisset illum cui donauit qd est in casu cum fra
ter turpem personam instituit.vt.d.l.fraternitatis.ꝛ genera
liter regula est quod ille potest proponere querelam inoffici.
dona.qui posset inoffi.testa.vt hic in si.in ver.itaq.ꝛ in.d.l.fi.
C.eo.ꝛ ideo omnes illi qui repelluntur a querela inoffi.testa
menti repelluntur a querela inoffic.dona.per preallegata iu
ra. Item ex predictis dico q̃ querela inoffi.dona.nõ transmit
tet non preparata nisi ad suos sicut querela inoffi.testamenti.
vt.l.sancimus.vltimo responso.C.de inoffi.testa.ex quo q̃rela
inofficiose donationis redacta est ad querelam inoffic.testa
menti. Item ex predictis apparet qd nõ durabit nisi quinquẽ
9 nio.vt est tex.in.d.l.si. ¶ †Quero quo iure reuocetur donatio
vt immensa dic per querelam oppositam ꝛ obtentam intenta
bitur vtilis rei vendicatio.vt no.in.d.l.j.licet quidã aliter dixe
10 runt rinale.vt ibi no. ¶ †Sed quero an in aliquo differat que
rela inoffi.donationis a querela inoffi.testamenti. dic qd trib⁹
casibus. ¶ Primo qꝛ querela inoffi.testamẽti non datur nisi
condito testamento sed querela inoffi.dona.vtroq modo.
¶ Secundo qꝛ querela inoffi.test.competit cõtra heredes sed
querela de inoffi.donatio.cõtra donatarios. ¶ Tertio qꝛ que
rela inofficiose donationis cõpetit si habet aliquid filius de
bonis patris etiam iure institu.ꝛ hoc no.per glo.in.l.fi.C.eo.
11 ¶ †Sed quero in quibus casibus cessat querela inoffi.dona
tionis dicit glo.hic in.v.quam vide per te ꝛ adde.vj.videlicet
vbi quis agit querela inoffi.dona.non posset proponere que
12 relam inoffi.testa.vt hic in.§.si. ¶ †Ultimo quero an sit aliquis
modum qd pater possit priuare filiũ sua legitima. dic qd si vel
iactando suũ in mari.vt dicit glo.in.d.l.j.vel inter viuos ven
dẽdo ꝛ cõsumẽdo totũ suũ patrimoniũ vt no.glo.in.d.l.cum a
matre.de rei vendi.

¶ Ut sine phibitione mrẽs debitrices ꝛ creditrices. Rub.

Super. Mater licꝫ sit debitrix vel creditrix
sui filij ob hoc non repellit a tutela
lꝫ alij repellantur. Itẽ hodie cũ tutelã assumit nõ
habet necessario iurare nõ trãsire ad secunda vota
sed velleiano renunciare ꝛ etiam secũdis nuptijs ipsa autem
transeunte ad secũda vota incontinenti repellit a tutela.h.d.
Et hinc sumpta est auten.mulieribus ꝛ autẽ.sacramentum.
C.qñ mulie.officio tute.fungi põt. Ibi mox.ex hoc pꝫ quod
mulier transiens ad secunda vota a tutela priuatur ipso iure
hoc pꝫ ex verũ.mox.vt.s.de incestis nup.in princ. ¶ In glo.
que incipit qñ obligauerunt ibi ꝛ per hoc puto. No.istam que
stionem de hoc vide in.l.generaliter.C.de reb⁹ credi.p Odof.
ꝛ idem no.in summa decretalium de renũ.§.quod de pacto.ꝛ
eodẽ modo forte esset per statutum.C.de decre.decu.sup rubri
ca,lib.x.sed hoc non credo verum quando maior est potestas
statuti quã sit hominis vel qꝛ video in multis casibus disponi
per.l.quod actus non possit probari nisi per scripturam vt
no.C.de suffra.l.j.ꝛ.l.j.C.de iure emphy.ꝛ.l.cẽsuum.C.de testi.
ꝛ extra de testi.c.licet dudum.

¶ Ut exactione instante dotis. Rubrica.

1 Priuilegium dotis solum datur suis heredibus ꝛ non ex
traneis.
2 Mulier licet in dote exigenda habeat priuilegium vt prefera
tur ceteris creditoribus: tamen creditores mulieris exigentes
dotem non habebunt in bonis mariti illud priuilegium pre
lationis.
3 Uxor prima licet in dote exigenda potior sit secunda ꝛ etiam
eius filijs: tamen in rebus datis in dotem per vxorem secundã
secunda est potior.
4 Oblatio facta per debitorem sicut liberat eum: ita facta per ex
traneum prodest debitori.
5 Debitor volens se liberare a creditore quid agere debeat.
6 Oblatio depositio ꝛ consignatio sicut liberat debitorem a pe
na: ita offerentem inuitat ad lucrum.

Dudum. ¶ In dote data repetẽda ab he
redibus viri filij prime vxoris ꝛ
ceteri descendentes ac etiam ipsa mulier preponun
tur vxori secunde ꝛ eius filij.h.d.vsq ad.§.illud. Et
no.q̃ dixi data prout patet in litera.ꝛ sic patet quod non de
bitur hoc priuilegium doti confessate.vt no.glo.in.l.assiduis.
C.qui po.quam.l.hic imperator commemorat.
1 ¶ †Ibi aut heredibus. Nota qd illud priuilegium non dat
nisi tãtũmodo suis heredibus non autem extraneis ꝛ sic est cõ
tra no.insti.de actio.§.fuerat.vbi dicitur qd priuilegium do
tis datur patri mulieris vt preferatur ceteris creditorib⁹ ꝛ ta
mẽ cõstat quod pater est ascẽdens non descendẽs: sed respon
de quod priuilegium datur patri viuẽte filia. quoniam ad vtili
tatẽ filie tendit cum pater ei dotem reseruare tenet vt habet
in p̃senti autẽ.qñ autẽ sꝫ filia mortua priuilegiũ dotis patri nõ
datur per hunc tex.ꝛ.l.assiduis. quoniam cessat ratio filiationis
ꝛ hoc modo limitat illum.§. Dy.in.l.post dotẽ.sol.ma.
2 ¶ †Scdõ no. similiter ex isto tex.q̃ lꝫ in dote exigẽda mulier
habeat priuilegiũ vt p̃feratur ceteris creditoribus tñ credito
res mulieris exigẽtes dotẽ nõ habebũt in bonis mariti illud
priuilegium prelationis qd ipsa habet.ꝛ hoc patet ex litera ibi
creditoribus quod no.
3 His igitur. †Nota ex isto.§.singulare. quod licet
in dote exigẽda vxor prima potior sit
secunda ꝛ etiam eius filij.tamẽ in rebus datis in dotẽ per vxo
rem secundam. secunda est potior ꝛ hoc facit ad questionem de
eo qui vendidit rem alicui ꝛ habuit fidem de pretio.vt in illa
re pro pretio quod habere debet ipse sit potior omnibus alijs
creditoribus. Contrarium tamen est veritas: quia ex quo se
mel vendita est irreuocabiliter in emptorem dominium trans
siuit.ꝛ ideo qui prior est in eo tempore potior est in iure tex.est
in.l.quidam bonis.ff.de instito. Nec ob.iste.§.qui loquitur in
re data in dotem cuius dominium transit recta via in vxorem
ꝛ sic nõ fuit effecta res viri irreuocabiliter: vt.C.de iure dotiũ.
l.vbi adhuc. secus forte esset si irreuocabiliter fuisset effecta vi
ri: vt quia esset data pro estimata.ꝛ sic ex causa emptionis tran
siuisset: vt.l.plerunq.ff.de iure do.ꝛ.l.quoties.de iure do.ar.d.
l.quidam.
Illud. Si vir dotẽ a muliere vel ab alio p ea soluere vo
lente accipere recusauit matrimonio soluto ita
poterit peti dona. ppter nuptias sicuti si vere dos soluta fuis
set.h.d. Ex isto.§.sumpta est aut.dos data.C.de do.ante nup.
4 ¶ †Ibi aut extraneorum.no.q̃ sicut oblatio facta p debitorẽ
liberat eum: vt.l.acceptam.C.de vsur. ita facta per extraneum
pdest debitori.ꝛ hoc tenet glo.in.l.obsignatione.C.de solutio.
5 ¶ †Ibi in iudiciũ petat.no.bñ istũ tex.p quẽ pꝫ quod debi
tor volens se liberare a creditore nõ est necesse qd vadat ad do
mũ creditoris sꝫ põt ire coram iudice ꝛ põt petere qd pecunia
quã dꝫ consignet ꝛ deponat quod creditor citet quod veniat
ad debitũ recipiendũ. concor.aut.dos data hinc sumpta.ꝛ ita
de consuetudine obseruatur in ciuitate Perusij. qd intellige
verũ nisi conditio psone creditoris ꝛ quantitatis debite indu
cat contrariũ vt quia est homo nobilis distans a ciuitate de
bitoris ꝛ quãtitas est modica: tũc enĩ debitor tenet ire ad do
mum creditoris ꝛ ibi soluere.ꝛ idẽ est in annua p̃statione q̃ cũ
alimẽtorũ debet alicui q nõ est de foro debitoris. ad si iret de

bitor ad domum creditoris fame periret. vt no. ff. de iudi. lege
6 si deicommissum. §. tractatum. quod no. ¶ †Ultimo no. ex isto
tex. quod sicut oblatio depositio et cõsignatio liberat debitores a
pena: vt. l. d. l. acceptã. ita offerentẽ immutat ad lucrũ. Nam hic vi-
detur qd mulier offerẽdo lucrat donationẽ qd bene no. in gl.
que incipit corã testibus no. diligẽter hãc gl. quod qñ debitor of-
fert vẽditori debitũ nõ est necesse quod pecunia sit in aperto
patens sed sufficit qd offerat in sacculo vel in folio ligato seu si-
gillato non poterit ergo creditor dicere quod ego recusaui quia
non vidi pecuniã sed sacculum ligatum. ¶ In gl. que incipit
f. dolo et fraude. no. de significato verbi studiũ ad statutum dis-
ponens si quis studio aliquid fecerit quid importet de quo di.
gl. §. de nup. §. est quoque. et §. si vero.

¶ De administratoribus. Rubrica.

1 Potestates et capitanei non possunt seruire p vicarium.

Nam quidem. Postquam quis suos se-
ces impleuerit aut ab
officio fuerit remotus per quinquaginta dies ha-
bit in loco vt respondeat hominibus eum pulsare
volentibus. et si fugerit ad locum remittitur et oibus satisfa-
ciet postea. l. lese maiestatis pena punietur. Item successor ali-
cuius officialis debet ingredi prouinciam post duos dies an-
te finitum tempus prim. et post precessori amicabilem litteram
mittere vt decetero officium non exerceatur tunc successor de-
bet salariũ de publico habere et vsque tunc precessor debet ha-
bere annonas de publico. hoc dicit totus titu. Et recitat hic
cõstitutio zenonis posita in. l. i. C. vt omnes tã ciuiles de qua
etiam fit mentio. §. vt iudi. sine quoquo suffra. §. necessitatem.
1 ¶ †Ibi vt eius impleant locum. nota hic quod potestates et
capitanei non possint seruire per vicarium suum et hoc est hic
de mente gl. quodno.

Collatio octaua.

¶ De executoribus. Rubrica.

1 Pena. §. simpliciter. insti. de act. in quibus habeat locum.
2 Actio queritur ex stipulatione executoris.
3 Reconuentio que fieri possit coram iudice delegato.

Uoniam. Antequam actor in produc-
do libello audiat caue-
re debet de cõtestãdo litẽ intra duos menses et
si nõ fecerit oẽs expẽsas et omne dãnum reo re-
sarcire tenet nõ tñ ea cautio debet excedere quan
titatẽ. xxxvi. siore. h. d. vsque ad. §. illud quoque.
1 ¶ †In gl. que incipit uno curabile ibi nihil. ¶ No. qd pena
§. simpliciter. insti. de ac. locũ hz nõ solum vbi creditor agit et
petit vltra quam debeat recipere verũ et qñ ille q nihil dz recipere
petit. Uidebat cõtrarium quod ille. §. est penalis et dictio plus est
cõparatiua et nõ verificat nisi vbi est positiuũ. Contrarium tñ
hic determinat per gl. qd no. ¶ In gl. que incipit. f. nudam.
No. verbũ cautionis platũ a lege referri ad nudam cautionem
quod intellige verũ nisi adijciat verbũ idonee et vt. l. si mãdato ti-
tij. §. penul. ff. man. et ibi ponitur quid operatur istud verbum
et an si promittat caueri ad sensum sapientis possit sapiens di-
cere qd caueat sub pena. Pro hoc etiã facit qd no. in. l. illa in
2 stitutio. de here. insti. et. lege ex parte. de ver. obli. ¶ †Ultimo
no. hic ex stipulatione executoris queri actionẽ et intellige vti-
lem et facta cessione directa cũ nõ queritur absque cessione: vt
§. nõ quasi hic allegata per gl. et in. l. cũ pro quo. ff. de in ius vo-
can. et etiã per gl. et Cy. in aut. generaliter. C. de epis. et cle.

Illud. Ex isto. §. sumpta est aut. et consequenter. C. de
sen. et h. d. Uolens actorem recõuenire vicissim
coram eodẽ iudice hoc faciet mox cum iudicium est ingressus
data est eiũ potestas iudicẽ recusandi. i. xx. dies fm tempora
antiquitus statuta. et si facere hoc neglexerit lis illa determi-
nari debet postea reconuenire poterit suum actorem hoc di-
cit vsque ad §. vel summa vt. d. aut. et consequenter. Ad euiden-
tiam scias qd quattuor sunt iura in materia reconuentionis.
¶ Primũ est de iure digestorum de quo fit mentio. ff. de quib.
re. ad eundẽ iu. ea. Qui titulus habet locum cum reconuentio
agitur corã eo qui est ordinarius actoris. ¶ Secundum ius
est ius. C. vt. C. de sen. l. cum papi. que lex disponit vt reconuen-
tio posset fieri non solũ corã ordinario actoris verũ etiam co-
ram eo qui est iudex incompetens ipsius actoris. ¶ Tertium
est ius aut. de quo fit mentio hic quod ius limitat. d. l. cum papi.
§ illud quod dicitur ibi vt reconuentio possit fieri intelligatur

vsque ad litẽ cõtestã. vel in tempore lit. conte. aut modicũ postea.
¶ Et est quartũ ius pape et in effectu ea iura sunt et hoc sen-
3 tit glo. hic. ¶ †Quero an ista recõuentio possit fieri coram iu-
dice delegato tex. est hic qd licet loquit de iudice qui recusari
potest sed cõstat ordinariũ nõ posse recusari ergo ec. Itẽ que-
ro an si actor recõuenit ipse possit postea recõuenire reũ. gl. hic
quod non in. d. aut. et consequenter.

¶ De equalitate dotis. Rubrica.

1 Priuilegium prelationis quod datur in dote: idem conce
ditur in non augmento.
2 Uxor si constante matrimonio dotem auget et vir non auget
donationem: an peti possit aliquid constante matrimonio.
3 Mulier dissoluto matrimonio an petere possit vt sibi cõstitua
tur donatio vt ipsa lucretur tantum de donatione quantum
vir debeat lucrari de dote si mulier in matrimonio decessisset
ex pacto de dote lucranda.
4 Mulieri numquid prodest et ei constituatur donatio propter
nuptias.
5 Augmentum dotis an procedat in mobilibus.
6 Creditores si confiteantur quod mulier reuera dotis augmen
tum dedit: an habebit priuilegium prelationis.
7 Fraus sicut potest committi aduersus creditores presentes in
augmento dotis: ita potest committi aduersus futuros.
8 Mulier in dote et augmento preferetur ceteris creditoribus.
9 Mulier sicut habet priuilegium prelationis in bonis mariti:
an ita habeat in bonis obligatis marito.
10 Priuilegium prelationis an habeat mulier cum matrimoniũ
de iure non subsistit: tamen ipsi credebant subsistere.
11 Dos data pro filia dicitur exire de paterna substantia.
12 Pater filiam viduã qualiter dotare debeat.
13 Pater debet habere vsumfructum dum viuit de donatione quam
fuit lucrata filia in potestate posita.
14 Collatio dotis quando est facienda et mulier non potest conce
dere aliis actionem manem pro dote: an sufficiat ita quod pos-
sit ad successionẽ vocari
15 Dos quando restituitur mulieri constante matrimonio gu-
bernatio et administratio dotis ad ipsam pertinet.
16 Uir quando incipit abuti sua substantia: incontinenti potest
dos etiam constante matrimonio repeti. 18.
17 Uir quando dicatur male vti sua substantia.
19 Dos cum restituitur mulieri constante matrimonio an debeat
deseruire oneribus matrimonij.
20 Maritus dicens mulieri: volo te facere securam per fideiusso
res: an euitabit exactionem dotis.
21 Dote restituta si vir efficitur soluendo et bene incipit vti sub-
stantia: an dos debebit sibi reddi.
22 Dotis restitutio cum non potest peti constante matrimonio:
an saltem possit peti pignus.

Uoniam. ¶ Ex isto pa. sumpta
est aut. equalit. C. de pac.
conuen. et per hanc et per illã corrigitur quod ha-
betur in. l. si ex morte. §. si. cum. l. seq. C. eo. ti. et
C. de dona. ante nup. l. cũ multe. §. sinautem. et
§. de nup. §. deinceps. et breuiter. h. d. Hodie
quantum ad pacta lucrorum et ipsorum effectus seruanda est
omnimodo equalitas propter inequalitatem dotis et donatio
propter nuptias. h. d.

Aliud quoque. Cõstante matrimonio augeri dos
potest dũtñ in tantũdem augeat
dona. propter nup. et econuerso dos tamẽ augeri debet in im-
mobilibus ne fraus aliqua excogitari possit aduersus credi-
tores viri ratione augmenti. In rebus vero mobilibus si ma-
ritus creditoribus est obnoxius tale argumentum nullo mo-
do procedit secus si non sit alicui obligatus. Augmentum ve-
ro donationis propter nup. tam in mobilibus quam in im-
mobilibus fieri potest quoniam in hoc nulla est captio credi-
toris vel alterius. hoc dicit vsque ad. §. hic consequenter. et hic
tractatur de secunda parte rubrice scilicet de augmento do-
1 tis et donationis. ¶ †Ibi vt dos et aug. Not. qd illud priuile-
gium prelationis qd datur in dote illud idem conceditur in
non augmento. vt hic. et §. eo. §. i. et sic facit ad questionem qd
omne priuilegium datum principali porrigitur ad eius au-
gmentum et ideo si imperator per priuilegium concedit mihi
vnũ castrũ cũ certo territorio. et etiam in castro et territorio cõ-
cedit mihi merũ et mixtũ imperium. Si postea auget mihi ter-
ritorium presupposito quod in augmento nihil dicat de imperio,
tñ ad imperiũ extendit et hic corrigitur. l. si cõstãte. C. de dona.
ante nup.

ante nup. vbi pmittebat simplr fieri augmentū dotis ⁊ dona.
nam hodie fieri non pōt augmētum ab altera parte nisi fiat re
ciproce in tantūdem. Item limitatur .l. illa qr augmentum do
tis fieri poterat in quibusdam rebus. iste .§. restringit. qr nō po
test fieri in rebus mobilibus cū maritus creditoribus est obo
noxius. sed in immobilibus tm̄. vbi vero creditoribus obno
xius non est nec vlla suspitio est bene pōt fieri vt hic habes. et
hoc intellige verū qn̄ dotis augmentum fit ex internallo post
dotē. Sin autē fieret incōtinēti data dote bn̄ pcederet augmē
tum etiā in immobilibus. arg. de prior. credi. l. si nentri. qua .n.
rōne in cōstitutione dotis nulla est suspitio eadem rōne nec in
augmēto incōtinēti data. nā rōne primitatis tpis augmētū
doti inesse intelligit: vt .l. iurisgētiū. ff. de pac. nisi aliqua suspi
tio pbabilis esset in ɔ̄rium qr forte incontinenti dote recepta
vir incontinenti multos creditores acquisiuit ⁊ eis acquisitio
pcessit ad dotis augmentum. nā tunc nō tenebit cōstitutio au
gmēti in pindiciū creditorū p huc .§. facit. ff. de dona. l. post cō
trā. Ser iuxta hoc qro video ꝙ actio cōpetēs p re mobili cō
putatur inter mobilia: vt no. in .l. fi. C. in qui. cau. in inte. restit.
nō est necess. ⁊ .C. de rei vxo. act. l. i. §. exactio. an possit tūc dari
in augmētū dotis talis actio. videt ꝙ nō qr mobilis est. Con
trariū credo verū qr datio augmēti mobiliū est pbibita pro
pter machinationē q̄ excogitari pōt, nā mulier fingit se trade
re illud qd nō tradet: vt in hoc .§. sz hic machinatio nō videtur
ꝙ possit fieri cū daf in augmētū nomē debitoris imo potens
erit illud ꝙ cōcedit in augmētū sicut cū cōcedit res imobilis.
cū ergo cessat cā pbibitionis cessat ⁊ prohibitio. Pria opin.
magis placet per preallegatā rationē. Nec ob. ꝙ nō pt machi
natio excogitari qr imo pōt qr mulier poterit ordinare ꝙ qui
non est soluendo vel etiā soluendo dicet se debitorē eius eē in
magna pecunie quantitate ⁊ postea ordinabit cū viro ꝙ eius
faciat liberationem. ⁊ sic creditores poterunt fraudari. et per
hoc dico ꝙ augmentum non procedit in tali casu etiam si da
retur nomen debitoris in augmentū cuius nomen inter imo
bilia cōnumeratur qr eadem machinatio aduersus creditores
cogitari posset. ergo idem debemus iudicare de isto nomine
quod de re immobili per eandem rationem scilicet ne priuile
gium principio intelligatur cum aliena iniuria. ¶ Oppo. qd
augeri possit dos constante matrimonio lz nulla constituatur
donatio pter nuptias nam sic vidimus de cōsuetudine: et eri
que optima est legū interpres: vt .l. de quibus. ff. de legibus. ⁊ .l.
si de interpretatione. ⁊ .xi. ⁊ sic ob. videt huic .§. cōsuetudo So.
licet qn̄qz de cōsuetudine fiat cōtrāriū non tamē sequit qd in
tali augmēto mulier habeat priuilegium prelationis aduer
sus alios creditores qui non hz. ⁊ si dicis quid ergo operatur
hec pbibitio dic qd duo operaf. Unū negatiue .s. ꝙ mulier nō
vtif priuilegio in augmēto. Secundo qr ex quo nō tenet con
stitutio augmenti potest mulier cōstante matrimonio petere
illud quod dedit in augmentum quod non posset si cōstitutio
tenuisset: qr qua ratione dos nō repetitur constante matrimo
nio nisi certis ex causis .l. mutuo. §. manente de iure do. sic er
go nec augmētū per hoc patet ꝙ talis consuetudo nil opera
tur quia talia augmenta nullius sunt momenti. qd intellige
verum nisi esset consuetudo prescripta. nam tunc per eam be
2 ne derogaretur huic .l. vt .l. i. C. que sit long. cōsuet. ¶ † Quero
vxore cōstante matrimonio dotē auget ⁊ vir nō auget donatio
nē. vel etiā pone ꝙ mulier cōstante matrimonio dedit dotē et
vir non dedit donationē. an possit peti cōstante matrimonio
ꝙ donatio detur vel augmentum. Azo dicit qd nō: qr ipso iu
re intelligit constituta donatio in tantundē. ita ponit ipse in
aut. dos data. de dona. ante nupt. ꝙ petetur vt tradatur. Ista
opinio nō est vera. nam impossibile est qd ipso iure intelliga
tur constituta donatio in tantundē si dos vel augmētum erat
in rebus que non recipiebant functionē: vt .l. lucius. §. impu
berem. de leg. ii. ⁊ arg. in .l. ii. ff. si cer. pe. dic ergo ꝙ agi poterit
vt constituatur ⁊ aget condictione ex hac .l. vt no. gl. in .d. aut.
3 dos data. † Sed quero an matrimonio dissoluto possit muli
er petere vt donatio sibi constituatur ad hoc vt ipsa lucretur
tantū de donatione quantū vir debebat lucrari de dote si mu
lier in matrimonio decessisset ex pacto de dote lucrāda. dic ꝙ
nō imputet ergo sibi mulier cum hoc constante matrimonio
fieri non petijt quod singulariter not. ⁊ hoc tenet gloss. in .d.
4 aut. dos data. ¶ † Sed quero qd prodest mulieri vt cōstituat
ei donatio propter nup. ex pacto. Dic propter duo. Primo p
pter pactum interpositum ex parte viri super dote lucranda.
Nam illud idē intelligitur repetitū ⁊ inesse ex parte mulieris
super donatione. Secundo qr maritus bona sua alienare po
test de consensu mulieris ⁊ mulier renunciare potest iuri hy
pothecarū: vt .l. cū ⁊ autentica siue a me. C. ad velleia. sed do
natio propter nup. alienari non potest etiam de mulieris con

sensu qr prohibita est alienatio de ea sicut de fundo dotali. ⁊
hec duo hic innuuntur per glos. in .d. aut. dos data. hoc tamen
vltimum intelligere vt si mulier iuret: quia tunc sicut fundus
dotalis alienari potest intercedente mulieris sacramento ea
dem ratione donatio propter nuptias: vt in .c. licet. de iureiu
ran. lib. vi. licet de iure ciuili etiam iuramentum eam non ob
liget in alienatione rei dotalis: vt .l. rem in preciem. §. ⁊ cū lex.
5 C. de rei vxo. action. ¶ † Quero dixi quod augmentum dotis
non procedit in mobilibus marito existente obnoxio credito
ribus verum admittatur probatio in contrarium scilicet quod
mulier possit probare quod reuera ⁊ si figurate in bonis mobi
libus dedit augmentum vt sic habere possit priuilegium pre
lationis. glo. hic dicit quod non qr est presumptio iuris ⁊ de
iure qd tale augmentum fuerit figuratum. ⁊ ideo non admitti
tur probatio in cōtrariū qr est vera presumptio iuris ⁊ de iure.
vt .l. fina. ff. ad macedo. ⁊ quod met. causa .l. non est verisimile
quod nota. quia per hoc patet quod licet notarius attestetur
in instrumēto ꝙ eo presente ⁊ presentibus testibus talis vxor
tradidit suo marito dotis augmentum illud instrumentum ni
hil releuabit in preiudicium ceterorum creditorum vt mulier
6 habeat priuilegium prelationis. ¶ † Sed quero quid si credi
tores confiteantur quod reuera mulier tale augmentum dedit
an habebit tunc priuilegium prelationis. Azo hic videt innue
re qd sic ex quo singulariter no. duo. ¶ Primo cōtra presum
a ptionē iuris ᵃ aut de iure admittitur pbatio in cōtrarium per
cōfessionē partis. ¶ Scdō qr per hoc videt determinari ꝙ lz
priuilegium .l. assiduis non habeat locū dote cōfessata. vt ibi
no. tn̄ si creditores cōfitent dotem datā bene habebit locū pri
7 uilegiū istius .l. per hanc glos. ¶ † Ultimo quero sicut fraus
pōt cōmitti aduersus creditores p̄sentes in augmento dotis.
ita possit cōmitti aduersus futuros adeo ꝙ si appet de frau
de p̄sumptiue mulier nō habet priuilegiū p̄latiōis in augmē
to cōsilente in rebus mobilibus sicut nō habet aduersus pre
sentes. Dic qd sic. vt no. in aut. sed necesse. C. de dona. an. nup.
que hic sumitur. ¶ Ultimo not. ꝙ priuilegiū principis semp
intelligit esse cōcessum sine aliqua iniuria. vt hic. ⁊ .ff. quod vi
aut clam .l. prohibere. §. preses. ⁊ .l. ii. ⁊ pe. ff. de nat. resti.

His consequenter.

¶ Mulier in dote ⁊ eius augmēto ad
uersus creditores vtitur priuilegio prelatiōis etiā si posterior
sit in tempore exceptis creditoribus quorum pecunia nauis
vel domus edificate vel reparate sunt aut esset ager cōparatus
quibus specialiter predicta obligata sunt his enim mulier po
tior est iure si sit in tempore prior. In dona. vero propter nup.
nō vtit aliquo priuilegio platiōis sz in ea q prior est tpe potior
est in iure. Itē nec vtif priuilegio platiōis aduersus illū ex cuius
pecunia militia empta est hoc dicit vsqz ad .§. quia vero iam le
gem. Et ex isto .§. sumpta est aut. quo iure. C. qui po. in pigno.
8 habe. ¶ † Circa priuilegiū qd hz mulier in dote ⁊ augmento
vt preferatur ceteris creditoribus aduerte. Nam mulier prefer
tur in personali omnibus creditoribus quantumcunqz priuile
giatis. licet in tempore sit posterior: vt .l. assiduis. in pri. C. qui
po. in pig. habe. In hypothecaria vero nic quod prefertur om
nibus creditoribus habentibus tacitam hypothecam ex iuris
dispositione. Fallit in his qui habent tacitam hypothecam
ex eo quia pecuniā mutuauit ob nauē vel domū cōstruendam
vel reficiēdā. vt hoc .§. In istis enī mulier nō prefertur: sed qui
prior est tempore potior est in iure. ita intelligitur hoc princip.
vt hic no. in gloss. super ver. posterioribus sub dubio forte. ⁊ in
glos. magna .d. l. assiduis. Item fallit in creditore ex cuius pe
cunia empta est militia. ⁊ de hoc apparet publicū instrumen
tum. nā contra istū mulier non habet priuilegium prelationis
imo ipsa eius priuilegio cedit. vt hic in ver. qr vero. ⁊ .l. eo. in
rub. ibi vt excipiantur. Item fallit in fisco qr contra eum mu
lier non prefertur: sed qui prior est in tēpore potior est in iure.
vt .l. quāuis. C. de priuil. fis. excepto ꝙ ex causa primipili imo
fiscus mulier preferf in hoc casu .l. i. C. de primipil. Nam si ex
causa primipili fiscus pōt habere recursum in bonis dotalibꝰ
excessis omnibus bonis viri: vt .l. satis. C. in quib. caus. pign.
ta. con. multomagis debet habere priuilegiū p̄latiōis. ¶ Item
fallit vbi dos nō est data sed cōfessata. vt not. in .d. l. assiduis.
Contra habentes vero expressum hypothecā siue sint priuile
giati siue nō siue hnt hypothecā specialē siue gnalē pue est in
visu. ⁊ tā in bonis q̄ videri poterāt tpe tacite hypothece q̄ etiā
in potestate quesitus bonis mulier nunq̄ habet priuilegium
prelationis imo qui prior est in tpe potior est in iure. vt no. ple
ne per gloss. in .l. assiduis. qd intellige verū nisi mulier habeat
hypothecā expressam: qr cū in casibus illis in quibus preferf
mulier habens tacitā hypothecā aduersus creditores haben
tes tacitā hypothecā illis p̄ferf mulier hns expressam ɔ̄ habē

a ¶ Presumptio
nē iuris. Au cō
tra p̄sumptionez
iuris ⁊ de iure ad
mittaf pbatio ⁊
qn̄. vide p Fel. l. c.
q̄to in fi. i. col. ver
fi. regulariter cuz
seq. extra. de p̄sum.
⁊ in .c. qm̄ contra.
col. xv. ver. fallit
quinto. de pba. ⁊
ad id qd hic dicit
tex. adde Paul.
de cast. cōsi. viii. in
cipi. ad p̄mū que
sitū in fi. i. dubij. ⁊
in cōsi. clvij. inci.
visis ⁊ pōderatis
in .i. col. ⁊ in cons.
clxvii. incipi. su
per primo videt
dicendum in vlt.
dubio. ⁊ do. Ale.
de imo. cōsil. xcv.
in ii. parte ⁊ adde
ꝙ non solum id
qd hic dicit text.
habet locum in
confessione vera
sed etiam in ficta
ergo ficta admit
titur probatio cō
tra presumptio
nem iuris ⁊ de iu
re secundum do.
Franc. in .c. pro
posuisti .in .iii.
col. de probatio.
allegat Bar. ita
tenere in .l. absen
tē. in princi. ff. de
penis.

9 tres expressam. ⁊ ita de consuetudine seruatur. ¶ † Sz quero
an sicut mulier habet priuilegium prelationis in bonis mari-
ti ita habeat in bonis obligatis marito hanc questioné ponit
10 glo. in. l. assiduis. dic vt ibi. ¶ † Ultimo querit an priuilegiū
prelationis habeat mulier cū matrimoniū de iure non subsi-
stit tamé ipsi credebant subsistere dic qḋ sic ⁊ ꝗ eadem est rō qḋ
not. ⁊ codé mō credo qḋ spōsa habeat priuilegiū prelationis
si aliquid dedit nomine dotis. ar. ff. qḋ sal. tu. auto. l. an etiam.

Quia vero iam legē. Si dos ad patré redierit potesta-
tis aut pactionis iure: pater non potest eam sibi diminuere li-
cet filia propter nup. lucrata fuerit nisi ex infortunio fuerit
patris substātia diminuta quo casu maioré doté dare nō cogit
ꝙ vires patrimonij patiantur ⁊ dona. propter nup. pater vsum-
11 fructū habet hoc dicit. ¶ † Ex isto. ij. no. ꝙ data dote pro fi-
lia illa dos dicitur exire de paterna substantia. pro hoc facit. l.
j. ff. de colla. do. ⁊ ad. l. falcidiam. l. pater. ⁊ hoc innuit glos. hic
qḋ not. nam secundum hoc patet ꝙ publicatis bonis patris
non publicatur dos filie quoniam in bonis eius non est quan-
tūcunqꝫ fuerit profectitia. pro hoc facit. ff. de minoribus. l. iij.
12 §. sed vtrum. ¶ † Secundo no. ꝙ pater filiam viduam dotare
debet ex dote prima etiam si filia tūc habeat ꝙ dotare se pos-
sit ex suo patrimonio sicut hic habebat. Nam lucrata hec fue-
rat a primo viro. xv. libras auri. ⁊ idem esset si nunꝙ nupsis-
13 set. tex. est in. l. fi. C. de dotis promis. ¶ † Ultimo no. ꝙ de do-
natione quam fuit lucrata filia in potestate posita pater de-
bet habere vsumfructum dum viuit. Et hinc sumpta est aut.
quamuis. C. de reivx. ac. ⁊ hic tractatur de quinta parte rubri-
ce. Ibi ledere filiam. Ex hoc patet ꝙ filia hic erit nupta scḋo
⁊ cum minori dote quā dederit primo. ⁊ tamen video qḋ ista
filia petere potest vt sibi tota dos restituatur per patrem. Ui-
debatur enī contrarium iure ex quo erat nupta. vide qḋ no. in lege
obligamur. §. leg. de actio. ⁊ obli.

Illud. Si patre mortuo filia dotata vult ad successio-
nem venire debet dotem conferre si potest quia
vir soluendo sit. si vero sit inops sufficit quod conferat actio-
nem quam cōtra virum habet si non potest filie imputari cur
dotem a marito nō exigit cum incipit vergere ad inopiam sed
eius si ei posset aliquid imputari. vt quia erat sue potestatis
⁊ maior. xv. annis nec dotem exegit: vel quia erat in potesta-
te nec patri fuerit protestata quod dotem exigi permiserunt
ex eo ꝙ vir vergebat ad inopiā. vel quia dos erat multū opu-
lenta ex quo eam petere poterat contradicēte patre. hoc dicit
vsqꝫ ad fi. Et hinc sumpta est aut. quod locum. C. de collatio.
14 ¶ † No. primo ex hoc. §. diligenter istam distinctionem quan-
do debet fieri dotis collatio ⁊ mulier nō potest concedere ni-
si actionem mané pro dote. an sufficiat ita qḋ possit ad succes-
15 sionem vocari. ¶ † Ibi accipere eas ⁊ gubernare. Nota quod
quando dos restituitur mulieri cōstante matrimonio guber-
natio ⁊ administratio dotis pertinet ad ipsam mulierem.
16 ¶ † Ibi viro inchoante: no. qñ vir incipit abuti sua substātia
incontinenti pōt dos etiā cōstante matrimonio repeti. Ibi si
maior no. ꝙ filia in potestate posita cōstante matrimonio pa-
tre contradicente potest dotem exigere a marito si male inci-
pit vti sua substantia qñ dos est ampla secus si parua. ¶ Op-
ponitur ⁊ videt ꝙ nō sufficiat ad dotis repetitioné ꝙ vir in-
cipiat male vti substantia imo necesse sit qḋ euidentissime ap-
pareat virū non esse locupletē: vt. l. si cōstante. in principio. ff.
solu. matri. Propter timore fuerūt opi. in glos. nam quidam di-
xerunt ꝙ illa corrigitur per istam hoc non est verū quia si per
mittitur dotis actio cum vir incipit male vti substantia sua
multomagis cum constat euidentissime non esse locupletem.
Alij dicunt ꝙ illa intelligit scḋm istā. Tu dic clarius qḋ tria
sunt iura. s. digestorum ⁊ scḋm hoc necesse erat ad hoc vt dos
posset repeti constāte matrimonio ꝙ appareat euidētissime vi-
rum non esse locupletem: vt dicta. l. si constante. Aliud est iu-
C. ⁊ secundum illud sufficit quod vir sit inops licet non appa-
reat euidētissime ipsum inopē: vt. l. vbi adhuc. C. de iu. do. Est
⁊ tertium ipse iure autenticorum. de quo hic fit mentio ⁊ de iu-
re isto sufficit qḋ vir incipiat male vti substantia sua. ⁊ hoc fuit
17 de mente glos. in. d. lege vbi adhuc. ⁊ lege si constante. ¶ † Sz
tunc quero quando vir dicatur male vti substantia sua. ⁊ glo.
hic dicit quando est communis vsus loquendi de hoc: vt. l. cū
de lanionio. §. asinam. ff. de fundo instru. Et idem sentit glos.
in. d. l. vbi adhuc. quod no. Ex hoc patet euidenter quomodo
probatur quem esse pauperé vel male vti substantia sua sunt ⁊
alij modi probandi paupertaté, vt no. in. l. ij. C. qui fil. vel pri-
18 ma. ⁊ l. si quis ad declinandam. de episco. ⁊ cleri. † Item quero
data est dos cuidam extraneo qui promisit eam restituere in
euentū restitutionis dotis. vtrū si male incipit vti substantia
sua possit dos repeti sicut dos a viro. de hoc non habemus. l.
expressam tamen de identitate rationis videtur dicendum qḋ
sic. ⁊ hoc tenet glos. in. l. si cum dotem. §. transgrediamur. sol.
matrimo. Sz pone ꝙ dos est data socero ⁊ ipse vergit ad in-
opiam. vel est data marito ⁊ patri eius ⁊ alter ipsorum tantū
vergit ad inopiam vtrum dos poterit peti constante matri-
monio. gl. hic tenet quod sic. ⁊. d. l. si constante. ⁊ dicto. §. trans-
grediamur. Sed pone quod extraneus dedit dotem pro mu-
liere ⁊ pactus est sibi restitui simpliciter. Modo maritus inci-
pit vergere ad inopiam vtrum exigi possit constante matri-
monio. dic quod sic non per extraneum sed per mulierem: quia
extraneus non intelligitur pactus in illum casum sed tantum
dissoluto matrimonio. ⁊ ideo in casu isto qui non est expressus
mulieri actio competit: vt lege si extraneus. de condictio. ob
cau. ⁊ hoc tenet gl. in. d. l. si constante. ⁊ in. §. transgrediamur.
19 ¶ † Sed tunc quero an eo casu quo mulieri dos restituit con-
stante matrimonio debeat deseruire oneribus matrimonij.
20 Dic quod sic. tex. est in. d. l. vbi adhuc. † Sed pone maritus di-
cit ego volo te facere securam per fideiussores. vtrum euitabit
maritus exactionem dotis. Dic quod non quia ratio fideius-
soris est prohibita: vt. C. ne fideius. do. den. l. j. ⁊ de hoc not. in
21 dicta. l. vbi adhuc. † Sed pone quod dote restituta efficit vir
soluendo ⁊ bene incipit vti substantia an dos debebit reddi
viro dic quod non quia semel soluta est mulieri debite: vt di-
22 cta. l. vbi adhuc. ¶ † Ultimo quero an eo casu quo nō potest
peti restitutio dotis constante matrimonio possit peti pignus.
Dic quod non: vt no. in. d. l. vbi adhuc.

¶ De duobus reis promittendi. Rubrica.

1 ¶ Obligati insolidum vt rei ⁊ conrei qualiter cōueniantur.
2 Beneficium diuisionis an competat pluribus reis ⁊ pluribus
fideiussoribus non obligantibus se vno contextu sed diuersis
temporibus.
3 Duo rei an intelligantur esse constituti quando sunt insoli-
dum obligati. Et an videantur inuicem fideiubere. 4.
5 Interruptio facta contra vnum ex pluribus rei debendi: an
prosit contra ceteros.
6 Creditor si recipit partem ab vno ex conreis debendi insoli-
dum obligatis: an intelligatur diuisionem fecisse.
7 Duo rei a creditore possunt conueniri in eodem libello.

Nouimus. Si duo alicui se obli-
gant nō apposito quod
insolidum cōueniantur quilibet tenetur equa-
liter: sed si hoc fuisset expressum qlibet tenetur
insolidum: sed vtroqꝫ presente ⁊ existente sol-
uendo quilibet tenetur p parte ⁊ negocium
cōmuniter debet examinari ⁊ cōmuniter ferri sententia qḋ fit
per administratorem de causa cognoscentem. si vero de causa
cognoscat delegatus: tūc delegatus coget conreū ad solutio-
nem pro parte sibi contingente. hoc dicit totus iste titu. Ex
isto tex. sumpta est aut. sed hoc ita. C. de duobus reis. Ad eui-
dentiam scias ꝙ reo sunt. ll. inducentes tria beneficia scilicet
de duobus reis. de quo hic fit mentio. ⁊ per hanc constitutio-
nem tale beneficium impartitur: quia si duo rei pariter ⁊ simul
pro eodem obligant se insolidū ⁊ illud pro quo se obligant di-
uisionem recipit non obstante quod quilibet se insolidum ob-
ligauerit ⁊ quilibet tenet insolidum tñ si ambo rei sint in pro-
uincia ⁊ qlibet sit soluendo nō debet quilibet conueniri inso-
lidum sed pro parte. ⁊ ideo antequā vnus ipsorum conueniatur
insolidū necesse est ꝙ de conreo fiat discussio quod nō est sol-
uendo conreus in toto vel pro parte vel quod ipse est absens
quod conueniri non possit. ⁊ ita innuit litera nostra. Conce-
ditur aliud beneficium per hanc constitutionem scilicet quia si
vnus conreorū soluit solidum potest petere a creditore quod
sibi cedat actioné contra conreū ⁊ hoc patet ex ista litera ⁊ de
solu. l. modestinus. est ⁊ alia constitutio. §. de fideiusso. de qua
fit mentio. §. de fideiussoribus. per totum. ⁊ C. de fide. aut. pre-
sente. per hanc constitutionem impartitur tale beneficium de
fideiussoribus quia non possunt conueniri nisi excusso prin-
cipali ⁊ ipso non existente soluendo vt dicta aut. hoc ita. §. de
fideiusso. Est ⁊ tertia. l. siue epistola diui Adriani de qua fit
mentio in. l. fina. C. de constitu. pecu. ff. de fideiusso. l. si dubite-
tur. insti. de fideius. §. si plures. ⁊ per hanc epistolam cōceditur
fideiussoribus hoc beneficium quia si plures fideiussores obli-
gati sunt insolidū cōceditur tale beneficium qḋ nō obstante ꝙ
quilibet teneat insolidū tñ habēt inter semet ipsos beneficiū
diuidendi ita ꝙ quilibet debet cōueniri equaliter non autem
quilibet insolidū. Et etiā impartit tale beneficium ꝙ si vnus
istorū fideiussorum soluat totum pōt petere a creditore vt sibi
cedatur

cedatur actio contra fideiussores & hoc probat in dictis iurib9.
1 ¶ † Unum tamen scias q licet quandoq duo sunt obligati insoli-
dum vt rei & correi nō potest vnus ipsorū insolidū conueniri
nisi facta discussione de altero vel altero existente absente est
qn duo sunt insolidū obligati tanq̄ fideiussores & vnus ipso-
rum fideiussorū insolidum conuenitur nō est necesse q fiat dis-
cussio de alio confideiussore: sed sufficit q dubitetur si fideius-
sor sit soluendo. & ideo eo casu fideiussor cōuentus insolidum
non pōt dicere creditori agenti ex quo tu dubitas an fideius-
sor meus sit soluendo agas contra eū pro parte mea meis sum-
ptibus & expēsis. Et hec est doctrina que traditur in. d. l. sed si
dubitetur. hodie tamen est in vsu propter istas dubitationes col-
lendas qd semper renuncietur beneficio de duobus reis. Epi-
stole diui adriani de fideius. & etiam beneficio cedandarū actio-
onum quod fieri potest, vt hic no. in glo. an autem beneficium
ord. nis scz q conueniatur primo reus q̄ fideiussor & beneficiū
tum diuisionis qd sunt qd cōpetit pluribus fideiussoribus obli
gatis insolidum. & etiam pluribus reis obligatis insolidum
possit obijci post lit. contest. vide glo. in. d. §. si plures. & ibi per
2 Dy. & per Bar. in. d. l. si dubitetur. ¶ † Itē an beneficium diui
sionis competat pluribus reis: & pluribus fideiussoribus nō
obligantibus se vno cōtextu: sed diuersis temporibus. dic vt
not. per glos. & docto. in. l. si ex stipu. §. si duobus. ff. de fideius.
vel an tale beneficium habeat locum in obligationibus facie
dis. dic vt no. in. l. nemo est qui nesciat. ff. de duobus reis.
3 ¶ † Item an duo rei intelligantur esse cōstituti quando sunt
insolidum obligati ex natura rei an sit necesse quod obligēt se
insolidum vt est in seruitutibus nunq̄ cōstituunt duos reos nisi
hoc agatur. tex. est singularis in. l. rem hereditariam. ff. de eui.
4 glossa in lege. ij. §. si cū homine. ff. de verbo. obli. ¶ † Itez an
duo rei videātur inuicem fideiubere. dic vt hic per glo. in. l. vir
5 vxori. ff. ad vel. & p Bar. in. l. reos. §. fi. ff. de duo. reis. ¶ † Itez
si sunt plures rei debendi an interruptio facta cōtra vnū psic
contra ceteros. gl. dicit q sic. tex. est in. l. fi. C. eo. & ideo si vnus
ex pluribus reis credendi litem contestatur cōtra debitorē il-
le debitor nō poterit soluere alij q̄ litē contestandi vt liberet.
6 & hoc ponit tex. in. d. l. fi. ¶ † Itē an si creditor recipit partez
ab vno ex correis debendi insolidum obligatis intelligat di-
uisionem fecisse ita q non possit habere recursum de cetero cō-
tra illū a quo partē debiti recepit. dic qd non: vt. l. si credito-
7 res. C. de pac. & inter eos. §. fi. ff. de fideius. & ibi p Bar. ¶ † Ul
timo no. ex ver. sin autē qd quādo sunt duo rei, creditor potest
8 eos cōuenire in eodē libello* qd apparet q: dicit q debet ne-
gocium examinari communiter & sententia ferri communiter.

¶ De tempore non solute pecunie. Rubrica.

1 ¶ Querela non numerate dotis cui transmittatur.
2 Confessio de dote recepta si remanet in scriptis: an cōtra illā
confitens venire possit.
3 Querela non numerate dotis vbi proponitur in iudicio: &
literem citari necesse est.
4 Duo anni qui dantur minori & non maiori qui non fuerit cō-
questus de dote cauta non numerata: quo iure ipsi tribuant.
5 Tempus quod datur minori pro proponenda querela vsq
ad quantum tempus poterit transcendere.
6 Prescriptio decennalis que currit ad proponendam querelā
non numerate dotis an currat minori existenti minori.
7 Quadriennium quod datur ad petendum restitutionem in
integrum quando incipiat currere.

OMnes. Si matrimonium durauit minus biennio intra annum post matrimoniū dissolutū proponi pōt querela non numerate dotis: sed si plus biennio durauit sed minus decēnio vsq ad tres menses pponi poterit & nō vltra. si vero durauit per decēnium vel vltra pponi querela non poterit & hoc locū hz siue morte siue repudio fuerit matrimoniū dissolutum. ddtamen maritus vel heres eius querelam proponens ipsam ponat in scriptis & si aliquis eam proposuerit in iudicio debebit nunciari mulieri. hoc dicit vsq ad. §. & si quidem. Ex ver. contesta- tionem vero est sumpta aut. hanc autem querelam. C. de non numer. pecu. Ex ver. generaliter sumpta est aut. quod locum. C. de do. cau. non nu. Item primo loquitur in marito maio. xxv. annis qui dotem fuit confessus. sin autem maritus fuisset minor tunc habet locum quod sequitur. §. eo. §. si quidem.
8 ¶ † Ibi nihil ex taciturnitate ledatur vir neq heredes viri
no. ex isto tex. quod querela non numera. dotis transmittitur
ad heredem licet non fuerit preparata. secus est autem in que
rela inofficiosi testamenti, quia non preparata non transmit-
titur nisi ad suos heredes: vt. l. sancimus. in fi. C. de inoffi. te-
2 stamē. ¶ † Scdo no. ex isto versi. qd licet cōfessio de dote rece
pta remanet in rescriptis. tamē contra illam confessionē confi
tens venire potest & sibi incubit onus probādi per aliam scri-
pturam sibi numeratam non esse imo mulieri incumbit onus
probandi numeratam esse. vt in ver. & maius. Contra illud fa-
cit. l. generaliter. C. de non nu. pe. vbi quis non pōt venire cō-
tra confessionem in scriptis redactā nisi per aliam scripturam
3 sed dic qd illa. l. fallit in contractu dotis. vt ibi not. ¶ † Ibi
omnino innotescere mulieri. no. ex isto tex. quod vbi pponitur
querela non nu. dotis in iudicio semper est necesse quod cite-
tur mulier. ¶ Et ex hoc not. ad questionē dicit statutū qd ad
querelam alicuius denunciantis aliquod maleficium fore illa
tum debeat iudex inquirere. modo est in questione an inconti
nenti querela proposita fieri debeat inquisitio. an debeat cita-
ri pars in cuius preiudicium tendit anteq̄ inquisitio fiat. & iste
tex. facit quod pars primo debet citari nam illud principium
loquitur simpliciter de propositione querele: & tamē dicitur q
pars debet citari.

Et si quidem. Si minor intra tēpora a lege sta tuta nō fuerit de dote cauta non nu. conquestus restituit eatenus vt transcēdat. xij. annos a tpe nuptiarū eo mortuo intra pdictū tps indulget heredi ann9 si est maior: sed si est minor siue succedat maiori siue minori eidē q quinquennium impartitur nō expectato exitu sue minoris etatis. h. d. vsq ad finem. Et hinc sumpta est aut. si minor. C. io quib. cau. in integ. resti. Dicitur hic q minor restitutionem habet: vt. xij. annū transcēdat tempore nuptiarū proponēda
4 querela. ¶ † Quero igitur p declaratione huius litere vtrum
isti duo anni qui dantur minori & non maiori dantur minori
ipso iure an per beneficium restitutionis in integrū. Joan. di-
cit ipso iure: sed hec opi. reprobatur hic in glos. & hoc patet ex
litera que dicit restituit &c. patet quod est restitutio necessaria
que imploratur dicit glos. per officium iudicis quod nota. An
autem beneficium restitutionis possit opponi per modum ex-
ceptionis sicut per officium iudicis dic vt not. per Cyn. insti-
tu. de actio. §. rursus. not. gloss. in. l. nam & postea. §. si minor. ff.
5 de iureiur. ¶ † Secundo quero pro declaratione huius litere
vsq ad quantum tempus poterit transcendere tempus quod
datur minori pro proponenda querela. Mar. dixit quod vs-
q ad. xxvij. annos vna die minus nam si ponamus minorē. xv.
annis minus vna die matrimoniū cōtraxisse decennium hz ad 8
proponendum querelā de iure cōmuni & duos annos de iure
speciali & sic facta cōputatione erunt an. xxvij. minus vna die
& hoc pz ex litera vbi dicit nuptiarum. nā intelligo contracta
rū Guig. fuerit in 3ia opi. vez qd vsq ad. xxvij. an. trāscēdere
possit & non vltra. vnde si minor. xv. aan. contraxit nuptias. &
habet ad pponendā querelā de iure communi biennū de iure
speciali. & sic facta cōputatione erunt. xxvij. ann. & hec opi. ap-
probatur hic in glos. in dicta aut. si minor. hec opi. approbatur
per tex. ibi & erit possibile infra. xxv. ann. & xxvij. ann. & sic sem-
per intelligamus q decenniū qd datur de iure communi com
pleat in minori etate. Et hec est vera & qd dicit a tpe nuptia-
rum intelligit contrahendarū qd est in. xv. ann. & etiā in. xiiij. &
qd hec litera dicit transcendat. xij. an intelligitur vt non exce-
dat & istum intellectū ponit gloss. in dicta aut. si minor. Et ex
ista litera habes q lz minor possit intra quadriēnium conti-
nuum post cōpletum. xxv. an. petere restitutionem in integrū
vt. l. fin. C. de temp. in integ. restitu. in querela nō nu. dotis est
hoc speciale q intra bienniū post cōpletum. xxv. an. petit resti-
6 tutionē in integrū. ¶ † Secūdo habes ex ista litera q prescri
ptio decennalis que currit ad proponendā querelā non nu. pe.
dotis currit minori existenti minori: lz alie pscriptiones non
currant minori: vt. l. fina. C. in quib. cau. in integ. rest. non est
necessa. Sunt & alij casus in quibus prescriptiones currunt mi
7 nori qui not. §. de here. & falci. §. pupillis. ¶ † Tertio habes ex
litera q licet quadriennium quod datur ad petendum restitutio-
nem in integrum recipiat currere perfecta etate legitima: tamē
hic incipit currere ei existēti minori durante matrimonio vt
hic dicit glo. sed certe ego hoc non intelligo ex hac litera quia
hic non dicit litera q detur quadriennium ad restitutionem
petendam imo tantummodo biennium: vt. §. eodem dictum
est. nam. x. an. habet minor de iure communi & de iure speciali
duos. ¶ Oppo. dicitur hic quod si maior succedit minori qd
iste heres minor habet annum tantum ad proponēdū quere-
lam non nu. dotis quantumcunq tempus super esset minori.
Contra imo habebat quadriennium. Nam vbicunq maior
succedit minori qui poterat petere restitutionem in integrum
debet habere quadriennium ad restitutionem petendam: vt. l. ca
que. vt. §. si minor. C. de tēp. in integ. resti. Sol. illud est regula-

8 ¶ Eodē libel'o. An & qn libellus cōtra plures pro- cedat & qn aonrl de per. do. Soci. cons. cccxxi. incip. in plenti cōsulta- tiōe ver. circa ter- tiā dubitationez. circa mediū in. ij. parte. charta. cx. Et nunquid si li- bellus cōtra plu- res producat an a quolibet pars petita videatur, & si contra vnum pronuncietur, an contra alios pro nunciatum vide- atur. vide no. per Do. Feli. in. c. cum inter. de re iudic. in. v. col. in fi. ver. fallit quarto.

re sed fallit in q̃rela nõ nu. dotis. p hanc literã. ¶ Item oppo.
dicitur hic q̃ si minor succedit minori q̃ habet quinquẽnium
tantũ ad p̃ponendũ querela non expectato exitu sue minori
tatis. Š de. d. l. ea que per. si minor vbi si minor succedit mino
ri habet totũ tp̃s sue maioris etatis quadrienniũ vltra. So.
speciale est in querela non nu. dotis vt habeat quinquennium
p hanc literam nõ expectato exitu sue minoris etatis. ¶ Itez
oppo. dicit hic q̃ minor intra quinquennium debet propone
re querelã cum succedit minori vel maiori. Sm hoc ergo patet
qd̃ illud quinquenniũ currit sibi sine spe resti. in integrũ. etiã
in minori etate sed illud videt falsum contra. l. eti. arg. ff. de
mino. contra. l. fi. C. in qui. cau. in inte. resti. nõ est neces. Sol.
speciale est in querela nõ nu. dotis vt illud quinquennium qd̃
sibi dat tanq̃ heredi ad proponendam querelam currit ei ex
stenti in minori etate sine spe restitutionis in integrũ qd̃ not.
Et ex predictis patet qd̃ quedam specialia sunt in querela nõ
nu. dotis circa personam minoris. quod bene no.

¶ Nec virum quod ex dote est, nec mulierem ex sponsalitia largitate lucrum propriũ 2c. Rubrica.

Ea quidem.

¶ Hodie qd̃ vir lu
crat ex dote aut mu
lier ex sponsalitia largitate tenet filijs reser
uare siue transeat ad secũdas nup. siue non
vsumfructũ solũmodo lucratur qd̃ locum ha
bet siue matrimoniũ fuerit solutũ morte siue
repudio. tenet tñ lucrans q̃ vsumfructum retinet filios alere.
Itẽ si matrimoniũ fuerit bona gr̃a dissolutum similiter tenet p
prietatẽ seruare filijs omniũ q̃ peruenerũt ad lucrãtẽ lz videan
tur ei data occasione dãni ei illati. h. d. vsq ad fin. Uel sõmma
tex. vt dicit rubrica q̃ put rubrica hz tres partes ita iste text.
hz tres ptes alios casus ponit quos rubrica ponit. Premit
te ad euidẽtiam vt habeas oĩa ista iura q̃ quattuor sunt iura.
Primũ est ius antiquissimum. C. quod ponit in. l. qui prete
rite. l. hac edictali. C. de secun. nup. illud statuebat qd̃ iura
noptialia vel dotis debeant filijs reseruari indistincte. Post
ea superuenit ius autenticorũ de quo habet in. §. soluto. in
§. si vero. §. optime. Š. de nup. illud ius statuit q̃ si maritus
vel vxor trãsibat ad secunda vota illa lucra tenebat reseruare
 aliter non. Postea superuenit illud ius de quo sit mentio
illud ius idem statuit q̃ antiquitus statuebatur scilicet quod
vir vxor siue transiens ad secunda vota siue non teneatur fi
lijs reseruare vsumfructum tantũ apud eos lucrantes rema
nẽtem. Postea superuenit aliud ius autenticorũ. §. vt fratrũ
filij. per illud ius disponitur vt vir vxor de talibus lucris
habeant virilẽ portionẽ de qua possint disponere ad eorũ ar
bitriũ: sic in hoc limitatur corrigitur iste tex. l. quoniam.
 l. hac edictali. de secun. nup.

¶ De appellationibus. Rubrica.

Subiectorum.

¶ Si in medio
cause appella
tionis ad arbitros itum sit licet si decies mil
lies biennium cucurrerit nõ impeditur quis ap
pellationem prosequi asi finito tempore cõ
promissi biennium sit elapsum. h. d. Et hinc
sumpta est aut. si tamen est in medio litis. de tempo. appel. C.

¶ De testamentis imperfectis a parentibus in filios factis diuisione rerum a filijs coram parente facta. Rubrica.

1 ¶ Legatum vel institutio debet esse clarum per literas ex
tensas non autem per signa.
2 Pater an possit min⁹ solẽniter testari inter filios naturales.
3 Tutor an possit dari filio in testamento imperfecto.
4 Indicijs licet ex forma statuti vel legis debeat stari quantum
ad plenam probationem: tamen semper necesse est qd̃ tale in
dicium probetur per duos testes.
5 Testamentum conditum inter liberos licet imperfectum an
reuocetur per secundum conditum inter extraneos quantum
cunq solenne.
6 Pater quando testatur in scriptis, necessaria est solennitas.

Constantino.

¶ Uolens i scri
ptis testari inter
suos si nõ est literarum ignarus manu ppria
filiorum nomina quotas quãtitas nõ p signa:
sed p literas totas designare dz in quo libera
tas legatũ vxori extraneis relinq poterit
hoc dicit vsq ad. §. si quidẽ. Et hinc sumpta est aut. qd̃ sine
1 C. de test. ¶ † Ibi non signis. No. q̃ legatum vel institutio dz
esse clarum per literas extensas nõ autem per signa q̃ intelli
ge qñ signa sunt inusitata. secus si in vsu: quia vsus deroga
legi. vt. l. de quibus. ff. de leg. de quo per Cy. in. d. aut. qd̃ sine.
¶ Oppo. videtur qd̃ filij debeant se subscribere alias solen
nitates debeant obseruare. vt in. §. qd̃ sepe. Š. de trie. semis.
 videtur etiam per aliam. l. qd̃ nulla solennitas sit seruanda
sed voluntas imperfecta sufficiat. vnde videtur obstare. l. hac
consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. l. fi. C. fami. ercis.
¶ Solutio pro intellectu harum. ll. dic quod quattuor iura
reperimus. Unum est ius constantini illud statuebat q̃ pa
ter inter filios suos emancipatos consideret testamentum
quibuscũq verbis quibuscunq indicijs hoc ius recitatur
in. l. fina. C. famil. ercis. Postea superuenit Theodosius q
l. illam extendit q̃ haberet locum non solum in patre testan
te verum etiam in vtroq parente. hoc ius recitatur in. l. hac
consultissima. §. ex imperfecto. Postea superuenit Iustinia
nus et statuit quod quando pater inter filios testabatur in
scriptis qd̃ tale testamentum nullo modo valeret nisi filij se
subscriberent in illo testamẽto. vt not. Š. de trien. semis. §. qd̃
sepe. postea superuenit hec constitutio que disposuit qd̃ quã
do in scriptis sit diuisio per testamentum q̃ tunc sit necessaria
subscriptio patris qñ pater non est literarum ignarus: sed li
terarum edoctus. qd̃ tunc. s. vbi pater est literarũ edoctus de
beat facere subscriptionẽ sm formã huius. l. nec sit necesse qd̃
filij se subscribant. p hoc pz qd̃ dicta aut. posita in. d. l. fi. C.
famil. ercis. que sumitur ex. d. §. qd̃ sepe. Item ex p̃dictis patet
qualiter pater põt inter filios testari. nam aut vult testari si
ne scriptis per nuncupationẽ potest quibuscunq verbis vel
indicijs testari ꝓbetur per testes non rogatos. hoc modo in
telligitur. d. §. ex imperfecto. d. l. fi. Testes autez opz esse duos
ad probandum talia verba vel indicia. vt not. hic. d. l. fina.
aut. q̃ sine. Aut volt testari vel in scriptis diuidere sua bona
inter filios: tunc si est literarũ ignarus necesse est qd̃ filij tale
testamẽtũ vel talẽ diuisionem subscribãt ad hoc vt teneat vo
luntas imperfecta. ita intelligitur. d. §. qd̃ sepe. aut. si mo
do que inde sumpta est. adeo autẽ dixi voluntas imperfecta
quia si pater vellet in scrips. perfecte testari inter liberos pos
set nec esset necesse filiorum subscriptio sicut necessaria sub
scriptio heredum qñ sic liber extraneos. si vero pater est litera
rũ edoctus vult inter filios testari minus solenniter tunc po
test coram duobus testibus vt hic dũ tamen manu ppria de
signet tp̃s quo cõficit testũ noĩa filiorũ designet ex portio
nes quãtitas in quib⁹ filios heredes instituit ita p̃cedit hic
2 §. ¶ † Sz quero an inter filios naturales possit pater minus
3 solenniter testari de hoc dic vt. d. §. qd̃ sepe. ¶ † Ultimo ego
quero an in testamento imperfecto possit tutor dari filio ita
quod tutoris datio teneat dic qd̃ nõ gloss. in. d. aut. quod sine.
4 ¶ † In glo. que incipit sic videlicet duobus. noca diligẽter
ex ista glo. q̃ licet ex forma statuti vel legis debeat stari indi
cijs quantum ad plenam probationem tamen semper necesse
est q̃ tale indicium probetur per duos testes vt hic. Idez no.
in. d. l. fin. C. fami. ercis. in. d. aut. quod sine. nam lex. C. dicit
stari testamento paterno quibuscunq indicijs hoc probetur.
Et tamen ista glo. illa dicunt q̃ indicia debent probari per
duos testes. ideo statutum dicit q̃ in maleficijs nocturnis
pro plena probatione habeatur indicium q̃ licet vnus testis
deponat de veritate sic faciat indicium: vt. l. maritus. ff. de
questio. l. in bone fidei. C. de iureiur. ff. de proba. l. cũ proba
tio. de excu. tut. l. iij. §. etas tamen. ex isto indicio non põt sequi
condemnatio qr non est probatum tale indicium per duos te
stes. Et si tu dicis quid operat tale statutũ. Nam si duo testes
probarẽt veritatem sine dubio deberet sequi cõdẽnatio de iu
re cõi: ergo si vnus testis faciat indiciũ: debet sequi cõdẽnatio
ex forma statuti: aliũ statutũ nihil operaretur. Sed dic q̃ imo
multum operatur nam si erunt duo testes qui deponent super
aliquo adminiculo indicium faciente certe ex tali indicio pro
bato per duos testes sequitur cõdẽnatio licet nihil deposue
rint super veritate per istas glo. quod no.

Et si quidem.

¶ Testamentũ cõditum inter
liberos sed imperfectum ita de
mum tollitur per secũdum si testator designarit expressim co
ram. vij. testibus adhibitis nolle valere primum quod fecerit
 aliud solenne condidit in scriptis vel sine scriptis hoc dicit
vsq ad. §. quia vero. hinc sumpta est aut. hoc inter liberos.
5 C. de testa. † Ex hoc ergo patet qd̃ testamentũ conditum inter
liberos licet imperfectum non reuocatur per scdm̃ conditum
inter extraneos quantumcunq solenne nisi testator expressis
dicat prioris voluntatis se penitere. Sin autẽ secundum esset
conditum

conditum inter liberos sicut primum per secundum reuocetur primum etiam si secundum esset imperfectum: quia quantum ad filios secundum testamentum est imperfectum sicut et primum. et hoc videtur fuisse de mente glo. Si autem testamentum est conditum inter extraneos tunc secundum testamentum conficitur inter illos qui possunt abintestato vocari et in primo instituti non poterant reuocari abintestato: et tunc primum reuocaretur per secundum etiam si in secundo non sint nisi quinque testes iurati: vt. l. hac consultissima. §. hoc autem. C. de test. Si vero in secundo fuerint instituti extranei sicut in primo vel fuerint instituti venientes abintestato sicut in primo: tunc per secundum solenniter factum reuocatur primum ipso iure etiam si in primo fuissent verba derogatoria. dummodo tamen testator dicat se prioris voluntatis penitere: vt. l. si quis in princi. testamenti. de leg. iii. et quibus verbis est necesse quod vtatur ad hoc vt intelligatur dixisse se penituisse prioris voluntatis. no. in. d. l. si quis per glos. Si autem in primo non fuissent verba derogatoria tunc licet testator non dicat se penitere prioris voluntatis tamen eo ipso quod conficit secundum solemne testamentum reuocatur primum, vt dicto. §. si quis autem. et intellige quod testamentum sit solenne et tale ex quo de iure ciuili possit adiri hereditas. nam si non posset adiri de iure ciuili, sed de iure pretorio certe secundum non rumperet primum, vt. l. ii. ff. de iniusto testamento. Si autem secundum testamentum est imperfectum non reuocatur primum, vt. d. §. si quis. et instit. quibus mod. testa. infir. §. posteriorem: fallit in casibus not. per glo. in dicto. §. si quis.

Quia vero. Si pater bona diuisit inter filios et filii in diuisione scripserunt et promiserunt eam ratam habere vel simpliciter eam scripserunt, aut etiam solus pater diuisionem factam inter liberos subscripsit manu propria rata debet haberi hec diuisio hoc dicit vsque ad
6 §. Ex hoc patet quod aliud est in diuisione quam in testamento: et quia quando pater testatur in scriptis necessaria est solennitas que ponitur. s. eod. §. i. sed quando diuidit bona inter filios et ipse est literarum sciens in tali diuisione non requiritur tanta solennitas sed patris subscriptio solius vt hic habetur: sed quando pater diuidit et esset literarum ignarus tunc requiritur solennitas. §. quod sepe. s. de trien. et semisse.

De restitutionibus. Rubrica.

1 Rogatus de restituendo quicquid ex hereditate superererit pro dote danda quartam diminuit et postea dos reuertitur ad eum: an illam dotem reuersam teneatur restituere fideicommissario. 3.
2 Quartam detrahere sicut licitum est pro redemptione captiuorum: an ita etiam sit licitum dare ecclesie pro dei amore.
4 Rogatus de restituendo in conditionis euentum: tenetur cauere restituere in conditionis euentum: nisi sit per testatorem remissa.

Negocium. Rogatur de restituendo quicquid de hereditate superererit quartam saltem fideicommissario restituere cogitur. residuum vero alienare potest exemplo eius qui habet perfectum dominium quarte autem diminutio non permittitur nisi pro dote danda vel restituenda aut etiam pro sponsalitia largitate et pro captiuorum redemptione et pro sustentatione sui si aliud non habet ex quo dotem vel sponsalitiam largitatem dare aut restituere possit vel captiuos redimere vel se sustentare et si contra hanc formam de restituendo grauatus diminuit quartam poterit agi per fideicommissum contra possessores hypothecaria vel reali adueniente casu restitutionis fideicommissi. Item cautio de restituendo fideicommissum potest per testatorem remitti. h. d. vsque ad finem. Item tex. ibi studio no. hic de significato huius verbi studio: quia maliciam notat de quo vidi. s. vt exactio. instan. §. fin. Ibi quodammodo perfectia dominia competit no. bene istum tex. ad questionem de eo qui promisit alicui vti re sua quemadmodum si perfecte dominus esset. Nam per hoc videtur in eum transtulisse dominium et ei concessisse plenam potestatem alienandi et vendendi et facere quicquid de ea voluerit. Ibi si vero et ipsam quartam not. ex isto ver. cum duobus sequentibus. Casus in quibus possit diminutio fieri quarte portionis subiacentis restitutioni de quibus habetur in. §. quamobrem. s. de restitutio. et ea que parit. et in auth. res que. C. communia de leg.
1 que inde sumitur. † Sed tunc quero an si rogatus de restituendo quicquid ex hereditate superererit pro dote danda quartam diminuit in casu premisso. et postea dos reuertitur ad eum an illam dotem reuersam teneatur restituere fideicommissario gl. hic dicit quod non quod no. et idem no. in. d. auth. res que. et poterit esse ratio: quia semel exiuit de patrimonio testatoris: ergo pa-
2 tet quod restitutioni non subiacet. † Subsequenter quero an sicut pro redemptione captiuorum licitum est detrahere quartam. ita etiam sit licitum pro dando ecclesie pro amore dei. glo. hic dicit quod non. Ibi vnde faciat expensas not. diligenter istum text. cum gloss. hic posita que exponit ad sui sustentationem ad talem questionem dicit testator lego Titio tantum quod ei sufficiat pro faciendis expensis quid importet illud legatum. Casum hic habes cum glos. quod impor-
3 tat tantum quod possit se sustentare ex illis expensis. † Ibi ex illo suppleri. not. diligenter istum text. quod ille qui rogatus est de restituendo quicquid ex hereditate superererit quod si alienat tres partes et aliquid tangit de quarta vel etiam alienat totam quartam quod ita demum fideicommissarius potest agere contra possessores alicuius quarte si rogatus de restituendo non habet de suo patrimonio tantum quod fideicommissario ex patrimonio heredis satisfieri possit. et iste text. videtur singulariter limitare. l. fi. §. sed quia. C. communia de legat. que dicit quod res que subiacent restitutioni ex voluntate defuncti in conditionis euentum si alienantur per heredem possunt vendicari existente conditione per fideicommissarium. nam istud est verum quando rogatus de restituendo non habet de suo patrimonio tantum quod satisfacere possit fideicommissario condigne pro his que alienauit per hanc literam quod an sit verum cogitabis quia videtur debere dici contrarium siue habeat siue non. Ratio quia si diceremus quod posset heres satisfacere de suo patrimonio iam posset fideicommissario qui est creditor soluere aliquid pro alio quia cum fideicommissario debeatur species per testatorem relicta in conditionis euentum secundum hoc posset heres dare aliam speciem in recompensationem illius vel estimationem quod videtur absurdum: vt. l. ii. si certum peta. Et ad istum. §. posset responderi quod res alienate per heredem consistebant in pondere vel mensura ita quod in suo genere recipiebant functionem. et ideo deuenitur ad determinationem illius. §. sed vbi non recipiunt functionem in suo genere: tunc non sequitur absurditas supradicta et fideicommissarius res alienatas vendicare poterit
4 etiam si res habeat vnde satisfacere possit. † Ibi vnde et cautione. not. quod rogatus de restituendo in conditionis euentum tenetur cauere restituere in conditionis euentum nisi sit per testatorem remissa: vt. s. de resti. fideicommiss. §. i. quod no. cetera dic vt. s. de resti. et ea que parit.

De priuilegiis dotis hereticis mulieribus non prestandis. Rubrica.

Vnam. Heretici non possunt ad aliquam dignitatem vocari et qui sunt heretici hac. l. not. Item mulier heretica in sua dote nullum habet priuilegium prelationis vel aliud nisi ad orthodoxam fidem peruenerit. hoc dicit vsque ad finem. Ibi omnes qui non sunt. not. esse omnem hereticum qui non est ecclesie membrum.

Hec constitutio innouat constitutionem que prescriptionem centum annorum etc. Rubrica.

1 Integritas non est in documentis propter magnam prolixitatem temporis.

Quod. Iste titulus breuiter hoc dicit quas actiones alias. xxx. ann. excludit prescriptio si loco religioso competunt xl. an. tamen excluduntur vsucapionibus triennii et quadriennii saluis manentibus. h. d. vsque ad finem. Per hoc patet quod differt hec constitutio a. §. pro temporalibus que videtur contra hanc. l. nam ibi loquitur de prescriptione. x. vel. xx. anno. quod hodie non currit loco religioso que hodie redacta est ad. xl. ann. et hec loquitur similiter quod ad similem cursum redacta est per hanc constitutionem corrigit. l. fi. C. de sac. san. eccle. que dicebat quod prescriptio centum anno. gaudebat priuilegiis vbi alias erat tricennalis. Item ex hoc patet quod auth. quas actiones. C. de sac. san. ecc. partim sumpta est ex hoc tit. scilicet in ea parte in qua ibi dicit prescriptionem xxx. an. redactam esse ad spacium. xl. anno. et partim ex dicto. §. pro temporalibus. scilicet in eo quod ibi dicitur prescriptionem. x. vel. xx. ann. redactam esse ad. xl. et partim. s. vt eccl. roma. scilicet in ea parte in qua dicit quod ecclesia roma. et nota. in. d. auth. quas actio. et. §. typica.

¶ Et no.prin.huius cōstitutionis pro faciendo proposita in
1 actenga discurri circa viā.l. ¶ † Ibi integritas.not.q̃ ꝓpter
magnā prolixitatē tēporis non est in documentis integritas
nec est in actis fides nec etiā probari potest per testes illud de
quo tempus maximū pertrāsiuit ⁊ ideo statutū est q̃ propter
temporis prolixitatem deueniri potest ad reuocationem in-
strumentorum.⁊ habuistis in ti.de fide instru.circa prin.

¶ De litigiosis ⁊ de decima parte lit.ab actore
prestan. Rubrica.

1 ¶ Res litigiosa efficitur per libelli porrectionem ⁊ aduer-
sarij citationem.
2 Litigiosi vitium qualiter contrahatur.
3 Res licet efficiatur litigiosa per libellum vel contestationem
non tamen efficitur vitiosa.
4 Litigiosa res empta summe custodiri debet.
5 Rem litigiosam alienans ita cogitur subire iudicium ac si
nunquam alienasset.
6 Alienatio rei litigiose sicut est prohibita an ita etiam obliga
tio vel hypothecatio.
7 Res litigiosa an aliquo casu possit alienari.
8 Perempta instantia:an duret vitium litigiosi.
9 Rem litigiosam scienter emens an puniatur.
10 Actionem semel propositam actor vsq; ad finem litis cogit
exercere.
11 Citandus in causa ciuili semper citari debet ad postulationez
partis.
12 Preconis vox paucis innotescit.
13 Clausula:multos dies:quem numerum includat.
14 Lite cōtestata coram delegato:citatio potest fieri per edicta.
15 Litis initium non per solam libelli oblationem:sed per lit.
contest.incipit.
16 Litis instantia quanto tempore duret.
17 Actore absente per contumaciam reus potest lite non ɔtest.
facere testes examinari si in se onus probationis subire velit.
18 Actore absente reus contrahit heremodicium.
19 Contumax cum ad iudicium venit non debet audiri nisi pri-
mo omnes sumptus resarciat quos presens propter litem su-
stinuit.20.
21 Actionem qui semel proposuit ⁊ eam dereliquit ⁊ postea eam
reassumpsit ad iudicium veniendo ⁊ eam iterato dereliquit
cadit ab omni sua actione.
22 Res dicitur finiri propter amicabilem compositionem vel
propter conuentionem.
23 Eandem actionem si proposui ⁊ nunc eam volo mutare ꝓpo-
nendo criminalem:nunquid possum.
24 Actionem qui vult mutare renunciando instantie ante litem
contest.an audiatur.
25 Actori an sit licitum quod licitum est reo.
26 Iudex in causa ciuili multum laborare debet ad veritatem in
uestigandam.
27 Res quando fit sub examine alicuius,dicitur per eum fieri.
28 Litem qui secundo dereliquit:ab actione cadit.

Multa. Res litigiosa efficitur mobilis
⁊ immobilis cū inter possessorez
⁊ petitorē de eius dominio causa mouetur p
iudicialē conuentionē aut principi precibus
oblatis ⁊ reo cognitis. Ex isto principio sum
1 pta est aut.litigiosa.C.de litigiosis. † No.ex
isto ver.quod res litigiosa efficitur per libelli porrectionem
⁊ aduersarij citationē litis cōte.nullatenus expectata. ¶ Sed
contra hoc opponitur q̃ imo contestatio exigatur vt res effi-
ciatur litigiosa.vt.l.j.ff.eo.l.ij. Quidam fatent contrariū:sed
glo.hic super ver.moueat,dicit q̃ hodie non est necessaria cō-
testatio gloss.in.d.l.j.⁊ in.d.l.ij.dicunt aut agitur reali super
ipsius rei dn̄io.⁊ tunc res efficitur litigiosa incontinenti obla-
to libello ⁊ partis citatione facta vt hic.aut agitur personali
⁊ vt dicta actio personalis efficiatur litigiosa necesse est quod
fiat contestatio.vt dictis.ll.contrarijs per hoc patet qd̄ istud
prin.loquitur cum proponitur actio in rem pro rei dn̄io quo
casu vitium litigiosi contrahitur ante contestationem. Sed
vbi ꝓponitur actio ꝑsonalis tunc nec de iure.ffo.nec de iu-
re codicis efficit̄ litigiosa actio nisi p cōtestationē nec etiā de
2 iure autētico:fi:q̃ illa iura non inueniunt̄ mutata. ¶ † Et ex
hoc pz q̃ vitiū litigiosi contrahit̄ non solū si realis intentat̄
verū etiā si personalis:sed in vno tantū est differētia q̃ in rea-
li contrahitur ante contestationē in personali per cōtestatio-
nem.demū licet Pet.dixerit hunc tex.quod vitium litigiosi
non potest contrahi nisi cum proponitur realis:sed falsum est
vt hic patet ⁊ hoc tenet glo.hic super ver. possidet. ⁊ in.d.l.ij.
3 ¶ † Attende tñ q̃ licet res efficiatur litigiosa per libellū vel
contestationē non tamen efficitur vitiosa q̃ tale litigium non
obest nisi litigantibus tanꝰ non aūt extraneis. vnde si inter
te ⁊ me contenditur de dominio huius domus duo tertiū po-
terit super re contrahere:nec eis obstabit vitiū litigiosi:vt.l.
j.ꝭ.respōso.ff.eo.⁊ hoc ibi dixi qd̄ vitiū litigiosi non afficit rem
⁊ ideo sis cautus qñ vis emere rē litigiosam vt non emas eam
a litigantibus de re.sed de quodam tertio per preallegatam.l.
Et vt habeas plene notitiā qñ contrahitur vitium litigiosi ⁊
qualiter cōtrahitur.Dic q̃ aut intentat̄ realis aut personalis
aut mixta.Si intentat̄ realis pro dn̄io vt rei vendicatione vel
quasi dn̄io vt publiciana vel pro eo qd̄ pars dominij vt con-
fessoria que est pro vsufructu:tunc res ipsa efficitur litigiosa
per solam libelli oblationem facta citatione vt in hoc princi-
pio.⁊ ita tenet glo.expresse vt dicta aut.litigiosa quod dilige
ter no.nam per hoc apparet quod confessoria que intentatur
pro vsufru.rem litigiosā facit.si vero intentatur realis non
pro dominio vel quasi vel pro eo quod pars est dominij vel
alio iure quo intentatur hypothecaria contra me que realis
est vel negatoria pro aliqua seruitute que similiter in rem est
tunc ipsa res non efficitur litigiosa quoquo modo:vt.j.eod.
ꝭ.hoc autem.no.gloss.in dicta aut.litigiosa. Ratio est q̃ non
contēditur de ipsa re nec de eo qd̄ sit pars rei ergo non potest
effici litigiosa ipsa tñ actio bñ efficitur litigiosa sicut persona-
lis:q̃ eadem est ratio.⁊ eodē modo dico si sit controuersia su-
p possessiōe:vt q̃ agat̄ possessorio adipiscende retinēde aut re-
cuperāde.Ipsa enī res nō efficit̄ litigiosa q̃ de ea non conten
ditur sed bene ipsa possessio ⁊ actio efficiunt litigiosa:vt.l.ij,
C.eo.⁊ hoc tenet Barto.in.l.ij.ff.eod.si vero agitur personali:
tunc aut.personalis intentatur pro translatione dominij in
agentem vel quasi dominij vel eius q̃ sit pars dn̄ij vt ecce ver
bi gratia ago ex stipulatu contra titium vt det mihi dominiū
vel vsumfructū,⁊ tunc efficitur litigiosa ipsa res:qñ pro do-
minio cōtendit̄ seu p eo qd̄ est eius pars ⁊ etiā ipsa actio.vt.l.
ij.C.eo.sed non efficitur litigiosa vel actio nisi per constitutio
nem q̃ est natura personalis vt dictum est. ¶ Si vero persō-
nalis proponitur non pro dominio vel quasi dominio i agen
tem translato vel nec pro vsufructu qui pars dn̄ij est sed pro
aliquo alio iure. verbi gratia ago contra te actione aque plu.
arcen.vt resarcias mihi damnum qd̄ illatum est mihi ex opere
per te facto ⁊ etiā destruat̄ certe hic non contenditur vere de
dn̄io vel quasi nec de vsufru.sed de aliquo quod est iure:⁊ tunc
res ipsa nō efficit̄ litigiosa vt.l.quando.ꝭ.inlia. de aqua plu.ar
cen.ipsa autē actio bene litigiosa efficit̄. ¶ Tertio casu prin-
cipali cū agit̄ actione mixta,dic q̃ aut agit̄ actione mixta vni-
uersaliter vt q̃ ago petitio.heredi. vel famil.ercis. ⁊ tunc om-
nia res q̃ in iudicio vertitur huiusmodi actione deducta effi-
citur litigiosa quoniam de eorum dominio contenditur nec ex
pectatur contestatio:sed ante cōtestationem litigiosa est:vt.l.
diuus.de petitio.heredi.⁊.l.alienationes.ff.fami.ercis. Et sic
patet quod in hoc ista actio mixta sapit naturā realis:q̃a in
reali cōtrahit̄ vitiū litigiosi p solaz libelli oblationē vt.hic.ita
ēt in actione mixta.si vero actio est mixta ⁊ particularis vt quia
ago cōtra te cōi diui.⁊ tunc res efficit̄ litigiosa q̃ de dominio
rei contenditur sed expectatur contestatio:q̃ ista actio mixta
particularis sapit naturam mere personalium in hoc vt.l.j.
in fi.ff.communi diui.nunc habetis an cum ago reali persona
li vel mixta contrahatur vitium litigiosi ⁊ quando. Restat
videre de effectu vitij litigiosi circa qd̄ dic q̃ alij erāt effectus
de iure antiquo ⁊ alij hodie tñ sunt hodie superadditi effectꝰ
iuris antiqui non propter ea sunt sublati.erant autem qua-
tuor effectus vitij litigiosi de iure antiquo. Primus qd̄ res
vel actio litigiosa effecta in alium transferri non poterat:vt
l.diuus.⁊.l.alienationes. ꝭ.allega.⁊ hic effectus erat de iure
antiquo:vt.l.ij.C.eo.Secundus effectus erat q̃ si litigans de
re faciebat eam sacram puniebat̄ in duplūz vere estimationis
rei qd̄ duplū applicabat̄ parti in cuius ꝑiudicium erat effecta
sacra:vt.l.fi.ff.eo.⁊ ex hoc patet q̃ lz res litigiosa alienari nō
posset vt dictum est tñ bene pōt effici sacra sed faciens eaz sa-
crā punit̄ vt dictuz est. ¶ Erat ⁊ tertius effectus quia ille qui
emebat rem litigiosam licet bona fide et tamen non poterat
vsucapere vt in accessione sui actoris.tex.est in.l.j.C.de ꝑscrip.
lon.tempo.secundum vnam lectu.⁊ est ratio quia illa deceptio
est vitiosa.Erat ⁊ quartus effectus q̃ ille in quem transfere-
batur res litigiosa ex causa emptionis vel ex alio titulo si ce-
debat a possessione non poterat eam recuperare obstante ei
4 exceptione litigiosi:vt.l.j.ꝭ.j.ff.eod.⁊ ibi per glossam. ¶ † Et
ideo tu qui emis rem litigiosam custodias eam ita bene quod
a possessione non cedas.nam si caderes a possessione ipsam
recuperare

recuperare nõ posses nisi caderes a possessione p vim vel clas
exclusis. tunc posses agere interdicto recuperande sicut posset
inuasor e clusus. & de hoc non est dubium. & hos solos repe-
rio fuisse in vitio litigiosi de iure antiquo. Hodie autem in-
per additi sunt alij effectus. Primus q̃ licet . . . contractus
qui celebrabatur super re litigiosa valeret sed contrahentes
repelleret exceptio, vt. l. i. ff. eodem. & l. ij. in fine. que res pigno.
ob. pos. tamen hodie est ipso iure nullus, vt. l. finali. C. eodem.
ibi dum dicit nullam vim &c. sed in hoc solo effectu ius nouũ
antiquum non corrigit. ¶ Est tamen effectus alius respectu
eius in quo est facta translatio rei litigiose quia si eam accepe-
ret scienter cogitur eam reddere alienanti ad hoc vt cum alie-
nante procedat iudicium ac si nunq̃ alienatio fuisset facta et
priuatur pretio rei quod dedit: & illius pretium dari debet fi-
sco per alienationem cum altero tantum: vt dicta. l. fina. & l. ij.
5 C. eod. quod nota. ¶ † Ex hoc patet quod alienans rem liti-
giosam ita cogitur subire iudicium ac si nunq̃ alienasset: vt
dicta. l. fina. & l. ij. C. eodem. & per Dy. in c. pro possessore. de re
gulis iuris. lib. vi. Est & alius effectus respectu alienantis q̃
si ille cui alienabat ignorabat esse litigiosã alienans tenetur
reddere ei cui alienauit pretium quod ab eo percepit & nomi-
ne pene tertiam partem estimationis predicte, vt. d. l. fi. §. fin.
autem. C. eodem que pene per hanc. l. confirmantur: vt. j. eod. §.
in his enim. Est & alius effectus q̃ sententia lata contra alie-
nantem poterit mandari executioni contra eum cui alienatio
facta est fm̃ Bar. in. l. i. ff. eodem. quod credo verum quia rem
accepit scienter, vt. d. l. fi. in princ. ibi dum dicit q̃ cum cogitur
reddere. secus si suscepisset ignoranter. nam esset tunc primo
necesse q̃ ageretur reuocatoria non autem posset fieri execu-
tio contra eum, vt hic patet in toto titulo. ff. de his que in frau
dem cre. & C. & est tex. expressus in. §. si quis in fraud. institu. de
actio. licet Cynus videatur indistincte dixisse q̃ quando pen
dente iudicio res transfertur in alium quod sententia potest
exe. qui contra eum in quem est facta translatio vt ipse not. C.
de alie. iudi. in. l. i. in. viij. questione. Sed male dicit vt ex pre-
dictis apparet quod etiam tenet Bartol. in. l. a diuo pio. §. si
pignora. de re iudicata nisi vna cum re translata alienans se
transtulisset. verbigratia quia pendente iudicio cõtra aliquẽ
super re ipse fecit se monachum vel conuersum. nam tunc sñia
lata contra monachũ vel cõuersum super re illa mandabitur
executioni cõtra monasteriũ in quod est facta translatio de re
illa. vt no. plene Jaco. de are. in aut. cã que fit cum monacho.
de epis. & cleri. & hos effectus solos reperio hodie per vitium li
tigiosi. Ad vnum aduerte quia effectus penarum impositã-
rum per. l. fina. C. eo. alienanti & ei in quem fit alienatio nõ vẽ-
dicat sibi locum nisi cum alienatio fit lite pendente & hoc in-
nuit tex. illius. l. dum dicit lite pendente. Quantum lis non pẽ-
deret quia instãtia non esset sopita triẽnio vel esset perempta
instantia partium consensu. tunc alienans nullo modo puni-
tur nec ille in quem facta est alienatio. licet rem litigiosam sci
uerit quia in tali casu reperio penam imponi. ergo illam. l. ad
hunc casum nõ extendam q̃ penalis igitur odiosa. ergo non
extẽdenda: vt in c. odia. de reg. iur. in. vi. & ar. C. de prescrip. lõ.
temp. l. i. Modo habetis oẽs effectus vitij litigiosi de iure an
6 tiquo & qui sunt hodie. ¶ † Quero de aliquibus circa hanc
materiam. primo an sicut alienatio rei litigiose est prohibita
ita etiam obligatio vel etiaz hypothecatio. dic q̃ sic. tex. est in
l. ij. §. aliena. ff. que res pign. ob. pos. & est ratio q̃ interdictum
est eius rei cõmerciũ. vt ibi pz merito ad eius obligationem
porrigitur quod intellige in pignore ab initio de constituto de
re litigiosa pendẽte litigio. secus in eo qđ tpe confirmatur vi-
delicet pendẽte litigio. vt no. in. l. si post acceptũ. ff. de eui. ven.
7 ¶ † Secundo quero an in aliquo casu res litigiosa possit alie
nari. dic q̃ sic in aliquibus. Primo vbicunq̃ alienatio fit de
necessitate. vt est in casu. l. alienationes. ff. fami. ercis. & cum res
est tempore peritura. vt. l. diuus. de peti. heredi. Item ex causa
dotis vel donationis constituende vel restituende. ¶ Itez ex
causa transactionis puta si a duobus patior controuersiam
vnius rei nam rem illam vni eorum possum cõcedere non ob.
vitio litigiosi. Item in causa diuisionis nam si sumus duo in
stituti heredes in eadem hereditate & in hac hereditate remã-
sit aliqua res de qua patior controuersiam istam rem possum
diuidere cum coherede non ob. vitio litigiosi. & est ratio quia
hec diuisio est alienatio necessaria. vt hic casus not. in. l. fi. C. e.
Item si res est litigiosa propter actionem mixtam vniuersalẽ
propositam. nam poterit alienari per controuersiã patientes
pstita satisdatione de qua fit mẽtio in. l. diuus de peti. heredi.
¶ Item alienari potest in vltima voluntate p heredis institu-
tionẽ in. l. ij. §. in heredẽ. ff. de alie. iu. mu. causa fac. & est rõ q̃
necessario dici põt. Itẽ alienari põt indistincte in vltima vo-
luntate legando q̃ vt. l. ij. in fin. C. e. & . j. e. §. & hec in quo legato
no. tria. Primũ est ius antiquũ. C. de quo dr̃ in tex. in. l. ij. C. e.
& aliud ius statuit q̃ rem litigiosa posse legari & qđ in legato esset
estimatio ipsius rei. heres aũt suo periculo deberet pstingere.
Aliud ius fuit similiter. C. nouũ. & statuit rem litigiosam lega-
ri posse: sed non disposuit qđ in legato veniret. & illud ius reci
tatur vt. l. fi. C. e. Superuenit ius autenticorũ de quo fit mẽn-
tio. j. e. §. ad hec. Et illud ius statuit rem litigiosam posse lega
ri & qđ in legato veniat litis euẽtus. non autem ipsius rei estima
tio. Unde si heres vincet in ca legatarius rẽ habebit si perdet
nihil habebit. & ideo ne legatarius defraudari possit per here
dem deuentũ est ad hoc q̃ legatarius possit lit assistere & cau
sam defendere vna cũ herede si suspecti sũ habeat ne conclu-
dat. vt. d. §. ad hec. & in aut. nisi si heres. C. eo. que ex illo. §. su-
mitur & hos solos casus reperio in qbus alienatio fieri põt. in ce
teris autẽ phibita est de iure antiquo exceptionis ope hodie
ipso iure vt dictum est. ¶ † Tertio quero perempta instãtia
8 duret vitiũ litigiosi. glo. in. l. i. C. de preti. lib. rep. dicit q̃ nõ. cõ
trariũ no. gl. in. l. properandũ. §. i. C. de iudi. audiui do. Fran.
de pisis tenẽtẽ glo. d. l. i. Tu dic q̃ quantũ ad effectum penarũ
que ponit. in. l. fi. C. eo. perempta instãtia vitium litigiosi non
durat q̃ illa. l. locũ hz lite pen. tantum vt dictum est sed quan
tum ad effectum perpetuationis actionis in. xl. an. vitium li-
tigiosi durat. nam si per solam executionis missionem perpe-
tuatur actio in. xl. an. vt. l. cum notissimi quanto magis debet
perpetuari vbi vltra processum est: certe multo magis de hoc
non est dubitandum. hoc modo intelligitur gl. in. d. l. prope-
randum. Aduerte tamẽ q̃ verum est q̃ perpetuatur actio in
xl. an. per nunciũ missionem & per vitium litigiosi contra illum
contra quem lis agitata est: non autem contra alium: vt. l. i. C.
de prescrip. long. tẽpo. alius alius poterit prescribere. x. an. in-
ter pñtes & xx. inter absentes sicut res litigiosa nõ esset sibi no
ta. & ideo si tu qui inquietaris de re vis effugere vt non per-
petuetur actio in. xl. an. alienes eam alteri. nã ille poterit pre-
9 scribere. x. annis vt ex predictis apparet. ¶ † Ultimo quero
dixit q̃ ille qui emit rẽ litigiosam scienter punitur. pone filius
seruus vel procurator meus emit rem litigiosam scienter ego
ignoro rẽ litigiosam vel ecõtra ipse ignorat & ego scio, vtrum
habeat locum pena litigiosi. de hoc est casus in. l. ij. ff. eo.

Omnem vero. Qui semel actionẽ pposuit
sine iudiciaria cõuentionis si
ue verbis principi oblatis & iudici insinuatis & per iudicẽ ad
scientiam rei deductis litem vsq̃ ad finez cogitur exercere q̃
si causam prosequi differat reo postulante tribus edictis vo-
catur vt veniat ad causam prosequendam per se vel per procu
ratorem legitimum quorum edictorum quodlibet fit. xxx. die-
rum & fit citatio per edicta quia vox preconis paucis innote-
scit, que citatio permittitur delegatis a principe lite coraz eis
primitus contestata, si vero lis contestata non sit similis cita-
tionis modus fieri dz per iudicem competentem reo petente
si autem infra dictum tempus per se vel procuratorem legiti
mum prosequi distulerit ei aliud anni spatium indulgetur,
quo nõ veniente iudex auditis allegationibus presentis exper
quisita veritate pronunciet. nec etiam infra annum veniens
auditur nisi primo reo sumptus quos propter litem sustulit in
ferat: his quoque sumptibus prestitis si litem deserat actor
iterato post edictorum et anni spatiũ obseruantiam ab omni
cadat actione et priuilegium. l. dicentis q̃ actiones suas exer-
cere non cogitur locum habet in eo qui actionem nullo modo
proposuit. hoc dicit in terminis et in summa et hinc sumpta
10 est aut. qui semel. C. quomodo & quando iudex. ¶ † Ibi vsq̃
ad fi. litis nota q̃ actionem semel propositam actor vsq̃ ad fi
11 nem litis cogitur exercere. ¶ † Ibi damnis pulsato no. q̃ quã
do aliquis in causa ciuili citatur semper citari dz ad postula-
tionem partis idẽ no. in. l. peremptorium. ff. de iudi. & est ratio
q̃ in cã ciuili omnes actus celebrari debent ad postulationez
partis, vt ibi. Et ideo iudex caut⁹ semp facit in actis registra
ri ad cuius postulationem celebrata sunt acta. & hoc no. gl. in
l. sancimus. C. ad trebellia. & no. in c. qm̃ contra. extra. de pba
tio. Ibi aut per se. nota formam citationis cum quis citatur
vt compareat nam dz citari vt veniat per se vel per procurato
rem legitimum per hoc patet q̃ citatio vt quis compareat p-
sonaliter non arctat citatuz. q̃ citatio non est in forma vt hic
patet & hoc est veruz regulariter. Sed fallit ex causa videlicet
si dominus sit legalior ac si etiam sit magis instructus de ne-
gocio, vt in c. i. de iudi. lib. vi. & arg. de procura. l. si actor malit.
de questio. l. de minore. §. tormenta: vel etiam si condi. persone
citate aliud inducat. vt quia sit forte illustris qui per procura-
torem litigare dz: nã tunc non citabitur vt compareat per se
sed per suum procuratorẽ, vt. l. fi. C. de iniurijs. & l. fi. C. de pro-

cura. et autent. ibi posita. Ibi triginta dierum. Not. q quelibet dilatio de qua hic fit mentio debet ad minus esse. xxx. dierum.
12 ¶ †Ibi pauci possunt. not. quod vox preconis paucis innotescit.
13 ¶ †Ibi p multos dies. nota hic appellari multos dies
14 ter. xxx. dies ie faciunt. ec. ¶ †Ibi alii autem omnibus. not. hic q lite contestata coram delegato potest citatio fieri p edicta.
15 ¶ †In initium lis non cepit. not. q lis incipit initium non per solam libelli oblationem sed per lit. contesta. iudicium vero incip. i ob in ius vocando. vt. ff. de in ius vocando in rubrica. causa vero et controuersia incipit similiter per citationem non expectata litis contesta. nam causa et controuersia sunt ante lit. contesta. et postea. vt. l. causas. § eo. §. i. et l. omnium de peti-
16 tio. heredita. ¶ †Ibi aliud vnius anni spatium. not. quod licet alias instantia duret triennio. vt. l. properandum. C. de iudi. tamen in casu nostro quando actor litem non prosequitur non durat nisi per annum et. xx. dies a die citationis facte de
17 actore vt in litera patet. ¶ †Ibi et veritate. subtiliter not. q absente actore per contumaciam reus potest lite non contest. facere testes examinari si in se onus probationis subire velit
18 ¶ †Ibi proferre sententiam. no. sententiam ferri lite contesta-
19 ta. et sic pz q actore absente contrahit hermodicium. ¶ †Ibi quos propter litem. no. q contumax cum ad iudicium venit non
a dz audiri nisi primo omnem sumptum resarciat quos presens
20 propter litem sustinuit. †Et per hoc patet q non solum expense procuratorum et aduocatorum reficiuntur verumetiam expense citationum notariorum et itineris. item not. C. de iudi. l.
21 sancimus. ¶ †Ibi interrumpere voluerit. no. q qui semel actionem proposuit et eam dereliquit et postea eam resumpsit ad iudicium veniendo et eam iterato dereliquit cadit ab omni sua actione quoniam non dicitur prosecutus ob hoc solum quod ad iudicium venit. et hoc not. pro questione statuti dicentis q appellans infra. xx. dies causam appellationis prosequi teneatur quoniam non intelligitur prosequi solum veniendo ad iudicium. sed necesse est vt emanet citatio et procedat in causa ad vlteriora. et hec not. glo. in. l. sua. §. illud. C. de temp.
22 appel. dixi in. §. audient. § de iudi. ¶ †Ibi amicabili compositione. no. q propter amicabilem compositionem vel conuentionem dicitur res finiri vt patet ex hac litera coniuncto ver. finire quod est. J. et sic videtur hic casus coniuncto ca. exceptio. de exceptio. li. vi. q exceptio pacti de non petendo impedit litem contesta. nam omnis exceptio rei finite impedit contestationem vt ibi patet. sed per pactum de non petendo lis finitur vt. hic ergo impedit litis contesta. quod credo quando pactum de non petendo interponitur super eo quod iam in iudicio deuenit prout loquitur hec constitutio. et ad idem facit. C. de vete. iur. enucle. l. ij. circa fi. amicali pacto sopita finientem pactum de non petendo interponitur super eo de quo non est lis non impeditur contestatio. ratio qz exceptio pacti de non petendo est peremptoria sed peremptoria non impedit contestationem quod apparet q demum post litem conte. dz opponi. l. peremptorias. C. sen. rescin. non pos. alias sequeretur q cum omnis actio ex quo producitur exceptio peremptoria habeat perimere negocium et sic litem finire q ois exceptio peremptoria impediret litis conte. quod est falsum vt ex predictis pz. an autem exceptio prescriptionis impediat litis conte. no. plene per Ja. de are. in. l. emptor. C. de prescri. long. tep. Et que dicatur exceptio rei finite. vide tex. no. in. l. cum querebatur. ff. de iudi. Summus expediti de notabilibus. l. nostre veniond apparatum. ¶ Oppo. q quis non cogatur in actione semel proposita vsqz ad fi. persistere. nam video q vsqz ad contestationem licitum est actori actionem mutare et emendare. vt. l. edita. C. de eden. ergo patet q quis non cogitur persistere. Huius timore dixit Azo hic super ver. libello q illa lex est correcta p hanc constitutionem et hanc opi. tenuit glo. hec. et. d. l. edita. sed sm hoc patet q hodie libellus non potest mutari nec emendari etiam ante litis contestationem. Odo. tenuit contrarium imo possit fieri mutatio dicens se plures hic obtinuisse contrarium p. l. cum fundo in fi. ff. de vi et vi arma. ad hanc contestationem respondet q loquitur indifferenter quo casu cogitur actor vsqz ad finem persistere. sed. l. edita. loquitur in prosequente volente actionem mutare. vnde iste casus non sunt aduersi sed diuersi si bene inspiciantur. Petrus de bella. respondendo glo. opinioni dicit q hodie illa. l. est correcta per hanc constitutionem assignat rationem quia incontinenti libello proposito et facta citatione rei intelligitur facta ex parte actoris quedam contestatio. ergo mutatio est prohibita quia ius est quesitum reo per libelli porrectionem et citationem de eo factam. Nec obstat. l. cum fundus. vbi dicitur quod ille qui agit rei vendicatione potest agere interdicto. nam non loquitur in mutatione sed in cumulatione secundum eum. et idem tz Cynus in. l. edita. le-

a ¶ Non dz audiri contumax in prima citatione si comparet in secunda an condenetur in expensis factis in prima. hic est casus q sic in ver. si vero intra. et in auf. q semel. C. quo et qn iudex. sed certe hic loquitur qn qs fuit citatus tribus edictis et in omnibus fuit contumax et comparuit in termino peremptorio vel infra annum quo casu dz in oibus expensis condenari vt hic et i d. auf. q semel. et C. de iudi. l. sancimus sz qd infra loquitur qn qs fuit contumax in prima citatione et postea comparet in secunda an deberet condenari in expensis factis in prima. et dic q sic. et ita tenent docto. C. de iudi. l. sancimus in. viij. q. Jaco. de are. tz contrarium et est gl. ord. q econtra. cum dicto doctorum et tra. de pena. c. quod contra falsas. in. v. gl. et de peni. c. ij. l. xxiiij. di. c. morantur. et. iij. q. v. de il licita. vide que not. per alex. de imol. in. l. i. §. io vl. ff. si quis ius di. non ob temp. vbi et p bar. in. iij. colu. ver. quero an ad hoc. et bal. in. l. sancimus. C. de iudi. v. q. et in addi. ad spec. in ti. de expen. ver. etiam prima vbi et vide spec. in. §. si ante. et Spe. in ti. de contuma. §. fin. vers. sed pone. et Bar. in. l. contumacia. §. contumax. ff. de re iudic.

quendo Pe. Tu dic quando quis vult mutare actionem recedendo ab ea totaliter et aliter agere et tunc si de suo tantum preiudicio agitur potest indistincte vsqz ad sententiam et ita est casus in. l. post. § litis. C. de pac. ratio est quia non solum instantie renunciat sed cause ideo autem dixi si de suo preiudicio agitur quia si ageretur de preiudicio rei vt quia interest rei vt cause non renuncietur pro eo qz forte reus est in calculo ferende sententie et sententia dz ferri contra actorem et actor dz condemnari reo in expensis tunc etiam cause non posset actor renunciare inuito reo. vt. d. l. edicta. ibi prout edicti perpetui ec. Si autem actor vult solum ab actione proposita recedere non autem causa tunc aut vult recedere ab actione differendo et permittendo labi tempus instantie et non potest reo inuito imo reo postulante cogitur litem prosequi vsqz ad finem sm formam huius constitutionis aut vult recedere ab actione proposita mutando actionem verbigratia quia primo proponebat actionem ex locato. nunc vult proponere actionem ex comodato et tunc ante litem conte. potest facere. vt. d. l. edita. et in hoc illa. l. non cogitur post litem vero contestatam non vt ibi et est ratio quia in contestatione quasi contrahitur. vt. l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. et ideo vigore dicti quasi contractus potius q vigore contesta. actor est obligatus ad prosequendum litem merito eam cogitur prosequi vsqz ad fi. Et predicta. l. q ante lit. contesta. habeat mutatio locum vendicant sibi locum quando actiones sunt tales que non tolluntur electione vt in exemplo proposito. Si autem electiones tollerentur electione tunc etiam ante lit. contest. nullo modo potest fieri mutatio quia per electionem preclusit actor sibi ius aliam actionem proponendi. vt. l. i. C. de fur. cum si. Et hoc modo limitatur. l. edicta. l. q mutatio ante lit. contest. nunq habeat locum in electionibus que electione tolluntur quod credo verum indistincte si actio electa et proposita erat competens. Si autem erat incompetens bene habebit locum mutatio quia non intelligitur renunciasse competenti p electionem incompetentis. ff. de mortis. testa. l. mater decedens. Nec ob. dictum P. e. q incontinenti libello proposito ex parte actoris intelligatur facta contestatio qz illud est falsum. nam sm hoc in eadem causa ex parte vnius fieret duplex contestatio contra. l. j. de litis contest. Item qz stipulatio fit p contestationem. s. per interrogationem precedentem et sequentem responsionem. vt. d. l. j. et hoc apparet ex vi verbi quia tantum est dicere contestatio quantum simul attestatio quia simulatas non cadit inter absentes. vt. l. j. ff. de verb. ob. ergo ec.
23 ¶ †Ex predictis igitur pz q. l. edicta p hanc constitutionem non corrigitur quia illa loquitur in mutatione hec in differente. Item ex predictis pz limitatio illius. l. j. quando locum hz mutatio predicta autem locum habeat in mutatione actionis ciuilis ad ciuilem. Sed quid si proposui ciuilem nunc volo eam mutare proponendo criminalem an possum. Breuiter veritas est q vbicunqz absolutoria lata in ciuili parit exceptionem rei iudicate in criminali quod talis mutatio non dz admitti. nam cum sup actione mutata debeat pronunciari contra actorem mutantem illa sententia pareret in criminali preiudicium qz iudex pati non dz qz est preiudicium reipublice quod delictum remaneat impunitum. vt. l. cognitur. de officio pre. et de iudi. l. si legimus. §. si filius.
24 ¶ †Sed nunc quero an qui vult mutare actionem renunciando instantie ante litem conte. audiatur. Breuiter dic q non. nam renunciare instantie est similis differenti. l. properandum. §. i. C. de iudi. et l. destitisse. ff. e. sed actionem quis differre non pot inuito reo vt hic ergo ec. Sed quero in fine libelli actor fuit protestatus sibi fore saluum ius mutandi actionem an ex hac protestatione mutare poterit in casu non permisso. qz potestas mutandi non pendet a voluntate actoris sed a iuris dispositione et ideo eius protestatio nihil operatur et pro hoc est tex. in. c. inter dilectos. de fideiusso. Sed contra istas opi. instatur fortiter quod quis possit mutare differendo et mutando prout sibi pls. Video q actor antequam libellum iudici porrigat necessario habet satisdare vel cauere cum iuramento de prosequendo litem. et si postea fuerit probatum iniuste litem mouisse de soluendo nomine sumptuum et sportularum decimam partem litis. vt. § eo. §. ad excludendas in sua ergo potestate esse dz ex quo penam promittit vtrum velit penam soluere an vero actionem mutare vel differre. vt. l. si pacto quo penam promittit. C. de pac. Sol. nego hoc. nam ista pena promittitur in casu in quo probetur actorem fuisse prosecutum litem iniustam sed differendo vel mutando non apparet de iniustitia cause sed de prosequendo. ideo actor cogatur prosequi secundum tenorem huius constitutionis. Predicta autem locum habent in mutatione, emendatio vero est permissa de iure florum de iure. C. et omni iure. quoniam p emendationem non mutatur actio nec causa sed eadem lis prosequitur de iure

florum

ctorum.probatur in.l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxa.de ta te.C.in.d.l editi.nec hic fit mētio de emēdatione.Op.dixi q quelibet dilatio dz esse .x.dierum contra quia.tātū.vi.l.per internalla.C.de iudi.C.quomodo et quando iudex.l.cōsentaneum.Quidam dixerunt q ille leges sunt correcte.per hanc constitutionem.et hanc so.tz glos.hic et ibi.et hoc approbauit Jo.sed istud non videtur verum:q.l.cōsentaneum.et.l.per internalla.si recte inspiciantur loquuntur in reo absente hec constitutio in actore absente.ergo hec constitutio illas leges non mutat.qd non est contraria sed diuersa et cuitāda est legū correctio.vt.l.precipimus.et auth.quas actiones.Al.tamē in opi. prima se firmat et assignat rationem q non dz licere actori q non est licitum reo,vt in reg.iur.sed si actor citatur per internalla.xxx.dierum.ergo reus similiter est citādus ppter equalitatem iudiciis seruandā.¶ Ego pro nūc credo q ille.l.consentaneum.et.d.l.p internalla.non corrigunt q loquunt in reo.

25 hec aūt oia in actore,ergo etc.vt dictum est.¶ † Nec ob.ratio glo.q actori nō est licitū qd est licitū reo q fallit hic pro eo q actor grauatur in alto et reus releuatur ab alio.nā actore absente etiam ante lit.conte.fert diffinitiua contra eum vt infra patebit:sed contra reum non.et ideo actor dz in hoc releuari.s. q maioris temporis dilationem habeat.vt.l.eum qui.ff.de iniurā.Nec obst.q equalitas in iure dz seruari q concedo vbi potest obseruari sed hic non potest q induceretur legum correctio obseruando quod esse non dz vt dictum est.Sed tūc incidenter quero si ista dilatio.xxx.dierum possit abbreuiari videtur q non q tempus est legale datum sine iudicātis ministerio ergo etc.Contrarium determinat glos.per.l.nonnunq. ff.de iudi.et bene.et de istis temporibus legalibus et in iudicialibus an possint p iudicē abbreuiari no.plene p Dy.in.c.indultum.de reg.iur.lib.vj.Item qd dixi q delegatus principis citat p edicta contra.C.de iudi.l.sanci.in fi.A.de exhibēd.reis.§. si vero etiam.ff.de iudi.l.si interpella.§.i.Solu.quidam dixerunt q speciale est in delegato principis cum locum ordinarij iudicis teneat in.l.a iudice.C.de iudi.hec sol.non est bona.nā J.in ver.si vero.videtur delegare delegato principis potestatē citandi p edicta.Ideo dic quod delegatus principis post litē contesta.citat per edicta vt in princip.§.ante lit.contesta.vero non citat ipse p edicta sed citabit delegatus suus.et hoc innuit glo.supra ver.ad competentem.Hodie vero dicit glos.in vers. preconium.q non veniunt istis edictis sed iste tres citationes fiunt ad domum citati nec dz ire preco per plateas cridādo sz tantummodo ad domum citati qd no.Ex hoc casu patet q citatio que dz fieri p edicta potest fieri ad domum concor.C.de anna.excep.l.vt perfectius.ff.de excu.tu.l.scire oportet.§.oportet.de ven.insp.l.j.§.denunciare qd intelligo si citatus non reperiretur personaliter alias personaliter citādus est vt.l.an si §. abesse.ff.de dam.infec.et vbi citatur ad domum scedula citationis dz infigi in ostio.vt ibi nota.et ideo de more est in ciuitate Perusij semper dicere in scedulis citationum q citādus citetur personaliter si poterit reperiri alias ad domum sue habitationis.¶ Oppo.dixi q istātia iudicij durat minus triēnio nam aut durabit anno.et.xxx.diebus intelligitur q dictio aliud nō hic implicet put habemus in diuina scriptura crucifixus est Christus et duo alij nequam.vt no.A.vt defun.sue sine. in princi.aut ducabit biēnio et sex mēsibus intelligo q dictio aliud implicet.et sm omnem modum est contra.C.de iudi.l. properandum.§.j.vbi in omnem modum durat triennio gl. fatetur contrarium.Tu dic q aut actor litem prosequitur vel etiam differt sed non citatur vt litem prosequatur sm tenorē huius questionis et tunc regulariter instantia durat triennio vt.l.contraria.Ideo autem dixi regulariter quia fallit in quibusdam casibus sz in omnibus.ll.in quibus reperitur q minori tempore durat prout est exemplum.C.vt tam ciuilis q criminalis.et.C.de decu.l.generali.li.x.A.de admi.§.i.cum simi.Quandoq actor litem differt et citatur sm tenorē huius constitutionis vt litem psequatur et tunc instantia durat anno et tribus mensibus a die citationis sm veram opi.et tunc dictio aliud hic posita non habeb.iplicare.Et aduerte hic de hac dictione quia de eius natura est implicatiua et implicatiue ponitur vbi implicare potest vt.l.cum alijs.C.de secun.nup.J.vt cū de ap.cog.§.aliud.sed vbi non potest implicare propter absurditatem que sequitur tunc non implicat totum sed partem.vt in exēplo illo crucifixus est Christus etc.nam implicatur factum s.q duo latrones crucifixi sunt sicut xps sed non implicatur qualitas ppter absurditatē euitandam ne dicamus christum fuisse latronē quandoq vero ponitur diuersimode et tunc diuersitatē denotat.tex.est in.l.aliam.ff.de noua.¶ Itē op.dixi q lit.cōtesta.reus potest litē examinare sumēdo in se onus probationū ctra nā testes examinari debēt post litē cōtes.vt in.c. quoniam.extra vt lite nō cōtest.no.A.de testi.§.hij vero.Sol.ex parte actoris regulariter nō recipiuntur.vt.d.c.quoniam.nec etiam ex parte rei vbi actor litigat et psequit secus vbi differt vt hic.et.d.§.et hoc not.et hanc materiā examina vt ibi.¶ No. tex.istum dicentem reum posse testē inducere et iudicē pquisita

26 veritate pronunciare.¶ † Et hoc enim patet q in causa ciuili iudex multum laborare debet ad veritatē inuestigādā.Unde in causa accusationis poterit testes ex officio producere nō productos per partē de quo not.in.l.si non defendantur.ff.de pe.¶ Item op.dixi q lite non contest.fertur sentētia.Cōtra quia est speciale in causa appellationis vt lite non contest.feratur,vt.l.si.§.illud.de temp.ap.ergo in contrarium est ius cōmune.et pro hoc est tex.A.de exhiben.reis.§.si vero.Dubius tumore dixerunt quidam qd ista sententia non est diffinitiua.sz absolutoria ab obseruatione iudicij.et idem no.in.d.§.si autē. et.l.properandum.et in hac opi.fuit Bulg.super vers.proferre. Joan.et Mar.dixerunt contrarium imo est diffinitiua.et hec sentit gl.hic super ver.cautione.et hec est veritas quod intelligere verum quando iudici de causa liquet et reus instat vt feratur sententia diffinitiua.secus si de causa non liqueret.vt.A. si autem vel etiam reus vellet potius ab obseruatione iudicij absolui.vt.l.et post edictum in fi.ff.de iudi.Et secundū hoc distingue per te an absente actore possit ferri sententia diffinitiua lite non contestata absente vero reo in causis in quibus lis contestatur et in aliis in quibus quasi contestatur non fertur diffinitiua lite non contesta.vel quasi.vt.d.§ si vero etiam.Sz si quidem contra eum agitur reali fit missio in possessionem rei petite si vero agitur personali fiet missio pro mensura debiti declarati.vt.d.§.si vero.et in.d.auth.et qui iurat que inde sumitur potest etiam veniri contra eum per alia remedia,vt venuat ad causam agendam q poterit poni in banno et multari.

27 vt.l.§.C.de req.reis.¶ † Ultimo not.tex.hic ibi sub examine etc.per hoc patet q quādo res fit sub examine alicuius qd dicitur fieri per eū.et ideo inquisitiones et sentētie que hodie formantur per rectores terrarum sub examine iudicis maleficiorum ita dicuntur fieri per iudices sicut per ipsos rectores. et ideo si iniustitia facta fuit ita tenentur iudices maleficiorū

28 sicut rector sic notaui vobis.C.de decu.l.ille.li.x.¶ † Ultimo dixi q qui secundo litem dereliquit ab actione cadit quero an cadat ipso iure an per sentētiam.videtur q per sententiam q litera loquitur per verba futuri temporis ergo etc.vt.l.criminali.C.de iurisdi.om.iudi.et.l.iubemus.§.sane.de sacrosanc.ec. Gloss.tenet hodie contrarium quia imo ipso iure.et hoc est ex eo quia litera dicit omni.Ex hoc patet q si lex vel statutum p verbum futuri temporis vult aliquem omni iure suo priuari quod semper intelligitur ipso iure non autem per sentētiā, vt hic.et idem si dicetur modis omnibus vel omnino.vt.A.vt de func.seu su.sup glo.Idē si dicat mox statim vel incōtinēti. vt.A.de incest.nup.in prin.et ibi per glo.Itē si lex vel statutum vtatur verbo continente priuationē de sui natura.nam tunc non expectatur sentētia.verbi gratia si lex diceret careat tali, vt.l.prouidendum.C.de aduo.diuer.iudi.ibi foro careat.secus si aliquod istorum verborum non sit.vt.d.§.sane.

¶ Ut neq miles neq federatus. Rubrica.

Cum. Nullus militem vel federatum in domo vel propria possessione tenere presumat contrafaciens a sua dignitate expellitur et eius bona publicātur milites militia priuantur et etiam iudices negligētes.x. libris auri puniuntur et exilio traduntur.hoc dicit totus titulus.Et no.arēgam contra illum qui vtilitatem propriam vtilitati reipublice preposuit.

¶ Ut diuine iussiones. Rubrica.

1 ¶ Propositio pulcherrima quando vnum commune petit ab alio vt in eius seruitio se fatiget.

Nostre. Nulla diuina iussio per aliquē iudicē recipiatur nisi sit sub velata prescriptiōe quorum denotantis inter quos et ad quē iudicem et per quam personam directa fuerit contrafaciens pena.xv.li-

1 brarū mulctatur.h.d.usq ti.¶ † Ibi ideo nisi no.pulchram propositionem quando vnū cōe petit ab alio vt in eius seruitio se fatiget vel vnus diis vel tyrānus ab alio qui eum vult consulere q sz sponat hec verba voluntarium etc.

¶ In medio litis non fieri sacras iussiones. Rubrica.

1 Judex vel arbiter de causa cognoscens non audiat proferentem.
2 Lites qualiter exordiende.

Omnia. Judex de causa cognoscens iudicare et procedere in ea debet secundum ll. non secundum sacras formas et iussiones lite pendente emanantes et sententias principis in scriptis lata nõ potest ab aliquo retractari. hoc dicit vsque ad. §. si vero aliqua. ibi quando scripta. Et hoc tex. sumit hic glo. quod sicut aliorum
a iudicum sententia debet esse scripta et sententia imperatoris.

a ¶ Debet esse scripta. Vide quod no. Spe. in tit. de nulli. sen. §. i. ver. si non valet.

Si vero aliquo. Si super aliqua lite dubitatio fuerit exorta principi denunciatur et secundum eius declarationem vel interpretationem in scriptis editã sententia pronunciatur et si lite pendente corã aliquo iudice ordinario delegato vel arbitro pragmatica forma porrecta fuerit dans formam procedendi vel deci
1 dendi lite pend. † Judex vel arbiter de causa cognoscens non audiat proferentem ipsam alias x. lib. auri pena multatur quam incurrat etiam qui dictam formam mutauerit et sententia lata per iudicem vel arbitrum sm dictam formam citra appellationis remedium est nulla. h. d.

Super hoc. Hec cõstitutio locũ habet in litibus pẽdentibus tempore huius cõstitutionis emanatis non autẽ ad iam decisas porrigitur licet superstit adhuc remedium appellandi. Item in quatuor casibus tantum licitum est supplicare lite pẽdente. s. vt procedat ad iudicium vt iudex ferat sententiam et vt acta edãtur et vt iudex iudicanti associetur. Itẽ vt appareat litis initium scribi debet eius proemiũ. s. anni domini libellus cũ subscriptione cita
2 tio et si. h. d. ¶ † Et no. diligenter hoc principiũ quod ista lex dicit quod appelle habeat locum in causis pendentibus et futuris nõ tñ habebit locũ in causis que pendẽt per viam appellationis ita quod sententia iam erat lata ante legem quia ista pẽdeat appellatio tñ causa per primã sententiã reperitur decisa. Ad decisam autem. s. nunquam porrigitur nisi fiat mentio specialis quod no. Not. quod negociũ recipit initiũ per libelli porrectionẽ no. ad eo. vel dixi. ff. de litig. §. omnem vero.

b ¶ Renunciauit allegationibus. An autem possit quis renunciare probationibus. Vide plene p. d. Fely. in c. si diligẽti extra de fo. cõpe. post princi. ij. col. ver. primus correla. cũ infinitis concordã. ibi per eũ allegatis et limita prout ibi per eum.

¶ Ut cum de appellatione cognoscitur. Rubrica.

1 Lex trahitur ad preterita.
2 Noua lex non trahitur nisi ad futura de sui natura.
3 Renunciare allegationibus suis an quis possit.
4 Dilationes quot dande sint post renunciationem factas per vnam partem ad malitiã superandã.
5 Filio quid relinqui possit ad hoc vt non dicatur preteritus.
6 Filiũ exheredare vel preterire nõ sufficit nisi causa assignet. 7.
8 Carcerari pro debito aliquid possit aliquis.
9 Nullus potest opponere vel alium accusare quod alium testari prohibuerit, nisi opponentis vel accusantis intersit.
10 Furor per visum percipitur.
11 Misericordie opus est alere furiosum egentem.
12 Hereditas cum ad fiscũ vel ecclesiam deuoluitur an teneãtur facere inuentarium.
13 Extraneus institutus in testamẽto priuatur hereditate si testatorem captum ab hostibus non redemit.
14 Casus specialis in quo qui excessit. xviij. annũ licet sit intra. xxv. non restituitur aduersus delictum in omittendo commissum.
15 Restitutio quid operetur.
16 Restitutio in integrum non porrigitur ad alienata.
17 Testamentũ rumpitur preteritione seu exheredatione.
18 Scriptura an possit pro parte valere et pro parte non.
19 Judicantis arbitrio relinquitur vtrum testator fuisset aliqua legata relicturus vel non.
20 Filius si preteritur ex causa falsa per inductionem dolosam per alium factam, an tunc conseruabuntur legata et fideicõmissa.
21 Constitutio seruans legata rupto testamento ex cã preteritionis de qua preteritione loquatur. 23. Et quid conseruet. 30.
22 Jura vetera an sint correcta in preteritiõe filii emãcipati. 25.
24 Filius in potestate si est clericus qui testatur de quasi castrensibus acquisitis post clericatum: an hodie eius testũ ipugnet.
26 Filii fratrum fratribus exequantur.
27 Substitutio an possit vitiari sicut institutio.
28 Fideicommissaria substitutio qualiter conseruetur. 29.
31 Premium ex illo habere quis nõ debet quod nisus est improbare.
32 Testator si filium preterit et Titium heredem instituit et adiecit clausulam si non valet iure testamenti etc. an Titius institutus poterit a filio preterito petere restitutionem hereditatis quarta retenta.

Peruenit. In causa appellationis debet ferri sententia sm. l. que vigebat tempore sententie prime nõ secundum eam que post latam sententiam noviter emanauerit etiam si in. l. noviter emanata dictum fuerit quod trahatur ad preterita. h. d. vsque ad. §.
1 sed hoc presenti. ¶ † Ibi ad preterita no. hoc quod lex trahitur ad preterita iam decisa per sententiam de quibus appellatio pẽdet etiam si in. l. harmẽtio ad negocia preterita trahatur. sed contra illud facit. C. de legi. l. leges. et ff. de legi. l. nõ est nouũ. vbi lex trahitur ad preterita si de hoc fiat mentio in. l. huius timore fuerunt hic opi. in gloss. nam quidam dixerunt quod hic erat speciale hec sol. non est vera quia non potest reddi ratio specialitatis alii dicunt quod verum est quod lex trahitur ad preterita cum hoc in. l. caueatur dum tamen super preteritis non sit iudicium inchoatum quod diligenter no. Ex hoc enim patet euidenter quod licet lex noua dicat trahi ipsam velle ad preteri
2 ta que sunt in iudicio deducta et sic pendẽt. ¶ † Aduerte pro declaratione huius principij nam noua lex non trahitur nisi ad futura de sui natura. vt. l. leges. C. de leg. ff. de nupt. in §. i. col. cum si. adeo quod si actus ante legem fuit inchoatus licet cõsummetur post legem tamen ad ipsam. l. nouam non trahitur vt verbi gratia facta est lex noua quod volens testari adhibeat vij. testes ante. l. titius condiderat testamentum corã. vj. post. l. titius decessit. et sic testamentum non confirmatur certe ad aliud noua non trahitur si post. l. conditam titius non habuit facultatem testamentum mutandi. tex. est. ff. vt noue facte censit. et ibi dixi si tamen. l. dicit quod trahatur ad preterita: tunc trahitur ad preterita. vt. d. l. non est nouum nisi preteritum pendeat quia tunc non refertur ad preterita pendentia casus est hic. Item si in. l. ista dicitur quod trahatur ad pendentia nõ trahitur ad negocia pendentia per viam appellationis que sunt per primam sententiam terminata: vt. ff. ti. i. §. super hoc. Et predicta faciunt ad questionem: dicit statutum quod quicquid bannitus voluerit exire de banno soluendo. xx. cancelletur de banno postea superuenit aliud statutum quod volens se facere de banno cancellare soluat centum, an illud statutum secundum porrigetur ad bannitos ante videtur quod non: quia. l. non trahitur tantum ad futura non autem ad preterita, vt dictum est. Contrarium determinat Jac. de are. licet quidam bononienses consuluerint contrarium vt ipse refert in. d. l. leges. Ratio est secundum eum quia secundum statutum dat formam exceptioni banni. et ideo porrigitur ad bannitos preteritos qui volũt se cancellari de banno.

Sed hoc. ¶ Hinc sumpta est aut. iubemus. C. de iudi. breuiter. h. d. Postquam vna pars renunciauit allegationibus alia cogi debet. l. xxx. dies proponere quicquid velit et si hoc non fuerit ad omnem eius malicia superandam duo menses dari debẽt quibus elapsis iudex debet ferre sententiam legibus consonantem. h. d. vsque ad. §. aliud quoque.
3 ¶ † Not. ex isto tex. quod quis potest renunciare allegationibus suis et hoc est verũ in ciuili in criminali autem non: vt. l. ad dictos. ff. de appel. Sed quero an ille qui renunciauit allegatio
b nibus [b] possit postea producere instrumentum et testes. Glos. hic dicit quod instrumenta non possunt produci nec allegationes: sed bene possunt produci testes quod renunciatione facta testes producantur nihil operatur, vt. ff. de testi. §. si vero multi. vbi litera dicit aperte quod post renunciationem testes producuntur nisi testificata sint vidicta. Contrarium not. glo. in aut.
4 iubemus de quo ibi per Cy. et dixi in. d. §. quod vero. ¶ † Ultimo no. quod post renunciationem factam per vnam partem ad malitiam superandam tres dilationes dande sunt quarum quelibet sit. xxx. dierum. et secundum hoc patet quod non ob. l. fin. ff. de ferijs. vbi due dilationes sunt dande quia alio casu loquitur si recte inspiciatur. vt hic no. Sed pone renunciauit vna pars allegationibus alia pars facta renunciatione infra dilationem sibi datam testes et instrumenta producit. an ille qui renunciauit poterit vti beneficio illius dilationis vt non obstante renunciatione possit iura sua producere videtur quod sic quia dilatio data parti est communis adeo quia alia pars non obstante quod ei non debet vel possit dari dilatio potest iuribus suis vti. s. dilationem datam aduersario. vt. l. perẽde. C. de tempo. in integ. resti. Contrarium credo per hunc tex. et hoc operatur effectus renunciationis que est fortior quam alia denegatio iuris productorum inducta per. l. sine renunciatione par tiret ratio quia hoc operatur suus consensus expressus et est quod sibi imputetur.

Aliud quoque capitulũ. ¶ Hinc sumpta est aut. non licet. C. de libe. prete. et breuiter hoc dicit. ¶ Non ista parentibus

tibus vtriusq; sexus filios vtriusq; sexus preterire vel exhere-
dare sine causa iusta inserta. Cause autē in hoc. §. numerantur
ꝛ sunt. xiiii. Rupto tamen testamento cetera manent firma et
quid debeat esse de bonis parentis per filios testari prohibi-
ti. Et de bonis parentis furiosi a liberis vel cognatis non gu
bernati ꝛ de bonis parentis capti ab hostibus non redēpti et
de bonis parentis habentis filios hereticos cum ipse parens
est orthodoxus vel hereticus tam ex testamento ꝙ ab intesta-
to in hac cōstitutione disponitur. De primo vero in ver. si quē-
libet de predictis vsq; ad ver. si preter voluntatem. De secun-
do in versi. si quis de predictis vsq; ad ver. si autem per libe-
ros. De tertio in. d. ver. si autē vsq; ad ver. si quis de parenti
bus. De quarto in. d. ver. si quis vsq; ad. §. sine igitur omnes.
5 ¶ † Ibi nec si per quēlibet. Not. ꝙ non sufficit filio relinqui
quantum ad hoc vt non dicatur preteritus nisi relinquatur
iure institutionis. ꝛ ideo patet per hoc tā iura antiqua ꝙ in-
ra. ff. ꝛ ꝙ auk. correcta esse que dicebant sufficere relinqui filio
quoquo relicti titulo vt in auten. de mona. §. si vero filios. de
trien. ꝛ semis. §. i. vnde sumpta est auk. nōmissuna. de inoffic. te.
6 ¶ † Ibi ꝛ ipsa nominari no. ꝙ non sufficit exheredare vel p̄-
terire filium nisi ingratitudinis causa nominatim inferatur.
7 Fallit in causa heresis. vt. i. eo. §. si quis de parētibus. ¶ † Itē
no. ex hoc tex. ꝙ pater non potest filium preterire assignando
iustam causam nominatam. ꝛ hoc colligitur ex isto principio
coniuncto. §. sine igitur omnes. i. eod. Ibi testamentum suam
firmitatem habere decernimus. Item ex hoc tex. patet ꝙ licet
olim preteritio matris ꝛ materne linee haberetur pro exhere-
datione adeo ꝙ filius preteritus non poterat dicere testamen
tum matris nullum sed debebat agere querela inofficio. testa.
vt. C. de inoffi. testa. l. filiam preteritam. Tamen hodie si ma-
ter vel de materna linea preterit descendētem sine causa testa-
mentum est nullum ipso iure. ꝛ hoc tenet glo. hic. ꝛ. i. §. sine igi
tur super versi. nullum. ꝛ ideo. l. filiam per hunc. §. est correcta
hoc tenet etiam glo. in. d. l. filiam.

Causas. Ibi aut cōcubine nota ꝙ cōcubina patris
mei non dicitur mihi nouerca sed tantum
modo eius vxor.

Si quemlibet. ¶ Ibi vel p persona. nota di
ligenter modum loquēdi cum
dicimus aliquis detinetur in carcere pro persona nam vera
est hec oratio si detineatur ꝙ debeat perdere personam siue
non, pure ꝙ non detineatur pro debito. Ex hoc patet quia fi-
lius exheredari debet pro eo quia non fideiussit pro patre de-
tento. Sed nō est dubiū ꝙ si pater sufficit in casu perditionis
psone ꝙ filius non possit exheredari quia si vellet fideiubere non
posset nam vbi tractatur de perditione persone quia non de
relinqui fideiussoribus. vt. l. i. ff. de custo. reo. ergo patet quod
hic detinebatur pro maleficio pro quo nō erat pena persona-
lis imponenda. Et hoc ad ad statutum dicēs quod detentus
in carcere pro persona non sit relinquendus fideiussoribus:
nam nullus detentus pro alia causa ꝙ debiti poterit fideius-
soribus relaxari ꝛ hoc est verum de iure communi sed atten-
to vsu loquendi quem intueri debemus. vt. ff. de verbo. signi-
fica. l. auunculis. de fundo instru. l. cum de lanionis. §. asinam
molendinariam relaxari debebit si vero tractat de perditio-
ne persone vel membri illum enim vulgariter appellamus p
persona detentum qui debet perdere personam vel mēbrum.
8 ¶ † Ibi vel debito. nota hunc casum quod quis potest carce-
rari pro debito. ꝛ hoc tenet gl. in. l. i. C. qui bo. ced. pos. faeit. l.
fin. ff. que in frau. credi. vbi loquitur de frauda tore qui penam
carceris non euitat etiam si cedere velit bonis. sed contra hoc
facit. l. obesse. de actio. ꝛ obliga. vbi quis nō incarceratur pro
debito priuati sed ibi loquitur in carcere priuato ꝛ non pu-
9 blico. ¶ † Ibi vel qui lesionem not. ꝙ nullus potest oppone-
re ac ce alium accusare ꝙ alium testari prohibuerit nisi oppo-
nentis vel accusantis intersit vt quia sit successurus ab intesta
to vel aliquod legatum consequi. Et hoc tenet glos. hic quod
not. ꝛ que sit pena testari p̄hibētis. dic vt in gl. sup ver. leges.

Si alicui. ¶ Hinc sumpta est auten. si post. xxv.
an. C. de inoffi. testa.

Si quis de predictis. ¶ Hinc sum-
pta est autē. li-
beri furiosi. C. de episco. audi. ideo summa hūc versi. sz tenorē
10 illius auk. vsq; ad ver. si vnū de predictis. ¶ † Ibi aliqs vide-
rit nota hunc casum expressum ꝙ furor per visum percipitur. ꝛ
ideo si testis interrogatur si titius erat furiosus. dicit ꝙ sic quia
vidit eum furentē iste testis probat casus est hic potest ꝛ alio
modo probari probando verba que ipse dicebat que solis fu-
11 riosis ꝛ fatuis congruebant. vt. l. pe. C. de condi. insti. † Ibi et
pro misericordia not. hunc casum ꝙ opus misericordie est ale

re furiosum egentem ꝛ sic est casus ꝙ legatum alimentorum
relictum egēti est ad pias causas pro hoc. C. de nego. gest. l. si
alimenta. ꝛ. l. i. C. de nup. ꝛ. l. cum patrem. secus si diuiti relin-
queretur. C. de sacrosan. ecc. l. illud. ꝛ. ff. ad leg. fal. l. hereditа-
rium. alia vero que hic summantur dic vt in glo.

Si vnum. ¶ Hinc sumpta est auk. si captiui. C. de
episco. ꝛ cle. ꝛ ideo summa hunc versic.
12 vsq; ad versi. si quis parentibus sm tenorē illius ¶ † Ibi in-
uētario. no. hic argumentum optimum ꝙ quando ex priuile-
gio vel ex alia causa hereditas ad fiscum vel ecclesiam deuolui
tur quod tenetur facere inuentarium vt quelibet extraneus
si tamen non faceret posset restitui equiperando minori sicut
enim minor restituitur. vt in. §. pupillos. de here. ꝛ fal. eadem
pone ecclesia ꝛ ciuitas. vt. C. qui. ex cau. ma. l. pen. ¶ Ibi ani-
me piissima no. piissime expendi quod expenditur pro anima
defuncti. ꝛ sic est hic casus questionis notate in. l. si quis titio.
de lega. ii. quod relictum pro anima dicitur relictum ad pias
13 causas. ꝛ illa glo. non est alibi. ¶ † Ibi ꝛ illa sciens not. ꝙ ex-
traneus institutus in testamēto priuatur hereditate si captus
ab hostibus non redemit ꝛ sciuit se in eius testamēto institu-
tum. In dubio tamen presumitur ignorantia quia heres non
presumitur scire testamētum defuncti vt. l. eius qui. si cer. pet.
nec etiam codicillos. vt. l. nec est ferendus. ff. de transac. ꝛ igno
14 rantia semp presumitur. vt in regula iuris apparet. ¶ † Ibi
qui octauum ꝛ decimum no. casum specialem in quo qui exces
sit. xviii. annum licet sit infra. xxv. non restituitur aduersus de
lictum in omittendo commissum regulariter autem est con-
tra. vt. l. si. C. si aduer. delictum no. in. l. auxilium. ff. de minori.
¶ Ibi mobiles ꝛ immobiles no. casum specialem in quo mi-
nor. xxv. ann. si est maior. xviii. potest alienare sine decreto sua
bona mobilia ac immobilia. ¶ Ibi ratos habere. not. hic ca-
sum specialē in quo sine mandato potest quis alienare rē alte-
rius ꝛ dominus alienationē ratam habere cogitur. s. pro redi
mendo eum de captiuitate quod no.

Si quis. ¶ Hinc sumpta est autē. idē de nestoria-
nis. C. de here. ꝛ ideo istum ver. vsq; ad. §.
15 sine igitur. summa secundum illam auten. ¶ † Ibi vt nullam
de fructibus no. istum textum ꝙ si bona tua ad me deuenerint
ꝛ per viam restitutionis debeo tibi restituere bona quod non
debeo tibi assignare rationē fructuum vel gubernationē me-
dii tēporis ratione predicta. vnde restitutio non operatur ni-
si quantum ad habēdum proprietatē ꝛ possessionē non autem
16 quantum ad fructum. vt hic. ꝛ. d. autē. idē est. ¶ † Itē ex hoc
tex. patet ꝙ restitutio in integrum non porrigitur ad aliena-
ta. vt hic dum dicit in statu in quo inuēta fuerunt. Idē in. d.
autē. idē est. C. de repu. here. l. si. p glo. ꝛ Cy. in. l. gallus. §. ꝛ quid
si tantum. ff. de lib. ꝛ posthu.

Siue igitur. Ibi monstrauerint not. ꝙ causam
ingratitudinis heres monstrare te-
a netur licet in testamēto fuerit inserta [a] olim incūbebat onus
probandi filio se non fuisse ingratum. Et hinc sumpta est au
tē. que est ibi ¶ Et aduerte ꝙ aut filius p̄teritur a matre vel
materna linea aut preteritur a patre vel paterna linea. Si pre
teritur a matre vel materna linea olim siue esset causa inserta
siue non filius non dicebat testamentum nullum sed tentta
bat querelam vt. l. filiam. C. de inoffic. testa. Hodie vero si est
preteritus sine causa apposita dicit testamentum nullum vt
hic. ꝛ. i. eod. §. aliud. Aut est preteritus cum causa incerta ꝛ ve
ra. ꝛ tunc ratum est vt hic. ¶ Si vero preteritur a patre vel pa
terna linea. ꝛ tunc aut preteritur filius iam natus aut in po-
testate aut emancipatus. si in potestate positus tunc olim nec
cum causa vel sine causa poterat preteriri. sed debebat exhere
dari ꝛ aliter testamentum erat nullum ipso iure. vt. l. maximum
vitium. C. de lib. prete. ꝛ. l. i. ꝛ. ii. eo. titu. si tamen filius volebat
dicere testamētum nullum non aliter. vt. l. filio preterito. ff. de
inin. testa. ꝛ. l. ii. ff. de except. rei iudi. hodie vero distinguitur
per omnia vt in matre. Nam aut est preteritus sine causa ex-
pressa ꝛ dicit testamētum nullum aut cum causa expressa ꝛ ad
vera ꝛ intētat querelam. vt. i. eo. §. aliud. ¶ In glo. super ver.
nominatum aut est preteritus cum causa expressa ꝛ vera ꝛ non
intentat querelam ꝛ non dicit testamētum nullum vt hic si ve
ro fuit preteritus emancipatus sine causa vel cum eā non vera
tunc ꝛ olim ꝛ hodie intētat contra tabu. vt. l. filium. ff. de con-
tra tabu. quia in hoc nō est sublata differentia inter filiū emancipatum
ꝛ patrie potestatis. vnde hodie plus est filius in potestate quā
emancipatus. quia filius p̄teritus sine causa dicit nullum ipso iu
re. cum causa vero intētat querelā. emancipatus vero sine cau
sa intētat cōtra tabu. ꝛ sic testiū est aliqd. si vero p̄teritus post
humus interim anteꝙ nascatur testiū est aliqd postea vero rum
pitur ꝛ dicit nullum ꝛ olim ꝛ hodie sine cā sit inserta siue non.

a ¶ Fuerit inserta. Nota cām exheredationis vel p̄teritionis debere nominatim inseri in testamento ꝛ ab herede p̄bari ꝛ de hoc vide ꝙ not. bal. in. l. si. C. de lib. p̄te. et in. l. i. ꝛ. iiii. q. eo. tit. ꝛ bar. etiam in. l. iii. §. filius. ff. de libe. ꝛ posthu. vbi est gl. ordi.

ꝛ est ratio qꝛ in posthumis non cadit ingratitudo merito nõ
validat testamentum posita causa.l.i.C.de ordi.iudi.C.de post
17 hu.here.insti.l.i.C.de testa.mili.l.si cum. ¶ †Ibi tutoris da-
tiones no.ꝙ licet testamentum rumpitur pteritione siue exhere
datione.cetera manẽt firma legata ꝛ fideicõmissa libertates
ꝛ dationes tutoris.de quo vide Py.in.l.i.ff.de vulg.ꝛ pupil.
18 subsi. ¶ †Ex hoc infertur ꝙ scriptura pot. sit pro parte vale-
re ꝛ pro pte nõ.ꝛ est ratio qꝛ capitula sunt diuersa.simile ha-
bes in.l.si ex falsis.C.de transac.ꝛ de lati.liber.tol.l.i.in fi.alias
secus est.vt.l.etiam de iniuno.ꝛ.l.publia.§.si.ff.deposit. ¶ Ex
hoc.§.sumpta est auté.C.de libe.prete. Ad cuius inuestigatio
nem procedo hoc ordine. Primo vt inuestigemus casus posi
tionis. Circa qđ Azo.in summa de inof.test.dicit ꝙ dꝫ poni
casus quando pteritus est filius vel exheredatus nulla inser-
ta causa.ꝛ hanc casus positioné multi sequũtur vt.j.patebit.
Alij ponunt casum econtra cum filius est pteritus vel exhere
datus causa nominatim inserta.que aũt casus positio sit ve-
rior.j.patebit. Jtẽ diuersimeanꝰ.qꝛ qdam glo.ꝛ doc.eã sequen
tes dicunt ꝙ hic dꝫ poni casus in pteritione ꝛ exheredatione
paterna assignantes rõné quare nõ hꝫ locum in exheredatio
ne materna qꝛ materna linea non exheredat. ¶ Alij ponunt
casum simpliciter.s.ꝙ hic ponatur casus indistincte prout lite
ra iacet.siue per matrem nat exheredatio vel pteritio vel p pa
tré ꝛ istorũ casus positioné teneo qꝛ vera est vt infra patebit.
Pmissa casus positione venio ad contraria. ¶ Op.ꝛ videtur
ꝙ rupto testaméto pteritione vel exheredatiõe nihil debeat
vt.l.i.C.de posthu.heredi.insti.vbi nihil debetur rupto testa-
méto agnatione posthumi. Pe.dixit ꝙ hec auté.corrigit illã
ꝛ hoc tꝫ glo.in.l.contraria.dũ illud contrarium tẽdit ad ima
giné illius puncti vtrũ hec cõstitutio habeat locũ in preteri-
tione posthumi. Glo.l.contrarie.vt videtur tꝫ ꝙ nõ.ꝛ expres-
sius in.l.gñaliter.§.testaméto.ꝛ.l.si pater.in pñc.ff.de fideicõ.
lib.C.de codi.l.i.ff.de cap.l.bona.§.si.de testa.tute.l.i.de leg.ij.
l.si quis testõ facto hoc tꝫ Pe.ꝛ Jac.de are.vt refert in.d.au-
tenan primo contrario. Et pro opi.istorũ doc.ꝛ glo.facit tex.
huius constitutionis qui loquitur generaliter non faciendo
mentionem de posthumo vel iam nato vt.l.j.§.generaliter de
lega.prestan. Jtem quia lex parificat posthumum ꝛ iam na-
tum.vt.l.maximum vitium.C.de lib.prete.sed in iam nato iu-
ra antiqua corriguntur que dicebant legata nõ teneri rupto
testaméto ex causa pteritionis vel exheredatiõis.ergo in post
humo dꝫ esse correcta hoc etiam probatur ꝛ allegatur qꝛ olim
cum testamentum rumpebatur per contra tabu.debebantur
legata ceteris personis per edictum de lega.prestan.ꝛ non fie
bat distinctio vtrum esset posthumus vel iam natus.vt.l.pri-
ma de lega.prestan.ꝛ.l.prima de contratabu.ergo nec hodie
dꝫ adhiberi distinctio inter posthumũ ꝛ iam natum,alij di-
xerunt totum contrarium.scilicet quod lex contraria non cor
rigatur ex eo quod loquitur in posthumo hec autem constitu
tio loquitur in preteritione.ꝛ hec videtur esse opinio Azo.q
recitatur per gloss.in dicta autenti.ꝛ assignat rationem quia
quando posthumus preteritur testamentum interim est ali-
quid ergo legata ab institutione pẽdent mutata igitur insti-
tutione mutari debet ꝛ rumpi legatum ab eo dependens naꝫ
sicuti capite languente omnia membra languent,ita languen
te institutione que est caput omnia legata languent. ¶ Po-
test sua opinio ꝛ alijs rationibus cõprobari primo sic in hac
constitutione non fit mentio de posthumo ergo non extenda-
mus ipsum ad posthumum propter vitandam legum corre-
ctionem.vt.l.sancimus.C.de testa.ꝛ.l.precipimus cum simili.
hanc opi.sequebatur Ray.de forli. Sed cõtra opi. Azo.facit
summa quã ipse ponit in preallega.summa dicit enim ꝙ aut
hoc non hꝫ locum in posthumi preteritione facta sine cã ergo
pe necessitate includit ꝙ habeat locum in posthumi preteritio
ne cum in posthumo non sit causa preteritionis vel exhereda
tionis.vt.l.si quis in fino.§.leges.C.de inoffi.testa.opi.tamen
Azo.sequebatur Jaco.but.s.ꝙ non habeat locum in preteri-
tione posthumi.quia tex.dicit ꝙ ex causa preteritionis vel ex
heredationis ergo locum hꝫ cũ preteritio vel exheredatio sit
cũ cã sed in posthumo non est dare cãm ergo ꝛc. Bar.in.d.au
té.legẽdo volens concordare opinio.predictas dicebat ꝙ aut
testator sciuit vxoré pregnanté ꝛ vera sit opi. Placé.ꝙ.l.con-
traria corrigatur ꝛ ꝙ hec cõstitutio locũ habeat in preteritio
ne posthumi p.l.si cũ vel in vtero.C.de testa.mili.ꝛ.l.qui iure.
ff.de testamé.mili.vbi pteritione facta p militem de filio quez
ignorabat habere habetur pro exheredatiõe adeo ꝙ testũ est
militia ipso iure licet aliꝰ cũ sciebat se hẽre habeatur pro exhe-
redatione.vt.l.sicut.C.de testa.mili. Eadem ergo rõne qñ pte-
ritur posthumus quẽ testator ignorabat se hẽre legatũ irritat
secus cũ ipse sciebat hoc etiã probatur p rationem difficilem

sm eã.dicit enim ꝙ donatio inter viuos maiori vellẽ firmitate
ꝙ legata cũ duorũ cõsensu conficiat.vt.l.absenti.ff.de do.sꝫ in
donatione reperitur ꝙ p natiuitaté filiorũ reuocat.l.si nunqꝫ.
C.de reuocã.dona.ff.de pac.l.tale pactũ.§.fi.ꝛ no.j.de iniuié.
dona.in pnc.ergo multomagis reuocari debent legata cum
tante firmitate nõ subsistat,pro hoc ipse dicit esse casum in.l.is
qui in fi.de iure codicil.ꝛ sm hanc opi.idé dici dꝫ in filio iam
nato preterito quem testator se ignorabat habere.s.ꝙ legata
nõ debeant rupto testaméto per preteritioné talis filij. ¶ Sꝫ
ista sua opi.directo videtur salua sua reuerẽtia contra casum
l.quam allegat p se.nã in.l.si is qui allegata p eũ filius quem
testator ignorabat se hẽre fuit preteritus.ꝛ tñ legata relicta de
bẽtur lꝫ non oĩa ab instituto a quo nõiatim reliquerat.sꝫ pro
parte a pterito ergo ptꝫ ꝙ nihil operatur ignorantia qñtũ ad
prestanda legata dumdum.si aliquid operetur legata dimidue
nullatenus teneantur.ꝛ tñ illa lex aperte dicit contrarium.pro
hoc etiã videt casus in.l.q grani.C.de iure codi.ꝛ.l.si quis cũ
nullũ.ꝛ.l.ab intesta.co.ti.in quibus pteritus fuit posthumus
vel quẽ testator ignorabat se habere ꝛ tñ libertates debẽtur ꝛ
etiã alia legata ergo patet ꝙ ignorãtia in hoc nihil operatur
non ob.rõ quã ipse fecit de donatione qꝛ illud pcedit qñ dona
tio fuit immensa.ꝛ sic est verisimile ꝙ donans non donasset si
credidisset se filios suscepturũ,at in casu proposito legata non
fiebant de tota hereditate.ideo ista ratio non procedit.qd
dicemus dubium est propter opi.multorum docto. Finaliter
dici potest ꝙ ista constitutio habeat locũ in preteritione pos-
humi qñ testator se sciebat habere sed qñ ignorabat vel etiam
erat filius natus ꝛ similiter ignorabat cũ hẽre tunc debemus
distinguere qꝛ aut legata sunt tot ꝛ ita magna ꝙ verisimile est
testatorem ea nõ reliquisse si sciuisset se filium habere.ꝛ tunc
alia legata non conseruantur per hanc auť.ꝛ hoc probatur p
d.l.is qui in exemplo.de legato indiuiduo ꝙ testator non fue
rat relicturus ab intestato si credidisset se habere filium quem
preterierat vbi tex.dicit ꝙ non debet prestari per institutum.
¶ Si vero legatum non erat ita magnum ꝙ verisimiliter te
stator non fuisset relicturus etiam si sciuisset imo reliquisset.
ꝛ tunc haberet locum ista auť.ꝛ ita talia legata cõseruabun-
tur ꝛ hoc modo intelliguntur.l.qui grani.ꝛ.l.si quis cum nul
lum.ꝛ.l.ab intestato. Modo habes auť.l.i.C.de posthu.here.
insti.sit correcta.ꝛ an hec auť.locum habeat in preteritione fi-
lij iam nati quem testator ignorabat se habere in preteritione
posthumi. ¶ †Sed posses dubitare quomodo poterit cogno
sci verum testator fuisset illa legata relicturus vel non. Dic ꝙ
hoc totum cõmittitur iudicantis arbitrio qui viderat quanti
taté legatorum ꝛ psonas legatariorum vtrum fuerint testato
ri coniuncte vel non ꝛ in quo gradu arg.eorũ q not.p gl.C.de
leg.l.cum alienam. ¶ Jté op.ff.de contra tabu.l.i.de leg.pre-
stan.l.i.in quibus dĩ ꝙ rupto testa.per contra tabu.certis per-
sonis legata pstantur ergo ptꝫ ꝙ alijs denegantur. Solu.ille.ll.
corriguntur p hanc.ꝛ hoc hꝫ locum inquantum ista constitu-
tio loquatur in preteritione paterna.quia de hoc loquuntur
leges contrarie. Quidam tamen dicunt ꝙ hec auten.non ha-
bet locum in preteritione paterna ꝛ sm hoc leges cõtrarie nõ
essent correcte sed male dicunt vt.j.patebit.adeo tene ꝙ corri-
gant. ¶ Jté oppo.rupto testamento,rumpitur institutio ꝛ sic
ex testamento nemo potest heres existere.ergo legata non de-
bẽtur.vt.l.si nemo.de testa.tu.ꝛ.l.si nemo.de regu.iur.ꝛ.l.eam
quam.ꝛ.l.ex testamento.C.de fideicommis. Sol.quandoqꝫ in
stitutio vitiatur ex eo quia ex testamento hereditas non adi-
tur vel quia testamentum non fuit solenne ꝛ tunc legata non
debentur vt in contrarijs ꝛ in ti.si quis omis.causa testa.quã
doqꝫ institutio vitiatur ex causa preteritionis vel exheredatio
nis.ꝛ tunc legata conseruantur per hanc.l.ꝛ sic non e biſ.
¶ Oppo.de.l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testa.
vbi similiter ex testaméto imperfecto legata non debẽtur ꝛ si-
militer de testa.imperfec.circa princi. Sol.ibi erat imperfectum
ex alia causa q pteritionis vel exheredationis. ¶ Jté opp.de
lege.ij.de lega.iij.vbi rupto testaméto ex causa preteritionis
legata non debẽtur. Solu.quidam dicunt ꝙ illa.l.corrigitur p
hanc:alij vt Py.dicunt ꝙ aut legata fuerunt relicta nomina-
tim a pterito.ꝛ tunc quia non poterat relinqui non conser-
uantur illa legata rupto illo testaméto vt in cõtrario aut ab
instituto relinquuntur vel similiter ꝛ tunc cõseruantur vt hic
ꝛ hoc credo verum. Ex predictis autem distinguere potes an
rupto testaméto debeantur legata.nam aut rumpuntur ex eo
quia hereditas non aditur.ꝛ tunc legata non debẽtur.vt.l.si
nemo.de reg.iur.ꝛ.l.si quis nullum de iure codicil.de fideicõ.
l.ex testaméto. Fallit in casibus no.in.l.eam quam.C.de fidei-
com.aut testamentum rumpitur ratione solennitatis omisse.ꝛ
tunc idé sicut cum rumpitur cum ex eo non aditur hereditas
vt.d.l.

vt.d.l.cum quam.et.l.si iure.c.xi.et.d.§.ex imperfecto.aut rumpi
tur ex cā pteritionis vel exhereda.et tunc aut ptерit vel exhere
datur filius quē testator sciebat habere natum vel posthumus
aut filiū quē testator ignorabat se habere. Primo casu subdi
stingue qr aut legata fuerūt noīatim relicta a preterito et tunc
vitiant legata fm Dy.p.l.ij.de leg.ij.aut fuerunt relicta no
minatim abintestato vel verisimiliter et tunc conseruantur per
hanc cōstitutionē gnaliter loquētē. Scdo casu principali sūt
subdistinguitur qr aut testator talia legata verisimiliter reli
quisset ēt si sciuisset se filium habere et tunc cōseruant per hanc
cōstitutionem.ar.dictorū.l.l.q grauī.et.l.si quis cū aullū et.l.ab
intestato aut legata sunt talia que testator non fuisset verisimi
liter relicturus si sciuisset se filiū hre quē ignorauit et tūc non
debent.ar.de iure codic.l.si.§.pe.in exēplo legati indiuidui ibi
positi.et.C.de testa.mili.l.si cū vel in vtero.et.l.q in iure.de test.
mili.C.de reuo.dona.l.si vnq̄. ¶ Opp.vlterius et vr qr rupto
testamēto ex cā pteritionis vel exheredationis cetera infirmē
tur.vt.ff.de inoffi.testa.l.papinianus.§.si ex cā.l.cum duobus.
C.de inoffi.testa. Timore huius ōrij variauit Azo.nā in.§.si
ex cā dixit qr ille.ll.corriguntur.vt ibi ponit gl.sup ver.nō vz sed
in summa distīxit qr aut cā īserit et hz locū ōriū vt et certe infir
ment.aut nō inserit et hz locū hec ōstitutio et sic tz ipse qr nun
q̄ p auf.istā ōseruant legata vel fideicōmissa nisi cum pteritio
vel exheredatio facta est sine cā p hoc pōt assignari rō quia qñ
cā pteritionis vel exheredationis exprimit legata ceperūt ha
bere depēdētiā ab instōne ex eo qr testm̄ interim fuit aliquid
anteq̄ appet cām falsam esse.ergo ea instōne vitiata vitiantur
cetera depēdētia ab ea vt in reg.iur.cū principalis.sed qñ pte
ritio vel exheredatio est sine cā legata nunq̄ habuerūt depen
dentiā ab institutiōe ergo pz qr ōfirmari pñt.et hoc probatur
sic.nā video qr filius iam natus pteritus est a primo gradu et
in scđo exheredatus qō testm̄ valet et incipit a secundo gra
du ex eo qr scđus gradus nunq̄ habuit depēdētiā a primo.
vt.l.nā et si sub cōditione.§.rñpendo.ff.de iniust.test.eodē mo
do igitur in proposito quando legata habeat dependentiam
ab institutione viciata institutiōe dicunt vitiari legata alias
non.hoc etiā probatur per.d.l.si quis cū aullū vbi codicilli ex
testamēto dependētes vitiant irrito testamento ratione depē
dētie quando vero non reperiunt pendere ex testamēto salui
remanent .vt ibi et.l.abintestato.eo.ti.et hanc opi.fuit secutus
Jaco.bu.qui hanc sibi appropriauit.vt refert Odofre.sed re
uera hec opi.fuit primordialiter dñi Azo.et hanc opin.tenuit
sed non per rōnem Azo.qr dicebat qr ratio Azo.non erat bo
na per.l.j.de leg.prestan.et.l.i.de contra tab.vbi legata conser
uantur ceteris personis per illud edictū etiam quādo est pre
teritus posthumus.et sic ibi pz qr legata ceperunt habere de
pendentiam ab institutione et tamen legata non vitiantur.et
ideo ipse assignauit talē rōnē.s.qr qñ fili⁹ exheredat vl preteri
tur cū causa infertur filio maior iniuria quā sine cā.qr qñ cau
sa inseritur filius iniuriam patitur eo qō preteritur et eo quod
falsa causa sibi opponitur.sed quando preteritur sine causa pa
titur iniuriam solum ex eo quod preteritur.et ideo isto vltimo
casu legata conseruantur et non in priori qr vbi maius est deli
ctum ibi minor est pena et econtra.vt.l.aut damnum.§.quis
quis.de pe.de iniurijs.l.sed et questiōes.et.l.quicunq̄.de ser.fu.
sed certe ista ratio non placet.qr possibile est quod causa fuis
set vera sed non fuisset probata per heredem et si filius in vno
tantummodo fuisset passus iniuriam. Hanc opin.secutus est
Dy.in primis temporibus de lega.ij.l.cum filius.de legat.iij.
cum pationus in si.hanc etiam opi.sequebatur.Jacob.de are.
per alleg.rōnes. Sed Dy.postea mutauit propositum et dixit
totum ōrium.s.qr aut preteritio vel exheredatio fit cū cā et lo
cum hz hec cōstitutio aut sine cā.et tūc remanent iura antiqua
incorrecta assignat rationē qr qñ testator assignat et exprimit
cām ipse facit quicqd pōt vt testm̄ valeat et sibi nihil imputa
ri pōt sed heredi tm̄ qō cām nō pbauit. Et ideo in preiudicium
heredis testm̄ īfirmat cetera nāq̄ firma ppter fauorem testa
toris pmanēt pro hac opinione facit tex.iste q dicit euacuato.
et sic intelligit ipso iure.ergo pz qō dz intelligi qñ sine cā fa
cta est qr tunc ē nullū ipso iure.vt auīē.ex causa que dicit irritū
et sic pz qō ipso iure et per ōns sine cā.nam si cā fuisset expressa
esset aliquod lz irritetur. Jaco.de arena dicit qō sicut iura an
tiqua indifferēter loquebant qō legata irritabantur irritato
testamēto ex causa pteritionis vel exheredatiōis nō facta di
stinctione vtrū cū cā vel sine cā.vt.d.§.si ex cā.et.l.cum duobus.
ita etiam hec cōstitutio indifferenter loquit sine cā fit inserta si
ue nō.vt vtroq̄ casu iura antiqua sint correcta et cōseruātur le
gata per hanc literam.et hoc videtur innuere gloss.in.d.§.si ex
causa.et in.l.iure nostro.§.si.de testa.tu.hanc opi.sequit. Cyn.
in.d.auf.ex cā.in sexto contrario.et hec opi.placet qr videt ca

sus in isto.§.nā hic in versi.finaliter dr qr si hec q̄ dicta sunt.s.
nō fuerit obseruata qō euacuata institutiōe legata et liberta
tates et cetera capitula manēt firma.s.et.in.§.facta ē mētio qñ
cā nō est expssa vel est expssa sz nō mōstrata p herdē qō testm̄
suā firmitatē non hz ergo pz qr ex isto ver.finali q venit ad e
uersando oībus pdictis.qñ oīa pdicta non sunt obseruata vel
quia cā est expssa sed non monstrata.qr cetera manēt firma qr re
fertur ad preteritionem vel exheredationem factam cū causa
vel sine causa.et fm hoc tex.dum dicit euacuato intelligit ipso
iure qñ causa nō fuit inserta per fnlam dum refert ad testamē
tū in quo causa fuit inserta sed non probata. ¶ Modo habeo
ex predictis cōtraria huius cōstitutionis per q̄ pz qō ista con
20 stitutio hz locum in preteritione cū cā vel sine cā ¶ † Modo
venio ad qōnes et q̄ro primo an si preterit filius ex causa falsa
per inductionē dolosam factā per aliū.vel bigratia qr eum cum
dolo induxit patrē ad exheredandū vel preterēdū dēm filiū.vtrū
tūc cōseruabunt legata et fideicom.tex.videt qō nō.s.eo.§.in ab
quo iudicio.ibi nullo modo pmissimus obtinere qr diligenter
not.nā per hoc pz qō hec cōstitutio seruans legata rupto testō
ex cā preteritionis vel exheredationis vēdicat sibi locū nō per
machinationem vel seductionem alterius sed proprio motu.
21 ¶ † Scđo quero in qua preteritione loquat hec cōstitutio.
quidā dicunt in materna tantū.et hec sentit glo.hic in ver.pre
ter.hoc sentit Odofr.in lectu.dicte auf.plus dicunt quidam
qr iura vetera in nullo sunt immutata circa preteritionem.et
hoc ex tex.dum dicit nullū exheredatio liberis tc.et nō repetit
preteritis qō dixisset si placuisset sibi.vt.l.vnica.in si.de cad.tol.
et sic pz cōseruatio legatorum nō habet locum nisi cum testm̄
tm̄ rūpat ex causa pteritionis nō aūt ex cā exheredationis. et
hoc tenet Azo in summa.vnde qñ auf.posuit in auf.ex causa
verbū preteritionis habuit respectū ad matrē et maternam li
neā nō aūt ad patrē et sic intelligit.§.aliud quoq̄ capitulum.s.
eo.et auf.nō lz.C.de libe.preteri.que inde sumit pro hac opini.
facit qr hec cōstitutio inducta est in filiorum fauorē.sed si dicere
mus legata deberi rupto testamento per preteritionē resulta
ret in eorum odium. Et pro hoc videtur tex.in eo.§.hec autem.
contra.l.quod fauore. Contrarium huius tenet glos. in.l.filio
preterito de iniu.testa.vbi dicitur qō illa corrigitur per hunc
tex.et tamen illa loquitur in filio preterito in potestate et idem
tenet glo.in.l.i.C.de posthu.heredi.insti.vbi loquitur in post
humo in potestate et tamen tenet quod corrigitur. Hanc opi.
tenet Jaco.de are.et Pet.et Cy.sequēdo eos in.d.auf.ex cau
sa in prima.q.tñ ad cōtrarium nō respondet.tu ergo responde
quod verbum exheredatiōis sit positum hic vt comprehendat
preteritos.nam illud verbum exheredatio habet triplex signi
ficatum. Primū strictum est vt cum de hereditate expresse ex
cluditur fm mentē testatoris et vba cū testator dicit filiū meū
exheredo.vt insti.de exhere.lib.in prin.s.de here.et fal.§.exhe
redatos.et scđm significatum non ponitur hic. Secūdum eius
significatū est largū.s.cū quis excluditur ab hereditate scđm
mentem non scđm verba est cum filius preteritur a sciente.
vt.l.sicut.de testamen.mili.ibi preterito facta scienter filio est
exheredatio.et si dicis illa loquitur in milite.ergo contrarium
est in pagano. Dic quod verum est speciale in milite et eius
preteritio facta scienter est exheredatio.sed quod eius preteri
tio exheredatio appellet in hoc nulla est specialitas quia idem
est in pagano quod in milite nam exheredatio idem est quod
ab hereditate exclusio.sed per preteritionem istam quis exclu
ditur secundum mentem.ergo tc.et hoc secundo modo accipit
hic verbū exheredationis.si autem auf.cōprehendas tertium
significatū qō est largissimū.s.vbicūq̄ filius pterit ab ignorā
te.nā scđm tenorem testamenti non apparet in eo descriptio
tamē scđm mentē nō est exclusus quia testator nō habuit men
tem excludēdi eum.vt est tex.in.l.si cum vel in vtero.et.l.de iu
re.s.alle.et tūc fm Bar.iura antiqua remanent incorrecta in
tali preteritiōe qñ legata nō debētur qñ de tali preteritione
hec lra nō facit mētionē qō apparet qr lra hic dicit ne filij tc.
Ex quibus verbis patet qō loquit qñ preteritio fit ex pposito
et hoc importat verbū falsus quod de suo significato dolum
importat.vt.l.quid si falsum.ff.de fal.q dolus nō cadit in igno
rantē se filiū habere et ista opi.nō videt bona.nā falsa causa fi
lius cōdemnat qñ pater eum preterit ex eo quod ignorabat eū
habere.et si dicis nō fuit dolus ex quo ignorauit hoc cōcedo.sz
tex.iste nō reqrit dolum.et qō dicit falsis intelligit nō veris.et
idō etiā hoc casu locū habet ōstitutio vt legata cōseruent. si tñ
fuerunt talia q̄ testator fuisset verisimiliter relicturus quod re
liquisset etiā si sciuisset se filium habere.vt.s.dixi.
¶ Ex predictis pz qō cū verbū exheredatio sit genus quod
potest se referre ad preteritionem et exheredationem qr ista
constitutio loquitur tam in preteritione q̄ exheredatione.sed

ratio predicta non obst. s. quod hoc introductum est in fauorē
filiorum qr concedo q̄ vno respectu. s. qr institutio viciatur sed
alio respectu inquantum legata conseruantur non est in eo-
rum fauorē sed in fauorem testatoris. ¶ Ex predictis conclu-
do q̄ hec aut. locum habet tam in preteritione paterna q̄ ma
22 terna. ¶ †Tertio quero an in preteritione filij emācipati iu-
ra vetera sint correcta Jac. et Pe. tenent q̄ sic. et hoc tꝫ gl. in l.
j. C. de contra tabu. & de here. et fal. §. exheredatos. in glo. ma-
gna in quibus dicitur quod cum emācipatus preteritur debet
inferri causa sicut in suo alias testamētum est nullum et sic per om-
nia parificatur suo. ¶ Contrarium tꝫ glos. in l. gallus. §. n. ff.
de lib. et posth. et l. si filius. ff. de mino. Hoc autem tꝫ Jaco. de
are. in aut. ex causa sed ibi gl. dicit quod aut emancipatus pre-
teritus sine causa et in hoc iura vetera non corriguntur per hunc
tex. s. quod possit dicere nullum aut cum causa et in hoc iura ve
tera corriguntur qr sicut olim erat necessaria contra tabu. ita
hodie. et in hoc est differentia inter suum et emancipatum. quia
suus p̄teritus cum causa habet tria remedia. s. querelaꝫ contra
tabu. et ius dicendi nullum sed emancipatus solum proponit
contra tabu. ¶ Nec ob. l. i. de contig. cum eman. lib. p quē sub
lata est differentia emancipationis et patrie potestatis qr illud
quo ad successionē abintestato vel contra testamētum quādo
emancipatus est preteritus sine causa et non contra testamētū
quando cum causa preteritur et est vera opi. et hanc sequit̄ bar.
hec p̄dicta autē vera sunt quo ad effectum rūpēdi testamētum
sed quo ad conseruationem legatorum et fideicōmissorum sine
dubio iura antiqua que dicebant rupto testamēto p cōtra ta-
bu. legata non deberi p filium emancipatum nisi certis perso-
nis. vt. l. j. de lega. p̄stan. et l. de cōtra tabu. correcta sunt p hūc
§. quia hic. §. loquit̄ gn̄aliter in quolibet filio et qr si aliud dice-
remus esset melioris conditionis emancipatus quam suus q̄
23 esse non debet. ¶ †Ex predictis ergo cōcludo quod hic. §. lo-
cum habet vt legata conseruentur siue rumpatur testamētum
p p̄teritionē sui siue emācipati et in hoc iura antiqua sunt cor-
recta. sed in non rumpēdi testamētum hic. §. non vendicat sibi
locum in emancipato nisi cum emancipatus sine causa preteri
tur et tunc hoc casu testamentum fit nullum et iura vetera sunt
correcta sed quando p̄teritur cum causa tunc hic. §. non habet
locū et iura antiqua salua remanēt. s. q̄ necesse sit petitio con-
tra tabu. ¶ Quero an hec cōstitutio locū habeat cū p̄tereun-
tur vel exheredātur ascēdētes vel descēdentes. Breuiter veri-
tas est quod quo ad conseruationē legatorum et ceterorum lo-
cum habet vt. s. eo. et hec quidam sed quo ad modum rūpendi
testamētum an sit idē in ascēdentibus quod in descendētibus
dubitatur et videtur q̄ non quia semp testamētum descenden
tis fit aliquod sine in testamento fiat p̄teritio vel exheredatio
cum causa vel sine causa sed postea venit rescindendū hoc per
dictum ver. si autem sibi rescisso testamēto et c. et per auten. in
testamēto. C. ad tertu. que inde sumitur vbi litera dicit rescin-
ditur. ergo patet quod testamētum interim est aliquod. alias nō
posset fieri rescissio qr testamētum nullum non rescinditur sed
nullum declaratur. vt. l. nam et si sub conditione. §. rumpēdo.
de iniust. rup. Tu dic quod aut preteritur vel exheredatur ma
ter vel materna linea vel pater vel paterna linea. si preteritur
vel exheredatur mater vel eius linea tunc si sine causa nullum
est testamētum ipso iure. et hoc patet ex tex. dum dicit non est
licitum liberis p̄terire ascendentes. et ideo si est contra. l. merito
testamētum est nullū. vt. l. non dubiū. C. de leg. si autē prete-
rit vel exheredat̄ cum causa tunc semper habet necesse p̄pone
re querelā qr preteritio facta de matre habet̄ pro exheredatio-
ne. vt. l. cum filium. C. de inoffi. testa. et insti. de exhere. §. mater.
et alio iure testū rūpere non pōt. si vero loquitur in patre vel
eius linea. tunc aut filius qui testatur est in potestate vel emā-
cipatus primo casu aut testat̄ extra castrensia vel quasi et tunc
testū est nullū ipso iure et non est necessaria q̄rela vel contra
tabu. qr testari nō potuit cum esset in ptāte. vt. l. pe. C. qui testa.
face. pos. no. p glo. in. l. i. ff. de inoffi. testa. et l. qui in potestate.
ff. de testa. Aut testat̄ de castrēsibus vel quasi et tunc olim non
poterat eius testū expugnari per ascēdētes. vt. l. i. C. de inoffi.
testa. et insti. de exhe. libe. §. sed si in expeditione que dicunt q̄
etiam hodie expugnari non potest. alibi tꝫ glo. q̄ in castrensi
bus testamētum filij militis querele nō subiacet hodie. sed in
quasi castrēsibus sic. vt. ff. si quis a pa. in rub. alibi glos. dicit q̄
in castrēsi vel quasi etiam hodie non datur querela p̄ont olim
sed agitur cōdictione ex. l. vt parētes habeant suā legitimā.
de sanc. epis. §. presbyteros. vnde sumitur aut. presbyteros. C.
de epis. et cle. Alibi gl. tꝫ q̄ hodie subiacet q̄rele. vt no. in. l. cuꝫ
veterani in prin. ff. de inoffi. testa. et C. ad tertu. aut. testamēto.
Et hoc tꝫ Jaco. de ranē. et videt̄ casus in. §. ad hec quidem. s.
eo. Tu dic q̄ filius in potestate positus laycus si testatur de ca
strēsi vel quasi et p̄terit vel exheredat patrē sine causa qō tunc
testamētum est nullum ipso iure sicut est nullū testamētum filij
pretereuntis vel exheredantis matrē sine causa si autē p̄terit
vel exheredat cū causa et sic licet olim non subiaceret querele tñ
hodie subiacet p. d. §. et hoc quidam et in hoc sto cū opin. glos. l.
24 cuꝫ veterani et Jaco. de ranē. ¶ †Si filius in potestate est cle
ricus qui testatur de quasi castrēsibus acquisitis post clerica-
tum tunc hodie eius testamētū non expugnat̄ p q̄relā nec per
ius dicēdi nullū sed agitur condictione ex. l. vt parēti det̄ legi-
tima. et ita intelligo. §. p̄sbyteros. et hoc est in fauorem clericor.
Sin autē filius qui testatur est emancipatus. et tunc aut pater
est exheredatus aut p̄teritus. si est exheredatus sine causa testa-
mētum est nullum et litera q̄ hic dicit rescisso intelligitur ipso
iure. aut cum cā. et tunc sine dubio proponit querelam. vt. l. i. ff.
de inoffi. testa. aut est p̄teritus. et tunc aut sine cā. aut cum cā. si
sine cā. et tunc est nullum. vt in. d. §. et hec quidē. si vero cum cā.
et tunc ei competat q̄rela an contra ta. fuerūt opiniones. Nam
quidam dicunt q̄ contra tab. tantum. vt. l. j. si quis a pa. fuerit
manu. Alii dicunt q̄ et q̄rela et contra tab. et sic hꝫ duo reme-
dia expugnādi testū. vt. l. pater filiū. ff. de inoffi. testa. Et hec
non est vera qr querela non cōcurrit cū alio remedio. et qr desē-
dētibus contra testamētum parētū nō dat̄ querela et contra ta.
minus dꝫ dari parētibus contra testū descēdētiū. vt. l. nam si
parē. ff. de inoffi. testa. Et io gl. in. d. l. pater fm quosdam dicit
q̄ ibi ponit̄ q̄rela p contra tab. et sic stat in opinione q̄ pater
contra testū filij emancipati solum habeat contra ta. sed ista
opi. non videt̄ vera nam sic intelligēdo. l. illam esset dare intel
lectum extraneū cū sit posita in materia inofficiosi testamēti.
nō in materia cōtra tab. sꝫ. l. habemus q̄. l. dꝫ intelligi fm ma
teriā in qua sita est. vt. l. imperatores. de in diē addic. Et ideo
dic q̄ q̄n p̄teritur pater a filio emancipato quē filius necesse
hꝫ instituere p eo qr filius non habebat descēdētes et tantum
cōtra tab. hꝫ pater. sic intelligit̄. l. j. si quis a pa. fue. ma. Cū p̄
terit̄ ab eo qui nō hꝫ necesse instituere ex eo qr habebat descē-
dētes. sꝫ postea ex aliquo casu descēdētes excluduntur et tunc
pater non pōt intentare cōtra tabu. qr in hoc casu p̄tor noluit
eum admittere ad contra ta. cū habuit descēdētes. et ideo com-
petit sibi q̄rela sic intelligit̄. l. pater. Et hec opi. non est iactat.
et est tunc illa q̄rela irregularis pro eo quia datur patri qui ab
initio ad hereditatē nō debebat admitti sed casu contingenti
25 admitti dꝫ. ¶ †Quero an ista constitutio locū habeat in col-
lateralibus breuiter dic q̄ quo ad modum rūpēdi nō hꝫ locū
nā si est frater maternus nullo modo rūpit etiā personis tur
pibus institutis. vt in. l. si fratris. C. de inoffici. testa. si autē sit
consanguineus tunc sine sit p̄teritus siue exheredatus admit-
tit̄ tantum p querelā psonis turpibus institutis. vt. d. l. si fra-
tris. vltra fratres vero nullus admittit̄ quisquis sit institutus.
26 vt. l. fratris. C. de inoffi. testa. ¶ †Nec ob. quod filij fratrum fra-
tribus exequuntur. vt. s. vt fratrum filij quia illud habet abin-
testato non in successione ex testamēto vel contra testamentum
vt in. d. l. fratris. quo ad conseruationē vero ceterorum habet
locum hec constitutio secundum Bar. Pro quo facit ratio q̄
magis debetur filio patris hereditas q̄ fratris fratri sed vi-
deo q̄ contra filium cetera manēt firma quia debētur legata et
fideicom. per eundem ergo multo magis per fratrem contra-
rium credo quia si recte inspiciantur verba questionis huius
hic non loquitur nisi in preteritione et exheredatione parent-
tum vel filiorum non autem de exheredatione vel preteritione
collateralium. vnde cum de iure sit q̄ ex testamento ex quo nō
aditur hereditas legata non debentur. vt. l. si nemo. de test. tu-
te. nisi p̄teritio sit facta abintestato: vt. l. cum quam de succes-
sio. patꝫ q̄ hoc casu legata debētur: quia est testamēto heredi-
tas non aditur ex quo est ruptum per querelam. Nec ob. si di-
cis q̄ maior est ratio in fratre q̄ in filio qō fateor tamē p̄pter
hoc non inducitur legum correctio. vt in auté. quas actiones.
de sacrosan. eccle. ¶ Uidemus in quibus p̄teritionibus et ex
heredationibus locū habeat hec constitutio. Restat nunc vi-
dere qr hic dicit q̄ institutio vitiat̄ p p̄teritionē vel exhereda-
tionē an hoc locum habeat in institutione ex re certa et vnde
circa hoc dic q̄ quātum ad ea in quibus institutio ex re certa
sapit naturā institutionis vniuersalis vitiat̄ qr institutio certa. vt. l. j. §. si ex fundo. ff. de here. insti. sed in his in quibus nō
sapit naturam vniuersalis vel quando nullo modo sapit. tūc
non vitiatur q̄ loco legati est vt. l. quoties. de here. insti. vnde
27 sicut legata conseruantur ita talis institutio. ¶ †Sed quero
an vitietur substitutio sicut institutio: videtur q̄ sic. quia om-
nis substitutio est conditionalis. l. institutio vel substitutio.
de acqui. re. domi. de caduc. tol. §. itaqꝫ sed institutio vitiatur
ergo et c. Ueritas est quia aut substitutio est directa aut obli-
qua. si directa tūc aut per eā succedit̄ testōri vt ē i vulgari. vt. l. j.
ff. de vulg.

ff.de vulga.et papil.et tunc ista irritatur quia nisi irritaretur filius non admitteretur ad hereditatem parentis abintestato et falsis accusatoribus dānaretur quod est contra mentem huius litere que vocat filium abintestato aut per eam substitutionem non succeditur testatori sed alius exemplum in pupillari et exemplaris tunc ista institutio non vitiatur sed confirmatur quia per hanc substitutionem impeditur successio filio preterito vel exheredato.et hoc videt innuere glo.in.l.nam quod.§.si quis compulsus ad treb.hoc tenet glos.in.l.ii.de vulg.et pupil.sed Dyn.tenet ibi contra et assignat rationem quia pupillaris vel exemplaris substitutio non hz locū nisi ex testamento patris adeat hereditas sed hic non pōt adiri hereditas ex quo testū irritatur ergo etc.dicens q̄ per hanc constitutionē non conservantur nisi ea tantum que possunt abintestato relinqui sed pupillaris et exemplaris non possunt abintestato habere locum.vt.l.i.§.ff.de vulga.et pup.ergo etc.ista ratio non est bona.nam tutela non potest abintestato relinqui.vt.l.i.de testa.tute.tamen per hanc constitutionem conservatur vt hic litera dicit expresse.Nec ob.q̄ pupillaris substitutio non habeat locum nisi adeatur hereditas ex testamento paterno q̄ istud est regulare.Sed fallit vbi testamentum rūpitur ex causa preteritionis vel exheredationis quia tunc cōservatur per hanc constitutionem.Substitutio autem obliqua et fideicommissaria etiam conservantur.vt no.glo.in.l.ita tamen.§.quoties.ff.ad trebel.hoc tenet Ja.de are.in.l.ita tū.§.quia suspectam.eo.ti.Et est ratio q̄z per hanc constitutionem non impeditur filius preteritus succedere imo succedit abintestato et hereditatem cum onere habebit nam restituet eam fideicommis-
28 sario quarta retenta.¶ †Sed nunc incidenter quero video q̄ fideicommissaria substitutio conservatur pone quod testator instituit titium et rogavit eum de restituendo hereditatem seio si decesserit sine liberis filium vero preteriuit.Modo filius vocatur ad hereditatem abintestato cum onere fideicom-
29 missarij.¶ †Quero igitur an sit necesse quod titius institutus decedat sine filijs vt seio restituatur hereditas an vero est necesse q̄ filius preteritus sine filijs decedat:videt quod debeat expectari q̄ filius decedat sine liberis naz video q̄ legatarius vsufruc.si restituit vsumfructum alij morte fideicommissarij perit vsusfructus nō primi legatarij.vt.l.si quis vsumfructum.ff.de vsufru.leg.sic igitur in proposito ex quo filius possidet hereditatem debet in eius persona existere conditio non in persona primi instituti.Contrarium est verum nam illa conditio coheret persone ergo non est recedendum a persona.vt.l.sed cum in fundo.§.si mulier.de iure dot.et.l.ex parte.de acquiren.heredi.Pro hoc est casus.in.l.peculium.§.titium.de lega.ij.Non obst.l.si quis vsumfructū.quia per restitutionem vsufructus apparet fideicommissarium esse vsufructuarium.merito mors fideicommissarij expectatur quia natura vsusfructus est vt morte vsufructuarij finiatur insti.de vsufructu.§.finitur.sed in questione nostra persona cui apposita est conditio nul-
30 lo modo mutatur ergo etc.¶ †Viso quid impugnetur per preteritionem vel exheredationem videamus quid conservetur per hanc constitutionem certe responsio patet ex predictis nā conservantur legata et fideicommissaria pupillaris substitutio et exemplaris et omnis substitutio directa per quam succeditur alij q̄ testatori.Item fideicommissaria.Item institutio ex certa re in eo quod sapit naturam legati.Item tutele datio.Item libertatis concessio.Item executoris datio et modi vel conditionis adiectio.et hoc patet ex verbo ceterorum ex generalitate litere dicentis et alia capitula.l.nō improbata firma manere sed executoris datio et modi et conditionis adiectio non
31 sunt improbata ergo firma permanent.¶ †Tunc quero an legata relicta filio preterito conserventur per hanc autenticā.videtur quod non quia nos debet quis premiū ex illo habere quod nisus est improbare.vt in regu.iur.Contrarium est ve-
32 rum.et ita tenet Dy.in.l.codicillis.§.lucius.de leg.ij.¶ †Sed tunc quero testator filium preteriuit titium heredem instituit et adiecit clausulam si non valet iure testamenti etc.an titius institutus poterit a filio preterito vigore huius repetitionis ab intestato petere quod sibi restituatur hereditas quarta retenta.Glo.in auten.ex causa dicit q̄ non quia ista clausula nihil operatur nisi cum testamentum non valet ratione solēnitatis omisse.Dy.reprehendit illam glo.in.d.l.codicillos.§.lucius.de lega.ij.quia imo ista clausula operatur.Tu dic quod aut ratione preteritionis vel exheredationis testamentum est nullū ipso iure vt quia preteritus filius iam natus est in potestate.Et verum dicit Dy.quia verificatur illa clausula.si autem testamentum est nullum ipso iure a principio vt quia fuit preteritus posthumus a sciente.et tunc verum dicit glos.quia testator vsus fuit verbis presentis temporis si nō valet vnde reperitur deficere conditio illa tempore mortis quia testamentum valet et ideo repetitio illa non porrigit ad casum in quo postea irritatur.vt.l.i.de iure codicillo.Si vero testator dixisset si non valet vel valebit tunc est vera opi.Dyn.indistincte scilicet quod filius vigore repetitionis teneatur restituere instituto hereditatem.

¶ Ut liceat matri et avie. Rubrica.

1 Posito in potestate qualiter relinquendum.
2 Mater an possit relinquere filio vt patri non queratur vsusfructus.
3 Mulier quātumcunq̄ maritata potest relinqui in testamēto executrix testamenti.
4 Executor qui relinquitur in testamēto an cogatur acceptare.
5 Tutor in testamento relictus an possit renunciare vel repudiare tutelam sine legitima excusatione.
6 Commissio gubernationis bonorum alicuius mortui an transeat ad heredes.
7 Curator datus bonis tenetur fideiussorem prestare.
8 Patri non queritur vsusfructus relictorum filio sub cōditione ne aliquid patri queratur.
9 Nuptie possunt consistere tempore quo verba proferuntur.
10 Fratres si sint plures ex eodem patre nati quorum vnus per sententiam sit pronunciatus civis:an per istam sententiam intelligantur omnes cives.
11 Principes faciunt legem contra barbaros.
12 Matrimonium si sine dote fuerit:eo dissoluto morte viri vel culpa eius:vxor quartam partem bonorum viri lucrabitur.Et qualiter detrahenda quarta.13.
14 Textus dicens:dico vt dixi in articulo priori et duo sunt articuli precedentes istum:ad quam referendum sit eius dictum.
15 Matrimonium quando dissolvitur divortio filij penes quem sint alendi.
16 Casus in quibus vir potest mittere vxori repudium.
17 Maritus non potest accusare vxorem de adulterio iure mariti nisi se subscribat.
18 Maritus vxorem acerbe et sine causa cedens:dissolvit matrimonium.
19 Suspicans aliquem ne vxorem suam adulteret:qualiter ei cōminabitur.Et quid de filia et nepte.23.
20 Malefactorem quis capere potest autoritate propria vt iudici tradat.
21 Damnari an quis possit ex suspitione.
22 Adulterium licitum est occidere.
24 Iudex potest per inquisitionem cognoscere de crimine commisso extra territorium.
25 Existens in ecclesia non potest extrahi pro crimine commisso extra ecclesiam.

Diversis.¶ Parentes relicta descēdētibus eorum legitima portiōe residuum possunt relinquere et donare eorū arbitrio qbus voluerint etiaz in potestate constitutis et apponere conditionē vt eorum partibus nullū participiū acquirat de quibus bonis tūc filij lz in potestate cōstituti si sunt maiores etate possunt disponere pro eorū libito voluntatis.sed si minores ille gubernabit quem testator vel donator disposuit etiā si in gubernatiōe mulier sit electa copulata marito duntamen gubernare velit nā invita non cogit.si vero nullus per testatorem vel donatorē fuerit in gubernatione electus.et electus noluerit acceptare vel decesserit tunc curator dādus erit illis bonis prestita satisdatione idonea qui ea administret quousq̄ talis in potestate venire ad etatem perfectam.h.d.vsq̄ ad.§.ad hec autem.Et hinc sumpta
1 est aut.excipitur.C.de bon.libe.¶ †Ibi neq̄ quolibet habeāt participium.no.quod licitum est relinquere in potestate posito hac conditione vt patri nullum participium acquiratur.
2 vt.l.imperator.ad trebel.de here.insti.l.quidam.¶ †Sed tūc quero nunquid legitimam portionem mater possit relinquere filio vt patri non queratur vsusfructus.videtur quod nō quia eam filius debet habere sine omni gravamine.¶ Contrarium glos.determinat hic quam diligenter not.Assignat causam quia per hanc conditionem filius non gravatur imo honoratur.quia habet vsumfructum et proprietatem vbi alias solam proprietatem haberet patre vivente.¶ Ibi quo volunt modo disponere dummodo non testetur.vt.l.tam in.§.i.ff.de dona.cā mor.ad trebel.l.qui filij.ff.de test.l.que in potestate.et est ratio q̄z de solis castrēsibus vel quasi filius potest testari.vt.l.i.C.qui testa.fa.pos.sed hic bona non sunt castrensia vel quasi

2 lʒ partis vsusfructus nõ fit. ¶ †Ibi matris innete. not. hic casum ꝙ mulier quãtumcunq; maritata potest relinqui in testa-
3 mẽto executrix testamenti. ¶ †Secundo no. ex hoc versi. qḋ
4 illi qui relinquitur executor in testamento non cogitur acce-
5 ptare. vt hic. ⁊ in ver. prox. ¶ †Ibi huiusmodi gubernationem subire nota nam quilibet tutor in testamẽto relictus nisi habeat iustam excusationem non possit renũciare sine repudiare tutelam sine legitima excusatione. Ille qui relinquitur in testamento executor vel gubernator absq; causa pro sua voluntate repudiare poterit. Item ex hoc text. patet quod si dono vel relinquo minori aliquid quod ego possim tūdem ordinare gubernatorem istorum bonorum ⁊ nullus alius gubernare ista bona possit nisi electus per me. Et si minor sit positus in potestate ⁊ electus in gubernatorem acceptare noluerit dabi-
6 tur tunc curator bonis per hanc literam. ¶ †Ibi aut moriatur no. quod commissio gubernationis bonorum alicuius mortui extinguitur nec transit ad heredes. de hoc no. in. l. pe. ff. de
7 legi. tu. ¶ †Ibi fideiussione no. ꝙ curator datus bonis tenetur fideiussorem prestare. facit. l. fi. §. sinautem. C. de cur. furio. ⁊ etiam tenetur facere inuentariũ. vt. l. i. de cura. bo. dan.
8 ¶ †Ibi illis enim casibus. no. ꝙ patri non queritur vsusfructus rel etorum filio sub conditione ne patri aliquid queratur. vt hic ⁊ in auten. excipitur. C. de bo. que libe. sunt autem ⁊ alij casus in quibus patri nõ queritur vsusfructus. vt hic not. in gl. ⁊ in. d. aut. excipitur.

1 ¶ Executrix testamẽti. Circa ꝙ vide. l. a filio in prin. ff. de ali. ⁊ cib. leg. ⁊ qḋ no. Doc. C. de epi. ⁊ cle. in. l. id ꝙ pauperibus. q. pe. ⁊ ibi vide olmo bal. ⁊ vide Jo. de pla. in. l. feminis de peu. ⁊ Lan. in tract. de arbi. pte si. in prin. ⁊ spe. ti. de instr. edi. §. nũc vero aliqua. ver. q̃ in muliere.

Ad hec. ¶ Habens filium aut filiam de libera muliere cum qua nuptie cõsistere potuerunt si eum filium appellauerit non adijciendo naturalem in instrumento publico vel priuato sua manu scripto ⁊ trium testium subscriptionem habente vel in testamento aut etiam in figura iudicij ex hoc filius est legitimus ⁊ iura legitimorum consequitur non solum sic nominatus sed eius fratres ex illa matre nati. Item si sunt plures fratres consanguinei tantum ad hereditatem eorum patris omnes simul vocantur licet quidã eorum habuerint matrem dotatam quidem indotatam. hoc
9 dicit vsq; ad. §. quia vero legem. ¶ †Ibi nuptie consistere possunt. nota ꝙ dici possunt. ⁊ sic est necesse quod tempore quo verba proferuntur nuptie possunt constare. vnde si illo tempore mulier esset mortua aut etiam furiosa vel aliter impediretur posse cum ea contrahi matrimonium non induceretur per hec verba legitimatio filiorum quoniam tunc matrimonium contrahi non poterat ⁊ idem si contrahi poterat sed nõ honeste vt quia mulier erat vilis conditionis ⁊ homo honeste vite ex quo honeste fieri nõ poterat. Et idẽ consuluit Bar. ⁊ Francis. de pisa ⁊ do. Angel. de aurelia ⁊ dñs Hug. Item hoc est verum quod per ista verba inducitur legitimatio filiorum quãdo inter proferentẽ ⁊ mulierem contrahi possunt nuptie legitime sine dotalibus instrumẽtis alias autẽ secus esset quia deficeret solẽnitas que ad nuptias requirit. l. instrumẽtũ
10 dotale. vt. l. §. prox. de hoc. §. quib. mo. natu. effi. legi. ¶ †Ibi testimonium vni datum not. ex hac litera potest colligi optimum arg. ꝙ si sint plures fratres ex eodem patre nati quorum vnus per sententiam sit pronunciatus ciuis Perusinus ꝙ per istam sententiam intelligũtur omnes fratres ciues Perusini. ⁊ hec sententia pro eis facit testimonium.

Quia vero. Maximis dignitatib⁹ decoratiq; ad illustres inclusiue ⁊ exclusiue sine dotalibus instrumentis nuptias non possunt contrahere exceptis barbaris. Inferiores autem cum dotalibus instrumentis ⁊ sine nuptias contrahere possunt. hoc dicit vsq; ad. §. quia vero. Hinc sumpta est auf. marie decorati. C. de nup. In duobus autem casibus ⁊ in inferioribus requiruntur dotalia instrumenta non quo ad hoc vt cõsistat matrimoniũ sed quantum ad hoc vt filij ante matrimonium nati legitimentur ⁊ ita tenet hic glos. in versi. iubemus. ⁊ in. d. auten. maximis. ⁊ inter alios casus no. de eo qui per matrimoniũ vult legitimare filios sibi natos ex muliere senica aut etiam meretrice qz nõ potest nisi dotalia instrumenta sequãtur. In barbaris sibi decorati. no. gẽtes barbaricas esse maximis dignitatibus decoratas. tamen licet sint decorate inter viles homines nominãtur.
11 ¶ †No. secũdo ꝙ principes faciunt legẽ cõtra barbaros. Ratio est quia filij barbari erãt ei subiecti. vt hic not. in gl. de quo per glo. ⁊ Ja. de are. ⁊ Lambertũ de salinis de verona in. l. j. C. de sum. tri. ⁊ fide catho.

Quia vero. Ex isto. §. sumpta est auf. preterea. C. vnde vir ⁊ vxor. ex. §. si quis enĩ. §. de nupt. ⁊. §. vltimo. §. de exhib. reis. ⁊ etiam corrigit. d. §. si quis in vna eius particula vt ex summario patebit ⁊ breuiter. h. d.
12 ¶ †Si matrimonium sine dote fuerit eo dissoluto morte viri vel culpa eius vxor quartã partem bonorum viri lucrabitur si tres filij vel pauciores ex viro superfint. si vero plures superfint in viriles succedẽt vna cum eis nõ tamen habebit quarte dominiũ si ex viro ⁊ ea supsint filij. sed si ex alia vxore esse etiam dño potietur ⁊ filij ex eo nati sunt legitimi. Vir vero quartam partem bonorũ vxoris matrimonio dissoluto culpa vxoris nullo modo lucratur. Itẽ maximis dignitatibus decorati possunt mulieres liberas in vxores ducere confectis dotalibus instrumẽtis nõ vero sine ipsorũ confectiõe. h. d. vsq; ad. §. illud quoq;. ¶ Et scias ad euidentiã ꝙ primo positus fuit. §. si quis enim. §. de nup. qui disponebat qḋ matrimonio dissoluto culpa viri vxor lucrabitur quartã partẽ bonorũ suorũ dummodo illa quarta nõ excluderet centũ libras auri ⁊ illã quartã vxor habebat pleno iure quotcũq; filij ex matrimonio superessent ⁊ hoc quãdo matrimoniũ fuit sine dote contractum ⁊ econtra si matrimoniũ dissoluebatur culpa vxoris vir lucrabatur quartam partẽ bonorum ipsius postea superuenit. §. iste qui disposuit ꝙ quãdo matrimonium est sine dote ⁊ dissoluitur culpa viri ꝙ vxor lucretur quartam partem ita demum si sunt tres filij vel pauciores sed si essent quatuor vel vltra voluit eã in virilẽ vocari. ⁊ hec est vna limitatio ad illũ. §. ¶ Itẽ disposuit ꝙ illius quarte pprietas ita demũ si filij cões ex ea ⁊ viro nõ superfuissent vbi aũt supsunt hz tantũ vsumfructũ pprietas vero filijs cõibus reseruaᵗ. ⁊ sic est scda limitatio ad illũ. §. ¶ Itẽ disposuit ꝙ lz matrimonium dissoluatur culpa mulieris tñ vir nõ lucratur quartã partẽ bonorum mulieris ⁊ sic in hoc hic. §. corrigit illum. §. qui dicebat cõtrariũ postea superuenit cõstitutio. §. vt fratrũ filij. §. fin. que corrigit in hoc istũ. §. ⁊ redit ad. §. si quis. §. ꝙ vir ita lucraᵗ ab vxore sicut vxor a viro. alia fuit cõstitutio §. de exhibẽ. reis. §. si. ex qua sumptũ fuit principium autentice preterea. C. vñ vir ⁊ vxor que disposuit ꝙ si matrimoniũ fuerat sine dote ⁊ coniunx in matrimonio pdecesserit ⁊ fuerit locuples ⁊ alius cõiunx supstes laborat inopia ꝙ superstes vocatur ad quartã hereditatis premortui in qua quarte cõputabitur legatũ quã quartã superstes dz habere quo ad proprietatẽ ⁊ vsumfructũ quotcũq; filij supsunt. Iste. §. supuenit ⁊ li-
13 mitauit illũ. §. quo ad duo. ¶ †Primũ quo ad hec. ⁊ tunc haberent quartam qñ essent tres filij vel pauciores sz si essent plures succederent in virili. ¶ Secũdũ quo ad hoc vt tũc demũ proprietatem habeat cum filij communes non superessent sed
14 si superfunt tunc deberet eis proprietas reseruari. ¶ †In glo. que incipit quero ibi fin hanc priorem no. bonam glo. pro teste qui dixit dico vt dixi in articulo priori. ⁊ duo sunt articuli precedentes istum in quorum vno deponit de veritate in secũdo de fama. Vel in quorum vno deponit se aliquid scire ⁊ in secundo dixit se nihil scire. nam refertur istud dictum ad dictum in priori articulo in ordine vt in. l. hac litera dicitur ꝙ vir non succedit in quarta secundũ priorẽ constitutionem cũ due constitutiones precesserint vna est de nuptijs. §. si quis que prima est in ordine. alia. §. de exhibẽ. reis. §. quoq; que est posterior illa ⁊ prior ista. Et tñ dicitur quod refertur ad illã de nup. ¶ In eadem gl. ibi sed postea contra hec vera vt not. ibi. per Cy. Bar. ⁊ Angel.

Illud quoq;. Matrimonio dissoluto diuortio filij nõ leduntur sed ad patris hereditatem vocantur ⁊ si culpa viri fuerit matrimonium dissolutum apud vxorem aluntur patris expensis. ⁊ contra si pater est locuples alias mater eos alere cogitur sicut ipsi matrem alere coguntur. tamen descendentes locupletes tenẽtur ale-
15 re ascendentes pauperes ⁊ ita econtra hoc dicit. ¶ †Et no. ex isto. §. quando matrimonium dissoluitur diuortio penes quem filij sunt alendi. nam si soluitur culpa mulieris aluntur penes matres. Idem est vbicunq; filij sunt minores triennio. naz in omni casu ali debent penes matres. vt. l. penul. C. de patria potesta. si autez dissoluitur culpa viri tunc debent ali penes matrem expensis viri. si autem matrimonium non est separatum totum sed tantũm est separatum quo ad thorum ⁊ habitationem sine culpa aliqua alicuius ipsorum vt qr eis sic placuit tũc si filij sint minores triennio aluntur penes matrem vt. d. l. pe. si vero sint maiores aluntur penes patrem locupletem. ⁊ si pater sit inops aluntur penes matrẽ. de quo in. l. j. de alen. a pa. libe. ⁊ de lib. agno. l. si quis a liberis in prin.

16 **Quia vero.** †Ex sex causis hic enumeratis vir põt remittere vxori repudiũ ⁊ ex tribus alijs potest. §. eod. §. predictis. vsq; ad. §. qz vero cõtinent ex quibus dotem maritus lucratur. Preter has autem causas licitum non est dissolui matrimoniũ. hoc dicit vsq; ad. §. causas coniuncto. §. predictis. §. eod. ¶ Hodie vero ex aliqua predictarum causarum non admittitur separatio matrimonij nisi cum coniunctio inter eos non est possibilis propter nature defectum ⁊ hoc est propter dictũ apostoli, dixit enim Adam,

hoc os

hoc os ex ossibus meis est. et caro ex carne mea. propter hoc enim relinquet homo patrē et matrem et adherebit vxori sue. et subiungit hoc autem dico quod in ecclesia dei magnum sacramētum est. et quos deus coniunxit homo non separat. Et predicta habent locum in muliere cognita nam ante potest solui matrimonium si vnus ipsorum vitam monasticaꝫ elegit: postea vero non nisi vterqꝫ ingrederetur monasterium secundum canones.

17 ¶ † In glo. que incipit si accusasset no. istam gloss. que determinat quod hodie maritus non potest accusare vxorem de adulterio iure mariti. nisi se subscribat olim secus erat per. l. quis. C. de adulterijs.

Causas. Ex causis hic insertis pōt mulier viro mittere libellum repudiū non ex alijs. et qua pena punitur vir accusans vxorem de adulterio et non probans hac. l. inseritur. Item qui libellum repudiū miserit quia virum monasticam elegerit et postea nupserit punitur penis hic insertis. h. d. vsqꝫ ad. §. quod autem. et quod hic dicitur de publicatione bonorum in certis casibus hic insertis corrigitur per auth. bona damnatorum.

Quod autem. Ex isto. §. sumpta est auth. hodie quantiscunqꝫ. C. de repu. et ideo summa hunc. §. secundum ter. illius autentice.

Quia vero. ¶ Si mulier circa cās supius enarratas repudium viro miserit dotem vir eius lucratur quo ad vsumfructū extantibus filijs communibus. Ipsis vero non extantibus priuatur dominio et tradi dꝫ mulier per iudicem de causa cognoscentem episcopo ciuitatis in qua vterqꝫ domicilium habet et per ipsum dꝫ in monasterio includi: et due partes sue substantie eius filijs applicantur residuū vero monasterio. Ipsis vero non extantibus monasteriū hꝫ dꝫ duas partes et parētes residuum si supsint nisi tali iniquitati cōsenserint. quia tunc tota eius substātia monasterio applicatur. et idē est si non extant liberi vel parentes. Item iudex negligens penis hic insertis punitur. h. d.

Si autem vir. Si vir vxori repudium illegitime miserit dotem restituit sponsalitie largitatis et tantum vltra quātū facit tertia pars sponsalitie largitatis et cedit lucro vxoris quo ad dominium et vsumfructum liberis non extantibus. ipsis extantibus quo ad vsumfructum.

18 **Si quis autem.** † Si marit⁹ fustibus vel flagellis sine cā vxorem ceciderit a matrimonū solutionē sufficientem ex hoc matrimoniū dissoluitur sed etiā ei cōstante matrimonio dare tenetur quātum est tertia sponsalitie largitatis. h. d. Et not. hunc casum.

19 **His quoqꝫ.** Suspicans de aliquo ne vxorē suaꝫ adulteretur si eidē tres ptestatiōes miserit in scriptis habita subscriptione virorū fidedignorum et postea cum eum inueniet cum ea loquētem in domo adulteri vel in coquina vel in suburbanis pōt impune eum occidere: sed si eū in aliquo loco inuenerit pōt eum iudici tradere vt de negotio cognoscat tribus testibus euocatis per quos locutio possit probari quo probato possit eum condemnare tanquam

20 adulterū. h. d. vsqꝫ ad. §. quia vero ita. ¶ † Illū iudici tradere ex hoc patet quod quia malefactorem capere potest autoritate propria vt iudici tradat. et hoc est ratione recentis criminis quia fuit inuentus in flagranti crimine. adē. §. vt iudi. sine quoquo suffra. §. necessitatem. et de adm. §. j. et. ff. de fur. l. interdū. §. qui furem. alias autem secus nisi in casibus in quibus est licitum se sine iudice vindicare. vt. l. j. et. ij. C. quādo liceat se sine iudic.

21 vindi. ¶ † Et not. ex isto. §. quem damnari ex suspitione et sic damnatur ex presumptione. Regulariter autem secus vt hic

22 no. in ver. punire. ¶ † Itē no. in casu huius. §. licitum est etiā adulterum occidere. et hoc intelligit glos. si adulter erat vilis psona. vt. l. maritus. ff. de adul. et. l. gracchus. C. e. ti. sed contra eum determinat glo. in. d. l. maritus. in casu huius. §. scꝫ. quod licet alias maritus non possit occidere adulterū nisi sit vilis psona: tn̄ vbi emisse sunt tres denunciationes scḋm formā huius §. tunc licituꝫ erit ēt si non sit vilis. et hoc erit speciale in odium contēnentis protestationones. et hoc credo verum.

23 **Quia vero ita.** † Si quis post tres ptestationes eiusmodi vxorē filiā aut neptem aut sponsam inuenerit in loco venerali loquētes cū illo cui protestatio fuit vt eiusmodi licituꝫ est protestanti eos tradere defensori ecclesie aut alijs clericis vt eos diuisos suo periculo custodiat donec iudex eos recipiat et secundum. l. causas iudicet. Predictis tamē probatis absqꝫ alia probatione veniunt vt adul-

24 teri condēnādi. h. d. vsqꝫ ad fi. ¶ † Et per hoc ptꝫ quod de crimine cōmisso extra territoriū iudex pōt per inquisitionē cognoscere. nā litera hic dicit eos puniri tanquam sacrilegos et de sacrilego potest inquiri. vt. l. nā. §. mandatis. ad [illegible] l. pe. et [illegible] etiam litera dicit quod iudex secularis cognoscet et ta[illegible] delictū fu. cōmissum in ecclesia et sic extra territo[illegible] nisi conco[illegible] quia in hoc genus. C. de epis. et cleri. et ita tenuit Cy. in ciuitate Senarum

25 disputando. ¶ † Ultimo not. ter. quod pro maleficio cōmisso extra ecclesiam existens in ecclesia non potest extrahi: vt. l. i. C. de his qui ad eccle. confu. sed pro maleficio cōmisso in ecclesia potest extrahi vt hic.

Collatio nona.

¶ De heredibus ab intestato venientibus. Rubrica.

1 Prodotiens si descendentes reliquerit: preferuntur parētibus agnatis et cognatis.
2 Decedēs si descēdentes non reliquerit sed solum ascendentes si sunt pares in gradu: pariter admittuntur.
3 Auus et proauus et ceteri ascēdētes in quocunqꝫ sint gradu repellunt frates defuncti ex vno latere tantum coniunctos.
4 Filij fratris coniuncti ex vtroqꝫ latere qualiter succedant.
5 Filij fratris hoc tantum habent vt succedant vna cum fratre defuncti.
6 Filius fratris quod obtineat locū fratris in quibus habeat locū.
7 Patrui qualiter alio nomine vocētur.
8 Exclusus a successione alicuius non propter suum delictum sed ex alia causa: sicut ipse excluditur ita et filius dꝫ excludi.
9 Prior ad hereditatem vocatus: prior ad tutelam admittatur.

Plurimas. ¶ † Si moriēs descēdentes reliquerit pferuntur parentibus et agnatis et cognatis ex latere: et filij filiorum succedunt in stirpem non in capita sublata differentia emancipationis et patrie potestatis et agnationis et cognationis et p hoc quod emancipatus admittatur hodie sublatus est titulus de coniungen. cum emanci. lib. qui est de iure pretorio et idem est de iure ciuili. vt no. hic in glo.

2 **Consequens.** ¶ † Si decedēs descēdētes nō reliquerit sed solum ascēdētes si sunt pares in gradu pariter admittātur ita quod omnes ascendentes ex linea materna dimidiam recipiant quotcunqꝫ fuerint et aliam dimidiam ascendētes ex paterna quotcunqꝫ fuerint si vero sunt in gradu dispares proximiores admittuntur exclusis omnibus agnatis et cognatis de latere exceptis fratribus de vtroqꝫ latere coniunctis qui cum parentibus in virilē succedunt et in eorum portionem de dicto casu pater nō habebit vsumfru. ¶ Et no. istum casum quod quotcunqꝫ sunt ex linea materna vocantur in vna portione et ex linea vocantur in alia

3 cum de succedēdo descēdētibus queratur. ¶ † Secundo not. quod auus et proauus et ceteri ascendentes in quocūqꝫ sint gradu repellunt fratres defuncti ex vno latere tantum coniunctos non obstante quod isti ascēdentes sint in tertio gradu vel quarto gradu et fratres in secundo. Et eodē modo isti ascendentes repellunt et excludunt filios fratrum coniunctorum ex vtroqꝫ parēte. vt. j. eo. §. finautē cū fratribus licet hodie sit secus parti. j. vt fratrum filij.

Reliquum. Non existētibus descēdētib⁹ vl ascēdētibus vocātur fratres vtrinqꝫ cōiuncti quibus non existētibus vocantur coniuncti ex vno latere tm̄ et existentibus vtrisqꝫ vocant ex vtroqꝫ latere coniuncti ipsi et ipsorum filij exclusis coniunctis ex vno latere tantum. ¶ Itē filij fratrū vna cum chūs eorum vocantur alij autē ex-

4 cluduntur. h. d. ¶ † No. diligēter ex hoc. §. quod filij fratris coniuncti ex vtroqꝫ latere succedunt suo chto lꝫ sint in tertio gradu et excludunt fratrē carnalē dicti chū ex vno latere coniunctuꝫ lꝫ

5 ille sit in secūdo. ¶ † Secūdo no. quod filij fratris tantum habēt hoc vt succedāt vna cū fratre defuncti. Nepos autē fratris vl ceteri descēdētes hoc nō hn̄t. et hoc ptꝫ ex. ꝟ. ex diuerso vsqꝫ l fi. §.

6 ¶ † Tertio no. quod illud quod dicitur quod filius fratris obtinet locum fratris hꝫ locum cum tractatur de successione chū carnalis tantum non autē cū tractatur de succedēdo alijs trāsuersalibus in vlteriori gradu positis. Et no. hūc casum quia predic

7 fuit consultum contrariū et male. ¶ † Ultimo no. de hoc nomine chū qui dicuntur patrui et habuisti gloss. ff. de appel. in princi. in glo. que incipit no. si fuerint in fi. hec vera quia semper inuenio filios fratris succedere in ius sui patris. vt et insti. eo. §. cum filius. Item inuenio nepotem ex duobus filijs succedere auo in stirpem et non in capita. vt insti. eo. §. si ex duobus. ergo eadem ratione nepotes ex duobus fratribus succedunt

in stirpē q2 succedunt in ius patris eorum. et ita tz Dy. et Ja-
8 co. de are. ¶ †Ultimo no. tex. ex ver. ex diuerso ibi sicut ipse si viueret excluderet. ar. q2 vbicunqz quis excluditur a successione alicuius non propter suum delictum sed ex alia causa sicut ipse excluditur ita et filius debet excludi nam videmus hic q2 frater ex vno latere excluditur per fratrem ex vtroqz et eadem ratione excluditur filius fratris sicut excludebatur ipse frater si viueret. Et hoc facit ad questionem dicit statutum quod filia dotata non admittatur superstantibus masculis vtrum admitteretur filia femine dotate mortue. hic tex. facit quod nō q2 qua ratione excluderetur filia si viueret eadem ratione et filia sua, et ita consulunt Bar. et plures alii.

Si autem. ¶ Cum fratribus. Licet fratres ex vtroqz latere coniuncti vna cū ascendentibus vocentur tamen filii fratrum non succedunt. hoc dicit vsqz ad. §. illud et hic. §. hodie corrigitur per ti. §. vt fratrum filii. in prin. et ita dixi. §. §. proxi.

> a ¶ Instrum faciēs mētionē alterius instri an pbet, vi de Barth. soci. in auth. si qs i aliquo documēto. C. de edē. et ibi vide dñz Frā. are. et d. alex. de imo. Pau. de ca. et Salz.

Si vero neqz. ¶ Si non sunt fratres nec filii fratrū vocant ceteri agnati et cognati secundum gradus prerogatiuam in capita sublata differentia agnationis et cognationis. hoc dicit. ¶ Et not. quod licet filii fratrum in stirpem succedant. vt hic. et. §. reliquum. tamen vltra filios fratrum omnes alii vocantur in capita.

9 **Ex his.** ¶ †Qui prior ad hereditatem dz vocari ille ad tutelam prius admittitur. et si plures vocarentur ad successionem omnes pariter ad tutelam vocabūtur: sed index eligit illos qui idoneiores ad administrationez et gubernationem reperiuntur exclusis minoribus quibus tutela non defertur nisi sit mater vel aua et renunciet in iudicio nuptiis et velleiano. Et predicta que sunt de successionibus habent locum cum tractatur de successione orthodoxorum sed si de successione hereticorum iura vetera non mutantur. hoc dicit. Et hinc sumpta est auth. matri et auie. C. quādo muli. tu. offi. fun. potest.

¶ Ut sponsalitia largitas. Rubrica.

1 ¶ Sponsalitia largitas quid sit.
2 Seruos manumittere in qua etate quis possit.
3 Instrumentum faciens mentionem alterius instrumenti an probet.
4 Fideiussor quando ostendere debeat instrumentum conseruationis.
5 Procuratio qualiter probari debeat. 6.
7 Sententia quid continere debeat.
8 Instrumentum actoris mentionem faciens de citatione partis aduerse probet ipsam fuisse citatam.
9 Notarius dicens: examinaui tales testes ex cōmissione mihi facta per talem iudicem: an per hoc probet commissionem esse factam.
10 Exemplo quare non credatur.
11 Instrumentum attestans de alio instrumento an faciat probationem.
12 Exemplum sumptum legitime producens si habeat originaliter in promptuario possit cogi vt ostendat ipsum vt veritas melius appareat.
13 Ubi a sententia non potest appellari: nunquid sententia possit mandari executioni intra decem dies. 14.
15 Preiudicium eius quod petitur vbi concernit certam personam: semper quis est citandus nominatim.
16 Restitutio aduersus hereditatem qualiter petenda.
17 Titulum habens et bonam fidem a male fidei possessore quanto tempore prescribat. 19.
18 Possidens bona fide cū titulo non prescribit nisi. xxx. annis.
20 Testator prohibens rem per legatarium alienari et vult q2 tale legatum apud heredes legatarii perpetuo sit: prohibere videtur falcidiam.

Sponsalitia. ¶ Spōsalitia largitas est specialis cōtractus insinuatiōe nō egēs nec gestis monumentorum siue fiat per virū siue per aliuz. hoc dicit vsqz ad. §. et hoc quoqz. Et hinc sumpta est auth. eo decursu. C. de dona. ante nup. ¶ Aduerte ne decipiaris quia quo ad partem viri hodie eget insinuatione qūtum ad hoc vt vir lucretur partem dotis vel dotem ex parte et sic corrigitur istud principium in hoc per titu-
1 lum vt fratrum filii. de no. in auth. eo decursum. ¶ †Et not. q2 sponsalitia largitas dicitur contractus nominatus ex eo q2 p hanc. l. que statuit vt specialis sit contractus et ideo cōtractum quem in vulgari ita appellamus non est contractus nominatus cuz in iure non reperiatur nominatus nisi lex municipalis ipsum nominatum faceret et ita tenebat Bart. legendo dictam auth. eo decursum.

2 **Et hoc quoqz.** ¶ †Incontinēti q2 quis est etatis in qua possit testari in vltima voluntate seruos manumittere potest. l. efficientia abolita que hoc phibebat. h. d. Et hinc sumpta est auth. sed hodie qui manumit. non possunt.

Et hoc insuper. ¶ Iste. §. nō pōt summari. Et hinc sumpta est auth. si quis in aliquo. C. de eden. ¶ Oppositum videtur q2 si vnum
a documentum alterius[a] faciat mentionem q2 stetur huic licet primum non appareat. Unde videtur obstare. l. si quis ex argentariis. §. prohibet. ff. de eden. de iure fi. l. in fraū. §. neqz so-
3 lutio. ¶ †Contra ipsum proferentem bene facit fidē vt in cōtrariis sed contra illum contra quem profertur non nisi originale ostendatur vt hic per hoc patet q2 si ille impetrauit iudicem delegatum contra me facit me citari et in citatorio posui literas delegationis q2 istud citatorium faciens mentionem de illis literis probat delegationem contra facientē me citari sz contra nullo modo probat nisi litere delegationis ostendantur. et ideo qui tales literas impetrant sit semp cautus vt eas bene custodiat alias non posset probare delegationem si eas perderet. ¶ Item pone quod stetur exēplo licet originale nō appareat. vt. l. scripturas. C. qui po. in pi. ha. ubi fiebat mentio de originali de partium voluntate merito statur exemplo non alias vt hic. Pro hoc facit optime. C. de probati. l. instrumēta. et ff. de admini. tuto. l. chirographis. vbi contra tutorem statur inuentario vbi inserte sunt cautiones debitē et hoc ideo est quia tutor illa assertioni consensit. ¶ Iteq3 oppo. in auth. vt fratrum fil. et l. publicati. C. de testa. vbi similiter statur exemplo solicitionis quādoqz exemplū publicatur autoritate iudi. et parte citata et statur exemplo. vt in contrario. et l. chirographis. et hoc no. in glo. ¶ Et est ratio quia tunc istud exemplum est legitime sumptum. si autem non legitime sumitur, fidem non facit vt hic quia interdum dubitatur an exemplum fidē faciat. Dic secundum Jaco. de are. qui hoc ponit in. d. auth. si quis in aliquo qō aut exemplū priuatū aut publicum. si est priuatum vel manu priuata scriptum tunc non dubitatur quod nō facit fidē nisi cōtra scribentem. et hoc casu non facit fidem contra scribentem super negotio sed super scriptura q2 transcribens non attestatur de negocio sed de scriptura aut exemplum est publicum et hoc considera q2 aut est legitime sumptum et facit fidē. vt puta: q2 sumptum est de partium voluntate. vt. l. j. C. de cōtra. stipu. C. de dona. inter virum. l. ex verbis. et d. l. chirographis. Uel quia sumptum est eius parte legitime citata vt dictum est supra. et licet in publicatione testiū que fit in casibus specialibus sit necesse partem citari specialiter. vt. §. de testi. §. pe. tamen hic non est necesse sed sufficit citatio personalis vel ad domum sicut in aliis: q2 ista exemplatio non est contra ius cōmune. et idem dico in publicatione testamenti: vt. l. publicati. C. de testa. et l. j. in §. quemadmo. testa. ape. et predicta procedunt quando exemplū facit mentionem de instrumēto originali super vno actu confecto. sed si vnum instrumētuz originale faciat mentionem de alio originali super alio actu confecto tunc aut est factū de partiū volūtate et statur illis verbis enūciatiuis. vt. l. optimā. de contrahen. stipu. et l. gñaliter. de non nu. pecu. et d. l. ex verbis. aut non est factū de partium consensu et tunc nō facit fidē de alio originali nisi constet de alio originali fm Ja. de are. sed certe hoc recipit vnā limitationē. nam vt facit mentionē de vno originali causatiue vel conditionaliter si causatiue non curatur tunc de primo originali non appareat: vt. l. ex hac scriptura. de donatio. l. lucius. §. sempronie. de lega. iii. et facit quod no. per Bar. de fide instru. c. j. in. §. glo. si conditionaliter sic mētio ita q2 vel virtus secundi instrumenti vel eius intellectus depēdet a primo instrumento tunc habet locū distinctio Ja. de are. et hoc probatur expresse in. c. ab-
4 bate sancti Syluani. de verb. signi. ¶ †Ex hoc potest colligi responsio ad questionē fideiussor habet instrumentum conseruationis producit coram iudice et petit se disobligari et cōseruari. dicit conuentus ostende q2 tu sis pro me in aliquo obligatus q2 tu non es fideiussor vnde nisi ostēdas instrumentum debiti principalis tu non debes audiri an erit necesse q2 iste fideiussor ostendat. ¶ Et predictis ptz responsio nam aut in instrumēto conseruationis est facta mētio certe quantitatis. et sic intellectus istius conseruationis non depēdet a primo instrumēto: et non est necesse q2 ostendatur q2 probatur vtrumqz per hanc conseruationem que est agitata inter partes: vt. d. l. optimam. aut non est expressa certa quantitas ita q2 vis istius

instrumenti

instrumenti dependet ab instrumento principali et oportet instrumentum principale
le produci. et ita intelligo quod no. gl. et By. in l. sciendum. de ver.
obli. et de neg. ge. l. si mandato. et l. in causa. §. aut. de le. ii. cum si.
5 ¶ †Sed tunc quero iudex in sua sententia fecit mentionem quod ego eram
procurator ad agendum puta quia dicit et hoc ad petitionem talis procuratoris
curatoris Titii an per hoc probetur quod sum procurator Titii.
Dic quod non nisi notarius de mandato iudicis ipsum transumptum
posuisset in sententia vel in actis quia tunc probat per illud transumptum. ut
no. Bar. de offi. deleg. c. si ii. ure. et per Ja. de are. in. d. aut. si quis
6 in aliquo. ¶ †Attende tamen quod dicit Inn. quod si procuratio fuit producta
ducta apud acta et fuit litigatum tamquam cum procuratore quod non
potest obiici exceptio falsi procuratoris si apparet de productione
apud acta si vero apparet productio tunc non potest obiici ita intelligatur
l. ls. C. de iudi. et l. d. pen. Nec intelligatur tunc legitima persona
na procuratoris nisi sit obiectum et pronunciatum super legitimatione
ne sui dictum Inno. in c. quoniam contra. de proba. et in. d. c. cum
7 in iure. ¶ †Ulterius pone quod in sententia fit mentio non de extraiudicialibus
traiudicialibus sed de actu iudicii ut quia dicit visa litis contestatione
statione an ista sententia que facit mentionem de illo actu probabit
babit illum actum dicit Bar. quod non. Inn. dicit contrarium si sententia
fuit lata contra presentem et non contradicentem quia tunc presumantur
omnia solemniter acta nisi contra probetur. secus si fuit lata contra absentem
sentem lz contumaciter. ut ipse no. in. d. c. quoniam pro hoc facit. C.
de fide instru. et iure hasti. l. i. extra. de re iudi. si cum a nobis et
ar. de re iudi. l. acta. et l. actorum verba. ¶ Ego credo pro utraque
opinionem Bar. esse veram quando negatur processus. nam pro sententia
tentia non presumitur nisi probetur de processu: sed si non negatur
processus tunc bene presumitur pro sententia probatur per rationem.
quia aut dicis opi. Inn. esse veram eo quod presumatur pro sententia.
Et illud non est verum nisi tamen constet de processu. Ibi dicit Inn.
quod dato quod in sententia falsa causa exprimatur tamen
presumitur pro ipsa: ut puta quia dicit iudex quia per. a. et b. fuit probatum
batum ideo te condemno. nam dato quod non sit per eos probatum
presumitur pro sententia. Ego non credo illud verum quia ibi iudex
restringit se ad causam unam et apparet quod est falsa non potest
pro sententia presumi immo intelligit iudicem errasse: ut l. servo
invito. ad trebellia. ff. quod tamen eo. l. si. de excusatione tutorum. l. qui
testamento. de acqui. heredita. l. si is ad quem. Aut dicis opi.
Inn. esse veram scz quod dicitur instrumento facienti mentionem
de alio actu et illud est falsum etiam secundum eum quia instrumentum
non probat nisi illud quod tunc erat in fieri non id quod factum
erat ante quia testes et notarius de agitatis non possunt testificari
cari de visu et quia quo ad illum actum preteritum instrumentum
tum non habet testes diem et locum. et ideo per instrumentum
talis actus non probatur sed est potius quedam scriptura testimonialis
8 nialis secundum Inn. Ja. bu. et Cy. ¶ †Et ideo ex ista theorica apparet
paret quod opinio Inn. pro nunc non est vera. sed pone quod instrumentum
actoris faciat mentionem de citatione partis. puta quia dicit
notarius lata fuit sententia tali absente tamen legitime citato utrum
probetur fuisse citatum? Dic quod non ut patet ex predicta theorica.
rica. debet ergo in actis poni commissio citationis et relatio: nisi
forte esset nuncius publicus quia tunc sufficit et sola relatio.
nam per relationem probatur commissio quando ex quo est publicus
nuncius referendo intelligitur referre ex commissione primo facta.
eta. Sed pone quod ita dicit scriptura lata fuit sententia parte presente:
sente: an probet fuisse presentem. certe sic. ut. d. l. optimam. quia super
actu presenti testificatur tabellio de visu sed quid si non presente
vel absente verum intelligatur fuisse presens. Inn. quod sic in
c. cum in iure. de offi. deleg. quod puto verum ubi apparet de
citatione quia potius debemus eum presumere presentem quam
contumacem. ff. de proba. l. quoties. §. qui dolo. Eodem modo si
tabellio facit mentionem quod testis vacillabat vel tremebat dummodo
hoc faciat de consensu iudicis. alias non probaret vacillationem
vel tremitudinem cum notarius in examinando nullum habeat
officium sed in prescribendo nisi examinatio fuisset commissa per
9 iudicem secundum Inn. in. d. c. quam. ¶ †Sed pone quod notarius dicit
ita examinavi tales testes ex commissione mihi facta per talem
iudicem numquid probetur per hoc commissionem esse factam. certe
non quia facit mentionem de alio actu seu documento. ¶ Sed
est questio an notarius possit ipsemet de commissione rogari
cum sua pecunialiter non intersit. et doc. dicunt quod est cautius
quod alius scribat per. c. ii. de iudi. libr. vi. et ibi per Joan. and.
10 ¶ †Sed quero que est ratio quod exemplo non creditur. respondeo
triplex. una quia exemplificans non est rogatus a partibus. Secunda
cunda quia non attestatur exemplificans negocio vel scribenti sed
soli scripture tantum secundum Ja. de are. Tertia est ratio quia non
posset testificari de visu. non ideo statur exemplo. et ideo dicit
Inno. sive notarius principaliter sive incidenter faciat mentionem
tionem de actu super quo potest testificari de visu. idest principaliter
liter de loco et tunc illud instrumentum probat id quod dictum est principaliter

pa liter et incidenter: sed quando notarius facit mentionem de eo quod
non cadebat in sensum suum per visum tunc id instrumentum nullo
modo probat illud et ita not. Inn. in. d. c. cum in iure. tamen contra
illud multum facit. l. optimam. ubi nedum instrumentum probat
bat actum verumetiam probat servitutem que est in facto nec
cadit in visu notarii. sed responde quod illud quod est in ... instrumentum
strumentum probat directe cum suis concomitantiis idest cum
loco tempore et testibus sed id quod est in facto etiam probat
per indirectum quia probat per assertionem partis que erat in fieri
ri et illam probat directe et per eam probatur servitus indirecte.
et est ratio quia de partium voluntate ibi fuit instrumentum celebratum
lebratum et qualitas servitutis faciebat instrumentum. secus
autem si ad instrumentum non faciebat talis quia tunc non probaretur presupposito
supposito quod instrumentum sit factum de partium voluntate. exemplum
in finibus plebanatuum. nam non propterea probantur fines plebanatuum
banatuum quia utrum fuit plebanatus necne nihil ad instrumentum: ut
l. cum aliquis. de iure delib. et exemplum si notarius dicit actum
in domo titii. nam non probat per hoc dominium titii esse: sit
titii vel non. non propterea instrumentum infringitur. Pro hoc facit de
11 iur. et fac. igno. l. cum testamentum. et l. non ideirco ¶ †Sed quero
ro video quod instrumentum attentans de alio instrumento non facit probationem
bationem. quid in teste qui de instrumento facit mentionem utrum
credatur sibi nisi de instrumento appareat. gl. l. sicut initio. C. de fide
de instru. dicit quod non facit fidem comparando testes et instrumenta.
Ja. de are. dicit quod ista comparatio non est bona quia testes equiparantur
parantur instrumentis legitimis: sed si instrumentum legitime
sumptum facit et fidem ergo et testes hoc tenet ipse per. c. cum
olim de privile. de quo ibi no. et de edé. l. argentarius. §. si. in gl.
sua. et C. de testi. l. testium. et ad. l. aqui. l. in lege aquilia si deletum.
de fur. l. qui tabulas. et l. quedam. tabularum. tamen puto verum dummodo tamen
attestatur non solum scripture sed etiam scribenti vel habeat litteram
12 ram scribentis ita notam quod potuisset decipi de facili. ¶ †Ultimo
mo quero an si ille qui producit exemplum sumptum legitime habeat
beat originale in promptu possit cogi ut ostendat ipsum ut veritas
ritas melius appareat. Dic quod sic. sinaste iuret se non habere non
cogitur: ut. l. si. C. de fide instr. et l. si. de test. ar. in. d. l. chirographis.

Hoc quoque. Si per iudicem de appellatione cognoscentem steterit quominus sententia
tia feratur etiam lapsis fatalibus debet ad instantiam sententiam
devenire. h. d. et intellige per viam restitutionis in integ. et sic
est alia sententia ut dicit gl.

Aliud. Licet a sententia prefectorum pretorio appellari
lari non possit tamen de iniquitate coram eis
infra. x. dies potest offerri petitio ante quorum lapsum qui obtinuit
tinuit potest petere ut sententia executioni mandetur prestita
satisdatione de restituendo quod acceperit cum legitimis augmentis
gmentis si succubuerit in causa retractationis sententie. Elapsis
vero diebus potest petere victor executionem sententie satisdatione
13 ne non data. h. d. ¶ †Nota ex hoc. §. optimum argu. quod ubi a sententia
tentia non potest appellari vel recursus haberi potest etiam sententia
tia iudicis iustitie civitatis perusii quod eius sententia potest mandari
dari executioni infra decem dies. Pro hoc facit. l. addictoque de
14 appel. et C. de ferijs. l. provinciarum. ¶ †Secundo not. ex isto. §. quod
licet pendente tempore infra quod potest a sententia appellari tunc non possit
sententia mandari executioni nisi in casu de sanctis. epis. §. economos.
nomos. et ff. nil no. appel. pen. in rubrica tamen pendente tempore
infra quod potest supplicari vel aliter de nullitate cognosci potest
sententia executioni mandari infra decem dies prestita satisdatione
datione secundum formam huius. §. et post decem dies sine satisdatione
ne quod no.

Ad hec quoque. Hic sumpta est aut. si quis. C.
si. ut se ab here. absti. et ideo summa
15 ma hunc. §. secundum illam aut. ¶ †Et no. diligenter ex hoc. §. quod ubi
preiudicium eius quod petitur concernit certam personam quod semper
quis est citandus notatum. ut hic. et l. scire oportet. §. oportet de
excu. tu. et de dam. infec. l. iii. §. obesse. C. de pen. l. eum qui. ff. de ventre
tre inspi. l. i. §. denunciare. et ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. hoc autem. §. i.
sinaste non concernit certam personam sufficit fieri generale proclama
16 ma. ita intelligitur. l. eo tempore. de remil. pign. ¶ †Ultimo no.
quod cum petitur restitutio adversus hereditatem debet peti ubi
adita est si sunt creditores presentes si autem restitutio petitur
adversus contractum vel infamiam factam inter minores ex una parte
te et alterum ex alia tunc debet peti restitutio in locum domicilii
eius contra quem restitutio petitur. ut l. i. C. ubi et apud quem.
17 **Rursus.** ¶ †Habens titulum et bonam fidem a male fidei possessore prescribit inter presentes
spatio. x. an. et. xx. inter absentes si verus dominus hec possidere sciuit
uit et ipsum non inquietavit si autem ignoravit tunc non prescribit
scribit nisi spatio. xxx. an. ¶ Item si quis presens certis annis
et certis absens supra decennium ad prescriptionem complendam

adiici debent tot anni quot fuit absens. h. d. Et ex principio huius. §. sumpta est aut. male fidei. C. de lõg. tẽpo. prescriptio. & ex ver. ex prescriptione sumpta est aut. q si quibusdã. eo. titu.

18 ¶ † Et no. singulariter illum casum q videas hic q illiq possidet bona fide cũ titulo non prescribit nisi. xxx. an. etiã inter presentes habuit eũ a male fidei possessore & verus dñs ignorauit hunc possidere quod no. nam per hoc semper poterit cõsulere clientulo tuo qui stetit per. x. an. q rem suã non petit inter presentes vt videat si põt pbare q ille q possedit. x. an. cũ titulo habuit eam a male fidei possessore q iste clientulus dicat se ignorasse istum qui non possidet possedisse que ignorantia presumit in dubio nisi probet contrarium & hoc facto poterit rem illam petere nõ obstante. x. vel. xx. ann. prescriptione.

19 ¶ † Sed q̃ro an sit necesse q. x. annis cõtinuis iste possideat a die scientie veri dñi ad hoc vt prescriptionem cõpleat an vero sufficit ad prescriptionẽ per hũc possessorẽ q isto decimo vno die verus dominus eũ sciuerit possidere & ipsum nõ interpellauerit. ¶ De hoc fuerũt opiniones veritas est q requirit cursum. x. annorũ a die scientie veri dñi. Ubi enĩ quis non habet eãm a male fidei possessore tũc inter presentes rem prescribit titulo & bona fide spatio. x. vel. l. i. & l. eõs. C. de prescri. lõg. tempo. ¶ Aduerte tamen in hoc quia gl. in. l. i. C. de ser. fugi. quã Dy. videtur approbere tenet q istud decẽniũ nõ incipit nisi elapso decennio quod inducit obliuionem prioris domini & sic inter presentes est necessarius cursus. xx. annorum. & inter absentes erit necessarius cursus. xxx. anno. & hec opi. reprobatur, vt ibi per Cy.

Quia vero. Hic. §. redit ad. l. antiquã. ss. ad. l. hac cõsultissima. C. de test. & corrigit. l. iube mus eo. titu. in princi. & hinc sumpta est aut. eo vero ieiunato. C. de testa.

Legem. ¶ Hic. §. corrigit prin. ss. vt decetero constitutiones non fiant.

20 **Si quãdo** † Quãdo testator phibet rẽ per legatarium alienari & vult q tale legatum apud heredes legatarii perpetuo sit phibere videtur falcidiã. Et ex isto sumpta est aut. sed in illa. C. ad. l. fal. ideo sis cautus vt inspicias legatũ an legatarius prohibitus sit alienare. nam de eo legato nullo modo per heredem potest extrahi fal.

¶ De alienatione & emphyteosi. Rubrica.

1 ☞ Emphyteota que per emphyteosim transfert in aliam ecclesiam illa res potest intra biennium per primam ecclesiam auferri.
2 Potestatem eligendi habens alterum de duobus & eligit deteriorem alterum grauat.
3 Ecclesia que habet potestatem locandi nõ potest locare vltra spatium. xxx. annorum.
4 Res ecclesie quã in emphyteosim conceduntur, quorum cõsensus requiri debeat.
5 Mobilibus non existentibus deueniendũ est ad immobilia.
6 Creditor cui res obligatur cogitur fructus rei sibi pignorate computare iam in sortem q̃ vsuras.
7 Creditor an fructus debeat computare primo in sortẽ, postea in vsuris, an econtra.
8 Iuramentum maioris partis seruientium requiritur.
9 Deseruientes in loco si sunt absentes tunc temporis cũ de vẽditione rei ecclesie tractatur an sint vocandi.
10 Ecclesia quando pro debitis persoluendis rem propriã vendit, ad eam non spectat onus soluẽdi salarium notarii scribẽtis, nec aduocati dictantis.
11 Res ecclesie subhastantur & etiam res minorum.
12 Subhastatio debet fieri in loco publico.
13 Solennitas subhastationis si in rebus ecclesie non seruatur, an erit irrita venditio.
14 Mutatio rei ecclesie an sit prohibita aliquo casu
15 Res ecclesie tradita ne alienetur an possit alienari pro debito vrgenti.
16 Nullus ad licitandum rem ecclesie admittitur, nisi prebeat pecuniam in presenti.
17 Ecclesia siun aliquo decipitur in aliqd. cõtractus erit irritus.
18 Emptor rerum ecclesie vbi non inuenitur aliquid lex iubeat eredinorem facere.
19 Creditor ecclesie quis dicatur.
20 Creditor ecclesie qui de re deficitur propter canonem nõ solutum: non potest meliorgamentum.
21 Heres emphyteote qui per biennium canonẽ non soluit: nũ quid expelli possit ab ecclesia.
22 Ecclesia non tenetur vltra vires hereditarias.

Multis. Nulla ecclesia exceptis constãtino. exceptis quibusdam venerabilibus ecclesiis quibus est permissum potest res immobiles vel que inter immobilia cõputantur vẽdere donare vel alienare vel quoquo modo commutare nisi fiat alienatio imperiali domui. hoc dicit.

Emphyteosis. Licet ecclesie ciuitatis constãtino. res immobiles alienare non possint tñ possunt in emphyteosim concedere ita q extendat ad duos successores accipiẽtis tantũ & non vltra cum diminutione sexte partis suepensionis exceptis prouinciis. l. rebus extra vel iuxta ciuitatẽ positis hic assignatibus de quibus pensionis nulla põt fieri remissio si ecclesia eosdẽ fructus percipit. sz si ecclesia nullos fructus percipiat in emphyteosim dare põt modo predicto p congrua quãtitate & si aliqua res in emphyteosim data ad aliã ecclesiã imperium vel ciuitatem in curias sit translata infra bienniũ licitũ est prime ecclesie que emphyteosim cocessit illi auferre aut ab eo exigere si sibi placuerit annuam pensionẽ. h. d. vsq ad. §. si vero quedam. ¶ Et qđ hic dz non posse dare in emphyteosim nisi in secundam generationem

1 corrigit per. §. licentiam. ss. eo. Et nota istũ text. de rebus ecclesie q emphyteota qui per emphyteosim transfert in aliã ecclesiam vel in principẽ & curiam q infra biennium potest illa res per primã ecclesiam auferri vel etiã petere q sibi soluatur canõ eõ fuerat. ¶ Ultimo qñ res in emphyteosim concedit cuius potiora potest fieri remissio. nã si res nec est ruinosa nec est iuxta ciuitatẽ põt fieri remissio mercedis pro sexta parte sñ. si autẽ fuerit iuxta ciuitatẽ & ex ea etiã fructus percipit nullo modo põt fieri remissio. si vero nullos fructus percipit tunc põt dari emphyteosim pro congrua pensione. si autem res sint diruta & edificia: tunc remissio potest fieri secundum formã credeam in. §. prop. ex quo sumpta est aut. si quas ruinas. C. de sacrosan. ecclesiis.

Si vero quedam. Habitationes ecclesie si diruite q̃ per ecclesiã refici non possunt in emphyteosim cõcedi possunt cum diminutione tertie partis pensionis que ex edificio percipiebatur anteq̃ essent diruite vel si velit reedificere pmo. & postea soluere medietatem pensionis additamenti hoc similiter concedatur hoc dicit. ¶ Sed contra hoc facit. quia secũdum hoc plus grauatur ille qui primo soluit quam qui postea soluit. nam ille qui vult soluere canonem detracta tertia parte tantum illius canonis qui percipiebatur ex edificio de nouo constructis vltra illã pensionem quam habebat ex edificio antiquo sed dic quod non grauatur quia ex quo est in sua electione non dicitur

2 ex hoc grauari. & ita dicit gl. † Ex qua no. q ille qui habet potestatem eligendi alterũ de duobus si eligit deterius in se non dicitur ex hoc grauari ex electione ex quo eligit quod sibi placet grauari non dicitur.

Si vero aliquis. Volẽs accipere in vsumfructũ aliquã res maioris ecclesie cõstãtino. vel alicuius ecclesie ex supradictis debet iure domini aliã rem tanti redditus ecclesie dare ita q mortuo vsufructuario pleno iure vtraq res redeat a quo ecclesia alienare potest res immobiles pro quo tempore voluerit dũmodo xxx. anno. spatium nõ excedat ex causa etiam necessaria potest res immobiles obligare dũm creditor fructus cõputat in vsuras & in sortẽ dũtamen vsura nõ excedit quartam partem centesime. h. d. ¶ † Nota diligenter ex ver. locationis quod eccle-

3 sia que habet potestatem locandi non potest locare vltra spatium. xxx. anno. & ideo patet quod illi qui non possunt rem alienare nõ possunt eam locare ad longissimum spatium. s. vltra spatium. xxx. anno. sed vsq ad. xxx. annos sic per hunc. §. & est ratio quia colonus ad non modicũ tempus acquireret ius in re & sic locatio similis esset alienationi. ergo prohibita: tamen glo. tenet contrarium & male in. l. codicilis. §. institutio. de leg. ii. & ibi per Iac. de are. & ideo est de cõsuetudine q ecclesia que locat ad magnũ tps semper locat. xxx. annos & non vltra.

Emphyteosis. Maior ecclesie cõstantino. ciuitatis emphyteosim & hypothecã vltra quinquẽnium ducaturam cõcedere potest de cõsensu epi predicte ciuitatis & etiam patriarche presentibus economis & chartulariis eiusdem ecclesie asserentibus q non in lesionem ecclesie sit contractus & idem sacramentum prestare debẽt chartularii aliarum ecclesiarum si sunt presentibus his qui domui presunt hoc dicit. ¶ Et no. diligenter tex. ibi dũ dicit eũ cõscientia & consensu & sic patet q hic ponitur vt diuersa conscientia & consensus. & hoc no. ad qõnẽ dicit statutũ q minor non possit contrahere sine consensu duorũ cõsanguineorũ requirit consensus. & iste tex. facit quod non sed tantum

modo

modo ipsorum sciētia quod apparet quia hic non ponit con-
sensum vt quid diuersum a consensu ergo patet q non im-
portat consensum. Ad hoc facit qd no. extra. de priuileg. ca. cū
olim et si dicis quid operatur statutum si eorū consensus non
requiretur. nam per hoc non fauebitur mulieri et tamen rene-
ra statutum mulieris respexit dic q multum operatur quia
mulier non poterit contrahere sine consensu duorum consan
guineorum quod poterat alias. Item per hoc fauebitur mu-
lieri q si contractus erit damnosum mulieri est verisimile qd
consanguinei impedient. Ideo ne mulier defraudetur et si vi-
debūt contractum esse vtilem mulieri operabuntur vt contra
ctus perficiatur et sic erit vtile.

Economus. ¶ Econom⁹ et orphanotroph⁹ et alius ecclesie ordinator aut etiā
cartularius aut eius parētes qui per genus vel nuptias sunt
cōiuncti per se vel interpositas personas res ecclesie in emphy
teosim vel hypothecam accipere non possunt et si contra fece-
rint contractus est nullus et penitus hic inserti pumantur. h. d.
¶ Et no. ex isto. §. argumentum ad questionem dicit statu-
tum q gabelle cōmunis debeant vendi per officiales ad hoc
deputatos presentibus cōseruatoribus monete. Modo que-
ritur an conseruatores monete ipsi vel ipsorum parentes per
se vel subiectas personas possint emere illas gabellas et hic vi
detur casus q nō. nam hic dr q res ecclesie debet dari emphy-
teotis presentibus economis et cartularijs ecclesie. Et postea
subdit q nec economi nec ipsorum parētes nec cartularij per
se vel interpositas personas accipere possunt in emphyteosim.
¶ Item iste tex. facit questionem dicit statutum q mulier
non potest testari sine presentia sui viri: an possit instituere vi-
rum presentem vel consanguineum viri vel alium recipientē
pro viro cum presentia viri. et iste tex. est optimum argumen-
tum q non. ¶ Ultimo no. de hoc versi. adherente pro capitu
lis in quibus continentur adherentes. nam per hoc significā-
tur illi qui adherent et non sunt subditi. vt. s. de here. et sal. in
prin. ¶ Ultimo no. argumentum ad questionem dicit statu-
tum q parentes rebellium non possint habere officium in cō-
muni qui intelligantur parentes. Certe illi qui attinent per
genus vel per nuptias et ita videtur hic casus dum de paren-
tibus mentionem facit et hoc modo intelligitur hic alias pa-
rentes accipiūtur pater et mater vsque ad infinitum vt. l. quis. ff.
de in ius vocando.

Licentiam. ¶ Quelibet venerabilis domus rē suam in perpetuū in emphyteosim
concedere potest de consensu episcopi qui domus predicte gu
bernationem habet intrantibus tamē economis et cartularijs
quod ex tali contractu domus non ledatur. Si tamen episco-
pus ecclesie gubernationem non habeat tunc si est oratorium
cocedi debet in emphyteosim de maioris partis volūtate ibi
dem orantium et economorum. si vero nō sit oratorium fiet de
voluntate prepositi loci iurantibus primis ordinarijs dicti lo-
ci in presentia episcopi q dictus contractus non tendit ad le
sionem ecclesie. In monasterijs vero ipsorum primarius idest
prior cum maiori parte ibidem seruientium cōtractum faciet
et contractus in scriptis celebrabitur prestito sacramento simi
li et is emphyteosim accipiens releuari nō potest etsi in sexta
parte redditus quem de talibus bonis ecclesia habere solita
est saluis manentibus omnibus legibus loquentibus de con-
cessionibus rerum emphyteosis ecclesiarum. hoc dicit vsque ad
4 §. hoc etiam. ¶ † Et no. istum. §. quia per ipsum habes quan
do conceditur res ecclesie in emphyteosim quorum consensus
requiritur et etiam solennitas per hunc. §. corrigitur quod ha-
betur. C. eo. in prin. et. s. de non aliena. §. emphyteosi. vbi solus
potest dari in perpetuum. idest vsque ad tertiam generationem.

Hoc etiam. ¶ Hinc sumpta est autentica hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle.
coniūcto principio huius titu. h. d. ¶ Si debitū ecclesiā vigeat
et ex mobilibus resolui non valeat primo res mobiles specialiter
dantur pignori quarum fructus creditor sibi imputet tam in
sorte q in vsuris in quartam centesime. sed si nolit tunc ordi-
nator domus apud eum a quo ordinatur in habitu absque di-
spendio gestorum iuret presenti maiori parte ibi seruientiū de-
bitū existente nec ex mobilibus rebus solui posse quo subsecu
to per. xx. dies rem esse venalem publice fit notum vt plus offe
renti detur pretio modis omnibus dando pro debito: aliter enim
res emptori nō conceditur hoc facto in ea rescribat nihil esse fa
ctum quod in dānum diuine domus redundet: emptore vero
inuento distrahatur res et detur insolutum creditori estimata
addita in pretio decima parte estimationis et antecedente cō-
sensu ordinatoris et maioris partis ibidem seruientium vt si
ea res mediocris inter ceteras inspecta eius qualitate quanti-

tate et onere: et is creditor intelligitur qui id qd crediderit pro
bet in vtilitatem ecclesie esse conuersum. h. d. vsque ad. §. hoc ve
ro iubemus. ¶ Ad euidentiam premitte q sicut in ecclesia cō
stantinopo. introductum erat vt eius res alienari nō possent
ita hodie illud ius porrectū est ad oēs ecclesias et oia loca pia.
vt. s. eo. §. 1. et. s. de non alie. in. § 1. C. de sacrosan. eccle. aut. hoc
ius porrectum. in prin. canonizata. x. q. ij. hoc ius porrectū hoc
5 euidētiali promisso venio ad tex. ¶ † Ibi ex rebus mobilibus
no. q tunc demū venit ad alienationē et obligationē rerū im-
mobiliū cū non sunt mobilia ecclesie ex quibus satisfieri pos-
sit. Sed tunc pone q sunt nomina debitorū an prius ex eis sa-
tisfiet quā ad venditionē immobiliū perueniat. videt q sic si-
cut enī dicimus cum res minoris vendit propter es alienū. Nā
primo debet satisfieri de nominibus: vt. l. magis puto. §. ne pas
sim. ff. de reb. eo. ¶ In contrariū videt. l. a diuo pio. §. in vēdi-
tione. ff. de re iud. vbi ad noia peruenit vltimo loco. Primā
opi. tenet Cy. in aut. hoc ius porrectum. ¶ Nec ob. §. in vendi
tione. q loquit in executione sule que non pōt fieri contra ter-
tium qn aliqua est cōtrouersia. et sunt alique res que possunt
absque cōtrouersia distrahi. et sic est casus diuersus et nō aduer-
sus. Et eius opi. credo veram qn nomen est tale ex quo credi-
tori satisfieri possit. q tunc ecclesia minus leditur. secus si ex eo
satisfieri nō possit. ar. in. d. §. ne passim. et facit. C. qn fis. vel pri-
ua. l. iij. §. nō primo. et. l. nepos proculo. de verb. sig. C. de pigno. stu
6 pu. l. 1. ¶ † Ibi reputet. no. q creditor cui res obligat cogitur
fructus rei sibi pignorate computare tam in sortem q vsuras.
Sed quero an hoc habeat locum in fructibus consumptis et
extantibus. dic q in consumptis nulla est dubitatio quod cō-
putantur secundum omnes. In extantib⁹ est opi. quando cre
ditor vult restituere debitori et non computare in sortem. nam
quidam doc. dicunt q non computant. vt. l. diuortio. §. ob do
nationes. ff. so. matri. sed illa nō loquitur in pignore ideo alij
dicunt et melius q imo computantur quia hoc videtur inter
7 partes agitatum. ar. huius tex. et hoc placet. † Sed tunc que-
ro an fruct⁹ creditor debeat cōputare primo in sortem postea
in vsuris an ecōtra. dic q in ecclesia hoc est speciale q prio in
sortē cōputet scdo in vsuris et hoc patz hic ex ordine litere dum
facit mentionem primo de sorte postea de vsuris. In priuato
autē est econtra q primo in vsuris et secūdo in sortem. vt. l. 1. et
8 l. in his. ff. de solu. ¶ † Ibi eisdem seruientiū not. q iuramen-
tum maioris partis ibi seruientium requiritur sic facit q con-
uerti vocē habēt in capitulo. nam non est dubium ipsos deser-
uire sed non est verū simpliciter. ideo dic q cum clerici cōuer-
si laici non habēt vocē: vt in. c. ex eo qd. de elec. li. vj. imo plus
est q oēs illi qui nō sunt in sacris ordinibus cōstituti non ha-
bēt vocē in actib⁹ capituli. vt in cle. j. de eta. et qualita. qd ergo
hic dr deseruientium intellige clericorum si est capi. clericorū.
alr laici sunt vocandi. Exemplū in vniuersitate hospitaliū q
de laicis est probata: vt in. l. j. ff. qd cuius. vniuer. no. ad muni.
9 l. q maior. † Sed tūc vidēdum an deseruientes in loco si sunt
absentes tūc tpis cum de vēditione rei ecclesie tractat sint vocā
di dic q nō si due partes sunt presentes: solum enī tribus casi-
bus absentes sunt vocādi. primo in causa electionis. vt in. c. q
sicut. de elec. secūdo in canonico recipiendo vt in. c. in ecclesijs.
de prebē. li. vj. tertio i cessatione a diuinis. de of. or. si quādis. et
10 de test. c. presentium. lib. vj. ¶ † Ibi nullum pro his dispēdium
no. ex hoc tex. manifeste colligitur q qn ecclesia pro debitis sol
uēdis rem propriam vēdit qd nō spectat ad eam onus soluēdi
salarium notarij scribētis instrm vēditiōis nec etiam salarium
aduocati dictātis ipsū. nam hec lra dicit pro gestis ista ecclia
11 nullū dispēdium xc. ¶ † Ibi i publico ciuitatis loco no. hic q
res ecclesie subhastant et codē mō res minorū subhastari debēt
vt. l. et si sine. l. prin. ff. d mino. et eo. mō res ciuitaris: vt. C. si propter
pu. pen. p totū. et. l. si quos. de rescin. ven. de fi. instr. et iur. hast.
fis. l. j. ¶ Scdo no. modum subhastādi respectu loci q dz fieri
in loco publico. Itē respectu modi. q subhastās dz dicere qd
plus offerēti dabit et sic dz cohortari. Tertio respectu tpis
12 quia subhastationes per. xx. dies durare debēt. ¶ † Sed tunc
dubitatur circa locū de tali qōne in eadē ciuitate sunt multa
loca publica faciet fieri subhastationem i vno ipsorum locorū
an sit necesse in quolibet vel in quo est necesse. dic q in loco dz
fieri q magis publicus est. et ideo perusij fiet in platea commu
nis qui est locus magis publicus hoc probatur ex tex. C. de de
13 cen. ciui. l. iubemus ibi frequētibus nominibus. ¶ † Sed tūc
quero quid si hec solennitas subhastationis in rebus ecclesie
non seruatur vtrum irrita est venditio videtur quod sic: quia
non est recedendum a forma: vt. l. cū hi. §. si pretor. de transa. et
infra eodem. §. non cognouimus. Et sine dubio verum est de
iure ciuili. sed an procedat de iure canonico dubitat videtur
q sic. nam semper stamus. l. nisi contradicat sed hic canon non

contradicit ergo rc.imo videtur potius concordare,vt.d.§.hoc
ius porrectum.contrarium est verum quod hec forma non requiratur de
iure canonico:quia alia forma tradita reperitur de iure canoni-
co.xii.q.ii.sine exceptione nisi esset consuetudo in ecclesia quod fie-
ret subhastatio,quia tunc non est recedendum a consuetudine.
14 vt de reb.eccle.non alie.c.nullum.x.q.i.c.in his.¶ †Sed tunc
quero an aliquo casu rei ecclesie alienatio sit prohibita etiam
si debitum vrgeat glo.in.d.§.hoc ius porrectum.ponit vnum
15 casum.alios ponit hic glo.quos vide per te.¶ †Sed pro eorum
declaratione quero an res ecclesie tradita ne alienetur possit
alienari pro debito vrgenti.Circa hoc fuerunt multe opinio.vt
no.per doc.in.d.§.hoc ius porrectum.veritas est quod si sunt
alie res ecclesie quas alienando possit satisfieri pro debito ec-
clesie vel alii necessitati ecclesie quod tunc non poterint alie-
nari sic intelligo dictum Innoc.in.c.raynaldus.de testa.et quod
no.in.c.verum.de condi.app.et.i.eo.§.sanctissimus.et.§.ea ve-
ro.sed si alienando satisfieri non poterit tunc illa res alienari
poterit occasione talis necessitatis.nam ab illo pacto de non
alienando talis exceptio videtur excepta.vt.C.de pa.qui si.do
stra.l.ii.de fideicom.liber.l.cum filio.de leg.iii.l.pater filium.C.
16 communia de leg.auc.que res et in corpore vnde sumitur. †Ibi
vt qui plus prebet.no.quod dicit prebet.et sic videtur quod nul-
lus ad licitandum rem ecclesie admittatur nisi prebeat pecu-
niam in presenti sed contrarium est veritas:quia si ab initio non pre-
bet pecuniam tamen licitatio admittitur,sed ei res non trade-
tur nisi primo pecunia detur.et hoc innuit iste text.Et est ra-
tio quia hic non est casus in quo possit haberi fides de pretio
pro hoc facit ff.de iure fis.l.procurator.et quod ibi not.et.ff.de
iusti.l.cum quis.ibi presenti pecunia.Sed tunc quero duo sunt
licitantes et vnus offert iustum pretium et aliquid vltra alius
offert multum plus vltra iustum pretium vtrum vendi pote-
rit ei qui minus offert videtur quod non per hanc literam que
dicit qui plus prebet ergo plus prebenti dari debet.contrarium
determinat glo.in.d.§.hoc ius porrectum,assignat rationem
quia licet laico sit licitum contrahentem decipere vsque ad dimidiam
iusti pretii:vt.l.in cause.§.fin.de mino.Tamen ecclesie non li-
cet.ideo vendere oportet iustum pretium offerenti.non ob.hec
litera que dicit plus:quia intelligitur quando nullus licitan-
tium excedit iustum pretium.Ibi nihil ad lesionem no.quod me-
17 rare debet quod nihil ad ecclesie lesionem eccidet. ¶ †Sed tunc
quero si ecclesia in aliquo decipitur vtrum contractus erit ir-
ritus videtur quod sic.et hoc patet ex ver.nihil quod est vniuersa-
le exclusiuum.vt.l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren.
posses.et.l.nihil proponitur.de leg.i.veritas est quod aut ecclesia de-
cipitur quia alienat ex causa falsa in rei veritate subesse et non
subest vel alienat ex causa non premissa.aut decipitur in forma
quia forma huius litere non fuit obseruata et tunc contractus
est nullus ipso iure.xii.q.ii.c.in summa.et capitulo sine exce-
ptione tex.est.C.de sacrosan.eccle.auc.qui res iam dictas et in
auten.vnde sumitur.aut decipitur in quantitate quia venditur
minori pretio quam valeat et tunc non irritatur contractus quia
ex quo omnis solemnitas est seruata non dicitur eccles. a dece-
pta quia vsa est iure communi.ergo rc.vt.l.non videtur.C.de in
integ.resti.et ideo nec posset restitui,vt.d.l.non videtur.licet
alias quando ecclesia leditur possit in integ.restit.vt in.c.i.de
18 in integ.resti. ¶ †Ibi iubemus creditorem no.quod vbi non in-
uenitur emptor rerum ecclesie quod lex iubet creditorem ipsam rem
insolutum recipere cum additamento decime partis pretii et
debet mediocrem accipere et sic recipere aliud pro alio contra
l.ii.§.i.ff.si cer.pe.Secundo no.quod mediocrem rem recipere co-
git.licet alias de iure com. in creditoris ponatur arbitrio quam rem
velit accipere.vt.l.creditoris arbitrio.C.de distra.pigno.Et du-
bitatur quid velit dicere hec litera cum additamento rc.de hoc fue-
runt magne opi.quidam dixerunt quod cum creditor grauetur in duo-
bus predictis releuatur in hoc tertio quia res que dabitur si-
bi insolutum debet valere decem partes plus quam sit debitum
pro quo ipse accipit insolutum verbi gratia si creditor debet
decem recipere dabitur insolutum res pro decem que valebit.c.
et hanc opi.firmauit glo.in dicto.§.hoc ius porrectum sed con-
trarium tenent doc.et bene scilicet quod in hoc tertio etiam gra-
uatur scilicet in additamento decime partis estimationis ver-
bi gratia debet recipere decem certe adiudicabitur sibi res ec-
clesie que valebat nouem et hoc apparet in versic.additamento,
olim enim a nos fiebat estimationis additio quod est contra men-
tem huius litere.et si dicis nonne creditor grauatur certe sic sed
fit speciale fauore ecclesie.no.tamen id quod litera dicit de me-
diocritate rei ad argumentum ad executores vltimarum volun-
tatum ne pro modica re non possint ponere manus ad res ma-
gni pretii.de quo no.per gl.in.l.i.C.quando decre.opus non est.
19 ¶ †Ibi nisi monstrauerint quod in vtilitatem rc.no.quod ille dicitur
creditor ecclesie qui monstrat mutuum in ecclesie esse versum
illud quod credit.Idem dicimus in creditore ciuitatis vt.l.ciui-
tas si cer.pe.et in creditore minoris vt.l.i.C.si aduer.credi.et in
creditore domini ex contractu serui eo quod dicatur in rem domini versum
esse vt.l.iii.§.de in rem ver.sed tunc est videre quo probatur in
vtilitatem eccl.sie esse versum.dic quod dupliciter:primo si probatur cui
dederit et de hoc non est dubium vt hic.secundo si probat quod incontinenti
post quam credidit incontinenti ecclesia a debito se liberauit aut
predia comparauit.nam ratione proximitatis ipso presumitur de illa pe-
cunia se liberasse et predia comparasse.vt.l.si ventri.§.fi.de priuile.
credi.et arg.C.de alime.pu.pres.l.fi.Sed tunc est videre an per
alias presumptiones possit hoc probari:quia prelatus qui sumpsit pe-
cuniam mutuo erat diligentissimus et qui nunquam solebat pecunias
expendere nisi pro vtilitate ecclesie videtur quod sic nam ex preterito
presumimus in presens:vt.l.de debito.§.i.ff.de proba.l.non ceo.§.
a barbario.de re mili.In hac opi.fuit Azo.plus etiam dixit
quod sufficit probare quod tunc necessitatem ecclesia habebat nec aliter
requiritur quod probetur versum in vtilitatem ecclesie.pro hac opi.vt est
sua in.l.fi.de exerci.sed contrarium glo.determinat hic.et in.l.iii.
§.pe.de in rem ver.scilicet quod necessaria sit explicita probatio.vt hic et
in.d.l.ciuitas.C.si aduer.credi.l.i.nec ob.l.fi.de exerc.quia speciale
est cum agitur contra dominum exercitorem vt mutuum non habeat
aliud necesse probare nisi quod tunc nauis necessitatem habebat,
potest de pecunia esse ratio specialitatis:quia nauigantibus
multum fauetur.vt.l.deprecatio.ad.l.rho.de iac.et tamen est pericu-
lum quod in mari versatur.vt.l.i.de nau.feno.C.et.ff.de nau.feno.l.
periculi.quod si tanta diligentia requireretur in creditore mutuan-
te nullus reperiretur qui vellet in nauem reficiendam mutuare propter
propter quod incideret in magnum periculum et commodum a mari de-
periret et ideo ad hoc tollendum iurisconsultus statuit quod suf-
ficit probari quod tunc necessitas imminebat.Inno.in.c.i.extra
de depo.dicit quod solum in mutuo et in pecunia que datur eccle-
sie pro re quam vendit vt se a debito liberet est speciale quod requi-
ritur exacta probatio adeo quod non sufficit probare quod tunc ecclesia
necessitatem habebat in aliis vero contractibus quam in mutuo vel
etiam in pecunia data ex causa sumpta illa exacta probatio non
requiritur sed sufficit probare quod ecclesie necessitas incumbebat.et
ita ipse concordat opi.istorum.et hanc opi.credo veram.et ideo
tu qui vis mutuare pecuniam ecclesie vt non arcteris ad hanc pro-
bationem sis cautus vt non sub nomine mutui des pecunias sed sub
nomine depositi et tunc habes ecclesiam obligatam probando quod eccle-
sia habebat necessitatem de illo deposito.Et si dicis quomodo potest
fieri depositum gratia ecclesie.nam cum gratia deponentis fiat de-
positum dic quod non est mirum.nam reperitur depositum posse
fieri ad solum commodum depositarii:vt.l.si quis nec causam.si
cer.peta.Sed tunc est questio an eo casu quo sufficit probare
quod ecclesia indigebat si pecunia fuit tradita ecclesie vltra quam
indigeret vel tali loco vel tali tempore quod ecclesia tunc non poterat
in suam vtilitatem conuertere an tunc habebat ecclesiam obli-
gatam.dic quod non in eo quod tradidit plus quam quod indigeret vel quod
tradidit loco et tempore non congruo.et hec est probatio in tex.in dic-
ta.l.de exerc.Subsequenter quero de qua vtilitate intelligatur
an de vtilitate perpetua an de vtilitate temporali.verbi gratia contra
pecuniam creditor mutuauit pro agris colendis pro magnifi-
candis edificiis in faciendo ipsa depingi vel pro vestimentis
monachorum vel pro ipsorum cibariis et potuissent sine ipsis pote-
rat substentari sed non bene.Inno.in.d.c.quibusdam.de fideius.
dicit quod sine pecunia sit versa in vtilitatem perpetuam vt quia sunt
predia comparata sine in temporalem vt in expensis predictis quod lo-
cum habet quod ecclesia sit obligata.In hoc tamen est differentia inter
vtilitatem perpetuam et temporalem quod prelatus ecclesie de mandato ca-
pituli accipiat pecuniam vt conuertat in vtilitatem perpetuam obli-
gat ecclesiam dummodo tamen vtilitas durat.alias non esset ecclesia
obligata quia non diceretur versum in vtilitatem ecclesie cum versum
non durat:vt.l.si pro parte.§.versum vt in rem ver. ¶ Quando
autem pecuniam de mandato capituli acciperet et ipsam expende-
ret in vtilitatem perpetuam tunc licet versum non duret tamen
remanet ecclesia obligata et hoc operatur precedens mandatum.
cum autem prelatus conuertit in vtilitatem temporalem aut pecuniam
sumpsit de mandato capituli et ecclesia obligatur aut sine manda-
to et tunc secus.ratio est quia ex quo illa vtilitas non est duratura
patet quod non potest dici versum in vtilitatem ecclesie ex quo non
potest durare versum.vt.d.§.versum.et ista fuerit de mente Inno.
in.d.c.cum quibusdam.si bene inspiciatur. ¶ Vltimo scias quod
solemnitas huius.l.non habet locum cum res ecclesie sit immobi-
lis esset vilissima vt terrula vel vineola modici pretii.tunc enim
solum episcopus sine voluntate cleri illam alienare potest solemni-
tate non seruata.tex.est.xii.q.ii.si terrulas.Item hec.l.non habet
locum nisi cum propter necessitatem vrgentem res immobilis alie-
natur et tunc sit necesse tanta solemnitas.si autem alienetur ex
propter

propria voluntate in casibus in quibus alienatio sit permissa tunc hec solennitas reiicitur ⁊ alia solennitas adhibet. de quo habetur in. §. ⁊ quoniam cognouimus. j. eodem.

Hec vero. Excepta ecclesia ciuitatis Constantino. vna ecclesia potest cū alia permutare: sed in vtraq; seruatur indemnitas. Itē que de domo imperiali in ecclesiā trāsiuit alienari nō potest. hoc dicit vsq; ad. §. ⁊ quoniam. quod autem hic dicit q̄ rem peruenientem a domo imperiali alienari non potest etiam ex causa necessitatis intelligitur quando ecclesia possidet alia bona que alienari possunt. ⁊ eo modo intelligitur. j. e. §. sanctissimas. secus si alia non supersunt quia a tali prohibitione hec necessitas intelligitur excepta. vt dixi. s. in. §. propt.

Et quoniam cognouimus. Alienatio monasterij vel alicui⁹ ecclesie. vt in vsum priuatorum cōuertatur fieri nō potest ⁊ si cōtra fiat episcopus loci potest illud quod venditum est vendicare. Itē si ecclesia habet prediū tributis grauatum pōt vendere seruato ordine hic posito excepta ecclesia maiori constantino. ¶ Item economus cartularius aut eius parentes vel filij per se aut interpositam personam res ecclesie non possunt emere nec in emphyteosim accipere. hoc dicit vsq; ad. §. si vero quis. ⁊ cum vltima parte concor. s. eo. §. economus.

Si vero quis. ¶ Si colonus vel emphyteota ecclesie p biennium steterit q̄ canonem non soluerit vel rem deteriorauit reijci poterit de re nec emphyteota recuperabit. sed si prelatus volet eū expellere recipere debet canonem pro tempore preterito non solutum ⁊ dimittere emphyteotam vel colonum frui vsq; ad tempus finitum. si autem canonem preteriti temporis emphyteota vel colonus soluere recuset ex bonis eius indemnitati ecclesie satisfiet. hoc dicit. † Et no. ex hoc. §. q̄ colonus ecclesie qui de re deijcitur propter canonem non solutum non potest petere melioramentum secus est in colonō priuati deiecto quia si conuenitur pro pensione potest excipere de melioramēto. ⁊ ita dicit hic gl. alleg. l. colonus. in principio. ff. locati. Et hoc credo verum sine dubio cum colonus priuati conuenitur ad pensionem vt possit excipere de melioratione rei si vellet agere ad sumpt⁹ recuperandos quos in meliorando fecit forte nō posset quia sua culpa perdidit potestatem fruendi ⁊ ex eius culpa meliorationes in locationem sunt transfuse. vt. l. colonus. s. allegata. † Quid autem si heredes emphyteote etiam per biennium canonem non soluit ⁊ cum ecclesia vult ipsum expellere ipse dicit ego ignorabam an ipso iure sit priuandus emphyteosi dicit quod sic. sed restaurari poterit ex clausula generali si qua mihi iusta causa esse videbitur. Et hoc ponit Dy. in. c. si quis in me. de regulis iuris. lib. vi.

Sanctissimas. Ob redemptionem captiuorum ecclesia potest rem vendere nisi sit concessa ne alienetur. Item ecclesia hierosolymorum potest vendere rem quā habet in hierusalem non tamen pro minori pretio q̄ accipiat summa pensionis. l. aureorum. h. d. Et no. ex hoc. §. quod res concessa ecclesie ne alienetur nō potest alienari etiam ex causa necessitatis. quod intellige vt dixi in. §. super his. s. eodem.

Si vero quilibet. Cuilibet ecclesie nō pt vēdi nec donari nec relinqui in vltima volūtate aliqua possessio que sit onerata debitis vel tributis propter quod posset in damnum redundari sed illud grauamen redūdabit ad eos qui dederūt possessionē ipsi ecclesie ⁊ omne damnum restituent ipsam perdendo ⁊ ecclesie applicabitur ⁊ est generalis ista l. ¶ Et no. qd̄ hic d̄r de relicta in vltima volūtate ecclesie que est grauata debitis vel tributis q̄ licet ad ecclesiam primo peruenerit tñ ex hac peruentione nullum damnum potest ecclesia sustinere. † Et sic est hic casus qd̄ si ecclesie fuerit relicta hereditas dānosa ⁊ ecclesia adierit tñ vltra vires hereditarias non tenetur qm̄ nullū damnum sentit vt hic. quod intellige qm̄ nō fecit inuentarium quia si fecisset nulla esset dubitatio qr idem esset in quolibet. vt. s. de heredi. ⁊ falci. hinc nobis. ⁊ si est in ecclesia. Idem est in pupillo per viam restitutionis in inte. ita qd̄ in hoc ecclesia est priuilegiata magis. vt. s. de heredi. ⁊ falcid. §. pupillus. Et idem q̄ in ecclesia est in fisco, vt. l. i. §. an bona. de iur. fis. ¶ Et no. q̄ dicit q̄ locum habet in omnibus ecclesijs qr per consequens locum habebit in hospitalibus.

Si vero. Que dicta sunt. s. §. si vero aliquis voluerit de eo qui vult ab ecclesia constantino. rem in vsumfructum accipere locum habent in omni alia ecclesia.

De sacris. Uasa sacra alienari nō pñt nisi ob redemptionē captiuorum vel cū debitū vrget ⁊ alia bona mobilia ex quibus satisfieri posset nō subsunt sed tunc alienabuntur cū solēnitate hic posita ⁊ si in casibus nō permissis res ecclesie alienate fuerint qui eam receperint ⁊ notarius qui scripserit punitur penis hic insertis. ⁊ hec. l. habet locum in futuris non autem in preteritis. hoc dicit.

¶ Ut litigantes iurent. Rubrica.

Presentem. Hic sumpta est auth. principalis de iuramentum. ⁊ ideo istud prin. vsq; ad. §. si qs autē. continuēto ver. in causis autē. j. eo. ⁊ dictum §. si qs autem summa sm̄ auth. sed nouo iure. C. de pena iu. qui male iud. ⁊ ideo hic q̄ summatur summa sm̄ illam auth. ⁊ circa vide qd̄ not. Cy. in. d. auth. principalis nullus sportulas pōt exigere vltra modū a. l. statutum contra faciens ablatum pri restituet. ⁊ triplum erario nomine pene soluet. ⁊ si iudex in predictis vendicandis fuerit negligens comes rerum priuatarum ipsum coget ad dictam penā soluendam. h. d. vsq; ad. §. quia vero lex. Et no. q̄ qn̄ iudex illicitum facit quod licitum est ei patri resistere. de quo. C. de appel. l. quoniam. ⁊ l. prohibitum. de iure fisci. li. x.

Quia vero lex. ¶ Iudex vel referendarius nullum tenere aut cogere pōt ad pacta vel transactiones faciēdas cum aduersarijs. Et si qs coactus hoc fecerit nullū preiudiciū sibi generat. h. d. Et not. pro illis qui coguntur per capitaneū vel potestatē cōpromittere lites corā aut facere pacta vel transactiones nullius sunt momenti. Sed ob. ff. de vsufru. l. si titius. §. de preteritis qd̄ iudex potest cogere partes ad transigendū. sed dic q̄ cogere pōt persuadēdo vt ibi habes nō precise vt hic. vel illa loquitur in iudicibus hic in referēdarijs vt ibi gl. sed hoc non vz quia hic loquitur in iudice si recte inspiciatur. ideo dic quod aut iudex vult cogere partes ad transigendū qr incōtinenti inest timor armorum ⁊ rixe ⁊ tunc ppter rixas ⁊ armorū terrorem euadēdum potest iudex partes cogere ad transigendum ⁊ ita loquitur contrarium: si autem talis timor non superest quia tunc nullo modo cogere potest. ⁊ quicquid agetur nullius est momenti. Casus est hic.

¶ De ecclesiasticis titulis. Rubrica.

1 Usure sicut sunt prohibite de iure canonico: ita etiam de iure ciuili.
2 Possessiones ecclesiarum ⁊ aliarū domorū venerabiliū nullas extraordinarias functiones subire tenentur.
3 Nullum relictum ad pias causas prescribitur minori spatio xl. annorum.
4 Oratorium aut ecclesiam fabricare non potest quis sine autoritate episcopi.
5 Statutum disponens q̄ domus in qua barataria fit debeat funditus destrui: quomodo intelligendum.
6 Heredem si quis scripserit vnum sanctum ⁊ ibi fuerint plures sancti eiusdem nominis: pauperiori debetur. Et quis sit pauperior episcopus discutiet. 7.
8 Paria sunt dicere instituo beatum Franciscum: vel ecclesiam beati Francisci.
9 Testator potest relinquere q̄ de suis bonis constituatur vna ecclesia: vel hospitale: vel oratorium.
10 Fideicōmissarius ad pias causas infra annum debet exequi voluntatem defuncti. 14.
11 Heres in testamento potest relinqui fideicommissarius.
12 Episcopus cognoscere potest si fideicōmissarius deputatus in testō ad exequendum relicta ad pias causas sit sufficiens.
13 Locare verbum: quandoq; ponitur pro conducere.
15 Episcopus ciuitatis an distribuere possit relicta ad pias causas inuito testatore.
16 Relicta in alimenta pauperum epūs erogare potest ⁊ quib⁹.
17 Heres qui infra annum relicta ad pias causas nō exequitur: executio deuoluitur ad episcopum.
18 Heres non satisfaciens voluntati defuncti intra annum an possit priuari commodo hereditario.
19 Nuntius iudicis per quem fit aliqua admonitio debet esse publicus.
20 Iudex qui vult me priuare iure meo qr iussit vt aliquid faciā debet me monere bis per publicam personam.
21 Legata facta pauperibus qualiter valeant.
22 Relicta per episcopum ad pias causas debent per metropo

litarum executioni mandari intra sex menses.
23 Detractio trebellianice cessat in relictis ad pias causas.
24 Clericus si abintestato decedit, acquisita postquam fuerit cleric⁹ cedunt ecclesie.
25 Bona monachi habentis plures prioratus cum ecclesie debebuntur.
26 Casus in quo hereticus prohibetur contrahere cum orthodoxo. Et de pena contrahentis. 27.
28 Auxilium vel favorem dans alicui magnati, quando capite punitur.

Regulis. ¶ Omnia statuta in istis quatuor cōciliis vel in aliquo ipsorum vez in cōstantinopoli ephesino in nicœno et calcedonensi plenā obtineāt legum firmitatem. item papa in vrbe romana primā sedē obtinere d3. post eū patriarcha ceteri sz gradum eorum sedere debent. item epō cōstantino. sub plena iurisdictione hz epōs infrascriptarum prouinciarū videlicet. dacie mediterranee dacie ripensis et dardanie et mysie superioris et pānonie et omnes episcopi predictarū prouinciarū debent a dicto episcopo ordinari ipse vero ordinādus est a concilio. Item priuilegiū datū episcopo carthaginiensis ciuitatis imperio per dei gratiam restituto saluum remanere debet. h.d. vsqz ad. §. ad hec sancimus. ¶ Et no. quod tēpore instini. regnabat papa virgilius. ¶ Secundo not. quod imperator pape sedem assignabat et sic patet quod exercitium iurisdictionis pape modicum erat tū potestas semper fuit vniformis a potestate data per xpm beato Petro qui dixit tu es petrus et super hāc petram edificabo ecclesiam meam. et quem ligabis in terra erit ligatus et in celis. quem absolueris in terra erit ab-
1 solutus et in celis. ¶ †Ultimo no. ex glo. magna hic posita secundum Azo. et accur. quod sicut de iure canonico sunt prohibite vsure nisi in certis casibus. vt extra. de vsur. c. salubriter. ita de iure ciuili per hanc. l. quia hic imperator cōfirmat. l. pape. et cum papa prohibeat vsuras et ipse intelligitur prohibere, nec verecundatur iura canonica imitari, vt. §. 1. et. §. sed etiā supra quomodo oporteat epis. et de noua. §. si vero relinquē. vt supra vt cleri. apud proprios epōs. §. 13 per qd no. quia per hoc patet qd corrigitur totus titulus de vsuris. ff. et C. et omnes alie leges permittētes vsuras hoc etiam dictū a deo. Nā dixit apls Mutuum dantes, nihil inde sperantes.

2 **Ad hec sane.** ¶ †Possessiones ecclesiarum et aliarū domorū venerabiliū nullas extraordinarias functiones subire tenenē cōferūt ad itinera seruanda vel puteos redificandos vel reparandos. Itē si qua possessio curialiū ad ecclesiam peruenerit libera est omni onere lucratiue descriptionis. h.d. vsqz ad. §. pro tēporalibus. Et no. ex isto tex. optimū argumētum quod licet predium tributarium alicuius ecclesie primari ad ecclesiam peruenit tamen illud predium liberatur a tributo si tributum est sordidum. Nam vides liberari predium priuati peruenientis ad ecclesias ab onere lucratiue descriptionis. Uel dic quod non liberatur a tributo qōcūqz sz illō et est spāle in lucratiua descriptione.

Pro temporalibus. ¶ Prescriptio x. xx. et xxx. anno. que currit contra priuatū cōtra ecclesiam nō currit nisi elapsis xl. annis. Item exactio oim relictorū ad pias causas finali tē-
3 pore durat. h.d. ¶ †Et no. hūc tex. quod nullum relictū ad pias causas prescribitur minori spatio. xl. ānorum. Et hinc sumpta est pro parte aut. quas actiones. C. de sa. san. eccle. ¶ Et not. qd iste tex. loquitur in prescriptione. x. xx. et xxx. anno. et tū litere has prescriptiones temporales appellāt. Et per hoc apparet quod in prescriptione minoris temporis an. hec. l. nō habet locū et sic non habet locum in vsucapione triennij et quadriennij et redhibitoria et similibus. vt hic no. an gloss. quod not. de quo vidistis. §. vt noue constitutiones.

4 **Si quis autem.** ¶ †Nā pōt qs sine autoritate epi ibidē crucē figentis oratorium aut ecclesiam fabricare et cum eius autoritate fabricauerit vel reficere ceperit per epm perficere cogit. h.d. Et no. istum tex. cōtra heredes olim dnī cathedralis sancti Laurentij fecit destrui per partem vt eā reficeret et postea decessit qd heredes possint cogi per epm ad refectionē dicte domus.

Si quis in sua. Qui in domo sua ecclesiastica cū ministeriū ministrare presumpserit contra. l. aut aliis ministrāu cōsenserit pena hic inserta punitur sed si dnō domus ignorāte tutor conductor vel emphyteota ipsi non dni domus puniuntur. h.d. vsqz ad. §. si qs
5 in noie. ¶ †Et no. optimū ar. pro illis qui pensionāt domus et eis ignorantibus inquilini tenent baratariam cōtra formaz statuti disponentis quod domus in qua barataria sit funditus debeat discarcari quod talis domus non discarcabit sed inquilinus punietur. pro hoc facit. l. 1. C. de fal. moneta.

Si quis in nomine. Legatū vel hereditas relictus simpliciter sub nomine magni dei debet ecclesie illius ciuitatis vbi testator habet domicilium. hoc dicit.

6 **Si quis autem.** †Si quis scripserit heredē vnum sanctū et in eodē loco eiusdem sancti plures domus reperiuntur pauperiori domui intelligitur relictum et si in loco relicti non inueniatur locus dicti sancti existentis in loco domiciliū relicti. h.d. vsqz ad
7 §. si quis edificationem. ¶ †Si autem dubitatur que domus sit pauperior tunc hoc per loci epm diiudicetur et ei applicabitur quem episcopus pauperiorem pronunciauerit vt. l. si quis ad declinandam. de epis. et cle. ¶ Item quod hic dicitur quod pauperiori debetur est verum vbi non constat de mēte testantis vbi aūt constat vel ex coniecturis potest colli tunc illi debetur. vt. l. falsa circa prin. de condi. et demon. et. l. vnde de leg. iij. et argu. in. l. cum de lanionis. §. asinam. de fun. instru. de aur. et arg. leg. l. in relictis. Item hoc est speciale quod hic dicitur in relictis ad pias causas aliis aūt in eum duo eiusdem nominis reperiuntur et dubitatur de quo testator senserit in grauando vel instituendo legatum et instituto propter incertitudinem vitiatur nec habetur consideratio qui eorum sit pauperior. vt
8 l. duo sunt titij. de testa. tute. ¶ †Ultimo no. ex isto text. argumentum quod paria sunt dicere instituo beatum Franciscum vt ecclesiam sancti Francisci qd apparet quod instituendo beatū Franciscū debet eccl. sie. et per hoc videt quod mala sit opinio Bar. quā ponit in libello minoricarū quod si instituit ecclesia sancti Francisci heres quod teneat institutio hoc falsum videt. quia paria sunt instituere ecclesiā vel ipsum sanctū. sed ipsum sanctum non potuit instituere quia voluit esse in altissima paupertate fundatus sicut xpo. Ergo nec ipsa ecclesia institui poterit. reperio tamē Ja. de are. qui dixit quod qui est de ordine fratrum minorū non repellit ab eorū successiōe parentū tanqz incapax sz vno admittitur et talis hereditas acquiritur rōne ecclesie non ordi. quod ordo incapax est vt ipse no. in. l. deo nobis. de epi. et cle.

Si quis edificationē. Si testator iussit oratoriū fieri infra. v. annos debet per heredes cōpleri. si autē venerabilē domū tunc infra annum prouidentia episcopi loci vel etiam iussu iudicis. et si hoc infra annū non fecerit conducere debent domum in qua suppleant votum testantis donec illa domus possit expleri et debebūt predicta executioni mādari p deputatū a testatore. et si nō fuerit sufficiens aius poterit p eum in locū
9 ipsi⁹ pōi. h.d. ¶ †Ex hoc. §. habet euidēter quod testator pōt relinquere quod de suis bonis cōstituatur vna ecclesia vel vnū hospitale aut vnū oratoriū. Itē ex hoc. §. habes quod vbi relinquit aliquid ad pias causas qd nō solum iudex ecclesiasticus sed secularis cogere heredes poterit ad satisfaciendum qd testator dis-
10 posuit. ¶ †Tertio habes quod fideicōmissarius ad pias causas infra annum debet exequi voluntatē defuncti. de quo. l. eo. §.
11 si autem sanctissimus. ¶ †Quarto habes qd heres in testō
12 potest relinqui fideicommissarius. ¶ †Quinto no. quod si fideicommissarius deputatus in testamēto ad exequēdum relicta ad pias causas non est sufficiens quod episcopus loci possit in lo-
13 cum ipsius aliū subrogare. ¶ †Ultimo no. quod verbum locare aliquando ponit pro cōducere vt habes hic in quadam gloss.

Si quis autē pro. Relictū in redēptionē captiuorū aut l alēdo pauperes siue consistat in immobilibus siue in se mouentibus cōpleri debet infra annū a die mortis et dari illis pauperibus quibus testator disposuit et de certis non senserit tunc eps loci ipsa legata distribuat inter pauperes et si in redēptione captiuorū quicquid fuerit relictum nec testator expressit p quem velit erogationem fieri epo ciuitatis hoc distribuet licet testator noluerit ipsum distributorē esse et si heres vltime voluntatis relicta ad pias causas infra annum admonitus neglexerit adimplere tunc epo distributionem faciet et omni lucro heres negligens priuatur. h.d. vsqz ad. §. si autem sanctis-
14 simus. ¶ †No. ex hoc prin. executorem vltime volūtatis relicta ad pias causas exequi infra annū debere fallit. l. eo. §. pri. vbi infra sex menses debet fieri executio et intantum est data ei exequendi potestas quod agere potest condictione ex ista. l. officio iudicis contra ipsos heredes vt det ei tantum quod exeq possit voluntatē defuncti. et hoc tenet hic glo. ¶ †No. secundo ex
15 hoc ver. si autē pro redemptione quod epo ciuitatis distribuere pōt relicta ad pias causas qū nō est deputat⁹ specialis executor etiam si testator prohibuerit ipsum esse executorez qd no.

15 ¶ † Tertio no. q relicta in alimenta pauperum epus erogare
potest inter illos pauperes q sunt in loco domicilij testatoris.
Et hoc verum intellige qn in domicilio non est aliqd orphano
trophiu vel xenodochiu i ꝗ o paupere morent alias aut epo
debet erogare in alimo pauperu existentiu de orphanotro
pho z xenodochio. vt. ... ad declinanda. Licet quida dicat
illa.l.correcta z male fm Oldra. q no. q: p hoc patet vobis q
si in ciuitate Perusij aliq sa bona relinquuntur in alimento
pauperu epus no potest alimetare paupere p suo arbitrio imo
17 debet alimetare pauperes in xenodochio existetes. ¶ † Et
hoc patet e. tex. L.o.l.ii qo ad declinanda. z hoc innuit gl. hic
in verb. gadit. no. duo aut tria. Primo q si quo heres infra an
nu relicta ad pias causas no exequit executio deuolui ad epm.
18 † Scdo q ad hoc vt heres puet comodo hereditario ex quo
no satisfecit volutati defuncti infra annu necesse est q bis fue
rit admonitus p publicas psonas cocor. ff. de here. z falci. §. si
19 aut non impleue. z ibi no. ¶ † Et no. qd dicit p publicas p so
nas. ex hoc enim tex. colligit manifeste q nunctius iudicis per
que fit aliqua admonitio debet esse publicus. vt h. c. Jtez de
bet esse iuratus ad hoc vt sibi credatur vt extra. de appel. c. cu
20 parati. dixi in. l. j. C. de bo. vaca. ¶ † Jte not. qd dicit semel z
secudo. Per hoc patet q vbi iudex vult me puare iure meo ra
tione q iussu vt aliquid facia debet me bis monere per publi
cam persona. p quod potest dici q si iudex mihi mandauit q
meam actionem deberem preponere infra tps vel exceptiones
alias mihi denegaret iurisdictionem. prout dicit. l. diffamari.
de inge. in. z manu. l. mancipiorum. de oper. leg. ex C. qui accu.
non pos. l. si ex ca. ff. de accu. l. tertio. quod debet me bis monere
vt repellat ab agendo vel excipiendo alias non sum meo iure
priuatus argu. huius. §. de quo dixi in dicto. §. si quis autem
non impleuis. hoc tn non firmo: sed iste. §. est optimu argume
21 tu. ¶ † Ultimo qualiter ista legata facta pauperibus valeat.
dic vt no. per Cy. C. de episco. z cleri. l. id quod pauperibus.

22 **Sinautez sanctissimus.** ¶ † Relicta per epm ad pias causas per metropolitanum debent executioni
madari infra sex menses. Et is de legatio ad pias causas nul
la falcidia detrahet. Et si infra dictum tempus distulerit pstare
re legatum fructu. z vsuras z omne legitimu augmentu ipsorum
pstare debebit. h. d. ¶ Et hic sumpta est auth. similiter. C.
23 ad. l. falci. ¶ † Et no. q dicit omni falcidia. Na per hoc patet
q in relictis ad pias causas cessat detractio trebellianice alias
h dictio oi nihil importaret de quo p Cy. in. auth. similiter ple
ne p Jo. an. in. c. j. de test. lib. vj. in nouella. ¶ Et no. tex. qui di
cit omni alij. q: per hoc patet q quilibet de populo potest pe
tere cogi heredes quod satisfaciant relicta ad pias causas.

Sinautem annale. ¶ Si legatu domus venerabili relinquit
existeti in domicilio testatoris aut etia in vicina prouincia id
alienare no poterit. sinau persona aut domus cui legatum ad
pias causas est relictu logius fuerit. tuc potest fieri commuta
tio legatoru duntu ecclesie dent alie res eiusde redditus cu ad
ditamento quarte partis. vltra potest etia vedi tale legatu dum
tamen pro pretio accipiatur id quod in. xxxv. annis ex reddi
tu rei legate percipi posset. h. d. vsq ad. §. interdicimus.

Interdicimus. Hinc sumpta e auth. licentia. C. de epis. z cle. Jdeo huc tex.
vsq ad. §. iubemus summa fz illa auth. Aduerte tn q: qd hic dr
q epi z alij psbyteri seculares no possunt alienare ea q quesi
uerint quoquo modo nisi q̄sita a cognatio coru vsq in. iiij. gra
du procedit de iure ciuili. iure vero canonico qlibet clericus se
cularis potest testari z alienare oia sibi quoquo modo quesi
ta non de rebus ecclesie nec intuitu nec contemplatione eccle
24 sie. vt in. c. j. d succes. ab intest. z in. c. j. de peculio clerici. ¶ † Ul
timo no. in. §. diligeter illu tex. q dicit q si cle. ab intestato dece
dit qd acquisita postq fuerit cle. cedunt illi ecclesie in qua ipsi
clerici costituti fuerunt. Nam p hoc potest determinari qstio
de monacho sancti Petri qui est factus prior alicuius ecclesie
non subdite monasterio prefato z postq factus fuerit prior
multa acquisiuit z abintestato decessit vt oia per eu quesita
pertineant ad ecclesia cuius fuit prior qn in illa ecclesia costi
tutus erat. non aut pertinebat ad monasterium sancti Petri.
Pro quo vide qd no. Bar. in. l. si seruus communis. de stip. ser
25 uo. ¶ † Sed hic esset querendu pone q ex dispensatione pa
pe vnus monachus habet plures prioratus z cedit z ibi multa
bona reperiuntur cui ecclesie debebunt. no monasterio p ea q
dicta sunt supra. Pot dici q fiat diuisio viriliter iter illas ec
clesias sicut dicimus in seruo communi q aliquid qrit. Na vtriq
dno querit viriliter. vt. d. l. si seruus communis. cum si. Uel po
est dici q q̄sita ex operis monachi viriliter diuidant per. d. l.
si seruus. Sz q̄sita ex bonis ecclesiaru diuidant pro ut q̄sita sunt
ita q q̄sita ex contemplatione vel bonis vnius illi applicetur z
sic de singulis sicut dicimus in seruo communi qui aliqd de bo
nis dni qrit ex cuius bonis soli vel cuius contéplat. de q̄sint.
vt. d. l. si seruus. Sinau dubitaretur vtru quesita fuerint ex bo
nis ecclesiarum sicut dicimus in muliere. C. de do. inter vi. z vxo.
l. etia. ff. de do. inter vi. z vxo. l. quintus z sicut dicimus in filio q
aliunde no posset querere vt presumatur ex bonis patris illud
q acqu. sint. vt. l. cum oportet. de bo. q lib. z ideo tunc fiet con
sideratio quatitatis quantu verisimiliter ex bonis cuiuscunq
ecclesie posset queri vt tantum cuilibet ecclesie reddatur argu
mento preal. commu seruum.

Jubemus. Hereticus ab ecclesia emere vel codu
cere vel rem in emphyteosim accipere
nequit contrafaciens qd soluit perdit z eius res tradita p ecclesia
sia vendicat z rector ecclesie qui eu co contraxit a gubernatione
remouet z in monasteriu per vnu annu detrudit z segregat a
sancta communione fideliu. Jte si orthodoxus rem per ecclesiaz
in eu translata heretico alienauerit scienter eius proprietatem
ecclesia vendicabit. Et si clericus in aliquo loco nouam spe
lunca siue xenodochiu siue crudelitate costruxit ecclesie applicatur.
z si orthodoxus ie cuius dominium habuerit ab ecclesia lo
cauerit vel in emphyteosim concesserit alicui heretico si quidez
ignoranter conseruatur indenis. si vero scienter oes redditus
quos hereticus ex conditione vel in emphyteosi debeat perci
pere ecclesie applicantur. h. d. vsq ad. §. orphanotrophi.
26 ¶ † Et no. hic casuz in quo hereticus cu orthodoxo prohibet
contrahere: nominoz q nullo modo potest contrahere cum eo super
rebus q p orthodoxu peruenerint ab ecclesia. ¶ Secudo not.
de hoc noie spelunca. na denotat locu cogregationis malorum
hoim. z ide est in synagoga. ¶ Tertio no. q locus in quo he
retici cogregant ipso iure trasit in dominium ecclesie. qd patet: q:
ecclesia potest ipsum vendicare. ¶ Quarto no. penam hereti
27 ci: q: eius locus fisco applicat. ¶ † Quinto not. bene istum
tex. qui punit orthodoxu contrahentem cu heretico. ita demu
si sciebat ipsum hereticum esse. Per hoc enim potest determi
nari qstio q si statutum dixerit q si aliquis dederit auxilium
28 z fauore alicui exbannito capite puniat. † Uel si quis dederit
auxilium aut fauore alicui magnati capite puniatur q ille pe
na nunq vendicabit sibi locu contra auxiliante nisi ille q dede
rit auxilium sciuerit illum esse ex bannitum vel magnate. pro
hoc facit. l. auunculo de condi. ob cau. de ritu nup. l. qui in pro
uincia. §. ide viuus marcus z de iniurijs. l. apud labeonem. §. si
quis virginem. z. l. genero. de infa. Et ideo tu qui formas inqui
sitionem contra talem auxiliantem semper sis cautus qd di
cas quod scienter prestitit fauorem z auxilium sciens ipsum es
se exbannitum vel magnatem: quia in dubio presumit ignoran
tia. vt. l. verius. de probat.

Orphanotrophi. ¶ Orphanotrophi sunt similes tutoribus z cu
ratoribus. Jtem orphanotrophus conficere debet inuentariu
sub gestis personarum publicarum.

¶ Ut fratrum filij succedant. Rubrica.

1 ¶ Donatio propter nuptias facta per virum vxori vel per
alium an insinuatione egeat.
2 Donatio que non est simplex: insinuatione non eget.
3 Jnstrumentum si produco in iudicio z ipsum facto registrari:
licet originale perdatur: registro creditur.
4 Dotem z donationem secundum pacta quam lucretur vir aut
mulier si ad secunda vota non transit.
5 Mulier viro destinans libellum repudij sine causa qua pena
puniatur.

Nostra. Filij fratrum ex vtroq latere coniuncti succedunt vna cum fratri
bus defuncti. z etiam cu ascendetibus defuncti sub
lata. l. que contrariuz disponebat hoc dicit vsq ad
§. illud quoq.

1 **Jllud quoq.** ¶ † Donatio pp nuptias facta p virum vxori vel p alium insi
nuatione no eget quo ad hoc vt mulier lucret existete conditio
ne lucradi donatione perdicta. sed bene eget insinuatione ex
parte viri quo ad hoc vt vir lucret parte dotis ex pacto de lu
crando. h. d. vsq ad. §. q: vero virilea. z hinc sumpta est pars
aute. eo decursum. C. de do. ante nup. Et intellige qd vir non
lucrat in eo q excedit quatitate quingetorum florenoru si insi
nuatio no est facta sed ab inde infra lucrat qn donatio
excederet. l. aureos. si non insinuatur vitiatur in eo tm qd exce

dit.vt.l.si quis argentum.§.in oībus.C.de dona.et etiā hoc glo.
2 sentit in ver.in actione.¶ †Ex qua glo.not.aliud etiā q̄ do-
natio que nō est simplex insinuatione non eget.et ideo donatio
ob causam q̄ fit sub cōditione insinuatione nō eget.vt.l.aquie
lius.ff.de do.et est ratio q2 non ex mera liberalitate procedit et
sic nō potest dici mera donatio.et sic per consequēs insinuatio
3 ne nō eget.¶ †Ibi principalia instrumēta no.hic tex.expres-
sum qd̄ si produco instrumentū in iudicio.et ipsum facio regi
strari qd̄ licet perdam originale tñ credit registrato.Pro hoc
facit.l.ij.C.de testi.et.l.chirographis.de admini.tut.Et intelli-
ge quod fuerit registratum autoritate iudicis.

4 **Quia vero.** †Si mulier aut vir ad scd̄a vota non
transit dotem et donationem scd̄m
pacta lucratur et quo ad proprietatem tantam partem quan-
tam vnus filiorum.h.d.vsq3 ad.§.q2 vero.Et hinc sumpta est
auten.si cum mater.C.de secund.nup.

5 **Quia vero.** †Qua pena puniat mulier viro de-
stinans libellū repudij sine causa ea-
dem punitur vir sine causa mulieri repudij libellum mittens.

¶ De restitutione fideicommissi. Rubrica.

1 ¶ Relictum in testamento:potest adimi in codicillis:licet
testamento non fuerint confirmati.
2 Substitutio qualiter fiat in codicillis.
3 Filius qui prohibetur alienare extra familiam solus:an hec
prohibitio extendat.et ad nepotem.
4 Caput generationis non dicitur de generatione.

Tanta. In isto titulo vsq3 ad finem nihil
aliud ponit nisi q2 recitatur testamen
tū et codicilli cuiusdā nōie henrici.Et testamentum
fuit tale.Quidā nōie henricus vir nobilis habens
septē filios.vz.Cōstantinum Cotamianū Anchimium q erat
banonius et Cathegrū et Julianū et Caliopū et Cathasilotium
et Alexandrū suum cōdidit testamentū in quo ipsos heredes
instituit et quēlibet ipsorum nostris demonstracis prohibuit
alienare vendere pmutare aut donare quasdā res eis distincte
assignatas ac etiā in dicto testamēto mandauit qd̄ quicunq3
dictorū filiorum sine filijs et legitimo matrimonio descenden-
tibus decederet qd̄ eius portio in superstitem deueniret.et ve-
tuit qd̄ in isto fideicōmisso prestando vnus alteri nullatenus
satisdationē prestaret in casum cōditionis existētis et qui con-
trafecerit fideicōmisso priuaretur.Et hec fuit forma testamen
ti cōditi per Henricū que recitatur vsq3 ad ver.et hoc quidem.
Ibi ponitur quod dictus hēricus postea fecit quosdam codi-
cillos eius omnia relicta in testamento confirmauit excepto
quod ademit quoddā legatum de quadam re factū Constan-
tino et predicto et ipsum legatum dari voluit cuidam nomine
henrico et fuit filius dicti Constantini nepos in familia dicti
Henrici testatoris.Et si dictus Hēricus nepos decederet in
pupillari etate vel postea sine filijs legitimis ex matrimonio
natis quod dicta res perueniret ad Constantinum patrē Hen
rici nepotis cum predicta conditione quod extra familiā alie-
nari nō possit et isti codicilli recitantur vsq3 ad ver.istis qui-
dem.l.eo.Ibi ponitur quomodo dictus Henricus nepos di-
cti Henrici alienauit rem q̄ ad eū peruenit ex successiōe Con-
stantini sui patris et alias res prohibitas per Henricū aliena
ri dictus Henricus transmittit in quēdam suum filium nomi
ne Constantinum ipsum heredem instituendo.Et huius facti
cōtingentia exponitur vsq3 ibi illum vero ibi ponitur quomo-
do Constantinus pronepos dicti Henrici primi testatoris fe-
cit testamentum instituit sibi posthumum nasciturū si nasce-
retur et si non nasceretur vel si nasceretur et in pupillari etate
decederet tunc substituit matrem et vxorem dicti Constantini
pronepotis et ambe vocabantur Maria et istud testamentum
Constantini pronepotis recitatur vsq3 ibi qn̄ nata fuit ibi po
nitur q̄ mortuo Constantino nata fuit ei filia que decessit in
pupillari etate ita q̄ eius hereditas vigore substitutionis ad
matrem et vxorem deuenire debet sed dubitatur que fuerunt
prohibite alienari per Henricum testatorem primum in testa
mento et in codicillis.vtrum pertineant ad matrem et vxorem
Cōstan.pronepotis.An vero ad fratrem Cōstātini filij primi
Henrici primi testatoris q fuit de familia dicti Henrici.Et
arguit pro parte filiorū Henrici primi testatoris contra predi
ctas dn̄as q̄ ipsi excludant ab illis rebus pro eo q2 Henricus
prohibuit alienari extra familiam et si dn̄e nō essent de familia
videbatur q̄ essent excluse.Pro parte vero dominarū allega-
bātur per aduocatos quedam iura.Finaliter imperator in.§.
nos igitur volens determinare istā questionem eidē respon-
det q̄ res prohibite alienari p Henricū in testamēto sine du-
bio ptinent ad dictas dn̄as.q2 dict9 Henricus ꝓhibuit dictas
res filiorū alienari De nepotibus et pnepotibus nihil dixit.
Et ideo illa ꝓhibitio relata ad prohibitionē filiorū vltra filium
non egreditur.sed in rebus prohibitis alienari per Henricum
in suis codicillis est maior dubitatio pro eo q2 noluit alienari
imperpetuū extra familiā tamen hoc nō obstante dicit impe-
rator q̄ pdicte res pertinēt ad predictas dn̄as pro eo q2 cū ꝓ-
hibet alienatio extra familiā non porrigitur hic ꝓhibitio vl-
tra gradū quartū.Unde illa posthuma q̄ nata fuit Constan.
filio Hērici nepotis primi Henrici fuit quarto gradu merito
ꝓhibitio nō extendit vltra ipsam et etiā q2 mater dicti Cōstā.
vixit fuit nurus Hērici predicti q̄ nurus appellatione fami-
lie cōtinetur.et ideo dicte dn̄e ad hec bona vocantur.h.d.vsq3
ad finē in terminis.¶ Ibi huiusmodi satisdationes not.q2 a
cōtrario sensu videtur innuere q̄ si hic testator non remisisset
onus isti9 satisdationis q̄ frater carnalis a fratre carnali pos-
set petere q̄ sibi satisdaret de restituēdo fideicōmissum in con-
ditionis euentū.Sed certe hoc nō est verum.nam vnus frater
ab altero hanc satisdationem nō postulat licet alij inter se po-
stulare possint.vt.l.in bennus.ad trebel.Nec ob.illud arg.a cō-
trario sensu q2 non est sumendū q2 resultaret prauus intelle-
1 ctus.¶ †Ibi in hoc meo codicillo perēpto.no.hoc q2 relictū
in testamēto potest adimi in codicillis licet testamēto nō fue-
runt cōfirmati.et idē no.in.l.libertis.de alim.et cib.leg.¶ Et
hāc opi.approbauit hic Jo.licet Pe.dixerit contrariū.et hoc
est verū de adēptione legatorum.Hereditas aūt in codicillis
adimi non potest directo quoquomodo.vt.l.hereditatē.C.de
codic.nec etiā per fideicōmissum nisi codicilli testamēto cōfir-
mētur vt.l.heredes palā.§.sed si quid.ff.de testa.et hoc innuit
2 hic.¶ †Ibi mori impuberē aut post pubertatē no.q̄ qn̄ sub-
stitutio fit in codicillis per hunc modū si filius impubes de-
cesserit vel post pubertatem sine filijs q̄ ista substitutio oī tpe
est fideicōmissaria.Nā hic sumus in materia fideicōmissi.ergo
patet q̄ infra pupillarē etatē erit fideicōmissaria nō aūt dire-
cta.Et hoc est ideo quia substitutio fuit facta modo predi-
cto in codicillis in qbus non potest directo substitui.vnde ad
fideicōmissum trahit.vt.l.scęuola.ad treb.si aūt talis substitu-
tio fieret in testamento tūc in pupillari etate esset directa.post
ea aūt fideicōmissaria pro eo qd̄ facta est cum tpis distinctione.
vt no.in.l.centurio.de vulga.et pupil.et.l.j.eo.titul.et.l.precibus.
C.de impube.¶ Ibi cōpetere no.de ver.cōpetere cum qs di-
cit si talis decesserit sine filijs hereditas mea competat tali.nā
videtur q̄ sit fideicōmissaria et fideicōmissum inducat.Nam
hic sumus in materia fideicōmissi et ideo ad fideicōmissum
refertur.Item quia hec substitutio est facta in codicillis.ergo
nō potest ad aliud referri cū in eis nō possit directo substitui.
3 vt dictum est.¶ †Ibi vnde subtilius no.ex isto ver.q̄ filius q
prohibetur alienare extra familiā solus intelligitur prohibi-
tus adeo qd̄ non extendit ad nepotē.Et sic patet q̄ nomē filij
non extenditur ad nepotem de quo.insti.qui dari tuto.pos.
§.fina.de verbo.signifi.l.liberorum.et de testa.tute.l.quid si ne-
potes.¶ Ibi codicillū vero.no.ex isto.verū.q̄ prohibitio alie-
nationis extra familiam facta in perpetuum nunq̄ extendi-
4 tur vltra quartum gradum post prohibitum.¶ †Ibi qua-
tuor postea generationes.not.optimum tex.vt intelligas qui
dicuntur de quarta generatione qui est in quarto generatus
post caput familie caput enim familie non est de generatione
ideo non computatur in ea.sed est in generante.Et patet ex
isto tex.si bene inspiciatur.Nam hic fuit primo generās testa-
tor qui prohibuit in perpetuum alienationem extra familiam
postea fuit Constantinus dicti Henrici filius ecce prima ge-
neratio.postea fuit aliud henricus filius dicti constantini ne-
pos henrici ecce secunda generatio.postea fuit Constanti-
nus filius dicti henrici secundi ecce tertia generatio.postea
fuit posthuma filia dicti constantini nepotis et sic quadrine-
poti et sic est quarta generatio.Et in quarta generatione dicit
hic tex.prohibitionē alienationis finiri que erat vsq3 in quar
tam generationem seu gradum quod no.pro emphyteosi que
conceditur vsq3 in quartam generationem et finitur in quadri
nepote eius qui emphyteosim recepit et non ante nam in ge-
nerationem non computatur ille qui primo recipit emphyteo
sim et si dixisset in tertiam finitur in trinepote et si dixisset in se-
cundo finitur in nepote vt ex predictis apparet quod no.Ibi
differentie not.istū tex.pro lega.que multoties fieri videmus
nam cum testator non recordatur de finibus poderis vel do-
mus quam legat dicit relinquo titio domum vel podere quod
vel quam habeo in secundo loco versus viam que vadit ver-
sus talem locum.vt ista demonstratio sit tanta q̄ non dicatur
legatum incer.quod no.

Ut nulli

Ut nulli iudicum. Rubrica.

1 ¶ Judex qui non habet familiam potest implorare pro executione sue sententie maiorem familiam.
2 Judex qui tulit sententiam debet facere edi litigantibus omnia acta cause ad hoc ut ipsi possint instrui de iuribus ipsorum.
3 Judex ille cognoscit de crimine qui preest loco in quo malum est commissum.
4 Potestates terrarum si ferunt sententias iniquas de consilio iudicum de curia: eadem pena tenentur.
5 Episcopus qui punit clericum an possit in sententia dicere quod pena sibi debetur.
6 Requisita antequam procedatur contra malefactorem.
7 Remissioni est locus in delictis: licet secus sit in contractibus.
8 Capi quis non debet nisi prius citetur.
9 Mandatum an morte mandatarii finiatur. 10.
11 Carceri privato an quis possit recludi propter eo.
12 Mulier intercedens pro viro an obligetur.
13 Mulier pro fiscali pecunia aut privata causa an in carcerem detrudi possit.
14 Casus in quo pater non habet usumfructum bonorum filii.
15 Casus in quo delinquenti parcitur etiam post delictum consummatum.
16 Casus in quo tabellio scribens contractum de partium voluntate punitur corporalibus penis.
17 Dissolutio membrorum est acrior abscissione membri.
18 Neminem debere mori pro furto qualiter intelligatur.
19 Manus et pes sunt membra.
20 Casus in quibus membri abscissio permittitur.
21 Membra corporis que dicantur.
22 Barba an sit membrum.
23 Dentes non sunt membra.
24 Membrum aridum an dicatur membrum.
25 Membrum si est sterile non tamen aridum: an dicatur membrum.
26 Partes corporis ex maleficio possunt incidi.
27 Judex an possit aliquem condemnare in pena quam iubet sibi applicare. 29.
28 Fiscus solum habet privilegium ut sibi possint bona applicari.
30 Bona damnati ad penam sunt obligata pro ipso tacite.

Quecunque. ¶ Hic ponit imperator ut nullus iudex quicunque sit positus in fixo cui gubernatio commissa est mittere loci conservatorem .i. vicarium: nisi imperator tempore expeditionis vel necessitatis concesserit ei. h.d. ¶ Et no. istud prin. per pellendo latronibus et robatoribus viarum quod potestas non potest mittere suos officiales. ut hic. et .i. proximo. §. hoc tamen de consuetudine non observatur immo totum contrarium servatur.

Nulli. Nullus iudex circuire debet provincias nisi ex causa et tunc suis expensis etiam si consuetudo loci longeva contrarium firmaverit. Item loci servatores et latronum fugatores nullus iudex suscipere debet contrafacientes hic inferius punitur. Item iudex provinciam administrans ita recte eam administrare debet ut pro omni querela non fiet necesse ad provinciam aliquem destinare. h.d. ¶ Et not. hic quod consuetudo mala quantumcunque longeva ab omnibus observata non debet observari. concordantias vide hic in gl.

Si vero opus. ¶ Si necesse fuerit aliquem in provincia transmitti pro exigendis tributis poterit destinari: tamen destinatus non debet appellari loci servator et implere debet opus sibi commissum et implendo debet iuvari per presidem provinciarum.

Si vero contra. ¶ Si aut iudex fuerit coram principe accusatus quod male vel negligenter inofficiose se gerat et tributa exigat propter quod princeps ad ipsum corrigendum alium iudicem miserit in provinciam preses ei obedire tenetur ad hoc ut in iustitia competat. Item exactoribus tributorum et aliis officialibus auxilium debet prestare ad hoc ut possint cum quiete suum officium exer-
1 cere. hoc dicit. ¶ † Et no. arg. ex isto. §. quod iudex qui non habet familiam potest implorare pro executione sue sententie maiorem familiam.

Super hoc. Judices in provinciis constituti satisdare debent de restituendo pecuniam que ad eorum manus pervenerit. Item tenentur tributa exigere si non sit alius ad hoc deputatus alias periculum est eorum etiam si non satisdant parti tenentur ac si satisdedissent. dicit usque ad. §. et hoc.

Et hoc pervenit. ¶ Judices qui occasione [illegible] testamenta et codicilla non insinuari aut condita infirmari non permittunt vel improprias contrahi et super donationibus concipi dicta instrumenta aut corpora defunctorum sepulture tradi aut inventarium bonorum fieri cingulo privati in exilium traduntur et damnum passis restituunt in duplum: episcopo civitatis ac etiam primates has violentias prohibere possunt. hoc dicit.

Illas vero. Quicunque sit iudex appellationem ab eo interiectam recipere debet et sine dilatione gesta litigantibus tradere ut possint de eorum iuribus informari. Item appellatione interposita non potest fieri executio nec in alium transferri rei petite possessio quousque super ea non fuerit
2 lata sententia. h.d. ¶ † Et no. hic. §. quod iudex qui tulit sententiam debet facere edi litigantibus omnia acta cause ad hoc ut ipsi possint instrui de iuribus ipsorum cod. C. de appell. iudicib. ¶ Secundo not. quod appellatio suspendit executionem ut .l. chirographis. de administratione tutorum et in .l. furtum. prin. ff. de iniu.

Quoniam vero. ¶ Provinciarum iudices adulteria homicidia raptus mulierum et alia crimina in provincia commissa secundum legem punire debent ita tamen quod alium pro alio non puniant nec vicum vel civitatem pro uno de civitate vel vico sed puniant tantum obnoxios et innoxios absolvant et nullam penam aut pignorationem in communi commodum tales iudices possunt facere et si contrafecerint predictum subiecto damnum restituent ac etiam in exilium traduntur tam ipsi quam consiliarii eorum qui infrascriptis iudiciis consentiunt. h.d.
3 ¶ † Et no. primo quod ille iudex de crimine cognoscit qui preest loco in quo malum est commissum. ¶ Secundo no. quod hic est casus quod si perusinus derobavit aliquem in territorio Florentie quod pro tali robaria non possunt concedi represalie contra civitatem perusii. Nam pro delicto unius de civitate civitas puniri non potest ut hic et hoc est verum nisi civitas perusina contra suum civem iustitiam denegaret quia ratione denegationis iustitie possent bene represalie concedi. et de consuetudine observatur. Et per hoc apparet quod si in aliqua villa vel plebe datur aliquod damnum per aliquem quod illa non tenetur emendare damnum nec debet gravari de delicto alterius. Et hoc servatur de consuetudine quando scitur quis damnum dederit et est solvendo sed quando ignoratur quis dederit damnum vel scitur sed non est solvendo et villa potuit ipsum prohibere et non prohibuit tunc villa bene tenetur et ita per tuscium servatur. ¶ Ex quo glo. hic sumit arg. contra potestates terrarum qui puniunt unam contratam pro aliquo delinquente quod non bene faciunt pro quo vide quod no. in .l. neque de ince. rui. et nau. et in. c.
4 sciant. de elect. ¶ † Item ex hoc. §. aperte patet quod si potestas terrarum fuerunt sententias iniquas de consilio iudicum de curia pro qua pena tenentur potestates tenentur omnes iudices. Et ideo sint cauti assessores quod nunquam in actis faciant scribi quod sententia feratur de eorum consilio vel deliberatione. alias possunt conveniri tempore synd. casus et eandem penam subire quam potestas.
5 ¶ † Item videtur hic casus quod episcopus qui punit aliquem clericum non potest in sententia dicere quod pena sibi debetur. Nam hic dicitur quod nullus iudex in sciens penam potest sibi penam applicare.

Si quis vero. Committens maleficium si in provincia lateat aut provinciam derelinquat vocandus est per edicta et si non compareat eius bona describuntur et annotantur. Finaliter si in alia provincia esse dignoscitur ad litteras publicas iudicis loci in quo delinquit iudex provincie in qua degit ipsum comprehendere debet et periculo suo et sui officii ipsum transmittere debet ad iudicem loci in quo delinquit et si hoc facere neglexerit ipse et sui officiales trium librarum auri pena puniuntur. finaliter predicta neglexerint propter pecuniam tunc convictus cingulo spoliabitur et tradetur exilio. h.d. ¶ Et no. tex. quod facit differentiam inter latitantem et contra provinciam delinquentem. Et sic patet quod ille qui non est in civitate perusii licet civitatem ex toto dereliquerit tamen si in aliquo loco apparet et publicus quod iste non dicitur latitare. Ille ergo solus dicitur latitare qui non apparet ubi sit. et hoc ex tex. nostro.
6 ¶ † Secundo no. ex hoc. §. quod antequam procedatur contra malefactorem requirendus est primo ut compareat coram iudice per edicta solenniter proposita et si quidem reus compareat tunc ordine iudiciario contra eum procederet. finaliter non comparet quia latitat et sua bona debent describi et annotari ut hic. et de requirendis reis. l. i. Si vero non latitat sed in alio loco degit publice tunc iudex debet publicam epistolam mittere ad iudicem loci in quo moratur ut eum capiat et ad eum transmittat. ut hic patet an autem antequam capiat vel postquam cepit debeat cognosci de delicto et postea remittere eum puniendum iudici loci in quo deliquit vel debeat solum capere et ille ad quem fit remissio debeat cognoscere et punire. dic ut no. plene per glo. et Cy. C. ubi de cri. agi oportet. aut. qua in provin-
7 cia. ¶ † Ultimo patet vobis ex hoc. §. quod in delictis est locus

remissioni licet secus sit in contractibus.vt.l.heres absens.de
8 iu.vbi dicta.l.ij.per Cy.¶ †Not.etiam ex hoc tex.q2 quis nõ po
test capi nisi primo sit citat[us] qd apparet quia hic dicitur q2 an
teq3 capiat[ur] citandus est per edicta qd no.hoc est verum nisi in
ueniat[ur] in flagranti crimine.vt.l.capite quinto.de adul.et tunc
capitur vt ad iudicem ducatur.vt.l.interdum.§.qui furem.ff.
de furtis.et.§.vt iudi.sine quoquo suffra.§.necessitatem.

Et hoc. Si princeps aut aliquis iudex alicui iudici sub
noie dignitatis aliquid mandauerit facië
du et anteq3 ad notitia mandatarij peruenerit mãdatarius de
cesserit successor in officio illud explere debebit nisi mãdatum
sit cõtra.l.vel nisi quo casu lectiõa iussio principis requiritur.
h.d.Et vide p Jano.in.c.qm extra.de offi.deleg.vbi declarat
9 hūc.§.¶ †Et no.diligēter q2 mãdatum morte mandatarij nõ
finitur qñ mandat alicui sub noie dignitatis etiã si ille re in
tegra decesserit.Et est ratio q2 dignitas non perit.secus autē
si non sub nomine dignitatis.vt.l.et q2.de iuris.om.iud.Sz ē
de q2 iste.§.loquitur in mandato.Sz nã si loqueret in delega
tione causarũ non per viã mandati sed simpliciis delegationis
bene haberet tale mandatũ morte illius etiã si fuerit sibi facta
10 sub noie dignitatis.vt.d.l.et q2.vt hic dicit glo.¶ †Et nota q2
hic videt casus q2 si iudex qui tulit sententiã mandauit alicui
baiulo vt ipsam exequeretur et anteq3 peruenirent ad notitiã ba
iuli baiulus decedit et alius surrogat in locũ illius q2 iste sur
rogatus poterit illã sententiam exequi absq3 noua cõmissio
ne cũ illa commissio fuerit facta sub nomine officij et ideo suc
cessor poterit hec facere sicut hic successor ad mandatum iudi
cis potest implere mandatum sine aliqua commissione.

Quia vero. Ob es alienũ filius debitoris pigno
rari nõ potest nec cõdici aut ei impo
ni aliqd seruile ministeriũ creditor contrafaciens a debito ca
dit et penis corporaliter inducit detinens.hoc dicit.Et hinc
11 sumpta est aut.ïmo.C.de actionibus et obligationibus.†Et
intellige quod propter es non potest quis in carcere priuato
poni.vt hic sed in publico sic.vt.l.j.et.ij.C.qui bo.ce.pos.et.l.fi.
in fine.ff.de his que in frau.cre.An liber homo potest dari p
ostagio vel obside.o ic vt no.in.l.ij.C.de pe.qui fil.distra.

Et illud. ¶ Vxor credens instrumentorum proprio
viro consentiens licet multoties sine priua
tum sic debitũ siue publicum nullatenus obligatur nisi mani
feste probetur in eius vtilitatem conuersam fuisse pecuniam.
12 hoc dicit.Et hinc sumpta est auten.mulier.C.ad vellei.†Et
licet alias mulier contractui pro alio consentiens obliget nec
velleiano iuuetur.vt.l.antique.C.ad velle.tamen non obliga
tur quando intercedit pro viro et semper presumitur pro viro
intercedere quando se obligat vna cum viro quod no.et ideo
mulier que consentit viro alienanti et se obligat cõfitedo pe
cuniam in sui vtilitatem esse versam nullum sibi generatur
preiudicium nisi manifeste ostendatur in eius vtilitatem esse
versam quod no.

13 **Necessarium.** ¶ †Nulla mulier pro fiscali pe
cunia aut priuata causa aut ēt
crimine quolibet modo in carcerem detrudatur vel custodia
tur a viris sed si pro fiscali debito vel priuato pulsetur p se aut
virum suum aut quemuis alium legitime respondeat quod si
voluerit in res suas legitime procedatur si vero crimen sit ta
le quod sit necesse eam custodiri si quidem fideiussorem da
re potest ipsi tradatur si vero fideiussorem dare non poterit iu
ratorie cautioni committere debet de obseruatione iudicij si
autem crimen sit atrocissimum in monasterium mittatur vel
mulieribus tradatur vt custodiatur iudices contrafacientes
in.xx.libris auri puniuntur minores vero in.x.libris et hinc
sumpta est autentica nouo iure.C.de custo.reo.Item mona
cha vel assisteria nulla occasione de monasterio debet extrahi.
hoc dicit.

Si quando. ¶ Pro crimine adulterij pbato
illa pena vero imponitur q̃ per Cõ
stãtinũ imposita fuit in.l.quãuis.C.de adul.et vxori debet ser
uari dos et donatio pp̃ter nuptias si date fuerint.Si vero autem
non fuerint date partem substantie viri vxor lucratur alia ap
plicatur ascendentibus vel descendētibus adulteri vsq3 in ter
tium gradum seruata gradus prerogatiua quibus non existen
tibus residuum fisco applicatur.h.d.

Adulteram. ¶ Mulier adultera in monaste
riũ verberate detruditur per virũ
.j.biennuũ recipi debet eo vero decurso aut viro mortuo anteq̃
recipiatur tonsa induat habitum monasticum et ibi permanē
bit toto tpe sue vite et due partes sue substantie descendenti
bus applicentur si eos habeat et tertia monasterio qbus non
existentibus si ascendentes extant qui iniquitati adultere non
consenserint tertia pars eis et monasterio residuum applicat.
Ipsis vero nõ extantibus totũ applicabit monasterio saluis
pactis lucrorũ.h.d.vsq3 ad.§.quia vero aliquis.Et hinc sum
pta est aut.sed nouo iure.C.de adul.¶ Et ex hoc.§.duo noua
inducunt.¶ Primo q2 licet olim mulierē in adulterio depre
hensam nõ esset viro licitũ retinere.vt.l.crimen.§.in delictis
de mino.hodie licet vltra biennium.et sic in hoc ille.§.corrigi
tur.Secundo q2 licet olim mulier de adulterio condemnata
capite puniret.tamen hodie non est sic sed in monasterio de
truditur per hūc.§.et sic corrigitur in hoc.§.fi.C.de adul.

Quia vero. Si q circa causas legibus enarratas
matrimoniũ dissoluerint si descendē
tes habuerint due partes eorum substantie eis applicabuntur
tertia monasterio et vir vsufructu bonorũ applicatorum filijs
carebit.Ipsi vero matrimoniũ dissoluētes in monasteriũ de
trudent in die eorũ vite mansuri.Si vero descēdentes nõ super
sint sed solũ ascēdētes tunc eorũ substantie monasteriũ duas
partes habebit ascēdentes tertiã si tali iniquitati cõsenserint
tota substantia monasterio applicatur.Itē ministri dissolutio
nis pdicte et notarij q instrumenta predicte dissolutionis con
fecerint corporalibus penis subdunt et exilio mittent.sed si illi
qui matrimoniũ dissoluerint anteq3 in monasterio intrēt vo
lint matrimonio se coniungere eis pena remittitur.et si vnus
voluerit:alter non:volenti parcit.et alter punit hoc dicit vsq3
ad.§.oēs penas viri et vxoris dissoluentiũ matrimoniũ absq3
14 causa.l.descripta.¶ †Secũdo no.hic casum in quo pater non
habet vsumfructũ bonorũ filij.sunt et alij casus.§.vt lice.ma.et
15 aui.in prin.et.C.de bo.q̃ li.aut.excipitur.¶ †Tertio no.casũ
in quo parcitur delinquenti etiã post delictũ consummatum.
Nã dissolutio matrimonij est cõsummatio delicti et si postea
ipsum penitet et vult matrimonium reconiungere parcitur ei.
Alius casus habetur.C.de pena iudi.qui male iudi.aut.no
uo iure.et.§.vt litig.iurent.§.si quis autem ex litigatoribus.
16 ¶ †Quarto no.casum in quo tabellio scribens contractus de
partiũ voluntate corporalibus penis punitur et etiam tradi
tur in exilium.¶ Quandoq3 autem aliter punitur conficiens
instrumentum reprobatum.vt not.C.de sac.sanc.eccle.l.iube
mus.§.hos tabellio.§.de alie.§.ad hec autem.et.C.de nõmula.l.
iij.in fi.li.x.¶ Sed dubitatur quomodo patrimonium istorũ
applicatur ascēdentibus et quoquo modo et non monasterio
totum cum descendentes excludant ascendentes.vt.§.de here
di.ab intest.§.j.et monasterium loco filij habeatur.vt.l.de san
ctis.episco.§.si.dic q2 ratio est quia tūc monasterium habetur
loco filij quo ad hoc vt bona existentis in monasterio querun
tur monasterio quando existentis est monachus.secus autem
si non stet in monasterio ibi pena non autem vt sit monachus.
vt.§.et hanc sol.approbat glo.§.proxi.§.quod not.q2 per hec
habes limitationem.d.§.si.

Si quis. Si accusatus de adulterio fuerit quoquo
modo absolutus et postea cõprehendatur
cum illa muliere turpiter conuersari aut mortuo marito aut
etiã eo viuente cũ ea nuptias contrahere capi potest et tortus
subijci vltimo supplicio nulla sibi excusatione valente mulier
autem castigata est in perpetuum in monasterio detrudende.
hoc dicit vsq3 ad.§.q2 vero nos.¶ Et not.casum specialem in
quo licet sit quis per sententiam absolutus a crimine tñ itera
to de eodem crimine cognoscitur et absolutus punitur licet de
preuaricatione nullatenus doceatur.In contrarium est ius
commune.vt.l.qui de crimine.de accu.

Quia vero nepos. ¶ Breuiter h.d.vsq3 ad.§.vt aūt nõ so
lũ.Et hinc sumpta est aut.sed nouo iure.C.de ser.fu.Et ideo
istum tex.summat illa auten.¶ Not.ex isto text.q2 dissolutio
mēbrorum est diuersa a membri abscissione licet per talē disso
lutionē membrorũ dissoluatur a corpore quod not.Nam per
hoc patet q2 statutũ puniens abscindentē membrũ non porri
gitur ad dissolutionē neruorum per quã dissolutionem membrum
17 brum sit a corpore dissolutum.¶ †Secundo no.q2 dissolutio
membrorum est acrior abscissione mēbri.et ideo acrius debet
18 puniri quam mēbrum abscindentes.¶ †Itē no.pro furto ne
minem debere mori quod intellige nisi sit publicus et famo
sus latro.vt no.in aut.nouo iure.C.de ser.fugi.Hodie tamen
pro furto quinq3 solidorum potest laqueo suspēdi qd ibi not.
19 Cy.allegat.§.de pace tenenda.c.i.¶ †Tertio no.q2 manus et
pes dicunt membrum quod no.sed q2 hic dicitur membri ab
scissionē esse de iure phibitã.Quero verũ in aliquo casu mem
20 bri abscissio permittatur.Dic q2 sic in quatuor casibus.†Pri
mo cũ seruus fugit ad hostes.vt.l.si seruus.C.de ser.fugi.Secũ
do si tributorum exactor non restituit tributa exacta.vt in.§.
cogens.§.de mand.princ.Tertio est in quibusdam hereticis.
et hoc

τ hoc hodie de iure ciuili in nouel.no. Quarto est ßm legē lō-
bar.dotā in tabellione cōmittente falsū in instrumentū. nam ei
manus est amputada.vt in lōbarda.de eo q falsum testamen-
tū.l.ij.Et istis casibus procedit qd hic dicit litera cū grauitas
mēbri abscissionē desiderat hec aūt pena mēbri abscissiōis.de
iure.ff.nō erat cognita.vt no.in.l.imperium.de iurisdi. om.iu.
21 ¶ †Sed est videndū q partes corporis dicunt esse mēbra ad
hoc vt intelligamus an possint abscidi,vel non. Circa cuius
cōsiderationem q̄ro an caput sit membrū.Et dic q non. qr ca
put in corpore nostro,obtinet principatū.vt.ff.de relig.cum in
diuersis.nihil aūt potest esse mēbrum τ caput. qr caput notat
preeminentiam,membrū aūt subiectionem.Sed q̄ro qd dicaf
membrū.Dic q illud est mēbrum qd in corpore nostro habet
propriā τ distinctā operationē vt oculus cuius ppria est vide
re.Nasus cuius ppria operatio est odorare. Auris cuius pro-
pria est operatio audire.Lingua cuius ppria est operatio gu-
stare. Manus cuius propria operatio est tāgere. Pes cuius
operatio est ambulare.Oia sunt mēbra qm in istis consistunt
quinqз principales sensus nostri corporis.s.visus audit⁹ odo-
ratus gustus τ tactus.vt.ff.de acq.pos.l.q meo.§.si p vendito
rem.Cū igitur quilibet istorū sensuū sit attributus vni mem-
bro corporis a quo habet illā virtutem appellatur membrū τ
ideo sp in oculo cōsistit virtus visiua.In naso virtus odorati
ua. In aure virtus auditiua. In lingua virtus gustatiua.In
manu virtus tactiua τ in pede virtus ambulatiua. Merito
oia ista mēbra appellanf vt not.A.ist.in.l.ij.metaurosū ad si.
Et ex hac doctrina patet q virilia sunt mēbra imo dicunf no-
bilia p que humanū genus conseruaf phisice loquendo Ha-
bent enim p se operationē distinctā in corpore nostro τ ipsorū
abscissio nō est permissa imo abscindens ea tanq̄ inimicus na-
22 ture punitur.vt.l.iij.§.qui omnē.de.sica. †Sed nunc quero an
barba sit mēbrū.De barba habemus l. l.apud labeonē. §.ge-
neraliter.ff.de iniu.Dic q barba potest accipi duob⁹ modis.
¶ Primo p ipsis pilis vt vulgariter appellamus τ ita acci-
pitur i.d.§.generaliter.τ tūc non est dubium q pili non sunt
mēbrum. qd apparet qr sunt extra mēbra vt qr nemo est dñs
suorum membrorum.vt.l.liber homo.ad.l.aquil.τ tñ capillo-
rum τ pilorū quilibet est dñs τ tondere potest τ facere qd sibi
placet dūmodo non faciat in alterius iniuriam in.d.§. genera
liter. Hoc etiam probatur q nisi quis habeat omnia membra
nō dicitur pfectus τ tñ dicimus qr anicul⁹ dum nascitur sit
perfectū animal τ tñ caret pilis barbe.¶ Scđo modo potest
capi barba p ipso mēbro τ sic credo q barba sit membrū qr lз
non sit membrum instrumentale ad operandū est tñ membrum
formale sine quo corpus nostrū nō habet formā perfectā ergo
membrum appellari debet.ff.de rei vendi.l.in rem.§.1.τ idem
dici potest de labio oris qr sine ipso corpus nostrum nō habet
pfectam formam ergo mēbrum appellari debet.argu.ff.de rei
ven.l.si rem.§.1.τ idē dici potest.l.q labia oris habent distin-
ctā τ separatam operationē per se ergo sunt mēbra. Itēз quia
labia sunt ianua ad linguā τ palatum τ guttur.sed de ianua iu-
dicaf q de eo qd est intus.vt.l.j.ff de colla.τ insti.qui.mo.ius
pa.po.sol.§.vt enim qui est ab hostibus. Pro hoc facit opti-
23 me.xi.q.iij.illū. †Dentes aūt non sunt mēbra qr existūt intra
mēbra.vnde nō habent distinctā operationē per se. Hoc etiaз
probatur qr non dicif homo perfectus mēbris qui non habet
oia mēbra.sed aniculū appellamus mēbris perfectū τ tñ con
stat ipsum dētibus carere similiter senē appellamus perfectū
cui dentes deficiūt senectutis occasiōe pro hoc facit.l.cui dēs.
de edil.edic.sed an cōtineantur appellatione armorū. Dic q
sic.vt extra.de peni.dist.j.c.periculose.τ.c.noli. Digitus autē
similiter nō dicitur membrū qr non habet operationem p se.
sed mediante manu que est membrū τ digitus appellaf offi-
cium mēbri nō aūt membrum.vt.l.nō sunt liberi.de sta.ho.τ.l.
qd sit fugitiuus.de edil.edic. similiter frustum carnis quod se
paratur a corpore nostro nō dicitur mēbrum. sed appellabif
caro corporis nostri qm per se nullā operationē habet τ qr ca
24 ro renascif.¶ †Sed q̄ro an mēbrū aridū dicaf mēbrum. Dic
q nō sicut nec homo aridus.vt.l.homo mortuus. de ver. obl.
arguēdo de toto ad partē qd est licitū.vt.l.q de toto.de rei.vē.
Et q illud dicitur mēbrum qd habet vitā membri ex eo qr re
cipit incrementū τ diminutionē sed membrum aridum nō ha
bet vitā nec recipit incrementū ergo non debet appellari mē-
brum sicut nec oculus lapideus vel depictus membrū appella
tur vel oculus sed oculus imaginarius siue fictus τ hoc tenet
25 Aristo.in secūdo de aia.c.i.¶ †Sз tunc q̄re quid si mēbrum
est sterile tamen nō est aridum an appellatur membrū. Dic q
sic.nam sicut homo sterilis homo est quia recipit nutrimen-
tum incrementum τ diminutionem ita membrum sterile qr
recipit nutrimentum τ incrementum.ar. similiter de toto ad
partem. Pro hoc optime facit quod not.per doct.de mul.i.e.s.e
sterili in.l.j.ff.sol.ma.τ ibi per Jaco.de are. Item ar.de eo qd
dicimus de arbore qr licet sterilis tamen ipsam arborē appel-
lamus.vt.l.ij.ff.quod vi aut clam.τ arg.ff.de actio.emp.l.si steri-
26 lis.¶ †Ex pdictis vobis apparet q partes nostri corporis
ex maleficio possunt incidi. Item ex predictis apparet si sta-
tutum dixerit quod si quis abscindit membrum puniatur τc.
ad quas partes corporis referatur. An autem frons intelliga
tur de facie Bal.quod sic.in.l.si quis in metallum.C.de pen.
An collum dicatur de capite.vide per Bal.in.d.l.idem exegit de
do.τ tenet quod non.

Ut autem.

Hinc sumpta est auten.bona damna-
torum.C.de bo.dā.τ potest sic summa
ri. Hodie bona dānatorum liberis τ parentibus vsqз ad ter-
tium gradū reseruantur nec lucrum iudicibus seu fisco.quib⁹
non existentibus vxor dotē τ donationē recuperat ac dimidiam
substantie dānati lucratur ßm.l.cum vxor dotata pō fuerit re-
siduū vero fisco applicatur excepto,crimine lese maiestatis in
quo iura vetera obseruanf. Que aūt sint leges ßm quas vxo-
res ad talia lucra vocātur. Dic q est auté.preterea.C.vnde vir
27 τ vxor.τ in corpore vnde sumitur.¶ †No.diligēter ex isto tex.
q iudex non potest aliquē condēnare in pena quam iubet sibi
applicare extantibus liberis vel ascendētibus condēnati. Et
sic videtur innuere a cōtrario sensu q ipsis non extātibus iu-
dex hoc facere possit.quod no.qr est optimum arg.q epūs con-
dēnans suum clericū possit ipsum condēnare ad penas appli-
candā sue curie. Sed certe illud est falsum qr si liberi vel ascen
dentes nō supersint bona applicanf fisco non aūt iudicibus.
Unde nullo casu iudex posset condemnare vt sue camere pe-
28 na applicetur.¶ †Pro hoc facit q solus fiscus habet priuile
giū vt sibi possint bona applicari non aūt ciuitas vel alius.vt
l.j.C.de bo.vacan.lib.x. Item qr si secus diceremus sequeretur
q iudex in propria causa iudicaret qd est absurdū.vt.C.ne quis
in sua causa iud.l.j. Pro hoc optime facit qd no.glo.ff.ad mu-
ni.l.de iure.¶ Nec ob.arg.a cōtrario sensu hic sumptū qr nō
potest sumi cū absonus intellectus resultaret.vt.l.apud anti-
quos.C.de fur.epi tamē de facto seruāt contrariū.sed de iure
hoc nō possunt nisi causa necessitatis subesset imo oēs penas
debent in vsus pios erogare.vt no.Joan.and.in.c.extirpande
29 li τ.c.dilectus.de offi.ord.in nouel.¶ †Qд aūt dixi iudicē nō
posse sibi penā applicare intellige cū iudex iurisdictionē habet
tñ non quo ad dñium ipsius.vt.l.multarum.C.de mo.mul.sз
vbi ipsam haberet quantū ad dñium vt sunt reges comites τ
barones.tūc bene possunt sibi cōmodum penarum applicare
quando fructus est illius dominij sicut videmus in principe
qui sibi applicat eas pro eo qui iurisdictionem habet quo ad
dñium.¶ Oppo.ad istum.§.q etiā pro alio crimine q̄ lese ma
iestatis bona debeant fisco applicari.vn de oppo.ß.de incest.
nup.§.1.τ.ß.de man.prin.§.oportet.glo.hic τ in contrarijs va
cillat finaliter dicit q hec est veritas q aut damnatur ad mor
tem τ tunc seruatur iste.§.q bona seruantur ascendentibus
postea fisco applicantur aut nō perdit damnatus vitā τ tunc
seruantur iura vetera quia qñqз applicantur fisco τ agnatis
τ cognatis nō existētibus ascendentibus τ descendentibus τ
ita intelligif contraria.sed subdistingue aut dānatus per sen-
tentiam perdit bona tñ aut statum τ bona aut nec statuз nec
bona sed dānatur in aliqua q̄titate pecunie vel in parte bono
rum. Primo casu cum quis perdit bona tantū non est dubiuз
q iste.§.non vendicat sibi locum sed iura vetera obseruantur
que qñqз disponunt bona applicari fisco quandoqз agnatis
τ cognatis τ qñqз alteri.vt.i.d.§.i.de incc.nup.τ.j.de rap.mul.
per totum.τ.C.de rap.vir.l.i.per hoc patet q tit.de req.reis.
qui dicit bona rei contumacis debere auocari nō est correctus
per hunc.§.nam illa auocatio fit ante sententiam.sed hic.§.q
prohibet publicationem bonorum loquitur post latam sentē-
tiam. Secūdo casu qñ damnatus perdit statum τ non bona τ
tunc nulla est dubitatio q hic.§.non vendicet sibi locuз,τ ideo
iura vetera obseruātur quia hic.§.locum habet cum substan-
tiam dānatus perdere debet.¶ Tertio casu cum quis debet
perdere statum τ bona vendicat sibi locum iste.§.q bona fi-
sco vel iudicibus non applicantur sed reseruantur ascendenti
bus vel descendentibus τ ipsis non existentibus fisco τ quan-
doqз vxori pars applicatur. Quarto casu cum quis non debet
perdere statum nec bona sed partem bonorum vel aliquam
penā in pecunia sustinere debet tunc non habet locum iste.§.τ
ideo iura vetera obseruanf q talis pena fisco applicari potest
vt dicta.l.multarum.in principio τ infra de colla.in princip.τ
§.si autem aliquis.τ.l.si tutoris.C.ad.l.iul.de vi.τ infinitis
ll.huius libri in quibus pene apponuntur τ erario applican-
tur. Et ex hoc patet quod si aliquis fuerit condemnatus in

mille ex maleficio bandis camere cõmunis Perusij vel in certa parte bonorum suorum q superexistentia liberorũ vel ascẽdentiũ non impedit talẽ sententiam vel eius executionẽ vigore huius.§.⁊ ad hanc concor.debet reduci.l.eius qui.§.1.de testa.⁊.l.ea sola.de re iu.de accus.l.iudiciorum.qḋ not.glo.in.d.auč.bona damnatorum.⁊ Azo in summa huius tit.sed pone dicit statutũ q omnia bona homicide debeãt ei auferri sed p parte filijs reseruari an pro illa parte filij teneantur alere patrem dic qḋ non.qꝛ et bona que olim auferũtur propter delictũ ⁊ alteri applicãtur debet ille cui bona applicant ex illis bonis alere delinquẽtẽ.vt no.in.c.colla.de pac.tenen.ca.1.§.si quis bolũ.¶ Sed quero dicit statutũ q accusatus de maleficio nõ comparẽs bãnitur in mille ⁊ de bãno exire nõ possit nisi satisfaciat.modo titius propter contumaciã fuit bãnitus in mille ⁊ stat in bãno nec rebãniri desiderat iudex vult facere super bonis suis executionẽ sentẽtie in ipsa mille queritur vtrũ possit.videt q sic.qꝛ iudex debet exequi sententiã suã.de bonis pscrip.l.si qs intra.alias si nõ fieret executio frustra fererent sentẽtie p hoc facit qḋ no.Dy.ff.de dona.post cõtrarios.

3 vbi ipse dicit q† bona dãnati ad penã sunt obligata pro ipso tacite.ad hoc idem in.l.fi.C.de bo.pa.¶ In contrarium est veritas qꝛ iste bãnitus est debitor alternatiuus.s.an velit stare in banno ⁊ non soluere penam vel econtra si vero eligit vt stet in banno satisfacit sententie obligationis ⁊ ad penã mille vrgeri non potest nec in suis bonis fieri executio.arg.l.plerũq.in fi.de iure dot.⁊ ideo si iste bannitus decesserit in banno integre satisfecit quo ad bannum sentẽtie.⁊ ideo contra suos heredes in dictis mille non potest fieri executio.sufficit enim semel penam maleficij soluisse.vt insti.qui.mo.tol.ob.in prin.

¶ Ut differentes iudices. Rubrica.

1 ¶ Iustitia denegata per iudicem secularem:adiri potest iudex ecclesiasticus.
2 Pars si ordinarium iudicem habuerit suspectum:episcopus ciuitatis ei est associandus:⁊ ambo amicabiliter causam terminabunt.
3 Iudex in quem compromittitur si est iudex vnius partis ⁊ nõ alterius:an id compromissum valeat tanquam in arbitrum.

EXquo. Qui vult aliũ interpellare siue per causa ciuili vel criminali adeat psidẽ si et iustitiam nõ obseruat adeat epm vt ei mãdet iustitiã obseruare ⁊ si hoc fa-
1 cere distulerit tũc deri.fieret principi.h.d.vsq ad.§.si vero cõtigerit.¶ †Et no.ex isto prin. q ppter iustitia denegatam per iudicẽ secularẽ quis põt adire iudicem ecclesiasticũ nõ ob.q causa sit pphana ⁊ ambo litigãtes sint laici de quo per cano.in.c.cũ sit gñale.de foro cõpe.

2 Si vero cõtigerit. †Si pars ordinariũ habuerit suspectum epus ciuitatis ei associat ⁊ ambo per amicabilẽ cõpositionẽ vel per iuridicã sententiã causam terminabunt.h.d.vsq ad.§.siue vero estimãs.sed qḋ dicit hic hec litera q p amicabilẽ cõpositionẽ possunt isti iudices p sententiã terminare videt falsum qꝛ iudex arbiter esse nõ põt ei cui⁹ est iudex.vt.l.sed si in strictũ.§.si qs iudex.ff.de arbi.huius timore dicit gl.secundũ quosdam q nisi dicam⁹ illũ.§.esse correctũ q totus mundus errat.Nã per totũ mundũ videmus fieri cõpromissum in iudices ⁊ eorũ sententias obseruari gl.tamẽ ab hac opi.recedit.⁊ bene.s.q ille.§.non sit correctus ⁊ ille.§.intelligatur in arbitrio ⁊ arbiter esse nõ põt.sed bene põt esse arbitrator vt hic.nã ipsum arbitramẽtum est quedã trãsactio in hunc modũ qꝛ incõtinenti qḋ compromittiẽ in aliquẽ tanq in arbitratorẽ illud cõpromissum nõ est sentẽtia sed trãsactio p eo q laudabit ille in quẽ cõpromissum est ⁊ hoc voluit sentire hec gl.si bene inspiciatur ⁊ hoc modo intelligẽdo habes limitationẽ ad illud q no.gl.in.l.luci⁹.§.fi.ff.ad treb.s.q transactio non potest rescindi licet quis deceptus sit vltra dimidiam.nam illud est verum quando transactio fuit facta pure ⁊ simpliciter p ipsas partes.si autem fuisset facta per partes pro eo quod alius declaret bene posset rescindi tunc talis transactio per viam reductionis ad arbitriũ boni viri.vt.l.si societatem.§.arbitrorum.⁊.l.vnde si nerue.ff.

3 pro socio.¶ †Ultimo glo.querit an si iudex in quẽ cõpromittitur est iudex vnius partis ⁊ alterius nõ an id compromissum valeat tanquam in arbitrum.dic vt in glo.

1 ¶ Principem si quis adierit pro sua causa anteq interpellet presidem prouincie vel epm quas penas sustinere debeat.
2 Iudex si aliquem leserit:epus adiri debet vt ipsum iudicet.
3 Eps si iustitiam non obseruat:regulari castigatione plectitur.

1 Si qs vero estimãs. †Qui principem adierit p sua cã anteq interpellet presidẽ puincie vel epm illas penas sustinere dz quas sustinet iudex si interpellat⁹ iustitiã denegaret.h.d.vsq ad.§.si vero cõtigerit.¶ No.ar.cõtra clericos qui omissis medijs vadũt ad papã ⁊ alios interpellãt q puniri debẽt per hũc.§.itẽ ex hoc.§.patet q ille q fuit a Florẽtino depredatus anteq interpellaret iudicẽ Florentinũ vt sibi iustitiam obseruaret cõtra predonẽ interpellauit iudicẽ sue ciuitatis vt represalias concederet cõtra Florentinũ q puniat per hunc.§.

2 Si vero contigerit. †Si iudex aliquẽ leserit epus adiri dz vt ipsum iudicet ⁊ si iudex ipsum condẽnaret ⁊ condemnatus satisfaciat propter qḋ lis ad principem deducatur ⁊ appareat per iudicem fuisse condemnatum legitime vltimo supplicio est tradendus.Item officiales presidis nihil recipient a subiectis preter statuta ⁊.l.contrafacientes subduntur supplicijs.h.d.vsq ad.§.si tamen inuenitremus.

3 Si tamẽ. ¶ †Si epus iustitiã nõ obseruat regulari castigatiõe plectit ⁊ in locũ vbi nõ sunt iudices defensores locoꝝ possunt adiri.h.d.vsq ad.§.si vero iudices.Et sic est ar.hic.§.q in villis ⁊ castris vbi nõ sunt iudices sed vicarii ipsorũ castrorũ ⁊ villarũ q vicarii possunt de litibus inter illos de castro vel villa vertẽtib⁹ cognoscere ⁊ sententiare ac etiã interponere decretum super tutelis ⁊ curis ⁊ allegationib⁹ rerum minorũ sed an hoc sit verum cogitabis.

Si vero litem. Si litigãtes velint defensorẽ vna cũ episcopo iudicare hoc facere possunt.Item vnicus clericus vel episcopus Cõstantino.accedere non debet sine literis patriarche cõtrafaciens themate est indignus.Item si quis iudex vltra debitas sportulas a quocunq acceperit punitur per presidem ⁊ si preses hoc neglexerit episcopus potest principi denunciare.h.d.no.

¶ De vsuris nauticis. Rubrica.

NUncium. Consuetudo mef.in vsuris nauticis legibus non repugnans seruanda est.h.d.⁊ quod cõsuetudo maris seruetur si lex non repugnat.concord.ff.ad.l.ro.de iac.deprecatio.

¶ De interdictis collegijs hereticorum.

PLurimum. Heretici anathematizandi sunt ⁊ si aliquod collegiũ fecerint eoꝝ loca ecclesie assignant.h.d.vsq ad si.ti.Et no.hic de ver.cõcordiã q vnionẽ significat.

¶ De raptis mulieribus Rubrica.

1 ¶ Principi soli conuenit legem interpretari.

LEgis. Si mulier rapta raptori primo nupserit matrimoniũ nõ tenet ⁊ parentes ipsius cõsentiẽtes acriter puniunt ⁊ patrimoniũ raptoris ⁊ the mulieri rapte nõ applicatur etiam ex testamẽto sed applicat per-
1 sonis hic descriptis.h.d.totus titu.¶ †Itẽ no.prin.huius cõstitutionis q interpretari.l.soli principi conuenit.Item etiam quod.l.noua interpretatur veterem.

¶ De collationibus. Rubrica.

1 ¶ Iudices quid quolibet mense Iunij ⁊ augusti prouincijs manifestare debeant.
2 Frumenti mensura certo loco referenda.
3 Debitor soluens petere potest vt fiat sibi instrumentum liberationis:⁊ cur.
4 Procedere volens tanquam iudex delegatus nullo modo admittitur nisi prius ostendat literas sue delegationis.
5 Ciuitas aliud est:⁊ aliud castrum.
6 Vicarius officialis an eandem potestatem habeat quam habet officialis ipse.
7 Abscissio membri vel vltimi supplicij cognitio non est delegabilis.
8 Potestas omnia qualiter in procuratorem transferenda.
9 Assessores tenentur stare ad syndicatum certo tempore ⁊ de ciuitate non recedere.

Quecunq

1 Uecūq;. †Jubet manifestari quoli
bet mēse Junij et Augusti
vniuscuiusq; quinquēnij sub monumentorū
confectione quantum prouincie vel cuiq; seu
ciuitati pro vnoquoq; iugo vel aliquo alio
modo fiscalium nomine est prestandū in spe
cie vel in auro que species examinari debet secundum mensu
ram loci debentis facere prestationem speciei, et quod de tali
bus speciebus debet in arca reponi vel expendi et in quam
causam. hoc primo. Secundo iubet quod iudices prouinciarum
in prin. cuiusq; indictionis debent proponere in ciuitatibus
eis subditis dictas impositiones vt eas soluant de mense se
ptembris vel octobris. ac etiam dare debent collatores exem
plaris predictorum si ipsi volunt ad hoc vt ipsi possunt facere
temporaliter collationes quas facere debent. Tertio dicit quod
si collatores ante insinuationem predictam soluerint aliquid
preter causam in qua expense debent fieri quod possunt com
pensare in tribus que soluere fisco debebunt ne aliquod dam
num substineant. Quarto puniuntur iudices prouincias gu
bernantes qui in qualibet indictione non manifestabunt pre
dicta in. xxx. libris auri pro iniuria non soluentes in. xx. indi
cem ipsum non ponentem dictas prestantias in. x. libris. hoc
2 dicit vsq; ad. §. iubemus. ¶ †Ibi loco tenentem. no. pro ven
dentibus frumentum ad mensuram quod semper intellige
de mēsura vigenti in loco cōtractus. ad hoc facit. l. eo. §. antes.

Jubemus. Illatio specierum debet fieri in prin.
indictionis sed oblatio argēti tempore
i. statuto. s. de mēsibus septembris vel octobris. hoc dicit vsq;
ad. §. pro fisca.

Pro fiscalibus. Suscipiēs collatiōes fisca
les tenet securitates facere
in suscepto continente nomē et pronomen soluētis causam so
lutionis et quod solutum est quo tempore recusans ipsa face
re pena hic inserta punitur et eadem preses prouincie non pu
3 niens. ¶ †Et no. op. argu. pro debitore qui soluit vt possit pe
tere quod sibi fiat instrumētum liberationis ad hoc vt possit eo
magis de facili monstrare. vt. l. dissolute. C. de cōdi. ex. l. de pa.
conuen. l. si.

Hoc autem. Dubitans quam quātitatē solue
re debet nomine fiscalium certifica
ri debet per descriptionem et secundum eam soluere publicas
pecunias collatores eorū periculo debent recipere eas et trās
mittere ad locum destinatum et eas expēdere in causa in qua de
bent expendi. h. d.

Et hic. Exactor fiscalium nil vltra ordinarium mu
nus debet recipere nisi de rescripto principis
et tunc lata per presidem sententia prius super executione et su
per indictione a qua collator poterit appellare si senserat se
grauatum. h. d.

Si vero. Si collator non reperiatur nec soluat pro
possessionibus suis tributum possessiones
eius per tributum applicantur cum omnibus in eis existenti
bus et ipsi pro eis tributa persoluent. Item pro transmittēdis
speciebus in prouincia collatores nō debent grauari. Itē nul
lus debet facere publicas exactiones nisi possessionis sibi fa
cta traditio insinuetur in prouincia ne soluētes aliquo dānū
possint affici quod habet locum etiā in eo cui est facta delega
tio priuatarum causarum. Item exactio fiscalium nullam exe
cutionem ad priuatam causam spectantē facere debet. h. d.

4 Eos autem. ¶ †Noa istum tex. quod si aliquis vult
procedere tanq; iudex delegat⁹ quod
nullo modo admittitur nisi prius ostendat literas sue delega
tionis. Et ideo si de mandato suo dubitatur non admittitur
cum cautione de rato. Ad hoc facit. C. de man. prin. l. i.

Si autem. Si collator dicit se min⁹ soluere nō
posse nisi suus debitor exigat ad exe
cutionem debitoris sui procedatur si verum est ipsum non esse
soluendo alias vero iudex contrafaciens pena hic inserta pu
nitur. item pro tertio quas quia non possidet molestari non
debet. item exactio tributorum debet fieri cum iustis ponde
ribus et mensuris si autem collatores senserint se grauatos
prefectus et comes largitionum debēt accipere et ea seruare in
ecclesia ciuitatis et ex istis appareat an sint grauati. h. d. et no
ta ex isto tex. dico quod an mensura sit vera vel falsa debet recurri
ad pondera et mensuras communes.

Jubemus. Pecuniam fiscalem ad vnū vsum de
putatam exactor nō debet conuertere
in alium vsum nec in proprium lucrum exactor contrafaciens
duplum ciuitati restituit. item episcopus ciuitatis et primates
debent statuere frumentatores et dispensatores et omni anno
ab eis rationem exigere. et si debitum aliquod appareat remā
sisse exigere periculo ipsorum dispensatorum et si aliquis dis
pēsator appareat minus idoneus debet reuocari et alius sub
stitui. et no. ex isto. §. cōtra cōseruatores monete qui pecuniā de
putatam in vnum vsum conuertunt in alium aut etiā propriū
eorū vsum quod pena hic inserta puniuntur. h. d.

Nulli. Nullus in officio existens pecuniā in suos vsus
ad fisci cameram pertinentem aut in aliū vsum
quam ad quem deputata fuit conuertere potest etiam si pragma
ticam formam aut aliam faciam sanctionem accipiat super
hoc. et hoc debet episcopus ciuitatis principi referre: et contra
faciens ciuitati resarciat omne dannum quod ob hoc susti
nuit et scriniarij nullum exactionum habent periculum. sed ille
solus qui exactionis et ornati fuerit electus per principem pre
fectorū de cuius electione debet constare per principis subscri
ptionem continentem modum electionis et causam et tempora
et dignitatem quorum sibi ratiocinia et in ciuitate et exactione
a talibus plenam obtinent firmitatem. h. d.

Ad hoc. Episcopus vel fiscalium exactor vel aliqu
alius in prouincia esse non potest prefect⁹
loci seruator nisi vtilitas hoc concedat et principis iussus pre
cedat. Contrafaciens pena hic insertis punitur. h. d.

Ad hoc prohibemus. ¶ Judex ci
uilis vel mili
taris exsis in prouincia sibi gubernāda cōcessa in ciuitate vel
castro dicte prouincie loci seruatores mittere nō potest cōtrafaciēs
et attentans in quinq; libris auri ponitur. Sed anteq; pro
uinciam fuerit ingressus potest facere suum vicarium cum illa
potestate quam ipse iudex habet excepta mutilatione membri
et vltimo supplicio. item si iudex mittatur de vno loco in aliū
loci seruatorem facere potest in locum quē dimittit. hoc dicit.
5 ¶ Ibi aut castrum. †No. quia distinguit. et sic patet quod aliud
est ciuitas et aliud est castrum qualiter autem diffiniatur ha
betur in. c. ciuitas. de senten. excom. lib. vi. et qualiter diffiniatur
castrum habes in. l. quinq; castrorum. Ibi demus ei licentiam
ex isto tex. glo. sumit argumentum quod ex ipsa electione que
ritur ius etiam anteq; ingrediatur palatium quod an sit ve
rum dic per Ja. de are. in. l. ex instrumento. ff. de testa. mili. vbi
etiam ponitur de alio officiali electo an ex sola electione ius
acquiratur de quo etiam no. in. l. obseruare. §. post hoc. ff. de offic.
procon. et ideo dicit glo. quod ex ipsa electione ius acquiritur
et eligens non potest mutare consilium de quo plene per Dy.
6 in. l. serui electione. de lega. i. ¶ †Ibi que possunt ipsi not. hic
vicarium officialis illam potestatem habere quam habet ipse
officialis excepto quod ad mutilationem membri et impositionem
pene vltimi supplicij ad quod. C. de appel. l. precipimus. in fi.
et in eorum vicarijs. vt in capi. i. de officio vicarij. et facit quod
7 no. in. l. suggerēte. de officio eius qui vi. alte. gerit. ¶ †Ex hoc
apparet quod abscissio membri vel vltimi supplicij cognitio
nō est delegabilis de quo plene in. l. imperium de iurisdictio
8 ne omnium iudicum. ¶ †Item no. istum tex. quod procura
tor constitutus in hac forma do tibi potestatem agendi et ad
ministrandi meum patrimonium quod ego habeo vt tu facias
reposilis que ego facere possum. nam per hoc mandatum oīs
potestas est translata in procuratorem sicut hic in vicario ex
cepto quod ad casus predictos et ideo vendere et alienare potest
pro quo optime facit. l. creditor. §. lucius. ff. mandati. et. l. si pro
curator ad vnam. de procu.

Jubemus. Nullus iudex latrones violatores aut
raptores regrere debet nisi per scipm
et repertos puniri et pro captura nihil accipere debet a subie
ctis etiam si consuetudo sit in contrarium contra faciens cin
gulo spoliatur: et in. x. libris auri punitur ex hoc quod officiū
acceptare presumpserit, et postea tortus in exilium destinatur
et sua bona confiscantur. hoc dicit. ¶ Et no. quod dicit sua bona
confiscantur. nam hic perdit statum quod fuit missus in exilium
et etiam bona et tamen fisco applicantur et istud est ideo quia
vitam non perdit alias applicarentur ascendentibus secundum
distinctionem. §. si. Z. vt nulli iudi. ¶ Ultimo no. istum tex. in
argumentum optimum contra rectores ciuitatum qui eis ca
piunt exbannito premium petunt quod iniuste petunt licet
consuetudo esset in contrariū vel statutum et hoc facit ad que
stionem. dicit statutum quod quicunq; ceperit aliquem ex rebel
libus communis perusij habeat. xl. florenos a cōmuni Peru
sij modo contingit quod quidam rebellis dicti cōmunis fuit pri
die captus per militem capitanei perusij et decapitatus. nunc
ille miles petit premiū sibi dari virtute dicti statuti queritur
quid iuris videtur quod hic bona consuetudo pars legis et
parem virtutem habet. vt. l. de quibus de legi. sed hic videmus
quod officialis capiens malefactorem non debet habere premiū
ex consuetudine statuti ergo nec hoc casu habere debet equi
parando statutum consuetudini. Referam ergo statutum ad
alios quam ad officiales dicti cōmunis. Et ratio potest assignari
in promptu quod officiales tenentur ex debito eorum officij

ipsum capere merito non debent habere. premiū enim conceditur sponte capienti non necesse compulso. Sed de vno posset dubitari videlicet an faciens sumptū pro capiendo malefactorem illum sumptū recuperet a communi. dic q̄ sic. ¶ Ja tex. est in. l. mulier que in opus salinarum. ff. de captiuis.

Ad hoc iubemus. Judices cū de ciuitate ad ciuitatē veniūt non debent sumptibus grauare subiectos. Item debent officio deposito quinquaginta diebus in ciuitate morari ꝛ si ante decesserit quilibet adiens episcopum ciuitatis suo sacramēto manifestans dispendia sua de bonis dictorum iudicum seruatur indēnis. ꝛ si episcopus hoc neglexerit de suo proprio resarciet damnum passo. hoc dicit. ¶ Et not. casum in quo pro damno illato creditur sacramento damnum passi. Simile in l. quando. C. vnde vi.

Si quis autē. Si iudex finito officio ad aliam administrationem seu prouinciam fuerit vocatus licitum est sibi constituto ꝛ dimisso procuratore ad respondendum proponentibus querelam de eo ante quinquaginta dies recedere. si autem non dimiserit predictis subditis penis ꝛ comes rerum priuatarū penas huius l. debet exigere. hoc dicit vsq; ad finem. ¶ † No. istum. §.
9 in argumentum pro assessoribus qui tenentur stare ad syndicatum certo tempore ꝛ de ciuitate non recedere si vocentur ad aliud officium possunt durante tempore syndicatus recedere tamen dimisso procuratore legitimo.

¶ De sanctissimis episcopis. Rubrica.

1 Episcopus ordinandus. xxx. annorum esse debet.
2 Episcopi tres si in loco non reperiantur ad electionem idoneis duobus vel vni electio committitur.
3 Ordinatus ante examinationem criminis sibi oppositi repellitur a sacerdotio.
4 Presbyter diaconus ꝛ subdiaconus tutelam sponte assumere possunt.
5 Clericus conducere non potest noua vectigalia.
6 Judex non cogit episcopum venire coram se ad testificandū sed ad eum mittere debet.
7 Episcopus pro criminali vel ciuili ad iudicem exhiberi non potest.
8 Clericus ad tabulas ludere non debet.
9 Episcopus non cogitur suum clericum a clero dimittere.
10 Causa est ostendenda anteq̄ quis excommunicetur.
11 Clericus non potest ordinari nisi litteras sciat.
12 Clerico si tempore ordinationis aliquid obijcitur: differt ordinatio ꝛ examinatio de crimine.
13 Ordinandus in diaconū debet interrogari ab episcopo si vult sine vxore viuere.
14 Presbyter diaconus ꝛ subdiaconus si vxorem acceperit: a clero est expellendus.
15 Rector si secundam ducat vxorem aut vnam sed viduā: ad maiorem ordinem prohibetur accedere.
16 Laicus potest esse conseruator hospitalis sicut clericus.
17 Seruus sciēte domino clericus effectus: ipso iure liber efficit.
18 Ascriptitius potest clericari inuito domino.
19 Patronus cum eligit indignum: priuatur officio presentādi.
20 Presbyter diaconus ꝛ subdiaconus sunt in parentum ptāte.
21 Inuentus dicitur qui committit: licet non repertus fuerit in flagranti crimine.
22 Appellari ad delegantē potest ꝛ debet a sentētia delegati.
23 Sententia confirmata per iudicem appellationum debet per ipsum mandari executioni.
24 Clericus quando traditur iudici seculari punien dus: iudex secularis causam iterum debet examinare.
25 Processus factus coram iudice seculari contra clericum quāte virtutis sit.
26 Clericus volens an conueniri possit coram iudice seculari.
27 Judex secularis an quoquo modo cognoscere possit de causa ecclesiastica.
28 Pendente causa appellationis fit executio cōtra gubernatorem alicuius pii loci qui sunt condēnatus pro rōne reddenda.
29 Legatus qui agit contra aliquem tempore legationis non pōt conueniri per alios q̄ illos contra quos ipse agit.
30 Tempus temporalis actionis an currat contra creditorē debitore existente in legatione.
31 Judex per viam inquisitionis procedere pōt extra territoriū de maleficio commisso.
32 Monasterium intrans contrahit nuptias spirituales.
33 Monasterium an excludat substitutum.
34 Matrimonium dissoluitur per ingressum alterius coniugis in monasterium.
35 Filius quod voto non obligetur in quib⁹ habeat locum.
36 Res monachi transeuntis ad aliud monasterium cui erunt.
37 Monachus fugitiuus cui acquirat.
38 Monachus per ingressum monasterij an perdat militiam.
39 Prescriptio temporalis non currit ignoranti se actionem habere.
40 Religiosorum habitus dicitur venerabilis.

De gubernatione. ¶ Si episcop⁹ eligitur infra scripta forma seruāda est. h. d. ¶ Ibi sed scientes eos. no. optimū tex. p teste q̄ dixit se scire eū esse fidei catholice ꝛ vite honeste vel ēt ipsum literas scire aut ēt ipsum vxore carere nō dicit falsum testimoniū phibere cū hec oia scire possit. Jbi. xv. an. No. tex. p teste q̄ dicit eū possidere nō mi⁹. xv. an. nā pbat pscriptionem. x. an. ꝛ non videtur etiam periurus per hunc tex. pro quo facit quod no. in. l. i. de iti. actuq; priua. in glo. magna.

1 **Hec quoq;.** ¶ † Trigita an. debet esse episcop⁹ ordinandus et ipsi ordinantes esse tres debent cognoscentes eum et debent ordinare meliorem. Itē curialis qui. xv. anno. in monasterio stetit et est episcopus ordinatus liberaī a curia ꝛ tres partes sue substātie fiscus vēdicabit. Item si laicus credatur esse sufficiens qui non sit curialis astrictus fortune assumi potest in episcopus dum tamen efficiatur clericus ꝛ tribus mensib⁹ in monasterio deseruiat. h. d. vsq; ad. §. si vero.

2 **Si vero.** ¶ † Si in loco nō reperiant tres ad electionem idonei duobus vel vni electio cōmittitur qui eliget cum solennitate predicta ꝛ si neglexerit infra tres menses electio deuoluitur ad archiepiscopum. h. d.

Si quis. Ordinati contra solennitatem predictam ab episcopatu repelluntur ꝛ pene hic inserta ponuntur. h. d.

Si quis autem ad. Si episcopo ordinādo obijciat crimē impediens ordinationem differtur ordinatio intra tres menses ꝛ si crimen infra illud tempus fuerit probatum non ordinetur. si autem probatum non fuerit aut accusator suam accusationem implere distulerit tunc ordinetur ꝛ accusator a prouincia sua abijcitur. h. d. Et no. nouam penam quia interdicitur alicui habitatio certi loci de quo habuisti in. l. certa forma. C. de iure fisci.

3 **Si quis autem.** ¶ † Ordinat⁹ ante examinationem criminis sibi oppositi repellitur a sacerdotio ordināns vero punitur penis supradictis ꝛ omnes res eius ecclesie applicantur. Item nullus per simoniam debet episcopus ordinari ꝛ dans ꝛ accipiens ꝛ mediator a sacerdotio tali honore remouetur et datum applicatur ecclesie cuius episcopus esse volebat ꝛ si fuerit laicus mediator vel qui suscepit duplum restituat et ecclesie applicetur ꝛ sicut datio est prohibita ita cautio vel pignoris datio que restituitur tantum. hoc dicit. ¶ Ibi ꝛ mediatores. Nota hic cōtra mediatores qui faciunt aliquas baratarias committere officialibus quia eadem pena puniuntur qua ipsi officiales.

Si quis. Episcopus ante ordinationē et post, ecclesie cui⁹ est episcopus impune sua bona vel partem ipsorum possit offerre. Item ordinandus in episcopū pro cathedratico quod inthronisticum appellatur ordinatorib⁹ ꝛ aliis hic descriptis dare potest secundum cōsuetudinem vltra non ꝛ qui vltra acceperit triplum restituet ecclesie hoc dicit. Et no. quia illud cathedraticum hodie appellatur cōmune seruitium in curia romana ꝛ quilibet prelatus electus debet soluere illud commune seruitium secundum suam prelaturam.

Et hoc quidem. Episcop⁹ liberaī a forma ascriptitia ꝛ seruili dūmodo nō fuerit circa predictam formam ordinatus. Item liberatur a curia si. xv. an. in suo monasterio steterit cui pars legitima applicatur ꝛ quesita ex bonis ecclesie. Item a potestate exempti episcopi vel monachi non possunt esse tutores presbyteri diaconi ꝛ subdiaconi tutelam cognatorum ad quorū successionem vocantur suscipere possunt dumtamen. I. quattuor menses protestentur quod ipsam sponte suscipiunt. hoc dicit.
4 Et hinc sumpta auté. episcopalis dignitas. de epis. ꝛ cle. † Et no. quod presbyter diaconus ꝛ subdiaconus tutelam sponte possunt assumere sed inuiti non coguntur ad tutelam agnatorum ꝛ cognatorum ad quorum successionem vocantur. No. ergo aliorum tutores esse poterunt testamentarij vel datiui. vt no. hic glo. Et hinc sumpta est auté. presbyteros aut diaconos. C. de epis. audien.

Aliud

Aliud autem. Episcopus economus aut clericus non pōt esse cōductor publicarū functionū vt alienarū possessionū nec pcurator litiū aut pro causis suprascriptis fideiubere sed si ecclesia suas possessiones locare vel in emphyteosim dare vni clerico velit facere pōt dūmō oēs clerici dicte ecclesie iurent istud ad vtilitatē ecclesie redūdare. Itē vna ecclesia ab altera conducere aut in emphyteosim recipere pōt. Item clerici propriarū ecclesiarum possessiones cōducere pñt de volūtate tñ epi τ si cōtra factū fuerit si quidem fuerit epūs oēs eius res quecūq; quesite ecclesie applicant economus vero vel clericus epi punicē arbitrio τ fideicōmisso facta per clericū ēt p publicis functionib⁹ nulla erit. τ si ob hoc fuerit lesus fiscus redundat periculū ad eū qui eū fusce
5 pit. h.d. ¶ †No. ex isto. §. q nullus clericus pōt cōducere bona vectigalia nec fideiubere pro conducentib⁹ ipsa nec conducere publicas possessiones vel etiā p̄uatorum vel fideiubere p conducentibus nec esse procurator ad litem.

6 **Nulli.** ¶ †Nō cogit iudex epm venire coram se ad testificandum sed ad eum mittere debet. h.d. Et hinc sumpta est aut. sed iudex. de epi. τ cleri.

7 **Sed neq.** ¶ †Epūs pro criminali vel ciuili inuit⁹ ad iudicē exhiberi nō pōt cōtra faciens τ etiam executor pena hic insertis punitur. Et hinc sumpta est aut. nullus. de epis. τ cleri.

Interdicimus. Epūs nō pōt proprias relinquere ecclesias nisi necessitas vrgeat aut de licentia superioris vadat τ tūc vltra annū extra morari non potest si secus faciat literis clericorum sub eo agentium sunt vocandi vt reuertantur qui si differāt ab episcopatu expellantur τ alius in locum eius surrogatur. h.d.

Ut autem. Archiepiscopus semel aut secūdo anno vocat epos sub se cōstitutos in sua prouincia τ examinat oēs causas quas habent inuicem τ delinquentes emendat personas. h.d.

8 **Interdicimus.** ¶ †Nullus clericus ad tabulas potest ludere aut ludenti particeps esse aut spectaculorum gratia potest venire cōtra faciens penis hic insertis punit. h.d. Et hinc sumpta est aut. interdicimus. de epis. τ cleri.

9 **Nullum.** †Nullus epūs cogitur suū clericū a clero dimittere. item null⁹ excōicādus est sine causa que primo apparere debet τ excōmunicatus sine causa per maiorem sacerdotem debet communionem mereri. τ iniuste excommunicans debet remoueri a communionione per tñ tēpus quātum ipse remouit alium. τ no. diligenter hic de excommunicatione τ de eius significato. nam excōmunicatio est ex
10 tra fidelium cōmunionem positio. ¶ †Secūdo not. q antequā quis excōicetur semper oportet q causa ostendatur. τ sic videtur q excōicatio non pōt fieri sub conditione de isto iure. item habes q excōicatio siue iusta siue iniusta semper debet timeri. nam excōmunicatus nō habet participiū fidelium anteq rebenedicatur licet fuerit excōicatus iniuste. ¶ Ultimo no. penas iudicis excommunicantis iniuste.

Sed neq. Episcopus propriis manibus neminē debet percutere. Item si episcopus licite sacerdotio pulsus presumpserit ingredi ciuitatem pena hic inserta punitur. Et hinc sumpta est aut. sed neq. de episcopis τ clericis.

Clericos. Nō potest clericus ordinari nisi literas sciat τ rectam fidem τ veras habeat τ careat liberis naturalibus τ concubina τ vxore sed si eā habuit vnicam non viduam nec haberi legibus interdictā non phi
11 betur clericus esse. h.d. ¶ †Et no. q nullus pōt clericus ordinari nisi literas sciat. τ no. qd dicit sciat. q2 est necesse qd perfecte sciat. nā sciētia est perfecta rei noticia sicut τ veritas. vt. ff. de instru. cau. τ fi. §. i. Et ideo si ille qui ordinatur nescit latinizari iste non dr̄ scire literas τ sic non debet ordinari qd no. τ di. xi. ff. quomodo oporteat episcopos. §. neq.

Presbyterum. Presbyter debet esse. xxx. an. ad minus diaconus τ subdiaconus. xxv. Lector. xviij. diaconissa. xl. Et hinc sumpta est aut. presbyterorum. C. de episcopis τ clericis.

12 **Si autem.** †Si clerico tempore ordinationis aliquid obijcitur differt ordinatio τ examinatio de crimine. h.d.

13 **Si vero.** †Ordinandus in diaconum debet interrogari ab episcopo si vult sine vxore viuere τ si epūs post ordinationem ipsum vxorem habere permiserit ab episcopatu expellitur. h.d.

14 **Si vero post.** †Si post ordinationem presbyter diaconus τ subdiacon⁹ vxorem acceperit a clero est expellendus. h.d.

15 **Si vero lector.** †Si lector secūdā duxerit vxorem aut vnā sponsam ad maiorem ordinem prohibetur accedere τ si accesserit repellitur ab eo τ priori statui est restituendus. h.d.

Sed neq. Curialis vel officialis clericus fieri nō potest si fiat cōtra priori restituit fortune nisi. xv. an. in monasterio steterit. h.d. Et hinc sumpta est aut. sed neq curialis. de episco. τ cleri.

Si vero in clero. Nulli liʒ ecclesiasticū gradū relinquere τ ad secularem vitam transire contra faciens cingulo spoliatur τ priori restituuntur fortune. Item ex curiali fortuna effectus clericus ante hanc. l. munera personalia sustinere non debet. sed realia sic. h.d. hinc sumpta est aut. sed neq. de epis. τ cle.

Sed neq. Pro aliqua gubernandē ecclesie vel alterius pij loci cōsequenda nil quis dare vel accipere potest nec etiam aliquis mediator vt predicta fiant nisi tñ ea prestare que de consuetudine sunt. dūtamen talis prestatio non transcendat fructus vnius an. τ cōtrafaciēs
16 penis hic insertis punitur. ¶ †Et est argu. iste. §. q laicus potest esse conseruator hospitalis sicut clericus. Et iste. §. limitat §. sin autem episcoporum. ff. e. vbi permittitur quedā dari pro intronisticis seu cathedratico. Nam intelligit dūmodo non excedat fructus vnius anni ecclesie pro qua fructum dat aliquis p inthronisticis τ cathedratico.

Si quis autem. Postq quis fuerit ordinatus gubernator alicuius loci potest licite aliquid dare loco τ hoc inuitatur pro salute sue anime. Et no. hic tex. q relictum ecclesie tēdit ad salutem etiā si hoc non dicatur.

17 **Si seruus.** †Seruus sciente dn̄o clericus effect⁹ ipso iure liber efficit si eo ignorāte dominum elapso anno τ si ad secularem vitā redierit domino debet tradi. Et hinc sumpta est aut. si seruus. de epi. τ cle.

18 **Ascriptitios.** †Ascriptiti⁹ pōt se facere clericū inuito domino dūmō culturam agri adimpleat. hoc dicit. Et ex hoc patet q ascriptitius non est seruus.

Si quis. Electio facta per patronū ecclesie si nō est idonea cassatur τ alij idonei per episcopū
19 eligunt hoc dicit. †Et sic no. q cū patronus eligit indignū q priuatur officio presentandi τ electio porrigit ad epm. De quo in. c. cum nos. de offi. ordi. per Archi. in. c. i. de prebē. li. vi.

Sancimus. Quilibet clericus ad obseruationē sue regule per episcopum est cogendus, τ si non obseruat potest multari. h.d.

Presbyteros. Presbyter diacon⁹ τ subdiacon⁹ cātores τ lectores veniētes ab eorum dominiū alienare τ testari possunt licet sub parentum sint potestate positi sed eorum filij aut parentes ipsis nō
20 extantibus legitimam partem serūt. †Et no. q presbyter diaconus τ subdiaconus sunt in parentum potestate. An autem ipsi τ eorum filij admittantur contra ipsorum testā, dic vt hic in glo. notabili. τ ff. de ecclesiastic. ti. §. interdicimus.

Reuerendissimus. Presbyter vel diaconus inuent⁹ in cā ciuili vel criminali falsum dixisse testimoniū pena hic inserta
21 punitur. h.d. †Et no. q dicit inuētus ad questionem de statuto qd dicit si quis inuentus fuerit cōmittere homicidium capite puniatur. Nam inuentus dr̄ qui cōmittit liʒ nō repertus fuerit in flagranti crimine quod est verū vbicūq inuētio non facit crimē sed illud qd fit τ ita casus hic. sed vbi inuētio vna cum eo qd fit facit crimē necesse est q inueniatur. verbi gratia dicit statutum q si quis fuerit inuentus arma portare tanta pena puniatur statutū enim hoc non punit portātem simpliciter sed portantem inuentū. quia sine intentione crimen non est quoniā statutū crimē facere voluit. Est etiā exemplū in statuto dicente si qs fuerit inuentus ire de nocte. Nā ire de nocte nō est maleficium sed statutū facit tūc maleficium cū vadit de nocte τ est inuentus. Et ideo tūc est necessaria inuētio. Et ita practicatur. Et hinc sumpta est autē. presby. de episco. τ cleri.

Si quis autem. Volēs clericū conuenire adire debet epm cui subest. τ si ab eius snia non fuerit appellatū iudex secularis eā exequet. Si autē fuerit appellatū τ snia fuerit cōfirmata iudex appellationū eā exequit τ non poterit appellare a snia confirmata sʒ si eā infirmauerit a snia infirmitatis si tñ epūs ex principis delegatione iudicauerit ad principē debet appellari. τ hinc sumpta est aut. si qs litigantium. de epis. audien. ¶ Not. casum in quo non pōt a snia appellari nisi semel vʒ cū sētur per epm τ postea per confirmationē iudicis appellatio confirmatur liʒ regulariter sit contra q2 secundo pōt appellari. vt. C. ne lice. in

22 vna τ eadem ..tertio proce.l.j.† Scdo no. q a snia delega
ti pot τ deb.. appellari ad delegantē q qualiter procedat dic
vt hic in... Tertio no. q sententia lata per epm debet exequi
23 per iudicē secularem τ ita obseruatur † Quarto no. q senten-
tia.. confirmata per iudicē appellationū debet per ipsum iudi
cem executioni non per primū. Sed querit gl. in cuius bonis
fiat executio cum fertur sententia dic vt ibi gl. Item an episco-
pus equiparetur senatui. dic vt in eadem.

Si vero. Si clericus fuerit de crimine corā episco-
po accusatus τ conuictus degradandus est
p epm τ post tradi debet curie seculari vt lite examinata penā
imponat legibus cōstitutā. si vero corā ciuili iudice examinatus
fuerit nisi iudex secularis cū monumento actorum ad epm eum
remittet τ si epus inuenerit eum culpabilē degradabit eum iudex
secularis imponet ei penam legi congruentē. sed si epus diceret
acta non esse cōfecta legitime eā debet principi intimare. hoc
24 dicit. † Et no. diligenter hunc tex. q qn clericus tradit iudici se-
culari puniendus q iudex secularis cām iterū examinare de-
bet. Scdo no. pro assessoribus qui procedūt cōtra clericū τ eis
mandat per epm vt clericum remittant. nā dixit eum remittere
cū inquisitione τ toto pcessu τ super ipso debet epus se funda-
re τ si reperit illum culpabilē ex illo processu debet ipm degra-
25 dare qd no. † Ex hoc inferuntur duo. s. q pcessus factus corā
iudice seculari contra clericum est tante virtutis q absqz vno
pcessu poterit ipm degradare si reperit ipsum culpabilē. scdo
q acta facta coram iudice seculari probāt vt cā facta coram iu
dice ecclesiastico. de quo per glo. in. l. nemo. de re. iur.

Si quis autem. Si in causa pecuniaria epo
iudicare differt iudex secu-
laris pōt adiri tū fideiussorem dare clericus non cogit. sed so-
lū cauere sine iuramento sub hypotheca suorū bonorū. sz p cā
criminali bene cogit satisdare. Item si causa est ecclesiastica ad
solum epm spectat cognitio. hoc dicit. Et hinc sumpta est au-
tenti. clericus. de epi. τ cleri. Hodie vero nullus clericus ad iu
dicē secularē trahi pōt vt in auten. statuimus. de epi. τ cle. que
26 est sumpta in. x. col. de stat. contra liber. ecclesiasti. ¶ † Et no.
diligenter lz nō sint verba istius gl. Pelaio gl. in ver. adire que di
cit q. x. si diligeris de foro cōpe. dicit q clericus non pōt cōue-
niri coram iudice seculari etiā si ipse velit habet locū qn cleri-
cus agit sed si agit laicus tunc posset renunciare qd no. sed tū
non est verū qz illud priuilegiū est introductū in fauorē ordi-
27 nis clericalis τ ideo non pōt renūciare. † Secundo no. glo. in
ver. ecclesiasticos qz per eā habes q licet iudex secularis nō pos
sit cognoscere de causa ecclesiastica hoc est verū inter clericos
sed inter laicos pōt per. §. si vero canonicus. de man. prin. hoc
non est verum de iure canonico qz causa matrimonialis τ cā
vsurarum est causa ecclesiastica τ vertitur inter laicos τ tamen
non potest cognoscere iudex secularis.

Si vero. Si duo epi eiusdē synodi contēdant adin
uicem corā archiepo debet cognoscere τ si
ab eius sententia appellat patriarcha dbet adiri cui' sentētie
acquiescendū est. si vero contra epm litiget clericus vel ali' tūc
debet adiri metropolitanus τ a snia eius appellatur ad me-
tropolitanū τ patriarcham illius diocesis τ si cōtra metropo
lita. appellatur adeundus est patriarcha. Item epus conuētus
debet fideiubere p causa aliqua. h. d. Et not. qn est questio in-
ter duos episcopos coram quo debet questio agitari.

Economos. Gubernator alicui' loci pij apud
episcopum cui subest cōueniēdus
est vt rationem reddat de administratione τ si senserit se gra-
uatum poterit adire metropolitanum sin autem metropolita.
sit cognitor dicte litis τ gubernator senserit se grauatum pōt
habere recursum ad patriarcham. τ quod est eis idem est eorum
heredibus. no. istum text. q si aliquis fuit administrator ali-
cuius pij loci quod potest conueniri pro administratione red
denda coram iudice ecclesiastico τ non solum ipsi verum etiaz
eorum heredes. Idem no. in cle. j. de religio. domi. ¶ Et nota
singulariter istum tex. q si alicui loco venerabili aliquid offe-
tur applicatur illi loco venerabili. Et sic facit ad illā questio-
nem de oblationibus factis alicui imagini existenti in aliquo
28 loco priuato sz deo τ illi imagini deū representanti. ¶ † No.
vltimo casum specialē q pendente causa appellationis fit exe
cutio contra gubernatorē alicuius pij loci qui fuit condemna
tus pro ratione reddenda licet regulariter sit contra. vt. l. j. nil
no. appel. pen.

Si quis. Si epus vel alius cleric' in Cōstantino. repe
riat pōt ibi cōueniri corā pfecto orientis.
vel corā eo qui fuit per principem deputatus nisi in predicta
causa fuerit lis contestata. hoc dicit notabiliter.

Reuerēdissimi. Apocrisarij epi ad patriar
cham vel metropo. deputa
ti p suis episcopis vel causa ecclesie vel debito publico vel pri

uato conueniri non possunt nisi mandatū episcopi habeāt et
alios conueniant qz tunc per conuentos reconueniri poterūt.
29 Et idem est si tunc conuenti sunt. h. d. † No. ex isto. §. quod hic
videtur casus q legatus qui agit contra alium tempore alle-
gationis non possit conueniri per alios q illos contra quos
ipse agit. τ sic limitari potest. l. si. ff. de iu. vbi dicitur qd lega-
tus agēs cogitur aliis pulsantibus respōdere quia intelligo
aliis. l. conuentis per legatos istos. No. istum tex. q si banni-
tur Perusinus per commune Florentie vadat Florentiā pro
ambasiata non poterit ibi retineri pro banno vt ibi dicit aut
publico.

Si vero episcopo. Episcop' vl clericus
p ecclesia vel ciuita-
te vel epi ordinatione in legatione missus nō pōt molestari ab
aliquo tēpore legationis durante sed illud tēpus nō currit age
30 re volenti circa tēporalem actionem. † Et no. istum tex. qd tps
temporalis actionis non currit cōtra creditorem debitore exi
stente in legatione licet in perpetuuis currat sed restituitur.
ibi molestiam no. pro eo qui punit non inferre molestiā quin
designet de quo per gl. in. l. non solū. §. si statutum. ff. de procu.

Si quādo. Si causa contra clericū agit sine iniu
ria dz admoneri τ si est mulier de mo
nasterio nullatenus debet extrahi debet autē per procuratorē
respondere. monachus autem per se τ per procuratorem pōt
respondere contra faciens pena hic inserta punitur. Itē a cle-
ricis nomine sportularum vltra formam hic descriptam non
debet accipi ab episcopo vero nihil. h. d.

Presbyteris. Nullus cleric' mulierē in domo
habere dz nisi ea q omni suspi-
tione caret contrafaciens hac. l. punitur. Et hinc sumpta est
aut. sed cau. de epis. τ cle. Epus vero nullam habere debet con-
trafaciēs penis hic insertis punitur. Et hinc sumpta est aut.
episcopo. de epis. τ cle. Item diaconissa cum aliquo viro non
potest habitare vt omnem suspitionem aufugiat contrafaciēs
penis hic insertis punitur.

Si quis autem. Inferēs iniuriā in ecclesia
alicui clerico vel ministro
dū sacra ministeria celebrant verberatus in exilio traditur τ si
in hoc fuerint sacra ministeria turbata capite punit. Et idem
in letaniis. Item letanie per laicos celebrari non possunt nisi
interfint clerici cum cruce. h. d. τ hinc sumpta est aut. nouo iu-
31 re de sacrosanc. eccle. ¶ † Ibi non solum ciuilis ergo patet qd
de maleficio cōmisso extra territorium iudex per viam inqui-
sitionis procedere potest. nam hoc maleficium fuit cōmissum
in ecclesia τ tū iudex secularis vendicat ipsum τ intelligo etiā
sine accusatione. Idem not. in. l. si quis in hoc genus. de epis.
τ cle. Ex. hanc questionem disputauit τ incipit rector ciuitatis
senarum.

Si quis. In quolibet monasterio vn' abbas est eli-
gendus non senior vel secundum ordinem
qui melior reputatur prestito sacramento quod non eligant
ipsum ob gratiam sed quia eum cognoscūt fide catholica ve-
rum τ vita castum τ gubernatione dignum. τ hoc etiā obser-
uari debet in electione diaconisse. h. d. Et no. opt. tex. pro teste
qui dicit quod ipse scit titium fidelem christianum τ vita castū
vt non ob. hic dicatur peritus quoniam in cōscientia sua cade-
re potest.

Si quis autem. Volens venire ad vitā mo
nasticā si est notori' pōt in
continēti ei monasticū scema prebeti si vero sit incognitus tūc
expectari debet cursus triennij infra quod si aliquis venerit
asserens suum seruum τ probauerit restituatur eidem preea p
eum prestito iuramento quod nihil eidem de hoc mali faciet. τ
si nullus infra triennium comparuerit tūc ei abbas dare pote-
rit si etiā eum dignum cognouerit τ non poterit postea ab ali
quo molestari donec in monasterio steterit. Res autem eius
domino restitui debent τ si monasterium persona ecclesiastica
debet priori fortune restitui. Item in omnib' monasterijs qui-
libet separatim ab alio debet dormire non tamē habēdo tam
cellam remotam nisi ex senectute vel carnis egritudine aut lō-
ga conseruatione per abbatem sibi constituatur τ hoc etiā ha-
bet locum in assisterijs feminarum itē monasterium virorum
debet esse separatum a monasterio mulierum τ mulieres debēt
in illo monasterio manere τ viri debent sibi in aliud monaste-
rium ordinare. h. d.

Si vero plura. Si necesse est edificari plura
monasteria epus procurabit mo
nachos cū monachis τ feminas cū feminis cōglutinari τ diui
dere ea q sunt inter eos cōia. itē ad sanctā cōmunionē portādā
τ missa femine eligere possunt presbyterū vel diaconū τ episco-
pus debet eis eum cōcedere si idoneum esse compererit ita tū
quod intra monasterium non maneat. si vero nō sit presbyter
vel

vel diaconus ꝛ sic ad predicta sufficiens debet ipsum ex tunc pro ordinare. h.d.

Sed hoc. Hinc sumpta est auc.nisi ro[illegible] C.ad trc.ꝛpoten banc ter [illegible] sum mare. vel aliter. datum causa dotis vel propter nuptias donationis aut etiam relictum legatum sub conditione nuptiarum vel filiorum non existentium non debet si oneratus in conditionis defectu restituere grauatus monachus aut etiam clericus vel assisterius fuerit effectus si in eo permiserit. si vero in de exiuerit datum seu relictum apud dictum monasterium vel assisterium remanebit hic tamen priuilegium aduersus priuile
32 gium locum non habet. h.d. ¶ †No. diligenter ex isto.§. quod grauatus de restituendo sibi donatum vel relictum non nuple rit vel si decedit sine filiis non tenetur restituere si monasterium intrauerit vel si clericus effectus fuerit. quoniam intrando monasterium contrahit nuptias spirituales ꝛ sic non deficit conditio nuptiarum ꝛ etiam quo ad hoc monasterium habetur loco filij ꝛ non deficit conditio filiorum ꝛ hoc inductum est in priuilegium monasterij. ꝛ ideo si iste esset grauatus de restituendo in defectum dictarum conditionum alicui monasterio vel alicui pio loco tunc certe conditio intelligeretur esse deserta ꝛ ideo restitutio deberet fieri illi monasterio vel alij pio loco secundum dispositionis voluntatem vt patet hic in ver. fiunt in re
33 dēptionē. ¶ †Sed tunc quero testator dixit q si filius decesserit sine filiis ex suo corpore descēdentibus q bona sua deueniant in sempronium an tunc monasterium excludat substitutū. Jaco.de bel. determinauit hanc questionem ꝛ dixit q non excludat q testator se retulit ad filios naturales. monasteriū aūt habetur loco ciuilis filij ergo non est verificata conditio. Et hanc questionem ponit hic. item quero quid si intrat grauat° in capellam secularem vtrum ista capella excludat substitutū. glo. hic tenet quod sic. ꝛ idem tenet Jaco.de bel. dūtamen eo animo intret vt perseueret ꝛ ꝑpetuo ibi sit ꝛ ideo si exiret de capella illa capella nō excluderet substitutū. īs oīt ingressio in capellam secularem substitutum priuet tamen iste grauatus sicut in hoc releuatur quia non debet restituere bona etiam grauatur in alio quia omnia predicta bona debet distribuere in pios vsus secundum Jac.de bel. hic. quid autem si ingrediatur quis eo animo monasterium vt fraudet substitutum vtrū substitutus excludetur. de hoc dic vt no. in glo. in. d auc. nisi rogati. ꝛ hic per Jac.de bel. cetera dic vt no. per Cy.in. d auc. nisi rogati vltimo ex ver. finantem no. op. ar. ad questionem. quod licet in relictis ad pias causas cesset falcidia. vt in auc. similiter. C.ad l.fal. ꝛ in corpore vnde sumitur hoc videtur verum quādo heres institutus qui vult falcidiam detrahere est priuatus alias si esset persona religiosa vt ecclesia vel monasterium institutavel alius pius loc° bene forte posset detrahere falcidiā de legatis factis ad pias causas quia quod dicitur non detrahitur falcidia de le. ad pias causas. illud est in fauorem vel priuilegium pietatis vt patet ex corpore dic. auc. sed vna pietas contra sibi similem pietatem non potest vti priuilegio vt hic.

Sponsalibus. Sponsus monasteriū intrās recipit arras quas dedit si matrimonium nō contraheret ꝛ mulier quas accepit restituit simplices non autem duplicatas. h.d.

Si vero cō. Si constante matrimonio vir solus aut vxor sola intrauerit monasteriū absq; repudio soluitur matrimonium ꝛ viro intrante vxor dotem recuperat ꝛ quod lucratura erat per mortem viri ipso predecedente in matrimonio ꝛ econtra vxore intrante vir recuperat propter nup. donationem ꝛ partem illam dotis lucratur quā debebat lucrari vxore predecedēte in matrimonio ꝛ si ambo monasterium intrent pacta lucrorum non vendicant sibi locum tamen bene possunt ad inuicem donare postq; pacta lucrorum non habent. h.d. ¶ No. quomodo pacta lucrorum vēdicant sibi locum per ingressum monasterij sicut per mortem.
34 ¶ †Secundo no. quod matrimonium dissoluitur per ingressum alterius coniugum in monasterium ꝛ hoc est verum ante secutam copulam. sed postea requiritur ingressus vtriusq; . vt in. c. ex publico. ꝛ in. c. vxoratus. de conuer. coniug. ¶ Ultimo no. glo. super ver. scema de significato huius verbi scema.

Nullam. Non est licitum patri filium vel econuerso velut ingratum ex hoc quod monasterium
35 ingressus est exheredare. ¶ †No. glo. in ver. filios que tenet q l. si quis rem. §. voto de pollici. vbi dicitur quod filius voto nō obligatur habet locum in voto consistente in dando. secus autem si voueat castitatem vel aliud votum faciens nō consistēs in dando de quo per gl. in. l. §. de epis. ꝛ cle. ꝛ hoc per Jac.de bel.

Interdicimus. [illegible] monasterium non est inde extrahendus ꝛ si monachus [illegible] ante in [illegible] q[illegible] [illegible] inde debet abbas ne mona[illegible]

Si monachus. [illegible] monaste[illegible] ꝛ bo nore spoliatus ab episcopo in aliud monasterium [illegible] ꝛ res per eum quesite post intrationem [illegible] monasterio applicantur si vero secundo reliquerit [illegible] pri[illegible]
36 h.d. ¶ †No. primo quod si monachus [illegible] ad aliud monasterium quod res quesite per eum post secundum ingressum applicantur secundo ꝛ non primo monasterio etiam si [illegible] fuerit secundum monasterium coactus. Res autem ac[illegible] ante secundum ingressum primo monasterio ac[illegible]
37 §. proximo. §. ¶ †Secundo no. quod hic videtur [illegible] quod monachus fugitiuus existens in fuga quod acquirit non [illegible] rit monasterio de quo aufugit ꝛ hoc est verum sine [illegible] do coactus est aliud monasterium ingredi quia tunc [illegible] alio monasterio per hunc tex. si autem aliud monasterium nō fuisset ingressus tunc potest dubitari ꝛ videtur quod acquirat nam monachus equiparatur seruo. vt no. Inn. in. c. cum olim. de priuile. sed seruus existens in fuga quicquid acquirit acquirit domino vt. l. rogasti. §. si cer. per. de sol. l. fugitiuus. de ver bo. obli. l. seruus vetante. de acqui. pos. l. i. §. per seruū. de cō di. inde. l. si non sortem. §. qui filio. ꝛ ibi de hoc cū si. ¶ In contrarium facit. ff. de vsufru le. l. arboribus. §. vul. ꝛ l. sed si quis. §. §. ꝛ qui admitti. l. s. sed ꝑ prima opinione facit. xvi. q. ii. c. abbas. Jac. de bel. hic dicit quod quo ad dominium semper acquirit sed possessionem non si ab alio possideatur ꝛ verum dic ꝛ si ne autem non possideatur ab alio tunc possessionem eiusdem acquirit monasterio ꝛ conditionem vsucapiendi vt in. d. §. per seruū. ꝛ l. si seruum pub. de quo per Hostien. c. iii. de cleri. coniuga.
¶ Ultimo no. quod dicit monachum denudari de militia ꝛ
38 honore cum fugit de monasterio. †Et per hoc patet quod monachus per ingressum monasterij non dicitur perdere militiā istud refertur ad miliciam ecclesiasticam non secularem quia illam perdit cum habeatur pro mortuo quod no. quia facit ad statutū dicēs q null° nobilis audeat sic facere quia non refertur ad monachum notum ex nobili ꝑgenie quoniam per monachatum extinguitur illa nobilitas secundum eum.

Si quis rapuerit. Rapiens solicitās vel corrumpens aliquam venerabilem habitum portantem capitaliter punitur. Ipsa vero mulier cum proprijs rebus in monasterio debet detrudi cum non possit cautius custodiri. ꝛ si diaconissa fuerit ꝛ filios habuerit legitimos eis legitima suorum bonoꝝ danda est reliqua ecclesie applicantur. Et si infra annum ex quo maleficium fuerit cognitum monasterio nō vendicauerit dicta bona fisco assignentur ꝛ qui neglexerit cingulo priuatur ꝛ quinq; librarum auri pena multatur. hoc dicit vsq; ad. §. omnibus.
39 ¶ †No. casum q prescriptio temporalis non currit ignoranti se actionem habere. qd̄ apparet q annus qui datur ad vendicandum dicta bona incipit currere a die sciētie cōmissionis dicti maleficij per hoc ergo patet q si statutū dicit qd̄ infra sex menses possit de maleficio cognosci isti sex menses non incipiunt currere nisi a die quo scitur maleficium fuisse commissum. vt. l. i. ff. q vi aut clam. ꝛ ad fi. l. si quis in graui. ꝑscriptio. x. an. ꝛ xx. ꝛ xxx. currit etiam ignoranti. vt. l. omnes. de prescrip. xxx. an. Et aduerte quia verum q temporalis prescriptio non currit ignoranti ad ipsius incommodum ꝛ ita intelligitur. l.
40 genero. ff. de insa. ¶ †No. q habitus religiosorum dicitur venerabilis. Nota etiam casum specialem in quo contra ecclesiā currit prescriptio annalis vt hic not. in glo.

Omnibus. Theatrolia exercentes ꝛ suum corpus prostituentes vestes monachales ferre non debent. ꝛ contrafacientes penis hic insertis puniuntur. hoc dicit. ¶ Ibi presenti lege no. ex isto tex. q quando pro maleficio per l. nouam. alia pena imponitur quam per l. antiquam q tolli dicitur pena antiqua in maleficijs cōmissis post. l. nouam factam. sed pena maleficiorum commissorum ante. l. nouam que puniuntur post. l. nouam debent puniri pena l. antique non noue per hanc literam coniuncta glo. Un autē quando pro eodē maleficio in eodem volumine legum vel statutorum reperiuntur diuerse pene imposite per diuersas leges possint ambe pene imponi an altera tantum ꝛ que. Dic vt in l. senatus. ff. de accusa. ꝛ per Cy. in. l. qui sepulchri. C. de sepulchro violato.

¶ Ut iudices non expectent sacras iussiones. Rub.

1 ℞ Judices quando sunt discordes equaliter sententiam ferre

debeant.

2 Judices si sint tres, et duo iudicant vnum: et vnus iudicat aliud, quorum sententie stabitur.

3 Judices si sint pares numero sed discordant cuius sententia obtinebit.

Quoniam. Judices coram se causas motas non debent principii inficia re ne ex hoc dilationem negocii recipiat sed ipsi per se debent causas examinare et iustam ferre sententiam, et causam executioni mandare si partes non appellant: si autem dixerint reclamandum poterunt appellare, et si plures fuerunt iudices et inter se discordant quilibet debet ferre sententiam secundum

1 quod iustum sibi videtur. h.d. vsque ad finem. ¶ †No. diligenter hunc tex. qui dicit quod quando sunt iudices discordantes, quod quilibet debet ferre sententiam prout iustum sibi videt. Ad hoc dicit statutum communis Perusii quod arbitratores debent causam ita diffinire quod de cetero lis vel controuersia esse non possit sub certa pena. Modo contingit quod arbitri electi non sunt in concordia, vnus iudicat vnum, et alius iudicat aliud, an incidant in penam. Videtur quod sic, quia non decidunt causam secundum formam statuti. Contrarium videtur veritas quia vbi est inter eos discordia quilibet habet potestatem iudicandi prout sibi videtur et in nullam penam tunc incidunt. nam hic iudex videtur causam terminare: vt. l. properandum. C. de iudi. et obligatur ad penam si causam non determinet quod restituit parti omnia damna vt ibi nota. Et tamen hic dicitur quod vbi sunt iudices discordantes quod quilibet potest ferre sententiam vt sibi videtur. Et si dicis quid ergo operatur statutum. Dic quod operatur eo casu quo arbitri sunt discordes. Nam tunc videtur causam terminare ita quod de cetero questio super predictis non possit fieri quod no. quia per hoc habeo cautelam quando arbitri vident questionem multum rigorosam et cavillosam si volunt super ea ferre sententiam decisiuam et nolunt incidere in penam statuti quod quilibet ipsorum ferat sententiam diuersam ab altero. nam sententia ipsorum erit nulla, et nullus ipsorum incidit in pe

2 nam per hanc. l. ¶ †Sed quero si sint tres iudices et duo iudicant vnum et vnus iudicat aliud, vtrum sententie istorum stetur. Gloss. hic dicit quod sic per. l. duo ex tribus. de re. iu. quod intellige verum quando vnus concordat ita quod discordant a tertio, sed si duo concordarent se adinuicem et discordarent a tertio tunc sententie illius solius debet stari verbi gratia si duo condemnarent in. x. et vnus in. v. nam in. v omnes concordant. vt l. diem proferre. §. i. de arbi. sed tunc quero quid si duo dicant condemnamus tantum in. x. ita quod non in. v. ita quod non consentimus in minori summa an tunc stabitur sententie illius qui condemnauerit in. v. de quo vide gloss. in dicto. c. i. per spec. in

3 titu. de arbi. §. i. ¶ †Pone quod iudices sint pares numero sed discordant cuius sententia obtinebit. gloss. hic dicit quod in causa liberali obtinebit sententia pro libert. tex. vt. l. inter pares de iudi. et. l. ponponius. eod. tit. quod limita nisi sententia pro libertate data sit et videatur iniqua tunc enim non obtineret sententia pro libertate. tex. est in. l. si quis. in prin. C. de inoffi. test. si autem agitur iudicium liberale sed aliud non fauorabile nec plus tunc aut isti iudices sunt omnes ordinarii et neutrius sententia valet vt hic. Aut sunt delegati et ad delegantes recurritur. vt. d. l. duo ex tribus. aut vnus est delegatus alter ordinarius tunc recurritur ad delegatum quia in eo cessat omnis suspitio. vt not. per Barto. in. d. l. si duo. sint autem cauti duo concordantes vt tertium requirent, alias sententia lata tertio absente esset nulla. vt. l. item si vnus. in fi. de arbi. Sed quero iudex commisit causam consulendam duobus doctoribus vnus consuluit pro et alter contra. Judex iudicauit ita secundum consilium talium doctorum iudico: an valeat ista sententia, dic quod non, quia reperitur in ea repugnantia quoniam eodem instanti condemnat et absoluit ergo nulla: vt. l. repugnantia. de re. iur. et de fide instrumentorum. l. scripture. iudex tamen male fecit qui sic iudicauit quoniam alterum ex consiliis sequi debuit. vt not. per Barto. in. d. l. duo.

FINIS.

¶ Index alphabeticus notabilium Decisionum, in lectura Domini Angeli de Ubaldinis, super Autenticis contentarum.

Dico

nō aliena. aut permutā. de eccle. auf. vnā. §. qu[illegible]

Montalem ducens in vxorem an puniatur. que[illegible] maxima. §. quāta igitur. nu. 16. ꝛ an clericus [illegible] ꝛ bigamus omni priuilegio clericali gaudeat ꝛ ipso iure anathema sit si deserit habitum vel tonsura. n. ibi. nu. 17. fo. 9.

Monasterium an possit cōstrui sine autoritate diocesani. de monachis. auté. Imperator. nunc. 1. ꝛ an res perficiatur per experimentum sicut per aliquem sensum corporis. de monachis. auten. Imperator. §. hinc autem nobis. nu. 2. fo. 8.

Monachus vnius monasterij si ad aliud se transtulerit an substantia monachi debeat primo monasterio remanere. de monachis. aut. Imperator. §. si vero relinquens. nu. 14. fo. 8.

Moriens si descendētes reliquerit an pferantur parētibus ꝛ cognatis ꝛ agnatis. de here. ab in. venien. auté. plurimas. nu. 1. fo. 42.

Mulier scdo nubens existētibus filijs ex prio toro an retineat penes se donationē ppter nuptias in imobilibus cōsistentem nec a filijs possit eius vsuras exigere dicendo donationē se velle filijs tradere ꝛ pro ea se velle in diē vite sue tertiā partē vsure centesime. de nō eligen. secun. nuben. auf. Imperator. §. aliud vero. nu. 18. fo. 7.

Mulier an psumatur sp ius ignorare ꝛ vir ius scire nisi sit minor. xxv. an. vel rusticus. de ince. ꝛ nepha. nup. auté. pro incestis. nu. 10. f. 12.

Mulier quāto tēpore possit portare filios. de resti. ꝛ ea q parit in. xi. men. post mortem viri. auté. decursio. §. vnum. nu. 7. fo. 19.

Mulierem castitatem obseruare etiā si trāsit ad scda vota etiā infra tempora luctus qsō intelligatur. de resti. ꝛ ea que parit in. xi. men. post mortem viri auté. decursio. §. vnum. nu. 8. fo. 19.

Mulier cōtra quā semel est probatū adulteriū an ipsa de facili presumatur adulteriū cōmittere. de resti. ꝛ ea que parit in. xi. mē. post mortem vir. auf. decursio. §. vnum. nu. 9. fo. 19.

Mulier que probat habitasse cū cognatis an careat suspitione. quomodo oporteat episcopos. auté. Maxima. §. quāta igitur. nu. 14. ꝛ an mulieres habentes dilectos quos vulgariter vocamus deuotos careant suspitione maligne vite. ibidem nu. 15. fo. 9.

Mulier an dicat caste viuere cum ad scda vota transit. de non eligē. secun. nuben. auf. Imperator. §. cum igitur. nu. 17. fo. 6.

Mulier q opata est i domo heredū ꝛ viri an possit petere vsuras sue dotis ꝛ nō aliter. de nup. auté. plurime. §. ꝛ qr partus. nu. 62. fo. 18.

Mulier ex quo non pōt scdo viro dare in dotem cum pacto dotis lucrande ita q excedat illud qd habet vnus ex filijs qui minus an erit idem in lucro proueniente ex forma statuti. de non eligē. secū. nuben. auf. Imperator. nu. 12. fo. 6.

Mulier nubēs ꝫ ppriū sacramētum an negligat castitate ꝛ defuncti ꝫ debeat puniri penis amaris. ꝛ si mater transit ad secunda vota petito tutore quis veniet an legitimus vel datiuus. de nup. auf. plurime. §. si autem tutelam. nu. 54. fo. 17.

Mulier trāsiens ad scda vota an dicat tenere aliquā scientiā primo viro. de non eligen. secundo nuben. auf. Imperator. nu. 5. fo. 6.

Mulier infra tpa luctus transiens ad scda vota nō existentibus filijs primi matrimonij an infamet ꝛ a quo pōt sibi remitti infamia. de nup. auf. plurime. §. prime si quidem. nu. 22. fo. 16.

Mulier si sup infamie relaxatiōe literas impetrauerit ꝛ post literas sibi concessas vult filijs suis tertiā ptē cedere scdm formā huius §. an sufficiat an vero necesse q antequā litere sibi conce dantur ipsa cedat. de nup. auten. plurime. §. si quidem. nu. 23. fo. 16.

Mulier trāsiens ad scda vota an puniatur qm lucra nuptialia in vnum filiorum primi matrimonij trāsferre nō pōt nec etiā in alios extraneos de nō eligē. secū. nubē. auf. Imperator. nu. 6. ꝛ mulieribus q pene imponuntur eo quod scdo nupserint in fauorem filiorum. ibid. numero. 7. fol. 6.

Mulier licet in dote exigēda habeat priuilegium vt preferatur ceteris creditoribus an tn creditores mulieris exigentes dotem habeat in bonis mariti illud priuilegium prelationis quod ipsa habet. vt exactio. instan. dotis. auf. dudum. nu. 2. fo. 33.

Mulier contra factum ad scda vota trāsiēs nō reddita rōne administrationis tutele ꝛ non petito tutore filio an penas euadat. de nō eligen. secun. nuben. auf. Imperator. nu. 9. fo. 6.

Mulier an propter ignorantiam iuris ciuilis vel iurisgentium excusetur a pena que scientibus tantum debet infligi. de ince. ꝛ nepha. nup. auf. pro incestis. nu. 8. fo. 12.

Mulier trāsiens ad scda vota licet sobolem sit ex primo matrimonio an pdat vsumfructū sibi donatū a prio viro licet pdidisset proprietatem si proprietas fuisset sibi donata. de nupt. auf. plurime. §. si vero solum. nu. 26. fo. 16.

Mulier trāsiens ad scda vota licet tutela filiorū priuetur an tamē pater transiens ad secūda vota desinat esse legitimus administrator filiorum primi matrimonij. de non eligen. secun. nubē. auten. Imperator. §. qr vero. nu. 16. fo. 6.

Mulier aut vir si ad scda vota non transit ad scdm pacta donationes lucretur ꝛ quo ad proprietatē tantam partem quantam vnus filiorum. vt fratrū filij succedant. auf. nostras. §. qr vero. nu. 4. f. 46.

Mulier cōtractui pro alio cōsentiēs licet obligetur nec velleiano iuuetur an tn obligetur qm intercedit pro viro ꝛ an semp psumatur pro [illegible]cere qm obligat se vna cum viro vt nulli iudicum. auf. [illegible]. §. ꝛ illud. nu. 12. fo. 47.

Mulier si habet filium de ordine fratrū minorū cui nihil in testamēto reliquit. si totum reliquerit secundo viro an valeat relictum. de non eligen. secun. nuben. auf. imperator. nu. 25. fo. 6.

Mulieri quid prodest vt cōstituatur ei donatio propter nup. ex pacto de equalita. dotis. auf. qm. §. aliud quoqz. nu. 4. fo. 34.

Mulier an possit probare q rentera ꝛ si figurate in bonis mobilibus dedit augmentū vt sic habere possit priuilegiū prelatiōis. de equalitate dotis. auf. Qm. §. aliud quoqz. nu. 5. fo. 34.

Mulier an preferatur in pignorali oibus creditoribus quātūcunqz priuilegiatis. de equalita. dotis auf. qm. §. his cōsequenter. nu. 8. fo. 34.

Mulier an sicut habet priuilegiū prelationis in bonis mariti ita habeat in bonis obligatis marito. de equal. dotis. auf. Qm. §. his cōsequenter. nu. 9. fo. 34.

Mulier an habeat priuilegium prelationis cū matrimonium de iure non subsistit tn ipsi credebāt subsistere. de equa. dotis. auf. Qm. §. his consequenter. nu. 10. fo. 34.

Mulier pro fiscali pecunia aut priuata causa aut etiā crimine an debeat in carcerem detrudi vel custodiri a viris. vt nulli iudicū. auf. quecunqz. §. necessarium. nu. 15. fo. 47.

Mulier trāsiens ad scda vota an possit dare oia bona sua in dotem. de nup. auf. plurime. §. de augmētis. nu. 45. fo. 17.

Mulier an psumatur scdo nubens. qr secundo viro non poterit dare in dotē nec ex alio titulo plusquā vni ex filijs cui minus relinquit. de non eligen. secun. nuben. auf. Imperator. nu. 11. fo. 6.

Mulier si vero secundo plus reliquit q habet vnus ex filijs primi viri an totum quod mulier viro reliquit erit irritum. de nō eligen. secun. nuben. auf. Imperator. nu. 13. fo 6.

Mulier quātūcunqz maritata an possit relinqui in testō executrix testi. vt li. ma. ꝛ auie. auf. Diuersis. n. 3. char. xviij. ꝛ executor relictus in testō an cogatur acceptare. vt li. ma. ꝛ auie. auf. diuersis. nu. 4. fo. 41.

Multi dies quod debeāt appellari. de litigio. ꝛc. auf. Multa. §. omnem vero. nu. 13. fo. 37.

Mutatio vite an sit facilis. de monachis auf. Imperator. §. hinc asit nobis. nu. 3. fo. 8.

Negans se vulnus fecisse si postea cōuictus vult dicere se fecisse ad suam defensionem an admittatur. auf. Iā quidē. de trien. ꝛ semis. §. si quis autem. nu. 18. fo. 14.

Negāns scripturā esse scriptā manu sua ppria an possit cogi pcise ad scribēdū aliā vt appareat an illa scriptura sit manu ppria an nō. de instrumētorū cautela ꝛ fi. auf. nouimus. nu. 2. fo. 25.

Negotium an recipiat initium per libelli porrectionem. In me. li. fa. ꝛc. auf. omnia. §. super hoc. nu. 2. fo. 38.

Nepos an sit de generatione aui per medium. de trien. ꝛ semis. auf. Iam quidem. §. neqz illo. nu. 6. fo. 14.

Nepos vbi ex psona patris vocatur an in ea portione debeat vocari in qua vocaretur pater si viueret. ꝛ si statutū dicit q filia dotata non succedat mortua filia dotata nepos vult succedere an admittatur de trie. ꝛ semis. auf. Iam quidem. §. neqz illo. nu. 7. fo. 14.

Nepos naturalis an non succedat auo si sit legitimatus per patrem suum nec etiam alicui de cognatione paterna. qui. mod. natu. effi. sui. auf. naturalium. §. filium vero. nu. 9. fo. 28.

Nepotes naturales nati ex filijs naturalibus vel ex filijs legitimis ꝛ sic deinceps an succedāt auo vel proauo. qui. mo. natu. effi. sui. auf. Naturalium. §. vltima. nu. 16. fo. 29.

Notarius an debeat ponere in instrumēto signum suū. de instrumēto. caute. ꝛ fide auf. Nouimus. §. sed si instrumento. nu. 10. fol. 26.

Numerus vbicūqz determinatus testiū requiritur an semper testes requirantur rogati. de instru. caute. ꝛ fide. au. nouimus. nu. 12. fol. 26.

Nuncius dās damnum alicui an pro eo teneatur qui eum eligit. De iudi. ꝛ vt nulla ic. ꝛc. auf. a zeno. ne. §. hi qui. nu. 6. fo. 27.

Nuptie incestuose si non dissoluantur an filij ex eisdem nati in bis ex parentum substantia consequentur. de ince. ꝛ nepha. nup. auf. pro incestis. §. hoc eodem. nu. 12. fo. 12.

Nuptie quot modis dicantur illicite ꝛ lex vbi dicit aliquem puniri iure suo an intelligatur ipso iure absqz sententia. de incestis ꝛ nepha. nup. auf. pro incestis [illegible] 2. fo. 12.

Obligatio an consistat inter patrē ꝛ filium de nup. auf. plurime. §. sed quoniam sancitum est. nu. 39. fo. 16.

Obligatio depositio ꝛ consignatio an sicut liberat debitorem a pena ita offerentem muniet ad lucrū. vt exactio. instan. do. auf. dudum. §. Illud. nu. 6. fo. 33.

Obligatio ad antidora sicut cōtrahitur inter extraneos cū vnus alterū ꝑmutat an etiā contrahatur inter infem ꝛ filiū. ꝛ an talis obligatio ad antidora sit tante virtutis vt possit in compensationem deduci. de non eligen. secun. nuben. auf. Imperator. nu. 1. fo. 6.

Obligatio scta p debitorē sicut liberat eū. an ita scta p extraneū pfit debitori vt exactio. instan. dotis. auf. Dudū. §. Illud. nu. 4. fo. 33.

Offerens se liti pro alio si nō comparet is neqz principalis an cōtra vtrumqz debet ferri sententia in eo in quo quis apparet obnoxius. vt omnes obe. iudi. prouin. auf. vnam nu. 10. fo. 23.

Officialis

Res publica